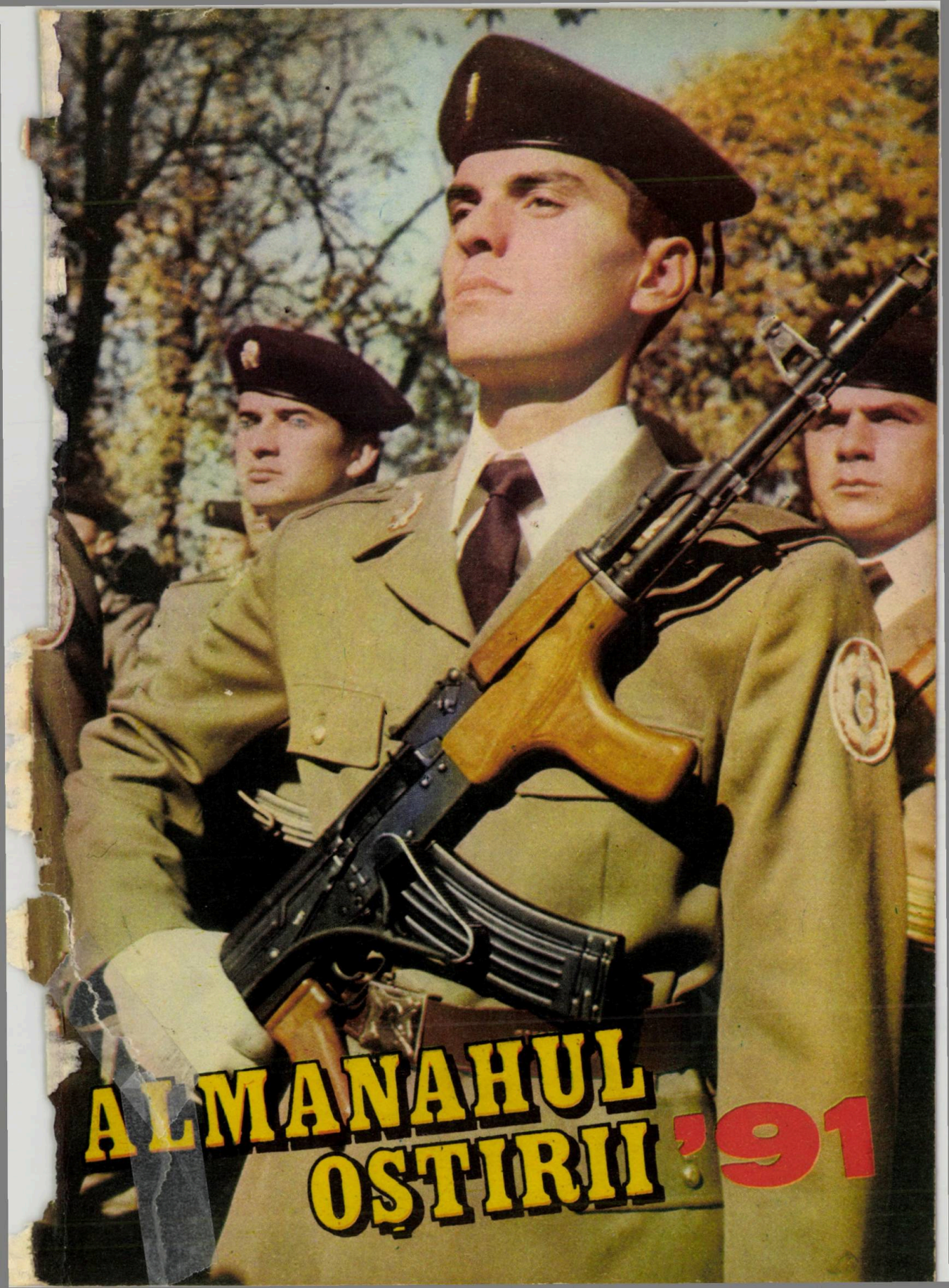
ALMANAHUL
OȘTIRII '91

DIN SUMAR:

DOSARE (ÎNCĂ) NEELUCIDATE

INVENTARUL OPULENŢEI

ULTIMELE ZILE ALE FÜHRERULUI

ORIZONT TERRA

SAPORRO – ORAŞUL FANTEZIILOR EFEMERE

DIN LUMEA ACTORILOR

RETROSPECTIVĂ – RĂZBOIUL DIN AFGANISTAN

INCIDENTUL STARK ŞI TRAGEDIA AVIONULUI AIRBUS

TOPUL ARMAMENTELOR PE MAPAMOND

PĂMÎNTUL CIUPERCILOR URIAŞE

CALEIDOSCOP TEHNICO-ŞTIINŢIFIC MILITAR

MUZEUL PRESEI SEVER BOCU
IMBOLIA

CALENDAR OSTĂȘESC
1991

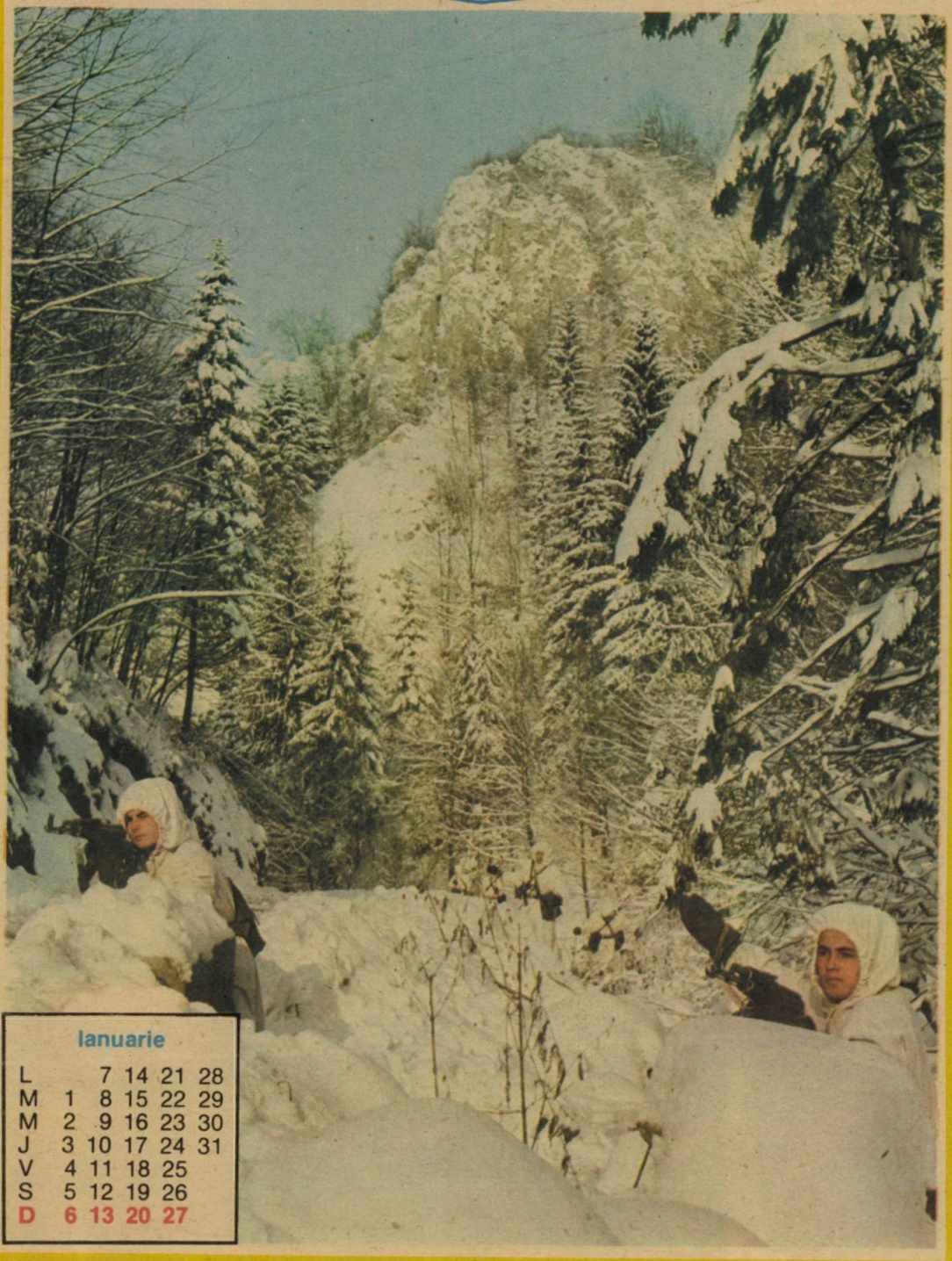

Ianuarie

L		7	14	21	28
M	1	8	15	22	29
M	2	9	16	23	30
J	3	10	17	24	31
V	4	11	18	25	
S	5	12	19	26	
D	6	13	20	27	

Februarie

L		4	11	18	25
M		5	12	19	26
M		6	13	20	27
J		7	14	21	28
V	1	8	15	22	
S	2	9	16	23	
D	3	10	17	24	

ZIUA INTENDENȚEI MILITARE ROMÂNE

ZIUA ARMEI APĂRĂRII CIVILE

Martie

L		4	11	18	25
M		5	12	19	26
M		6	13	20	27
J		7	14	21	28
V	1	8	15	22	29
S	2	9	16	23	30
D	3	10	17	24	31

Aprilie

L	1	8	15	22	29
M	2	9	16	23	30
M	3	10	17	24	
J	4	11	18	25	
V	5	12	19	26	
S	6	13	20	27	
D	7	14	21	28	

ZIUA INFANTERIEI

ZIUA ARMEI GENIU

ZIUA TRUPELOR CHIMICE

Mai

L		6	13	20	27
M		7	14	21	28
M	1	8	15	22	29
J	2	9	16	23	30
V	3	10	17	24	31
S	4	11	18	25	
D	5	12	19	26	

ZIUA AVIAȚIEI

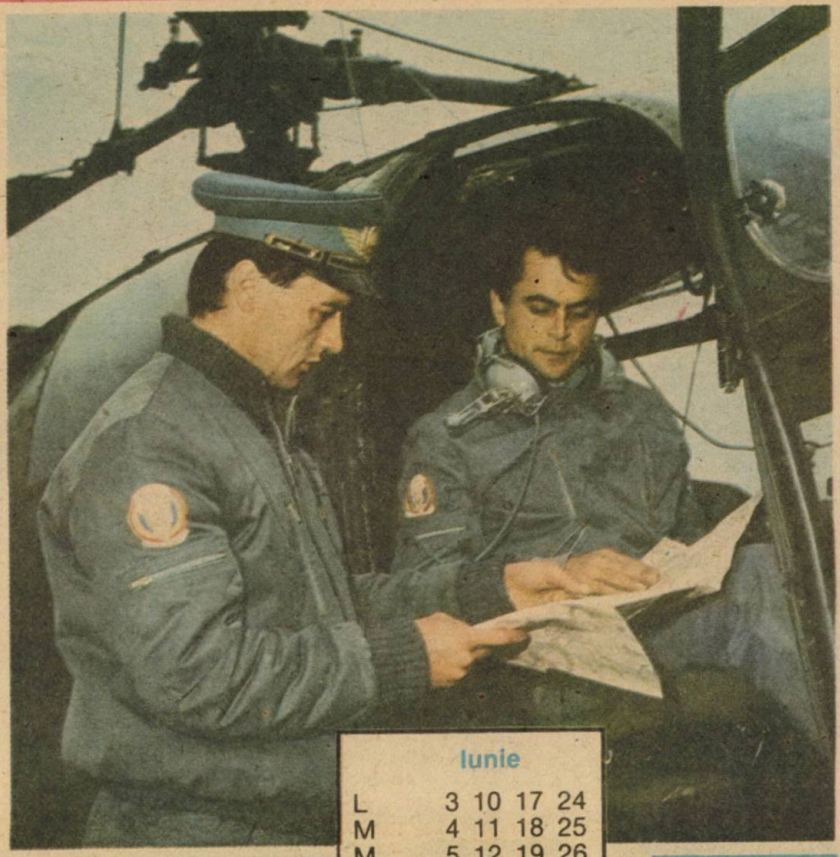

Iunie

L		3	10	17	24	
M		4	11	18	25	
M		5	12	19	26	
J		6	13	20	27	
V		7	14	21	28	
S	1	8	15	22	29	
D	2	9	16	23	30	

ZIUA PARAȘUTIȘTILOR MILITARI

ZIUA GRĂNICERILOR

Iulie

L	1	8	15	22	29	
M	2	9	16	23	30	
M	3	10	17	24	31	
J	4	11	18	25		
V	5	12	19	26		
S	6	13	20	27		
D	7	14	21	28		

ZIUA RADIOLOCAȚIEI

ZIUA TRANSMISIUNILOR

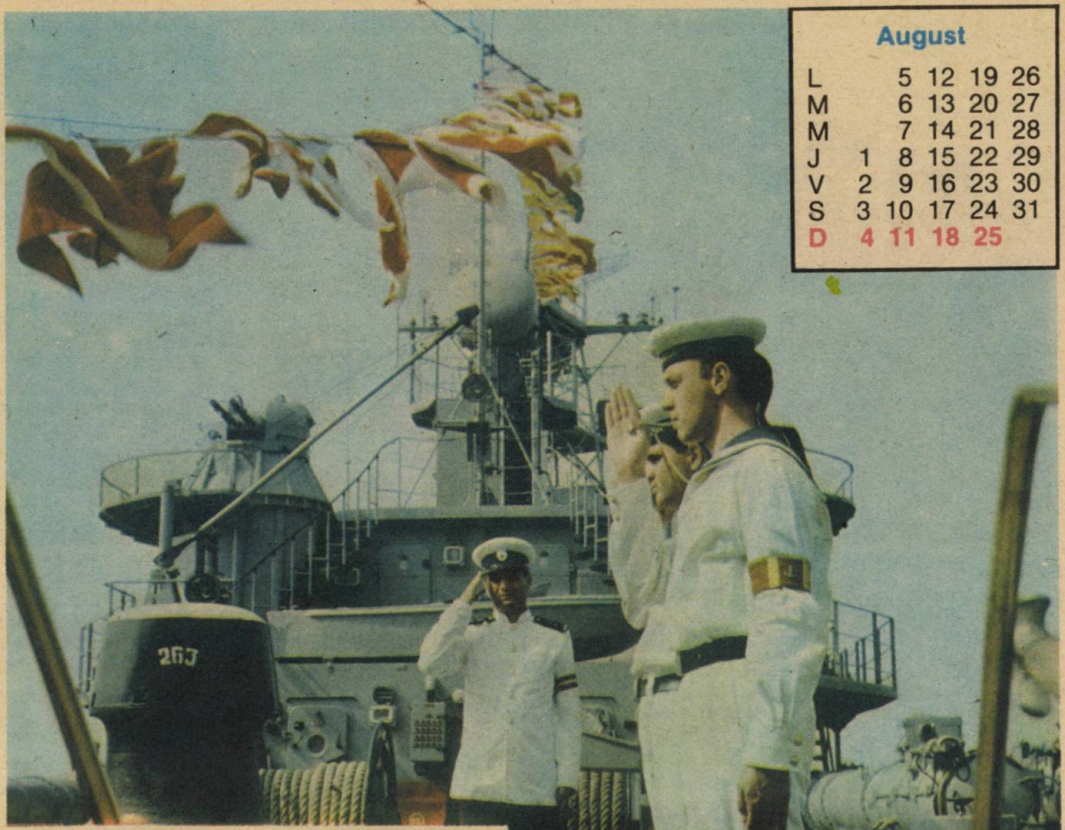

August

L		5	12	19	26
M		6	13	20	27
M		7	14	21	28
J	1	8	15	22	29
V	2	9	16	23	30
S	3	10	17	24	31
D	4	11	18	25	

■ ZIUA MARINEI ROMÂNE

■ ZIUA ARTILERIEI ŞI RACHETELOR

■ ZIUA TANCHIŞTILOR

■ ZIUA MEDICINEI MILITARE

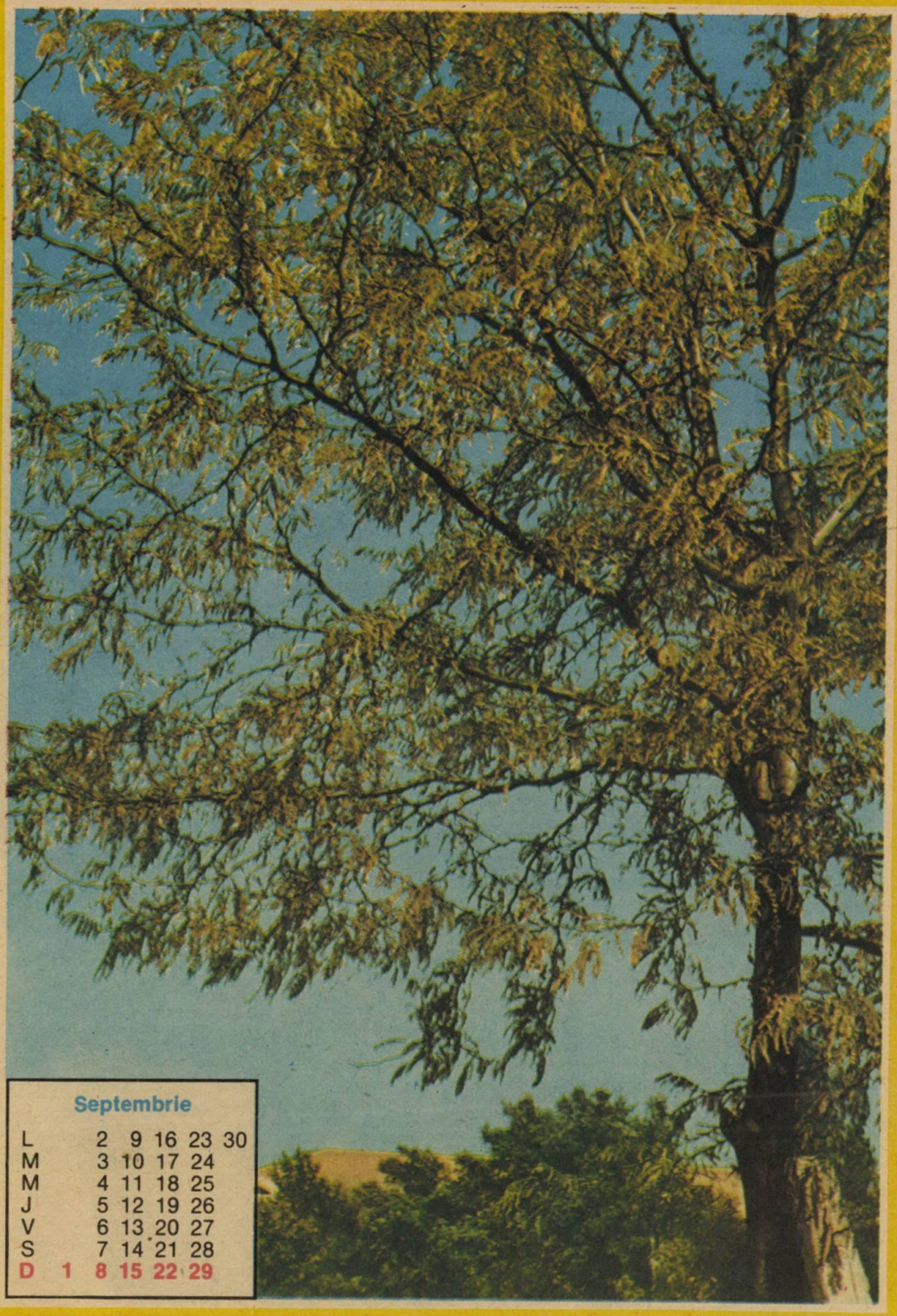

Septembrie

L		2	9	16	23	30
M		3	10	17	24	
M		4	11	18	25	
J		5	12	19	26	
V		6	13	20	27	
S		7	14	21	28	
D	1	8	15	22	29	

ZIUA ARMATEI ROMÂNE

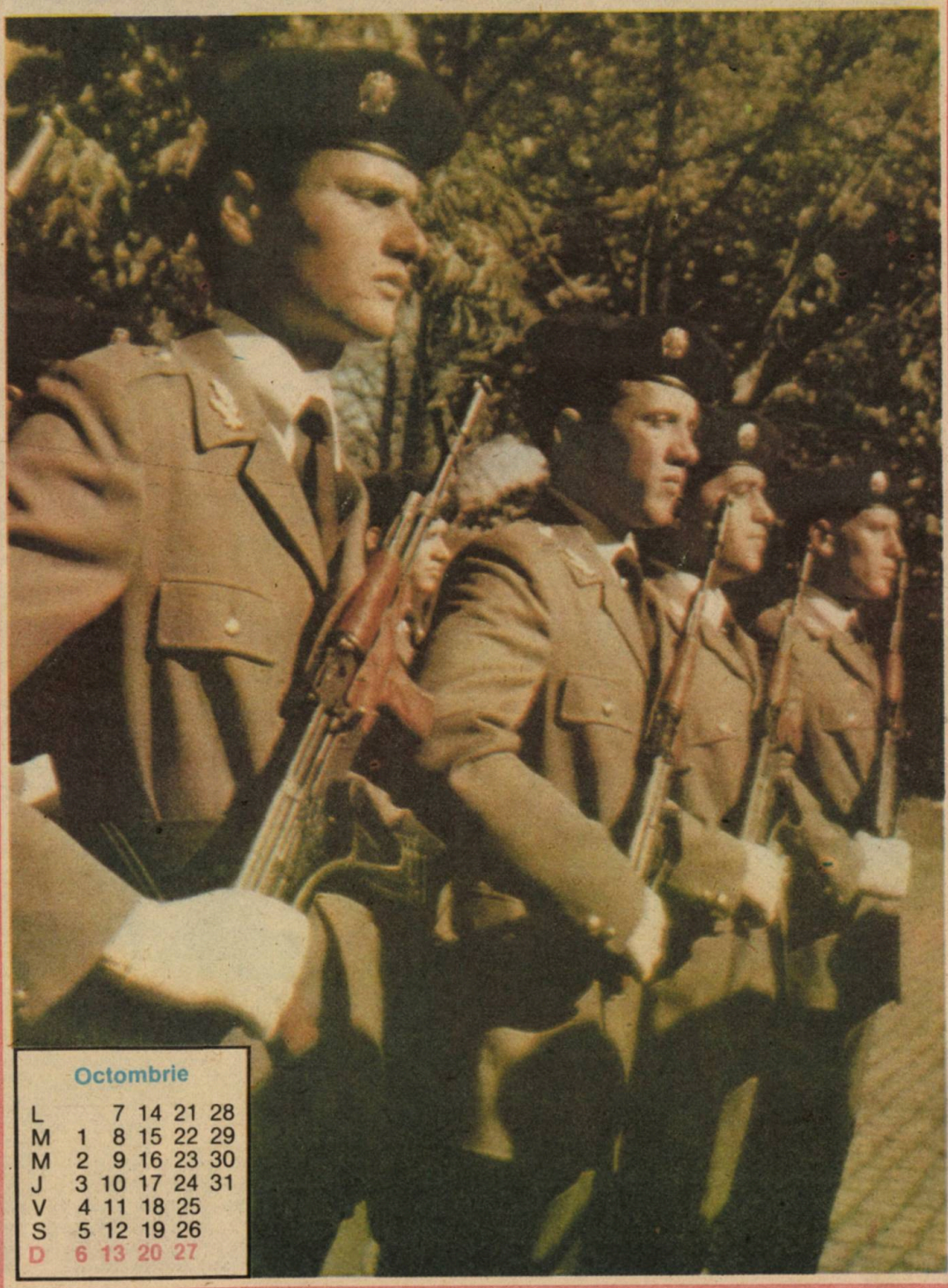

Octombrie

L		7	14	21	28
M	1	8	15	22	29
M	2	9	16	23	30
J	3	10	17	24	31
V	4	11	18	25	
S	5	12	19	26	
D	6	13	20	27	

Noiembrie

L		4	11	18	25
M		5	12	19	26
M		6	13	20	27
J		7	14	21	28
V	1	8	15	22	29
S	2	9	16	23	30
D	3	10	17	24	

- ZIUA VÎNĂTORILOR DE MUNTE
- ZIUA ARTILERIEI
- ZIUA GEODEZULUI MILITAR
- ZIUA TRUPELOR C.F. ŞI TRANSPORTURI MILITARE

1 Decembrie — ZIUA NAŢIONALĂ A ROMÂNIEI

22 Decembrie — ZIUA REVOLUŢIEI ROMÂNE

Decembrie

L		2	9	16	23	30
M		3	10	17	24	31
M		4	11	18	25	
J		5	12	19	26	
V		6	13	20	27	
S		7	14	21	28	
D	1	8	15	22	29	

RECVIEM PENTRU EROII REVOLUȚIEI

SCRISOARE ÎMPUȘCATĂ

Mă iartă, mamă, dacă dorm sub cruce
Și visu-mi odihnesc acum pe armă,
Azi aș fi vrut colinde a-ți aduce
Dar Țara, mamă, este în alarmă!

Tu spune-i, tată, mamei să nu plîngă
Să fie mîndră că am fost bărbat,
Eu sînt al patriei, și-n partea stîngă
Aud mereu cum clopotele bat.

Nu am putut să stau de-o parte, iată.
Dacă-o făceam, n-aș mai fi fost român;
Și în pămînt, să știi, iubite tată,
Sînt tot român, și tot așa rămîn.

Să fiți, vă rog, puternici, cum vă știu,
Căci nu e încă timp de parastas,
Chiar dacă-am încetat să mai fiu viu
Ea, inima, tot vie mi-a rămas.

Încă o dată vă mai cer: nu plîngeți!
Nu este loc de plînsete acum
Pentru noi toți românii tineri, iată,
Într-o colindă plînge Moș Crăciun

■ Căpitan (r) SERGIU VITALIAN VAIDA

GARDA DE NOAPTE

Dacă ar fi să mă iau după poet, soldatul nu mai are viaţă personală. Viaţa lui e o înşiruire de cîmpuri: de forţă, de tragere, de mine – sau de cîmpi bătuţi dizgraţios cu stîlpi de cafenele. Pe seama soldatului, pion răbdător lovit cu bastonul de mareşal cînd la piramide, cînd la spate (în cazul acesta bastonul celebrităţii se transformă în lopată infanteră), pe seama necunoscutului în uniformă s-au tras salve oratorice şi s-au emis ordine de munci şi zile care, de-a lungul istoriei, au semănat trupuri şi au cules bogăţiile pămîntului. Preţul a fost totdeauna mic şi s-a măsurat în statistici niciodată sigure (evident, din cauza preţului: viaţa personală a soldatului). El practică jocul crud al adevărurilor ultime, el joacă în comedia pasului de defilare. El îngraşă tabla de şah a strategilor cu îngrăşăminte naturale sută la sută. De aceea nici nu-i de mirare că, bandajat la tîmplă cu o rămurică de măslin, soldatul îşi permite (continuaţi, continuaţi!) să recite poezia cu Peneş Curcanul. Dacă pentru amatorii de senzaţii tari soldatul nostru este tovarăş de pluton cu teribilii cavaleri ai apocalipsei, pentru cei obidiţi, pentru cei învinşi, pentru cei duşi de valul istoric pe ţărmuri necunoscute eroul nostru este mesagerul. Laudă celui mai umil atom al istoriei, celui care a străbătut imperii, dictaturi, democraţii în declin, redute şi baricade pentru a ajunge la hotarul dintre lumi, aşa cum şi noi ajungem la graniţa dintre vremi: Anul nou. Iar dacă acum ridicăm în cupe şampanii şi visăm la un mîine mai bun, el, soldatul uitat în postul lui de pază, se mută de pe un picior pe altul, oftează, rîde singur şi numai stelele ştiu de ce rîde.

■ FLORIN IARU

Libertatea

Libertatea-i cuvintul
Ce zboară pe aripile gindului —
E nerăbdarea, căutarea,
Jertfa sublimă şi cintecul sfint
Al dreptăţii,
Tăria de-a lua totul de la capăt
Zvicnind din ingenunchere —
Ea îţi umple sufletul
De lumină şi de speranţă
Ea îţi spune mereu:
Tu eşti întemeietorul!

■ ADRIAN N. BELDEANU

Numai eroii

Numai eroii sint fără de moarte,
izvor de lumină perpetuu în vetre —
viscol de dor menit să ne poarte
genunchii zdreliţi prin lacrimi şi pietre.

Lumina lor etern va rămine,
lumina lor ne creşte-n priviri
cind ochii ni-i udă valuri de grine,
cind trecem înot ape-amintiri...

■ EUGENIU NISTOR

DOSARE (încă) NEELUCIDATE

Addenda la un „scenariu" aproape S.F. al INVAZIEI EXTRATERESTRILOR

Problematica deosebit de complexă și vastă care face obiectul anchetei de față a fost, într-o oarecare măsură, prezentată cititorilor noștri în cuprinsul serialului „Variantă la INVAZIA EXTRATERESTRILOR", publicat în paginile ziarului „Armata poporului". Răspunzînd interesului de care s-a bucurat acest serial – sugestiv subintitulat: „Pe cine interpelăm pentru uriașa și ultraperfecționata diversiune psihologică și radioelectronică prin care s-a urmărit paralizarea conducerii armatei în timpul Revoluției?" –, am considerat că o reluare, apelînd la un material documentar substanțial îmbogățit, a analizei momentelor și situațiilor deosebit de complexe cu care s-au confruntat apărătorii spațiului aerian al țării în zilele și nopțile de aprigă încleștare din decembrie anul trecut va întregi imaginea pe care cititorii deja și-au făcut-o despre acele evenimente deschizătoare de nou destin pentru poporul român, de adevărată renaștere, de repunere în sacrele sale drepturi la Libertate, Demnitate, Democrație.

Cine, cu ce mijloace, în ce scop?

Întrebarea este — ne dăm prea bine seama — de o covîrșitoare răspundere și gravitate. Și, la drept vorbind, nu noi sîntem cei în măsură să-i dăm răspunsul cuvenit. Nu mai puțin adevărat este însă că problema aceasta ne frămîntă încă din primele zile ale Revoluției. Așa cum îi frămîntă pe toți cei care au trăit acele momente dramatice prin care a trecut armata noastră atunci. Ea a fost pusă în situația de a se confrunta cu un dușman perfid, nevăzut, dar omniprezent, dispunînd și uzînd de un arsenal variat de metode și mijloace de luptă sofisticate, în cea mai mare parte nespecifice acțiunilor de luptă propriu-zise pe care le desfășoară, într-o atare împrejurare, forțele armate ale unui stat cum este al nostru. Nicăieri și niciodată nu știm ca vreo armată să fi fost agresată într-un mod atît de neloial și de viclean. Și este, credem, de prisos să mai spunem că armata noastră nu era pregătită și nici dotată cu cele necesare pentru a face față unei asemenea situații, cum a fost cea cu care s-a confruntat. Faptul de a fi contracarat, totuși, acest adversar fără identitate declarată și fără scrupule se datorește — mai presus de orice — admirabilului suflet al Armatei Române, eroismului ei.

Mulți s-au întrebat atunci (și se mai întreabă probabil și acum): cu cine s-a luptat, de fapt, Armata Română? Unde sînt acei teroriști care ne-au însîngerat și îndoliat țara? De aceea, ne-am și gîndit să aducem în fața cititorilor unele dintre situațiile și faptele încă neclarificate din timpul Revoluției, să punem întrebările logice pe care acestea le stîrnesc și, pe cît ne va sta în putință, să ridicăm puțin vălul spre lumină. Mai cu seamă și pentru că pe zi ce trece se estompează faptul că oștirea țării s-a confruntat atunci nu doar cu niște teroriști robotizați, fanatici, ci cu un inamic foarte bine organizat, care acționa după un plan minuțios conceput și pus în aplicare cu profesionalism.

22 decembrie 1989, orele 18,30

Să facem, mai întîi, o succintă retrospectivă a celor întîmplate în zilele şi nopţile ce au urmat marii ridicări revoluţionare a maselor de oameni ai muncii din Capitală, după căderea dictaturii şi după fuga tiranilor din fostul palat al c.c. al p.c.r. Ne-am gîndit că locul cel mai nimerit pentru a reconstitui tabloul general al uriaşei diversiuni psihologice şi radioelectronice prin care forţele ostile Revoluţiei au încercat să paralizeze conducerea armatei în timpul evenimentelor din decembrie anul trecut ar putea fi chiar Punctul de Comandă Principal al Trupelor de Apărare Antiaeriană a Teritoriului. Timp de mai multe ore, alci, cu ajutorul unor specialişti de recunoscută competenţă — între care locţiitorul comandantului Ap. A. A. T., şeful de stat major, comandantul trupelor de rachete şi artilerie antiaeriană, comandantul trupelor radiotehnice, cadre din comandamentul apărării antiaeriene a trupelor de uscat — am procedat la o succintă trecere în revistă a acţiunilor desfăşurate în timpul Revoluţiei, inclusiv a celor de la marile unităţi, unităţile şi subunităţile subordonate. Am avut la îndemînă, în acest scop, un bogat material documentar, constînd din jurnalul acţiunilor de luptă, scheme cu evoluţia situaţiei aeriene din principalele momente cu care s-au confruntat trupele de apărare antiaeriană a teritoriului, ordine şi rapoarte de luptă...

Nu vom intra în prea multe detalii din „filmul" zilelor şi nopţilor de luptă din timpul Revoluţiei, fiindcă nu ne-ar ajunge toate paginile acestui almanah. Vom consemna doar cîteva dintre datele sale esenţiale şi, îndeosebi, concluziile ce se desprind.

Să începem, aşadar, cu 22 decembrie, orele 18.30, cînd s-a ordonat trecerea tuturor forţelor şi mijloacelor în stare de pregătire de luptă superioară, ca urmare a apariţiei pe ecranele staţiilor de radiolocaţie de cercetare şi ale complexelor de dirijare a rachetelor, precum şi de tragere cu artileria a.a., de pe întreg cuprinsul ţării, a unui număr foarte mare de semnale de ţinte aeriene. Accentuăm asupra acestui termen: semnale de ţinte aeriene. Deci, referitoare la nişte aeronave care evoluau în afara programărilor şi despre care nici organele noastre de specialitate, nici Comandamentul Aviaţiei Militare şi nici Departamentul Aviaţiei Civile nu cunoşteau nimic.

„Părea a fi o adevărată invazie aeriană"

În ansamblu, în ziua de 22 decembrie au fost sesizate peste 300 de traiecte de ţinte în zbor, acoperind cvasitotalitatea spaţiului aerian al ţării şi care ofereau oricărui specialist în materie imaginea unei operaţii aeriene de invazie. Simultan, în circuitele telefonice, chiar şi în cele de comandă, precum şi în cele de înştiinţare centralizată asupra situaţiei aeriene se înregistra o avalanşă de ordine şi informaţii false, dintre care destule contradictorii şi, aproape toate, deosebit de alarmante. Înălţimile de zbor, vitezele şi durata de evoluţie ale ţintelor aeriene descoperite şi urmărite erau, în genere, relativ mici. Peste 96 la sută zburau la altitudini de sub 1000 de metri, din care 87 la sută — sub 500 de metri. Vitezele erau cuprinse, preponderent, între 150—300 km/h, iar durata traiectelor era şi ea mică, la unele de pînă la 10 minute, ceea ce lăsa impresia că majoritatea sînt elicoptere care, probabil, intenţionau să desanteze trupe aeromobile. Ele foloseau frecvent manevrele în direcţie şi înălţime şi uneori acţionau în zone limitate. De regulă, intensitatea de evoluţie a acestora sporea după lăsarea întunericului. Cea mai mare parte a lor a apărut pe teritoriul ţării în partea de sud, sud-est, vest şi nord-vest, cu intensitate deosebită în apropierea frontierelor de stat, dar şi în zonele localităţilor Călăraşi, Hîrşova, Făurei, Buzău, Bucureşti, Craiova, Reşiţa, Oradea, Satu Mare, Baia Mare, Cluj, precum şi a lacului Sinoe.

După un „scenariu" oarecum similar sub aspectul complexităţii, dar în alte variante de „atac" asupra obiectivelor de pe teritoriul nostru naţional, situaţiile aeriene s-au repetat şi în zilele şi, mai ales, în nopţile următoare: în 23 decembrie — circa 250 de traiecte de ţinte aeriene, în 24 decembrie — peste 100, după care numărul acestora a scăzut la cifre mai „rezonabile". Nu lipsit de interes ni se pare a fi şi faptul că, la o scară considerabil redusă, asemenea acţiuni de diversiune radioelectronică s-au mai înregistrat şi în zilele de 11 şi 17 ianuarie, deci, la aproape o lună de zile după Revoluţie. Desigur, de mai redusă complexitate şi fără a mai pune probleme deosebite pentru trupele de apărare antiaeriană a teritoriului.

Dar atunci, mai cu seamă în noaptea de 22/23 decembrie 1989, apărătorii spaţiului aerian al ţării au fost puşi în faţa unei situaţii deosebit de complexe, de dificile. „A fost o noapte cumplită" — ne mărturisesc ei. Şi au toate motivele să o numească aşa. „Părea a fi vorba de o adevărată operaţie aeriană de invazie!" Nimeni nu şi-a dat seama, cel puţin în primele momente, că se află, de fapt, în faţa unei vaste diversiuni radioelectronice şi a unor diabolice acţiuni de război psihologic, decît abia de a doua zi — cînd „scenariul" invaziei aeriene a fost reluat, într-o altă variantă; abia atunci au realizat că au de a face cu un inamic deosebit de versat şi abil, pentru care sistemul nostru de apărare antiaeriană a teritoriului, inclusiv dispozitivul de luptă, caracteristicile tehnico-tactice ale mijloacelor de cercetare prin radiolocaţie, de dirijare a rachetelor şi de tragere ale artileriei antiaeriene, nu constituia un secret. Un inamic ce dispunea, evident, de o aparatură ultramodernă — în cea mai mare parte necunoscută specialiştilor noştri ori ştiută doar din lectura presei militare străine — şi care acţiona după un plan minuţios conceput şi pus în aplicare de nişte veritabili maeştri în materie de război psihologic şi radioelectronic. A fost, de la acest „moment al adevărului", şi rîndul nostru să procedăm la acţiu-

nile cuvenite de contracarare, de dejucare — cu mijloacele mult mai „modeste" de care dispuneam, dar mai ales cu ingeniozitatea în care niciodată nu am fost săraci, să „intrăm în horă" şi să arătăm adversarului că, deşi ştie pînă şi ce avem în buzunare, la nevoie ne pricepem şi noi să facem apel la „armele" lui Păcală (popularul nostru „maestru"", precursor în materie de „război psihologic").

Metodă ultramodernă de a bate la uşă: „lovitura radioelectronică"

Desigur, în confruntările armate moderne s-au mai întîlnit — şi nu de puţine ori în perioada postbelică — situaţii cînd agresorul a optat pentru un război fără fronturi şi, bazat pe copleşitoarea sa superioritate în forţe şi mijloace de atac aerian, în trupe de desant şi aeromobile, şi-a conceput şi pus în aplicare planurile de cotropire a ţării alese ca victimă prin cucerirea principalelor ei obiective strategice prin diverse forme şi metode de război psihologic şi radioelectronic, de atac în adîncimea dispozitivului operativ al adversarului, de gherilă urbană, acţiuni teroriste şi de diversiune, dar şi prin numeroase altele circumscrise aceleiaşi modalităţi: de adjudecare a victoriei prin paralizarea din interior a conducerii politice şi militare a statului respectiv. Nu constituie un secret pentru nimeni că în doctrinele militare ale unor mari puteri a apărut, ca o materializare expresă a acestei concepţii de pregătire şi ducere a războiului, declanşarea agresiunii prin aşa-numita **lovitură radielectronică** — o vastă şi complexă operaţiune strategică desfăşurată cu forţe şi mijloace supraspecializate, abia după reuşita acesteia urmînd, în „scenariul" invaziei, **lovitura aeriană** şi, ulterior, ocupaţia propriu-zisă.

Atunci, în noaptea de 22/23 decembrie 1989, Armata Română nu avea cunoştinţă că ar fi vizată de un asemenea agresor şi nici că forţele represive loiale dictaturii ceauşiste ar fi înzestrate cu astfel de arsenal de mijloace tehnice cu care ar fi capabile să conceapă şi să pună în aplicare un plan uriaş de acţiuni specifice războiului psihologic şi radioelectronic.

Bal mascat cu... O.Z.N.-uri

Dar să nu ne hazardăm în a urma calea consideraţiilor de ordin militar pur teoretice la care ne-ar îndemna specificul situaţiilor cu care s-au confruntat trupele de apărare antiaeriană a teritoriului pe timpul Revoluţiei, ci să încercăm a da unele explicaţii la cele petrecute. După opinia celor cu care am stat de vorbă, impulsurile de ţintă aeriană apărute pe ecranele staţiilor de radiolocaţie s-au datorat folosirii unor emiţătoare de bruiaj de imitare, instalate la bordul unor mijloace aeriene sau chiar terestre. Din categoria mijloacelor cu care s-au creat situaţiile aeriene complexe la care ne-am referit, pînă în prezent au fost descoperite şi cercetate mai multe resturi de baloane, avînd ataşaţi reflectori poliedrici şi sonde meteorologice de o factură specială. De altfel, una din aceste sonde meteorologice, recuperată aproape integral, poartă chiar însemnele unei armate „frăţeşti". De bună seamă, faptul că a fost găsită la noi este perfect explicabil: a adus-o vîntul! Dar să ne gîndim ce „furtună" se poate isca atunci cînd, într-o singură noapte, vin aduse de vînt o mulţime de astfel de sonde meteorologice, dotate cu o aparatură radioelectronică aptă să „joace festa" radiolocatoarelor de cercetare a spaţiului aerian. Demnă de remarcat ni se pare, de asemenea, constatarea că o mare parte dintre mijloacele aeriene care au fost folosite pe timpul nopţii, în cursul evenimentelor din decembrie anul trecut, era prevăzută cu dispozitive de semnalizare luminoasă. În foarte multe raioane din apropierea dispozitivelor de luptă, a punctelor de comandă ale marilor unităţi, unităţilor şi subunităţilor de apărare antiaeriană au fost frecvent utilizate asemenea mijloace aeriene avînd dispozitive ce realizau o semnalizare luminoasă, continuă sau intermitentă, de diverse culori (alb, albastru, roşu, verde, galben-portocaliu etc.), fără să creeze şi zgomotul caracteristic motoarelor de elicoptere sau avioane. Cei care au fost martorii unor astfel de insolite „spectacole" nocturne mărturisesc că aveau impresia că aud un vag fîlfîit (freamăt difuz) de stoluri de păsări, dovadă, probabil, că straniile obiecte zburătoare erau dotate, pe lîngă dispozitivele de semnalizare luminoasă, şi cu cîteva instalaţii de propulsie.

„Regia tehnică" îşi face meseria...

Interesant este şi faptul că se constata o perfectă sincronizare a acţiunilor de diverse tipuri de dezinformare şi inducere în eroare, toate părînd a fi armonios integrate în ansamblul operaţiunii de diversiune psihologică şi radioelectronică. Aşa, spre exemplu, dacă în zona dispozitivului de luptă al unei anumite unităţi erau sesizate semnale de ţinte aeriene care „marcau", pe ecranele radiolocatoarelor, un atac aerian, de cele mai multe ori, în acelaşi loc, zborul fantomaticelor elicoptere era simulat de apariţia curioaselor mijloace aeriene cu dispozitive de semnalizare. Aproape întotdeauna, pînă a nu avea datele respective din situaţia aeriană de pe ecrane şi de pe planşetele punctelor de comandă, „regia tehnică" a diversiunii avea

grijă, concomitent, să introducă şi în sistemul de transmisiuni o serie de informaţii menite să acrediteze ideea că pericolul aerian este real, să amplifice starea de confuzie, să semene panica. Nu au fost puţine cazurile în care situaţiile aeriene complexe simulate radioelectronic erau realmente însoţite de atacuri ale grupurilor teroriste asupra dispozitivelor de luptă ale unor unităţi şi subunităţi. Aşa s-au petrecut lucrurile, ca să dăm doar cîteva exemple, în unităţile din care fac parte ofiţerii Vasile Cocoşilă, Nicolae Şerbulescu şi Dumitru Loca. Ceea ce le-a dat cel mai mult de gîndit apărătorilor spaţiului aerian al ţării era atunci faptul că, la o analiză atentă, aproape toate acţiunile se corelau surprinzător de exact în timp şi spaţiu, întărindu-le, pe zi ce trecea, convingerea că ele se integrau organic într-un plan deosebit de vast şi complex, care — în nici un caz! — nu ar fi putut fi conceput şi realizat ad-hoc şi, mai ales, de oricine.

Diversiune doar de amorul... diversiunii?

Reţinem dintr-un succint bilanţ al acţiunilor de luptă desfăşurate de trupele de apărare antiaeriană a teritoriului că, în perioada 22—27 decembrie 1989, în spaţiul aerian al ţării au fost descoperite şi urmărite peste 1200 ţinte aeriene, dintre care aproape 200 au fost combătute de către artileria şi rachetele antiaeriene. Tot în această perioadă de timp, pentru combaterea ţintelor aeriene descoperite a acţionat şi Aviaţia Militară cu un apreciabil număr de ieşiri-avion şi ieşiri-elicopter.

Oare, în totalitate, aceste ţinte aeriene să fi fost false, produs exclusiv al diversiunii radioelectronice?

După cum se ştie, în zilele Revoluţiei şi în perioada imediat următoare acesteia, cei mai mulţi nu ezitau să dea un răspuns afirmativ la întrebarea dacă teroriştii au avut la dispoziţie elicoptere sau avioane cu care au acţionat împotriva armatei şi a populaţiei. Existau şi, probabil, mai sînt şi acum nenumăraţi martori oculari care declară inechivoc că au văzut avioane şi, îndeosebi, elicoptere teroriste. Iată, numai la Comandamentul Apărării Antiaeriene a Teritoriului ne-a fost oferit, în acest sens, spre consultare un voluminos dosar cu asemenea rapoarte şi declaraţii în care un număr de peste 300 de cadre militare, ostaşi, elevi şi localnici depun mărturie că au văzut cu ochii lor astfel de aeronave teroriste. Să se fi înşelat oare chiar toţi şi să fi fost victima unor simple iluzii optice sau confuzii iscate de panica şi psihoza trăite în acele momente dramatice? Este foarte posibil. Mai ales în cazul celor care mărturisesc că le-au văzut pe timp de noapte. Probabil că, de fapt, nu au văzut altceva decît nişte elicoptere aparţinînd aviaţiei noastre militare. Sau nişte mijloace aeriene de diversiune radioelectronică de genul celor la care ne-am referit anterior, dispunînd de dispozitive de semnalizare luminoasă şi de instalaţii autonome de propulsie şi care, deci, puteau fi lesne confundate, pe întuneric, cu unele aeronave în zbor. Iată, probabil, de unde a apărut şi acea teorie bizară cu privire la utilizarea de către terorişti a unor elicoptere „silenţioase" (!).

Dar, dincolo de tentaţiile fanteziei unora dintre martorii oculari, rămîn, totuşi, destule aspecte ce nu sînt de domeniul închipuirii. Unul dintre ele este şi acela, menţionat în cîteva rapoarte, că din asemenea elicoptere s-ar fi tras cu armamentul de bord asupra dispozitivului de apărare al unităţii respective. De la o unitate de rachete antiaeriene a fost chiar trimis, ca dovadă în acest sens, un glonţ de mitralieră de un anumit calibru, găsit în urma unei astfel de trageri din elicopter, cu precizarea că nu au în cazarmă respectiva categorie de muniţie.

Mărturii despre aeronavele-fantomă

Spaţiul nu ne îngăduie să redăm, în paginile de faţă, decît o infimă parte din numeroasele episoade, relatate de unii martori oculari, referitoare la aceste elicoptere-fantomă „teroriste". În felul lor, fiecare dintre aceste mărturii conţine date şi detalii dintre cele mai interesante, care ar merita, totuşi, mai atent examinate şi coroborate.

Să ne oprim, pentru început, la unul dintre aceste rapoarte, care descrie cu exactitate chiar şi însemnele observate pe elicopter. Este vorba de un raport trimis de la o unitate militară din Capitală, unde munceşte locotenent-colonelul ing. Ştefan Gancevici, raport în care se relatează: „În ziua de 23.12.1989, în jurul orelor 10—10,30, deasupra unităţii noastre a evoluat dinspre zona Televiziunii, la aproximativ 80—100 metri înălţime, un elicopter, luînd traiect de zbor în picaj spre centrul cazărmii, executînd apoi manevră de înălţime şi direcţie şi întorcîndu-se spre Televiziune. Din cele raportate de locotenent-colonelul Racz Istvan, elicopterul era vopsit kaki, cu fond de camuflaj estompat şi avînd desenat pe uşa din dreptul pilotului un cerc împărţit în două: partea superioară albă, iar partea inferioară roşie. După aproximativ 15 minute, acelaşi tip de elicopter, fără a i se putea distinge însemnele, a evoluat pe acelaşi traiect, dar la circa 400—500 metri altitudine".

Detalii la fel de curioase despre acţiunile unor asemenea elicoptere-fantomă conţine şi raportul înaintat eşalonului superior de unitatea de apărare antiaeriană unde lucrează locotenent-colonelul Teodor Crişan: „În data de 22.12.1989, 21.00, din direcţia nord-est, am observat lumini de semnalizare ale unor aparate de zbor. Datorită vitezelor relativ mici de deplasare, am presupus că sînt elicoptere. Nu au survolat cazarma. În jurul orelor 02.20, ziua următoare, fiind în faţa clădirii comandamentului, am observat din nou, de data asta trecînd chiar pe deasupra noastră, din aceeaşi direcţie, un elicopter ce evolua la 300—400 de

metri altitudine. Nu am distins cu exactitate forma elicopterului, dar am observat că era de culoare închisă (probabil gri). După ce a trecut de noi a aprins mai multe lumini de culoare albă-roşiatică. Imediat după aceea, plutonul de mitraliere antiaeriene de la unitatea vecină cu noi a deschis focul şi am putut observa că elicopterul avea o formă bombată, nu prea mare. În momentul deschiderii focului a executat o manevră foarte rapidă spre stînga. N-a fost lovit. Am luat măsuri de întărire a cercetării aeriene. În jurul orelor 06.30, în aceeaşi zi, tot din direcţia nord-est au apărut încă două obiecte zburătoare (probabil tot elicoptere), cu luminile de poziţie aprinse. Au aterizat după culmea dealului din apropiere şi şi-au aprins şi reflectoarele. După aproximativ 30 de minute au decolat, îndreptîndu-se în direcţia de unde au venit. Cercetînd zona respectivă în dimineaţa zilei de 23.12.1989, au fost identificate şi locurile unde au aterizat, găsindu-se urmele tălpicilor elicopterelor, precum şi nişte urme de încălţăminte cu striaţiuni mari. În seara aceleiaşi zile, aproximativ la orele 18.00, tot din aceeaşi direcţie au apărut încă două-trei aparate de zbor, au aterizat şi au staţionat circa 30 de minute. Apoi, în dimineaţa zilei de 24.12.1989, orele 06.30, au apărut în acelaşi loc, apoi au aterizat, au staţionat 20—25 de minute, după care au decolat. În seara zilei de 24.12.1989, la orele 18.00, din aceeaşi direcţie a venit un aparat de zbor, a staţionat în aer deasupra unei cariere învecinate aproximativ 10—15 minute, după care s-a întors în direcţia nord-est. Tot în aceeaşi zi, la orele 19.00, a apărut din direcţia respectivă un grup de aparate de zbor (puse în evidenţă de luminile de poziţie de la bord), la o altitudine de circa 3000 metri. Deasupra carierei grupul s-a împărţit în două. Înainte de a se despărţi au coborît. Nu le-am putut observa timp de 3—4 minute, după care au apărut din nou. Un grup de aparate de zbor s-a îndreptat spre nord-est, iar celălalt spre nord". Nu vom reproduce toate pasajele din raport în care se relatează despre apariţia, parcă după un orar prestabilit, a acelor fantomatice aparate de zbor în apropierea dispozitivului de luptă al unităţii o dată dimineaţa, imediat după apariţia luminii zilei, şi altă dată seara, cînd începea să se facă întuneric. În raport se făcea supoziţia că ar exista o legătură directă între venirea acelor elicoptere şi acţiunile terestre ale teroriştilor de pe timpul nopţii, anume că elicopterele ar aduce seara teroriştii, iar dimineaţa i-ar transporta înapoi la „bază".

„În dimineaţa zilei de 26.12.1989, în jurul orelor 04.20 — se mai arată în raport — deasupra cazărmii, la o înălţime de aproximativ 3000 de metri, au fost observate două semnale luminoase. Am ordonat echipajului de pe T.A.B. să execute cercetarea şi, dacă elicopterele ce apar vor intra în posibilităţile armamentului acestuia, să execute foc asupra lor. Luminile de deasupra cazărmii executau manevră în cerc şi foarte puţin în înălţime. În jurul orelor 06.00 au dispărut, îndreptîndu-se în direcţia nord-est. În dimineaţa respectivă, acţiunile terestre ale teroriştilor asupra unităţii noastre au continuat pînă aproape la orele 09.00. În aceeaşi zi, la orele 10,20, prin apropierea unităţii noastre a evoluat spre nord-vest un elicopter de formă bombată (în cuprinsul raportului înaintat este făcut şi un desen al elicopterului, în care se evidenţiază cabina acestuia sub forma unui cerc, restul componentelor fiind asemănătoare oricăror asemenea aparate de zbor), de culoare gri închis. Elicopterul a fost observat şi de populaţia din municipiul învecinat".

Dacă ne-am opri doar la aceste ultime precizări, făcute în urma unor observări directe, la lumina zilei — şi nu de către un singur om, ci de aproape întreaga unitate de aici — sîntem îndreptăţiţi să afirmăm că ele nu pot fi taxate drept simple închipuiri. După cum nici toate luminile observate noapte de noapte evoluînd în zona unităţii nu vor fi fost, probabil, elicoptere reale. Să nu uităm că tocmai acesta era şi unul dintre scopurile diversiunii psihologice şi 'radioelectronice puse la cale de forţele ostile Revoluţiei: de a semăna panica şi confuzia. Inamicul nostru sconta să ne determine să ridicăm aviaţia în aer la interceptarea unor false ţinte aeriene, iar — pe de altă parte — pe artileriştii şi rachetiştii noştri aerieni să execute trageri şi lansări pe propriile noastre avioane şi elicoptere. Din fericire, cu unele foarte puţine erori ce nu au putut fi totuşi evitate de apărătorii spaţiului nostru aerian, vasta diversiune psihologică şi radioelectronică pusă la cale de inamicul din zilele şi nopţile dramatice ale evenimentelor revoluţionare din decembrie 1989 nu şi-a atins, pînă la urmă, acel scop mîrşav, incalificabil.

A fi sau a nu fi „elicopter terorist"

Nu poate exista, într-adevăr, nici o îndoială că au fost destui cei care au pus cu prea multă uşurinţă stigmatul de „elicopter terorist" asupra unora dintre aeronavele aviaţiei noastre militare. Unii mai cred şi azi că au văzut cu ochii lor asemenea aparate de zbor teroriste cînd, de fapt, ceea ce au observat ei nu a fost altceva decît un elicopter sau avion românesc. Pentru zburătorii noştri fiecare misiune era, realmente, un risc de a fi consideraţi „teroriştî" de unele unităţi şi subunităţi ale armatei noastre şi de a fi întîmpinaţi cu un foc necruţător. De altfel, adesea confuzia nu era chiar întîmplătoare, ci semănată dinadins de adevăratele forţe teroriste, inclusiv prin sistemul de transmisiuni, care era interceptat, controlat permanent şi „intoxicat" cu numeroase informaţii false, cu ordine şi rapoarte contradictorii, derutante.

Iată doar un caz de acest gen, trăit de echipajul elicopterului I.A.R.-330 comandat de maiorul Vasile Gâţu. Misiunea sa de luptă, la care ne vom referi, a început în ziua de 24.12.1989, orele 13.30, şi consta în transportarea de armament şi muniţie pentru personalul aflat în paza şi apărarea platformelor de foraj marin FORTUNA, ORIZONT şi PROMETEU. De la aerodrom s-au deplasat iniţial pînă la o unitate militară din Constanţa, unde trebuiau să încarce armamentul şi muniţia ce urmau să fie transportate la platformele marine. Au avut asigurare aeriană efectuată de o celulă de avioane de vînătoare numai la ducere şi pe o porţiune li-

mitată din traiect. Încă de la aterizarea pe terenul de lîngă unitatea de la care aveau de ridicat armamentul și muniția, le-a fost dat să audă de la locotenent-colonelul Simion Roiu, care i-a întîmpinat, o veste mai mult decît șocantă. Cu puțin timp înainte, unitatea fusese anunțată că pentru transportul muniției la platforme vor veni trei elicoptere de culoare albă și li s-a cerut să deschidă focul asupra oricărui elicopter de altă culoare ce s-ar apropia de unitate. Nu s-a deschis focul, întrucît s-a crezut că mai sînt două elicoptere ce vin eșalonate în distanță. În privința culorii au ezitat să o considere ca fiind decisivă, știind că și elicopterele ce deserveau PETROMAR-ul erau, la fel ca și elicopterul ce venea, de culoare portocalie.

Nici după asta peripețiile nu au fost mai mici. Zborul spre prima platformă de foraj a decurs normal pînă ce au fost interceptați de celula de avioane de vînătoare. Dar, chiar în momentul interceptării, pe frecvența de luptă a aeronavelor a intervenit o voce necunoscută care i-a anunțat pe piloții celulei de vînătoare că „elicopterul ce trebuie protejat este de culoare albă, nu portocalie!" Auzind această stranie „precizare", maiorul Gâțu a intervenit: „Sînt elicopterul de culoare portocalie pentru intervenții și salvare al PETROMAR-ului. Repet, de culoare portocalie, nu albă!" La care, unul dintre piloții celulei de vînătoare — a fost și o șansă aproape incredibilă — a recunoscut vocea comandantului de echipaj (fuseseră cîndva colegi) și i-a răspuns: „Da, știu cine ești! Vezi-ți mai departe de drum!"

Zborul a continuat aparent normal pînă la platforma de foraj, dar, datorită bruiajului intens, echipajul nu a reușit să la legătura cu conducătorul de zbor de pe platforma de foraj marin. La aterizare pe platforma FORTUNA, conducătorul de zbor de acolo, maiorul Marian Munteanu, avea să le aducă la cunoștință, din nou, o știre mai mult decît derutantă: cu puțin înaintea aterizării, a primit un apel telefonic de la un oarecare QVH, cum că elicopterul ce trebuie să ajungă la ei este de culoare albă și poartă numărul de înmatriculare „N" (nota noastră: nu este cazul să concretizăm, dar precizăm, numărul indicat era altul decît cel pe care îl avea în realitate elicopterul respectiv). Li se cerea, totodată, celor de pe platformă să deschidă focul asupra oricărui alt elicopter diferit la culoare și la număr de înmatriculare. Și de această dată echipajul a fost, într-un fel, norocos și a avut o șansă nesperată: armamentul cu care trebuia să se tragă asupra lui nu se afla pe platformă, ci abia atunci era adus chiar de elicopter.

Nici la întoarcere peripețiile n-au fost mai puține. La apropierea de țărm, asupra elicopterului s-a deschis foc dintr-un bloc din zona Falezei-Nord și din zona „Brotăcei". Noroc că, din precauție, echipajul elicopterului a fost prevăzător și a luat, din timp, înălțimea corespunzătoare pentru a nu fi expus tirului efectuat cu armament ușor. A aterizat la unitatea de unde luase armamentul și muniția pentru a-l lăsa pe delegatul ce le distribuise la platformele marine, apoi a decolat și a luat înălțime, la peste 600 de metri; hotărîre salutară, deoarece în alte două locuri pe traiectul spre unitate asupra elicopterului s-a executat foc de către forțele teroriste.

Rețele de radionavigație misterioase

Nu vom mai intra în detalii asupra situațiilor în care teroriștii au încercat să se interpună în rețelele de radionavigație ale aviației noastre militare. Vom supune însă atenției cititorilor o altă fațetă a diversiunii, nu mai puțin subtilă și derutantă. Să redăm, iată, doar cîteva frînturi dintr-o stenogramă a unor convorbiri dintre cele mai misterioase, interceptate în perioada 22—25 decembrie 1989, într-o bandă de frecvență apropiată celor folosite de turnurile de control ale aeroporturilor și care păreau a fi recepționate de la niște aeronave ce evoluau în spațiul nostru aerian. Convorbirile erau purtate în mai multe limbi, preponderent în engleză (cu un pronunțat accent arab), dar și în turcă, bulgară, sîrbă, italiană și română. Vom reda doar o parte dintre aceste convorbiri ciudate, lăsînd la latitudinea cititorilor riscul de a desprinde concluziile. Fiindcă, trebuie să recunoaștem, este nevoie de o apreciabilă doză de imaginație. Și nu numai de imaginație, ci și de trecut pragul unei anume întrebări: Cît este real și cît ireal, dincolo de aceste convorbiri interceptate din eter? Ne aflăm oare în fața unei pure acțiuni de diversiune, menite să acrediteze, și pe această cale, ideea că în spațiul aerian al țării se desfășura o „operație aeriană de invazie" sau, într-adevăr, acele elicoptere sau ce or fi fost nu erau chiar niște simple ficțiuni? Tocmai de aceea, pentru început, ne vom mărgini să reproducem cîteva din acele convorbiri, menționînd data, ora și textele respective, în original și traduse:

- 22.12 1989 20.13 — „Get something ready" (Pregătește ceva)...
- 22.12 1989 20.33 — „Aproaching..." (Apropiere...)
- 22.12 1989 20.39 — „Buras" (Sînt aici — în limba turcă)
- 22.12 1989 21.40 — „4670, direct..." (4670, direct...)
- 23.12 1989 21.45 — „13 202, destination" (13 202, destinație)
- 23.12 1989 21.50 — „310, in course 21" (310, în curs 21)
- 23.12 1989 21.55 — „310, OK, We proceed 20 for Al..." (310, este în ordine, continuăm 20 spre Al...)
- 23.12 1989 22.10 — „I'll call you back" (Te chem eu din nou)
- 23.12 1989 22.12 — „What is to do?" (Ce este de făcut?)
- 23.12 1989 22.17 — „O.K. I'm not worring" (Este în ordine. Nu-mi fac griji)

- 23.12 1989 22.20 — **„4315, back to frequency" (4315, revino pe frecvență)**
- 23.12 1989 22.22 — **„4633, turn 356" (4633, întoarce pe 356)**
- 23.12 1989 22.23 — **„Too close, 4332" (Prea strîns, 4332)**
- 23.12 1989 22.24 — **„Flight at 2044" (Zbor la 2044)...**
- 23.12 1989 22.30 — **„Runway 5310" (Pista 5310)**
- 23.12 1989 22.31 — **„Şu anda Bulgaristan'a gidiyoruz" (În clipa asta ne îndreptăm spre Bulgaria** — în limba turcă)
- 23.12 1989 22.42 — **„139, control" (139, control)**
- 23.12 1989 22.45 — **„128, we see you over head" (128, te vedem deasupra capului)...**

Din motive de spațiu, nu vom transcrie mai departe celelalte „secvențe" pe care le avem înregistrate din aceste convorbiri. Ne mărginim doar să mai adăugăm că și în ziua următoare ele au continuat intens. Într-un limbaj la fel de laconic. Specific parcă unor echipaje temeinic instruite, formate din adevărați profesioniști. Se comunicau reciproc altitudini de zbor, poziții și repere (codificate) atinse. Se marcau atacuri la anumite obiective. Poate nu ar fi lipsit de interes să mai adăugăm, la cele deja reproduse, încă doar cîteva din ziua următoare: „Bună dimineața, 350!"; „Comunică-ți poziția, 350!"; „Direcția Colentina ZF"; „Merg drept"; „Îndreaptă-te spre KO5!"; „350 și 505 au fost pe Colentina"; „K 33, îndreaptă-te spre Istanbul!"; „Ne îndreptăm spre Istanbul"; „Reflancare spre Istanbul!"...

Pe timpul acțiunilor, care durau uneori mai multe ore, indicativele se repetau. Se putea deduce care este indicativul ce coordona activitatea și prin faptul că, periodic, o „bază" executa apelul celorlalte indicative.

Nu ne vom hazarda să facem cine știe ce supoziții pe marginea înțelesurilor acestor convorbiri. Probabil că transmiterea în eter a acestor mesaje — unele în clar, în diverse limbi străine, iar altele codificate — nu constituia altceva decît o simplă acțiune de diversiune. Ceea ce este însă curios rămîne faptul că, și în acest caz, funcționarea respectivei rețele radio de „conducere și cooperare" a acelor aeronave se corela, într-un fel, și cu datele rezultate prin cercetarea de radiolocație a spațiului aerian de către trupele noastre de apărare antiaeriană a teritoriului. Totul părea a se integra într-o concepție foarte bine gîndită și pusă la punct. Ba mai mult decît atît, chiar adaptată, pe parcurs, mersului acțiunilor ce se desfășurau. Astfel, cînd, pe data de 23 decembrie, s-a executat de către o subunitate specializată a armatei bruierea respectivelor rețele, acestea și-au comutat imediat lucrul pe alte frecvențe; de asemenea, în final, cînd din convorbiri se subînțelegea că s-a dispus „retragerea" aeronavelor spre „bazele" de unde au venit, cînd echipajele își urau reciproc drum bun și își precizau traiectele de zbor, s-a constatat din nou că „scenariul" defluirii avea să fie „confirmat" și de evoluția situației aeriene de pe ecranele radiolocatoarelor și de pe planșetele punctelor de comandă. Practic, dispariția semnalelor radioelectronice ale țintelor aeriene de pe ecrane a coincis cu încetarea convorbirilor recepționate de la acele rețele misterioase.

• • •

Sîntem, așadar, încă o dată, îndreptățiți să afirmăm că, în zilele și nopțile dramatice ale Revoluției populare din decembrie 1989, apărătorii spațiului aerian al țării s-au confruntat cu un inamic deosebit de perfid și de abil, dotat cu un arsenal de mijloace ultramoderne dintre cele mai sofisticate, care a acționat după un plan, dinainte elaborat și minuțios pus la punct, de desfășurare a unei vaste diversiuni psihologice și radioelectronice, sub paravanul căreia se vizau, probabil, următoarele obiective principale:

- blocarea din aer a aerodromurilor și aeroporturilor de pe teritoriul țării, concomitent cu declanșarea asupra acestora a unor acțiuni terestre, circulare, cu ajutorul unor grupuri de diversiune și elemente teroriste dispunînd de armament și alte mijloace de luptă dintre cele mai perfecționate;
- anihilarea efectivelor aflate în cazărmi, prin acțiuni terestre sistematice, din mai multe direcții, cu relativ puține, dar foarte bine pregătite elemente pentru ducerea luptei teroriste, în special pe timp de noapte (avînd în acest scop și un armament adecvat, cu sisteme optice de ochire pe timp de noapte de înaltă precizie);
- dezorganizarea conducerii forțelor și mijloacelor noastre prin interceptarea sistemului de comandă și informare, precum și folosirea acestuia pentru acțiuni de dezinformare.

În vederea atingerii acestor obiective mai importante, inamicul a procedat la crearea în spațiul aerian al țării a unor situații deosebit de complexe — care simulau, după un plan prestabilit și adaptat pe parcurs, o „operație aeriană de invazie" — prin folosirea unor baloane și sonde tip meteo avînd atașate reflectoare poliedrice, rachete miniaturale și alte dispozitive cu autopropulsie sau telecomandate, capcane de radiolocație etc., de creare a unor ținte aeriene false, precum și cu aparatură de imitare radioelectronică pe ecranele stațiilor de radiolocație a semnalelor țintelor aeriene.

Totul se desfășura după un „scenariu" conceput și pus în aplicare de niște adevărați maeștri în materie de război psihologic și radioelectronic, acțiunile fiind riguros corelate în timp și spațiu, atît aerian, cît și terestru, precum și din punctul de vedere al succesiunii operațiunilor concrete de dezinformare și inducere în eroare. Dincolo de acest vădit profesionalism al „autorilor", „regizorilor" și executanților acestui diabolic plan al diversiunii, oricine își putea da seama că ei au beneficiat — nu știm de unde și cum (?!) — de o minuțioasă și exactă cunoaștere a dispozitivelor de luptă ale trupelor noastre, a înzestrării, caracte-

Locotenent-colonel ALEXANDRU BODEA

(continuare în pag. 25)

CAPTIV ÎN MUNTE

Ajunsesem acolo unde pereții de piatră și avalanșele aveau sclipirea argintului. Și iată, fără veste, în dimineața zilei de 21 martie 1989, într-una din galeriile viitoarei hidrocentrale s-a produs un eveniment geologic neobișnuit. „Plămînul muntelui e de vină", a zis careva. Un uruit surd, apoi un suflu puternic a măturat totul în cale. Muncitorii s-au adăpostit și în cele din urmă s-au precipitat spre ieșire. În inima muntelui, la celălalt capăt al galeriei, a rămas captiv soldatul Alexandru Cristian Ioniță. Echipa de intervenție, constituită urgent, a constatat surparea galeriei pe o distanță apreciată la 20–30 metri. S-au lansat ipoteze, s-au făcut supoziții. Toți înclinau să creadă că rămăsese o porțiune intactă, ca un fund de sac, unde se refugiase Ioniță. De pe un șantier din apropiere au sosit, în cel mai scurt timp, cîțiva ofițeri de căi ferate, specialiști în lucrări de minerit: locotenent-colonelul Nae Balaci, căpitanul Gheorghe Săbăduș, maiorul Alexandru Mustea etc. Aveau experiență, entuziasm și ambiție; subunitățile de căi ferate construiseră numai pe linia subcarpatică Rîmnicu Vîlcea – Tîrgu Jiu (obiectiv complex, ce traversează o zonă din cale-afară de frămîntată) tuneluri în lungime totală de 4000 metri, înălțaseră poduri magistrale peste Argeș și Olt, viaducte de peste 50 de metri.

Ofițerii au fost incluși imediat în echipa de salvare. Li s-au pus la dispoziție materiale, scule, utilaje. Situația nu era deloc încurajatoare. Deblocarea galeriei cerea un volum prea mare de lucrări pentru ca timpul să mai poată fi considerat operativ. Se impunea o soluție radicală și oamenii au început să caute cu febrilitate. Studiind planul galeriei, căpitanului Gheorghe Săbăduș i-a venit o idee. Să fie introdusă orizontal, prin mijlocul masei de roci prăbușite, o țeavă cu diametrul de circa un metru din interiorul căreia să fie degajat progresiv pămîntul cu ajutorul unei foreze, iar în golul creat să fie mereu deplasat înainte tubul de oțel... Pusă în practică, propunerea și-a dovedit viabilitatea.

Timpul se scurgea greu, oamenii lucrau încordat. Ceaiul fierbinte, mîncarea erau aduse direct în galerie. Nimeni nu-și putea permite o clipă de răgaz. Se vorbea puțin, în șoaptă. Gîndurile nerostite roiau în jurul acelorași întrebări și presupuneri: O fi avînd aer suficient? Nu-i cumva rănit? Dacă sînt gaze nocive? Să nu-l biruie frigul, foamea, izolarea... În sectorul avariei stînca era foarte dură, un calcar semănînd cu marmura. Bucățile de piatră incasabile, fărîmăturile dădeau mult de furcă. Intervenția devenise o încleștare și o pîndă continuă. Lupta cu apa și roca cerea oameni călîți și-i avea. Uneori din pereți ploua cu găleata, singura protecție constituind-o mantalele de cauciuc. Fiecare secundă hotăra victoria apei sau victoria minerilor.

În seara zilei de 21 martie, tubul metalic înaintase patru metri. „Cam puțin!", a fost părerea tehnicianului Nicolae Imir, nemulțumit de ritmul de lucru, și eforturile s-au întețit peste noapte. La un moment dat, sapa forezei s-a blocat. În aerul rece, rarefiat, aproape că nu mai respira nimeni. Mînați de o inepuizabilă energie tinerească, au hotărît să forțeze și obstacolul a cedat. În acest ritm au lucrat 48 de ore. Fuseseră străpunși 20 de metri de galerie. Specialiștii considerau că „dopul" rezultat din prăbușire nu putea fi mult mai mare. Această ipoteză a avut darul să-i însuflețească din nou, cota speranței atingînd iarăși un maxim.

Căpitanul Gheorghe Săbăduș nu închisese un ochi, dar nu putea fi convins să se odihnească. De la declanșarea alarmei în galerie trecuseră trei zile și două nopți. Afară vremea se schimbase în rău. Viscolea, curgea de sus cu nemiluita, troienele creșteau, vîntul urla năprasnic, peisajul înconjurător, măreț, de o frumusețe dură, devenise apăsător. Și cerul, și aerul, și pădurea, totul gemea, striga sub viforul cumplit. În galerie, ofițerii, soldații și minerii munceau cu spor, respirînd aerul umed, îndeplinind o misiune cu neprevăzut și cu dificultăți, cu capcane viclene, care cerea curaj și dexteritate, încredere și voință. Nici unul dintre ei nu și-a pierdut o clipă cumpătul, dovedind că eroismul poate fi o treabă ca oricare alta atunci cînd cuvîntul de ordine îl reprezintă salvarea unei vieți.

În cea de-a treia zi, tubul de oțel, împins de ostași, a lunecat în gol. De la celălalt capăt a răzbit o geană de lumină de parcă ar fi fost străpuns întreg muntele! Pe ofițeri și mineri i-au trecut fiori de neliniște. „E cineva acolo?", a strigat de la gura tubului un ofițer. „Aici e soldatul Ioniță!". „Trăiești?" „Trăiesc. Vă așteptam, eram sigur c-o să veniți...", a răspuns el, copleșit de emoție. Căpitanul Săbăduș a pătruns în tubul de oțel și s-a tîrît pînă la celălalt capăt pentru a-l scoate pe Alexandru Cristian Ioniță din galeria blocată. Mai tîrziu s-a constatat că firul electric rămăsese intact, iar un bec luminase în permanență fundul galeriei. Decizia ca alimentarea cu energie să nu fie întreruptă s-a dovedit salutară. Lumina i-a fost un prieten apropiat, un sprijin și o nădejde.

Ioniță avea barba lungă și deasă, arăta puțin palid, dar supraviețuise cu însuflețire în captivitatea muntelui, încredințat că se va întreprinde tot ce-i omenește posibil pentru salvarea lui. La lumina zilei, soldatul Ioniță s-a așezat pe un colț de stîncă și în privirile sale blînde și vii muntele de sub ninsoare a prins întruchiparea unui colț de rai.

Se făcuse dimineață cînd, săltînd peste nămeți, am ieșit din împărăția pădurilor de brad și de molid. Pe vale, zăpada era mai puțin iabrașă, părea o mare încremenită, un tablou de iarnă cuminte și sfătoasă.

■ C. STRUNĂ

CU PREȚUL VIEȚII

Undeva, pe malul Jiului, la patru kilometri de Petroșani, o ceată de copii își găsiseră de joacă. Băieții aruncau cu pietre în obiectele plutitoare din albia rîului. În urma ploilor torențiale, apele învolburate ale Jiului, grele de sedimente, veneau amenințătoare. Cărau din amonte, de-a valma, rădăcini, arbori tineri smulși din pămînt, stîlpi și garduri. Cel mai înalt dintre copii, în vîrstă de nouă ani, trimitea pietrele la țintă cu o ușurință surprinzătoare. Larma stîrnită de grupul gălăgios se răspîndea pînă hăt-departe. Era o zi ca o sărbătoare. După rafalele de ploaie, în lunca Jiului se simțea un miros pătrunzător de flori sălbatice, de fîn cosit, de pămînt reavăn. Curînd, plictiseala puse capăt jocului cu pietre, cîștigat de băiatul cel mai răsărit, strigat de toți Alexandru. Era privit cu admirație. Obrajii lui colorați trădau, deopotrivă, emoția și efortul. Mîndria de a fi cel mai bun trezi în el un avînt fără margini. Și în mintea lui Alexandru încolți atunci o idee funestă. O să le arate el cu adevărat ce poate!

În apropiere, peste rîul Jiu, se profila silueta impunătoare a unei pasarele metalice, la ora aceea pustie. Dincoace de pasarelă traversa rîul, la o înălțime apreciabilă, o conductă. Planul lui Alexandru era următorul: să se cațere pe piciorul vertical al conductei, apoi să se deplaseze în echilibru de-a lungul ei, peste rîul Jiu, pînă la malul opus. Cînd își rosti gîndul cu voce tare, luminițele din ochii prietenilor de joacă se aprinseră brusc. Toți îl priveau cu gura căscată, muți de uimire, incapabili să-i înțeleagă imprudența și să-l oprească. Conducta lunecoasă, suprafața redusă de sprijin, unda vijelioasă a rîului care crescuse în matcă pînă la cota de alarmă reprezentau tot atîtea avertismente grave, ignorate de vîrsta și nepriceperea lor.

Cu chiu cu vai, Alexandru ajunse pe la jumătatea conductei, tot mai înfricoșat de apele ce se rostogoleau dedesubt. La un capăt al pasarelei metalice, situate paralel cu conducta, tocmai apăruse o subunitate de militari. Ostașii lucrau pe un șantier din preajmă. Soldatul Constantin Costache, un tînăr bine clădit, ca un trunchi de gorun viguros, a fost primul care a observat băiatul. Pe șantier, soldatul Costache se dovedise un om harnic, întreprinzător. Avea ei și o mare dragoste pentru cei mici. Deseori se oprea cu duioșie în mijlocul lor și-i iscodea ba de una, ba de alta.

Strigătul copilului înghițit de vîrtejul apelor i-a săgetat inima. Nu era timp de pierdut. Datoria vibra în ființa lui ca o chemare solemnă. Și-a scos rapid actele din buzunar, a lăsat casca pe pod și, fără a socoti nenumăratele primejdii, a sărit în apa Jiului, murmurînd: „Viața copilului...“ A sărit îmbrăcat, cu vesta de protecție pe el, așa cum l-a prins clipa dramatică. Înotînd voinicește, s-a repezit ca un uliu, a reușit să-l prindă pe băiat de braț și s-au îndreptat către mal. Într-o luptă crîncenă cu vîrtura, pentru a se feri din calea rădăcinilor transformate de curent în adevărate proiectile. Mai avea cîțiva metri pînă la mal, dar sforțarea îl secătuise. Colegul său, soldatul Cătălin Tudose, a intuit pe dată impasul și s-a aruncat în ajutorul celor doi, reușind să-l prindă zdravăn pe băiat. În acel moment neprevăzutul și-a dat nemilos sentința. Lovit de un buștean, soldatul Constantin Costache a dispărut în hăul întunecos. Salvînd, cu prețul vieții, copilul aventurat într-o joacă nesăbuită.

● CONSTANTIN STRUNĂ

DOSARE încă NEELUCIDATE

(urmare din pag. 23)

risticilor tehnico-tactice ale armamentului și tehnicii de luptă din dotare, a sistemului de transmisiuni etc.

Se poate aprecia, fără a greși, că forțele ostile Revoluției populare din decembrie anul trecut aveau împotriva armatei noastre toate atuurile accesului la secretele militare și de stat — consecință nefastă a politicii duse de tiranicul regim ceaușist de subminare, umilire și aservire a organismului militar al țării, de supraveghere diabolică cu ajutorul organelor represive ale securității, ceea ce ne îndreptățește să afirmăm că oștirea noastră s-a confruntat cu una dintre cele mai grele situații din cîte i-a fost dat să cunoască în întreaga sa istorie. Faptul de a fi depășit acele momente dramatice, asigurînd cîștigarea și consolidarea victoriei Revoluției, ilustrează, cu o puternică forță de simbol, competența și măiestria profesională a militarilor, admirabilul spirit patriotic al Armatei Române, atașamentul ei total față de idealurile și interesele supreme ale propriului popor.

SFATURI DE SUPRAVIEȚUIRE ÎN CONDIȚII DEOSEBITE

Nu de puține ori, anumite categorii de luptători (transmisioniști, vînători de munte, cercetași) trebuie să facă față unor situații grele, avînd de îndeplinit misiuni în condiții de izolare în locuri retrase, singuratice, pe vîrful unor masivi muntoși, în deltă sau la marginea unor cîmpii și păduri etc. Pentru cazul cînd, din anumite motive (viscol puternic, ceață deasă, deteriorarea aparaturii radio, răniri cu imposibilitate de deplasare, boli acute etc.), soldatul nu poate părăsi locul în care se află, îi oferim cîteva sfaturi care îl pot ajuta să supraviețuiască și, totodată, să-și îndeplinească misiunea.

Izolat în munți

Este foarte important ca soldatul ce primește misiuni în zona de munte să fie bine antrenat fizic și să cunoască cît mai mult din „secretele" muntelui. Rămînînd izolat și fără hrana care n-a putut sosi, sau n-a putut el ajunge la locul unde ar fi trebuit s-o primească, soldatul trebuie să se hrănească. Cu ce? Apă n-are, deoarece și-a pierdut bidonul care s-a rostogolit într-o prăpastie. N-are nici măcar banalii pesmeți sau dulciuri. Nu este deloc plăcut, dar se pot găsi soluții.

● **Primăvara.** În apropierea golurilor alpine nu există pîraie, dar zăpada încă nu s-a topit. Prin unele crăpături de stînci poate fi găsită zăpadă pînă în lunile mai-iunie. Se înlătură stratul mai prăfuit și se consumă zăpada curată în loc de apă.

● De mîncare nu prea este, doar cîțiva muguri de brad care, deși au gustul amărui, țin și de foame, prevenind în același timp guturaiul și răcelile. Pe sub jnepeni mai puteți găsi tufe pitice de afin, pe care s-au păstrat bobițele uscate și stafidite ale acestui fruct aromat și plăcut. Cei pricepuți în ale vînătorii s-ar putea descurca cu vînat mic.

● Dacă simțiți dureri abdominale sau crampe, mestecați două-trei fructe de jnepen sau ienupăr, frunze uscate de mur sau zmeur, care calmează durerile de stomac și, pînă una alta, țin de foame. Este indicat să vă retrageți spre văi. Pe firul apelor veți întîlni mesteceni ai căror muguri sînt de asemenea comestibili. În unele locuri puteți găsi și primele tufe de măcrișul ienupărului sau untișor, ambele bune de mîncat

● **Vara,** situația celui izolat este cu mult mai ușoară. Din iunie pînă în septembrie, golurile alpine din munții noștri sînt împînzite de afinișuri încărcate de fructe. Pe la începutul lui august se coc zmeura și coacăzul de munte, iar la începutul lui septembrie, murele. Dacă lipsește apa, se vor căuta locurile mai umede (aici cresc din belșug mușchii și plante înalte). Se va încerca găsirea apei dislocînd bolovani sau bucăți de grohotiș pe locurile foarte înclinate. De multe ori, aici se găsesc izvoare cu o apă foarte bună.

De obicei pășunile alpine sînt populate, de primăvara pînă după Sfînta Marie Mică, cu turme de oi și de vite, așa încît hrana se poate completa cu o masă la stînă.

● Pentru durerile de picioare, rosături și chiar infecții purulente puteți folosi frunza de pătlagină, aplicată direct pe rană. ● Noaptea, în pîraiele de munte puteți prinde, vara, la lumina lanternei, raci ce zac adormiți pe sub răgălii sau mrene. Cum pescuitul nu dă totdeauna rezultate, un vînat mai serios, iepure spre exemplu, ar putea fi de mare folos. Focul pentru prepararea hranei (pește fript, melci fierți, carne de vînat) se face sub o teșitură de stîncă, într-un loc ferit, lîngă apă eventual ● În cazul unei răni sîngerînde, aceasta va fi spălată cu apă curată. În situația în care lipsește și trusa sanitară proprie, peste rana curățită se va lipi o frunză curată de pătlagină (limba-oii) sau brusture (lipan), după care se pansează improvizat cu o fîșie de pînză din îmbrăcăminte (cămașă, maieu, fular etc.). O hemoragie puternică la mînă sau picior se va opri apăsînd rana cu o batistă curată sau legînd strîns deasupra rănii, slăbind însă cîte puțin legătura, așa încît să nu se cangreneze membrul rănit.

● Pentru febră mestecați cîteva flori de cimbrișor de cîmp sau flori și frunze de coada șoricelului. În cazul în care vă puteți face un ceai din aceste plante, beți și faceți gargară de mai multe ori pe zi.

● Nu consumați apa din locuri stătute ● Nu vă culcați, vara, pe iespezi de piatră în locuri însorite, deoarece există pericolul să fiți mușcați de reptile veninoase. În cazul unei mușcături de șarpe sugeți de cîteva ori rana și aruncați afară din gură lichidul, după care vă clătiți bine gura cu apă sau (de preferat) cu alcool. În acest caz, apropierea de oameni este deosebit de necesară, deoarece aveți nevoie de ajutor medical de urgență. Este bine de știut că cel mai periculos șarpe veninos din țara noastră este vipera cu corn răspîndită în munții Banatului, Severinului, în Gorj, și în zona cetății Deva și a munților Orăștiei. Deosebit de periculoase sînt și năpîrcile, un șarpe nu prea lung, întunecat la culoare, care atacă violent mai ales dacă este călcat din greșeală

● **Iarna** nu plecați la drum fără chibrituri ascunse în mai multe locuri în îmbrăcăminte. În martie, cînd zilele sînt însorite și prind a picura țurțurii cetinilor, să știți că în unele zone din munți se pot produce avalanșe. Aveți grijă să nu provocați zgomote mari. O împușcătură, de pildă, ar putea provoca o avalanșă ● Cînd ați rămas complet izolat, important este în primul rînd să nu intrați în panică, oricare ar fi condițiile. Încrederea în propriile forțe, în camarazii care vor încerca, fiți încredințați, să facă tot ce e omenește posibil pentru a vă veni în ajutor, trebuie să vă fie sprijinul esențial în acele momente grele. Cu toate pericolele ei, această experiență va fi, fără îndoială, cea mai interesantă din toată perioada de ostășie.

■ MARIA ȘERBAN

Inventarul OPULENȚEI ȘI AL ABUZURILOR

Revoluția din Decembrie 1989 din România a smuls măștile de pe chipurile tiranilor, așezîndu-i în piața publică în adevărata lor goliciune. 21 de palate s-au aflat la dispoziția dictatorului și a consoartei sale: Palatul Cotroceni, Palatul Snagov, Palatul Primăverii, Palatul Neptun, Castelul Peleș, Cazinoul din Sinaia etc. Acest inventar al opulenței trebuie completat cu numeroase vile, adevărate bijuterii ale culturii europene și mondiale, cu reședințele din cele 40 de județe, cu cabane, terenuri de vînătoare, flotila de aviație, flotila de nave, plaja personală, trenul prezidențial, colecțiile de timbre rare, de arme vechi, de ceramică și antichități. Toate furate, cu o rapacitate și o abilitate fără pereche, cu o sete nemăsurată de înavuțire din munca poporului. Toate aflate la dispoziția familiei faraonice și a camarilei de lux.

1. PALATUL SECRET DINTRE BRAZI

În „Complexul Postăvarul" din Predeal, înconjurat cu un gard uriaș, prevăzut cu gherete de pază din 50 în 50 de metri, se detașează Vila „Postăvarul" cu trei nivele. În holul somptuos atrage atenția un lampadar pirogravat, kitsch autentic, alăturat unei superbe vaze chinezești de înălțimea unui om. Calendarul din „birouașul" bîlbîitului a încremenit deschis la acel 22 Decembrie izbăvitor, telefonul pentru teleconferință este tras în furnir de nuc, iar pe butoane scrie modul cum se folosesc. În biblioteca din esență scumpă, destinul absurd a adunat, pe același raft, volume din „Grand Larousse", poeți francezi și români, operele complete ale lui Marx, Engels, Lenin și... Ceaușescu! Filele sînt netăiate, cărțile nefiind atinse niciodată. Sufrageria cît toate zilele are un șemineu din marmură, vitrine ticsite cu porțelanuri extrafine (așezate pe macrameuri!), cu argintărie englezească și Gallé-uri veritabile. Un „Grundig de Luxe" clipește mat în lumina filtrată de draperiile grele. Benzile magnetice sînt pline de muzică de petrecere și romanțe. În micul birou din apropiere, care a aparținut aghiotantului, se găsesc de-a valma: creioane elvețiene „Carar d'ache", capsatoare americane, cerneală „Parker", un casetofon „Saba-Mobil", casete video, un serviciu „Royal Worcester" etc.

La ultimul etaj sînt dormitoarele cu paturi cu baldachin pentru „numărul 1" și „numărul 2", pentru Zoe, Nicu și Valentin. Peste tot — rafturi încărcate cu îmbrăcăminte, halate, costume de schi, cosmetice străine, maldăre de papuci de casă, adidași, ghete de baschet, așternuturi din mătase naturală sau damasc (schimbate zilnic, indiferent de prezența înaltelor personaje), nelipsitele telefoane operative și cutiile de table. Cei doi tirani n-au mai trecut pe aici de 3—4 ani, însă venea foarte des Zoe, urmată de o trupă de admiratori.

2. PE VÎRF DE MUNTE: HELIOPORT, PISCINĂ, POPICĂRIE

Tot în „Complexul Postăvarul", reședința regească a ceaușeștilor, păzită cu strășnicie de 25 de ani, se găsește și Vila „Izvorul", fostă „Moghioroș", cu parter și etaj. Faimoasele ședințe de *cepeex* de aici se transmiteau pe timpul verii, cînd Bucureștiul devenea un etalon al poluării. Spațiul nu ne îngăduie să descriem în detaliu comorile luate cu japca din diferitele colecții și expuse în aceste interioare ca la bîlci: goblenuri de la 1700, ceramică de la 1800, picturi de Grigorescu, Tonitza, Andreescu, Gheață. La doi pași de vilă îți ia ochii piscina intimă, plasată într-un cadru natural feeric, cu o suprafață imensă, de culoare bleu. Nu departe, apare dintre brazi helioportul, un platou larg, semnalizat în colțuri cu lămpi galbene și verzi. Vrînd-nevrînd, privirea se fixează

apoi asupra plantațiilor de căpșuni și zmeură, a parcului care aduce cu o grădină suspendată din Babilon.

În același peisaj se înalță o a treia vilă din complex. O construcție în stil rustic săsesc, fostă proprietate a familiei Tilea. Acest mare diplomat român a avut un hobby: colecționarea de piese străvechi din casele țărănești ale sașilor. Interioarele vilei sînt impresionante. Se întîlnesc aici lăzi de zestre de mare valoare, cuptoare de lut căptușite cu faianță, uși de lemn împodobite cu picturi naive.

O popicărie ultramodernă completează parcul distracțiilor. Popicele de pe cele trei piste super-elegante sînt comandate electronic, la fel panourile de afișaj, masa de comandă, totul fiind de producție austriacă. În barul de vizavi te puteai răcori cu o bere „Pils" și puteai încerca precizia tacului la o masă de biliard ca-n filme. Dacă făceai parte din familie.

P.S. Catalog de coduri pentru vilele din Predeal ale nomenclaturii: „Porumbelul" (generalul Neagoe), „Albina" (Dăscălescu), „Barbu" (Nicu Ceaușescu), „Goga" (Valentin Ceaușescu), „Crivățul" (Banc), „Furnica" (Pană), „Ghiocelul" (Gere), „Frezia" (Oprea), „Silvia" (Bobu), „Sandoza" (Giosan), „Nasta" (D. Popescu) etc.

3. TRENUL BLINDAT

Trenul blindat al dictatorului este garat în incinta unei unități speciale. La început a fost trenul regal al Hohenzollernilor (care se găsește și acum în perfectă stare de conservare), au urmat trenul lui Dej, automotoarele lui Bodnăraș și, în sfîrșit, trenul de aur ceaușist. Vagoanele fostului tren regal sînt fabricate începînd cu anul 1928 de *Officine meccaniche italiane* „Reggio Emilia" și de *Societa italiana* „Ernesto Breola" *per costruzioni meccaniche*. Pentru construcția trenului ceaușist, ultraelegant și ultrasilențios, au fost alocate sute de milioane de lei. Furnizorii? Firme ca: *Rolls Royce* (motoare diesel pentru antrenarea generatoarelor care asigură autonomia energetică), *Motorola* (pentru aparatură sofisticată de transmisiuni), *Ideal Standard* (pentru instalații sanitare), *Beklawat Ciclone* (pentru geamuri și jaluzele), *Berkel Scharfen* (pentru mașinile de gătit cu microunde sau infraroșii) ș.a. Ultrafuncțional și de un lux exorbitant, deci, trenul prezidențial era compartimentat pe ranguri: *vagonul-dormitor I* (stil baroc francez, covoare lucrate manual, mochete și tapete fine, mobilă din lemn exotic, intarsii, geamuri cu jaluzele electronizate, uși de trecere comandate de fotocelule, instalații de climatizare și de aer condiționat), *vagonul-dormitor II* (altfel mobilat și dotat), *vagonul-sufragerie* (cu masă din lemn de piper, televizoare străine, măsuțe de jucat șah, popa-prostu, șeptic, instalații audiovizuale japoneze), *vagonul-bucătărie* (pentru cuplul dictatorial), *vagonul-restaurant de rangul II* (pentru primi și viceprimi-miniștri), *vagoanele de rangul III* (pentru medici, coafeze, manichiuriste, pedichiuriste, ospătari, bucătari și securiști). Șarona și Corbu aveau un compartiment special. Trenul oprea ori de cîte ori patrupedele dădeau semn că vor să-și facă nevoile. Ceaușeștii și camarila se îmbarcau în gara Băneasa și plecau la vînătoare, ceea ce, în limbajul gîngavului, însemna „activitate sportivă". Mergeau în nordul Ardealului, la Balc, la Adam, în zona Sucevei, la Baraolt, în județul Covasna, la Huși etc.

Sumbra piramidă din deșertul dictaturii

4. MĂCEL LA CABANA DE VÎNĂTOARE

Pe terenul de vînătoare de la Reşca, judeţul Olt, domeniu pentru folosinţă pur personală, tiranul avea o cabană de vînătoare, numită şi „cabană de odihnă" sau „casă ţărănească". Construcţia include trei corpuri mari de clădire, o piscină în aer liber şi poligonul de vînătoare, care se întinde pe zeci de hectare de pădure. Rezervaţia era înconjurată cu un gard de sîrmă şi era păzită de un efectiv permanent. Vila este construită în stil oltenesc, din lemn masiv, sculptat. Numeroase şeminee întreţineau pe vreme rece, în toate încăperile, zi şi noapte, o temperatură constantă de 20 de grade, deşi dictatorul trecea pe la cabană o dată pe an.

Cînd apărea însă, masa era servită în tacîmuri de argint (marca *Christofle),* mai puţin lacheii din suită care se mulţumeau cu furculiţe de inox. Vara, locul preferat îl constituia chioşcul prevăzut cu o masă circulară, cu platou rotitor, ce aducea la gură cea mai bună bucăţică de vînat pregătit de o armată de bucătari. În apropiere se afla tribuna de unde însoţitorii puteau urmări performanţele „marelui vînător", care trăgea cu arma cu lunetă în animalele dirijate spre vadul anume pregătit. Aici a ucis tiranul, într-o singură zi, 110 cerbi şi ciute aflate în perioada boncăluitului. În vreme ce „savanta", alde Postelnicu şi Dincă, „Lina şi Găina" îl încurajau cu aplauze grotești. Odată, în Harghita, Todor Jivkov, bunul său „pretin", a împuşcat un cerb foarte bine cotat. Tiranul a turbat şi nimeni din suită n-a mai avut linişte pînă cînd, scormonindu-se pădurile ţării, n-a fost găsit un cerb mai valoros, care a şi fost ucis. Trofeul, „fără precedent" în cinegetica românească, a fost etalat într-un pavilion de la Complexul expoziţional.

5. ABANOS, MAHON ŞI BAMBUS

Gîngavului din Scorniceşti şi arţăgoasei lui consoarte le plăceau croazierele pe apă şi bivuacurile din Deltă cu ciorbe pescăreşti şi pa-

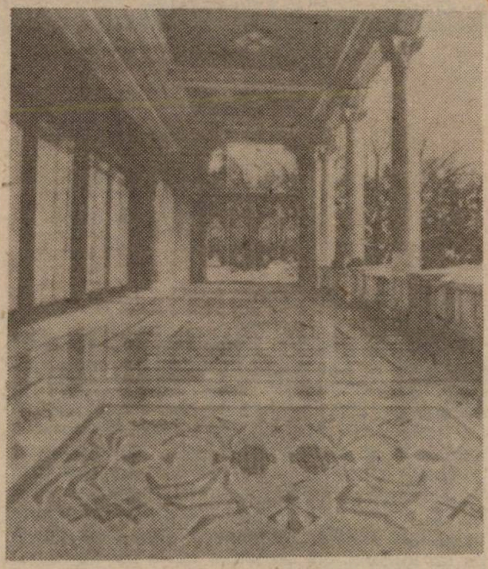

Un paradis iluzoriu

saje de raţe. Pentru aceste captivante divertismente, în anul 1969 Şantierul Naval Oltenita a primit comanda executării navei prezidenţiale „Mihai Viteazul", cu un deplasament de 500 tdw, lungă de 64 m şi lată de 11 m. Nava a costat, la nivelul anului 1971, cînd a fost lansată la apă, 40 de milioane de lei. Deoarece anual s-au executat tot soiul de modificări, la întreţinerea ei s-au mai adăugat în timp încă 390 de milioane de lei. Călătoriile de agrement se încheiau mai întotdeauna la Uzlina, pe braţul Sfîntu Gheorghe, unde se încingeau chiolhanuri cărora li s-a dus buhul.

Acest vapor li s-a părut din ce în ce mai mic şi, ca urmare, în anul 1979 a fost lansată comanda pentru construcţia vasului „Mircea cel Mare", un adevărat palat plutitor, care a costat peste 400 de milioane de lei, iar întreţinerea încă 15—20 de milioane. S-a cerut ca sufrageria navei să aibă 350 m.p., totuşi a rămas „numai" de 200 m.p., pentru că, tehnic, lucrul n-a fost posibil. Menţionăm că pe Lacul Snagov plutea încă o flotilă de zece nave, de diferite dimensiuni, în valoare de milioane, aflate la dispoziţia dictatorului în orice moment. Echipajele care au deservit această adevărată flotilă au trăit sub o teroare şi o presiune de nedescris. Peste tot în aceste nave frapează luxul exorbitant, prostul gust artistic şi megalomania: bare inox şi mînere aurite, argintării, covoare persane manuale, tablouri de valoare, punţi etajate, separeuri, biroul de lucru mare cît un teren de tenis, cu mobilă albă, interioarele conţin numai lemn de abanos, mahon şi bambus. Cei doi cîini, ocrotiţi de preapotentul general Neagoe, aveau un cabinet separat. Nava „Mircea cel Mare" a fost folosită o singură dată de dictator.

6. 40 DE TONE DE AUR

O persoană care a lucrat în grupul de translatori de la Ministerul de Interne a însoţit în septembrie-octombrie 1980 două transporturi aeriene în Elveţia. Cursele charter respective au transportat lingouri de aur: 25 de tone o dată, alte 15 tone a doua oară. Se impune ca guvernul român să acţioneze în viitor mai susţinut pentru recuperarea sumelor şi aurului furat de tirani. Unii vorbesc de 400 de milioane de dolari, alţii supralicitează pînă la valoarea de un miliard. Să nu uităm că la cei trei moştenitori ai tronului comunist s-au descoperit şi carnete de economii C.E.C., avînd următoarele valori „modice": Zoe — 1 450 000 lei; Valentin — 1 223 872 lei; Nicu — 1 223 873 lei. În total: 3 897 745 lei. Dar cîte zeci de milioane mai însumează distracţiile lor princiare şi jocurile de noroc de la ruletele marilor cazinouri din lume, întreţinerea lor regală, toate celelalte valori deturnate în scopuri personale?

7. CASTELUL REGAL — SECHESTRAT ŞI FERECAT

Ceauşeştii n-au locuit nici o clipă în Castelul Peleş. El a fost doar „transformat în reşedinţă unde să se poarte convorbiri cu înalte personalităţi". Scurt istoric: din 1953 pînă în 1976 castelul a fost muzeu, respectîndu-se cît de cît dorinţa regelui Carol I, care a inaugurat palatul în anul 1883, acesta valorînd 14 milioane de franci elveţieni.

Din ordinul tiranilor s-au elaborat planuri privind transformarea dormitoarelor regale în dormitoare prezidenţiale, astfel: Zoe în apartamentul ce a aparţinut Elenei Văcărescu; Nicu în apartamentul regelui Mihai; pentru Valentin au fost rezervate odăile lui Ferdinand. S-au dispus alte numeroase lucrări cu caracter demolator. În faţa unei atari perspective de distrugere a unuia dintre cele mai valoroase repere ale patrimoniului cultural naţional, cîţiva oameni, în frunte cu prof. Dan Popa, punîndu-şi viaţa în pericol, au lansat legenda: pereţii, grinzile, podeaua, lambriurile sînt cuprinse de o ciupercă otrăvitoare — *Merullius lacrymans!* Alarmaţi, „savanta" şi „cel mai iubit fiu" au lăsat totul baltă şi au pus ochii pe Vila „Foişor", pe care au îmbrăcat-o în aur, construind un Peleş în miniatură.

8. ESCADRILĂ SPECIALĂ

Aviaţia a avut şi ea parte de „grija şi atenţia" dictatorului. Flotila specială, destinată folosinţei particulare exclusive, era o unitate de aviaţie de transport înzestrată cu cele mai bune aparate de zbor şi cu cei mai buni specialişti în domeniu. Ceauşeştii aveau permanent la dispoziţie două avioane *Boeing*-707, două IL-18, unul ROMBAC 1—11, patru elicoptere *Dauphin* şi încă multe alte aeronave (elicoptere *Puma*, MI-8 şi MI-17) de însoţire.

Un avion *Boeing*-707 are, în variantă obişnuită, 189 de locuri şi costă în jur de 20 de milioane de dolari. Transformat şi amenajat în concepţia nababului scelerat, acelaşi tip de avion are doar cîteva locuri şi este evaluat la peste 60 de milioane de dolari. Cel mai scump este sistemul de transmisiuni, ultrarapid şi ultraeficient. Indiferent în ce punct al globului s-ar fi aflat, dictatorul putea stabili imediat legătura cu camarila din ţară. Piloţii militari, aşi ai văzduhului, erau în permanenţă urmăriţi, viaţa lor fiind un adevărat coşmar.

9. CAZINOUL

Cazinoul din Sinaia a fost folosit de opt ori în unsprezece ani. O scurtă întoarcere în timp ne aminteşte că această construcţie a fost edificată între anii 1913—1914 de baronul De Marseille, ca proprietate a Eforiei spitalelor. Din 1978 încoace oamenii au fost împiedicaţi de un gard păzit de gărzi înarmate pînă-n dinţi să se mai apropie de clădirea denumită impropriu „Palatul Consfătuirilor". Reintroducerea Cazinoului în circuitul turistic poate aduce staţiunii Sinaia, aşa cum se petrecea pînă în anul 1948, peste 80 la sută din venituri.

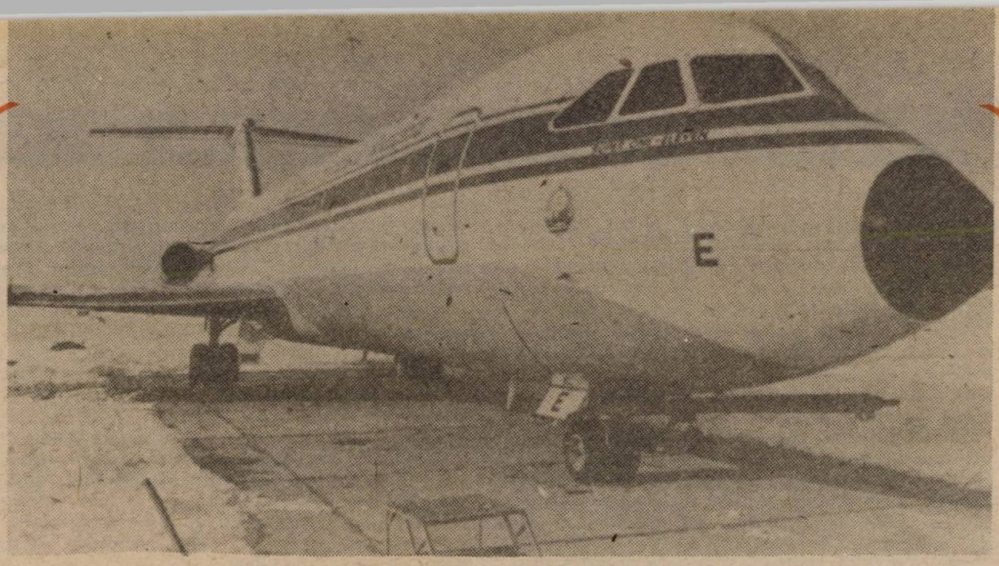

Uriaşul avion prezidenţial

10. CADOURI DE UN MILIARD

În anul 1974, dictatorul a găsit de cuviinţă să-şi răsplătească consoarta oferindu-i o „modestă" casă de odihnă la Olăneşti. Zecile de încăperi, concepute anume pentru „savanta de renume mondial", aveau o destinaţie precisă: cabinet medical, cu instalaţii străine pentru bronzarea preţiosului trup, bucătării echipate ca pe o cosmonavă, saloane de primire împărăteşti, dormitoare cu instalaţii de purificare continuă a aerului, biroul cu echipamente computerizate.

În anul 1987, „savanta" se hotărăşte să fie la fel de atentă cu „geniul Carpaţilor" şi decide, în secret, să construiască o „vilişoară" lipită de cea veche. La inaugurare, 13 august 1988, cadoul şi surpriza nu l-au mulţumit pe deplin pe „tovarăşul". Helioportul, proiectat la 4,6 km de palat, era amplasat la hotarul satului Tisa (ca urmare a şi fost demolat) şi nu avea piste decît pentru două elicoptere (formaţia de pază unde ateriza?) etc.

Cele două palate din pădurea Olăneştilor, „Obiectivul special", cum erau codificate, au fost ridicate cu cele mai scumpe şi preţioase materiale „transferate" de la Casa republicii (unde nimic nu se mai contabiliza, datorită sumelor astronomice) sau comandate la cele mai mari firme din străinătate. De pildă, liftul (pentru două etaje!) are interiorul tapisat cu pluş, în lemn de cireş, este prevăzut cu uşi duble, telefon şi fotocelule. Frumuseţea, numărul candelabrelor, aplicelor şi plafonierelor este de domeniul fantasticului. Într-o singură sufragerie sînt peste 400 de becuri! Feroneria, ca şi obiectele sanitare, poartă marca „Porcher. Sanitaire de prestige". Pereţii au finisajul cu email mat, iar parchetul este modelat în frasin, mahon şi stejar. Draperiile şi tapiseria sînt din mătase chinezească, cu fir de aur şi strasuri. Cel mai ieftin covor costă în jur de 300 000 de lei. Cele mai multe sînt estimate între 600 000 şi un milion! Cinematograful de la subsol are doar opt fotolii! Lîngă piscină există o incintă separată, cu o instalaţie de duş subacval, marca „ETH". Ne oprim aici, nu înainte de a aminti serele cu banani, cu fel şi fel de arbori exotici, grădina japoneză cu lampadare pitice şi sisteme electronice de menţinere a umidităţii şi căldurii. Aceste comori fabuloase depăşesc un miliard de lei şi au fost păzite zi şi noapte de 30—40 de oameni înarmaţi, ajutaţi de o tehnică de alarmare ultrasofisticată.

11. GRĂDINA BOTANICĂ — S.O.S.

Cine mai poate stabili exact data cînd s-a hotărît ca vechiul monument de artă din Dealul Cotrocenilor să treacă în imensul domeniu ceauşist? Cert este că arhitectura n-a produs

satisfacție „capetelor luminate" și s-a dat ordin ca renovarea să se facă din temelii. Întreprinderile de comerț exterior „Carpați", „Terra", „Dunărea" s-au pus în mișcare și sutele de milioane de dolari au început să curgă. Marele și frumosul parc natural a fost îngrădit cu ziduri de cetate, arterele de circulație din zonă au fost blocate, iar renumita Grădină botanică din București a fost declarată zonă interzisă pentru public și i s-a pus gînd rău.

Mii de tone de marmură au fost cioplite în coloane și scări somptuoase, fabrici de mobilă, întreprinderi de textile și de cristale, de faianță și artizanat de lux au lucrat numai pentru dictatori. Planurile de modificare au fost schimbate de zeci de ori, arhitecții au luat drumul bejaniei pentru a scăpa de chinuri. Pereții palatului au fost decorați cu picturi semnate de Luchian, Aman, Grigorescu, Catargi, Verona, Gheață. Rafturile de lemn prețios au fost ticsite cu argintărie, porțelanuri, holurile au fost burdușite cu mobilă din patrimoniul regal aleasă pe sprînceană. La începutul anului 1986, reședința a fost terminată, oligofrenul aniversîndu-și aici ziua de naștere.

12. BREVETE COSMICE, NISIP DE COPACABANA...

Viața ireal de luxoasă a clanului ceaușist este cel mai bine reprezentată de Palatul de la Neptun, unde nu a călcat picior de muritor de rînd pînă la Revoluția din decembrie. Reședința de la mare era compusă din cinci vile: „Ghiocelul", „Nufărul", „Lotus", „Trandafirul" și „Panseluța" legate, în subteran, cu o rețea de tunele.

În vegetația luxuriantă a rezervației străluceau ca niște perle piscina automatizată, heliodromul, lacul cu orgă de lumini computerizată, grădina amenajată în dulcele stil clasic, plaja personală, unde, după Cernobîl, a fost adus nisip cu navele de pe coastele Braziliei, de la Copacabana. Sticla de la piscină, fabricată în străinătate, după brevete folosite la hublourile navelor cosmice, filtra numai un anumit tip de radiație solară. Jaluzelele de la ferestre erau orientate prin sisteme electronice, instalațiile de climatizare, de hidrogenare și oxigenare asigurau cel mai pur aer.

În vila prezidențială „Nufărul" s-a adunat toată sfidarea la adresa poporului român. Robinetele, țevăria, ramele de la oglinzi, trăgătoarele de apă de la closet, toate sînt din argint masiv. Numai Cressus și-ar fi imaginat adunate la un loc: obiecte antice de neprețuit, veioze aurite, porțelanuri renumite, servicii de argintărie aurită, peste 50 de televizoare color, statui de marmură de mari dimensiuni, cramă-bar pentru două persoane (cu vinotecă și rezerve masive de coniacuri franțuzești), săli de recuperare fizică și psihică, tablouri celebre luate din muzeele României la prețul de 1 (un) leu bucata!, vase Gallé, vase din Extremul Orient, oglinzi venețiene, aparataj casnic fabricat în exclusivitate de firma „A.E.G." etc. În biblioteci stau neatinse edițiile integrale din „Goethes Werke", opere franțuzești și englezești cu cotoarele aurite. Pe fațada vilei „Nufărul" au fost așezate plăcuțe dintr-un material special ce-și împrumută culoarea de la lumina zilei, iar seara devin fosforescente, creînd efecte optice speciale.

13. BUNCĂRUL DIN BÎRLOGUL AURIT

În bulevardul Primăverii din București se află palatul în care a trăit cel care a călcat în picioare voința de demnitate și libertate a unui întreg popor și a așezat, ca emblemă, pe un timp al rușinii, propriul său nume. Peste tot numai vase de aur și argint, chinezerii, antichități, havuzuri din cea mai albă marmură, vase de jad, clanțe și robinete din aur masiv, geamuri din cel mai pur cristal, sculpturi în cristal masiv, alei placate cu marmură, sere în care cresc iarna pepeni, banane, ananas...

În subteran sînt numeroase tuneluri îmbrăcate în „ceramică blindată", din care glonțul ricoșează, prevăzute cu locașuri automate de tragere, de unde mitralierele fixe se declanșează pe bază de fotocelule. Există și o ramificație de fugă care iese în lacul Floreasca, unde așteptă permanent, la adăpost, o motonavă rapidă. La depărtare de palat, într-un tunel lateral, este construit un adăpost antiatomic la mare adîncime, dotat cu un sistem ultramodern de comunicații audiovizuale, cu posturi automate de ripostă prin foc. Este o adevărată fortăreață, în care fostul dictator intenționa să locuiască numai în caz de război sau în timpul izbucnirii în țară a unor tensiuni politice. În încăperi speciale erau rezerve de alimente și apă, adăpostul are un sistem independent de canalizare și energie, bucătărie, dormitoare, încăperi pentru colaboratori apropiați ș.a.

■ **Extrase din dosarul acuzării de**
CONSTANTIN STRUNĂ

LUMEA BANCURILOR

Deşi ştiam că *„dacă spui bancuri politice rişti zece ani de puşcărie, iar dacă le asculţi rişti cinci"*, m-am decis acum aproape trei decenii să le transcriu, arborîndu-mi ca fragil şi amăgitor scut de protecţie preocupările mele de folclorist. Ca argument într-o eventuală confruntare, care nu s-a produs, am folosit metoda clasică a culegătorilor de folclor, adică am transcris tot felul de bancuri, fără nici o selecţie, de la cele mai nevinovate pînă la cele triviale, unele de o vulgaritate limită. S-au adunat astfel, pe parcursul acestor ani, cîteva mii de asemenea producţii. Mare parte din ele reprezintă forme ale rezistenţei populare faţă de opresiune, nedreptate, prostie şi incompetenţă, faţă de structurile odioase ale dictaturii din autodenumita „epocă de aur" (*„Cu ce ne plătim datoria externă? Vindem epoca de aur!"*; *„Ştii că nu mai avem datorii externe? Vai de mine! Nici din astea nu mai avem!?"*). Reacţii ale bunului simţ al maselor sub formă de dialog, scenetă, ghicitoare, basm, versificate, dar mai ales în proză, scurte, percutante, ele au constituit în anii de după ultimul război un fel de tir concentric şi constant împotriva a tot ce era anormal, imitaţie servilă şi dezvoltare improprie, pînă la nivel de coşmar, a unor forme de import, împotriva dogmelor (*„Care-i deosebirea dintre capitalism şi socialism? În capitalism domneşte legea exploatării omului de către om, iar în socialism e invers"*) sau a analfabetismului celor care ne conduceau (*„Într-o zi sună cineva la uşa celor doi Ceauşeşti. - Cine-i acolo? întreabă ea. - Un coleg de şcoală primară al tovarăşului... - N-are!"*).

Văzute global, ele încheagă o sui-generis arhivă a necedării prin luare în rîs, fiind, simultan, o expresie a solidarităţii oamenilor (nimeni nu face bancuri pentru sine) şi a invincibilei lor sănătăţi morale. Ştiau clanurile ce ne-au asuprit de ce se înverşunau împotriva lor, ameninţîndu-i chiar cu închisoarea pe cei ce le făceau sau le colportau. Căci sub derizoriul lor aparent se ascund o statornicie şi o deznădejde dezarticulatizatoare a oricărui fel de barieră împotriva libertăţii omului ce sfîrşeşte într-o batjocură căreia n-a avut cum să-i reziste nici un fel de dogmă. Ajunseseră pentru mine chiar un test al evoluţiei spiritului public, de la o vreme seceta de bancuri îngrijorîndu-mă întrucîtva, deoarece marca treapta cea mai de jos a nedoritei resemnări. De pildă, cînd după masacrul de la Braşov am auzit: *„Ce sînt covrigii? Căţuşe de Braşov"*, am înţeles că vindecarea începe şi că, fie şi pe dos, prin reacţia incontrolabilă, difuză şi chiar aiuritoare, inaderenţă şi opoziţia morală se manifestă. Sigur că e în ele mult moloz, ca şi o notă de aparent defetism, mai curînd de disimulare, dar e drept să ne întrebăm cum ar fi arătat existenţa noastră fără asemenea scăpărătoare derivate ale spiritului în tot acest răstimp. Factori de desacralizare a obtuzităţii oficiale, de defulare a preaplinului de inacceptabil, ele marchează un prag avertizator al nemulţumirii oamenilor, al dizidenţei difuze şi al demontării deviate a mecanismelor opresiunii. Dincolo de ce s-ar putea spune despre ele ca origine, tipologie, variante, construcţie, circulaţie, sursă de inspiraţie pentru literatură şi artă — şi altele, pe care voi încerca să le conturez cu alt prilej —, aş menţiona aici doar faptul că bancurile reprezintă un semn al încrederii dintre oameni, o plasă subţire, dezorganizată, spontană care ne-a ajutat în felul ei să nu cădem cu totul în prada deznădejdii şi să ne salvăm din ghiarele diabolicei maşinării a enormei chirurgii morale sistematice la care am fost supuşi şi ale cărei fantome mai bîntuie existenţa noastră.

Manifestîndu-mi aici recunoştinţa faţă de cei care (cunoscuţi sau nu) mi le-au spus (unii ştiau că le scriu) şi pe care se înţelege că n-am avut nesăbuinţa să-i notez ca informatori, iar astăzi n-aş mai putea-o face, nemaiţinînd minte de la cine provine fiecare piesă — lansez, totodată, un apel. Anume ca toţi acei care cunosc sau au adunat în timp asemenea producţii să-mi dea un semn (iată de aceea şi adresa mea: *George Munteanu 73266, Şoseaua Mihai Bravu nr. 98-106, bloc D16, scara 4, etajul 4, apartamentul 142, Bucureşti*). Îi voi menţiona pe toţi cei ce vor dori acest lucru. Intenţionez să întocmesc o culegere reprezentativă din ele. Pornind de la propria-mi experienţă limitată prin forţa împrejurărilor, estimez numărul bancurilor care au circulat la noi în ultimii 50 de ani la cel puţin cîteva zeci de mii. Nu toate sînt relevabile, multe s-au pierdut, probabil că şi multe s-au pierdut, dar în ansamblu ele constituie un document al conştiinţei naţionale, al solidarităţii celor oprimaţi, pe care e păcat să-l lăsăm să se piardă. Mai cu seamă acum, după ce a trecut vremea cînd *„Eu dacă spun bancuri politice mă aleg cu 10 ani de închisoare, dar dumneata pentru că le asculţi? Eu încasez 10 000 lei pe lună"*. Nu-mi fac mari iluzii în ce priveşte îmbunătăţirea substanţială a colecţiei pe care am întocmit-o, dar mă mîngîi cu gîndul că se pot salva din uitare încă un anume număr de piese. E un nisip enorm, scăpat printre degetele uniformizatorilor de conştiinţe la cel mai de jos nivel, a cărui adunare şi cernere ar lăsa în mîinile noastre cîteva firicele de aur ce-au contribuit într-o măsură la erodarea lentă a tuturor mecanismelor agresive ale fostei puteri, pe care încercăm a le pulveriza. Ierburi sălbatice ale spiritualităţii populare, ele au ţişnit îndărătnic prin toate fisurile fostei dictaturi, marcîndu-le şi uneori lărgindu-le, supunînd-o unei continue deriziuni şi, cîteodată, groase batjocuri, care i-au luat în răspăr întreaga sinistră mascaradă, demonetizînd-o; de aceea s-ar cuveni restituite celor ce le-au produs şi ve-

hiculat, descreţindu-le puţin fruntile. Aş adăuga cîteva precizări în legătură cu forma sub care le înfăţişez. Nefolosind niciodată un mijloc tehnic de înregistrare (casetofon, aparat video etc.), ci notîndu-le sumar şi apoi transcriindu-le (uneori după cîteva zile sau la intervale mai mari), este posibil ca unele dintre ele să fi pierdut din substanţă. Altele sînt strict mimice, implică gesturile într-un chip reprezentativ, au o puternică trăsătură audiovizuală, deci, chiar un suport tridimensional care păleşte sau se pierde în scris. Aşa cum se prezintă, ele îmi aparţin şi cu partea bună, şi cu cea neizbutită. În orice caz, se cuvin citite cu o imaginaţie intens coparticipativă pentru a le realiza contextul funcţional şi acuitatea, forţa lor de substrat moral exprimat adesea pe dos, ca şi vigoarea expresivă în momentul în care au ţişnit şi au fost colportate. Oricum, e vorba de o formă a mentalităţii şi rezistenţei populare care completează în mod remarcabil tabloul existenţei noastre pînă la zi (*„Am hotărît să ne îngrăşăm rapid! De ce? N-ai auzit că peste doi ani, după constituantă, vor putea candida în alegeri numai persoane cu greutate?!“*). Sper ca selecţia pe care o voi publica în volum (sau în volume, căci aş putea alcătui măcar vreo trei din ce am adunat) să adeverească cele de mai sus, să-l îngîndureze şi delecteze pe virtualul cititor, stimulîndu-i încrederea către o existentă liberă, rațională si dinamică.

Încredinţez „Almanahului oştirii“ un top substanţial (cu care deschidem pagina de faţă).

■ **GEORGE MUNTEANU**

BANCURI din „epoca de aur“

Surpriza românilor de Anul Nou 1989:
— Ieşim din criză!
— Zău?
— Da, dar intrăm în comă!

*

Cum arată astăzi România?
— Păi, întuneric e, frig e, satele-s pustii, în oraşe străzile sînt goale, încît, de s-ar găsi şi ceva de mîncare, ar fi aproape ca-n vremea războiului.

Doi în puşcărie:
— Tu de ce-ai ajuns aici?
— Am copii mulţi, mi-e greu, cîştig puţin, m-a luat vîntul nevoii, m-am dus în Piaţa palatului şi-am strigat: „Mi-e foame!“ şi mi-au dat 5 ani...
— Ce ciudăţenie! Eu m-am dus în Piaţa palatului şi-am strigat că „M-am săturat!“ şi tot 5 ani mi-au dat...

*

Aş cîti, dar n-am lumină,
Aş pleca, dar n-am benzină,
Aş mînca, dar n-am mîncare,
Aş muri, n-am lumînare...

*

Bulă face o boacănă şi ajunge la puşcărie. Într-o zi, mamă-sa vine cu un pachetel la vorbitor.
— Cum e, Bulă? E rău de tot?...
— Nu, mamă, merge...
— Mîncarea cum e?
— Avem trei feluri, de două ori pe săptămînă şi ceva carne...
— Dar căldura?
— Merge... Noi venim de la muncă, ne spălăm repede şi intrăm în pat...
— Dar lumina?
— Noaptea se stinge, însă e avantajul că ne culcăm devreme şi dormim ceva mai mult...
— Bulişor, mamă, să fii cuminte, să nu faci vre-o prostie, să te dea ăştia afară...

*

Anchetă socială la şcoală:
— Ce e taică-tu, Bulă?
— Activist!
— Dar mamă-ta?
— Nici ea nu lucrează...

*

— Cum se numeşte astăzi Apocalipsul **în România?**
— Epocalips.

*

Bulă e întîlnit la puşcărie de un fost coleg.
— Cît ai?
— 43 de ani, 32 de luni şi 25 de zile.
— Dar ce-ai făcut?
— Mă uitam printr-o lunetă...
— Pentru atît?!
— Da! 25 de zile pentru că mă uitam spre locuinţa prezidenţială, 32 de luni pentru că mă uitam prin lunetă şi 43 de ani pentru că sub lunetă era o armă...

*

Săptămîna peştelui a devenit luna, apoi anotimpul acestuia. În intervalul respectiv restaurantele serveau următorul meniu:
Dimineaţa: Ştiu-că n-am ce mînca...

La prînz: Crap-de-foame...
Seara: Somn-ușor...

*

— Care e deosebirea dintre capitalism și socialism?
— Capitalismul e o eroare socială, iar socialismul este una capitală.

*

La Nicolae Ceaușescu vine unul de la ei din sat, singurul care părea a-și fi amintit că l-ar fi zărit odată pe la școala de acolo.
— Ei, ce e?
— M-am săturat de sapă, de norme, de contracte, de muncă patriotică, de contribuții. Dă-mi o slujbă aci, la tine.
— Te iau consilier la cabinetul meu, cu 20 000 pe lună...
— E prea mult, una mai mică...
— Te fac ministru, cu 15 000 lei...
— Nu se poate, e prea mult. Dă-mi o slujbă, așa, de vreo 2 500 lei pe lună...
— Imposibil, pentru așa ceva trebuie studii superioare...

*

— Ce este P.C.R..?
— Cel mai popular aliment: picioare, capete, resturi...

*

Nicolae Ceaușescu, la mare, pe plajă, la răsăritul soarelui. Luat de entuziasm, murmură:
— Bună dimineața, Soare!
— Să trăiți, tovarășe secretar general!
Uimit, se duse și-i spuse celei mai savante.
— Nu se poate, ai vedenii...
— Ba nu! Vino mîine și-ai să vezi.
Se duc a doua zi pe plajă și ei începe:
— Bună dimineața, Soare!
Nimic. Din nou, mai răstit:
— Bună dimineața, Soare!
Iar nimic. Se mai răstește o dată:
— Bună dimineața, Soare!
— Tovarășe secretar general, să trăiți, colonelul Soare a fost ieri de serviciu, astăzi sînt eu, Ionescu...

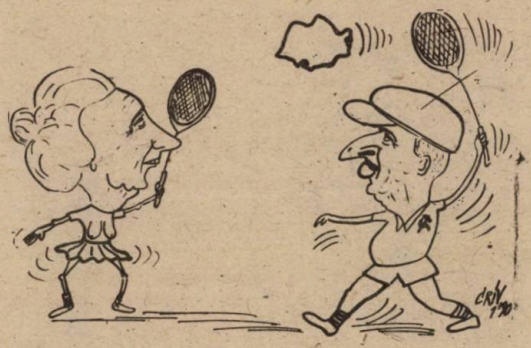

*

— Care-i culmea inconștienței?
— Să vinzi plapuma și să-ți cumperi mașină de tocat carne.

*

Învățătoarea îi întrebă într-o zi pe copii ce mai cîntă părinții lor pe acasă. Unul spune că maică-sa fredonează Ionel, Ionelule, altul că taică-su se petrece cu Trandafir de la Moldova, iar Bulă — că la ei se cîntă toată ziua Internaționala.
— Ei, cum așa?
— Păi, dimineața mama ne pune tot felul de piese și sacoșe în mîini, iar tata începe: „Hai la lupta cea mare!". La prînz ne adunăm cu ce-am apucat de pe la cozi, mîncăm-nu-mîncăm și tata începe din nou: „Voi osîndiți la foame, sus". Seara, veniți înghețați de prin oraș, în frigul din casă, tata ne îmbărbătează din nou, pentru un dram de căldură: „Rob cu rob să ne unim!"

*

Un american, un neamț și un român discutau despre problema secretului de stat. Americanul:
— Eu lucrez într-un birou la etajul 126, iar soția mea la 132, dar habar n-avem unul ce face celălalt.
Neamțul:
— Eu lucrez cu nevastă-mea în același birou, dar nu mă interesează ce face ea și ea habar n-are ce fac eu.
Românul:
— Eu lucrez singur în birou, habar n-am ce fac și nici nu mă interesează...

*

Într-o zi, învățătoarea încearcă a-i examina pe copii în privința cunoașterii naturii.
— Gigel...
— Mă iertați, tovarășa, n-am învățat. La noi e atît de frig în apartament, c-abia rezistăm sub plapumă.
— Rău, foarte rău! Uite, tovarășul Nicolae Ceaușescu a răbdat de frig din greu, a învățat și uitați-vă unde a ajuns! Popescule, la zi tu.
— Nu știu, tovarășa, noi n-am mîncat de ieri de la prînz, cînd am înghițit niște cartofi degerați, și de foame abia mă țin. Cum să învăț?
— Foarte rău, Popescu! Uite, tovarășul a răbdat de foame cu anii și, uite, a ajuns în fruntea noastră. Bulă, răspunde tu!
— Nici eu n-am învățat...
— De ce, Bulă?
— Pentru că sînt timpit...
— Grav, extrem de grav. Uite, tovarășul...

*

— Știi că margarina „Rama" se vinde condiționat?
— De ce?
— Cine ia rama să ia și tabloul lui Nicolae Ceaușescu.

*

Zoe Ceaușescu la un examen de marxism. Profesorul, ca să-i facă o plăcere și s-o poată trece:

— Puteți să-mi spuneți ce este societatea socialistă multilateral dezvoltată?
— E chestia aia pe care tot vrea tata s-o facă și nu-i iese...

*

— Cine sînt țăranii noii revoluții agrare?
— Cei care-i privesc pe elevi, studenți și militari cum se ajută între ei la strînsul recoltei!

*

— De ce a dărîmat Ceaușescu mănăstirea Văcărești?
— Pentru că, într-o vizită de lucru, foștii „colegi" i-au pregătit o celulă de onoare în pușcăria de acolo.

*

— În fața Palatului Republicii, două sicrie, trase fiecare de cîte 12 cai superînfiretați. Un sicriu numai aur, altul cu diamante... Știi bancul?
— Nu.
— Nici eu, dar mi-ar plăcea...

*

Ei doi în Spania, într-o vilă formidabilă. Ea face o inspecție, apoi se întoarce și i-o arată și lui. Ajung la camera de baie.
— Vezi, mă, ce au ăștia! Uite, robinete cu pietre scumpe, cada din alabastru, oglinzile veneției...
— Da! Păcat că nu e simbătă, să facem și noi o baie...

*

— Știi care-i sandviciul viitorului?
— Nu!
— O cartelă de unt între două de pîine!

*

Lozincă: „Comuniști, grăbiți congresul,/ Că vă moare realesul!"

*

Platon, plimbîndu-se cu Aristotel la braț prin rai, dă peste Decebal.
— Ascultă, ce mai e prin Dacia ta? E regat? Imperiu, Republică?
— Am auzit că e republică!
— Și cine-i președinte?
— Unul, parcă-i zice Nicolae...
— E grec?
— Nu știu dacă e grec, dar mi s-a spus că vorbește peltica veche și Elena...

*

— Cum se făcea ciorba de pui în epoca de aur?
— Păi pui apă, pui sare, pui morcovi, pui mărar, pui pătrunjel... și ai o ciorbă de pui!

*

— Care-i culmea foamei?
— Să n-ai buletin de identitate.

*

Bulă avea 4 copii și au murit toți.
— De ce?
— Doi de „mici" și doi de salam.

La o maternitate, iarna, în criza de alimente, o mamă bîrlește frigul și mizeria și naște ușor un copil de toată frumusețea. Doctorul îl ia, îl măsoară, îl pune pe cîntar și constată uimit:
— Are 3,5 kg... Ce facem doamnă? Îl lăsăm așa...?!

*

La o școală de diplomați, la sfîrșitul cursului de limba română, profesorul dă un test, iar după cîteva zile vine cu rezultatul:
— În general, e bine. Chiar foarte bine. Cu cîteva mici observații. De pildă, în limbaj diplomatic, în loc de „bă", se zice „domnule", iar „dăi" se scrie cu cratimă.

*

— Care-i culmea energeticii române?
— Să transformi lumina în cărbune.

*

— Cea mai mare realizare a învățămîntului?
— Analfabetizarea întregii țări.

*

— Cel mai de seamă produs al epocii de aur?
— Conștiință din înlocuitori.

*

— În ce s-a transformat efectul Coandă după congresul al IX-lea?
— În efectul cavou.

*

Ea, în iad, prinde un drac de coadă:
— Nicule, am prins codoiul (CO_2)...
— Da, da, mai e ghicitoarea aia cu: Hiș! Doi ouă (H_2O).

*

— De ce nu i-au pus lui Nicolae Ceaușescu și coroană cînd i-au dat sceptrul de președinte?
— Nu s-a găsit una pătrată.

*

Ion, numai vînătăi, se întîlnește cu Vasile.
— Ce-i cu tine, Ioane? îl întreabă acela îngrozit.

— Am avut o consfătuire de producție la securitate.
— Atunci, ai scăpat ieftin.

*

Nicolae Ceaușescu:
— Ce-mi tot umblă ăștia cu „casa europeană comună". Cine are una mai mare ca noi în Europa?
— În lume, Nicule, în lume!, sare savanta.

*

Coadă mare la o agenție de voiaj. Unul se tot învîrte pe lîngă ea și întreabă:
— Cine vrea un bilet pentru Paris?
— Dus și-ntors? întreabă unul.
— Nu stau de vorbă cu proștii!

*

Unii se uitau într-o vitrină cu un anunț: Vindem stavrizi cu cap!
— Slavă domnului că mai e ceva cu cap în țara asta! replică unul.

*

Un țigan lăutar fusese primit, în fine, în partid. Întors acasă, vesel, e întrebat de pirandă:
— Și, cum fu, mă? Te-au primit? Ce te-au întrebat?
— M-au primit, că de...
— Cum „de"? Ce-a fost?
— Păi, m-au întrebat dac-am cîntat liberalilor...
— Și ce-ai spus?
— „N-am cîntat, să trăiți!" „Dar la național-țărăniști ai cîntat?", făcură ei. „Nu, minca-v-aș". „Ei, dar la legionari ai cîntat?" sări unul.
— Și ce-ai răspuns?
— „Am cîntat, trăiți! Am cîntat!"
— De ce-ai recunoscut, mă?
— Păi, cum să nu recunosc, dacă erau cîțiva în prezidiu?...

*

— E departe drumul la Paris?
— Luați metroul, apoi mașina 131, apoi mai întrebați și dvs.

*

Ce-și urează doi români de Anul Nou?
— La mulți ani!

— Și împlinirea dorinței tuturor! (adică dispariția lui Nicolae și a Elenei Ceaușescu etc.).

*

În preajma Anului Nou, un japonez îi arată nevestei pumnul stîng închis, zicîndu-i:
— Ghici ce am aici?
— Un calculator...
— Nu, trei calculatoare.
Un român vine și el la nevastă și-i arată pumnul drept închis:
— Ghici ce am aici?
— Un cartof!...
— Nu, șase cartofi.

*

— Bulă, vechi comunist, primește, în sfîrșit, în epoca de aur, un apartament cu 3 camere. După o vreme, șefii lui vin în vizită. Le arată primele două încăperi, mobilate decent, bucătăria, baia și celelalte, dar într-a treia nu-i duce.
— Dar acolo?, arată unul spre ușa ei.
— Acolo e altarul.
— Ei, cum asta?!
— Uitați-vă! zise Bulă, deschizînd ușa.
Pe peretele din față era un portret al lui Gh. Gheorghiu-Dej, pe cei din dreapta o femeie goală, iar pe cei din stînga Nicolae Ceaușescu.
— Cum vine asta?
— Păi simplu: tatăl nostru, care ești în cer, nu ne duce pe noi în ispită și ne ferește de cei vicleni.

*

— E adevărat că Nicolae Ceaușescu a fost ilegalist?
— Într-un fel da. Se ascundea tot timpul, numai că nu-l căuta nimeni...

*

La o întrunire internațională asupra programelor de televiziune, americanii spun că ei transmit pe 10 canale, 24 de ore din 24, sovieticii că ei transmit pe 4 canale tot 24 de ore, francezii că ei transmit cam 20—22 ore, vest-germanii că și ei cam la fel, iar românul intervine:
— Și la noi e la fel. Programul de televiziune durează de la orele 20 la 22.

*

— Elena Ceaușescu a luat premiul noii revoluții agrare.
— Pentru ce?
— A izbutit să are tot Bucureștiul cu un bou.

*

— Cîte benzi are autostrada București-Paris?
— Două. Una de dus și una pentru depășiri.

*

Pe vremea lui Ceaușescu, iarna:
— Știi că a murit Bulă?
— Da?! Cum?
— A alunecat pe gheața din baie...

*

Bulă scotea hîrtii din geantă și le arunca ici-colo.

— Ce faci, Bulă? îl întreabă un milițian.
— Împrăștii manifeste...
— Zău?! Și ce scrie în ele?
— Dar ce, parcă trebuie să scrie ceva?!

*

Bulă a făcut, cu mari chinuri, vreo trei clase primare în 8 ani. După vreo 40 de ani, începe a-și depăna amintirile cu fosta dirigintă.
— Parcă nu eram chiar țîmpit de tot și nici chiar așa de leneș și bădăran, cum ziceau unii.
— Vai, sigur, tovarășe prim-secretar, nu chiar așa...

*

Mare agitație în iad: vine Ceaușescu.
— Atenție mărită, zice Scaraoțchi, de la ăsta avem ce învăța.

*

Telefon la Televiziune:
— Dv. faceți telejurnalul?
— Da!
— Și telecinemateca?
— Da!
— De ce nu faceți și telemea?

*

— Culmea misticismului?
— Să crezi în reîncarnarea frigiderului.

*

Anunț al Ministerului Turismului:
„Petreceți 3 zile și 3 nopți în frumoasele noastre stațiuni Peco".

*

— Care-i cel mai prost tramvai?
— Cel care merge pe linia partidului...

*

Pe vremea mandatarilor, unul din Iași a avut ideea să scrie pe uși și pe mese: „Servim orice fel de preparate". Într-o zi vine un client și întreabă:
— O friptură de canar se poate?
— Bineînțeles, luați loc...
— Da, dar eu vreau din canarul acela...
— Știți, e al șefului nostru. Vă dăm din altul, nu-i nici o deosebire...
— Atunci cum rămîne cu inscripțiile?...
— O clipă! Și băiatul se duce la mandatar și-i spune.
Vine acela:
— Ne pare rău! Băiatul n-a știut. Se poate din ăla, dar costă 10 000 de lei.
— Am întrebat eu de preț?
— Bine.
E prins canarul, tăiat, fript și adus respectivului.
— Poftiți! Cum ați dorit...
— Fii mata bun și taie-mi o bucățică de 5 lei...

*

— Ce organ al oamenilor muncii s-a dezvoltat cel mai mult în socialism?
— Gîtul, pentru că pe el li s-au băgat toate nerozille partidului.

*

— Unde-i cea mai întinsă umbră din lume?
— În socialism, pentru că acolo aproape nu e om care să nu fi stat puțin la umbră.

*

Georgescu primise pașaport de plecare în S.U.A.
Dimineața, vesel, se bărbierea în baie, privindu-se în oglindă:
— Georgescule, ești cineva! Peste 2 ore ești în avionul pentru America. E ultima dată cînd te mai razi aici.
La aeroport, cînd ajunge la rînd:
— Tovarășul Georgescu?
— Da!
— Vă rog să treceți puțin pe la camera 5.
În camera 5:
— Vă rog să-mi prezentați o clipă pașaportul!
Îl dă.
— Mulțumesc. Nu mai plecați.
Ajuns acasă, se duce din nou la oglindă și se privește:
— Al dracului să fie cine ți-o mai spune ceva!

*

Unul intră într-o farmacie și-ntreabă apăsat:
— Am auzit că dv. aveți ceva contra paranoiei?!
— Noi?! Doamne ferește!!!...

*

Altul, în altă farmacie:
— Ce aveți contra paranoiei?
— Stima noastră și mîndria!

*

— De la 1 martie 1989, în cinstea congresului al XIV-lea al P.C.R., se vor înlocui tacîmurile de pui cu un sortiment nou...
— Care?
— „Tacîmuri" de pește.

*

Elena Ceaușescu a fost întrebată de un țăran de ce-și ține mîinile împreunate în față.
— Mă relaxez...
— N-ai putea să le ții încrucișate pe piept ca să ne relaxăm și noi?

*

Nemulțumit de cîte un mirăit prin C.C. al P.C.R., N. Ceaușescu s-a dus la Iad pentru consultări. A dat peste semenul său Hitler, care l-a sfătuit:
— Împușcă-i, frate, din 5 în 5, săptămînal.
— Cam dur, în doi-trei ani îi termin. Cu cine mai fac congrese de aplauze?
Ajunge la Stalin și-i povestește și lui.
— Bagă-i într-un sac, ca pe șoareci...
— Și dacă-i rod?
— Păi, aplică dialectica marxist-leninistă. Agită-i mereu.
— Da, e o metodă. Și plecă, inventînd rotirea cadrelor.

*

Valentin Ceaușescu către părinți, cînd era student la Londra și cam cădea la examene:
— Profesorii ăștia sînt cam nebuni. Vor să mă întîlnesc cu ei de două ori pentru fiecare examen. Faceți ceva. Chemați-i în țară.

*

— Ce era mai rar decît duminica în epoca de aur?
— Duminica liberă.
— Și mai rar decît duminica liberă?
— Sîmbăta după-masă liberă.

*

Un mecanic de locomotivă zărește un bou pe calea ferată. Oprește, coboară și vede un bou uriaș. Încearcă să-l dea la o parte, dar nu poate. Ba, mai aude și o voce:
— Lasă-l acolo!
— Nu se poate, nu putem înainta. De ce să-l lăsăm, boul dracului.
— O fi el bou, dar e pe linie...!

*

Cîte ore de emisiune are televiziunea sovietică?
— De la șase dimineața la trei noaptea. Dar cea română?

Caricaturi de CRISTI VECERDEA

— De la nouăsprezece la douăzeci și două.
— De ce numai atît?
— Păi, cam atît poate vorbi zilnic tovarășul...

*

La un concurs de karate s-au selectat trei: un american, un japonez și un român. Americanul ceru două cărămizi, ca să le rupă dintr-o lovitură. Japonezul ceru cinci. La urmă, românul ceru 50 de cărămizi.
— Ești nebun?, săriră membrii juriului. 50 de cărămizi dintr-o lovitură?! Imposibil!
— Pe dracu, noi avem un conducător care, dacă face doar un semn cu mîna, dispare un oraș!

*

Un vechi criminal, în haine vărgate, e primit în audiență de Nicolae Ceaușescu.
— Bravo, Nicule, te ajunseși, se vede că ești șeful...
— Dă ce, bă?
— Păi, uită-te la mine ce dungi late am și ce subțirele sînt ale tale...

*

— Care sînt treptele reformării învățămîntului românesc în socialism?
— Întîi, despărțirea învățămîntului de religie, apoi despărțirea lui de cultură și, în fine, despărțirea învățămîntului de școală...

*

Bulă la doctor, îl consultă. Apoi se tot foiește și-i bagă ceva în buzunar.
— Mersi, Bulă, nu trebuia...
— Nu-i pentru ce, dom' doctor. E o carte poștală. N-am găsit... plic. Penurie, dom' doctor.

*

Un ziarist către niște țărani:
— Am venit să vă luăm un interviu!
— Ce să ne mai luați?!...

*

Un țăran citește pe arcul de triumf de la intrarea în complexul expozițional de la Piața Scînteii: „Ceaușescu—Pace".
— Uite! zice către un trecător, ăștia nu știu nici măcar să scrie o inscripție!
— De ce?
— Păi, uite ce-au scris colo, în loc de „Ceaușescu, dormi în pace!?..."

*

Într-un restaurant, prin anii cincizeci, un client vede pe cei patru „mari" pe perete: Marx, Engels, Lenin și Stalin. Strigă cheinerul:
— Ascultă, dă-l jos pe ultimul, pe mustăcios!
Cheinerul se codea:
— Dă-l domnule, jos! Ce stai? Mai repede!
Din spate, se apropie unul și-i bate pe umăr:
— Ce poftești mata, tovarășe?!
Fără să-l ia în seamă, clientul strigă:
— Dă-l, domnule, jos, odată să-l pupi...

CENTRUL UNUI IMPERIU

– Secvenţe din istoria Kremlinului –

Construit de ţari pentru a-şi impresiona vizitatorii, Marele Palat al Kremlinului a devenit, din 1917, şi simbol al puterii sovietice. Guvernul bolşevic a transformat catedralele şi bisericile ortodoxe în muzee şi a expulzat pe clerici, păstrînd, însă, neschimbate, denumirile punctelor principale din Kremlin. Astfel că în această fortăreaţă de ateism se pătrunde pe porţi care se cheamă „Mîntuitorul" ori „Sfînta Treime", iar la tot pasul întîlneşti mărturii ale creştinismului fervent care a animat vechea Rusie.

Impresionante bolţi de catedrală

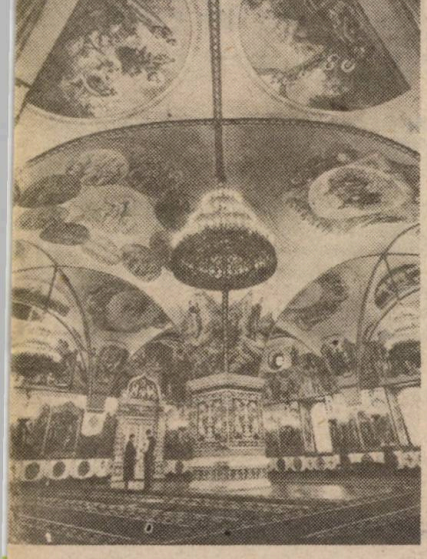

Mai bine de 400 de ani, fortăreaţa cunoscută sub numele de Kremlin (de la „citadelă", în ruseşte) a fost piatra de temelie a istoriei ruseşti. Încă două secole mai înainte, prinţii moscoviţi care au avut reşedinţa la Kremlin şi-au îmbogăţit neîncetat — pe seama vecinilor — domeniile şi puterea. Cînd, în 1547, Ivan al IV-lea („cel Groaznic") a pus să fie încoronat „Ţar al tuturor Rusiilor", Moscova ajunsese o putere europeană cu un teritoriu ce avea să se întindă, nu mult după aceea, din Ucraina la Urali. Pînă în 1712, cînd Petru cel Mare şi-a mutat capitala la St. Petersburg (Leningradul de astăzi) — Kremlinul era un loc plin de viaţă, de case aristocratice şi ateliere artizanale, funcţionînd, deopotrivă, în ultimele două secole de monarhie, ca centru spiritual al statului rus.

În spatele zidurilor fortăreţei, o strălucitoare colecţie de artă umple muzeele, palatele, bisericile care formează, la un loc, Muzeul de Stat al Kremlinului. Înseşi construcţiile oferă o veritabilă istorie a arhitecturii ruseşti. Începînd cu perioada întîilor prinţi moscoviţi, stau mărturie a 7 secole de viaţă imperială aproape 100 000 de obiecte. Frumuseţea uluitoare a vaselor de aur şi de argint, piesele de echipament ecvestru — lanţuri preţioase de căpăstru, harnaşamentele —, colecţiile mari de unelte antice se alătură broderiilor fine şi veşmintelor încrustate cu nestemate.

După ce bolşevicii i-au cucerit zidurile, Kremlinul a continuat să exercite o influenţă charismatică asupra credincioşilor, deşi devenise „centrul nervos" al comunismului mondial.

URAGANUL TĂTAR. Dacă intri pe poarta „Kutafia", peste podul ce traversează Grădinile Alexandrovskii, pe unde curgea, odată, rîul Neglinnaia — înghesuit acum într-o conductă subterană — ajungi la Turnul Troitskaia (Sfînta Treime), cu porţile lui masive din lemn. În stînga este „Arsenalul", iar mai încolo, turiştii se strîng curioşi să admire două obiecte descrise ca fiind cele mai mari în lume: un tun rămas de la armatele lui Napoleon, denumit şi „Tunul-Ţar", nefolosit vreodată în vreo bătălie, şi un clopot imens — „Clopotul-Ţar" — cu o bucată desprinsă din el, de înălţimea unui om, al cărui sunet nu s-a auzit niciînd. Imediat la dreapta e nucleul vechiului Kremlin — Piaţa Catedralei, reunind Palatul Patriarhului, Clopotniţa şi Turnul Clopotului lui Ivan cel Mare, Palatul Faţetelor lui Ivan cel Mare şi cele trei catedrale ortodoxe: Adormirea Maicii Domnului, Buna-Vestire şi Arhanghelul, locul în care primii ţari se căsătoreau, erau încoronaţi şi îngropaţi. Dar vreme îndelungă de jafuri, invazii şi asedii trebui să treacă pînă ce astfel de ceremonii regale să fie posibile...

În fruntea unei mari armate mongole, Batu-Han, nepotul lui Gingis-Han, a bătut, ca un uragan, în ianuarie 1238, la porţile Moscovei. Atunci, aceasta era o fortificaţie fără importanţă, situată pe un deal mic, la punctul de confluenţă a rîului Neglinnaia cu cel ce a dat numele oraşului. Primitiva aşezare a fost curînd cucerită, iar domnitorul ei, Vladimir Iurevici, fiul Marelui Prinţ de Vladimir, a fost capturat şi ucis.

Două secole a durat „jugul tătar" — cum numesc istoricii ruşi dominaţia mongolă. Două secole, după care Moscova a devenit cel mai puternic principat al Rusiei. Casele ei erau, pe-atunci, ceva mai mult decît biete cocioabe; palatele şi fortificaţiile erau, şi ele, din lemn. Din perioada mongolă — în care, la douăzeci de ani o dată, Moscova era devastată de flăcări — nu au rămas decît capela unei biserici şi cripta alteia. Totuşi, descoperiri arheologice, întrucîtva întîmplătoare, se fac în continuare. Recent, în anii 60, muncitorii puşi să înalţe Palatul Congreselor au dezgropat nişte buşteni mari care făceau parte dintr-o fortificaţie de apărare construită cu 800 de ani în urmă. În mai 1988, un lucrător care săpa Turnul Spasski („Mîntuitorul") a descoperit o cutie de lemn învelită în coajă de mesteacăn. Un tezaur de 299 de obiecte de argint din secolul al 13-lea: brăţări masive, podoabe imense reprezentînd îngeri şi cruci creştine, mărgele filigranate, pandantive grele, inele pentru bărbaţi, cercei şi lingouri de argint provenite din Kiev, Cernigov şi Novgorod.

„KREMLINUL ITALIAN". În 1480, pe cînd domnea Ivan al III-lea, Mare Prinţ de Moscova, o armată mongolă, care aşezase tabără lîngă rîul Ugra, s-a retras fără să atace oraşul. Subjugarea mongolă se încheia. Ivan cel Mare, ca şi Moscova îşi asigurau perenitatea. Marele Prinţ voise fortificaţii de neînfrînt, cele mai avansate tehnici militare, o citadelă impresionantă, clădiri elegante care s-o aşeze în rînd cu cele mai mari capitale ale lumii. Aducîndu-se arhitecţi, ingineri, militari şi experţi în hidraulică din Italia, a început reconstruirea, pe scară largă, a Kremlinu-

Piața Roșie, un posibil loc al pașilor pierduți

lui. Așezarea veche — situată la vreo 400 de metri deasupra rîului Moscova — a fost împrejmuită, pe o suprafață de 69 de pogoane, de un zid înalt de cărămidă, crenelat și gros de 60 de metri, cu nenumărate turnuri fortificate și de pază la colțuri, străjuind intrările. Se spune că cetatea era prevăzută și cu o rețea de tuneluri secrete, cu ieșiri în afara Kremlinului, pe unde, de-a lungul timpului, ar fi scăpat mulți fugari, între care și... Napoleon, în „ghinionista" lui campanie din 1812. Terminarea construcției a cerut 30 de ani. Multe dintre clădiri au fost distruse, iar decorațiuni și fortificații i s-au adăugat în următoarele cinci secole; totuși, mare parte din „Kremlinul italian" al lui Ivan al III-lea a rămas în picioare.

Un întreg oraș medieval a trăit între zidurile Kremlinului încă mult după aceea. Ateliere, barăci, case frumoase pentru nobili, o mînăstire și duzini de biserici, străzi pavate cu bîrne — străzi pe atunci trepidînd de oameni. 41 500 de case avea Moscova anilor 1520. În locul mulțimilor colorate, al prafului și mirosului vieții de fiecare zi, al pietrelor roase de atîtea și atîtea generații, în succesiunea lor, anul 1990 te întîmpină aici cu clădiri proaspăt restaurate, zugrăveli noi, biserici devenite muzee fără viață și bătrînul Palat Terem, cu acoperișul lui în roșu și alb — curat ca-n palmă; pavaj nou-nouț, totul, ca într-un scenariu bine gîndit pentru privitor.

IVAN CEL GROAZNIC... PATRON AL ARTELOR. În Catedrala Bunei-Vestiri, armonia ei e dată de o îmbinare fericită dintre pietrele de pavaj maro-auriu și bogăția coloristică a icoanelor. Aici au lucrat maeștrii picturii medievale Andrei Rubliov, Teofan Grecul și Prokhov din Gorodets. În timpul restaurărilor, începute la 1918, specialiștii au descoperit că o parte dintre icoanele considerate cópii tîrzii erau chiar originalele crezute a se fi pierdut în marele incendiu din 1547 — anul căsătoriei lui Ivan cel Groaznic cu frumoasa Anastasia Romanovna, vestită pentru inteligența ei. S-au făcut filme și s-a scris enorm despre teroarea, cruzimea, sadismul lui Ivan cel Groaznic. El nu este însă la fel de cunoscut ca patron al artelor, acela care a finanțat construirea ciudatei catedrale Sf. Vasile din Piața Roșie. „Icoana Măsurii", pe care țarul a comandat-o la nașterea fiului său Ivan, este una dintre numeroasele piese istorice — inestimabilă ca valoare — care se găsesc în Arsenal. Are, cît nou-născutul, 46 de centimetri și îl înfățișează pe Sfîntul patron al țareviciului, Ioan Scărarul. 27 de ani mai tîrziu, într-un acces de furie, tatăl își ucide fiul! Paricidul anului 1581 pune capăt dinastiei Riurik, veche de 700 de ani.

Ivan cel Groaznic a fost un conducător nemilos, totuși capabil, după părerea unor foști demnitari sovietici, pentru care autoritatea pornită de sus constituie o aspirație. El este, în concepție istorică, fondatorul statului centralizat rus.

DE LA MOSCOVA LA ST. PETERSBURG. Multe dintre clădi-

Muzele se... amuză!

La premiera piesei lui Lessing „Mina von Barnhelm" a luat parte și ducele de Manheim căruia i-a plăcut foarte mult spectacolul, în special jocul actorului care interpreta rolul maiorului Telheim. După o scenă foarte reușită ducele se ridică și se adresă talentatului actor: — Bravo, maiorule! De azi înainte vei fi colonel!

Vizitînd muzeul de istorie dintr-un oraș american, Mark Twain rămase multă vreme, tăcut, în fața unei săbii.

— De ce ești atît de emoționat? îl întrebă un prieten care-l însoțea.

— Fiindcă ne aflăm în fața săbiei marelui nostru George Washington.

— De unde știi că e sabia lui?

— O recunosc... am mai văzut-o în numeroase alte muzee americane...

rile Kremlinului au suferit transformări și restaurări frecvente, fie din cenușa incendiilor, fie pentru a fi adaptate, după pofta vreunui ego imperial. O parte din complexul palatal inițiat de Ivan cel Mare în secolul al XV-lea — Palatul Terem — a fost lărgit, în 1636, pentru Mihail Romanov, primul țar al ultimei dinastii a Rusiei. Deși structura clădirii a rămas intactă, mixtura impetuoasă de fantezii și opulență etalată în camerele țarului, și, poate, și în altele, seamănă prea puțin cu decorul original.

În 1682, înainte de a împlini 10 ani, Petru cel Mare a fost pus în fața unei mulțimi însetate de sînge. El a văzut cum cei ce năvăliseră în Kremlin l-au luat pe unchiul său și pe cîțiva prieteni de familie și i-au aruncat în sulițele ostașilor. Răsculații au ciopîrțit trupurile străpunse. Petru nu mai putea locui aici. A pus să se construiască o nouă capitală la St. Petersburg, în care s-a mutat, la 1712, pe cînd era neterminată. În consecință, viața fostei capitale s-a schimbat. Vreme de două secole au încetinit marile clădiri ale Kremlinului, pînă în 1918. Totuși, ceremonia încoronării monarhilor ruși a continuat să aibă loc în cea mai importantă dintre cele trei catedrale ortodoxe ale Kremlinului — Adormirea Maicii Domnului. Tocmai aici, în octombrie 1988 a fost autorizată, întîia oară după 70 de ani, o slujbă ortodoxă.

ÎNTRE ATEISM ȘI VENERAȚIE RELIGIOASĂ. Lenin era unul dintre numeroasele nume conspirative pe care le avea pentru a induce în eroare poliția secretă a țarului. Adevăratul lui nume de familie era Ulianov. Cinci ani de zile a locuit și lucrat într-un apartament din Kremlin. Notele de pian, fotografiile, obiectele personale împrăștiate prin cameră, mușamaua de bucătărie, farfuriile ciobite, scaunele ieftine îți creează impresia unui cămin spartan. Cărțile erau pasiunea lui Lenin. 8000 de volume în cîteva limbi ocupă încăperile. Cunoștea franceza, germana, engleza, italiana, ceha, poloneza, suedeza și, în oarecare măsură, latina și greaca. Propria lui operă — cam 10 milioane de cuvinte — a fost, în cea mai mare parte, publicată postum. După moarte, familia lui Vladimir Ilici a acceptat să-i expună ființa neînsuflețită pentru poporul despre care se spunea că își dorește să-l vadă pe Lenin ca în viață.

De cînd trupul i-a fost așezat în Piața Roșie, în 1924, mormîntul lui Lenin este punctul de convergență a unor interminabile cozi, un soi de pelerinaj în variantă modernă. *„Unii vin cu o noapte înainte și dorm în parc. Sînt, în majoritate, amatori de curiozități"*, afirmă un paznic care estimează că, pe o perioadă de 65 de ani, numărul vizitatorilor a depășit 110 milioane. Principala relicvă a acestui cult este însuși trupul lui Lenin, expus într-o cutie de sticlă aflată în clădirea din granit roșu. Este într-o „condiție" remarcabilă. Barba — roșie; pielea — strălucitoare. Creierul — murat, secționat și vîrît în parafină — se află la Institutul de Neurochirurgie. În 1941, cînd armata germană se apropia de Moscova, cadavrul a fost dus în Siberia, pentru siguranță.

„Nu lăsați ca doliul vostru să se transforme într-o venerare a trupului său", spunea, în „Pravda", Nadejda Krupskaia, după moartea lui Lenin, exprimînd, probabil, adevăratele lui sentimente.

Ironia este că marele ateu militant a devenit centrul unui cult oficial cvasireligios ale cărui imagini sfinte, texte ortodoxe și festivaluri comemorative parodiază, s-ar spune, capcanele religiei cărora el le-a stat împotrivă, îndîrjit, întreaga viață.

■ **Traducere și adaptare după „National Geographic" de CRISTINA POENARU**

— Ieri am cumpărat un pat stil Ludovic al XIV-lea și este prea mic pentru mine, spune o clientă vînzătorului.
— Atunci, doamnă, trebuie să luați un număr mai mare — Ludovic al XV-lea!

Un jurnalist îl întreabă într-o zi pe Hemingway:
— Este adevărat că flarele sălbatice nu atacă niciodată un om cu o torță aprinsă?
— Totul depinde de viteza cu care știe să fugă cu torța! răspunse marele scriitor.

Un boxer suferă de insomnie. Medicul său îl sfătuiește să numere în gînd. La opt zile după aceasta, boxerul revine zicînd:
— Sistemul dumneavoastră nu mi se potrivește. Cum ajung la cifra 9, mă scol ca să nu fiu declarat Knock-out!

Un cetățean caută cu migală ceva sub un felinar. Un polițist se apropie și-l întreabă:
— Ați pierdut ceva? Ce căutați?
— Mi-am pierdut cheia de la casă.
Agentul caută și el. Negăsind nimic, îl întreabă:
— Sînteți sigur că ați pierdut-o aici?
— Nu, am pierdut-o pe trotuarul de vizavi, numai că aici este mai multă lumină...

Mark se laudă totdeauna. Într-o zi îi spune prietenului său Otto:
— Am un cîine grozav. Îmi aduce papucii imediat ce-am sosit acasă.
— Hei, prietene, îl răspunde Otto, asta nu-i nimic în comparație cu purcelul meu: cum mă vede în brațe cu o sticlă, își face coada tirbușon...

ULTIMELE ZILE ALE FÜHRERULUI

„L' Express", Paris
„Za rubejom", Moscova

Berlin, 20 aprilie 1945. Adolf Hitler își serbează ziua de naștere – împlinește 56 de ani. I-au mai rămas de trăit zece zile. Capitala Reichului e în flăcări. Trupele sovietice au forțat linia Oder-Neisse. Americanii au ajuns la Elba. Englezii – la Bremen și Hamburg. Mai înainte, rușii luaseră Viena. Cancelaria lui Hitler fusese distrusă de aviația aliaților. Dar führerul nu mai locuia de mult acolo. Se retrăsese în subteran.

Buncărul lui Hitler, acest monument al morții și demenței, se afla la o adîncime de 15 metri și avea două etaje. La primul se aflau încăperea pentru personalul de deservire, sala de mese pe care niciodată nu se vedea carne (stăpînul era vegetarian); la al doilea era instalat statul major al führerului. Mai existau 18 camere nu prea mari, o sală de așteptare și o încăpere spațioasă pentru consfătuiri. Hitler își avea dormitorul, baia și biroul propriu, alături de care se afla camera Evei Braun. Tot acolo exista o cameră pentru cîinele preferat al lui Hitler, Blondi. Garda personală se afla instalată la intrarea în cabinetul de lucru.

Lumina zilei nu pătrundea acolo. După cum nici zgomotele exterioare. O scară din subterană ducea în grădina cancelariei. Fusese amenajată o ieșire de rezervă.

În acea zi se succedau tot timpul vizitatori pentru a-l felicita pe führer. E oare cu putință să fie învins Hitler? Nu, absolut imposibil. Tancurile rusești vor suferi la porțile Berlinului cea mai cruntă înfrîngere din cursul acestui război. Hitler și oaspeții lui erau convinși de aceasta.

Astrologia și destinele Reichului

La cei 56 de ani ai săi, führerul devenise o ruină. Fața i se scofîlcise, pielea își pierduse culoarea. Se cocoșase și nu-și mai putea îndrepta spinarea. Glasul său, cîndva magnetizant, renumitul lui glas devenise răgușit. Nu dormea mai mult de patru ore pe zi. Privirea ochilor i se stinsese, în timp ce cu numai cîteva luni în urmă hipnotiza milioanele de supuși ai Reichului. Pilulele narcotice, pe care le lua de mulți ani cu permisiunea medicului său personal, Morell, îi distruseseră definitiv organismul.

Toate acestea erau secondate de o agravare bruscă a trăsăturilor lui de caracter. Crizele de demență erau urmate de o profundă depresiune. Urmările fizice ale atentatului comis împotriva lui în iulie 1944 de colonelul Stauffenberg fuseseră suportate de Hitler relativ ușor – peste o lună rănile s-au închis, apoi i-a dispărut și ticul nervos.

Adolf Hitler, geniul dominat al răului

Dar șocul psihic se dovedise a fi extrem de puternic. „Au îndrăznit! Cei mai înalți ofițeri germani au îndrăznit să se revolte!" Vizitîndu-l la 20 iulie, Mussolini l-a găsit într-o stare de extremă irascibilitate. Führerul i-a cerut să-i împuște fără milă pe toți suspecții. Cei din jurul său, Doenitz, Goering, Ribbentrop, Keitel, îl sprijineau întru totul. Hitler, care nu suporta să vadă sînge, cerea să curgă fluvii de sînge dacă lupta împotriva dușmanului și trădătorilor o cerea. Ordinele ulterioare date de el erau marcate de dorința de răzbunare, reprimare, nimicire.

Aflînd că divizia sa personală fusese făcută praf și pulbere, Hitler a declarat: „Niciodată pierderile nu pot fi prea grele..." Un german învins nu poate provoca compasiune sau regret; el este un trădător.

În aprilie 1945, germanii deveniseră din ce în ce mai mult „trădători" al căror sînge trebuia vărsat. Pentru că acesta era garantul măreției Germaniei. În ziua aniversării zilei sale de naștere, Hitler a ieșit pentru scurt timp din buncăr pentru a înmîna în grădina cancelariei sale medalii copiilor-soldați de 14–15 ani sosiți de pe front unde, după ceremonie, urmau să se reîntoarcă. Pentru a muri pentru führer.

Mitul lui Hitler era tot mai insistent sprijinit de propaganda partidului nazist. La 6 aprilie, Goebbels a rostit un discurs în care și-a exprimat în-

crederea că norocul își va întoarce din nou fața către germani. „Führerul cunoaște exact ziua și ora cînd destinul va fi de partea noastră", îi asigura Goebbles pe soldații din linia întîi. Trebuia să se producă un miracol!

Cum de aflase führerul acea zi și acea oră? Datorită astrologiei. Nici mai mult, nici mai puțin. La începutul lunii, într-un moment de disperare, Hitler și Goebbels au cerut să li se dea horoscoapele celui de-al treilea Reich, alcătuite de la venirea la putere a führerului (30 ianuarie 1933)... „Surprinzător, avea să spună Goebbels unuia din anturajul lui, ambele horoscoape prezic începutul războiului în 1938, victorie pînă în 1941, apoi o serie de insuccese, uneori foarte serioase, pînă în primele luni ale anului 1945, mai ales în prima jumătate a lunii aprilie... Dar la sfîrșitul lunii ne vor aștepta victorii temporare, iar în august va fi liniște și pace. Următorii trei ani vor fi pentru Germania grei, dar din 1948 va începe renașterea ei".

În noaptea spre 12 aprilie, în clădirea cancelariei incendiate a venit „știrea minunată": murise Roosevelt. Cerînd cea mai bună șampanie pentru a marca acest eveniment, Goebbels s-a repezit la telefon și l-a chemat pe Hitler, ascuns în buncăr: „Führere, vă felicit! Roosevelt a murit. Stelele spun că în destinul nostru se vor produce schimbări. Astăzi este 13 aprilie. A sunat ceasul!"

Dar săptămîna a trecut, și cotitura sperată în situația militară nu a avut loc. Dimpotrivă, Germania s-a văzut practic divizată. Astrologia nu a fost niciodată o știință exactă.

În captivitatea iluziilor

Deci, la 20 aprilie, în buncăr se adunaseră cei din anturajul lui Hitler. Unii erau dezorientați, neștiind ce să facă. Între ei, Goering, șeful „Luftwaffe", presupusul succesor al lui Hitler; Himmler, polițistul fidel și fără scrupule al celui de-al „treilea Reich"; Ribbentrop, șeful departamentului politicii externe; Borman, cel pe care Eva Braun îl ura atît de mult; mareșalul Keitel, generalul Jodl, tehnocratul Speer și consilierul militar Krebs.

Ce avea de făcut Hitler? Acolo, sus, armatele rusești lăsaseră la dispoziția șefilor Reichului doar o bucățică din teritoriu. Toți îl sfătuiau să părăsească Berlinul, cît nu e prea tîrziu, și să se îndrepte spre sud, unde putea organiza o rezistență „în reduta Alpilor". Dar führerul nu se putea deloc decide. Cei prezenți înțelegeau că era imposibil ca Hitler să fie influențat în vreun fel. În noaptea care a urmat a început evacuarea ministerelor la Obersaltzger.

Odată, Picasso călătorea cu trenul. Simțind că îi este foame, se îndreaptă spre vagonul-restaurant. Luînd de pe masă lista cu meniul, pictorul începu să-și caute ochelarii. Negăsindu-i, rugă pe ospătarul care tocmai trecea pe lîngă el să-i citească tare lista respectivă. Ospătarul, cu adîncă compătimire, privi la Picasso și-i zise:

— Scuzați-mă, îmi pare foarte rău, dar nici eu nu știu să citesc.

Un factor poștal făcu atent pe Camil, circiumarul satului, că a lipit o marcă în plus pe plic.

— Nu-i nici o nenorocire, răspunse acesta. Numai că te rog să ai grijă ca scrisoarea să nu meargă mai departe decît trebuie!

Un pacient se prezentă la doctorul oculist.

— Domnule doctor, tot timpul văd înaintea ochilor niște puncte care fug mereu.

Doctorul îi prescrise ochelarii indicați. Peste un oarecare timp, pacientul reveni la vizita de control.

— Ei, cum vă simțiți acum, mai bine? îl întrebă doctorul.

— Desigur, răspunse pacientului, acuma văd mai clar punctele acelea!

Rupt complet de realitate, führerul elaborează planuri de desfășurare a unor batalioane deja inexistente. La 21 aprilie, el se gîndea la efectuarea unei ample operațiuni, al cărei scop era respingerea rușilor care luaseră cu asalt Berlinul. Misiunea i-a fost încredințată generalului SS Steiner. Dar acestei operațiuni nu i-a fost dat să se realizeze. Oameni nu erau, avioane și tancuri - de asemenea. De altfel, unitățile sovietice din linia întîi pătrunseseră deja în Capitală.

La 22 aprilie, Hitler a cerut să i se raporteze despre rezultatele operațiunii aflate sub comanda lui Steiner. La consfătuirea zilnică, ce a avut loc la ora trei după amiază, au fost chemați Keitel și Jodl. Aceștia au fost nevoiți să-i spună adevărul. Atunci - susțin martorii rămași în viață la această scenă - Hitler a fost apucat de o criză de isterie. O criză la care cei din anturajul său nu mai asistaseră. Pentru prima oară, omul care se considera făuritorul destinelor lumii recunoștea că planurile sale s-au prăbușit. Plîngea. Nu va mai fi construit „Reichul milenar". El, führerul, a fost trădat și părăsit: era înconjurat de minciună și lașitate.

Noapte adîncă. Străzile Berlinului sînt în flăcări. Lupte se dau pentru fiecare cartier, pentru fiecare casă. Acum, pînă și în buncăr răzbat ecourile exploziilor din zona cancelariei impe-

riale, supusă tirurilor de artilerie de către trupele sovietice.

Pe neașteptate, în buncăr apare un personaj nou - un om în uniformă militară. Îl cheamă Walter Wagner. Va intra în istorie. Wagner era consilier municipal. Lupta pe stradă atunci cînd Goebbels l-a chemat în buncăr. Urma să participe la o ceremonie ciudată - oficializarea căsătoriei lui Adolf Hitler, 56 de ani, cu tînăra blondă în rochie neagră - Eva Braun. De 14 ani poporul german nu știa nimic despre prezența ei alături de Hitler. Mirele a cerut ca toate formalitățile să fie respectate. În prezența martorilor - J. Goebbels și M. Borman - „tinerii" jură că sînt „arieni pur sînge", care nu au „boli ereditare ce pot împiedica căsătoria lor".

Prăbușirea

„Da", s-a spus. Tînăra soție a lui Hitler începe să semneze documentul: Eva B. Este oprită. Eva șterge litera B și scrie: „Eva Hitler, născută Braun". „Mai bine să piară zeci de mii de germani decît Germania să-l piardă pe Hitler", avea să spună mai apoi. Însă Germania oricum îl pierduse pe Hitler, în schimb Eva „l-a cîștigat". Instinctul îi dictase lui Hitler că numai această femeie și cîinele Blondi îi vor rămîne fideli pînă la sfîrșitul zilelor.

Ceremonia încheierii căsătoriei s-a terminat. Invitații i-au felicitat pe soți. Hitler îi anunță pe cei prezenți despre intențiile sale: luase hotărîrea să se sinucidă...

Oaspeții au mai continuat să bea, amintindu-și de trecut, cînd führerul a chemat-o pe una dintre secretarele personale, Gertruda Junge, în birou. Dorea să-i dicteze două testamente. Unul politic, iar celălalt personal.

Testamentul politic este un solemn adio. Războiul a fost dorit de alții. El a fost pierdut de generali. Întrucît politicienii l-au trădat, armata l-a trădat, SS-iștii l-au trădat, Hitler îl desemnează drept succesor și urmaș pe amiralul Doenitz. Goering și Himmler sînt privați de titluri, excluși din partid. Sînt numiți membrii noului guvern al noului cancelar.

Testamentul personal era scris în tonalități sentimentale. Care a fost ultima dorință a lui Hitler în momentul în care poporul lui și atîtea alte popoare dăduseră atîtea jertfe războiului? Ar fi vrut ca tablourile strînse de el să fie păstrate într-un muzeu pe care intenționase să-l creeze la Linz, pe malul Dunării. În încheiere arăta că dorește împreună cu soția să se sinucidă pentru a evita rușinea prizonieratului sau capitulării.

La ora patru dimineața, cînd testamentele au fost dictate, Hitler a plecat să se culce.

În acea zi, deasupra Berlinului cerul era întunecat. Un nor dens de fum se abătuse asupra orașului, înconjurat complet de ruși (cu excepția unui singur sector - un pod pentru care luptau zadarnic detașamente de membri ai organizației Hitlerjugend). Trecuse deja o săptămînă de cînd führerul își anunțase intenția de a-și pune capăt vieții. Dar în dimineața zilei de 29 aprilie, el mai exista încă în buncăr, unde unii beau pentru a uita, iar alții se pregăteau să fugă.

Între timp, Hitler l-a chemat la el pe doctorul Haaze care îi trata pe răniți într-un spital berlinez. Hitler sadicul, care nutrea o bucurie intimă

Demență și grandoare

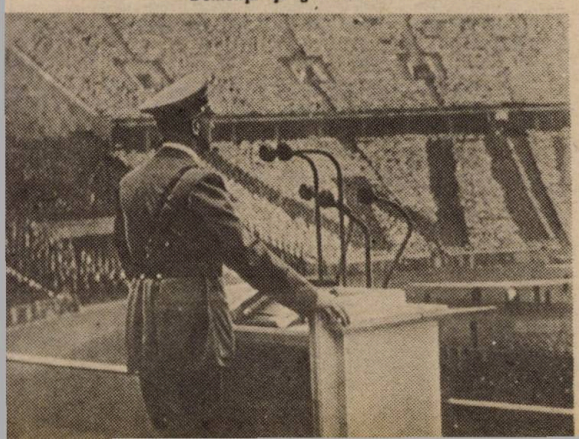

Cîntărețul Charles Aznavour intră într-un magazin de încălțăminte. El cere vînzătorului niște pantofi negri.

— Ce număr purtați? întreabă vînzătorul.

— Port numărul 42.

Cîntărețul încearcă pantofii.

— Sînt prea strîmți, zice el.

— Însă moda din acest an indică pantofii ascuțiți și foarte strîmți, zice vînzătorul.

— Se poate, răspunde Charles Aznavour, însă eu umblu tot cu picioarele de anul trecut!

Picasso se afla la Paris cînd trupele fasciste intraseră în orașul-lumină. Ofițerii și personalul militar erau deseori vizitatori ai atelierului lui Picasso.

De fiecare dată, acești musafiri nepoftiți erau primiți cu răceală, în tăcere, li se arătau lucrările, iar la plecare o reproducere a renumitei lucrări care înfățișa distrugerea orașului spaniol Guernica de către piloții naziști. Și de-abia la plecare pictorul rostea un cuvînt, unul singur: „Souvenir".

— E opera dumneavoastră? întrebă unul dintre vizitatori, primind souvenir-ul său.

— Oh! nu, îl lămuri Picasso, a dumneavoastră...

Un țăran se plimbă prin grădina sa și își găsește fiul dormind adînc sub un dud. Îl trezește și îl zice:

— Oh! Leneșule ce ești! Nu ești demn să trăiești sub soare!

— O știu foarte bine, răspunde fiul său, de aceea m-am culcat la umbră.

Un om aleargă în urma unui autobuz plin cu călători. Autobuzul merge în plină viteză, pe o stradă care coboară.

— Opriți-vă, strigă un călător rizînd, tot n-o să reușiți să-l prindeți!

— Trebuie să-l prind, răspunde omul abia răsuflînd. Eu sînt șoferul!

auzind de condamnările la moarte în masă, dorea ca Blondi, cîinele său preferat, să moară fără să sufere... Trebuia adomit... Pe ţgarda lui Blondi stătea scris: „Sînt alături de tine pe vecie".

30 aprilie. Dimineaţa. Soldaţii sovietici au pătruns în metrou. Se aflau la vreo 500 de metri de cancelarie. Hitler lua micul dejun împreună cu secretarele şi bucătarul. Aceştia au mărturisit că discuţia a fost animată. Între timp, ofiţerul care răspundea de transporturi, Erich Kampka, fusese trimis să aducă 200 de litri de benzină, dar reuşise să facă rost de numai 180 litri, care au fost depozitaţi în curtea cancelariei.

După micul dejun, Hitler a revenit în camera sa, din care a ieşit ulterior împreună cu soţia. Începe ceremonia de rămas bun. Un număr de 15 persoane, între care Goebbels, Borman, opt ofiţeri, servitorul, trei secretare şi bucătarul, vor fi ultimii germani care l-au văzut în viaţă.

Hitler şi Eva pleacă în camera lor. La ora trei şi jumătate se aude o împuşcătură. Una singură. Pe coridoare oamenii aşteaptă nehotărîţi. În fine, ei intră în cameră şi-l văd pe Hitler culcat pe canapea. Craniul îi este zdrobit de glonţul tras din revolver. Alături de el, Eva cu revolverul în mînă. Nu l-a folosit, preferînd să ia otravă. „Şeful e mort", acestea au fost cuvintele ce făceau ocolul buncărului.

SS-iştii intră în încăpere. Învelesc cadavrele; printr-o ieşire de rezervă ele sînt duse în curtea cancelariei. La cîţiva metri de ieşire, SS-iştii toarnă benzină peste ele şi le dau foc. Această ceremonie are loc sub tirul continuu împotriva cancelariei, susţinut de armata sovietică. Armata Roşie încheie operaţiunea pentru cucerirea Berlinului.

■ **Traducere şi adaptare**
DONCA IŞTOC

La Picasso veni în vizită un coleg. Acesta vorbi de greutăţile pe care le întîmpină în vînzarea tablourilor.

— Dracul ştie, zise el, pictez în fiecare zi un tablou, dar, ca să-l vînd, îmi trebuie un an.

— Încearcă altfel, dragul meu, îl sfătui maestrul. Lucrează la un tablou timp de un an şi te asigur că ai să-l vinzi într-o singură zi.

***

— Nu ştiu de ce ceasul meu nu mai merge, se plînse Nicolas soţiei sale Charlotte.

— Trebuie să-l duci la ceasornicar să-l cureţe, răspunse Charlotte.

— O, nu, tată, se amestecă în vorbă Eliza, fetiţa lor, eu sînt sigură că este curat. Azi-dimineaţă am luat ceasul, l-am deschis şi l-am spălat foarte bine în chiuvetă!

***

Discuţii între un parizian, un marseillez şi un toulonez:

Parizianul: Eu cred că deţinem recordul longevităţii în familia noastră. Unchiul meu a murit la 110 ani.

Toulonezul: O sută zece ani? Eu am o mătuşă care a murit la 130 de ani.

Marseillezul: Eu... La mine e foarte simplu. În familia mea încă n-a murit nimeni.

***

Crates, marele filosof grec, aruncă într-o zi toţi banii în mare:

— Îmi place mai mult — zise el — să vă pierd eu pe voi, decît să mă pierdeţi voi pe mine!

***

Alexandru cel Mare reproşează unui pirat starea lui.

— Eu sînt pirat, se explică acesta, pentru că n-am decît un vas. Dacă aş avea o flotă, ca tine, atunci, bineînţeles, aş fi şi eu un cuceritor!

***

Un judecător povestea cu naivitate unuia din prietenii săi:

— În această dimineaţă am condamnat trei oameni la moarte. Din aceştia, doi precis erau într-adevăr vinovaţi!

***

Scriitorul Bernard Shaw nu îngăduia nimănui să-i modifice textul pieselor. Într-una din zile, directorul unui teatru londonez, care pregătea premiera unei comedii a lui Bernard Shaw, i-a trimis acestuia o telegramă:

„Îngăduiţi scurtarea piesei, spectatorii pierd ultimul autobuz."

Răspunsul dramaturgului a fost următorul:

„Nu admit nici un fel de scurtare a piesei. Modificaţi mersul autobuzelor".

Un mecanic trimite ucenicul acasă la o clientă pentru a-i repara soneria. Ucenicul revine şi-i spune patronului:

— Jupîne, am fost unde m-ai trimis. Am sunat de mai multe ori şi nu mi-a răspuns nimeni.

— Fratele meu este un vînător pasionat. Anul trecut a rămas şase luni în Africa să vîneze tigri.

— Vînătoarea este un sport foarte periculos. Cel puţin a avut noroc?

Foarte puțin despre grafologie

Multă vreme ignorată, grafologia cîștigă, astăzi, tot mai mult teren. În numeroase țări, ea este considerată o știință psihologică și este predată în universități. Specialiști din domenii diverse, inclusiv din criminalistică, apelează la serviciile ei. Bunăoară, 80 la sută din firmele vest-germane și peste jumătate din marile companii elvețiene efectuează analize ale scrisului la angajarea personalului în serviciu.

De fapt, ce vrea să fie grafologia? Este știut că amprentele degetelor pot „vorbi" despre particularitățile fizice ale omului. Dar, se apreciază, despre om poate vorbi la fel de bine și scrisul său. Aranjamentul general al scrisului în pagină, direcția rîndurilor, dimensiunile, forma și înclinarea literelor, apăsarea, iuțeala și stabilitatea în scriere, factura semnăturii reflectă personalitatea omului.

Grafologia poate să facă însă mult mai mult decît o simplă deosebire a unui om de alt om. Experții în grafologie consideră că pe baza scrisului pot fi determinate elemente dintre cele mai diverse: ce fel de muncă vi se potrivește; dacă sînteți un optimist sau un pesimist etc. De pildă, scrierea impetuoasă, rotunjită, arată un caracter sociabil, ușor adaptabil. Literele colțuroase – irascibilitate și agresivitate. Scrierea întreruptă, cu intervale între litere, trădează inconsecvența, gîndirea în salturi.

Deși grafologia rămîne o știință controversată, e timpul să ne obișnuim cu ideea că de serviciile ei pot beneficia tot mai multe instituții. Expertiza grafologică ajută la descoperirea capacităților necunoscute ale oamenilor, la stabilirea modului de valorificare a acestora, la prevenirea fluctuației de personal etc.

■ **D.R.**

IISUS CHRISTOS.

Judecata și sentința

Nu se cunosc prea multe date despre modul cum a decurs judecata Domnului Iisus Christos înaintea Sanhedrinului. Însă a fost departe de a se fi desfășurat conform procedurii iudaice legale. Procesul a fost ținut în timpul nopții, ceea ce era interzis de lege. Nu au existat martori ai apărării. Martorii acuzării s-au contrazis: „preoții cei mai de seamă și soborul căutau vreo mărturie împotriva lui Iisus ca să-l omoare, dar nu găseau nici una. Pentru că mulți făceau mărturisiri mincinoase împotriva lui, dar mărturisirile lor nu se potriveau" (Marcu 14, 55—56). Marele preot a decis vinovăția lui Iisus numai în baza mărturisirii acestuia, ceea ce era ilegal, potrivit legii iudaice. După codul roman, mărturisirea acuzatului era suficientă. În lucrarea „Triumful creștinismului și dicționarul salvatorilor creștinătății", apărută în anul 1874, preotul Gr. Musceleanu, adunînd fapte și păreri din diferite surse istorice ale creștinismului, oferă un impresionant tablou în această privință. Aflați sub jurisdicția romană, iudeii nu aveau dreptul de a pune în fapt o condamnare la moarte. De aceea, ei îl aduc pe Iisus înaintea procuratorului Iudeii, Pilat, sub acuzația de a se fi pretins mesia, adică regele iudeilor, „Fiul lui David". Aceasta reprezenta o crimă de les-majestate la adresa cezarului. Iată cum este redat procesul cînd Iisus compare în fața a 20 de judecători prezidați de Pilat. (Pilat a devenit procurator al Iudeii în anul 26 și poseda puteri foarte largi în domeniul militar și financiar. Philon îl descrie drept un om aspru, disprețuitor și brutal. Protestele maselor le-a reprimat totdeauna prin forță. Vitellius, guvernatorul Siriei, superiorul lui Pilat, i-a ordonat să răspundă pentru faptele sale în fața împăratului, dar acesta moare înainte ca Pilat să ajungă la Roma. Eusebius din Cesareea relatează că Pilat s-ar fi sinucis.)

Iisus cu coroana de spini

Opiniile judecătorilor iudei

1. **Simon Leprosul:** Să se supună acelei legi căreia se supun tulburătorii.
2. **Putifar:** Amăgitorul acesta tulbură poporul și Patria, deci e vrednic de pierzare.
3. **Ieris:** Și drept de va fi, cu mult mai bine este să moară, pentru că agită poporul la răscoală prin predici publice.

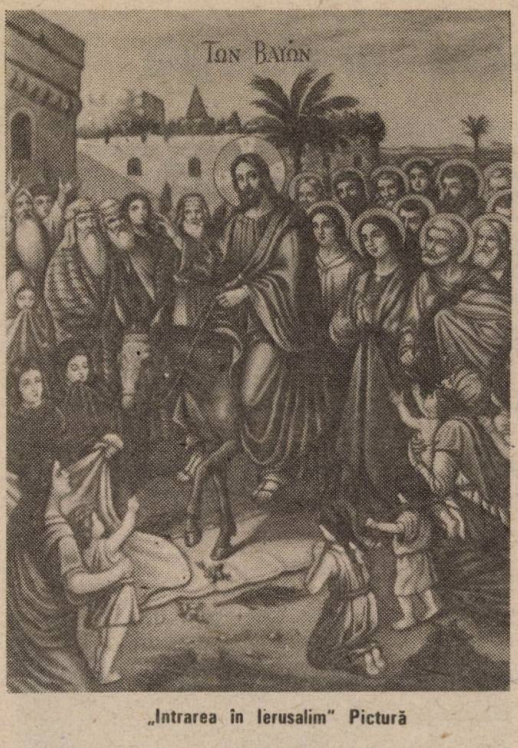

„Intrarea în Ierusalim" Pictură

4. **Diaravias:** Deoarece cu acelea ce zice el că sînt adevăruri amăgește poporul, vrednic dar este să moară.

5. **Sareas:** Să pierdem pe tulburătorul, căci stă contra intereselor noastre, căci s-a născut pentru a pierde Patria.

6. **Ravint:** Și drept și nedrept de va fi, trebuie să piară pentru că a defăimat legile strămoșești.

7. **Ptolomeu:** Și drept și nedrept, nu trebuie să zăbovim, pentru ce nu-l învinovățim mai curînd? Să-l dăm morții sau peste hotare.

8. **Arhiereul Caiafa:** Nu știți ce cereți! Mai bine este să piară un om decît întreg poporul, căci învățătura lui este contra legii.

Pledoaria centriștilor

9. **Rabaam:** Pentru ce s-au făcut legile? Negreșit ca să se păzească.

10. **Iosafat:** Să se lege în legături eterne, să se păzească, dar să nu se omoare.

11. **Peras:** Mai bine este ca, după ce-l vom învinovăți, să-l izgonim peste hotar sau să-l trimitem Cezarului.

12. **Mesas:** De este drept, să ne milostivim, iar de este vinovat, să-l alungăm din țară.

13. **Sameh:** Să ne purtăm în așa fel încît să nu se poată împotrivi, iar de nu se va supune, să se pedepsească.

Susținătorii adevărului

14. **Ahia:** Acuzatul nu se poate da morții pînă ce mai întîi nu se va constata vina lui.

15. **Suvat:** Nici o lege nu hotărăște de-a dreptul moartea nimănui, cu ce, dar, a greșit omul acesta? Să se constate mai întîi crima.

16. **Rozmofin:** Pentru ce s-au pus legi dacă nu se păzesc? Să se arate mai întîi vina fără care nu se poate osîndi.

17. **Rifar:** Legile s-au pus mai cu seamă asupra făcătorilor de rele, dovedească-se, deci, vina acestui om și pe urmă să se osîndească!

18. **Iosif din Arimateea:** Foarte rău și cu totul nedrept și fără cuviință este a pierde pe acest om, și cu atît mai rău dacă nu se găsește în acest oraș nimeni care să ajute pe acest drept și nevinovat.

19. **Iohan:** Pentru ce să lăsăm pe acest drept să se condamne la moarte? Să-l susținem!

20. **Nicodim:** Oare legile condamnă pe cineva cu atîta ușurință fără ca mai întîi să fie cunoscută și bine probată vina lui?

Guvernatorul Pilat, ascultînd în tăcere, zice: Convingîndu-mă de nevinovăția lui Iisus, vă întreb ce rău a făcut acest om? Eu îl cunosc inocent! Ce trebuie să facem? Pe cine să vă liberez de sărbătoare — pe Iisus sau pe Baraba? (Iudeii răspund: pe Baraba!). Dar lui Iisus ce să-i facem mai vîrtos, că nu aflăm vină în el? (Ei strigă: Să se răstignească, să se răstignească!!)

Majoritatea: Este vinovat, să se dea morții. Și, adresîndu-se cu amenințări lui Pilat, zice: De vei libera pe omul acesta, nu ești prietenul Cezarului!

Pilat persistă: Dar ce rău a făcut omul acesta? Eu nici o vină nu văd în el!

Iudeii strigă: Să se răstignească, să se răstignească! Sîngele lui fie asupra noastră și a urmașilor noștri!

Pilat, amenințat de mai marii iudeilor că nu poate fi prieten Cezarului dacă nu va executa pe Iisus, confirmă sentința:

Noi, Pilat din Pont, guvernator în Ierusalim sub prea puternicul Cezar Tiberius, al cărui prea puternic Imperiu fie fericit. Șezînd în audiență, ascultînd opinia iudeilor, care au declarat vina ce se atribuie lui Iisus Nazarineanul pe care iudeii l-au adus legat, precum că s-ar fi numit pe sine Fiul lui Dumnezeu, că s-ar fi proclamat Împărat al Iudeii, deși se trage din părinți de jos, că ar fi zis că va sfărîma biserica lui Solomon — s-a osîndit la moarte pe cruce între doi tîlhari.

Ordonanța

Ordonăm și denumim pe întîiul sutaș (căpitan și prefect al orașului) Corneliu. El să conducă pe condamnat prin tot orașul Ierusalimului, legat, biciuit și îmbrăcat cu porfiră mincinoasă, avînd cunună de spini pe cap, ducîndu-și singur crucea de supliciu, ca să fie exemplu tuturor făcătorilor de rele. Se va executa între doi tîlhari ucigași. Să se scoată din cetate pe poarta Gaparola (Antoniana) și la movila Calvaria (Căpățînei) să se crucifice. Crucea să fie înaltă ca să se poată vedea de mulțime. Și asupra sa să se pună inscripția din acuzație în trei limbi:

Latinește: Iesus, Nazareus, rex-Iudeorum.
Ebraică: Isus, Nazarineleu, gelintum.
Elinește: Iisous Nazaraois, Basileus Ioudaion.

Mai ordonăm ca nimeni, de orice condiție sau poziție, să nu cuteze a împiedica această executare, sentință pronunțată după cuviință pentru abaterea acestuia. Iudeu fiind, sentința e conform legilor romane. Urmează semnăturile: Braban-Beneasole, pentru ipoți. Barban-Simeon și Bonal, pentru judecători. Luciu-Sextiliu și Maximilian, Ratam Intarel-Piriculan. Robam, Iuda-Baucasole, legiuitorul la această adunare. Ratam Legiuitorul (ca procuror). Dată în ziua de Vineri, luna Nisan, anul 5541 — 23 Martie (anul 33 de la nașterea lui Iisus).

■ **MIHAI VASILACHE**

Arcul de Triumf din Bucureşti, simbol al vitejiei româneşti, îşi recapătă locul ce i se cuvine între monumentele neamului.

O tradiție pe nedrept abandonată: CULTUL EROULUI NECUNOSCUT

Înainte de a intra în fondul problemei, credem că nu este lipsit de interes a ști care este vechimea cultului soldatului necunoscut, cînd anume și unde s-a săvîrșit pentru prima dată acest ceremonial. La această întrebare, răspunsurile istoricilor sînt împărțite. În timp ce unii autori susțin că el ar avea o mare vechime, mergînd pe scara timpului pînă în epoca de înflorire a civilizației elene și romane, alții fixează apariția lui în anii imediat următori primului război mondial. Referindu-ne la acei istorici care plasează vîrsta cultului ostașului necunoscut la nivelul istoriei antice, vom constata că aceștia nu oferă în susținerea tezei decît unele argumente neconcludente, numai referiri la ritualuri și practici asemănătoare. Așa, spre exemplu, se apropie cultul eroului necunoscut de slujbele religioase ce se oficiau în fața unui sicriu gol — cenotaf — în memoria celor morți în războaie, pe mare ori în alte împrejurări și ale căror corpuri nu fuseseră recuperate.

De la bun început apare o neconcordanță între două idei. În timp ce cultul eroului necunoscut presupune venerarea unui ostaș anonim — simbol al celor care au căzut în luptele pentru apărarea patriei —, ceremoniile religioase ce se oficiau în antichitate în fața cenotafului se refereau nemijlocit la anumite acțiuni, la anumite persoane și numai la ele, deci aveau un caracter de individualitate și nu unul de generalizare.

Așadar, cultul ostașului necunoscut, sub forma sa concretă, un mormînt în care sînt depuse osemintele unui soldat anonim — ca simbol al tuturor acelora ale căror sacrificii au binemeritat recunoștința națională — a apărut și s-a dezvoltat după primul război mondial.

Mormîntul Soldatului Necunoscut a fost inaugurat întîi în Franța și Anglia, la aceeași dată, 11 noiembrie 1920, apoi în Statele Unite la 4 octombrie 1921, în Italia la 4 noiembrie 1921, în Belgia la 10 noiembrie 1922 și, în anii următori, în majoritatea celorlalte țări europene.

Modalitatea alegerii ostașului necunoscut a fost, în linii mari, aceeași în toate statele. Au fost deshumați un număr oarecare de soldați necunoscuți — de la 4 la 11 — din diverse regiuni unde respectivele state purtaseră lupte crîncene, iar desemnarea celui care urma să devină simbol al soldatului necunoscut a fost încredințată, de la caz la caz, unui recrut, unei văduve de război, unui orb din război sau unui orfan de război.

În Franța, ostașul necunoscut a fost ales, dintre rămășițele a opt soldați neidentificați, de către un recrut și înhumat sub Arcul de Triumf.

În Belgia, la 10 noiembrie 1922, în gara Bruges, au fost aduse cinci sicrie cu osemintele a cinci eroi exhumați din cimitirele sectoarelor Liége, Namur, Anvers, Iser și Flandra, iar un orb de război a desemnat pe soldatul necunoscut. Înhumarea a avut loc a doua zi în fața monumentului „Colonne du Congres" din Bruxelles.

În Anglia, problema a fost pusă de un membru al asociației „Of The Great War", susținută de opinia publică și adoptată, în sfîrșit, de guvern. La 11 noiembrie 1920, în catedrala Westminster au fost înhumate rămășițele unui erou deshumat de pe frontul din vestul Europei.

În Iugoslavia, monumentul eroului necunoscut a fost realizat din inițiativă particulară. Locuitorii din jurul înălțimii Avala — situată la 14 km sud de Belgrad —, unde în timpul războiului avuseseră loc lupte deosebit de sîngeroase, au înmormîntat pe vîrful acesteia osemintele unui soldat necunoscut. Ulterior, ideea a fost adoptată oficial, păstrîndu-se locul, dar înălțîndu-se un nou monument, mai impunător.

În Italia, soldatul necunoscut a fost ales de o văduvă de război dintre 11 eroi necunoscuți și înhumat la Roma, la picioarele monumentului „Altare della Patria".

În Polonia, cultul soldatului necunoscut a fost adoptat de-abia în anul 1925. Pînă la acea dată, din cauza greutăților de ordin economic, nu se înfăptuise nimic. Un incident a făcut să se redeștepte opinia publică din această apatie. Astfel, într-o noapte, o modestă placă de piatră, pe care au fost gravate cuvintele *„Soldatului Necunoscut"*, a fost așezată la picioarele monumentului prințului Jozef Poniatowski. Această întîmplare a produs o profundă emoție în întreaga țară și a stîrnit o energică reacție în sensul de a constrînge guvernul polon să acționeze. Un comitet a fost imediat însărcinat cu realizarea acestui proiect. Ceremonialul a avut loc în același an, eroul necunoscut polon fiind ales dintre osemintele a 10 ostași exhumați de pe cîmpul bătăliei de la Lvov.

În ziua de 4 octombrie 1921, în fața autorităților militare și civile franceze, un sergent american a procedat la alegerea rămășițelor pămîntești ale soldatului necunoscut american. Alegerea a fost făcută dintre patru sicrie, conținînd rămășițele pămîntești a patru soldați americani, căzuți pe fronturile Aisne — Marna, Meuse — Aragonne, Somme și Saint-Michel. Sicriul a fost transportat în S.U.A. la bordul crucișătorului „Olympia", iar înhumarea a avut loc în cimiti-

rul național Arlington.

În țara noastră, grija față de mormintele și monumentele eroilor s-a manifestat din cele mai vechi timpuri, luînd forme organizate îndeosebi după primul război mondial. În acest sens, ideea soldatului necunoscut, urmată de aproape toate țările care au luat parte la primul război mondial, a fost adoptată și de poporul român în anul 1923.

Să vedem însă, mai întîi, cum au evoluat aceste preocupări în România, în perioada 1919—1923.

Astfel, prin Decretul nr. 4 106 din 12 septembrie 1919, a fost înființată, cu sediul la București, Societatea „Mormintele Eroilor Căzuți în Război", societate care avea calitatea de persoană juridică și beneficia de scutiri de taxe poștale, de transport C.F.R. și de timbru. Societatea, deși era o instituție bazată în bună parte pe colaborarea voluntară, inclusiv materială, a unor persoane și organizații private, beneficia, în același timp, și de sprijinul financiar al statului.

Potrivit art. 3 din statut, scopul societății era:

„a) a descopri locul unde există mormintele celor căzuți pentru patrie;

b) a aduce acestor morminte îmbunătățirile necesare ca: ziduri împrejmuitoare, cruci, pietre funerare, monumente, mausolee, troițe, capele, împodobiri cu plantații de arbuști;

c) a îngriji ca ziua comemorării eroilor să fie serbată cu mare fast religios, școlar, național și militar".

Pe mormintele soldaților neidentificați, societatea așeza o cruce pe care erau săpate aceste cuvinte: „Un erou mort pentru țară".

Este demn de menționat faptul că Societatea „Mormintele Eroilor" a depus o activitate foarte stăruitoare pentru îngrijirea mormintelor eroilor noștri, a cimitirelor de onoare, cît și pentru înălțarea diferitelor monumente menite să reprezinte peste veacuri bravura și eroismul ostașilor români. Astfel, au fost organizate cimitirele de eroi de pe întreg cuprinsul țării, printre care menționăm pe cele de la Ghencea și Belu din Capitală, precum și cele de la Bălănoaia, Naipu, Ghimpați, Ciineni, Brașov, Onești etc. De asemenea, societatea s-a ocupat și de îngrijirea mormintelor și cimitirelor ostașilor români morți în prizonierat și înhumați în diferite state din Europa.

În această idee, statutul societății stabilea, printre altele, obligativitatea formării unor comitete din rîndul diplomaților români, cu sarcina de a contribui la ocrotirea și îngrijirea așezămintelor de cult al eroilor români de pe teritoriul țărilor unde erau acreditați.

În anul următor, la 23 august 1920, Parlamentul a votat „Legea pentru cinstirea memoriei eroilor căzuți în război", lege care prevedea ridicarea în Capitală a unui cenotaf al eroilor, conținînd într-o carte de aur numele tuturor celor morți pentru patrie. Tot prin această lege s-a hotărît și sărbătorirea Zilei Eroilor, zi care a fost legată de sărbătoarea religioasă a Înălțării Domnului.

Dar după realizarea ideii soldatului necunoscut în celelalte țări, s-a renunțat la primul proiect (cenotaful) și s-a hotărît ca în anul 1923, de Ziua Eroilor, să fie înhumate la București, cu mare ceremonie, rămășițele unui soldat necunoscut român, care să reprezinte sacrificiul tuturor acelora care au căzut pentru țară.

Monumentul eroilor de la Mărăști

La 11 mai 1923, Ministerul de Război a publicat broșura intitulată *„Programul Ceremoniei înhumării Ostașului Necunoscut"*. Potrivit acesteia, ceremonialul urma să se desfășoare cu fast militar și religios, între 14—17 mai 1923, iar înmormîntarea să aibă loc în ziua de 17 mai — Ziua Eroilor — pe terasa din fața Muzeului Militar Central din Parcul Carol.

Anterior publicării broșurii s-au purtat discuții aprinse în legătură cu locul înhumării eroului necunoscut și în acest sens s-au făcut propunerile: în fața Cercului Militar (astăzi C.C.A.), sub Arcul de Triumf, lîngă statuia lui Mihai Viteazul, în Parcul Carol. În momentul în care autoritățile înclinau spre a alege Cercul Militar, în ziarul „Universul" din 9 mai 1923 a apărut un articol care a influențat se pare hotărîtor desemnarea locului de înhumare a ostașului necunoscut. Iată un fragment din articol: „Unde va fi locul acesta de cinste? Pînă acum se pare că se preferă un punct din fața Cercului Militar. În principiu, nimic de zis, fiindcă un erou nu se poate odihni mai bine decît lîngă locașul militarilor cu care a luptat. Din nefericire, situația centrală și anumite justificate motive materiale fac ca unele părți din monumentala clădire să nu prezinte caracterul de izolare, solemnitate, liniște ce trebuie să domnească în jurul unui loc care va trebui să radieze numai măreție. Destinată comercializării, terasa Cercului Militar va avea orchestră, va fi plină de mese, la care se va consuma și se va petrece. Chiar dacă se va renunța la această destinație, apropierea și împrejurimile nu cadrează cu scopul urmărit. În adevăr, pe o rază foarte scurtă sînt: varieteuri, birturi, cluburi politice susceptibile de manifestațiuni ostile sau favorabile, deopotrivă nepotrivite cu liniștea și solemnitatea absolut necesară locului ce va simboliza jertfa și eroismul. În imediata apropiere vor fi prăvălii, vor fi tablele cu reclamele cinematografelor, desperate sau ilariante, cu făgăduieli de plînș dramatic sau de rîs irezistibil. Locul soldatului necunoscut este la statuia lui Mihai Viteazul — cel dintîi a realizat visul celui din urmă —, la Arcul de Triumf, unde deasupra mormîntului sacru ar plana gloria concretizată. La Palatul Artelor din Parcul Carol, în mijlocul tunurilor luate de la inamic și lîngă Muzeul Militar cu trofeele neprețuite; în sfîrșit, în orice loc prielnic clipelor de meditațiune emoționantă în fața devotamentului sublim.

Să-l luăm de la Mărășești unde doarme liniștit, în cel mai slăvit cadru de avînt și victorie, și să-l depunem între prăvălii, cluburi și cafenele?".

În final, s-a convenit ca rămășițele pămîntești ale eroului necunoscut să fie depuse lîngă Muzeul Militar Central din Parcul Libertății, muzeu care fusese construit (după cum rezultă din expunerea de motive, din 01.11.1919, a ministrului de război, generalul I. Rășcanu): „pentru eternizarea faptelor măreție ale ostașului român în războiul cel mare, pentru oțelirea sufletului poporului și pentru educația generațiilor viitoare".

Pentru desemnarea eroului necunoscut s-a hotărît ca începînd din 11 mai 1923 să se dezgroape 10 ostași necunoscuți înhumați în morminte individuale pe cîmpurile de luptă: Mărășești, Mărăști, Oituz, Tîrgu Ocna, Jiu (Rașovița), Prahova

(Muntele Sorica), Bucureşti (Bălăria, în prezent Valea Plopilor), Dobrogea (Topraisar), Transilvania (Ciucea) şi Basarabia (Cimitirul Militar Chişinău). Alegerea s-a făcut de către un delegat al societăţii „Mormintele Eroilor", iar pentru frontul Mărăşeşti — Tîrgu Ocna, chiar de către directorul societăţii, colonelul (r) Ion Manolescu. Deshumarea s-a făcut cu toate onorurile militare, iar osemintele celor 10 eroi necunoscuţi, după ce au fost spălate cu vin roşu, au fost depuse în sicrie de stejar, căptuşite cu tablă zincată şi învelite cu mătase roşie. Toate sicriele erau de acelaşi model şi aceeaşi mărime. După terminarea operaţiei de deshumare, cele 10 sicrie au fost transportate la Mărăşeşti, în vagoane speciale, cu gardă militară şi depuse, în ziua de 13 mai 1923, la Biserica Neamului din localitate.

A doua zi, 14 mai, la orele 15 a avut loc cel mai emoţionant moment al întregului ceremonial — desemnarea eroului necunoscut. Erau prezenţi: ministrul de război, generalul de corp de armată George Mărdărescu, mitropolitul Moldovei şi episcopul de Roman, inspectorul Inspectoratului general nr. 3 de armată, comandantul Corpului 3 Armată, alte oficialităţi şi delegaţi ai foştilor luptători, un mare număr de cetăţeni. Prin hotărîrea ministrului de război, desemnarea eroului necunoscut trebuia să se facă de către un orfan de război, elev al unui liceu militar în anul I, cu cea mai mare medie la învăţătură şi purtare. Acesta a fost Amilcar Săndulescu, născut la 20 februarie 1911, în comuna Mădulari-Beica, din judeţul Vîlcea, fiul lui Constantin şi Maria Săndulescu. Rămas orfan de mamă, îşi pierde şi tatăl în război (ofiţer de rezervă), iar după absolvirea claselor elementare, este admis, ca orfan de război, în clasa I a Liceului Militar „D.A. Sturdza" din Craiova. Lui i-a revenit cinstea de a alege pe eroul necunoscut. În cadrul ceremonialului, ministrul de război l-a luat pe Amilcar Săndulescu de mînă şi după ce au trecut împreună prin faţa celor 10 sicrie, orînduite pe două rînduri, l-a întrebat: „Arată-ne care este tatăl tău?". Într-o lucrare din epocă acest emoţionant moment este prezentat astfel: „Inimile celor de faţă băteau cu putere. Ochii tuturor erau aţintiţi la copil. Copilaşul, orfanul de război, se opri apoi şi alese al patrulea coşciug din primul rînd, spunînd: «Acesta este tatăl meu» şi căzu în genunchi în faţa sfîntului sicriu. Clipa a fost zguduitoare. Emoţiunea era profundă. Înduioşarea clipei «acesta este tatăl meu» nu are vorbe spre a fi descrisă. Şi preoţii plîngeau". Astfel a fost desemnat eroul necunoscut român. Celelalte nouă sicrie au fost transportate şi inhumate, cu toate onorurile militare, în Cimitirul Eroilor de la Mărăşeşti.

De menţionat că acest copil, Amilcar Săndulescu, a avut un sfîrşit trist. În vara aceluiaşi an (1923), fiind în vacanţă la Techirghiol, s-a înecat în mare. A fost înmormîntat în Cimitirul Militar din Craiova.

A doua zi, 15 mai, la ora 7 dimineaţa, un tren special care transporta rămăşiţele eroului necunoscut a părăsit gara Mărăşeşti îndreptîndu-se spre Capitală. În gara Mărăşeşti, onorurile au fost date de o companie cu drapel şi muzică din Regimentul 50/64 infanterie.

Trenul special, împodobit cu drapele naţionale şi ghirlande din brad şi stejar, se compunea dintr-o platformă dublă, pe care se găsea sicriul, înfăşurat în drapelul tricolor, două platforme mici pentru coroane şi vagoanele necesare pentru gărzile de onoare.

Trenul a oprit în toate staţiile, iar în Focşani, Rîmnicu Sărat, Buzău şi Ploieşti staţionările au fost mai lungi pentru ca eroul necunoscut să fie întîmpinat de autorităţi, cler, şcoli, orfani şi văduve de război, precum şi de cîte o gardă de onoare cu drapel şi muzică. În aceste staţii, s-a oficiat un serviciu religios, iar apoi gărzile de onoare cu drapelele, precum şi comandanţii unităţilor care au dat onorul s-au urcat în tren pentru a merge la Bucureşti. La indicaţia ministrului de război, în respectivele staţii de cale ferată nu s-au ţinut cuvîntări, pentru ca solemnitatea momentului să nu fie compromisă de cuvîntări partizane ori anonime.

În gara Chitila, locomotiva a fost schimbată cu una nouă, drapată în întregime cu pînză roşie.

La ora 16, trenul intră în Gara de Nord. Sirena locomotivei şuieră prelung, toată lumea se descoperă, iar ofiţerii salută. În gară se aflau: regele Ferdinand, miniştrii, membrii corpurilor legiuitoare (Parlamentul şi Senatul), şefii militari. În timp ce se intonează Imnul sacru, sicriul cu osemintele eroului necunoscut, purtat pe braţe de patru ofiţeri cavaleri ai ordinului „Mihai Viteazul" şi patru militari cu grade inferioare decoraţi cu „Virtutea Militară" clasa I, a fost depus pe un catafalc.

La orele 17, sicriul a fost scos în faţa gării şi aşezat pe un afet de tun tras de opt cai. Se aflau acolo, pentru a-i prezenta onorul, drapelele tuturor marilor unităţi şi unităţilor militare din ţară şi detaşamentul drapelelor eroice (drapelele marilor unităţi şi unităţi participante la primul război mondial) sub comanda generalului Nicolae Samsonovici (şeful de stat major al Armatei 1 în timpul bătăliei de la Mărăşeşti), directorul Şcolii Superioare de Război. Întreaga paradă era comandată de generalul Holban, comandantul Corpului 2 Armată.

În vederea acestei sărbători naţionale, Primăria Capitalei a lansat un „Apel către cetăţeni", din care extragem următorul fragment: „Iubiţi cetăţeni. Capitala României Mari, făurită din sîngele eroilor noştri, va sărbători în mod strălucit pe «Eroul Necunoscut», aducîndu-i prinosul ei de recunoştinţă şi înălţînd imnul ei de slavă memoriei lui glorioase. În eroul necunoscut, fiecare din noi trebuie să vadă pe fiul, soţul, tatăl sau ruda care cu nobilul sacrificiu al vieţii au contribuit la întregirea neamului. Ceremonia înmormîntării Eroului Necunoscut, departe de a fi o zi de doliu, trebuie considerată de toţi ca cea mai înălţătoare serbare naţională a ţării, la care, cu inima plină şi însufleţiţi de cele mai curate sentimente, trebuie să ia parte toţi cetăţenii Capitalei. Locuitorii (...) să-şi împodobească, după putere, casele cu drapele, scoarţe româneşti şi flori, pentru a da acestei serbări toată strălucirea cuvenită".

Cortegiul a parcurs Calea Griviţei, Calea Victoriei, Bulevardul Elisabeta, Bulevardul Schitu Măgureanu, Bulevardul Principele Mircea, Strada Arhivelor, avînd ca punct terminus Biserica Mihai Vodă, unde sicriul cu osemintele eroului necunoscut a fost depus, permiţîndu-se pelerinajul publicului în după-amiaza zilei de 15 mai, noaptea de 15 spre 16 şi în ziua de 16 mai. În permanenţă, la căpătîiul ostaşului necunoscut s-a aflat o gardă de onoare formată din ofiţeri, cavaleri ai ordinului „Mihai Viteazul" şi grade inferioare decorate cu „Virtutea Militară" clasa I.

În dimineaţa zilei de 17 mai (Ziua Eroilor în acel an), la ora 9,30, după oficierea unui serviciu religios, sicriul cu osemintele eroului necunoscut a fost aşezat pe un afet de tun şi, însoţit de un impunător cortegiu, a pornit spre locul înhumării — Parcul Carol. Au bătut clopotele tuturor bisericilor de pe traseu, accentuînd solemnitatea acelor momente de adîncă emoţie pentru foarte numeroşii locuitori ai Capitalei participanţi la ceremonie.

La orele 11,20, cortegiul intră în parc şi în acordurile Imnului sacru se apropie de Muzeul Militar în faţa căruia se opreşte. Sicriul este ridicat de pe afet, în timp ce delegaţii tuturor unităţilor din ţară dau onorul înclinînd drapelele.

După un scurt serviciu religios, elogiul eroului necunoscut a fost făcut de regele Ferdinand şi primul ministru, Ion I. C. Brătianu. Iată un fragment din cuvîntarea suveranului: „Cununa de lauri ce ţi se aduce ţie, ostaşule fără nume, care întrupezi de acum şi pînă în veci jertfa sutelor de mii de vieţi închinate pe altarul patriei pentru mărirea şi unitatea naţională, este şi cununa

martirului și cununa învingătorului. Toată suflarea românească, în clipa aceasta, își îndreaptă gîndurile patriotice spre tine, simbolul jertfei și al vitejiei; toți ochii lăcrimează, toate inimile bat acum pentru cei iubiți ai lor, care singuri sub cer, sau în vijelia luptelor, au închis ochii departe de orice mîngîiere.

Înaintea lăcașului tău de veci se închină azi, cu adîncă recunoștință, țara întreagă, căci fără nume fiind ești al neamului întreg. Iar generațiile viitoare, binecuvîntînd jertfele noastre, să le aibă de-a pururea drept pildă a virtuților, a uitării de sine în fața binelui obștesc și a jertfei depline pentru mărirea și înălțarea neamului".

Eroul necunoscut a fost decorat cu: Medalia pentru Bravură (Iugoslavia), Crucea de Război (Franța), Virtutea Militară (Polonia), Medalia Congresională de Onoare (S.U.A.) și Crucea de Război belgiană și cehoslovacă. Regele Ferdinand I-a decorat cu „Virtutea Militară de Aur" care „fu așezată pe cosciug între casca de fier, cu care a înfruntat eroul ploaia de gloanțe în urgia zilelor de luptă, și laurii pe care i-a binemeritat de la Patrie".

La ora 12 fix, un trompet a sunat semnalul „drepți!", trupa a prezentat arma pentru onor și întreaga asistență a păstrat timp de 2 minute cea mai desăvîrșită liniște.

În acest sens, instrucțiunile ministrului de război prevedeau: „În ziua de 17 mai, ora 12, la amiază, orice activitate publică sau particulară va trebui să fie întreruptă timp de 2 minute. Pe timpul acestor 2 minute, în tot cuprinsul țării, trenurile, uzinele, vehiculele, pietonii se vor opri păstrînd o desăvîrșită tăcere. Aceste minute de liniște și pietate se vor respecta pe întreg cuprinsul României, ca un suprem omagiu și adînc respect închinat maselor de anonimi ce s-au jertfit pentru o cauză sfîntă".

Apoi, în timp ce o baterie de artilerie a tras 101 salve ca un ultim omagiu, sicriul cu osemintele eroului necunoscut au fost coborîte în lăcașul de veci.

Privitor la acest moment, instrucțiunile ministrului de război prevedeau: „Îndată după coborîrea sicriului în mormînt, drapelele oștirii, însoțite de șefii de corpuri și comandanții de divizii, vor da, înainte de despărțire, ultimul salut ostașului necunoscut. Drapelele se vor prezenta de front, pe divizii, în fața mormîntului și vor da salutul înclinînd drapelul cît mai mult către pămînt, iar șefii de corpuri și comandanții de divizii vor da onorul cu sabia".

Deasupra mormîntului a fost pusă o lespede albă de marmură, ornamentată în stil brîncovenesc, pe care au fost înscrise cuvintele: **„Aici doarme fericit întru Domnul, ostașul necunoscut săvîrșit din viață în jertfă pentru unitatea neamului românesc: pe oasele lui odihnește pămîntul României Întregite; 1916—1919".**

După cel de-al doilea război mondial și instaurarea dominației sovietice, cînd trebuia să ne punem cenușă pe cap pentru că îndrăznisem să edificăm România Mare, cînd se încerca, în numele unui pretins internaționalism, anihilarea sentimentelor de mîndrie națională, peste mormîntul eroului necunoscut s-a așternut o nedreaptă și nemeritată tăcere. Simbolul jertfelor pentru făurirea unei Românii a tuturor românilor a fost înconjurat cu sîrmă ghimpată ca un lagăr de concentrare, ca un loc damnat, interzis.

Și totuși, oameni demni, cărora vicisitudinile timpului nu le-au frînt coloana vertebrală și conștiința de român, au continuat să-l împodobească cu flori proaspete.

În anul 1959, mormîntul soldatului necunoscut a fost strămutat în fața Mausoleului de la Mărășești, unde se află în prezent. Pe vechiul loc al mormîntului și în vecinătatea acestuia, s-au ridicat construcțiile unui monument care astăzi ar putea fi numit al uzurpatorilor istoriei naționale. „Transplantul" de memorie nu a reușit și nu avea cum să reușească. De pe urma anilor de spălături ideologice nu a rămas decît un monument hidos și rece. Credem că armatei române îi revin datoria și cinstea de a reînnoda tradiția cultului Eroului Necunoscut, a cinstirii memoriei ostașilor români care au făcut suprema jertfă pentru independența, suveranitatea și integritatea patriei.

■ Maior **EFTIMIE ARDELEANU**
ADRIAN PANDEA

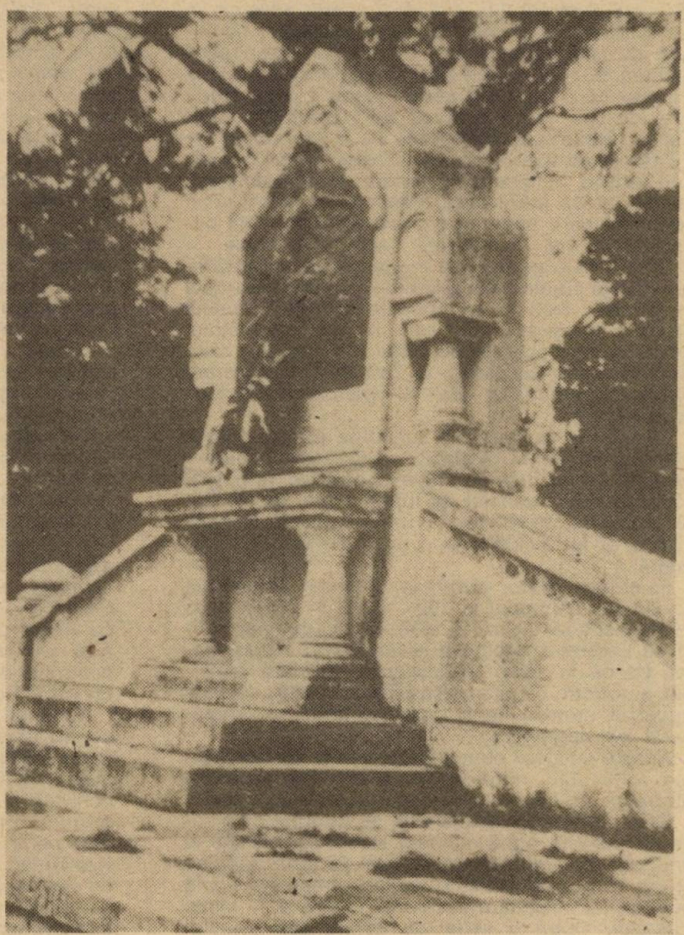

Monumentul eroilor de la mînăstirea Dealu

MIHAI VITEAZUL

– 300 de ani de la prima unire a ţărilor româneşti –

„De strajă la porţile Europei" poate fi titlul unui mare capitol din istoria noastră medievală. Definiţia îi aparţine lui Ştefan cel Mare. Adresîndu-se principilor europeni după marea biruinţă de la Vaslui, de la începutul anului 1475, domnul Moldovei le demonstra acestora că ţara sa este ca o poartă pentru Europa. Dacă ar fi căzut această poartă sub presiunea otomană, nu era exclus ca minaretele să se alăture sau să ia locul clopotniţelor marilor catedrale din centrul Europei. Matei Corvin scria exact peste un an regelui Poloniei că Ţara Românească a izbutit să reziste încercărilor de cucerire venite din sudul Dunării timp de peste o sută de ani. Marele istoric francez Ferdinand Lot atrăgea atenţia medieviştilor occidentali, care judecau istoria continentului nostru numai prin prisma Apusului, că fără rezistenţa ţărilor din răsăritul Europei alta ar fi fost soarta acesteia în urma asaltului popoarelor turco-mongole, fanatizate de islam. Medievistul român P.P. Panaitescu definea în mod fericit rezistenţa noastră pe linia Dunării ca o cruciadă care a durat o sută cincizeci de ani. Mircea, Iancu de Hunedoara, Vlad Ţepeş, Ştefan cel Mare, Radu de la Afumaţi şi Petru Rareş au fost campionii acestei lupte. Cu pierderi uriaşe, umane şi materiale, ţările româneşti au izbutit să stăvilească ofensiva otomană într-o vreme în care Imperiul otoman avea cea mai puternică şi mai disciplinată oaste în Europa.

Lăsînd la o parte falsa modestie sau cunoaşterea numai superficială a istoriei militare a Europei medievale, trebuie să spunem că dacă spahiii otomani nu şi-au hrănit caii cu ovăz în „pristolul de la Roma", aceasta s-a datorat şi faptului că la Bucureşti sau Suceava n-au fost ridicate minarete din care slujitorii lui Allah îşi chemau credincioşii la rugăciuni.

Rezistenţa românească îngăduie Europei răgazul necesar pentru a stabili un oarecare echilibru pe plan militar faţă de Imperiul otoman, prin dezvoltarea noilor tehnici de luptă: arme de foc din ce în ce mai perfecţionate, un nou sistem de construire al fortificaţiilor şi o nouă organizare a armatei.

În ciuda acestor progrese, Soliman Magnificul cucereşte Belgradul în 1521, Buda în 1526, iar în 1529 asediază Viena. În 1538, Petru Rareş este silit să cedeze şi Moldova recunoscînd suzeranitatea Porţii. În 1541, Transilvania, devenită principat autonom, capătă acelaşi regim juridic faţă de Imperiul otoman ca şi celelalte două ţări româneşti extracarpatice.

Aceste succese otomane însemnau de fapt ieşirea romanităţii nord-dunărene din Europa şi înglobarea ei într-o lume spirituală de tip asiat.

Cînd Europa apuseană este pe punctul de a accepta această nouă realitate social-economică şi politică, iar preocupările ei faţă de ţările române ajung la o cotă foarte scăzută, irumpe pe scena politică europeană uriaşa personalitate a lui Mihai Viteazul. După o serie de domni sau principi munteni, moldoveni sau transilvăneni (este suficient să amintim numele lui Petru Şchiopul, Ştefan Bathory, care nici nu îndrăzneau să viseze o confruntare cu colosul otoman, Mihai din momentul primirii însemnelor domniei se gîndea deja la dezlănţuirea luptei pentru independenţă. Un amănunt semnificativ relatat de un cronicar transilvănean contemporan.

Ar fi putut domni în linişte agonisind averi pentru el şi familia sa. Dar umilinţele îndurate de neamul său şi mai ales faptul că la Bucureşti apar primele geamii turceşti, ceea ce contravenea flagrant înţelegerilor existente între români şi sultan, fiind ameninţată în felul acesta însăşi fiinţa naţională a poporului român, îi determină pe Mihai şi pe supuşii săi să primească lupta, chiar dacă era inegală, cu Imperiul otoman. Sub egida papei şi a împăratului Rudolf al II-lea se încearcă iarăşi coalizarea creştinătăţii pentru a opri ofensiva otomană la porţile Vienei. În căutarea unor aliaţi, emisarii papei ocolesc Muntenia, socotind-o mult prea supusă Porţii. Iniţiativa participării la această coaliţie îi revine în întregime lui Mihai. Referindu-se la aceste împrejurări, el avea să-i scrie marelui duce al Toscanei: *„Şi fiind dintr-o ţară aşa de îndepărtată şi necunoscută, nu am pregetat să mă alătur creştinătăţii cu puterile mele şi cu cheltuieli uriaşe, nefiind cunoscut de nimeni şi nici n-am făcut acestea silit de cineva, ci ca să am şi eu un loc şi un nume în creştinătate"*. O profesiune de credinţă care ne îngăduie să-l socotim pe Mihai ca pe ultimul mare cruciat român. Nu în accepţiunea medievală a termenului. Prin acţiunile sale, domnul exprima năzuinţa poporului său de a reintra iarăşi în Europa, de a redeveni ceea ce fusese timp de peste 150 de ani: o poartă a acestui continent. Creştinătatea însemna în anul 1593 comunitatea spirituală europeană în apărarea căreia braţul spiritual îl reprezenta papa, iar braţul secular — împăratul, cele două instituţii care timp de secole încercaseră să realizeze sub egida lor idealul de unitate europeană.

Fapta lui Mihai surprinde curţile europene. Într-un moment în care otomanii ameninţau coastele orientale ale Spaniei, izbucnirea luptei de independenţă a românilor este primită la curtea spaniolă cu surprindere iar diplomaţii regelui ridică rugăciuni prin care-l implorau pe Dumnezeu ca veştile primite şi transmise de ei să fie adevărate. O revoltă a românilor însemna schimbarea centrului de greutate al luptelor cu otomanii în răsăritul Europei, la Dunărea de Jos.

Acţiunea iniţiată de Mihai este derutantă şi pentru oamenii politici de la Constantinopol. Ţările româneşti aprovizionau marele oraş de pe malul Bosforului. O ruptură cu aceste ţări era echivalentă cu o criză economică cu grave repercusiuni, din care cauză, de la început, se iau măsuri pentru restabilirea autorităţii Porţii. Marele vizir Sinan paşa, nemulţumit de mai înainte vreme de libertăţile pe care le aveau ţările române, organizează campania din 1595, al cărei scop era transformarea Munteniei în paşalîc.

Îndrăzneala lui Mihai de a înfrunta Imperiul otoman este rodul unei activităţi diplomatice prin care se urmărise solidarizarea celor trei ţări ro-

mânești pe plan politic și militar.

Încă din 1524, italianul Mihail Bociguoli surprinsese o anumită realitate: cele trei țări românești reprezentau o forță militară capabilă să înfrunte cu succes orice adversar. Verancici, arhiepiscopul Transilvaniei, scria către mijlocul secolului că Soliman Magnificul se temea de forța militară unită a Moldovei, Munteniei și Transilvaniei. Unii umaniști, surprinși de faptul că românii locuiau exact același spațiu care corespundea cu hotarele Daciei antice, pledau în scrierile lor pentru constituirea unui stat tampon contra pericolului otoman, format din unirea forțelor celor trei țări românești. O serie întreagă de fapte petrecute în secolul al XVI-lea ne mai demonstrează că românii erau conștienți și mîndri de originea lor română iar în același secol se poate constata că exista un ideal al unității de neam datorat unei origini comune și unor credințe și obiceiuri care se regăseau în tot spațiul nord-dunărean locuit de români.

Sub influența umaniștilor italieni aflați la curtea principelui transilvănean, acesta face proiectul reconstituirii unui regat dacic, iar aceste năzuințe sînt afirmate în tratatul care se încheie în 1595, în luna mai, la Alba Iulia. Acest proiect avea însă mai multe puncte slabe: principele nu era român și mai ales nu avea nici calitățile politice și militare care să facă din el campionul luptei pentru unitatea unui stat dacic. Greșelile comise de principe duc la slăbirea alianței românești și nu la consolidarea ei. Detronarea lui Aron Vodă, domnul Moldovei, constituie gafa care ruinează planurile principelui transilvănean de a deveni regele Daciei. Cu urmări grave pentru lupta contra Imperiului otoman va fi scoaterea Moldovei din blocul românesc prin înscăunarea lui Ieremia Movilă de către cancelarul regatului polon Zamoyski.

În campania din 1595, care cuprinde două-trei faze distincte, se afirmă geniul militar al lui Mihai Viteazul. În prima parte a acestei campanii el încearcă să dezorganizeze întregul sistem militar pe care otomanii îl creaseră pe malul Dunării. Este vorba de o suită de incursiuni care au loc pe malul drept al fluviului, iar acțiunea cea mai importantă o reprezintă scoaterea din luptă a oastei tătare. După cîteva ciocniri preliminare cîștigate de căpitanii lui Mihai, tătarii sînt înfrînți decisiv în lupta de la Serpătești și dispar de pe cîmpul de luptă (ianuarie 1595).

Cea de a doua fază o constituie confruntarea dintre forțele militare ale Munteniei și cele otomane conduse de Sinan pașa. Bătălia decisivă avea să se dea în apropiere de Călugăreni, la 23 august 1595. Este ultima mare bătălie în care românii înfruntă forțele Imperiului otoman. Ea se încheie cu o victorie a lui Mihai, o victorie recunoscută de martorii contemporani, ca silezianul Baltasar Walther, și mai ales de către cronicarii otomani. Din relatările acestora reținem doar constatarea făcută de Mustafa Ali: *„Ca și cum s-ar fi întîmplat cu știința Celui de sus, în ceata luptătorilor musulmani căzu deruta"*. Referindu-se la căderea lui Sinan pașa în mlaștină, Mustafa Ali exclamă: *„Apoi serdarul unei oștiri să sufere o asemenea umilire, trebuie ca mai toți să fie oameni de nimic. Formîndu-se grămezi de martiri* (morți), *ce risipire de suflete a fost prin înfrîngerea vitejilor în mlaștina aceea"*. O victorie tactică, deoarece Mihai este silit să se retragă în timpul nopții, important pentru desfășurarea ulterioară a operațiilor fiind păstrarea unei oști capabile să continue lupta de apărare. Că este vorba de o victorie o demonstrează și faptul că Sinan și oastea sa au rămas pe cîmpul de luptă timp de două zile pentru reorganizare, abia după aceea începînd înaintarea către București. Felul în care s-a desfășurat bătălia de la Călugăreni ne dezvăluie calitățile de mare comandant de oști ale domnului român. Atacurile plănuite de el, intervenția personală în momentele critice pentru a-i însufleți pe oștenii săi (*„românii nu mai văd în prințul lor decît un înger al morții, pe un semizeu"* — remarcă Baltasar Walther), manevrele executate cu o rară măiestrie ne îngăduie să-l considerăm pe Mihai ca pe unul dintre cei mai valoroși conducători de oști ai timpului.

Ajutoarele transilvănene și moldovene aveau să

„Bătălia de la Călugăreni". Reproducere după o pictură de Theodor Aman

duca la alungarea lui Sinan pașa de pe teritoriul Munteniei într-o a treia fază a campaniei care se încheie cu retragerea precipitată a lui Sinan și a oamenilor săi în sudul Dunării, cu surprinderea și distrugerea corpului de acângii, un corp special de călăreți care se remarcaseră timp de două secole prin atacurile lor brutale, prin jafurile făcute în teritoriile parcurse, o adevărată și permanentă spaimă pentru adversarii Imperiului otoman.

Cîștigarea campaniei din 1595, incursiunile îndrăznețe în sudul Dunării din 1596 îl determină pe sultan să-l recunoască pe Mihai ca domn. În apus, faima domnului pătrunde greu, deoarece principele Transilvaniei prezenta faptele domnului ca pe propriile sale izbînzi. Progresele făcute de arta tiparului, apariția unor foi tipărite în care erau inserate cele mai importante evenimente ale timpului fac ca numele domnului român să se afle pe buzele tuturor, cum avea să recunoască chiar papa. Dorința domnului de a-și face un nume cunoscut creștinătății avea să se realizeze în scurtă vreme; în marile tîrguri din Germania și țările vecine, cîntăreți ambulanți proslăveau faptele lui Mihai. Oamenii acestuia pătrunseseră pînă dincolo de Balcani, ajungînd pînă la Sofia, drumul spre Constantinopol era deschis de acest erou legendar, apusenii își vedeau răzbunate umilințele trecute, iar deasupra bisericii marelui și sfîntului Constantin strălucind iarăși crucea mîntuirii tuturor. Chiar și în anul 1599, an în care Mihai nu poate întreprinde nici o incursiune la sud de Dunăre, apusul Europei vorbea de expediții întreprinse de domn spre Perekop și Cazan, iar dacă acestea erau numai simple supoziții, observatorii politici de pe malul Bosforului consemnau faptul că pentru conducătorii Imperiului otoman problema principală de ordin politic și militar o constituiau Mihai și faptele sale. În numai cîțiva ani, domnul român devenise un erou al creștinătății, așa cum și-o dorise; numele lui stîrnea speranțe și făcea să nască entuziasm în cele mai îndepărtate colțuri ale Europei. Pentru a ne da seama cît de puternică era impresia produsă de Mihai este suficient să amintim că, atunci cînd în Polonia ajung zvonuri în legătură cu planuri care vizau această țară, se trece neîntîrziat la refacerea fortificațiilor Cracoviei, iar Zamoyski, adversarul lui Mihai, avea să exclame: *„Acest Mihai vrea să jongleze cu lumea întreagă"*.

La Veneția, în 1600, se știe că Mihai va trece în Tracia și de aici va înainta spre Constantinopol, sfărîmînd puterea otomană, împlinindu-se astfel o prezicere prin brațul eroului român al cărui nume trece în legendă. Se imagina o alianță cu Persia și se anunța eliberarea popoarelor creștine din Peninsula Balcanică.

De la începutul luptei de eliberare națională dezlănțuite de Mihai Viteazul, sud-dunărenii au văzut în el pe singurul om capabil să-i scoată de sub jugul otoman. S-au stabilit legături cu el, s-au făcut pregătiri, l-au chemat insistent ca să le vină în ajutor. Mihai Viteazul a dat dovadă și în aceste împrejurări că nu este un impulsiv. Judecînd lucid șansele unei mari acțiuni în sudul Dunării numai cu forțele pe care le avea la îndemînă, și-a dat seama că nu poate sfărîma puterea otomană și i-a îndemnat pe conducătorii mișcării inițiate în Bulgaria și Serbia să dea dovadă de prudență, să aștepte un moment favorabil pentru declanșarea luptei de eliberare. Cît a însemnat Mihai pentru aceste popoare oprimate o arată folclorul: eroul căutat și așteptat de cei de o credință cu el, grecii Stavrinos și Palamed i-au închinat poeme în versuri în care i-au proslăvit faptele.

Prudența domnului și-a avut țîlcul ei. Nu se putea angaja într-o luptă de eliberare a popoarelor aflate sub jugul otoman mai înainte de a realiza programul politic visat de generații de români: realizarea unui stat unitar românesc. Ținînd seama de faptul că marile puteri vecine spațiului locuit de români doreau ele însele să-l ocupe în întregime sau măcar în parte, este evident că planurile lui Mihai vizînd unirea nu puteau fi dezvăluite public, iar înfăptuirea lor nu se putea face decît în funcție de împrejurări, în așa fel încît să nu ridice împotriva lui pe cei ce urmăreau subjugarea țărilor române. Ținînd seama de toate acestea, el a încercat mai întîi ca să cuprindă Moldova. Justificarea era logică: alungîndu-l pe Ieremia Movilă, alianța creștină scăpa de un adversar, iar Moldova, sub ocîrmuirea lui Mihai, devenea un bastion al luptei antiotomane. Dacă opoziția cancelarului polon Zamoyski față de acest plan era firească, el dorind ca Moldova să intre în sfera de influență politică și economică a Poloniei, în schimb refuzul lui Rudolf al II-lea de a îngădui o asemenea operație nu se poate explica decît prin dorința curții imperiale ca Mihai să nu devină prea puternic.

Labilitatea caracterului principelui Sigismund Bathory, renunțarea acestuia la tronul Transilvaniei în favoarea vărului său, cardinalul Andrei Bathory, aliatul polonilor și otomanilor, îl pun pe Mihai într-o situație fără ieșire. Cardinalul, arogant, îi cere domnului să părăsească țara, propunere cu care Mihai este de acord, numai... să i se spună ora și locul unde se va putea instala cu cei 30 000 de oșteni ai săi!

Urmarea este victoria strălucită de la Șelimbăr (28 octombrie 1599) și intrarea triumfală în Alba Iulia de la 1 noiembrie 1599. O campanie în care se afirmă geniul militar al domnului român, dar și dorința de unitate a neamului românesc. Pentru împlinirea acestui ultim ideal, Mihai Viteazul întreprinde campania fulger din mai 1600: trupele sale trec în Moldova și în numai zece zile, cîte anticipase Mihai, această țară românească se află reunită sub sceptrul unic al marelui domn. Succesul răsunător obținut de Mihai se explica prin pregătirile făcute de acesta înainte de începerea campaniei. Încă din 1597 el declarase că este dorit și așteptat de către locuitorii acestei țări românești. Regatul dacic devenea o realitate, iar împlinirea idealului politic către care tindea un neam întreg nu putea fi realizată decît de un român care știuse să întrunească în chipul cel mai fericit abilitatea diplomatică cu îndrăzneala și capacitatea extraordinară a marelui conducător de oști, cum s-a dovedit a fi Mihai Viteazul.

Unirea a constituit temelia politicii duse cu mare răbdare și tenacitate de domnul român. Este vorba numai de unirea teritoriilor românești. În privința aceasta ne stau mărturie gîndurile lui mărturisite în scris în mai multe rînduri. În instrucțiunile date solilor săi pentru a duce tratative cu Rudolf al II-lea, Mihai Viteazul insistă să i se recunoască stăpînirea asupra teritoriilor locuite de români. Unui reprezentant al împăratului, Mihai îi arăta că numai atunci *„cînd voiu fi adus în puterea mea cele trei țări, atunci cu adevărat voiu apuca pe turc de barbă și voiu aduce cît mai multe servicii creștinătății"*. El înțelege să continue lupta „pro republica christiana" în folosul Europei, pentru sine rămînînd să i se recunoască stăpînirea numai asupra teritoriilor locuite de români. De aceea stăruia să i se restituie regiunile din nord-vestul Transilvaniei care se aflau sub autoritatea imperială, după cum cerea ca să i se restituie acele teritorii aflate sub stăpînirea otomană, atunci cînd acestea vor fi eliberate.

Mihai nu reprezintă tipul condotierului aventurier urmărind cucerirea unor pămînturi de dragul cuceririi, cum mai este prezentat de unele istoriografii străine. El reprezintă expresia cea mai desăvîrșită a aspirațiilor neamului românesc spre unitate națională. A izbutit să împlinească acest ideal. Clădită pe un temei etnic românesc, construcția politică realizată de el avea toate șansele ca să dăinuiască în timp. Dar vecinii săi, Imperiul habsburgic, Imperiul otoman și regatul Poloniei, nu au acceptat ideea apariției în răsăritul Europei a unui nou stat puternic într-o poziție strategică excepțională. Cele trei mari puteri, în ciuda rivalității dintre ele, și-au dat mîna pentru a nărui statul național român realizat de Mihai Viteazul. Dar aceste puteri nu au putut nărui un ideal pe care marele domn reușise să demonstreze că poate deveni o realitate.

Unirea realizată de Mihai a fost fapta, chiar dacă efemeră, în umbra căreia se va dezvolta întreaga gîndire politică românească în secolele care au urmat. El a devenit eroul, iar prin jertfa lui, martirul întruchipînd cele mai adînci aspirații ale neamului său. Ori de cîte ori s-a pus problema unirii, gîndurile s-au îndreptat spre faptele sale, personalitatea lui a răsărit în chip firesc în evocările care justificau dreptul inalienabil al României de a realiza un stat unitar național.

■ **MANOLE NEAGOE**

Un cărturar creștin din Dobrogea romano-bizantină:

DIONYSIUS EXIGUUS

(Dionisie cel Mic)

În spațiul carpato-danubiano-pontic, creștinismul poporului român are o glorioasă și îndelungată tradiție, de aproape două milenii, constituind o ramură importantă a Bisericii universale întemeiate de Iisus Hristos și răspîndită în lume de apostolî și de urmașii lor. În această îndelungată istorie creștină întîlnim, de-a lungul veacurilor, numeroși martiri, episcopi, preoți, scriitori teologi, călugări ori simpli creștini care au suferit pentru credință. Mulți dintre cei care au pătimit în primele secole pentru Hristos ori au petrecut o viață curată și sfîntă ne sînt astăzi fie neștiuți, fie mult mai puțin cunoscuți decît ar merita viața și pilda lor.

O astfel de personalitate este fără îndoială Dionysius Exiguus (cel Mic), născut în jurul anului 470 (d.Ch.) în Scythia, cum se numea Dobrogea după reforma administrativă a împăratului Diocletian (284—305). Și-a făcut primele studii în ținutul natal, poate într-o mănăstire, după cum deducem dintr-o epistolă adresată unui episcop Petru — foarte probabil starețul său dobrogean de odinioară — căruia îi mulțumea pentru „hrana spirituală" pe care acesta i-a dat-o și pentru „rîvna sfîntă" cu care a făcut-o.

Nu cunoaștem unde se afla mănăstirea în care viitorul cărturar și-a făcut ucenicia. Unele ipoteze mai plauzibile o situează în nordul Dobrogei, zonă în care cercetările arheologice au scos la lumină însemnate lăcașe de cult, mai ales bazilici, precum și un schit (descoperit recent la Slava Rusă — Ibida, de către arheologii de la muzeul din Tulcea).

Inițiat în spiritualitatea și cultura creștină, Dionisie cel Mic a plecat în Siria la Hieropolis — Mabbug, iar de aici la Constantinopol. În anul 496 el se afla la Roma, unde fusese chemat de papa Ghelasie, pentru a traduce canoanele sinodale ecumenice și pentru a pune ordine în decretele pontificale, deoarece era un foarte bun cunoscător al limbilor latină și greacă — instrumente indispensabile în lucrările de cancelarie și în corespondența intensă întreținută de diplomația Sfîntului Scaun.

La Roma, Dionisie s-a închinoviat în mănăstirea Sfînta Anastasia, din apropierea Palatinului, așezămînt rezervat mai ales oaspeților veniți din Egipt și din alte regiuni răsăritene. Se pare că aici i-ar fi fost acordată și demnitatea de abate, deci de conducător spiritual al comunității. În cele mai multe izvoare el este numit simplu „monachus"; o singură dată, la sinodul roman de la 1 martie 499, apare semnătura sa în forma „Dionysius presbyter Aemiliana", ceea ce arată că slujea la o biserică parohială și fusese promovat în ierarhia bisericească. Dionisie a trăit la Roma sub zece papi, încetînd din viață probabil la Vivarium, pe la 540—545.

Activitatea sa în capitala pontificală a început într-o epocă relativ tulbure, de dispute cu biserica din Constantinopol, din cauza interpretărilor diferite ale dogmelor stabilite la conciliile ecumenice. Dionisie încearcă să contribuie la apropierea diferitelor școli de interpretare și la scăderea tensiunii dintre ele. De aceea el traduce din grecește pentru publicul latin o întreagă literatură cu conținut dogmatic și filozofic. Începutul îl face cu Epistola Sinodală a Sfîntului Chiril din Alexandria (Egipt), continuînd cu alte epistole — 45 și 46 — ale aceluiași ierarh.

Multe dintre scrierile răsăritene traduse și puse în circulație de Dionisie urmăreau să sprijine eforturile teologice ale celebrilor „călugări sciți", ei înșiși monahi din Dobrogea, autori ai unor lucrări teologice și doctrine hristologice originale.

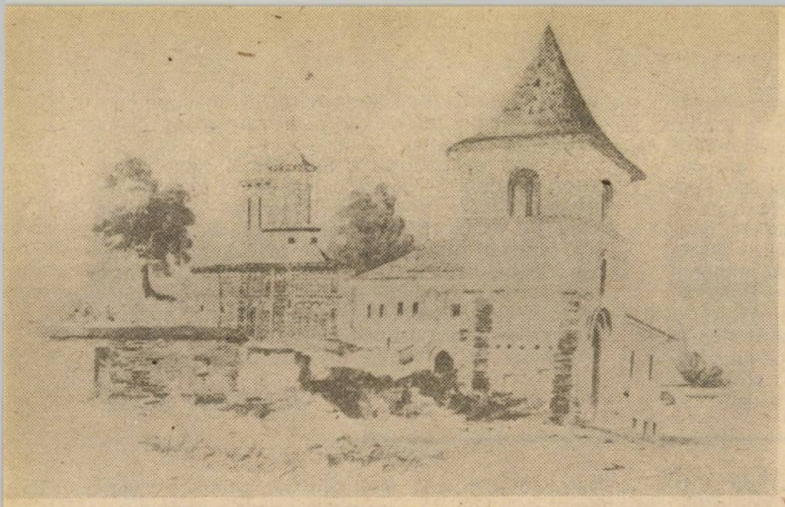

Biserica dintr-un lemn

apărători zeloşi ai ortodoxiei şi ai unităţii Bisericii împotriva unor erezii ale vremii, cum era nestorianismul. Potrivit acestor concepte, într-o lucrare celebră, „Epistola a IV-a" din Corpus-ul areopagitic — atribuită lui de unii exegeţi —, referindu-se la firile Mîntuitorului, la existenţa lor în unitatea Persoanei Sale, autorul conchidea într-un desăvîrşit spirit ortodox: „De altfel El nu săvîrşea cele divine ca Dumnezeu, nici cele umane ca om, ci ne-a făcut să participăm la o nouă lucrare divină şi umană în acelaşi timp a Dumnezeului celui întrupat". Dionisie a descris şi aşezămîntul mîntuirii — Biserica, în care se înfăptuieşte îndumnezeirea creştinului.

Dionisie traduce şi din operele dogmatice ale altor ierarhi — **Despre crearea omului,** de Grigorie al Nyssei şi **Epistola către armeni** a lui Proclu — precum şi unele biografii ascetice sau opere pascale. Lucrările sale originale **„De cyclo magno Paschae", „Argumenta paschalia"** şi **„Epistula di ratione Paschae",** cărora li se adaugă zece prefeţe la traducerile făcute, prezintă un mare interes pentru istoria culturală şi ecleziastică. Astfel, în prefeţele sale prezintă cu multă precizie textele teologice pe care le traduce, critică opiniile greşite şi reformulează în limbaj propriu unele învăţături dogmatice. După majoritatea specialiştilor, Dionisie ar fi iniţiat circulaţia noţiunii de drept canonic („jus canonicum") în Europa apuseană.

Faţă de acest mare om de cultură şi canonic s-a manifestat încă din timpul vieţii şi o puternică opoziţie, dar aceasta nu a împiedicat răspîndirea operei sale — mai ales în Apus — prin numeroase versiuni. Deşi persoana sa a intrat o vreme în anonimat, rodul cercetărilor sale de o viaţă au dobîndit treptat-treptat o recunoaştere unanimă, redescoperirea sa de către specialişti reprezentînd nu numai o revelaţie, ci chiar o adevărată revoluţie.

Una dintre principalele realizări ale lui Dionisie cel Mic este calculul erei noastre, începută simbolic cu naşterea lui Hristos şi numită „Era dionisiană", cu alte cuvinte crearea calendarului folosit şi astăzi — cu mici modificări — în întreaga lume creştină. Încercările de cronologie erau frecvente în epocă, datorită străduinţilor teologilor de a calcula — pentru fiecare an în parte — adevărata dată a Învierii Domnului (Duminica Paştelui).

Calculul pentru alcătuirea calendarului i-a fost prilejuit lui Dionisie de întocmirea unei noi tabele pascale pentru anii 532—562, stabilind data de sărbătorire a Învierii Domnului. În tabela pascală întocmită, el face o propunere originală, rezultat al unei geniale intuiţii. Astfel, el sugerează ca anii să fie număraţi de la întruparea Mîntuitorului, „cauza restaurării noastre". Pînă atunci ei se calculau de la începutul domniei lui Diocletian (anul 284), dar evenimentul trezea în creştini amintiri dureroase din cauza persecuţiilor la care amintitul împărat i-a supus. În **era nouă** pe care Dionisie o propune, data zămislirii lui Iisus Hristos este fixată la 25 martie a anului 753 **ab Urbe condita** (=de la întemeierea Romei), iar a naşterii Sale la 25 decembrie acelaşi an. Deşi calculat cu o greşeală de patru ani în plus — adică anul 754 a.U.c. în loc de 749—750 a.U.c., începutul **„erei noastre",** respectiv al **erei după Hristos,** este folosit şi astăzi.

La un an după publicarea primei sale lucrări calendaristice, savantul străromân este solicitat de însuşi papa Ioan I să-i aducă noi lămuriri, pentru a fi înţeleasă şi acceptată de întreaga lume creştină apuseană.

Adoptarea erei noi a fost de o uriaşă utilitate. Prin acest sistem unitar de numărare a anilor a sporit apropierea între popoarele creştine. Sistemul a fost adoptat iniţial în Italia, apoi, în pofida unor rezerve determinate de aşa-zisul „patriotism local", a fost însuşit rînd pe rînd în toate ţările occidentale. Mai apoi el a fost adoptat şi de ţările de credinţă ortodoxă din estul Europei (ex. Rusia la începutul secolului al XVIII-lea), care abandonează treptat calculul „de la facerea lumii".

Aplecîndu-se temeinic asupra vieţii şi operei lui Dionisie cel Mic, cercetătorii şi-au exprimat în mod aproape unanim aprecierile privind cultura şi personalitatea sa multilaterală. În peisajul intelectual al epocii, opera sa înseamnă abordarea pertinentă a celor mai diferite teme — de la teologie şi filozofie la calcule şi deducţii calendaristice ori astronomice — care vădesc idei originale şi calităţi de compoziţie şi de stil. Un cercetător al operei sale, Don Ambrosius Amelli, îl elogia astfel pe la 1893: „Dacă mi s-ar cere părerea despre Dionisie cel Mic, eu sînt convins că sub numele şi veşmîntul lui modest se ascunde un mare geniu, expert în aproape toate ştiinţele: unul din aceşti bărbaţi pe care obişnuim să-i numim **biblioteci vii** sau **ambulante,** încît nu fără temei a afirmat Cassiodor despre el că tot ce putea căuta cititorul la altul afla în ştiinţa lui în mod strălucit".

Prin impunerea în circulaţie a **erei creştine,** Dionisie Exiguus a făcut din actul întrupării Mîntuitorului cheia istoriei religioase, ca Unul care este stăpînul veacurilor. Din această perspectivă, geneza şi întreaga evoluţie a omenirii au fost unite cu viitorul lumii civilizate şi, în primul rînd, cu destinul popoarelor neolatine, din rîndul cărora şi noi, românii, facem parte.

■ **Dr. MIHAI IRIMIA**

■ *În anul 1845 ia ființă, la Iași, Biblioteca Miliției Moldovei, cu scopul – cum se precizează în actul de constituire – de a înzestra „corpul militar cu toate scrierile trebuitoare spre a se putea aduce învățătura ofițerilor și rangurilor de jos". Peste puțin timp, în 1852, își începe activitatea, și în Muntenia, o bibliotecă asemănătoare. La numai un an de la săvîrșirea Unirii din 1859, domnitorul Alexandru Ioan Cuza dispune înființarea Bibliotecii Ministerului de Război, prin contopirea fondului de cărți și publicații al bibliotecii din Iași cu cel al Școlii de ofițeri din București, născîndu-se, astfel, prima bibliotecă centralizată a armatei române.*

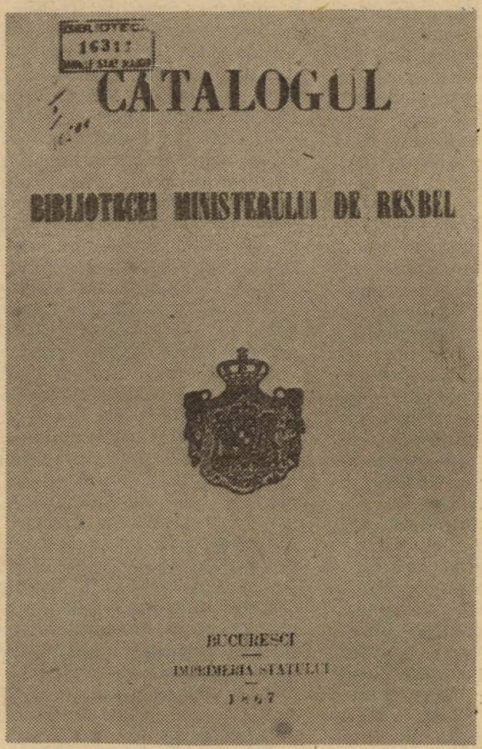

■ *Prima bibliotecă de unitate militară a luat ființă la Craiova, printre donatorii de cărți numărîndu-se și căpitanul G. Șonțu, cel care va lupta eroic în războiul nostru pentru independență din 1877–1878, căzînd îmbărbătîndu-și ostașii, în fruntea coloanei ce asalta reduta Grivița.*

*

■ *Dintre nenumăratele tipărituri vechi aflate în posesia Bibliotecii Centrale a Ministerului Apărării Naționale, semnalăm cîteva, deosebit de prețioase:* **Regulamentul militar pentru oastea românilor** *(1847),* **Regulamentul ostășesc pentru miliția pămînteasca a Principatului Valahiei** *(1831),* **Învățăturile bunului și credinciosului domn al Țării Românești Neagoe Basarab către fiul său Teodosie Voevod** *(ediția din 1843, tipărită la Colegiul „Sfîntul Sava" din București),* **Commentaires de Napoleon premier** *(Paris, 1847),* **Oeuvres posthumes de Frederich II, roi de la Prusse** *(Amsterdam, 1789),* **Theatrum Europaeum** *(apărută între anii 1622–1738, în 21 de volume), cu unele referiri și la istoria noastră...*

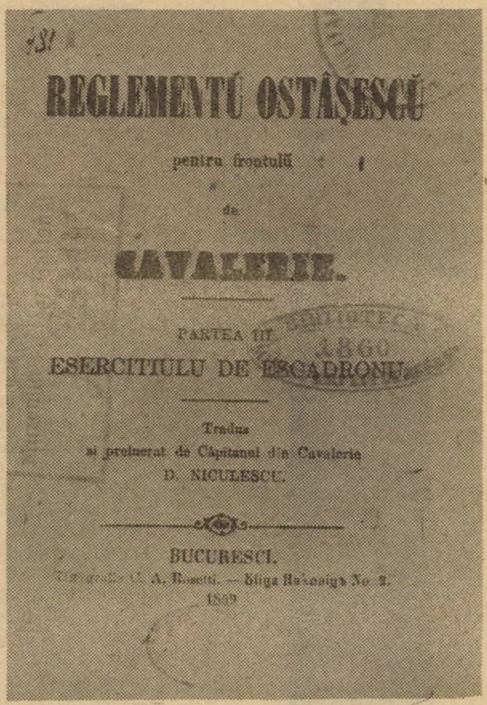

*

■ *Din documente de epocă – poloneze, britanice, otomane, maghiare, venețiene, spaniole, cît și din cele autohtone, aflăm că Mihai Viteazul a folosit cu iscusință, pe teatrul de luptă de la Dunăre, o impunătoare flotilă cu care a interceptat transporturi inamice, a supravegheat malurile fluviului sau a atacat cetăți riverane. Navele sale erau construite de meșteri români sau capturate, prin incursiuni îndrăznețe, de la dușmani. După cum scrie și un cronicar otoman, într-o singură acțiune din nordul Dobrogei au participat peste 200 de „șaici ghiaure", care au fost „pregătite cu grija afurisitului Mihai" și au transportat peste 2000 de ostași, precum și „diferite zaharele" (adică provizii, n.n.). De asemenea, în vederea atacului de la Nicopole, voievodul român a trimis peste fluviu circa 8000 de ostași. Flotila sa și-a făcut simțită prezența pînă și în Marea Neagră atacînd, conform unor mărturii spaniole, convoaie de galere și capturînd patru dintre ele. Și acestea sînt doar cîteva dintre acțiunile flotilei lui Mihai Viteazul.*

„Revista militare" (Italia) nr. 4/1989 despre:

O SCHIȚĂ A ISTORIEI POPORULUI DIN DACIA ȘI A RELAȚIILOR SALE CU PUTEREA ROMANĂ

Dezvoltarea politică și economică a unui puternic stat daco-get, al cărui nucleu era situat în Carpații Meridionali, a început în a doua jumătate a secolului al II-lea era noastră. Baza materială și comercială a fenomenului trebuie căutată în înflorirea activităților legate de minerit și prelucrarea fierului. Aceste activități au dezvoltat puternic (prin folosirea unor unelte noi, mai ușor de mînuit și mai ieftine) construcțiile și agicultura, ceea ce a avut ca rezultat o creștere a populației. Poporul acestei entități politice, de origine tracă, deja stabil în zonă în secolele VI-IV î.e.n., își alcătuise o organizație politică; deși încă de tip tribal, aceasta era în esență monarhică. Importanța regelui se schimba în raport cu caracteristicile și forță personalității sale; marele preot, care uneori balansa și completa puterea regelui, și aristocrații tribali (tarabostes și pileates) erau, de asemenea, foarte importanți.

Instituirea unui puternic stat dac a fost în mare măsură încurajată de amenințarea reprezentată de popoarele învecinate și de influența celților și romanilor. Literatura și descoperirile arheologice ne îndreptățesc să-l considerăm pe Burebista, rege între anii 82 și 44 î.e.n., drept primul mare rege dac. Pe lîngă unificarea și întărirea statului din interior, el a desfășurat o politică externă dinamică și expansionistă.

În jurul anilor 60 î.e.n., Burebista a început operațiile împotriva scordiscilor și bastarnilor (de origine germană) și a cucerit populațiile celtice ale boiilor și tauriscilor, încorporînd aceste teritorii în statul dac și mutînd frontierele pe Dunăre și în Moravia. Puterea sa s-a întins către Pontul Euxin, unde a atacat și ocupat cîteva cetăți grecești, ajungînd cu armata sa pînă la poalele Balcanilor.

Roma fusese în chip evident în contact cu expansionismul dacilor: cînd Burebista, de pildă, a cucerit pe scorodisci, el a ajuns la provinciile Macedonia și Illyria. Caesar, care în acea vreme (a doua jumătate a secolului I e.n.) reprezenta puterea la Roma, trebuia să se gîndească la o operație împotriva dacilor; faptul acesta este confirmat de Suetonius și Plutarh. Înainte de a se angaja în luptă, Caesar și Burebista, aproape în același timp, au căzut victimă unor atentate.

Trebuie să menționăm că, în orice caz, cucerirea reală a regiunilor locuite de populațiile dacice nu făcea parte din programele politice ale fostei republici și nici ale principatului: confruntarea dintre cele două culturi s-a limitat la raiduri ale dacilor și operațiuni parțiale ale romanilor care nu pot fi considerate campanii militare propriu-zise.

Anii 85—86 e.n. au marcat începutul unei aspre deteriorări a relațiilor dintre cele două puteri. Dacii au intrat în provincia Moesia și au învins de mai multe ori forțele romane; guvernatorul roman al provinciei, Oppius Sabinus, a fost ucis în luptă. Acțiunile lor au fost stînjenite numai de cîteva unități aflate în „castrele" legionarilor de la Novae, Șisterul bulgăresc, Oescus și Viminacium, în vecinătatea Belgradului. Legiunile implicate în aceste operațiuni au fost I Italica, V Macedonica, VII Claudia și V Alaudae. Împăratul Domițian și armata sa au reușit să respingă pe invadatori. În anul 86 sau 87, un puternic contingent roman, sub Cornelius Fuscus, prefect al praetorium-ului, a declanșat războiul pe teritoriul inamic. În Dacia, puterea fusese luată atunci de către un rege care a reușit să influențeze istoria nu numai pentru poporul său, ci pentru întreaga regiune, timp de mai mult de treizeci de ani: Decebalus. Fuscus a făcut greșeala de a pătrunde în lanțul muntos al Transilvaniei unde a fost atacat și armata sa distrusă într-o serie de lupte. Legiunea V Alaudae a fost decimată și probabil și-a pierdut vulturul. Această înfrîngere a fost atît de serioasă încît

Luptător roman și luptător dac sculptați pe Columnă

potrivit obiceiului armatei romane, unitatea n-a mai fost refăcuta la sfîrșitul conflictului. Totuși, în anul următor, undeva între Transilvania și Banat, dacii au fost învinși în cîmp deschis.

Probleme militare se ridicau la granița învecinatei provincii Pannonia, unde se ridicau amenințător cvazii, marcomanii și sarmații iazigi; aceasta l-a determinat pe Domițian să slăbească presiunea asupra dacilor și să accepte o pace care a fost socotită cel puțin un compromis dezonorant.

Teoretic, Decebal devenea un fel de rege client, dar unele prevederi care favorizau pe daci, precum cea care privea personalul calificat (ingineri, instructori militari etc.), le-au permis să se pregătească pentru inevitabilul conflict. În perioada istorică ce a urmat, romanii au concentrat în cele două provincii ale Moesiei, Superioara și Inferioara, cel puțin alte două legiuni, a IV-a Flavia (cu castrul la Singidunum, Belgrad) și a II-a Adiutrix, în afara de cîteva unități de auxiliari, și, de asemenea, au întărit „limesul" dunărean și au deschis noi drumuri de comunicație.

Venirea lui Traian a schimbat complet politica romană. Motivele care l-au determinat pe împărat, care era un militar de carieră, să intervină, pot fi identificate cu intenția de a face sigure frontierele cu Pannonia și Moesia și de a elimina din scena politico-militară acest popor care devenise, la frontiera Dunării mijlocii și de jos, un punct de referință pentru toți cei care luptă cu imperialismul Romei.

Prima etapă a ofensivei romane a început în primăvara anului 101. Legiunile dislocate în Moesia, I Minervia și XIII Gemina, retrase de la frontiera germană, și probabil a XXX-a Ulpia și, nou înființată, legiunea II Traiana, au fost angajate în luptă. Baza de pe care a plecat armata, care era și baza sistemului logistic, era Viminacium, de unde se putea ajunge la Tibiscum (astăzi Jupa, lîngă Caransebeș pe Valea Timișului), Tapae și Porțile de Fier. Odată trecuți peste Dunăre, romanii au obținut o primă victorie la Tapae și apoi au ocupat Banatul de azi.

În iarna dintre anii 101 și 102, dacii, aliați cu detașamente de sarmați și germani, au atacat Moesia, dar au fost învinși lîngă Nicopolis ad Istrum. În anul 102, după ce vremea a început să se îmbunătățească, romanii au înaintat spre Carpați. Armata a fost împărțită: Traian cu infanteria legiunilor a atacat metodic și a cucerit lanțul de munți fortificați, pe cînd cîmpiile erau străjuite de două coloane mobile în care predomina cavaleria.

Nedorind ca Sarmizegetusa să suporte un asediu, Decebal a acceptat pacea. Termenii pentru daci pot fi rezumați astfel: predarea mașinilor de război, distrugerea fortificațiilor și cetăților, predarea dezertorilor romani și a unor teritorii (corespunzînd

ISTORIA SE AMUZĂ

Regele Ludovic al XV-lea, mărturisind lui La Martinière, primul său medic, că sănătatea lui lasă foarte mult de dorit, îi spuse într-o zi:

— Văd bine că nu mai sînt tînăr; va trebui să renunț la toate.

— Da, sire, îi răspunse La Martinière. Ați înțeles foarte bine — va trebui să renunțați la toate, începînd cu însuși tronul Franței!

Un ofițer al lui Napoleon din Orléans sosi radios la curte, aducînd o știre foarte plăcută împăratului. Drept răsplată, ceru decorația Sf. Ludovic.

— Dar ești mult prea tînăr pentru o asemenea distincție, obiectă împăratul.

— Sire, răspunse ofițerul, în regimentul dumneavoastră din Orléans nu prea se trăiește mult!

aproximativ cu sudul Moldovei, Muntenia și Banatul).

Pacea a durat pînă în anul 105 cînd Decebal, probabil datorită presiunilor din interiorul regatului său (răzbunare, intoleranță față de umilința suferită etc.) a reluat ostilitățile, a ocupat teritoriile pe care le cedase și a atacat garnizoanele romane. Traian s-a întors imediat în zonă și a dedicat întregul an 105 restrîngerii înaintării inamice și eliberării acelor castre care mai rezistau. În anul 106, armata a fost împărțita în cîteva coloane și împaratul s-a întors spre Dacia; încet, dar sigur, întregul teritoriu a fost ocupat și Sarmizegetusa a fost mai întîi asediată și cucerită, iar apoi jefuită și arsă.

Decebal a reușit să fugă și să-și afle refugiul în munți, unde a încercat să organizeze o rezistență; totuși, cînd s-a văzut încercuit de o unitate a cavaleriei romane, a preferat să se sinucidă decît să fie luat prizonier. Ultimele focare de rezistență s-au stins în vara lui 106 și statul dac a încetat să existe, pe cînd regiunea a fost organizată ca provincie romană.

Populația avea să suporte superioritatea culturii romane. Este dovedit istoric că dacii care au supraviețuit, trăind aproape exclusiv la țară, și-au păstrat obiceiurile pentru o anumită vreme (de pildă, riturile de incinerare) și unii dintre ei au găsit refugiu în regiunile care nu erau supuse dominației romane (Traian nu ocupase Crișana și Maramureșul, iar Hadrian evacuase Muntenia și Moldova de sud).

Mulți daci au servit în unitățile auxiliare (de pildă, Cohorta II Aurelia Dacorum Pia Fidelis Miliaria Equitata) dislocate în cele mai îndepărtate colțuri ale imperiului (Britania, Cappadocia etc.). Ei erau, evident, o parte din acei daci care hotărîseră aceasta încă înaintea înfrîngerii; totuși nu putem spune dacă unitățile fuseseră întărite cu recruți de aceeași origine. Romanizarea s-a întins rapid și uniform, o dată cu așezarea oamenilor veniți din Siria și Asia Mică (și, de altfel, din toată lumea romană, n.r.) și cu ajutorul unei armate puternice, care avea punctele tari în cele două legiuni dislocate permanent în Potaissa și Apulum.

Acest proces de integrare culturală, care a dat naștere unei populații printre cele mai romanizate din întregul imperiu, era de fapt încheiat cînd Aurelian, la aproape două secole după ocupație, în 271, a hotărît să abandoneze provincia.

■ **Traducere și adaptare de ION VIDA**

ISTORIA SE AMUZĂ

Suflerul are povestea sa în istoria comică a accidentelor de pe scenă. Se juca la Luneville „Melanide" de Chaussee. Actorul care-l juca pe Darviam își pierdu firul în momentul declarației de dragoste, astfel că suflerul fu obligat să recite toată această tiradă cu voce tare. Cînd o termină, Darviam se întoarse, fără a-și pierde prezența de spirit, spre actriță:

— Domnișoară, reluă el, precum domnul v-a spus, etc. etc., și arătă spre sufler. Se poate ușor imagina ce ris a putut provoca celor de la parter, care urmăriseră cu sînge rece întreaga scenă.

*

Poetul Sir William Davenant își pierduse nasul ca urmare a unei boli. Într-o zi, cînd el se plimba pe o stradă din Londra, o cerșetoare îl urmă cerîndu-i de pomană.

— Dumnezeu să vă binecuvinteze, Sir, și să vă apere vederea, strigă ea.

Sir William, plictisit, îi dădu șase pence.

— Dumnezeu să vă apere vederea, bunul meu Sir, repetă ea din nou.

Sir William fu mirat de repetarea acestei urări. El întrebă de ce se ruga ea așa de arzător pentru vederea sa, căci „mulțumită lui Dumnezeu — adăugă el — nu sînt orb".

— Nu, domnule, dar dacă vreodată vederea dumneavoastră va scădea, n-o să aveți pe ce să vă puneți ochelarii!

O UNITATE MILITARĂ ROMANĂ CU UN EPITET NEOBIȘNUIT, MAREA NEAGRĂ

Marea Neagră — **Euxinos Pontos** — marea ospitalieră, primitoare, nume eufemistic dat de greci, era bine cunoscută antichității. Un anumit timp ea a fost socotită **axeinos** — neospitaliera, vrăjmașă, poate din pricina furtunilor ei temute sau, mai probabil, printr-o interpretare populara greșită a adjectivului iranian **axsaena** — vînăt, întunecat.

Referirea la Pontul Euxin a apărut într-un mod neașteptat pe două cărămizi ștampilate descoperite în zona cetății romano-bizantine de la Izvoarele (com. Lipnița), punctul „Valea cu tei", identificată de cercetători cu Sucidava moesică (alta decît Sucidava-Celei, din jud. Olt). Pe cele două cărămizi a fost aplicată ștampila LEG(IONIS) XI PONT(ICAE).

Se cunoaște că legiunea a XI-a Claudia — apelativ primit după numele împăratului Claudius (41—54 d.Ch.) — a fost adusă de împăratul Traian la Durostorum (azi Silistra, Bulgaria) la începutul secolului II, după războaiele daco-romane, o dată cu legiunea a V-a Macedonica la Troesmis (com. Turcoaia, jud. Tulcea). Cele două legiuni, care aveau fiecare în timp de pace un efectiv de 6 000 de militari, ce sporea în timp de război la 10 000, reprezentau principalele unități însărcinate cu apărarea Dobrogei. Acestora li s-au adăugat, desigur, unele subunități mai mici: alae, cohortes, clasis, cunei, numeri, vexillationes etc.

Izvoarele antice atestă staționarea legiunii a XI-a Claudia în lagărul de la Durostorum pînă la

începutul secolului IV. Legiunii i-au aparținut numeroase ateliere pentru confecționarea și arderea materialelor de construcție, despre a căror bogată activitate probează marele număr de cărămizi, țigle, olane și tuburi de apeduct descoperite. O parte considerabilă a acestui material tegular a apărut la Silistra și Ostrov, în zona propriu-zisă a anticului Durostorum și a atelierelor legiunii. Numeroase alte materiale s-au găsit pe o arie întinsă în diferite așezări din nordul Bulgariei, ca și din Oltenia, Muntenia și Dobrogea (din această ultimă regiune amintim — în afară de Ostrov, pomenit mai sus — Gura Canliei, Sacidava, Rasova, Capidava, Histria). De reținut că materialul tegular aparținînd legiunii a XI-a Claudia a apărut și în nordul Mării Negre la Tyras (Cetatea Albă), Olbia, Chersones, Charax, localități aflate într-o strînsă dependență de provincia Moesia Inferior.

Din analiza materialului rezultat de-a lungul anilor s-a constatat că ștampilarea țiglelor, olanelor și cărămizilor acestei legiuni s-a făcut într-o mare varietate de tipuri. Deși pe cărămizile de la Izvoarele nu apare patronimul Claudia — prescurtat sub forma C sau CL — întîlnit frecvent pe alte piese, apartenența lor legiunii staționate la Durostorum este în afara oricărui dubiu. Interesantă în acest context este în schimb apariția pe cărămizile amintite a epitetului PONTICA, necunoscut pînă acum pe alte inscripții referitoare la legiunea a XI-a Claudia.

Este clar că epitetul PONTICA trebuie analizat în raport cu sarcinile pe care legiunea și subunitățile sale le-au avut în diferite momente din îndelungata lor prezență la Dunărea de Jos și care îl justifică. Folosirea acestui epitet pentru legiunea a XI-a Claudia are o motivație mai complexă. Se cunoaște că activitatea ei nu s-a rezumat numai la teritoriul ce-i revenea de pe frontiera dunăreană și că misiunea legiunii s-a extins în ținuturi mult mai îndepărtate. De altfel, în afara teritoriului inițial, indispensabil aprovizionării legiunii, care era și de un interes militar mai restrîns, tactic, s-a ajuns la o noțiune mai largă de teritoriu, ce cuprindea zone în care aceasta și subunitățile sale îndeplineau anumite funcții complexe, strategice, precum și de administrare și exploatare a regiunii în cauză.

Descoperirile epigrafice atestă prezența mai multor militari activi sau veterani ai legiunii a XI-a Claudia la Adamclisi (Tropaeum Traiani), Slava Rusă (Ibida), Rîmnic (Vicus V...), Isaccea (Noviodunnum), precum și în orașele litorale Histria și Tomis.

Sub autoritatea legiunii de la Durostorum s-au aflat mai ales zonele de sud-vest și de sud-est ale Dobrogei, pînă spre litoral. Legiunile din castrul de la Troesmis (Turcoaia) — inițial a V-a Macedonica, iar după plecarea acesteia în Dacia, legiunea I Italica — au avut în grija lor teritoriul situat de-a lungul Dunării de Jos, între Capidava și Isaccea. Este foarte probabil ca după transferul legiunii a V-a Macedonica în anul 167 de la Troesmis la Potaisa (Turda, jud. Cluj), sarcinile strategice ale legiunii a XI-a Claudia să fi sporit considerabil, ajungînd la un moment dat ca ea să aibă în grijă și unele sectoare din centrul și nordul Dobrogei sau chiar din nordul Mării Negre.

Revenindu-i, probabil, pentru o anumită perioadă misiunea principală de asigurare a apărării întregii jumătăți de sud a regiunii, legiunea a XI-a Claudia s-a putut numi PONTICA, devenind astfel, dintr-o unitate dunăreană, o unitate ale cărei sarcini priveau și litoralul Mării Negre. Misiunea amintită, deci și epitetul PONTICA i-au fost atribuite, foarte probabil, în secolul III d.Ch.; oricum anterior măsurilor de reorganizare a provinciei înfăptuite de împăratul Diocletian (284—305).

■ **Dr. MIHAI IRIMIA**

DE LA SCIȚI LA LEGEA SALICĂ

sau despre originea antieroică a unui blazon

Însemnelor și devizelor marilor case nobiliare — considerate adesea ca fiind simboluri ale unor străvechi și eroice descendențe — li se găsesc, la o cercetare atentă, origini cu totul neașteptate; atît în ce privește sursa din care își trag seva, cît și localizarea ei în timp și spațiu. Interferențele complexe dintre culturi fac însă uneori dificile încercările de a determina cu exactitate itinerarul și avatarurile ideilor de bază care, în complicatul lor drum de la o obîrșie (uneori cu totul modestă sau nesemnificativă) pînă la înscriere sau reprezentare pe un blazon, suferă influențe și prefaceri multiple.

Acesta este și cazul devizei regilor Franței — „LILIA NON NENT" — sintetizînd legea salică, potrivit căreia accesul descendenței regale feminine la tron este prohibit. În cele ce urmează se supune aprecierii verosimilitatea unei posibile interpretări, în argumentarea căreia se merge pe un itinerar ce pornește din ținuturile aflate la nord de Marea Neagră și sfîrșește pe țărmul Atlanticului.

Punctul inițial al periplului îl localizăm, cu ajutorul lui Hipocrate, în ținuturile sciților. Călăreți prin firea lucrurilor, datorită îndelungatului stat pe cal, cu picioarele atîrnate, după cum cu multă minuție consemnează părintele medicinei, nu arareori în rîndul sciților se întîlneau bolnavi afectați de ulcerații ale pielii. Viața plină de privațiuni și primejdii pe care o duceau luptătorii sciți făcea ca bărbații să-și piardă destul de timpuriu vigoarea trupească. Potrivit unei tradiții respectate cu sfințenie, odată ajunși în această situație și recunoscîndu-și cu francheță neputința, aceștia adoptau un nou comportament, îmbrăcîndu-se aidoma femeilor, practicînd diferite munci considerate „femeiești". Exista credința, cum ne face cunoscut Hipocrate, că nevolnicii în cauză sufereau de o „boala sfîntă" și, ca urmare, nu decadeau în ochii celorlalți bărbați, ba chiar, dimpotrivă, erau veneraţi de ei — o asemenea atitudine nefiind străină de conștiința faptului că, mai devreme sau mai tîrziu, „darul" zeiesc îl va lovi pe fiecare.

Urmînd firul investigației, în opera unuia din titanii renașterii — Gianbattista Vico — aflăm că Hercule, cel mai mare erou al antichității, la a cărui intrare în legendă a contribuit și izbînda în una din celebrele sale „munci" — răpirea lînii de aur —, căzut la sfîrșitul vieții în decrepitudine fizică, s-ar fi apucat să toarcă lîna aidoma femeilor. Momentul a marcat trecerea lui din categoria eroilor — care-și spuneau «viri»,

adică bărbați (cuvîntul avînd aceeași semnificație în cazul latinilor cu cel de «erou» la greci) purtători de arme — în cea a plebeilor, care aveau îndeletniciri economice obișnuite și obținusera doar dreptul de proprietate asupra ogoarelor.

Pornind de aici, în timpul evului mediu bunurile burgheze erau denumite „bunuri ale fusului", iar cele feudale „bunuri ale lancii". De aceea, stema regală a Franței (în timpul lui Vico se credea că inițial ar fi fost reprezentată de trei broaște, fiice ale pămîntului, ulterior transformate în trei crini de aur) este susținută de doi îngeri înarmați cu lăncii și are înscrisă deviza eroică „LILIA NON NENT" („Crinii nu torc"). Semnificația acestei combinații heraldice, se știe, este aceea a excluderii femeilor de la dreptul de succesiune la tron. Cum ar fi fost ea oare reprezentată daca marele erou grec nu ar fi luat contact cu datinile sciților?

■ **Locotenent-colonel**
IACOB PRADA

O STRĂLUCITĂ PAGINĂ ÎN JURNALUL DE ACȚIUNI AL MARINEI ROMÂNE

La 15 mai 1846, venea pe lume în dulcea Moldovă cel care va realiza o parte din programul lui Al. Ioan Cuza pentru făurirea Marinei Militare moderne: generalul Nicolae Dumitrescu Maican. Cînd — la patru ani după Unirea din anul 1859 — ministrul de război, generalul E. Em. Florescu, anunțase ținerea unui concurs pentru Școala navală franceză din Brest*, unde urmau să fie trimiși „tineri români civili sau militari", tînărul Nicolae Dumitrescu a candidat cu succes la concurs. Prezentat la 7 august 1863 la Brest, a urmat școala timp de doi ani, devenind sublocotenent (august 1865). Pentru silința sa la studii, Ministerul de Război îi acordase în iulie 1865 o gratificație de 300 de franci aur și un concediu de doi ani pentru continuarea pregătirii practice la școala de aplicație de pe nava Jean Bart. În 1867, la întoarcerea sa în țară, Nicolae Dumitrescu a găsit flotila constituită în corp separat, cu reședința la Galați și dispunînd de două nave fluviale cu aburi, **România** și **Ștefan cel Mare,** care urmau să fie trimise pentru modernizare la șantierele de la Pesta și Altofen. Cel dintîi marinar român cu școala în străinătate, N. Dumitrescu — devenit locotenent la 1 martie 1868 — a fost însărcinat cu supravegherea lucrărilor. În 1869, el a comandat vasul **România,** iar la 8 aprilie 1870 a fost înaintat căpitan. După plecarea din țară a căpitanului Fougère — instructor francez pentru flotilă — căpitanul N. Dumitrescu a primit comanda vasului **Ștefan cel Mare,** care a navigat în amonte pe fluviu de la Giurgiu la Turnu Severin și Baziaș, apoi peste graniță, și în aval pînă la Ismail. La 1 ianuarie 1874, Nicolae Dumitrescu Maican*, înaintat maior pe aceeași dată, a preluat comanda flotilei — înaltă responsabilitate, pentru care va acționa cu pricepere și dăruire. Din Anglia a fost adusă o șalupă destinată a primi torpile de școndru, armă relativ nouă, experimentată în războiul civil american (1861—1865). Tot relativ nouă va apare și utilizarea balonului în scopuri militare; inginerul francez Villemont, aflat în serviciul societății „Compania de gaz" din București, realiza patru zboruri experimentale, iar în cel de-al treilea, la 20 iunie 1874, balonul se ridicase la 2 092 metri avînd la bord pe maiorii Poenaru, Lahovari și Dumitrescu Maican. Peste circa doi ani, Maican a fost chemat în minister; războiul independenței bătea la ușă. Comanda flotilei fusese încredințată celui mai vechi ofițer al flotilei, căpitanul Ion Murgescu, care făcuse, de asemenea, școala la Brest și adusese canoniera **Fulgerul** de la Toulon. În minister, maiorul N.D. Maican s-a ocupat cu achiziționări de armament, tunuri, muniții. Pentru obuze stelate 88 mm a intrat în legătură cu ofertantul englez L.W. Broadwell, aflat în concurența cu germanul Krupp din Karlsruhe; de asemenea, a acționat pentru a obține cartușe de mitraliera „Gatling" — amîndouă categoriile de muniții fiind în prealabil probate în țară. Intrarea României în războiul de independență nu a împiedicat continuarea tratativelor prin corespondență, dar a făcut pe furnizorul german să pretindă plata pe loc, urmînd să expedieze marfa fără a suporta eventualele riscuri ale transportului; Maican a soluționat situația, fără a ceda însă furnizorului care, ca orice comerciant neutru, vindea în același timp armament și otomanilor: 30 000 de puști și 10 milioane cartușe Springfield, precum și 14 000 revolvere americane. În ultima scrisoare către Broadwell (10/22 iunie 1877), înainte de a pleca în zona de operații, Maican — care semnase cu pseudonimul Louise — îi mai cerea să intervină la alt furnizor, pentru 12 000—13 000 puști Peabody. Între timp însă, la 11/23 aprilie, începuse războiul ruso-turc. La sfîrșitul aceleiași luni, bombardamentele artileriei otomane asupra malului românesc al fluviului, ca și prezența unui puternic corp de oaste la Vidin au readus în prim plan flotila, al cărei personal era cel mai indicat pentru a se opune unei eventuale încercări a inamicului de trecere peste Dunăre. S-au constituit așa-numitele „baterii de coastă" (16 tunuri și 12 mortiere de 150 mm), al căror co-

* *Pentru cele cîteva șalupe canoniere și mici bastimente muntenești și moldovenești întrunite din 1860 la Ismail, formarea de ofițeri într-o mare flotă maritimă străină ar fi părut o cheltuială discutabilă. Oamenii de stat ai Unirii vedeau însă lucrurile mai departe, știind că România independentă trebuia să fie în măsură să-și reprezinte prin nave militare suveranitatea și pe Dunare și pe mare.*

* *Adăugirea numelui de Maican provine probabil de la o moștenire. În anuarul armatei din 1887, apare sub forma Dimitrescu Niculae Maican, ca și în cazul fratelui său, ofițer de artilerie, Dimitrescu D. Maican. În alte lucrări este folosită forma Demetrescu Maican, tendința de franțuzire a numelor (Demetre – Dumitru) fiind răspîndită în societatea cultă încă de pe vremea pașoptiștilor. Am păstrat în text forma Dumitrescu Maican din „Istoria Marinei Române" (C. Ciuchi, 1906)*

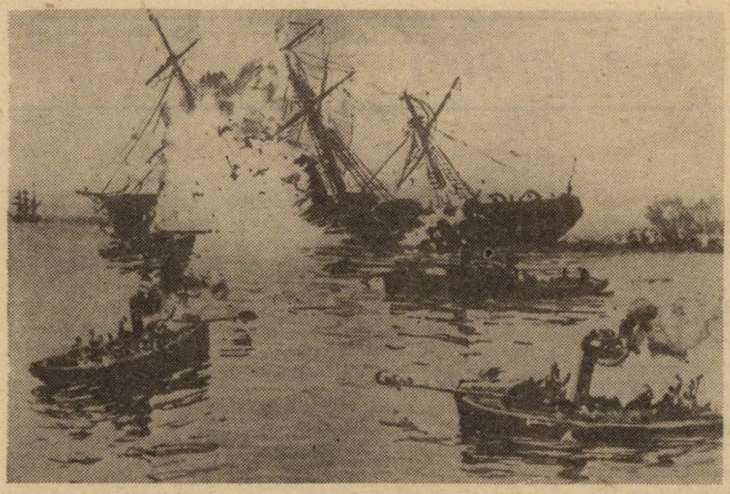

Bătălie navală

mandant a fost numit maiorul N. Dumitrescu Maican, subordonat, împreună cu personalul flotilei, colonelului Dunca, şeful artileriei Corpului I armată. Între 28 aprilie şi 28 mai, Maican a organizat frontul dinspre Dunăre al Calafatului, cu 10 baterii şi redute, însumînd 7 tunuri de 150 mm, 8 de 120 mm şi 12 mortiere de 150 mm, toate armate de marinarii flotilei. A urmat un şir de dueluri peste apă, între Calafat şi Vidin, bateriile de coastă acţionînd la 14 mai în prezenţa şefului statului, precum şi la 22 mai şi 9 iunie, pentru a împiedica inamicul să realizeze lucrări la malul Dunării, iar la 12 iunie pentru a acoperi trecerea vaporului **Ada.** În sfîrşit, între 14 şi 16 iunie, artileriştii comandaţi de Maican realizau trageri de diversiune în sprijinul armatei ruse peste Dunăre, pe la Sistov.

Cînd în aval de Vidin, ascuns lîngă ostrovul Chiftele, a fost descoperit monitorul fluvial otoman **Podgorita** — singurul rămas activ pe Dunăre şi care constituia o ameninţare permanentă şi pentru podul de campanie românesc de la Corabia, şi pentru trupele româno-ruse din zona malului stîng —, flotila română a încercat să-l neutralizeze. Bombardamentul cu tunurile de 150 mm peste Ostrov nu a avut efect. Era în septembrie. Luna următoare, instalarea de către sublocotenentul Emilian Koslinski, specialist miner, a unui baraj transversal pe fluviu, la Nedeea (km 700), împiedica monitorul să intervină, eventual, la Rahova. Cercetînd personal toată zona malului românesc în aval de Calafat, maiorul Maican a descoperit la 6 octombrie, pe ostrovul Canapa, un loc de unde puteau fi zărite monitorul inamic şi alte două vase: un vapor şi un şlep care-l însoţeau. Timp de aproape o lună, au fost aduse de la Calafat componentele principale necesare pentru a se instala o baterie de trei mortiere în punctul Rîiosu, în spatele sălciilor; s-a lucrat numai noaptea, pentru a nu desconspira viitoarea acţiune...

Era înaintea amiezii de 7 noiembrie, după ridicarea ceţii. Mortierele au început tragerea. Navele inamice nu erau pregătite de marş, ceea ce a permis o bună reglare a tirului de către maiorul Maican, instalat în observatorul de la Canapa, de unde transmitea telegrafic corecţiile. La a 77-a lovitură, **Podgorita,** lovit, s-a scufundat. Echipajul a evacuat nava. Tirul a continuat pînă la a 112-a lovitură, fiind oprit datorită întunericului. A doua zi, s-a putut constata că fuseseră scufundate şi vaporul **Socrate,** şi şlepul. Aşadar **„o strălucită pagină care poate servi de exemplu în istoria luptei artileriei contra cuirasei"**, cum aveau să caracterizeze întreaga operaţiune istoricii Eugen Botez şi Nicolae Kiriţescu. Ofiţerul Maican, înălţat în gradele de locotenent-colonel la 1 decembrie 1877 şi colonel la 28 noiembrie 1880, va fi decorat cu „Steaua României" şi „Coroana României" clasa a IV-a. El a rămas şi după război comandantul flotilei. Fiind unul dintre ofiţerii marcanţi ai oştirii şi bucurîndu-se de sprijinul guvernului, a elaborat un program de dezvoltare a Marinei române — vizînd construirea de nave pentru reprezentarea suveranităţii naţionale pe Dunăre şi pe mare, nave pentru cooperarea cu armata de uscat, baze militare şi porturi civile — , program care a pus încă o dată în evidenţă acea „strălucită pagină" din Jurnalul de acţiuni al Marinei noastre.

■ NICULAE KOSLINSKI

ISTORIA SE AMUZĂ

Marele revoluţionar Danton a fost condamnat la moarte. Înainte de executarea sentinţei, spuse judecătorilor săi:

— Eu mor într-un moment în care poporul şi-a pierdut raţiunea. Voi, însă, veţi muri în ziua în care poporul şi-o va redobîndi!

Turenne, plimbîndu-se într-o zi prin cartierul său general, auzi doi soldaţi vorbind de el într-un cort unde ei beau alcool. Unul dintre ei spunea că vicontele ar fi un perfect general dacă ar avea mai multă bravură decît prudenţă.

Turenne îşi notă soldatul şi aşteptă ocazia de-a pedepsi gestul lui.

Într-o zi, cînd trebuia să recunoască un loc, îl chemă şi, fără să-i spună nimic — decît să-l însoţească, îl duse pînă la marginea unui şanţ al unui loc asediat. Soldatului îi fu frică să privească în jos, iar vicontele, eliberîndu-l, îi zise:

— Întoarce-te să bei cu tovarăşii tăi, însă să nu mai vorbeşti de rău pe un om tot aşa de brav ca tine!

Se făceau slujbe religioase foarte pompoase cu racla sfintei Geneviève pentru a obţine pace. De-abia plecase procesiunea la drum cînd începu să plouă, la care episcopul de Castres zise cu plăcere:

— Sfînta se înşală. Ea crede că-i cerem ploaie!

Un mare prieten al românilor

Generalul BERTHELOT

România și Războiul reîntregirii

Cele două secole, de la Cantemir și Brîncoveanu pînă la primul război mondial, în care teritoriile românești au fost teatre de operațiuni militare în războaiele ruso-austro-turce și o mare parte a poporului român se afla încă sub ocupație străină, au acumulat în sufletul celor care gîndesc românește o puternică și întemeiată neîncredere în „bunele intenții" ale marilor imperii vecine.

Participarea la războaiele balcanice mai mult în calitate de arbitru decît de beligerant dovedise în primul rînd maturitatea politică și diplomatică a României, mai puțin experiența ori superioritatea sa militară.

La izbucnirea „războiului european", ce va deveni curînd mondial, România era puțin dispusă să se hazardeze în complicatul hățiș al intereselor străine și a rezistat timp de doi ani diverselor presiuni și ispite ale celor două tabere. Cu mari dificultăți politice, diplomatice, economice și militare, guvernul român a reușit să păstreze neutralitatea țării, deși regele Carol I încheiase încă din 1883 un tratat secret de alianță cu Puterile Centrale.

Faptul că Transilvania, vechi principat cu populație majoritar românească, se afla încă sub jurisdicție cezaro-crăiască a decis în cele din urmă intrarea României în război alături de Antanta. Garanțiile privind reîntregirea neamului, recunoscute printr-un tratat politic și o convenție militară, semnate de reprezentanții Rusiei, Franței, Angliei și Italiei, asigurau România că speranțele poporului său nu vor mai fi înșelate de către aliați, așa cum se întîmplase cu Rusia după războiul din 1877—1878.

Ofensiva românească în Transilvania, din august 1916, menită să slăbească presiunea militară germană pe frontul francez de la Verdun, trebuia să fie coordonată cu o ofensivă rusă a trupelor de sub comanda generalului Brusilov în Galiția și de o ofensivă franceză a trupelor comandate de generalul Sarrail, pe frontul din Grecia. De asemenea, Rusia dăduse asigurări privind neutralitatea Bulgariei în cazul intrării României în război, excluzînd eventualitatea unui atac germano-bulgaro-turc în sudul Dobrogei ori la Dunăre.

În timp ce conducerea politică și militară a României a acționat cu bună-credință, conform acordurilor, comandanții aliați menționați mai sus căutau justificări pentru nerespectarea promisiunilor, ceea ce a permis forțelor austro-ungare și germane să treacă la contraofensivă în Transilvania, iar celor germano-bulgaro-turce să înainteze în Dobrogea și să forțeze trecerea Dunării. Virtual înconjurată de dușmani și izolată de aliați, armata română începuse deja să guste înfrîngerea.

Nehotărîrea, indiferența și adeseori sfidarea duse pînă la limita trădării, pe care le arătau comandanții trupelor aliate ruse din Dobrogea și Muntenia, au determinat Înaltul comandament român să ceară venirea în România a unei misiuni militare franceze. De fapt, încă din 1914, o dată cu misiunea exploratorie a generalului Pau, francezii insistau pentru trimiterea unei misiuni permanente în România, dar autoritățile noastre nu doreau să încalce statutul de neutralitate.

Un comandant optimist

Deoarece marile enciclopedii naționale (franceze, britanice, italiene, sovietice) și enciclopediile militare prezintă foarte sumar sau ignoră pur și simplu viața și activitatea generalului Berthelot, considerăm că este o datorie de onoare să prezentăm tinerelor generații personalitatea unui mare comandant militar care a fost alături de români în zilele triste ale înfrîngerii și în cele înălțătoare ale victoriei, a organizat „renașterea armatei române" și a contribuit la realizarea României Mari.

Înzestrat cu un spirit metodic și ordonat, inteligent, activ și neobosit, cu o bogată experiență în Marele Cartier General Francez și la comanda unui grup de armate, generalul Berthelot însuși credea că a fost ales șef al Misiunii Militare Franceze în România pentru optimismul său, care trebuia să redreseze moralul conducerii militare și civile românești.

Invitîndu-l la Chantilly, pentru a-i da instrucțiuni concrete, mareșalul Joffre, comandantul-șef al armatelor franceze, i-a spus fostului său locțiitor: „Misiunea dumneavoastră în România va fi ceea ce veți ști și veți reuși să faceți acolo. Rusia nu va vedea cu ochi buni venirea dumneavoastră. Cît despre români, trebuie înainte de orice să le cîștigați încrederea și inimile. Rolul de consilier este întotdeauna foarte delicat".

Sosît în România la 15 octombrie 1916, după o scurtă trecere prin Petrograd și convorbiri, la Stavka (Marele Stat Major Rus), cu generalii Alexeiev și Beleaiev, generalul Berthelot analizează rapid situația militară și dă un diagnostic extrem de precis: înfrîngerile românești dovedeau lipsa de experiență în războiul modern și mari deficiențe în menținerea unor rezerve strategice. El solicită regelui Ferdinand luarea celor mai potrivite măsuri pentru îmbunătățirea folosirii forțelor și redresarea moralului trupelor.

Deoarece în momentul sosirii sale în București amenințările asupra Capitalei erau iminente, el susține și participă la pregătirea marii bătălii de pe Neajlov și Argeș. Este uimit de incompetența și lașitatea generalilor Socec și Scărișoreanu și regretă neglijențele fatale care au dus la capturarea planului ro-

Generalul Berthelot decorînd un drapel de luptă

mân de operații de către inamic. În același timp, remarcă frumoasele calități ale soldatului român: simplitatea, curajul, rezistența, răbdarea, respectul și devotamentul, fără a neglija să-i surprindă și slăbiciunile: tendința de a avea reacții emotive extreme.

Încă din primele sale rapoarte trimise în Franța, el pune în evidență „inerția calculată" a rușilor, care provocaseră înfrîngerea armatei române și urmăreau în continuare „distrugerea sistematică" a forțelor românești, cu scopul de a elimina România din rîndul combatanților. El arăta că armata română, deși se confrunta cu incredibile condiții fizice (lipsă de armament modern, echipament, mijloace de transport, hrană și medicamente), are un moral bun, este foarte disciplinată, iar după reorganizare va fi o forță militară pe care aliații vor putea conta.

Admirabil organizator, un adevărat dirijor al detaliilor și succesiunii operațiilor militare, generalul Berthelot a adus o importantă contribuție la coordonarea retragerii armatei române în Moldova, la consolidarea liniei de apărare a Siretului, la reorganizarea armatei române.

Cei cîteva sute de ofițeri francezi, membri ai misiunii militare, au fost repartizați la diferite arme și eșaloane pentru a orienta, în calitate de consilieri, funcționarea noilor centre de instrucție.

Încă din primăvara anului 1917, rezultatele acestei activități începuseră să se facă simțite, România și armata română devenind un element de încredere și de stabilitate în zonă, fiind în evident contrast cu instabilitatea crescîndă din Rusia, după revoluția liberală din martie.

Mai român decît românii

În numeroasele călătorii întreprinse la Petrograd pentru a obține îmbunătățirea transporturilor aliate către România, generalul Berthelot descoperise „gîndul ascuns al camarilei ruse de a lăsa armata română să fie învinsă ori înlăturată, pentru ca apoi, după victoria aliaților, să apară drept eliberatori și să ceară ca preț al ajutorului lor Moldova, nimic mai mult". Totuși, el pleda fără încetare, atît în rapoartele trimise în Franța, cît și în discuțiile purtate la Stavka, pentru rolul de excepție pe care România și armata română trebuiau să-l aibă în echilibrul european postbelic.

Generalul Gurko, șeful Marelui Stat Major Rus în ianuarie 1917, nemulțumit de insistențele șefului Misiunii Militare Franceze, i-a răspuns, într-un moment de sinceritate:

„Dar dumneavoastră sînteți mai român decît românii! Ce interes aveți ca armata română să fie reorganizată și încă atît de repede".

Cunoscător din surse directe, militare și politice, al desfășurării revoluției ruse, generalul Berthelot era convins că „Rusia ar fi trebuit să-și spele rufele murdare după război". El urmărea cum „revoluția merge cu pași mari către pacifism și mai ales către indisciplina militară". În această atmosferă nesigură, în care structurile Imperiului țarist se prăbușeau vertiginos, generalul Berthelot avea mare încredere în renașterea armatei române și evenimentele militare aveau să confirme justețea acestui crez.

În august 1917, la un an de la intrarea României în război, germanii și austro-ungarii se pregăteau pentru ofensiva finală, care în viziunea lor ar fi însemnat zdrobirea armatei române și dispariția unui inamic incomod. Dar vitejia și hotărîrea românilor, care luptau pentru existența lor, au oprit ofensiva germană și trupele române au trecut pe neașteptate la contraofensivă și au obținut „singura victorie aliată din anul 1917", pe toate celelalte fronturi situația militară fiind nedecisă. După marile bătălii de la Mărășești, Mărăști și Oituz, generalul Berthelot nota în jurnalul său: „Nu cred că nemții vor continua după lecția care le-a fost dată".

Răsăritul roșu

Într-adevăr, amenințarea unei noi ofensive austro-germane a dispărut, dar jafurile, violurile, masacrele și revoltele militarilor ruși constituiau un nou pericol pentru armata română, pentru însăși existența statului român. Berthelot notează: „Soldații ruși vor pacea cu stupiditate... ei nu au decît pacea în cap". Dar ceea ce îngrijora cel mai mult era pactizarea cu inamicul și „la manière boche dont les Russes traitent la Roumanie" (maniera nemțească în care rușii tratează România).

Izbucnirea revoluției bolșevice din octombrie 1917 i-a transformat pe francezi în „cei mai mari dușmani ai Rusiei", în timp ce singurii prieteni deveniseră „Wilhelm și poporul său".

Cu speranța că totuși nemții vor fi cei care vor pune capăt „acestei pehlivănii numite mare revoluție", generalul Berthelot constată că „Rusia este la cheremul unei mîini de oameni îndrăzneți și fanatici", iar „tulburările comise în numele socialismului internațional sînt inimaginabile. Datorită acestei jumătăți de duzină de inconștienți care își permit să vorbească în numele Rusiei, aceasta se întoarce cu pași mari spre evul mediu".

Într-o ședință a consiliului de coroană, conducerea politică și militară a României ia cunoștință, la 16 ianuarie 1918, de conținutul ultimatumului trimis de Lenin și de Krilenko. Șeful Misiunii Militare Franceze, participant la discuție, este de părere că actul respectiv este „un monument demn de păstrat în istoria diplomației". Peste două săptămîni, guvernul bolșevic declară război României, vechiul său aliat.

Cînd **Sfatul Țării** a proclamat independența Basarabiei, la 6 februarie 1918, generalul Berthelot notează: „Este sigur că țăranul este moldovean și că tratatele din 1812 și 1878 nu au încorporat Basarabia Rusiei decît în virtutea dreptului celui mai tare". Pe de altă parte, evenimentele îl obligă să constate că „nici un rus, cu atît mai mult bolșevic decît țarist, nu va accepta ca România să se mărească pe seama Rusiei".

Cea mai mare mîhnire este produsă în sufletul generalului francez de „surda propagandă în direcția unei păci separate, susținută de generalul Averescu și de ambasadorul Italiei — Fasciotti". Situația militară disperată, după încheierea păcii separate de la Brest-Litovsk, determină România să înceapă tratative în vederea unei păci cu Germania. În această situație extrem de delicată, cînd Clémenceau dădea dovadă de intransigență, cerînd respectarea obligațiilor, indiferent de soarta unui popor și a unei țări, generalul Berthelot, înțelegînd hotărîrea conducerii românești, ia legătura cu ambasadorii la Iași și la Petrograd ai Franței, Angliei și Italiei, propunîndu-le elaborarea și publicarea unei „declarații colective a Aliaților prin care să se recunoască faptul că armata română și-a făcut întotdeauna datoria cu vitejie și loialitate, că România a cedat în circumstanțe critice și independente de voința sa și, în aceste condiții, Aliații consideră tratatul de pace impus de Germania nul și neavenit și vor proceda la revizuirea sau anularea sa în timpul negocierilor pentru pacea generală".

De fapt, tratatul de pace de la Buftea nu a fost ratificat de nici una din părți, guvernul român aplicînd parțial numai prevederile sale militare. Generalul Berthelot și-a încheiat prima misiune în România cu convingerea că „armata română, reconstituită cu prețul atîtor eforturi, și a cărei valoare s-a afirmat deja atît de fericit, reprezintă o forță pe care România nu o va putea dizolva fără a-și sacrifica viitorul".

Peste ocean și din nou în România

Imediat după întoarcerea din România, generalul Berthelot este trimis într-o nouă misiune, de astă dată în Statele Unite ale Americii, pentru a convinge autoritățile civile și militare americane de necesitatea intervenției în Europa de partea Aliaților. Reușita misiunii este o mărturie evidentă a tactului diplomatic și a spiritului deschis, pozitiv al acestui comandant, care solicită imediat o nouă comandă operativă pe frontul de vest.

În octombrie 1918, este numit comandant al Armatei de Dunăre și pornește de la Salonic spre nord, curățind Balcanii de rămășițele forțelor militare inamice. Armata română așteptă momentul propice pentru denunțarea tratatului de pace cu Germania și pregătea o ridicare generală împotriva nemților „despre care se va scrie în istorie".

Trecerea Dunării se desfășoară în sărbătoare, iar cineva observă că, la trecerea trupelor franceze prin satele românești, „ciinii nu latră".

Generalul Berthelot participă, alături de regele Ferdinand și de regina Maria, la intrarea triumfală în Bucureștiul eliberat și asistă la defilarea trupelor în fața statuii lui Mihai Viteazul. Cu această ocazie, regele îi acordă „Marea cruce a ordinului Mihai Viteazul", generalul francez fiind primul titular al acestui ordin.

Mai bine mai tîrziu decît niciodată, Clémenceau îi dă generalului Berthelot „carte blanche" în România, Transilvania, Ucraina și Crimeea. Cunoscînd pericolul trupelor sovietice din Basarabia și noua amenințare reprezentată de orientarea pro-sovietică a Republicii Ungare a Sfaturilor, Berthelot este de acord, susține și încurajează acțiunile administrative și militare ale autorităților române.

În 23 martie 1918, cînd guvernul comunist maghiar declară război cehilor, sîrbilor și românilor, făcînd în același timp apel la guvernul sovietic condus de Lenin, comandantul Armatei de Dunăre notează cu amărăciune: „Iată rezultatul politicii noastre de temporizare și de menajare!".

Ocuparea capitalei maghiare de către trupele române este acceptată și justificată în rapoartele trimise în Franța, ca fiind singura soluție militară și politică prin care „războiul cîștigat pe calea armelor să nu fie pierdut pe cale diplomatică". Armata română era singura forță capabilă să împiedice răspîndirea anarhiei în această parte a Europei.

Un mare gurmand și un om de cultură

Dacă generalul Berthelot a avut un hobby — ori un viciu — acesta a fost pofta de mîncare, „un vrai bon appetit". Contele de Saint-Aulaire, ambasadorul Franței în România, nota în memoriile sale că generalul a exercitat în România o „adevărată dictatură... gastronomică"

Jurnalul său are numeroase pasaje referitoare la delicile artei culinare. Știe să aprecieze savoarea borșului, se bucură de „noul masacru al ouălelor roșii" într-o frumoasă zi de Paști, proverbele aduse în discuție amintesc de cei „ce așteaptă să le cadă în gură ciocîrlii gata fripte" și nu este de mirare că avea peste 110 kilograme, iar soldații români l-au imortalizat în frumoase cîntece populare, pronunțîndu-i numele ca pe o firească poreclă țărănească: „moș Burtălău".

Om de umor fin și de mare cultură, generalul Berthelot participa cu sobrietate la ceremonialul curții regale, se simțea în largul său în discuțiile cu generalii români sau ruși, știa să aprecieze cum se cuvine întîlnirile cu Nicolae Iorga și nu se sfia să noteze în jurnal faptul că „a fost fermecat de talentul violonistului

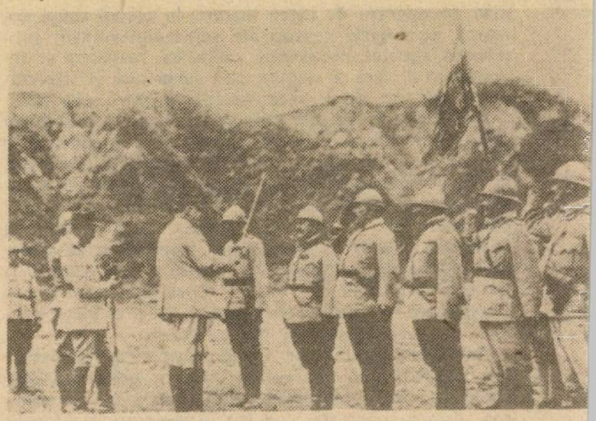

19 iunie 1917, generalul Henri Mathias Berthelot înmînînd generalului Arthur Văitoianu Legiunea de onoare

Enesco, unul dintre cei mai mari artiști ai timpului nostru".

Receptiv la toate frumusețile vieții, se amuză văzînd, la 10 mai 1917, „un Hohenzollern ascultînd Marseillaise cu mîna la chipiu" sau privindu-se „vorbind cu regele Ferdinand" într-un film realizat în gara Botoșani.

În timpul misiunii din Statele Unite și-a cumpărat o mașină de scris „Corona", pe care a folosit-o la transcrierea jurnalului și a memoriilor sale, care depășesc o mie de pagini. Dintre acestea, o treime se ocupă de cele două misiuni în România și constituie o mărturie a respectului profund pe care l-a resimțit față de această mică națiune latină pe care a ajutat-o să devină „România Mare".

Trebuie să ai un optimism congenital pentru a vedea comicul în miezul tragediei: în plină epidemie de holeră, sovietul diviziei ruse din Piatra Neamț refuză tratamentul, deoarece „soldații proletari conștienți nu vor să accepte injecțiile contrarevoluționare".

Cetățean de onoare al României

Născut la 7 decembrie 1861 în localitatea Fleurs din departamentul Loire, Henri Mathias Berthelot s-a înscris la Școala militară de la Saint Cyr în 1881. La absolvire, în 1883, este avansat sublocotenent de infanterie, fiind repartizat în Algeria. După un stagiu în Indochina franceză (Vietnam), revine în Franța în 1887. În anul următor este admis la Școala Superioară de Război. În 1890 este atașat la Marele Cartier General. În 1910 primește comanda unui regiment de infanterie, avînd gradul de colonel. Este avansat general de brigadă în 1913.

La izbucnirea primului război mondial este locțiitor pentru operații al generalului Joffre, șeful Marelui Cartier General Francez, apoi primește comanda unui grup de armate.

Cele două misiuni în România și cea din Statele Unite i-au prilejuit cunoașterea unor mari personalități politice, militare și culturale din aceste țări.

În 1917 primește aproape simultan titlul de cetățean de onoare al României și cel de „Mare ofițer al Legiunii de onoare".

După terminarea războiului este numit guvernator al orașului Metz și comandant suprem al provinciei Lorraine. În perioada 1922 — 1926 a fost guvernator al orașului Strasbourg.

În fiecare toamnă, pînă la sfîrşitul vieţii, a călătorit în România. În anul 1922, guvernul României l-a împroprietărit în mod simbolic, acordîndu-i o fermă în localitatea Fărcădin, în Ţara Haţegului, judeţul Hunedoara.

La 5 iunie 1926, Academia Română l-a ales membru de onoare.

A decedat la 29 ianuarie 1931. La ceremonia funerară din capitala Franţei, oficiată în catedrala Saint Louis des Invalides, au luat parte mareşalii Pétain, Lyautey şi Franchet d'Esperey, generalii Gamelin, Weygand şi Maginot, iar dintre români, ataşatul militar al României şi profesorul Nicolae Iorga.

Prin testament, proprietatea sa din Transilvania a fost donată Academiei Române pentru a asigura burse de studii în Franţa unor tineri ofiţeri români. Municipalitatea oraşului Iaşi i-a turnat un bust în bronz, pe un soclu aflat acum în spatele Teatrului Naţional şi străzi importante din Bucureşti şi din alte oraşe româneşti au primit numele său.

■ MIHAI POPESCU

Perle într-o cupă cu vin

Pentru că Marc Antonius s-a arătat foarte surprins de fastul exorbitant al banchetului pe care Cleopatra îl oferea în cinstea lui, ea a supralicitat, punînd într-o cupă cu vin două perle de o valoare nepreţuită. După ce i-a spus că tributul pe care i-l oferea se cuvine a fi mai mare decît preţul acelui festin, ea a băut perlele împreună cu vinul. După ce au devenit amanţi, nici Antonius nu s-a lăsat mai prejos, oferindu-i reginei Nilului... Ciprul, Fenicia, Siria şi părţi din Arabia, Cilicia şi Iudeea.

Capul Sfîntului Ioan Botezătorul

Atunci cînd Irodiada, după moartea soţului ei, va încălca legea ebraică şi se va căsători cu cumnatul său Irod, acest act imoral va fi aspru condamnat de Ioan Botezătorul. Numai că lui Irod îi stîrnea o şi mai mare patimă Salomeea, fiica Irodiadei, cea mai mare plăcere a lui fiind să o vadă măcar dansînd. Îndemnată de mama sa să-i facă pe plac, Salomeea a acceptat să danseze în faţa lui, cu condiţia să-i dăruiască orice îi va cere. Acest „orice" nu a fost altceva decît capul Sfîntului Ioan Botezătorul, pe care l-a obţinut în acest fel, oferindu-i-l, la rîndul ei, pe un platou de argint mamei sale, care s-a considerat astfel răzbunată.

Cadouri pentru IUBITE

Libertatea

Ca un alt suveran al Constantinopolului, cu aproape un mileniu în urmă, Soliman Magnificul, cel care a dat mărire şi strălucire militară fără precedent Imperiului otoman, va oferi libertatea sclavei sale Roxana, din dragoste, după care o va lua şi de soţie. Un martor din epocă a scris: „În această săptămînă s-a petrecut în oraş un eveniment extraordinar: Soliman a luat, pentru a o face sultană, o sclavă din Rusia."

Sonetele lui Shakespeare

Cele 154 de astfel de poeme dăruite literaturii universale de marele Will, considerate printre cele mai frumoase creaţii lirice din toate timpurile, chiar dacă astăzi se ştie mai puţin, au fost de fapt dedicate unei femei învăluite în mister, Doamna Brună.

Taj Mahal

De cînd soţia sa favorită, Mumtaz Mahal, a murit, în 1631, aducînd pe lume al paisprezecelea copil, şahul Jahan, împăratul mongolilor, nemîngîiat pe vecie, a pus să i se construiască un mausoleu de alabastru. 20 000 de lucrători au muncit timp de 15 ani pentru a ridica această neasemuită necropolă. Ea se păstrează intactă pe malul rîului Jumna, în nordul Indiei, în interiorul unei grădini străjuite de zid, înconjurată de dale de marmură şi bazine cu apă care îi reflectă în unde frumuseţea. Şahul ar fi dorit şi pentru sine un edificiu similar, o replică în marmură neagră a lui Taj Mahal, dar nu a mai apucat să-şi ducă gîndul la împlinire, întrucît a fost detronat de unul dintre fiii săi.

Bicicleta de 10 000 de dolari

„Jim Diamont" Brady oferă actriţei Lillian Russel, de care era îndrăgostit, o bicicletă aurită cu ghidonul de sidef şi cu spiţele avînd montate diamante, smaralde, rubine şi safire. Cînd miss Russel pleca în turnee, bicicleta, pusă într-o husă din piele albastră, o însoţea peste tot.

Trandafiri roşii pentru eternitate

După moartea tragică a actriţei Marilyn Monroe, în 1962, Joe Di Maggio, al doilea soţ al său, va depune de trei ori pe săptămînă cîte un buchet de trandafiri roşii pe mormîntul ei, în aşa fel ca iubita lui să aibă totdeauna flori proaspete şi în... eternitate.

Diamantul lui Liz Taylor

Richard Burton a cumpărat un diamant de 69,42 carate, în valoare de 5 250 000 de franci, pentru a i-l oferi lui Liz Taylor. Printre alte semne exprimate în cadouri ale iubirii sale mai amintim: o haină de vizon, cea mai scumpă din lume (625 000 F), diamantul Krupp, de 33,9 carate (1 750 000 F), diamantul Ping-Pong (190 000 F), un smarald de 465 000 F şi o broşă cu safire estimată la 325 000 F.

BUDAPESTA 1919:

PILDA DE OMENIE A ARMATEI ROMÂNE

La 1 Decembrie 1918, la Alba Iulia, era consfinţită făurirea statului naţional unitar român, operă pentru eternitate a unui popor atît de greu încercat de vicisitudinile istoriei.

Totul ar fi putut să intre de atunci în normal, dar nu ne era dat nouă să obţinem o victorie fără chinuri şi jertfe. Două au fost cauzele fundamentale care au determinat izbucnirea în 1919 a conflictului armat româno-ungar: în primul rînd, „noua" Ungarie — şi în varianta Karolyi şi în varianta Bela Kuhn — a dovedit extrem de rapid că nu înţelege să abandoneze „moştenirea" Coroanei Sf. Ştefan; în al doilea rînd, aliaţii occidentali, uneori din simplă ignoranţă, alteori din interes, au alimentat nepermis de mult speranţele Budapestei, favorizînd astfel conflictul.

Primul punct al discordiei a fost convenţia militară de la Belgrad din 13 noiembrie 1918 care a permis Ungariei să menţină forţe militare pe linia Mureşului şi după 1 Decembrie 1918. În teritoriul încă ocupat s-a dezlănţuit teroarea antiromânească, nelegiuirile succedîndu-se într-un ritm ameţitor. A urmat o nouă „linie de demarcaţie" impusă de Aliaţi, care nu a avut darul să rezolve situaţia din ce în ce mai încordată. După ciocniri sîngeroase în Apuseni la începutul anului 1919 şi după noi tentative nereuşite ale Aliaţilor de a stăvili escaladarea conflictului, armata roşie ungară, reprezentînd oficial Republica Ungară a Sfaturilor, dar, în fapt, idealul Ungariei milenare, a atacat la 15/16 aprilie 1919 poziţiile armatei române. Reacţia forţelor subordonate Comandamentului Trupelor din Transilvania a fost promptă şi eficientă, între 30 aprilie — 1 mai ostaşii români atingînd Tisa. Nu era însă sfîrşitul campaniei pentru că, la 20 iulie 1919, armata roşie ungară face o nouă încercare disperată de a înfrînge trupele române şi a-şi croi drum spre Transilvania. Înfrîngerea administrată atacatorilor de marile unităţi române în ceea ce s-a numit bătălia de pe Tisa a determinat dezagregarea completă a regimului Bela Kuhn şi a visurilor „internaţionaliste" de cooperare cu Rusia bolşevică a lui Lenin.

Prezenţa armatei române la Budapesta nu a fost deci împlinirea unui vis megaloman, ci satisfacerea unei necesităţi vitale la acea dată: salvgardarea Marii Uniri înfăptuite în 1918.

Perioada în care armata română s-a aflat la Budapesta constituie o confirmare în plus a faptului că singurul scop al acţiunii militare a României din 1919 a fost acela de a elibera şi apăra Transilvania, revenită la trupul ţării prin hotărîrea Adunării Naţionale de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918.

Misiunea armatei române a fost extrem de dificilă pentru că Ungaria se găsea într-o situaţie economică dezastruoasă, la care se adăuga un climat politic confuz în care numai poziţia net revanşardă a „reacţiunii albe" era definită fără echivoc. Comandamentul român, conştient de faptul — recunoscut cu sinceritate de generalul Mărdărescu — că „o ocupaţiune, oricît de civilizată ar fi ea, este totuşi dureroasă", a încercat să adopte de la început o conduită principială, clară în scopuri şi fermă în aplicare faţă de toate categoriile populaţiei. Era singura soluţie acceptabilă în condiţiile în care intrarea trupelor române în Budapesta a dat naştere la reacţii contradictorii: unii s-au refugiat înspăimîntaţi de represaliile prevestite de propaganda maghiară de toate nuanţele, alţii — în special politicienii de dreapta —, deşi în ascuns, făceau planuri de recucerire a Transilvaniei, sperînd că vor găsi în ostaşul român paravanul ideal pentru „rezolvarea" problemei comuniste şi a celei evreieşti. În fine, marea majoritate a cetăţenilor de rînd, dincolo de sentimente naţionale şi naţionaliste, aştepta de la armata română rezolvarea problemei numărul unu a acelor zile: hrana.

Ca de atîtea ori pe parcursul istoriei noastre, ostaşul român nu a făcut notă discordantă cu frumuseţea morală caracteristică poporului din care provenea şi s-a comportat demn pe măsura aşteptărilor exprimate de generalul Constantin Prezan în 5 august 1919: „Am credinţa că acum cînd duşmanul a fost îngenunchiat şi distrus, armata ce comandaţi (este vorba de generalul Mărdărescu — **n.n.**) se va conduce cu locuitorii teritoriilor cucerite în aşa fel, încît lumea întreagă va putea constata că noi, soldaţii, suntem cu adevărat reprezentanţii unui popor cinstit, drept, bun şi înaintat".

În acest spirit este redactată şi prima proclamaţie a comandantului trupelor din Transilvania, care insera principiile relaţiilor dintre ostaşii români şi populaţia civilă:

„1. Armata românească nu face război locuitorilor, ci armatelor care au atacat-o.

2. Soldatul român garantează liniştea, avutul şi viaţa cetăţenilor".

Cercurile politice maghiare au privit cu circumspecţie aceste măsuri, încercînd prin diferite mijloace să submineze autoritatea mili-

tară românească deoarece, avînd proaspătă în amintire experiența ocupării Bucureștilor, nu credeau că o armată se poate comporta altfel decît cea germană sau austro-ungară, iar pe de altă parte, o stare conflictuală între armata română și populația civilă convenea mai mult țelurilor politice pe care le urmăreau.

Pe toată durata ocupației, aceste cercuri politice au folosit felurite mijloace pentru a crea o tensiune artificială în relațiile armatei române cu cetățenii pașnici ai Ungariei pe care intenționau să-i folosească drept masă de manevră.

Astfel, la 21 august 1919, generalul Mărdărescu a fost obligat să dea o proclamație prin care declara nulă și neavenită starea de asediu anunțată de ziarele „Reggeli Hirek" și „Budapeszti Közlöny" cu o zi înainte.

Generalul Ștefan Holban, învestit guvernator al Budapestei în august 1919, povestea că după trei zile de la ocuparea Budapestei s-a făcut cu știința poliției din capitală un început de pogrom contra evreilor. Replica comandamentului român a fost promptă și tăioasă. Interpelîndu-l pe șeful poliției budapestane, generalul Holban i-a comunicat că în cazul în care nu e capabil să mențină ordinea va fi înlocuit cu un ofițer român „... fiindcă atîta timp cît armata română e în Budapesta vrem ca toată lumea, fără deosebiri de religie sau alte considerațiuni externe, să fie protejată de răufăcători".

Drept „recompensă" pentru acest mod de comportare, în toamna lui 1919, despre generalul Holban s-a lansat zvonul că s-ar fi sinucis datorită, chipurile, remușcărilor care-l bîntuiau din perioada cît fusese guvernator al Budapestei. Sponsor: Horthy și ceilalți. „Agent publicitar": ziarul italian „Corriere della Sera". O gogoriță pentru care Marele Cartier General român a fost nevoit să intervină energic pe lîngă ataşatul militar italian, generalul Ferigo. Cum generalul Holban era viu și sănătos și nu avea nici conștiința încărcată, lucrurile s-au stins aici. Dincolo de toate, însă, o punte se stabilește între Budapesta și Roma și ea ne va fi nefastă în vara lui 1940...

Tot ca răspuns la provocările reacțiunii maghiare, într-o altă proclamație, datată 20 august 1919, comandamentul român avertiza că „... nu va servi de unealtă nimănui, pentru a se pune în serviciul persecuțiunilor politice de orice natură, lăsînd din acest punct de vedere întreaga responsabilitate acelora care, folosindu-se de situația actuală, s-ar deda la persecuțiuni politice. Comandamentul român se va mărgini la menținerea ordinei și nimic mai mult".

Ziarul „Pesti Elek" din 26 septembrie 1919 confirmă poziția autorităților militare române, arătînd că acestea nu au permis, în teritoriul pe care îl supravegheau, ca guvernul Friedrich să facă un lagăr pentru internarea bolșevicilor. Într-adevăr, sub privirea „blîndă" a noilor autorități ungare, la Hajmasker se încropise un lagăr unde erau deținute circa 1 000 de persoane sub acuzația de bolșevism. Scrisoarea populației budapestane care face apel la armata română pentru a stăvili „teroarea albă" și adresa prefecturii județului Szabolcs în care se spune „Cînd s-ar întîmpla asta (retragerea trupelor române — **n.n.**), sute de mii din populația cinstită, care n-are nici o legătură cu bolșevismul, însă mai cu seamă pătura inteligentă, ar fi expusă răzbunării crunte și sîngele multor elemente nevinovate și prețioase ar uda pămîntul", pun într-o lumină adevărată caracterul ocupației române. Afirmația că trupele române ar fi instituit teroarea anticomunistă cade în fața acestor probe care fac dovada incontestabilă a faptului că principalul scop al acțiunii militare a României în anul 1919 a fost, în exclusivitate, reîntregirea neamului românesc, apărarea integrității teritoriale amenințate de politica agresivă a Budapestei.

Pentru a folosi în continuare documentele, vom cita mai amplu dintr-o proclamație care definește în termeni fără echivoc modul în care armata română a înțeles misiunea sa în Ungaria:

„Svonuri tendențioase și răuvoitoare au fost răspîndite cu scop de a insinua că Comandamentul militar sau guvernul român ar fi contribuit într-un mod oarecare la aducerea la cîrma statului ungar a guvernului actual (este vorba de guvernul Friedrich care a succedat guvernului socialist condus de Peydl — **n.n.**). Încă de la început, Comandamentul Trupelor din Transilvania a făcut cunoscut că autoritățile militare nu au și nu vor avea nici un amestec în chestiunile lăuntrice ale Ungariei. **Rolul armatei române nu este nici de a aduce, nici de a menține guverne în teritoriul altor state și nu a recunoscut pînă acum nici un guvern ungar** (subl. ns.). Dorința României este ca (tot) odată tranșate — de acord cu aliații ei — toate chestiunile care au rezultat din războiul actual, să reia relațiuni pacinice normale cu poporul vecin ungar, căruia îi cere numai o conduită leală și împlinirea strictă a angajamentelor luate.

În aceste condițiuni suntem dispuși a ajuta și a înlesni, pe cît mai mult, ameliorarea stării economice a poporului ungar (...). Armatei române, care a întreprins acțiunea militară în urma provocațiunei armatei inamice de la Tisa, îi e străin orice spirit de răzbunare. Ea dorește numai să vadă înfăptuită liniștea în Ungaria și pacinica dezvoltare a statului ungar, pe căile ce le va alege însuși poporul.

Ocupațiunea provizorie a armatei române nu împiedică ca viața politică să se manifeste în conformitate cu ordonanțele date în cadrul liniștei".

În aceeași ordine de idei să subliniem că acele cercuri politice maghiare care au încercat ca în umbra armatei române să rezolve în mod radical problema bolșevismului au fost complet dezamăgite de comportarea românilor. Neînțelegînd sau, mai corect, nevrînd să înțeleagă că prezența armatei române la vest de Tisa era dictată exclusiv de tranșarea problemei Transilvaniei, reacțiunea maghiară a încercat să atribuie trupelor române rolul de jandarm în sud-estul Europei. În planurile magnaților unguri atribuirea acestei „misiuni" României rezolva două puncte esențiale: la adăpostul, și cu ajutorul, românilor urmau să fie încheiate conturile cu mișcarea comunistă și, în același timp, printr-o propagandă abil condusă în Occident, trebuia să convingă opinia publică de amestecul făţiș al armatei române în treburile interne ale Ungariei. Dar armata română nu a făcut acest joc, în aparență subtil, dar în realitate tradițional al burgheziei maghiare și nu s-a antrenat în acțiuni represive care să favorizeze o anumită formațiune politică. Șovinismul maghiar a ripostat prompt, dar aberant: armata regală română este procomunistă! Primul ministru Friedrich își declara într-o convorbire particulară uimirea față de atitudinea românilor. „Cum explici dumneata (Radu Cosmin — **n.n.**) că un director al ziarului „Pesti Hirek", fost turburător, arestat de noi a fost eliberat de un maior român? Karol Iancso, șeful ziarului „Voros Ujsag", oficiosul lui Kuhn Bela, care a scris articole murdare contra regelui și reginei României și contra armatei române, numind-o armată de bandiți, a fost închis de guvernul nostru și liberat urgent de armata română. Eu nu-mi explic!". Și, în loc de concluzie logică, Friedrich face un „salt mortal": „Și-apoi eu am impresia că românii susțin pe bolșevici. Asta rănește inima! Un exemplu: Adunarea avocaților n-a avut voie să se întrunească pentru rezolvarea unor chestii de ordin economic. În schimb, în 26 de adunări, muncitorii socialiști au avut voie".

Să adăugăm că, după cîteva zile de la instalarea autorităților române la Budapesta, dispoziția inițială a suspendării tuturor întrunirilor politice a fost abrogată. Menținîndu-se

ferm pe poziția sa inițială de neamestec în chestiunile luptei interne pentru putere, armata română a scăpat din plasa cu care a încercat să o învăluiască reacțiunea maghiară prin politica ei duplicitară. Clica strînsă în jurul lui Miklos Horthy, Friedrich și arhiducelui Iosif credea în „șansa" instaurării unui regim de teroare — care, așa cum am arătat deja, se potrivea perfect cu linia politică adoptată — cînd s-a simțit amenințată cu democrația! Cînd autoritățile române au permis în octombrie 1919 manifestările de stradă organizate de social-democrația nemulțumită de guvernul Friedrich, ministrul de interne Gyula Pekar s-a gîndit că a venit momentul potrivit pentru a convinge Comisia Interaliată din Budapesta că atitudinea armatei române aduce grave prejudicii menținerii ordinii în țară. În consecință, el a trimis numitei comisii, mult prea sensibilă la cereri nejustificate ale burgheziei maghiare, următoarea scrisoare: „Am onoarea a vă face cunoscut că după nota 930/9—5 a Ministerului de Război ungar, comandamentul suprem maghiar comunică că vin rapoarte din toate părțile teritoriului ocupat de români din care reiese că românii pun în libertate toți comuniștii arestați și agitatorii periculoși și în același timp ei susțin pe aceștia din urmă.

Activitatea premeditată a României îndreptată împotriva menținerii ordinii ia, de la o zi la alta, proporții din ce în ce mai mari.

Recent a fost primit un raport din care reiese că românii vor să dezarmeze jandarmii la Tatatovaros, ceea ce înseamnă în acest ținut, locuit de mineri, un mare pericol și poate duce la vărsare de sînge.

Cer misiunii militare interaliate să binevoiască a interveni de urgență pentru a pune imediat comuniștii sub supraveghere, mai ales în orașe, pentru că altfel menținerea ordinei poate întîmpina cele mai mari dificultăți.

În orice caz această activitate a românilor nu va fi împiedicată prin măsuri energice luate de către misiunea de înțelegere. Ministerul de Război maghiar își declină orice responsabilitate asupra consecințelor ulterioare.

Prezentată Misiunii Militare Interaliate, Budapesta 3 octombrie 1919".

Situația „explozivă" din zona carboniferă Tatabanya era însă datorată represaliilor dezlănțuite de jandarmii unguri împotriva minerilor suspecți de simpatii bolșevice. Mărturie pentru această stare de lucruri stă adresa comitetului minerilor din Tatabanya din 30 septembrie 1919 prin care este cerută cu

Un grup de copii unguri alături de ostașii români

insistență intervenția trupelor române pentru a stăvili excesul de zel al autorităților maghiare, care se soldase numai în 6 septembrie cu 6 morți și 25 de răniți.

Scrisoarea lui Pekar era o tentativă prea puțin disimulată de a-i convinge pe Aliați că singura forță capabilă de a reprima bolșevismul ungar nu putea fi decît armata națională condusă de Miklos Horthy. În subtext este insinuată însă ideea că singurul motiv al prezenței armatei române pe teritoriul maghiar îl constituia lichidarea comuniștilor. Deci, făcînd complet abstracție de revendicările teritoriale ale românilor, cercurile politice ungare dădeau acțiunii militare a României aspectul unei cruciade împotriva bolșevismului, o caracterizare forțată și în evidentă contradicție cu faptele. Concluzia acestui raționament vicios era că armata română fiind prin comportarea ei probolșevică nu avea ce căuta în Budapesta! Departe de a fi obtuzitate de vederi, această perspectivă înaintată de Budapesta era integrată unui program abil cu un vădit caracter antiromânească, care nu făcea decît să anunțe politica revanșardă ce va fi practicată de Ungaria lui Horthy.

Deși propaganda ungară a încercat să prezinte în culori sumbre perioada de ocupație și există încă destui autori care se situează pe aceeași poziție, putem aduce dovezi concludente că lucrurile nu au stat așa. O adresă înaintată Comandamentului trupelor române din Budapesta de către partidul social-democrat și semnată Imre Peydl sună astfel: „Excelență, am onoarea a vă anunța cu respect că cele două meetinguri politice care Excelența Voastră le-ați admis în 23 l.c. (luna curentă — **n.n.**), le-am ținut și au luat parte la ele cel puțin 100 000 de oameni (una sută mii): din cauza localurilor nu au putut lua parte mai mulți. Aceste meetinguri au decurs în general în liniște, într-o calmitate impunătoare și aici partidul social-democrat și-a putut exprima și manifesta ținuta sa politică liber, neinfluențat și neîmpiedicat de nimeni". Aceasta se petrece în septembrie 1919, iar în octombrie 1919 încep demonstrațiile de stradă ale muncitorilor fără lucru din Budapesta (circa 500 000), inițiate și organizate de partidele de opoziție. Aceste formațiuni politice au dat o înaltă apreciere îngăduinței oferite de comandamentul român pentru desfășurarea acestor manifestații și au fost unanime în a dezavua hotărîrea luată de colonelul american Horovitz, la insistențele lui Gyula Pekar, de a da un certificat de bună purtare trupelor albe comandate de Horthy.

De altfel, prin poziția pe care s-a situat, parte din membrii Misiunii Militare Interaliate — chemată să coopereze cu comandamentele român și sîrb în toate chestiunile privitoare la Ungaria — au făcut tot ce le-a stat în putință pentru a sprijini dușmanii declarați ai românilor, gen Horthy sau arhiducele Iosif. Rattigan, însărcinatul cu afaceri englez la București, scria în raportul adresat la 15 octombrie 1919 lordului Curzon, ministrul englez al afacerilor externe: „Am curajul să spun că generalii care compun Misiunea Militară Interaliată au intrat în funcțiunile lor pe o cale greșită și că felul lor s-a arătat din ce în ce mai deplasat, în raport cu desfășurarea evenimentelor. Felul lor de a judeca este influențat în mare parte de elemente dușmane românilor. Cea mai mare parte dintre informatorii lor sînt unguri. Cu cît aceștia și-au dat seama că rapoartele lor — ostile românilor — erau acceptate, cu atît ele deveneau mai violente...".

Din cele arătate pînă aici putem trage concluzia că acțiunea militară a României în 1919 nu a fost dictată de spaima de bolșevism — deși pentru România Mare, amenințată fățiș, atît din vest cît și din est, de „puterea sovietelor", teama era cu totul justificată —, ci de împlinirea deziderateului eliberării Transilvaniei, iar afirmația că amiralul Horthy a preluat puterea cu ajutorul trupelor române este cu totul lipsită de conținut real.

Mergînd mai departe, pentru o mai deplină lămurire a cititorului, vrem să supunem atenției cîteva documente care atestă modul în

care populația ungară a apreciat comportarea trupelor române. Aceste dovezi sînt în total dezacord cu imaginea soldatului român pe care a încercat să o zugrăvească propaganda maghiară.

La Csepel, regimentul 10 vînători, avînd în pază fabrica de muniții, a descoperit printre alte obiecte de bronz destinate topirii și clopotul bisericii catolice din localitate. Contrar exemplului armatei austro-ungare care a jefuit fără scrupule și clopotele bisericilor ortodoxe române, ostașii noștri au returnat clopotul autorităților locale.

„În numele parohiei romano-catolice precum și al credincioșilor romano-catolici primiți vă rog cele mai adînci mulțumiri — se spune în adresa Oficiului parohial romano-catolic din Csepel — pentru că ați binevoit a ne da clopotele, ce fuseseră depozitate la fabrica de muniții din Csepel pentru scopuri militare. Pentru această faptă nobilă Dumnezeu să vă binecuvînteze".

Orașul Debrețin și județul Hajdu, situate la est de Tisa, s-au aflat pentru o perioadă mai lungă de timp sub ocupația trupelor române. În mai 1919, primarul Debreținului și prefectul județului semnau o scrisoare în care își exprimau gratitudinea față de generalul Constantin Dumitrescu, comandantul acestei divizii, care „...deja prin declarația sa făcută cu ocazia intrării în oraș a cîștigat simpatia populației, a liniștit spiritele". Mai departe se subliniază că această simpatie care la început s-a manifestat numai față de persoana comandantului, „... s-a potențat în iubire caldă și în stima (...) față de întregul corp ofițeresc al diviziei."

O declarație demnă și sobră din Kispesta, datată 15 octombrie 1919, atestă că Regimentul 3 vînători (compania 7) „...și-a meritat în afară de satisfacția obștească deplină și cea mai recunoscătoare mulțumire pentru că a supravegheat cu credință și conștiinciozitate viața și avutul tuturora". Aceluiași regiment îi adresează mulțumiri similare și primăria din Vecses.

Asemenea mulțumiri s-au mai trimis din Monor și Soroksar.

Așa cum am arătat de la început, una din problemele cele mai grave cu care era confruntată populația Ungariei și în special cea a capitalei era aprovizionarea cu alimente. Pregătirile de război ale guvernului Bela Kuhn au fost făcute în dauna populației civile care înainte de intrarea trupelor române se găsea în situația nu prea fericită de a avea ca aliment de bază dovlecii. Un prim pas pe care l-au făcut autoritățile române a fost acela de a da o destinație corectă resurselor de alimente stocate de statul și armata ungară. „Toate aceste cantități de alimente care au aparținut statului ungar, cele ce au aparținut Ministerului de Război ungar cum și cele ce nu au nici pînă astăzi nici un proprietar se consideră de armata română drept captură de război și se dau populației din Budapesta fără nici o plată. Distribuția alimentelor la populație se va face de către delegații primăriei Buda-Pesta, în unire cu administratorul locotenent Iliescu, întocmind tabele de persoanele și cantitățile distribuite"

Dar cu această măsură problemele erau departe de a fi rezolvate deoarece erau întîmpinate greutăți majore în asigurarea transportului acestor alimente din locurile de depozitare către centrele de desfacere. Comandamentul român a dispus în aceste condiții înființarea a „2 perechi de trenuri zilnice, numite trenuri de aprovizionare, care circulă în toate direcțiile pentru a transporta alimente în oraș". Transporturilor de aprovizionare le-a fost acordat un regim special, ele avînd prioritate absolută chiar față de convoaiele militare.

De asemenea, autoritățile române au dat autorizație de liberă circulație tuturor agenților însărcinați (în număr de 1200) de Ministerul maghiar al aprovizionării cu achiziția de alimente. Pînă la urmă aceștia s-au dovedit mai preocupați de realizarea unor interese personale și au promovat specula și frauda, iar comandamentul militar a fost obligat să numească delegați speciali ai armatei care să supravegheze atît strîngerea produselor, cît și transportul și distribuția lor la populație. În această acțiune armata a avut și sprijinul comisiei de alimentare engleze.

Concentrîndu-și eforturile pentru a ajuta Budapesta, orașul cel mai lovit de foamete, Comandamentul Trupelor din Transilvania a ordonat de la început ca aproximativ 40 de comune situate în jurul Budapestei să fie complet scutite de rechiziții pentru armată, urmînd ca tot surplusul alimentar al acestor comune să fie transportat în capitală. Rechizițiile au fost prohibite și în Budapesta, iar ca măsură contra speculei a fost interzis transportul de alimente din Budapesta în afară.

Pentru că depozitele rechiziționate nu acopereau în întregime nevoile populației, toată regiunea ocupată între Tisa și Dunăre a fost împărțită în comitate administrative de alimentare, aflate sub direcția prefectului ungar din comitatul respectiv.

Se urmărea obținerea unei evidențe clare a resurselor alimentare disponibile pentru ajutorarea populației înfometate din Budapesta. Mai mult, guvernul și Marele Cartier General au intervenit pentru a fi vîndut Ungariei grîu românesc.

Efectul acestor măsuri a fost prompt și astfel Budapesta a primit zilnic, prin intermediul armatei române, 10—15 vagoane de grîu precum și vagoane de zarzavat și alte alimente.

O altă înlesnire a fost acordarea dreptului de a face pîine pentru Budapesta și Manutanței centrale a armatei ungare. Autoritățile maghiare au mai primit 60 000 de porci pentru a fi tăiați 300 pe zi și împărțiți populației, precum și cele

...Am venit cu gînd de pace și de binefacere

BUDAPESTA 1919:

50 000 kg carne congelată, 20 000 kg carne de porc şi viţel, 20 000 kg carne sărată şi 10 vagoane de grăsime ascunse în frigoriferele societăţii „Haditelnin" şi 10 000 vagoane de cartofi din regiunea de la est de Tisa. Tot pentru înlesnirea aprovizionării a fost permis exportul vinului în Austria în schimbul unor articole alimentare.

Pe toată perioada ocupaţiei au funcţionat prin grija unităţilor române 14 cantine populare unde copiii, bătrînii şi femeile sărace au primit hrană în mod gratuit. Fiecare corp de trupă hrănea în plus zilnic un mare număr de săraci şi mai ales de copii. Astfel, Divizia 2 cavalerie raporta la 24 octombrie 1919 că, pe lîngă măsurile luate pentru o aprovizionare regulată a populaţiei, regimentele şi celelalte unităţi din subordine au hrănit copii orfani din Budapesta, Vác şi celelalte localităţi de reşedinţă. Iată numai cîteva exemple: Regimentul 10 roşiori întreţinea în Budapesta o cantină unde se servea de două ori pe zi masa la 100—200 persoane, Regimentul 5 roşiori hrănea zilnic 600 de copii orfani, iar Regimentul 4 roşiori peste 140. În mod asemănător au procedat şi ostaşii Diviziei 7 infanterie: la Regimentul 14 infanterie erau hrăniţi 100 de copii, la Regimentul 15 infanterie — 250; la Regimentul 16 infanterie — 300 copii ş.a.m.d.

Este necesar să subliniem că această comportare a ostaşilor români nu a fost impusă de un ordin, ci a fost o iniţiativă proprie născută de sentimentele lor umanitare. O dovadă în plus că soldatul român nu venise în Ungaria dornic să-şi răzbune semenii ucişi mişeleşte de trupele austro-ungare pe timpul cît acestea în mod trecător au fost învingătoare, nici să-i extermine pe maghiari care făcuseră din distrugerea românilor şi a românismului o politică de stat.

Felul în care autorităţile române au procedat în problema hranei a generat reacţii din cele mai diverse. Cea mai mare parte a populaţiei, în special din Budapesta, o bună parte a presei maghiare şi chiar cîţiva oameni de stat au salutat şi au adus călduroase mulţumiri Comandamentului Trupelor din Transilvania pentru ajutorul nepreţuit dat de trupele române. Încă din 30 august 1919, primarul Budapestei aduce mulţumirile sale şi ale locuitorilor pentru că „arătaţi atîta bunătate către copiii săraci din oraş, fiindcă în vremea aceasta grea

Armata română hrănind populaţia săracă din Budapesta

populaţia săracă a capitalei suferă foarte mult şi noi, conducătorii, cu toată stăruinţa noastră, nu suntem în stare a le ajuta cît de cît".

Cetăţenii din Ujszasz arată că Batalionul 14 pionieri, prin măsurile luate, a adus în stare de funcţionare moara „care a putut lucra spre bucuria şi binele întregii populaţii" şi în încheiere menţionează: „Vă mulţumim şi pentru că aţi aprovizionat cu făină şi alte alimente săracii şi orfanii".

Primăria comunei Soroksar atestă faptul că „comandantul Regimentului 10 roşiori, D-l colonel Gheorghe Stancov, împreună cu ofiţerii regimentului, au înfiinţat în comun o bucătărie populară, de unde, în perioada de la 17 august pînă la 4 septembrie 1919, 100 băieţi săraci şi bătrîni primeau zilnic, gratis, dejun, prînz şi cină. Pe calea aceasta voim a ne exprima mulţumirile noastre D-lui Comandant de regiment şi corpului ofiţeresc pentru faptul uman şi sacrificiul făcut; vom gîndi şi în viitor la dînşii ca la binefăcătorii noştri".

24 de locuitori de pe strada Halom din comuna Vecses îşi pun semnătura pe scrisoarea de mulţumire adresată comandantului, gradaţilor şi soldaţilor din Bateria 3 — Regimentul 14 artilerie „pentru îngrijirea copiilor săraci, pentru ajutorul dat la adunarea bucatelor şi pentru obţinerea lemnelor de foc".

Un alt document emis de autorităţile maghiare în 20 august 1919 certifică faptul că Batalionul 2 din Regimentul 6 vînători, cantonat în cazarma Regimentului 1 honvezi din Budapesta, oferea zilnic o strachină cu supă de arpacaş cu carne şi 300 grame de pîine la 400 de copii săraci. Omenia acestui gest este astfel înscrisă în adresa menţionată: „Această hrănire o acoperă soldaţii români în detrimentul drepturilor lor pînă cînd transportul de alimente corespunzător acestui scop va sta la dispoziţia lor".

Alte mulţumiri scrise au fost înaintate armatei române de primăriile comunelor Rakospalota, Vác, Godollo, Szolnok, Besenyzog, Künszentmiklos etc., multe sînt însă din Budapesta fiind semnate de oameni de diverse condiţii: una de un ofiţer activ al Regimentului 32 infanterie, alta de maiorul în retragere Kempel Karol, o alta de Livia Seculici, văduvă.

Comisia Militară Interaliată din Budapesta, în ciuda comportamentului ei echivoc, a fost nevoită să dea o confirmare oficială eforturilor făcute de români. În adresa 840/12.XI. 1919 semnată de prezidentul zilei, generalul Grazziani, sînt aduse mulţumiri pentru măsura Comandamentului român de a fi împărţite o serie de alimente populaţiei sărace.

Un alt argument în favoarea celor expuse pînă aici îl constituie şi faptul că guvernul român a solicitat Conferinţei de Pace deja de la 2 septembrie 1919 permisiunea de a-şi retrage trupele la est de Tisa. Această cerere, ca şi cea din octombrie, a fost refuzată de la Paris pe diferite motive. În cele din urmă, în noiembrie 1919 armata română şi-a început retragerea, aprobată de Paris în urma unei noi solicitări exprese a Bucureştilor. Proclamaţia generalului Mărdărescu din 11 noiembrie 1919 este cît se poate de sugestivă: „Părăsind capitala Ungariei, România ţine a afirma încă o dată că în urma atacului de pe Tisa, care a motivat acţiunea sa militară,

n-a fost călăuzită decît de legitima apărare şi cerinţele militare. Orice gînd de asuprire sau de răzbunare i-a fost străin (...). Cu simţămîntul de a-şi fi exercitat dreptul ei şi de a fi îndeplinit o datorie de umanitate, armata românească ţine încă o dată să afirme că a considerat totdeauna afacerile lăuntrice ale Ungariei ca aparţinînd poporului ungar, căruia îi doreşte restabilirea liniştii, evitînd orice persecuţiuni politice, sociale sau religioase (...). Armata românească mulţumeşte pentru atitudinea corectă a populaţiei Capitalei în tot timpul ocupaţiunii". Între 15 şi 22 noiembrie 1919 trupele române s-au retras din Budapesta şi din întreg teritoriul de la vest de Tisa.

Cît despre soarta Transilvaniei şi a minorităţii maghiare, România îi asigura pe toţi cei care vărsau deja lacrimi gîndind lucrurile prin prisma analizei a ceea ce făcuseră pînă atunci: „Noi, astăzi, nu vom urma cu nici un preţ pe unguri în tratamentul cetăţenilor supuşi statului român. Vrem ca această glorie de intoleranţă şi reacţiune sîngeroasă să rămînă specialitatea rasei maghiare. Noi renunţăm la prezentarea unei liste infinit de mari în care să înşirăm numele miilor de români care au suferit închisoare, deportare şi moarte din partea maghiarilor, fie înainte de război, fie după război sau în timpul revoluţiei, cînd indulgenţa mărinimoasă a poporului român a fost răsplătită cu vărsare de sînge din partea unor magnaţi maghiari, reacţionari".

Speranţele noastre de pace şi ale lumii întregi vor fi însă curînd năruite şi Ungaria lui Horthy se va afla printre protagoniştii politicii revizioniste. Să mai dăm la iveală un singur document care probează cît de repede amiralul Horthy şi-a dat la iveală adevăratele intenţii. Este vorba de scrisoarea ministrului ungar al aprovizionării din 31 octombrie 1919, adresată generalului Mărdărescu, prin care sînt aduse mulţumiri pentru unele facilităţi făcute de comandamentul român transportului pe calea ferată al alimentelor destinate Budapestei. Printre multe cuvinte frumoase se strecoară şi o frază asupra căreia

Întîmplări petrecute la... baie

Otrăvirea lui Pelias

Potrivit mitologiei greceşti, Medeea l-a asasinat pe tatăl lui Iason, Pelias, regele Thesaliei, punîndu-i în baie o otravă mortală, după ce în prealabil îl lămurise că în felul acela îşi va redobîndi tinereţea.

Moartea lui Agamemnon

La puţin timp după întoarcerea sa din războiul troian, regele Agamemnon a fost asasinat de către soţia sa Clytemnestra, care l-a lovit cu securea în timp ce făcea baie, fapt care a generat numeroase tragedii.

Descoperirea lui Arhimede

Se spune că învăţatul grec a formulat legea cunoscută sub numele de Principiul lui Arhimede, potrivit căruia un corp cufundat într-un lichid este împins de jos în sus cu o forţă egală cu greutatea lichidului dislocat, în timp ce se afla în cada de baie. El a fost atît de entuziasmat de ceea ce descoperise încît s-a grăbit, gol puşcă cum era, să iasă în stradă strigînd: „Evrika"! (Am găsit).

Cărţile Bibliotecii din Alexandria

După cucerirea oraşului de către arabi, aceştia, care considerau celelalte cărţi o profanare a Coranului, au pus pe foc peste 700 000 de volume din celebra bibliotecă pentru a încălzi cele 4 000 de băi publice ale oraşului.

Fierbintea baie a reginei Anna

Anna, regină a Danemarcei şi soţie a regelui Angliei, se îmbăia într-o apă cu o compoziţie minerală specială. În 1615, gazul care se degaja din apă s-a aprins instantaneu, provocîndu-i cîteva arsuri, dar mai ales o spaimă formidabilă.

Timpul lui Benjamin Franklin

Benjamin Franklin rămîne celebru şi prin aceea de a-şi fi instalat, din import, prima baie modernă din Statele Unite. El îşi petrecea foarte mult timp în baie, unde şi studia sau elabora unele lucrări.

Asasinarea lui Marat

Jean-Paul Marat a jucat un rol foarte important în cursul revoluţiei franceze, avînd partizani, dar şi adversari înfocaţi. La 13 iulie 1793, în timp ce se afla în baie, unde îşi petrecea multe ore pentru a-şi îngriji suferinţele cauzate de o boală de piele, a fost anunţat că o femeie, Charlotte Corday, doreşte insistent să-i vorbească. Acceptînd să o vadă, după numai cîteva momente aceasta l-a ucis cu un cuţit de măcelărie pe care îl avea asupra sa.

(continuare în pag. 77)

BUDAPESTA 1919:

vrem să insistăm: „Aprovizionarea nu este o problemă politică, ci una umanitară". Această frază exprimă doar principiul călăuzitor al atitudinii autorităților românești, dar e foarte departe de a caracteriza activitatea guvernului ungar. Sînt foarte numeroase documentele în care autoritățile române se plîng de lipsa de sprijin din partea forurilor oficiale maghiare în problemele aprovizionării. După cum se știe, chiar după retragerea trupelor române pe linia Tisei, guvernul român a permis Ungariei să cumpere produsele necesare aprovizionării Budapestei din România, în spiritul relațiilor de bună vecinătate pe care dorea să le întroneze între cele două state. În ianuarie 1920, Bucureștiul hotărăște să suprime acest ajutor, ceea ce provoacă reacția imediată a guvernului maghiar. Pentru a clarifica motivele deciziei României vom prezenta în continuare telegrama adresată de Marele Cartier General român Comandamentului Trupelor din Transilvania pe 26 februarie 1920:

„1. Prin nota No. 527 din 30.I, Ministrul Prezident al Guvernului maghiar aduce la cunoștința Misiunii Militare Interaliate că nu are nici o intențiune agresivă, ci, din contră, dorește să trăiască în bună armonie cu toți vecinii.

În același timp arată că este surprins și regretă că, pe baza unor informațiuni din presa străină care atribuie Ungariei intențiuni agresive, Guvernul Român a luat hotărîrea de a suprima reaprovizionarea Budapestei prin cumpărături din România.

2. Față de aceste declarațiuni avem de răspuns că intențiile agresive ale guvernului maghiar au reieșit în realitate din următoarele fapte:

a) Declarația făcută de amiralul Horthy, de ministrul prezident Huszar (care acum semnează cererea nr. 527 către Misiunea Militară Interaliată) că la primăvară vor începe războiul împotriva cehilor și românilor.

(Declarațiuni făcute cu ocazia expunerii programului lor politic în timpul alegerilor pentru cameră).

b) În scopul mai sus arătat ungurii, departe de a menține sub drapel numai cei 35 000 oameni, conform hotărîrii Conferinței, fac zilnic recrutări voluntare și chiar forțate.

Arătarea că cele patru contingente acum în iarnă au drept unic scop lăsarea la vatră a contingentelor vechi este o dispoziție cunoscută de toată lumea, ca un mijloc deghizat de instruire a mai multor contingente, păstrîndu-se sub arme aceleași efective.

c) La Budapesta, sub auspiciile guvernului, se găsește o asociație pentru recucerirea provinciilor pierdute.

Această asociație lucrează în ascuns împotriva tuturor aliaților și pe față contra noastră și a cehilor.

d) Alimentele procurate din România pentru rezolvarea crizei alimentare din Budapesta treceau la Viena drept compensații pentru armamentul și muniționile primite de unguri de la austrieci; armament hotărît a fi întrebuințat împotriva noastra. (...)."

Telegrama semnată de generalul Prezan conchidea că acestea erau adevăratele motive care au determinat guvernul român să suprime procurarea de alimente din România. Nerenunțînd nici o clipă la „Ungaria milenară", Horthy și acoliții săi au imprimat încă din start politicii lor un caracter net antiromânesc. A transforma ajutorul acordat de români dintr-un act umanitar, o posibilitate de apropiere a celor două popoare, într-un mijloc de pregătire a revanșei este o acțiune caracteristică pentru politica maghiară interbelică. Toate eforturile Ungariei lui Horthy au fost canalizate pentru întregirea „corpului amputat" al „Ungariei milenare", obiectivul numărul 1 fiind fără putință de tăgadă Transilvania.

Santinelă română străjuind Podul de lanțuri din Budapesta

Generalul Moșoiu e primit cu pîine și sare în Kecskemet

■ Maior EFTIMIE ARDELEANU
ADRIAN PANDEA

Întîmplări petrecute la... baie

(urmare din pag. 75)

Cearta Bonaparților

Într-o dimineață din 1803, pe cînd Napoleon își făcea baia, frații săi Lucien și Joseph au intrat peste el, reproșîndu-i intenția de a reda Louisiana americanilor. Joseph l-a amenințat chiar că va sfîrși în exil, ceea ce l-a făcut pe Napoleon să aibă un acces de furie și să se prăbușească în apă. Dar cel care a pățit-o a fost valetul său, care stătea alături cu prosoapele calde pe braț și care s-a speriat așa de tare încît a căzut și a sucombat.

Inspirația lui Wagner

Compozitorul Richard Wagner își făcea zilnic o baie bună, parfumată din belșug cu extract de irișI, timp de mai multe ore, în timp ce lucra la terminarea ultimei sale opere, **Parsifal** (1882). El pretindea ca apa să fie foarte caldă și îndelung pregătită cu parfumuri, ale căror esențe, prezente de altfel prin toată casa, îl inspirau.

Moartea lui Morphy

Paul Morphy din New Orleans, considerat cel mai mare șahist al tuturor timpurilor, cîștigase numeroase partide contra unor maeștri renumiți încă de pe vremea cînd era copil. Devenit adult, de pildă, el a jucat, legat la ochi, un simultan cu opt parteneri. Cu toate acestea, de la vîrsta de 22 de ani și pînă la moarte, la 10 iulie 1884, el a refuzat să mai joace, devenind un mare singuratic, chinuit de obsesia că va fi asasinat. Cu toate acestea, sfîrșitul, survenit la 47 de ani, i-a sosit într-o zi nemaipomenit de caniculară cînd, în urma unei plimbări, a făcut o baie rece, care i-a provocat o congestie cerebrală chiar sub duș.

Cum scria Edmond Rostand

Edmond Rostand, scriitor și om de teatru francez, nu suferea să fie întrerupt în timp ce lucra nici de persoanele cele mai apropiate, pe care refuza să le vadă. El prefera să se refugieze în baie, unde lucra cu plăcere toată ziua. Așa a creat **Cyrano de Bergerac** (1898).

Crimele lui Smith

George Joseph Smith, un englez, și-a cîștigat existența mulțumită unei puteri cvasi-hipnotice pe care o exercita asupra femeilor. În 1910, el o întîlnește pe Bessie Mundy și se căsătorește cu ea (fără a-i mărturisi că era deja însurat), după care dispare luîndu-i banii și hainele. Doi ani mai tîrziu el o reîntîlnește din întîmplare și-și reiau viața în comun. După ce o convinge pe Bessie să întocmească un testament în favoarea lui, el o conduce la un medic pretextînd că suferă de crize de epilepsie și convingîndu-i pe amîndoi. Cîteva zile mai tîrziu ea a fost găsită moartă în baie, cu o bucată de săpun strînsă în mînă. Toată lumea a rămas convinsă că ea a murit înecată în cursul unei crize. După aceasta Smith se însoară de încă două ori, cu Alice Darnham și Margaret Lofty, le asigură viața la o societate de asigurări și apoi lansează zvonuri despre simptome ciudate, inclusiv la medicii acestora. Sînt găsite amîndouă moarte în baie. Atunci cînd tatăl Aliciei Darnham află de moartea Margaretei Lofty, e frapat de asemănarea izbitoare cu cazul propriei sale fiice și anunță poliția: Smith este judecat și condamnat la moarte. Soția sa legitimă, Edith, relata însă, după proces, că nu-și amintește să-l fi văzut pe Smith făcînd vreodată baie...

Orgia lui Caroll

Toată America a rămas zguduită la aflarea orgiei care avusese loc, la 22 februarie 1926, la teatrul Earl Caroll din New York. La încheierea unei petreceri care avea loc pe scenă, a fost adusă o cadă de campanie și o tînără actriță, goală, a intrat în ea, în timp ce bărbații care participau la sindrofie făcuseră coadă pentru a-și arunca acolo conținutul paharelor pe care le aveau. Această scenă se desfășura însă în plină epocă a prohibiției și imediat Tribunalul federal a deschis o mare anchetă pentru a stabili dacă în baie se afla alcool și, dacă se afla, de unde provenea. În urma acesteia, Earl Caroll, producătorul spectacolului, a fost acuzat de a fi înșelat instanța în declarația sa care afirma că în baie nu se afla alcool. El a fost condamnat la un an și o zi închisoare și plata unei amenzi. În drum spre penitenciar, face o criză de nervi iar colegii săi de celulă primesc consemnul de a nu aminti vreodată de baie și îmbăiere în prezența lui.

Căderea lui Haakon

La 29 iunie 1955, iubitul rege Haakon, care domnea în Norvegia de la independența țării, în 1905, a căzut în baia regală din palatul său de la Oslo. În urma complicațiilor pricinuite de această cădere, regele, care era foarte în vîrstă, a zăcut doi ani înainte de a sucomba.

BUDAPESTA 1919:

Nr. 14.167 Antistia comunei Rakospalota, **1919**

ONORATULUI COMANDAMENT AL TRUPELOR ROMÂNE DE OCUPAȚIE DIN RAKOSPALOTA

Subsemnata Antistie Comunală își exprimă recunoștința față de onoratul comandament pentru faptul că în timpul ocupației, comandamentul, corpul ofițeresc și trupa au dovedit față de populație cea mai mare prevenire și bunăvoință, au veghеat asupra ordinei și a liniștei cu cea mai mare rîvnă și au împiedicat orice fel de tulburare a ordinei. Își exprimă mulțumiri recunoscătoare pentru faptul că în timpul ocupației au împărțit în fiecare zi săracilor din comuna Rakospalota 250 mese gratuite.

Rakospalota 17 octombrie 1919.
Primar (ss) Varga Karoly

Arhiva Serviciului Istoric M.St.M.
Dosar nr. 181 Comand. Trup. Transilvania.

Comand. Reg. 32 Infanterie

NOTA DE SERVICIU
Budapesta 1919 august 20

Adeveresc că: Comandantul Regimentului 4 Vînători Români, cazat actualmente în cazarma Maria Tereza, începînd de la data de 10 a lunei curente, împarte de la bucătăriile proprii mese de prînz și de seara la 200 de copii săraci înflămînziți.

(ss) Lt. Colonel Mikloși,
Cdt. Cadrelor Bat. de rezervă al Reg. 32 Infanterie.

Văzut.
(ss) Indescifrabil
Comisar de poliție
Sigiliul Insp. Central de Poliție Budapesta

Arhiva Serviciului Istoric M.St.M.
Dosar nr. 181 Comand. Trup. Transilvania

8 decembrie 1919

Situația economică a Ungariei este precară. De la plecarea trupelor române, situația alimentară a orașului Budapesta s-a înrăutățit. Populația din această cauză este foarte nemulțumită și în special lucrătorii, care neavînd de lucru și necîștigînd nimic, nu pot să-și procure cele strict necesare traiului. De multe ori lucrătorii și populația nevoiașă au pomenit buna situație ce era în timpul ocupației românești.

(Din jurnalul de operații al Comandamentului Trupelor din Transilvania.)

Primăria comunei Saroksar

CERTIFICAT

Primăria comunei Saroksar certifică oficios că comandantul Regimentului 10 Roșiori, dl. colonel George Stankov, împreună cu ofițerii regimentului, au înființat în comună o bucătărie populară, de unde în decursul timpului de la 17 august pînă la 4 septembrie 1919, 100 (una sută) băieți săraci și bătrîni primeau zilnic gratis dejun, prînz și cină.

Pe calea aceasta voim a ne exprima mulțumirile noastre d-lui comandant de regiment și corpului ofițeresc pentru faptul uman și sacrificiul făcut: vom gîndi și în viitor la dînșii ca la binefăcători ai noștri.

Handl Mihail — prim notar
Saroksar, 14 octombrie 1919

APRECIERI GENERALE ASUPRA SITUAȚIEI INAMICULUI ÎN FAȚA FRONTULUI ROMÂN.
(SUPLIMENT LA BULETINUL DE INFORMAȚII Nr. 285 din 31.08.1919)

. . . . . .

Ultimele măsuri luate de Comandamentul român și Comisariatul guvernului nostru, în Ungaria (anularea proclamării stării de asediu decretată anterior de fostul guvern maghiar, regularea cursului monedei și mai ales măsurile de alimentare a populației) produc mare satisfacție printre locuitorii, a căror dispoziție și atitudine față de soldații noștri lasă să transpire recunoștința lor de a se vedea scăpați de anarhia și teroarea regimului trecut.

1 iunie 1920

Populația din Budapesta suferă foarte mult din cauza lipsei de hrană și articolelor de primă necesitate.

În scopul de a mai îndulci starea de spirit, se lansează zvonul că în curînd trupele maghiare vor alunga pe români din Ardeal, și atunci vor fi alimente din belșug și ieftine.

Primăria Comunei Vecses

DECLARAȚIUNE

Subsemnatul, primar al comunei Vecses, de lîngă Budapesta, declar prin aceasta următoarele:

Pe tot timpul de la 7 august și pînă la 15 septembrie 1919, cît a fost în Vecses Brigada 4 Vînători, comandată de domnul colonel Dimitriu, cu Regimentul 9 Vînători și Divizioanele 3/24 Artilerie și 1/29/4 Obuziere, populația a fost foarte mulțumită de modul cum domnul comandant al brigăzii a făcut dreptate tuturor și a dat tot sprijinul său pentru populație.

1/ A binevoit a ne da aprobarea pentru ridicarea steagului național unguresc pe Primărie, cu solemnitatea cuvenită din partea populației și care ne fusese interzis de regimul bolșevic.

2/ A aprobat de a ne întruni ca orice cetățeni liberi, spre a ne consfătui pentru binele obștesc.

3/ Ne-a permis a da serbări pentru a se strînge fonduri necesare copiilor orfani de război.

4/ A ascultat orice plîngere din partea oricui, la orice oră, şi a dispozat imediat facerea anchetei şi acordarea dreptăţii cui o avea.

5/ A interzis orice rechiziţie în Vecses, totul făcîndu-se numai prin voie bună şi cu plata în bani imediat.

6/ S-a respectat şi protejat cultul, viaţa şi onoarea fiecăruia.

7/ A inspectat zilnic posturile spre a se convinge că măsurile luate pentru apărarea cetăţenilor se execută.

8/ A dispus ca toţi locuitorii să fie liberi pe cîmp şi în sat fără bilet de voie, la orice oră.

9/ Ne-a permis întruniri politice la care au participat şi persoane oficiale din Budapesta.

10/ Într-un cuvînt, a fost pentru noi ca un adevărat părinte şi de care am fost totdeauna mulţumiţi şi-i vom fi recunoscători.

Asemenea s-a purtat foarte blajin, cu toată lumea, domnul locotenent Stănescu Ioan, adjutantul Brigăzii 4 Vînători.

Drept care am dat prezenta de bunăvoie şi nesiliţi de nimeni.

Vecses, 20.10.1919

Primar (ss) indescifrabil
Notar (ss) indescifrabil

Către
onoratul domn colonel
Dumitru Poenaru

Prin bunăvoinţa d-voastră mi s-a trimis fotografia care înfăţişează festivitatea frumoasă, aranjată de regimentul roşiorilor condus de d-voastră şi cînd mulţimea de copii săraci încă a luat parte la petrecere. Scena aceasta strălucită m-a fermecat şi niciodată nu voi putea uita gestul elegant, cu care ofiţerii regimentului condus de d-voastră i-a ajutat pe bieţii copii săraci; fotografia va fi ţinută ca un suvenir scump, căruia nu i se pierde valoarea pînă e lumea.

Permiteţi-mi să vă exprim mulţumirea mea sinceră că v-aţi adus aminte de mine şi cu acest prilej. Vă exprim mulţumirea deosebită că arătaţi atîta bunătate către copiii cei săraci din oraş, deoarece în vremea aceasta grea populaţia săracă a Capitalei suferă foarte mult şi noi, conducătorii, cu toată stăruinţa noastră, nu sîntem în stare a o ajuta cît de cît.

Chiar din acest punct de vedere sîntem cu recunoştinţa netrecătoare către d-voastră şi către domnii ofiţeri. Populaţia Capitalei ca şi magistratul vă mulţumesc cu recunoştinţă cordială.

Teodor Bödu
Primarul oraşului

Budapesta, 30 august 1919

Prefectura judeţului Szabolcs

Excelenţă,

După informaţiunile ce le avem, din izvoare sigure, trupele ocupante române regale s-ar retrage de pe zona ce ocupă pe linia de demarcaţie.

Cînd s-ar întîmpla asta, sute de mii din populaţia cinstită, care nu are nici o legătură cu bolşevismul, însă mai cu seamă pătura inteligentă ar fi expusă răzbunărei crunte şi sîngele multor elemente nevinovate şi preţioase ar uda pămîntul.

Cu stimă vă rog deci, Excelenţă, binevoiţi a interveni ca trupele regale române ocupante să nu se retragă de pe linia ce ocupă acum, pînă cînd Conferinţa de pace nu va stabili asupra soartei Ungariei ce-i mai rămîne şi mai cu seamă pînă atunci, pînă cînd situaţia va deveni de aşa natură ca să avem guvernul legal şi forţa ca să înfrînăm elementele jefuitoare şi să putem restabili ordinea interioară.

Cu stimă,

Dr. Ujalussy Dezsö, prefectul judeţului Szabolcs

REVISTA FUNDAŢIEI DRĂGAN, nr. 5—6 aprilie 1989. Roma

O carte albă sui-generis „De la Tisa la Budapesta"

NICOLAE IORGA: La Budapesta n-am căutat să jignim mîndria unui popor adesea legat în istorie cu al nostru şi care a lăsat în Ardeal atîtea mii din membrii săi, ci am afirmat dreptul nostru asupra Ardealului, unde naţia noastră se sprijină pe vechimea de locuinţă, pe preponderenţa numerică, pe necesitatea geografică şi, mai ales, pe voinţa liber exprimată a majorităţii locuitorilor săi, azi cetăţeni egal îndreptăţiţi ai statului român. Şi ne-a chemat acolo o duşmănie oarbă, exprimată printr-un atac brutal. Asemenea necesităţi nu le-am dorit şi nu le dorim.

Generalul GEORGE MĂRDĂRESCU: (...) ofiţerul, într-un cuvînt, a fost făuritorul ţăriei sufleteşti a armatei române care a stîrnit admiraţiunea lumii întregi, în ultimul timp (...) Cu trupe de asemenea calitate sufletească se poate cuceri şi planeta Marte, nu numai capitala Ungariei.

I.G. DUCA: Intrarea trupelor noastre în Budapesta este o mărturie strălucită a minunatelor însuşiri ale soldatului român.

Cînd se va scrie istoria războiului pentru întregirea neamului, printre atîta glorie, istoricii nu vor şti dacă trebuie să laude mai mult vitejia ostaşului român sau admirabilul său spirit de disciplină.

Această disciplină nu e la el nici rezultatul unei tradiţii seculare, ca în Prusia de pînă ieri, nici al unei constrîngeri sistematice, ca aceea ce sub ţarism ţinea închegate nesfîrşitele şiruri de trupe moscovite. Ea izvorăşte în chip firesc din simţămîntul înnăscut de patriotică datorie a românului şi din instinctul său care îl îndeamnă să aibă, faţă de realităţi, scepticismul adevăratei înţelepciuni şi care, totdeodată, îl împiedică să cadă în mrejile utopiilor atrăgătoare.

ALEXANDRU CONSTANTINESCU:

Tricolorul român a fost înfipt în Cetatea teroarei, în Cetatea trufiei!

Un duşman sălbatic înfigea încă ieri pumnalul lui otrăvitor în sufletul neamului nostru.

Astăzi inima trufaşului asupritor este străpunsă de acel mîndru tricolor, pe care secole în şir l-a pîngărit!

Acum el se pleacă umilit tricolorului hulit, iar la adăpostul cutelor lui îşi vede asigurată viaţa şi averea.

Dreptatea a învins.

Soarta a răzbunat suferinţe de veacuri de umilire, batjocură şi nedreptate!

BUDAPESTA 1919:

Și cui neamul trebuie să-i fie recunoscător? Acelora care au avut întotdeauna încredere în vitalitatea poporului nostru și acelora care au dat dovada celei mai grozave vitejii.

Aceștia sunt ostașii români, ofițeri și soldați, fii din toate clasele sociale ale poporului nostru. După ce s-au jertfit la Mărăști, Mărășești și Cireșoaia și ne-au întregit ogorul strămoșesc, tot acestor suflete de eroi le-a fost dat să-l apere oprind ca puhoiul anarhiei să se infiltreze prin Tisa, Nistru și Pocuția.

Recunoștința față de acest străjer credincios al civilizației ar trebui să-i vie și mai de departe de hotarele neamului.

TAKE IONESCU:

Armata noastră a fost la Budapesta, și a fost nu numai pentru gloria noastră și ca să răzbune veacuri de subjugare, dar s-a dus la Budapesta ca sa scape viața fiștilor noștri inamici și cauza civilizațiunii europene.

Cît am fost acolo, eram ridicați în ceruri ca salvatori. Dupa ce am plecat... Nu suntem noi vrajmașii seculari?

Oricum ar fi însă, marșul la Budapesta va rămîne una din cele mai strălucite pagini din istoria neamului românesc.

General ALEXANDRU AVERESCU:

Vitejii din 1877 ne-au dat neatîrnarea patriei. Cei din 1916 întregirea neamului.

Urmașilor le revine nemăsurata răspundere de a păstra și consolida ceea ce s-a cîștigat cu vitejie, dar și cu suferințe și nenumărate jertfe.

Să nu uite un singur moment că pentru cel învins primejdia aparține trecutului. Pentru învingator, ea este învăluită în tainele viitorului.

Fumul izbînzii poate duce, prin nesocotință, la moleșire, iar aceasta netezește drumul spre prapastia unei posibile catastrofe.

Dar, în mijlocul frămîntărilor ce tulbură încă astăzi lumea, mă simt stăpînit de un sentiment de liniște netulburată, cu presimțirea îmbucurătoare ca ziua de mîine nu poate fi decît consolidarea temeinică și înflorirea patriei mărite, prin munca rodnică a celor care, după ce au lăsat arma, au pus cu hărnicie mîinile lor vînjoase pe coarnele plugului.

OCTAVIAN GOGA:

Drumul armatei noastre la Budapesta, drum de glorie curată, netulburată de umbra dușmăniei de neam... Soarta a vrut, după o mie de ani de suferințe, să facă cu noi un act de dreptate postumă.

Am fost la Budapesta, în inima asupritorului de veacuri, am vărsat sînge românesc, ca să ducem acolo apărarea liniștei cetățenești și a echilibrului social.

Mărinimia noastră a fost răspunsul, pe urma apăsării care s-a frînt...

Sînt doi ani de atunci și în capitala de pe malul Dunării se uită repede... Astăzi, se pare, fierb din nou planuri de agresiune împotriva moștenitorilor legitimi ai unei case dărîmate. Știm acest lucru și-l urmărim cu o liniște senină.

– Cunoaștem drumul..

INSOMNIACI CELEBRI

Napoleon Bonaparte

Avea obiceiul de a se odihni doar 3—4 ore pe noapte. În situațiile cînd nu putea dormi nici atît, era suficient să se întindă cîteva minute pe pat pentru a-și reveni.

Ecaterina a II-a

Una dintre metodele cele mai eficiente pentru a reuși să adoarmă era de a se lăsa, înainte de somn, ore în șir periată pe păr.

Winston Churchill

Metoda lui de a adormi era de a se folosi de paturi duble. Dacă nu reușea să adoarmă în primul, se muta în celălalt.

Charles Dickens

Era convins că somnul depinde de poziția sa sau a patului. De pildă, patul trebuia să fie orientat către nord, iar el să se culce exact pe mijlocul lui, lucru pe care îl verifica întinzîndu-și brațele lateral.

Alexandre Dumas-tatăl

Medicul său îl convinsese că soluția cea mai bună era aceea de a respecta un orar zilnic foarte regulat. Astfel, în fiecare dimineață, la ora șapte fix, el trebuia să mănînce un măr sub... Arcul de Triumf.

Benjamin Franklin

În așteptarea clipei în care venea somnul, el stătea în picioare lîngă marele său pat, pe care în prealabil îl lăsa desfăcut ca să se răcorească.

Cary Grant

Adoptase pentru a adormi o metodă foarte modernă și care se răspîndește din ce în ce mai mult astăzi: privea cu încăpățînare la... televizor pînă cînd cădea în somn.

Franz Kafka

Subiectele scrierilor la care lucra îl chinuiau în mai toate nopțile. Pentru a reuși totuși să adoarmă, adoptase, după cum mărturisește în jurnal, tehnica de a-și încrucișa brațele și de a-și pune palmele pe umeri.

PONTOANELE DE LA DUNKERQUE

Fragment din „Epopeea silenţioasă" de George Blond

„Omule liber, mereu iubi-vei marea"

Ch. Baudelaire „L'homme et la mer"

Ivită din adîncurile orizontului, lumina se înalţă şi dezvăluie privirii întinderea lichidă. Intactă, ca în ziua cea dintîi a lumii. Miresmele mării îmbată briza, siajul este un foşnet vesel, iar plesnetul pavilionului la pupa, un la fel de vesel neastîmpăr. Tot ceea ce reaminteşte aici epuizarea şi războiul, rănile bordajului, găurile făcute de proiectile şi urmele luptei înscrise pe chipurile oamenilor, ochii înroşiţi ai acestora — totul pare, vreme de cîteva clipe, de neînţeles în această dimineaţă victorioasă, cînd firea renaşte. Cerul e gol; în jurul navei **Côte d'Argent,** marea este pustie. Să fie războiul un vis?

Războiul nu-i deloc un vis. Apare, dintr-o dată, primul avion al zilei; este englez. Se apropie de navă, îi dă stăruitor ocol, în timp ce proiectorul său cu semnale Morse răspîndeşte străluminări. Acest mesaj matinal al războiului nici măcar nu atinge nava **Côte d'Argent,** întrucît nu există cod. Zadarnic a cerut comandantul un asemenea document bazei navale de la Dover. Pînă în cele din urmă, ca şi el, avionul se lasă păgubaş, în timp ce **Côte d'Argent** continuă să înainteze pe ruta West Hinder, Middelkerque, Nieuport, Zuydcoote, Dunkerque.

Acum, ţărmul se conturează clar în depărtări; sau, mai degrabă, muntele acela care îl domină, un Himalaya de fum negru, pe care flăcările îl luminează de jos în sus. De la Dunkerque la Zuydcoote, un nor plumburiu pare să stagneze pe deasupra apei, iar cînd ne apropiem, străbatem bancuri de întuneric care se lasă greoaie peste mare; prin fumul gros de turbă, soarele apare albicios, văzut parcă prin lentile fumurii în zile de eclipsă. Totul se îmbracă într-o lumină ca de sfîrşitul lumii. Ne apropiem şi mai mult; deasupra portului vuietul nu mai încetează. Bombe, proiectile, ţăcănit de mitraliere... De la Zuydcoote la Dunkerque, un şarpe de culoare închisă, nesfîrşit, se întinde peste plajă. Descoperi, cu ajutorul binoclului, că spinarea îi este alcătuită dintr-o aglomerare de căşti. Din şarpele acela se desprind fire perpendiculare, ce înaintează pînă la ţărmul mării — sînt soldaţii care se îmbarcă. În faţa porturilor Malo şi Zuydcoote, se umplu nave, pe măsură ce ambarcaţiile culeg oamenii de pe plajă. Şarpele se prelungeşte pînă la portul Dunkerque, pînă la pontoane şi pînă la capătul acestora, la intrarea în apă. Pentru toţi oamenii aceia marea a însemnat salvare.

31 mai, ora 9. **Côte d'Argent** acostează la pontonul-est, dar un ofiţer de la poliţia navală respinge nava, întrucît locul a fost reţinut. Ridicarea ancorei. De la ora 9 şi 15 pînă la 10 şi 45, **Côte d'Argent** manevrează sub ploaia de bombe în căutarea unui loc de acostare. Este cu neputinţă să îmbarci trupe de pe plajă, întrucît personalul punţii — opt oameni! — nu poate arma decît o singură ambarcaţie. Manevra navei **Côte d'Argent** nu scapă oamenilor înghesuiţi de la debarcadere; prin binoclu pot fi văzuţi făcînd semne. Cu foarte puţin timp în urmă, ei au văzut două vapoare scufundîndu-se în numai douăzeci de minute şi tremură de frică să nu-l vadă şi pe acesta sortit aceluiaşi sfîrşit sau luînd foc, zadarnic, înainte de a-i fi putut smulge de pe acest pămînt al morţii. **Côte d'Argent** încearcă, succesiv, să acosteze la pontonul-vest sau la cheiul Félix-Faure. La 10,45 are loc acostarea la pontonul noului sas.*

Soldaţii se îmbarcă folosind schelele, lunecînd pe pîntece, împovăraţi de saci, de căşti; la piciorul schelelor, îi ridică marinarii, le distribuie centuri de salvare, îi împing claie peste grămadă. Un proiectil, nimerind debarcaderul, seceră un grup întreg de oameni. La 11,10, ridicarea ancorei. O mie patru sute

* Sas: *mic bazin între două ecluze, la intrarea unui port.*

de soldaţi s-au îmbarcat în douăzeci şi cinci de minute. Aproape toţi tac, mulţi închid ochii şi dorm. În sfîrşit, somnul...

Strîmtoarea Zuydcoote. Se porneşte în direcţia geamandurii de la Nieuport. Aici, nava **Côte d'Argent** este atacată de baterii germane. La o sută, la cincizeci de metri de prova cad proiectile. Se înaintează pe stînga, perpendicular faţă de ţărm. Canonada se prelungeşte douăzeci de minute, proiectilele cad acum la numai cîţiva metri de bord. În sfîrşit, inamicul se îndepărtează, treptat, în siaj. Soldaţii care fuseseră treziţi adorm din nou, destinşi. În fine, s-a terminat.

S-a terminat pentru ei. Dar hora „rechiziţionaţilor" abia a început. Ca şi la Ostende, ei ştiu, ori de cîte ori părăsesc ţărmul acesta de foc, că viitoarea lor îndatorire va fi să ajungă iarăşi la el. Coasta engleză, pe care supravieţuitorii o privesc cu un soi de uşurare uluită — coasta aceasta luminoasă şi verde, populată de tineri tenismeni şi de tinere înotătoare, lumea aceasta atît de prodigios ruptă de război — nu poate fi decît întrezărită de „rechiziţionaţi". Soldaţii trebuie să fie debarcaţi, urmează să se facă aprovizionarea cu apă, cu hrană, cu păcură şi muniţii, trebuie ridicată ancora. Nava **Rouen** — cu care abia au venit nouă sute cincizeci de soldaţi — părăseşte portul Folkestone. **Côte d'Argent** acostează la Folkestone.

1 iunie. **Côte d'Argent** ridică ancora la Newhaven, dimpreună cu nava **Saint-Hélier.** Abia de pot fi zărite coloanele de fum de la Dunkerque, că trebuie deja adoptată navigaţia în zig-zag, din pricina necurmatelor atacuri ale bombardierelor; mitralierele de la bord nu-şi contenesc focul. Deasupra vălului funebru, ţesut din fum, se desfăşoară un nemaipomenit carusel aerian. Pot fi văzute şi auzite, căzînd în mare, bucăţi de aripi şi de elice. Un avion în flăcări intră în mare ca o piatră. Şenalul din preajma pontonului-est apare înţesat de catargele navelor scufundate, care ies din apă, formînd cu vergile lor adevărate cruci. Au fost îmbarcaţi o mie patru sute de soldaţi. În port, flăcările mistuie nava **Aïn-el-Turk.** La 2 iunie, în rada portului Dover, comandantul navei **Côte d'Argent** află că a fost trecut sub ordinele Amiralităţii britanice: urmează a fi evacuaţi englezii; au prioritate. La drum, spre Dunkerque. Se acostează la pontonul-est la ora 22,30. Raportul căpitanului este următorul: „Bombardament intens, mai ales din partea bateriilor de coastă. Proiectile de 77 şi de 105 cad foarte aproape de noi, pe ponton, schije numeroase se risipesc la bord." Se începe de îndată îmbarcarea celor aproximativ o mie şi o sută de soldaţi englezi. O parte a pontonului-est s-a acoperit de cadavre peste care calcă trupele spre a ajunge la cheiul de îmbarcare. Se ridică ancora la ora 23,15. O dată cu nava **Côte d'Argent** ridică ancora şi traulerul **Patrie.** Traulerul acesta îi transportă pe ultimii călători, precum şi echipajul navei **Saint-Octave,** smulşi, spre a fi salvaţi, din nava lor „ţintă". În port, aproape numai nave distruse. Greu şi-ar mai fi putut închipui cineva că ar mai fi fost posibil încă un transport — masa aceea de bărbaţi cu căşti, zăriţi, în luminile incendiilor, înghesuindu-se pe ponton, neclintiţi în atmosfera distrugătoare din jur, fără grai, aninaţi de o speranţă, cu chipurile încordate aţintind marea — masa aceea impresionează profund. Cei care izbutesc să se îmbarce se cred salvaţi, deşi constituie o foarte vulnerabilă pradă plutitoare. Importantă rămîne, desigur, îmbarcarea. Nava **Rouen** îmbarcă încărcătura umană ce-i revine, ridică ancora, se strecoară anevoie deviată de vînt şi curenţi, şerpuieşte printre formele întunecate, mobile care au înţesat avanportul. Se produce un şoc, o tresărire a navei, urmată de o alta, a oamenilor. Dar **Rouen** nu a fost încă lovit; eşuează pe plaja de vest. O dată, de două, de douăzeci de ori, zguduită de propriile sale maşini, nava încearcă să se desprindă, să se smulgă din capcana uscatului. Marea este în reflux. Şi iată că brusc, pe punte, în toiul nopţii, în masa turmei aceleia se iscă o rumoare — în urma ordinului de debarcare. Numai dacă ai trecut prin aşa ceva, numai dacă ai simţit teribilul gust al neantului, urmînd speranţei încă firave, numai atunci poţi înţelege golul acela de moarte ce ţi se naşte în piept şi care se cheamă disperare.

Dunkerque este în flăcări. Ceea ce mai rămîne din cheiuri, din construcţiile portului capătă contur de umbre chinezeşti pe fundalul de lumină al focului. Călătorii navei **Rouen** se apropie din nou de aceste cheiuri şi flăcări, îngrămădiţi în ambarcaţii, plutind pe apa neagră ciuruită de schije şi aproape că sînt nevoiţi să se bată ca să poată pune piciorul pe scîndurile acelea nenorocite. O mulţime de bărci de pescuit, continuu grăbite, agitate, nerăbdătoare, acostează şi se încarcă, se umplu de fiinţe omeneşti. Se află acolo şi o coloană care se îmbarcă în şiruri ordonate.

— Dar noi ce facem? Nu ne putem îmbarca?

— Cine sînteţi? De unde veniţi?

— Păi... de pe nava aceea... **Rouen,** care a eşuat...

— Nu ştiu... Mergeţi la ofiţerul cu îmbarcarea... Este acolo, îl vedeţi?

O, dar cum ar putea cei ce urmau să se îmbarce pe **Rouen** să explice exact ce li se întîmplă în noaptea aceea cuprinsă de vălmăşag? Cine i-ar putea îndrepta spre o altă navă?

— Bine, bine, dar ce se întîmplă cu **Rouen!** De ce nu v-aţi îmbarcat?...

— A eşuat, asta vă spuneam!

— Ce să vă facem? Ce putem noi face?...

Oamenii îşi spun că sînt pierduţi în noapte, că s-a zis cu ei, că nimeni nu le va mai purta de grijă. Nava **Rouen** a eşuat pe plajă, este părăsită; marinarii ei s-au descurcat, au plecat pe altă navă; aceşti oameni ştiu cum să o scoată la capăt.

În jurul navei eşuate plouă cu proiectile. Comandantul ordonă evacuarea personalului de la bord.

— Adăpostiţi-vă pe uscat. Dar mîine, la ora 5, toată lumea să fie prezentă la bord!

Iată însă şi un lucru pe care soldaţii deznădăjduiţi nu şi l-ar putea imagina — poate că ar fi miraţi dacă ar putea vedea circulînd în interiorul navei, printre suprafeţele de tablă peste care clinchetesc schijele, doi vizitatori ale căror lanterne sfîşie bezna. Sînt comandantul şi secundul, care vor să se asigure că toată lumea a debarcat.

A doua zi, la ora 6, cîţiva soldaţi atrag camarazilor lor atenţia că din coşul navei **Rouen** iese fum.

— Îţi spun eu că sînt acolo nişte inşi! Poftim, se pot vedea, ce mai încolo şi încoace!

Totuşi, ceasurile dimineţii se scurg.

— Doar vezi bine că nava nu mişcă. Are, fără-ndoială, avarii. Oricum, de luat nu o să ne poată lua. Măcar de s-ar descurca marinarii! N-ar fi rău...

La ora 10,30 se virează pe parîma de la uscat şi **Rouen** se clinteşte. La 11,15, cu ajutorul maşinilor şi a două remorchere, se reuşeşte punerea navei pe linia de plutire. Se acostează la chei.

— Este **Rouen,** băieţi! **Rouen!** Ne îmbarcăm!

Pe pontonul acoperit de cadavre aleargă oameni; din nou transfiguraţi de speranţă...

3 iunie. În fiece zi, către asfinţit, se poate observa că imensul spectacol de la Dunkerque, peste măsură de dramatic, se îmbogăţeşte cu cîte un nou detaliu. Cu incendiile — incendiul acela universal —, cu lumina lor apocaliptică oamenii s-au învăţat. Şi marinarii ce vin din larg s-au obişnuit cu sutele de catarge ce ies din apa uleioasă, cu franjurile acelea de epave înspumate din faţa portului Dunkerque. Acum, de pe punţile mitraliate, pot fi văzute, cu ajutorul binoclurilor, noi pontoane

izvorînd din marginea plajelor. Sînt rînduri-rînduri de camioane ce au fost puse să înainteze pînă în mare; peste ele au fost aşezate scînduri. De pe aceste debarcadere, de pe pontoane, în mare chiar, printr-o neîntreruptă mişcare, sub ploi torenţiale, oamenii se îmbarcă, se îmbarcă, se îmbarcă...

Imaginea te duce cu gîndul la valurile de insecte, inevitabile, valuri pe care nimic nu le poate întoarce din drum, nimic nu le poate abate de la hotărîrea obscură a speciei — nici apa, nici focul, nici un mijloc de distrugere. În jurul camioanelor, în jurul pontoanelor, la marginea nisipului plutesc morţi între două ape, îmbrăcaţi, cu pieptul încins de cureaua raniţei; doar casca şi-au pierdut-o. Pe brancarde, la malul mării, cu faţa spre cer — morţi. Tot ceea ce este viu se îmbarcă, navele se îndepărtează, navele se reîntorc — **Newhaven** a şi făcut două drumuri. Şi se reîntorc, se reîntorc, şi izvodesc flăcări, apoi se scufundă, pentru ca altele să le ia locul — un spectacol nemaivăzut.

S-a lăsat noaptea. De pe puntea navei **Côte d'Argent**, care din nou se apropie de Dunkerque, portul apare în noapte ca o pată roşie vuitoare. Pe măsură ce se apropie, fiecare bănuieşte — sau mai degrabă îşi imaginează — întreg talmeş-balmeşul acela nedesluşit de nave în mers şi de nave scufundate, de epave, de ambarcaţii, printre care trebuie să se înainteze încet, tot mai încet, în fîşîit de oţel şi atingeri, prin strigătele ce ţîşnesc din noapte, în timp ce din văzduh coboară rachete luminoase, grindină de proiectile, bombe. Între timp, pe pasarelă, comandantul manevrează ca şi cum o voinţă omenească ar mai avea putere în această smintită serbare a nopţii, iar dacă ţi-ai arunca din cînd în cînd privirile spre pontonul-est, ţi-ai da seama că se îngroaşă tot mai mult, că se apropie. Că este foarte întunecat. Un fel de masă neagră, asemenea unui zid ce se desprinde, cînd şi cînd, dintr-o lumină de incendiu. Dacă te apropii de zidul acela opac, auzi în noapte un zgomot neobişnuit, un tropăit surd ce pare să vină din altă lume. Ajungînd şi mai aproape, bănuieşti existenţa aceluiaşi fluviu uman grăbit, care de zile în şir se aruncă în mare. Proiectilele se sparg în lumina rachetelor, fără ca tropăitul acela să înceteze. Abia se ajunge la ponton, că s-au şi prăbuşit pîlcuri de oameni pe punte.

La ora 0.45, încărcată pînă la refuz, nava **Côte d'Argent** părăseşte pontonul-est; îi vor trebui trei sferturi de oră de chinuite şerpuiri pe apa ciuruită de proiectile, pentru a se putea degaja, pentru a putea smulge haosului încă o mie cinci sute de soldaţi francezi supravieţuitori ai Dunkerque-ului şi a trece de pontoane. Din fericire, nici unul dintre bombardierele care ocupă văzduhul nu o descoperă...

■ Traducere şi adaptare de ELSA GROZEA

CELE MAI SCUMPE FEMEI

LAMIA (250 de talanţi). Această curtezană greacă a cerut enorma sumă de 250 de talanţi regelui macedonean Poliorcetes Demetrius pentru a-i oferi favorurile sale. Pentru a reface vistieria afectată de plătirea acestui preţ, regele a instituit o taxă specială pentru... săpun.

LAIS (10 000 de drahme). Celebrul Demostene îşi dorea foarte mult această curtezană greacă născută în Sicilia, căreia i-a oferit 1000 de drahme pentru o singură noapte. Atunci ea a marşat fixînd preţul la nu mai puţin de 10 000 de drahme! Cu toate acestea, se spune, ea s-a dăruit pe gratis lui Diogene, filosoful inteligent şi ascetic...

NINON DE LENCLOS (50 000 de coroane). Conform unei înţelegeri de taină, cardinalul Richelieu a plătit 50 000 de coroane pentru a petrece o noapte cu celebra Ninon, cea mai rafinată curtezană a Franţei secolului al XVII-lea. Ea a primit banii, dar... a trimis o prietenă în locul său.

Contesa NICCHIA DE CASTIGLIONE (1 000 000 de franci). Această ducesă, de fapt italiană, amantă a lui Napoleon şi a prinţului Jeróme Bonaparte, era considerată cea mai frumoasă femeie a timpului său. Dar era şi foarte extravagantă. Contele Yarmouth, fiul unuia dintre oamenii cei mai bogaţi din Anglia, şi el un excentric, i-a oferit un milion de franci pentru a-i obţine favorurile şi ea a acceptat. Se zice că era aşa de îndrăgostit de ea că nu s-a dezlipit de patul ei... o săptămînă.

Un post de radio românesc împotriva

DICTATULUI DE LA VIENA

La 30 august 1940, în Palatul Belvedere din Viena, Germania hitleristă și Italia fascistă au ciuntit în mod samavolnic integritatea teritorială a României, partea de nord-vest a țării fiind dată pe nedrept Ungariei horthyste. Dictatul imperialist fascist de la Viena a îndoliat poporul român, care l-a primit cu indignare, revoltă și adîncă durere. El nu s-a împăcat niciodată cu această sentință arbitrară, refacerea frontierelor patriei, dezrobirea milioanelor de români rămași sub teroarea horthystă reprezentînd, pe toată durata conflagrației mondiale, un obiectiv fundamental al întregii suflări românești. Între multiplele inițiative generate de starea de spirit antifascistă și patriotică din țară se înscrie și înființarea unui post de radio semioficial, care să demaște regimul de oprimare din Ardealul de nord și să întrețină vie speranța reunificării teritoriului național. El a fost organizat, cu aprobarea oficialităților românești, de Marele Stat Major al Armatei române, în toamna anului 1940 și și-a început emisiunile la 1 ianuarie 1941. Inițial era structurat în două compartimente: „Radio Ardeal" (care emitea în limba română) și „Radio din Secuime" (în limba maghiară). Postul avea două emisiuni zilnice (de obicei la amiază și seara), emițînd pe unde scurte (41,5 m, 48 m) și medii (484 m și 555 m). Cu această organizare a funcționat pînă la 8 mai 1941 (Radio din Secuime) și 14 mai 1941 (Radio Ardeal). Pe baza ordinului generalului Ion Antonescu, dat la 18 iulie 1941 din trenul „Patria", unde se găsea Marele Cartier General român, postul de radio și-a reluat activitatea la 24 iulie 1941, sub numele de Radio „România Mare" (în limba română și, de la 7 august, și în limba germană) și Radio Unguresc din Ardeal (în limba maghiară). El a funcționat, de data aceasta, numai pe unde scurte, la cele medii renunțîndu-se din motive de securitate. Sub noua denumire avea tot două emisiuni zilnice, dimineața și seara. Emisiunile în limba germană aveau loc numai în zilele de joi și duminică, dimineața și seara. Durata lor a variat între 15–30 minute, cuprinzînd îndeosebi știri și comentarii pe diferite teme. În urma cercetărilor de arhivă reiese că postul de radio „România Mare" a emis pînă la 27 august 1944, cînd și-a încetat activitatea, 1 200 zile în limbile română și maghiară, 220 zile în limba germană, în total 1 510 ore. De subliniat este faptul că emisiunile în limba maghiară erau prezentate ca ale unui post aparte, materialul lor fiind complet diferit de cel difuzat în română și germană.

Activitatea lui a fost strict secretă, existența fiind cunoscută de un număr extrem de redus de persoane. De altfel, hitleriștii incomodați de emisiunile postului de radio, care puneau în discuție „noua ordine" impusă de ei prin forță, au întreprins eforturi constante pentru depistarea și eventual neutralizarea acestui incomod organ de informație. Marele Stat Major român a reușit, prin abile și inteligente acțiuni, să dejoace intențiile hitleriste și să asigure funcționarea lui timp de peste trei ani și jumătate.

Postul era organizat în două compartimente: grupa tehnică și grupul redactorilor. În prima grupă, condusă de un căpitan inginer din Marele Stat Major, serviciul radio, intra personalul tehnic ce asigura exploatarea și întrebuințarea aparaturii. A doua era compusă din persoanele ce redactau materialele și care erau și crainici. Aceștia cunoșteau la perfecție cîteva limbi străine și de obicei proveneau din românii siliți să părăsească teritoriul răpit. S-a asigurat astfel o sporită autenticitate a emisiunilor, ei fiind buni cunoscători ai oamenilor și realităților de acolo.

Întreaga activitate tehnică și redacțională era coordonată din partea Marelui Stat Major de către locotenent-colonelul (colonel din 1943) Alexandru Ghimuș.

Din punct de vedere tehnic, emisiunile se realizau prin postul mobil al Marelui Stat Major, care a fost adaptat pentru radiofonie. Inițial s-a aflat la Predeal, apoi a fost mutat în București, în Cazarma Gardienilor Publici. La începutul lunii februarie 1942, s-a primit un aparat nou, perfecționat, cu parametri tehnici mult mai ridicați. Acesta a funcționat în clădirea Marelui Stat Major al Armatei române de pe strada Știrbei Vodă, ceea ce a îngreunat depistarea lui de către hitleriști.

Ecoul emisiunilor postului de radio „România Mare" a fost profund și durabil în conștiința românească. Pentru românii din nord-vestul țării ce suportau un aspru regim de opresiune, veștile propagate de acest post reprezentau un netăgăduit suport moral pentru depășirea suferințelor îndurate, întreținînd spiritul de rezistență, curajul și dîrzenia în luptă, precum și speranțele restabilirii teritoriului național în granițele lui etnice și istorice.

Caracterul penetrant al activității postului de radio „România Mare", eficiența lui sînt demonstrate și de faptul că oficialitatea maghiară, mijloacele de informare horthyste s-au raportat, implicit sau explicit, de nenumărate ori la conținutul emisiunilor, încercînd, fără șanse reale de succes, să dezmintă informațiile propagate. De altfel, autoritățile horthyste au depus eforturi stăruitoare pentru identificarea lui, considerîndu-l undeva în teritoriul răpit, mai probabil în Munții Rodnei.

Existența și activitatea postului de radio „România Mare" au reținut atenția și a mijloacelor de informare aliate sau neutre. Posturile de radio

Londra, New York, Moscova, Ankara, Cairo ș.a., organe de presă cum sînt „New York Times", „Neue Züricher Zeitung", „Gazette de Lausanne", „Svensk Tidskrift" și multe altele au subliniat cu diferite ocazii semnificația emisiunilor postului clandestin „România Mare", faptul că prin el opinia publică românească își susține legitimitatea intereselor naționale.

Prin întreaga sa activitate postul de radio „România Mare" a reprezentat, în anii grei 1940–1944, un mijloc eficient de rezistență împotriva terorii horthyste instaurate în teritoriul de nord-vest al țării, vremelnic răpit, de afirmare a hotărîrii poporului român de a întregi vatra sa strămoșească.

Organizarea acestui post de către Marele Stat Major constituie încă o dovadă a sentimentelor antifasciste, patriotice de care era animată armata română. De altfel, oștirea le va proba în chip strălucit în toamna anului 1944, cînd printr-o grea jertfă de sînge va elibera întregul teritoriu național de sub ocupația străină, anulînd de fapt și odiosul Dictat fascist de la Viena.

Locotenent-colonel
PETRE OTU

MĂRTURII DE ARHIVĂ

Cercetarea de arhivă ne-a adus o surpriză: s-au păstrat, aproape integral, materialele transmise în cadrul emisiunilor postului **Radio Ardeal**, ulterior **România Mare.**

Formula de deschidere. După obișnuitul anunț privind lungimile de undă și orele de emisie, crainicul rostea următoarea formulă: „Prin noi vă vorbește conștiința românismului de pretutindeni, vestind porunca de ieri, de azi și de totdeauna a destinului românesc: Murim mai bine-n luptă, cu gloria deplină/ Decît să fim sclavi iarăși în vechiul nost pămînt!"

Menirea postului de radio. Într-un document programatic se stabilea clar menirea postului **Radio Ardeal:** să susțină lupta „contra granițelor stabilite prin acordul (Dictatul, n.n.) de la Viena, considerate provizorii, a căror lărgire, în cadrele drepturilor etnice românești, o anunță ca apropiată. Exaltează ideea solidarității românești... Respinge cu violență cît și cu zeflemea provocările ungurești. Privește cu încredere spre țara liberă, în plină refacere, cu menirea de a reface România Mare..." În alt document, ulterior, se preciza: „Denunță politica de duplicitate a Ungariei și tratamentul barbar aplicat românilor din Ardealul robit. Respinge provocările ungurești (...) Se prezintă ca funcționînd într-un loc imposibil de determinat din conținutul emisiunilor".

Ecouri în rîndul ascultătorilor. În arhivele postului de radio se găsesc numeroase mărturii privind ecoul emisiunilor în rîndul ascultătorilor.

Iată doar cîteva extrase din aceste documente: „În seara zilei de 7 ianuarie 1941, un român refugiat de la Bistrița a povestit că a ascultat la Bistrița pe unde scurte un post de radio în românește. L-au podidit lacrimile - spunea - căci pentru prima dată de la cedarea Ardealului încoace, auzea adevăruri despre Ungaria și cuvinte de îmbărbătare pentru români, ce lăsau impresia că nu sîntem cu totul uitați..." La 25 februarie 1942, un militar din compania I pază M.St.M. raporta: „Subsemnatul soldat Fekete Gh. contingent 1936 din compania I am ascultat cu un aparat cu galenă, modificat de mine, în dormitorul copiilor de trupă, un post vorbind în limba maghiară, scoțînd în relief neajunsurile populației din teritoriul cedat, cu un caracter de revoltă, în contra guvernului maghiar". O notă informativă consemnează că „dl. Dumitru Tomida, consilier la Curtea de casație, a vorbit în termenii cei mai elogioși despre emisiunile postului de radio România Mare. A spus că ele învie o dovadă impresionantă a dîrzeniei ardelenești". Unul dintre redactorii postului de radio, George Sbîrcea, raporta la 24 iulie 1942 că într-o discuție cu un grup de gazetari slovaci aceștia i-au declarat: „Slovacii ascultă regulat acest post dat fiind că el constituie cea mai bună dovadă a nemulțumirii ungurilor ardeleni față de noul regim" (horthyst - n.n.).

Frînturi din conținutul emisiunilor. De la microfonul postului *România Mare* porneau spre conștiințele ascultătorilor adevăruri dureroase despre comportarea autorităților horthyste în teritoriul ocupat.

„De la 2 noiembrie anul acesta (1942, n.n.) își ispășește în închisoarea de la Cluj păcatul de a se fi născut român și de a-și fi asumat apostolatul gazetăriei românești în Ardealul nostru vremelnic robit, maramureșeanul Gh. Dăncuș (...). Gh. Dăncuș, redactor cultural al ziarului «Tribuna Ardealului» de la Cluj, a publicat la 8 martie 1941 în pagina a 2-a a ziarului în rubrica «Grai și suflet românesc» poezia „Decebal către popor" a lui George Coșbuc (...). În iulie 1941, parchetul Tribunalului Cluj deschide acțiunea publică împotriva ziarului pe motiv că poezia lui Coșbuc și comentariul apărut au constituit o ofensă la adresa statului și poporului maghiar..."

„Ziarul Pesti Vasag anunță că țăranul român Nemeș Gabor a fost condamnat de Tribunalul din Cluj pentru insultă adusă națiunii maghiare".

„Dintre toate orașele ardelenești, Năsăudul a avut pînă acum mai mult de suferit de pe urma campaniei antivalahe a conducerii maghiare. Din oraș a fost transformat în comună mare și i-au fost răpite școlile. A fost admis să funcționeze doar liceul de băieți, dar și acesta din liceu fundațional al celor 44 sate românești grănicerești a fost transformat în liceu de stat..."

„În comunele din județele Sălaj și Satu Mare, copiii de școală au fost întrebați de către unguri dacă știu sau nu ungurește. Toți aceia care au răspuns afirmativ au fost înscriși la școală ca unguri..."

Sînt numai cîteva frînturi din bogata activitate desfășurată de postul de radio *România Mare.* Putem concluziona că această instituție, în ciuda condițiilor dificile în care era nevoită să funcționeze, a avut un rol important în menținerea ideii de unitate națională, a speranței în eliberarea pămîntului transilvan răpit țării prin odiosul dictat de la Viena.

■ **MIRCEA PIETREANU**

O personalitate în discuție:

Mareșalul ANTONESCU

Înainte de a judeca, trebuie cunoscute faptele. Evaluarea activității mareșalului Ion Antonescu, pentru a fi corectă, reclamă, mai întîi, reconstituirea riguroasă a acțiunilor sale, altfel spus, a biografiei sale politice. Pe temeiul obiectiv al faptelor se poate emite o judecată nepărtinitoare, o apreciere care să înlăture, în egală măsură, apologia și condamnarea. Călăuziți de aceste gînduri, prezentăm mai jos cîteva date și documente – mai puțin sau deloc cunoscute – privind atitudinea politică a generalului, apoi mareșalului Ion Antonescu în vederea cercetărilor ce sînt de întreprins.

Marea eroare a lui Ion Antonescu a fost de a nu înțelege la timpul potrivit că Germania nu poate cîștiga războiul

După cum se știe, în anii participării României la primul război mondial, Ion Antonescu a jucat, în calitate de apropiat – dacă nu cel mai apropiat – colaborator al generalului C. Prezan, un rol important în elaborarea și executarea unor decizii militare de mare însemnătate. Apreciat de unii (I.G. Duca), contestat de alții (Al. Averescu), Ion Antonescu a sfîrșit prin a cîștiga în armată renumele unui militar de mare integritate morală și competență profesională. În calitate de atașat militar la Paris și Londra a stabilit relații cu personalitățile militare ale Franței și Marii Britanii, care au văzut în el reprezentantul orientării politicii externe românești: apărarea independenței naționale și integrității teritoriale prin strînsa colaborare cu democrațiile occidentale.

Intrarea în noiembrie 1937 a generalului Ion Antonescu în guvernul Goga-Cuza, formație politică de dreapta, cu declarate intenții de apropiere de Germania și Italia, nu trebuie considerată ca abandonarea convingerilor generalului că securitatea României implică strînse relații cu Aliații occidentali. La scurt timp după preluarea portofoliului apărării naționale, noul titular l-a invitat pe atașatul militar al Franței, colonelul Jules-Marie Delmas, pentru a-i exprima fidelitatea sa față de politica de alianță cu Franța, hotărîrea de a părăsi cabinetul dacă vederile sale ar fi intrat în conflict cu orientarea guvernului. Reproducem mai jos, în traducere, raportul generalului Delmas adresat ministrului de război al Franței, Edouard Daladier, publicat în colecția Documents diplomatiques français.

București, 30 decembrie (1937)

„Am onoarea să vă informez că tocmai am ieșit din cabinetul generalului Antonescu, noul ministru al apărării naționale în guvernul național-creștin Goga (care cuprinde totuși trei miniștri și un subsecretar de stat din Partidul Național-Țărănesc, care s-au despărțit de dl. Maniu).

Generalul a ținut să se întrețină cu mine abia instalat.

Întrevederea a fost extrem de amicală. Voi raporta aproape textual termenii în care a început conversația.

Generalul Antonescu m-a primit spunînd: «*Cel care vă primește este noul ministru de război, dar și generalul Antonescu, pe care îl cunoașteți de douăzeci de ani. Ora justiției imanente a sunat. Am suportat ca soldat disgrația mea. Iată-mă ministru al apărării naționale, fără să fi solicitat nimic. Am vrut ca unul din primele mele gînduri să fie pentru generalul Gamelin, care mi-a făcut, la Paris, în 1934, o primire pe care nu o voi uita niciodată și care mi-a acordat un concurs atît de eficace în asistența militară pe care Franța a dat-o României. Vă remit pentru el o scrisoare în care îi exprim sentimentele mele.*

V-am chemat pentru a vă informa că am pus, în fața regelui și în fața d-lui Goga, președintele Consiliului, drept condiție a intrării mele în guvernul care tocmai s-a format, că nimic nu va fi schimbat în raporturile noastre de prietenie cu Franța și că am obținut această dublă asigurare. Vă rog să informați de această declarație a mea pe șefii Dvs. Atît timp cît voi fi în acest guvern, linia politică față de Franța nu se va schimba. Nu voi tolera niciodată să se uite că Franța a pus la dispoziția noastră importante materiale de armament cînd eram șeful Marelui Stat Major. Dacă s-ar întîmpla ca într-o zi guvernul să-și schimbe orientarea, aș pleca fără șovăială și fiți sigur că în acel moment situația ar fi mai serioasă decît cînd am părăsit Statul-Major».

I-am mulțumit generalului Antonescu pentru asigurările lui, spunîndu-i că luam notă, că ele nu mă surprindeau din partea lui, cunoscîndu-l de mult, dar că îmi mergeau la inimă, ca reprezen-

tant al armatei franceze şi ca francez, că voi informa pe ministrul Franţei şi pe şefii mei.

Ministrul *(Antonescu - n.n.)* s-a arătat sensibil la elogiile pe care i le-a făcut o parte a presei franceze şi la încrederea pe care ea i-o arată. *«Ştiu că sînt criticat, a adăugat el, că se afirmă că sînt înfeudat Gărzii de Fier, ca şi cum aş putea să mă leg de o organizaţie ce poate acţiona împotriva Franţei. Dar trebuie să ai şi cîţiva detractori».*

L-am asigurat, din partea mea, că eram convins că Garda de Fier nu avea concursul său, atît timp cît ea s-ar ridica împotriva Franţei şi că ştiam că el însuşi îi avertizase pe conducătorii acestui partid.

Întrucît generalul Antonescu mă autorizase să vorbesc în deplină sinceritate şi întrucît aveam misiunea de la dl. ministru al Franţei să-i atrag atenţia asupra acestui subiect, i-am semnalat interesul pentru ca, pe plan politic, primul ministru Goga să dea asigurări opiniei publice franceze în privinţa intenţiilor sale; el *(Antonescu - n.n.)* mi-a spus: *«Nu fiţi neliniştiţi, se va face. Am constituit un guvern de dreapta pentru a evita dezordinea. E treaba noastră. Dar. dl. Goga nu va merge spre Germania. Va încerca poate să amelioreze relaţiile cu această ţară, ceea ce este dreptul şi datoria. Asta e tot».*

În sfîrşit, am rezumat în faţa ministrului de război toate formele de activitate pe care le-a luat concursul militar pe care noi îl dăm României şi, mai ales, proiectul în curs al organizării unei fabrici de blindate în România. I-am arătat că fostul preşedinte de Consiliu, dl. Tătărescu, ceruse oficial d-lui ministru al apărării naţionale şi al războiului al Franţei să autorizeze uzinele Renault să participe la această fabrică şi că această importantă problemă merita un examen atent şi acordul noului guvern. El mi-a declarat că această afacere va fi studiată, de îndată ce va fi numit la serviciul armamentului un nou comandant, care va fi generalul Dobre, un specialist în materie, în locul generalului Glatz.

În ce mă priveşte, cred că putem avea deplină încredere în afirmaţiile noului ministru al apărării naţionale, care ne-a dat deja atîtea dovezi de prietenie şi că putem conta pe influenţa şi prestigiul acestui şef, pe care suveranul — ce îl ţinea deoparte pînă mai ieri — tocmai l-a numit în fruntea armatei pentru a relua sub control, cu concursul său, corpul de ofiţeri, neliniştit de măsurile luate recent de deblocare a cadrelor şi de decretul lege privind avansările, elaborat, dar a cărui aplicare tocmai a fost suspendată".

La raport era anexat mesajul adresat de generalul Ion Antonescu generalului Gamelin, şef al Marelui Stat Major al armatei franceze: „În momentul în care preiau postul de înaltă responsabilitate la Ministerul Apărării Naţionale primul meu gînd se îndreaptă spre Dvs., d-le general.

Nu pot să uit şi nu voi uita niciodată primirea călduroasă, perfecta încredere şi, mai ales, concursul pe care Franţa, graţie Dvs., l-a acordat armatei române, cînd eram şef al Marelui Stat Major, concurs pentru care vă voi rămîne întotdeauna recunoscător.

Profit de această ocazie pentru a vă exprima, împreună cu sentimentele mele de admiraţie, cele mai bune urări pentru viteaza armată franceză şi vă rog să binevoiţi a primi expres cele mai înalte consideraţii."

Evenimentele din anii 1939-1940 l-au determinat pe Ion Antonescu să-şi modifice vederile. Pactul Ribbentrop-Molotov (23 august 1939), victoriile Wehrmacht-ului, înfrîngerea Franţei şi retragerea corpului expediţionar britanic, amputările teritoriale suferite în vara anului 1940 de România şi tragica ei izolare - toate acestea l-au făcut pe militarul Ion Antonescu să creadă că singura posibilitate pentru ţara sa de a-şi redobîndi teritoriile pierdute era de a conlucra cu Germania, a cărei forţă armată părea atunci invincibilă. Militarul din Antonescu l-a covîrşit, în personalitatea sa pe omul politic, cît va fi fost.

Nu intenţionăm să discutăm aici - spaţiul nu ne-o îngăduie - politica lui Ion Antonescu în anii 1941-1944 şi relaţiile sale cu Hitler. Pentru înţelegerea lor, semnalăm însă un document puţin cunoscut, din arhivele americane, publicat în S.U.A. în 1983 de Brutus Coste, ultimul însărcinat cu afaceri al României la Washington.

Memorandum de conversaţie întocmit de Cavendish W. Cannon de la Secţia Afaceri europene.

(Washington) 4 septembrie 1941

Participanţi: Dl. Brutus Coste, însărcinatul cu afaceri al României.

Secretarul (de Stat, Cordell Hull)

Dl. Cannon de la Secţia europeană

„Însărcinatul cu afaceri ad-interim al României l-a vizitat, la cererea sa, pe secretar astăzi.

El i-a înmînat secretarului o notă privind reocuparea Basarabiei şi Bucovinei de nord de către forţele române, precum şi statutul politic şi legal al acestor teritorii din punct de vedere al României.

El a spus apoi că obiectivul său, solicitarea acestei întrevederi a fost prezentă, pe baza instrucţiunilor guvernului său, poziţia guvernului român în actualele ostilităţi din Europa de est. El a spus că, alăturîndu-se Germaniei în războiul împotriva U.R.S.S., scopul Romaniei a fost numai sa redobîndească teritoriile ocupate de U.R.S.S., cu un an în urmă, adică Bucovina de nord şi Basarabia; că aceste operaţii militare nu constituiau. prin urmare, o agresiune şi că intervenise o schimbare în caracterul participării române, în sensul că, recîştigînd teritoriile ocupate, operaţiile României vor fi de acum înainte limitate la obligaţiile unei forţe de ocupaţie. El a spus că din motive strategice armata română fusese obligată să înainteze dincolo de teritoriile reclamate, dar că, şi în calitate de forţă de ocupaţie, aria operaţiilor va fi limitată la regiunea dintre fluviile Nistru şi Bug. El a mai primit instrucţiuni să declare că România nu formulează pretenţii teritoriale şi că ocuparea anumitor zone se datora necesităţilor strategice şi „colateral" daunelor provocate de U.R.S.S. în Basarabia. El a primit instrucţiuni să informeze pe secretar că guvernul său a notificat oficial guvernului german poziţia sa şi a explicat, în chip specific, germanilor că România nu va fi de acord cu nici o expansiune teritorială în est în schimbul renunţării la revendicările ei faţă de Ungaria în Transilvania, care rămîne o problemă prioritară a politicii naţionale.

Secretarul a mulţumit dlui Coste pentru această comunicare şi a cerut dlui Cannon, care era prezent la întrevedere, să o redacteze sub forma unui memorandum pentru secretar.

Dl. Coste a cerut atunci permisiunea să adauge cîteva observaţii personale la declaraţia făcută. El a spus că România sprijinise întotdeauna principiul securităţii colective şi că fusese unul dintre cei mai înflăcăraţi aderenţi ai Ligii Naţiunilor. El era de părere că nu fusese suficient apreciat. peste hotare, faptul că România respinsese invitaţia Germaniei de a participa, aşa cum au făcut-o Italia, Ungaria şi Bulgaria, la invazia şi dezmembrarea Iugoslaviei. După o întreagă generaţie

aflată în umbra „ameninţării roşii" nemijlocit la frontieră şi după „ocuparea teritoriului românesc" de către Soviete acum un an, politica României este condiţionată de marele pericol pe care îl reprezintă U.R.S.S. Guvernul român, a adăugat el, are dovezi că U.R.S.S. intenţiona să ocupe şi alte teritorii româneşti şi că unul din motivele restrîngerii operaţiunilor militare româneşti în prezent este conservarea ărmatei pentru securitatea viitoare a ţării.

Secretarul a remarcat că răspîndirea comunismului ca sistem este o problemă în sine, dar că în acest timp guvernul american consideră hitlerismul inamicul mondial; că din 1938, Statele Unite au predicat şi practicat consecvent principiile înţelegerii şi cooperării internaţionale care nu este necesar să fie repetate acum şi că, în aceeaşi perioadă, hitlerismul s-a manifestat ca inamicul naţiunilor paşnice, distrugîndu-le una după alta; că Statele Unite îşi concentrează toate energiile şi cheltuiesc miliarde de dolari pentru înfrîngerea hitlerismului, şi această situaţie determină atitudinea noastră faţă de acele ţări care ajută cauza lui Hitler sau prelungesc conflictul pentru înfrîngerea ei.

Dl. Coste a replicat că România speră să fie din nou liberă pentru o cooperare cu alte ţări în chip paşnic şi că el crede că acum problema specială a României, în ceea ce priveşte relaţiile cu U.R.S.S., pare a nu fi înţeleasă, aşa cum reiese din declaraţia recentă a dlui Churchill în care România a fost grupată cu Italia, Ungaria şi Bulgaria ca „şacali ai tigrului".

Secretarul a remarcat că aceasta era o problemă între dl. Coste şi guvernul britanic".

Deşi conversaţia s-a încheiat pe această notă, iar secretarul de stat american, Cordell Hull, nu a manifestat explicit înţelegere pentru explicaţiile date de Brutus Coste, acesta a aflat cîteva zile mai tîrziu că „Secretarul de stat l-a întrebat pe ministrul Finlandei *(la Washington — n.n.).*, Hjalmar Procope, dacă era în măsură să-l informeze despre intenţiile guvernului său. Secretarul a oferit ca un exemplu de imitat comunicarea României". *La 25 septembrie 1941, subsecretarul de stat Sumner Welles a confirmat primirea notei din 4 septembrie 1941 a guvernului român privind restaurarea suveranităţii României asupra Basarabiei şi Bucovinei de nord (notă înmînată, cum s-a văzut, de Brutus Coste lui Cordell Hull) şi — ceea ce este vrednic de semnalat — a calificat Basarabia şi Bucovina de nord drept „teritorii româneşti", fapt considerat de Brutus Coste în raportul trimis la Bucureşti drept „un gest prietenesc",* întrucît, după cum sublinia diplomatul român „Dl. Sumner Welles are reputaţia unui diplomat pe cît de prudent, pe atît de reţinut în exprimările sale".

Episodul relatat de Brutus Coste (într-un volum editat de Academia Româno-Americană de Ştiinţe şi Arte în 1983) pune în lumină situaţia fără ieşire în care se afla mareşalul Ion Antonescu alinîndu-se cu Germania în speranţa redobîndirii teritoriilor pierdute în 1940; el şi-a atras astfel ostilitatea democraţiilor occidentale (S.U.A. şi Marea Britanie) angajate în cea mai strînsă colaborare cu Uniunea Sovietică pentru a distruge în comun fascismul. Rezervele manifestate de conducătorul României faţă de politica lui Hitler (de exemplu, cazul citat de Coste: refuzul de a participa la atacarea şi dezmembrarea lugoslaviei) nu i-au fost luate în seamă.

Marea eroare a lui Ion Antonescu a fost de a nu înţelege la timpul potrivit că Germania nu poate cîştiga războiul. Chiar şi la 9 februarie 1943, el îi spune ministrului României la Berlin, Raoul Bossy: „D-ta nu cunoşti armele secrete pe care mi le-a arătat Hitler la ultima noastră întrevedere, nici planurile lui de război, nici masele de soldaţi pe care le va asvîrli asupra ruşilor, la vară. Nu încape nici o îndoială că ofensiva de vară a germanilor va zdrobi armata rusă". *Acelaşi diplomat, Ion Antonescu îi spunea că nu se teme că ne vor robi nemţii căci* „li s-au tocit colţii acum".

Obiectivul său rămînea refacerea patrimoniului naţional-teritorial, astfel cum el arată în urma Marii Uniri din 1918. Lui Raoul Bossy, el îi spunea că în problema Transilvaniei l-a avertizat pe Hitler: „O voi lua înapoi şi fără Dvs. căci dacă un popor de 16 1/2 milioane, ca cel român, nu ar fi în stare să dezrobească 1 1/2 milioane de fraţi, ocupaţi de o naţiune mai mică, nu ar merita să trăiască".

După eşecul ofensivei germane din vara anului 1943 (Operaţia „Citadela") şi trecerea definitivă a iniţiativei strategice, în urma bătăliei de la Kursk, de partea Armatei Roşii, mareşalul Ion Antonescu nu putea ignora realităţile militare care dezminţeau pronosticurile sale din februarie. Faţă de acelaşi Raoul Bossy, numit reprezentantul României la Vatican, el încerca o justificare: nu putea primi Basarabia şi Bucovina de nord de la Hitler sau, ceea ar fi fost, după opinia lui, şi mai rău, în schimbul Transilvaniei; Transnistria şi Crimeea reprezentau în concepţia lui „zone de securitate", iar Stalingrad „obligaţie de aliat"! Mareşalul se legăna în iluzia că Anglia îi este favorabilă: „eu n-am făcut greşelile lui Hitler, n-am persecutat pe evrei". *Era mai lucid cînd considera că retragerea trupelor române de pe frontul de Est ar atrage imediata ocupare a ţării de către Wehrmacht şi instalarea unui guvern legionar, prezidat de Horia Sima. Dorea ca ungurii să încerce o desprindere de Germania pentru ca atunci să poată redobîndi Transilvania de nord.* „Eu ce vreau — *conchidea el* — este ca în timpul războiului să recuperez cît de mult din ţinuturile ce ni s-au răpit iar la pace, să pledez cauza integrităţii teritoriului României mari".

Iluzia, calculul politic profund eronat călăuzeau politica mareşalului. Ele aveau să-l ducă la prăbuşire, căci, uitînd propriul său raţionament din 1943, la 23 august 1944 va stărui să-i solicite lui Hitler acordul pentru ieşirea României din război. Cine s-ar fi putut îndoi de reacţia dictatorului „nazist": înlăturarea imediată a lui Antonescu, aducerea la putere a legionarilor şi transformarea României într-un cîmp de bătălie.

Sentimentele patriotice ale mareşalului Ion Antonescu nu erau dublate şi de simţul politic corespunzător. De aici deznodămîntul teribil al tragediei sale care s-a încheiat în faţa plutonului de execuţie la 1 iunie 1946.

■ **Dr. FLORIN CONSTANTINIU**

HARALAMB ZINCĂ

MISTERIOASELE DOSARE ALE ANULUI... 2035

I. Dosarele nu renasc din cenușă

Încep printr-o mărturisire: îmi plac ipotezele. Le enunț, mă „joc" cu ele. E un joc al intelectului care te incită, te smulge din strînsoarea unor adevăruri absolute și te aruncă în luptă cu inerția, aprinzîndu-ți imaginația. Uneori acest „joc" îți așază pe frunte lauri, alteori spini. În ce mă privește, mă supun regulilor lui nescrise și nu mă sfiesc să-mi recunosc eșecurile. Mă simt aidoma unui criminalist aflat la „locul faptei", pornit să-l identifice pe „făptaș" de la un... fir de păr. Vreau să spun că pentru enunțarea unei ipoteze ai nevoie de un punct de plecare, de un dosar concret a cărui interpretare dată de alți investigatori refuzi s-o accepți. Și, cum nimeni și nimic nu te poate împiedica să încerci să luminezi laturile obscure ale acelui dosar, te apuci să emiți ipoteze (cît e de simplu!), să cauți urme, eventual să le reevaluezi pe cele vechi, așa încît, odată ajuns la capătul „jocului", să obții confirmarea ori infirmarea propriilor supoziții.

Ipotezele din prezentul comentariu își au sursa într-o stare de facto: statutele celor trei mari arhive statale din lume, care reglementează cercetarea unor dosare ultra, ultrasecrete ale celui de-al doilea război mondial. Conform acestora, cei care au trăit cea mai cumplită tragedie a secolului vor avea acces la adevărurile politice, diplomatice și militare ale epocii lor abia în mileniul următor, mai exact în anul... 2035. La prima vedere, afirmația pare o glumă, dar vă asigur că așa stau lucrurile. Democrație, democrație, dar pînă la misterioasele dosare în cauză... De aici „petele albe" ale istoriei contemporane. Această politică de desferecare a dosarelor secrete viciază automat truda istoricului. Se poate oare lăuda cunoscutul istoric american W. Shirer, autor al unei ample monografii consacrate ultimului război mondial, că a beneficiat de dreptul de a „cotrobăi" prin dosarele anului 2035? Desigur, nu! Ca atare, concluzia se impune de la sine: ne-a dăruit o lucrare valoroasă, dar incompletă pe ici, pe colo...

Se pot oare lăuda istoricii sovietici, care, nu mult după 9 mai 1945, au trimis tiparului primele cinci volume din „Marele război pentru apărarea patriei" că au avut permisiunea de a coborî în adîncurile arhivelor? Desigur, nu! Așa se și explică faptul că pînă în prezent au tipărit cîteva variante ale aceleiași istorii, iar o alta este în pregătire.

Dar la urma urmei ce-or fi conținînd aceste dosare supuse unui regim de cercetare atît de draconic? Iată o temă către care ne întoarcem adesea pentru a o asalta cu nerăbdarea noastră profesională. Iar în efortul de a intui tainele acelor arhive, ipotezele ne sînt un aliat prețios. De ce nu le-am chema în ajutor? Ce este tentat omul să ascundă față de semeni? Desigur, faptele urîte. Cu cele frumoase se mîndrește. În această ordine de idei aș îndrăzni o comparație. Arhivele au fost create după chipul și asemănarea omului: păstrează la vedere faptele frumoase și mai puțin rușinoase, iar pe cele condamnabile le pun sub obroc. Așadar, la întrebarea: „Oare ce tăinuiesc cu atîta încăpățînare dosarele anului 2035?" una din ipoteze ne răspunde fără ezitare: „Numai fapte murdare, căci dacă ar fi fost curate..." Într-adevăr, privind în urmă, constatăm că în cei patruzeci și cinci de ani de la înfrîngerea Germaniei hitleriste s-au scris și tipărit mormane de cărți (istorii, monografii, memorii, cărți-document etc. etc. etc.) consacrate ultimului război mondial. Evaluări reale sau mai puțin reale... Proslăviri și demitizări... Condamnări și demitizări... Aceste nenumărate cărți, asociate cu filmele artistice și documentare, ne întreține impresia că tema a fost epuizată. Nu trebuie să uităm însă că, în paralel cu războiul fierbinte, au mai existat și unul diplomatic, și unul al serviciilor de spionaj. Pe acesta din urmă Winston Churchill l-a numit în ziua cînd l-a declanșat drept un „război murdar". Scopul scuză mijloacele. Un „război murdar" presupune de la sine operațiuni „murdare". N-am vrea să se înțeleagă că Anglia a fost singurul stat care a purtat și un asemenea tip de război, dar glasul autorizat al lui Churchill are meritul să-l fi etichetat exact. Oare războiul diplomatic și cel al serviciilor de spionaj să fi trimis la arhive numai fapte frumoase, temerare, pline de noblețe? Ne îndoim. Altminteri de ce ar fi condamnate unele dosare la un regim de „detenție" atît de sever? La îndemnul ipotezelor constatăm că nici pînă în prezent nu s-a scris încă o istorie a „războiului murdar" în ale cărei pagini faptul „murdar" să fie pus în rînd cu cel „curat" și tratat cu obiectivitatea de rigoare. Cum să se scrie o asemenea istorie, dacă dosarele anului 2035, oriunde s-ar afla depozitate, sînt inaccesibile cercetătorului? Și-apoi cîte din ele nu or fi fost puse pe foc? Iar din cenușă numai păsările renasc.

II. Simplă omisiune?

Hitler nu şi-a ascuns niciodată intenţiile sale războinice. Dezideratul său politic, ideologic şi militar: „Deutschland über alles" fusese propagat în toată lumea. Iar führerul nu se abătuse cu o iotă de la programul său. Ştia prea bine că cererea sa de revizuire a frontierelor cu Polonia va declanşa războiul. N-a ezitat în a-l aprinde. La 1 septembrie 1939, trupele sale au făcut sub ochii ţărilor europene — mari şi mici — o primă demonstraţie a noii doctrine militare: Blitzkrieg-ul.

În acelaşi an nefast, serviciile de spionaj din Occident, intuind obiectivele viitoarelor acţiuni politico-militare ale Reichului — cerealele şi petrolul românesc, au trecut urgent la elaborarea unor planuri menite a bara din umbră calea Wehrmachtului spre Valea Prahovei. Au intrat deci în acţiune comandouri specializate în acte de sabotaj, conduse de aşi în materie, călîţi încă din anii primului război mondial la flăcările sondelor româneşti. Curînd se înregistrează explozii, incendii, distrugerea unor instalaţii de petrol, a unor mijloace de transport. Desigur, România neutră îşi risca fiinţa naţională favorizînd în fel şi chip actele de violenţă iniţiate de aliaţii săi tradiţionali prin mijlocirea unor societăţi stăpîne într-o anumită proporţie pe petrolul românesc. În consecinţă, aceste comandouri aveau obligaţia de a asigura acţiunilor lor de război o conspirativitate deplină, menită să ocrotească generozitatea statului român. Însă pe măsură ce Hitler îşi concentra trupele în vest, hotărît să sfîrşească o dată cu aşa-numitul „război ciudat", sabotorii de meserie sosiţi din Anglia, Franţa şi Belgia deveneau tot mai stîngaci şi mai gălăgioşi. Umblau, dacă putem spune aşa, cu „clopoţei la picioare" şi, pe unde treceau, îi ademeneau după ei pe spionii nemţi din România — şi erau destui! Drept care protestele lui Ribbentrop adresate guvernului român nu mai conteneau, devenind tot mai dure şi mai ameninţătoare. Dar sabotorilor nici că le păsa de greutăţile ce le creau guvernului român. La începutul anului 1940, pe cînd se pregăteau să arunce în aer Porţile de Fier şi să blocheze navigaţia germană pe Dunăre, „clopoţeii" acestora au izbutit să aducă relaţiile diplomatice germano-române într-un punct exploziv. Ameninţările mesagerilor lui Ribbentrop şi Canaris se înteţeau, răpindu-i lui Carol al II-lea orice spaţiu de manevră. „Petrolul sau viaţa?" răsunau ameninţările lui Hitler. „Ieşirea din neutralitate sau ocuparea României?" Cine să bănuiască la acel ceas al istoriei — mai 1940, ajunul declanşării campaniei din vest — că protagoniştii războiului „murdar" de pe Dunăre tocmai obiectivul acesta îl urmăreau: să-l calce pe nervi pe Hitler, să-l silească să ia măsuri militare de apărare a producţiei de petrol din România, să-l oblige să ocupe România şi să-şi disloce trupele în Balcani. Nu va trece mult timp şi agenţii lui Wenger şi ai lui de Chastelaine îşi vor vedea obiectivul atins. Bineînţeles, prin mijloacele „războiului murdar".

La 10 mai 1940, Hitler pornea ofensiva în vest. Punea astfel capăt „războiului ciudat" care, pentru aliaţi, a însemnat un răgaz nesperat. Au ştiut însă cum să-l folosească? La această întrebare, istoria celui de-al doilea război ne răspunde că Marea Britanie l-a folosit cu mai multă inteligenţă decît Franţa. Poate şi din pricina poziţiei sale geografice.

La 17 iunie 1940, Franţa, incapabilă să mai facă faţă forţei militare germane, capitulează. A rezistat 37 de zile, răstimp în care guvernul francez a părăsit Parisul, evacuînd ministerele, arhivele. Literatura de specialitate (monografii, memorialistici etc.) consemnează că acolo unde Biroul 2 n-a mai apucat să-şi evacueze arhivele, a ordonat „punerea lor pe rug". De aceea ne-au surprins cele petrecute la 19 iunie 1940 în gara Charité sur Loire, cînd agenţii contraspionajului german au dat de un tren rămas întreg, care aparţinuse generalilor Maurice Gamelin şi Weygand, comandamentului lor. În urma unei minuţioase percheziţii, Abwehrul a descoperit, printre multe altele, şi o casetă plină de documente „strict secrete". Valoarea acestora a fost stabilită urgent, deoarece cîteva din ele aveau o importanţă operativă imediată. Să le enumerăm: Acordul de cooperare între armatele franceze şi belgiene, **programul de acţiune şi identităţile agenţilor francezi conduşi de Léon Wenger, însărcinaţi să distrugă instalaţiile petroliere** (din Valea Prahovei, H.Z.) **care-i aprovizionau pe germani** (sublinierea noastră, H.Z.), codurile folosite de aliaţi, o Notă ultraconfidenţială **cu privire la supravegherea neutrilor care-i sprijină pe aliaţi...**

Nu posedăm inventarul tuturor documentelor găsite de Abwehr în trenul generalului Gamelin şi nici nu putem aprecia importanţa lor, de aceea ne oprim asupra „pieselor" menţionate mai sus. Studierea lor impune, din capul locului, două întrebări:

a) Chiar să nu fi avut ofiţerii Biroului 2 ai comandamentului lui Gamelin şi Weygand cînd să evacueze nu trenul, ci arhiva? Nu cumva au uitat-o în tren în mod deliberat, conform unei misiuni secrete?

b) Ce căutau în caseta din trenul de la Charité sur Loire documente care, în mod firesc, îşi aveau locul în arhivele centrale ale Ministerului de Război de la Paris?

Ca să obţinem, în perspectiva timpului, un răspuns corect la cele două întrebări, este necesar să derulăm evenimentele ulterioare datei de 19 iunie 1940 şi să urmărim consecinţele rătăcirii unei arhive uitate în tren ca pe-o umbrelă.

Preţuind documentele „strict secrete" ale Statului Major francez la adevărata lor valoare, Hitler n-a mai stat mult pe gînduri şi a declanşat un scurt război diplomatic care în lunile următoare a întors pe dos mai întîi sud-estul Europei, apoi Peninsula Balcanică. Ofensiva a debutat cu o furibundă campanie a presei germane împotriva sabotorilor francezi, belgieni, englezi din Valea Prahovei şi de pe Dunăre, ce acţionau sub pretinsa „protecţie diplomatică a României neutre". Pe acest fundal propagandistic, Ribbentrop a detonat prin surprindere o „bombă" a cărei explozie a zguduit Peninsula Balcanică. „Bomba" sub forma unei „Cărţi albe" conţinea un „exploziv" constituit din 70 de documente autentice (toate de la Charité sur Loire), intitulate: „Documente secrete ale Marelui Stat Major francez". Publicată simultan în cîteva limbi, inclusiv în română, „Cartea albă" mai beneficia de un amplu comentariu menit să demaşte acţiunile nestingherite ale agenţilor britanici, francezi, belgieni în România. Concluzia: sabotorii cercurilor petroliere străine, precum şi politica de neutralitate a României „pun în primejdie interesele militare germane".

Diplomaţia română a încercat să se apere. Renunţă la garanţiile franco-britanice, îi expulzează pe sabotori, îşi remaniază guvernele. Canaris se întîlneşte cu Moruzov, Moruzov cu Canaris. Măsuri peste măsuri, toate cu speranţa că spiritele se vor linişti. Străduaniile sînt însă zadarnice, căci arhiva de la Charité sur Loire îi dăruise lui Hitler, o dată cu documentele sale, şi un pachet de motivări temeinice pentru a-l pedepsi pe Carol II, dar, mai ales, pentru a lua decizia ca, în numele „intereselor militare germane", să pună stăpînire pe cerealele şi petrolul României. Călăuzindu-se şi el după un vechi şi încercat dicton, „divide et impera", declanşează un perfid mecanism diplomatic destinat să se soldeze cu dezmembrarea teritorială a României.

Loviturile se succed cu o violență politică rar întîlnită, pe care istoria românilor n-o va uita niciodată. Și parcă pentru a îndreptăți pe deplin represaliile lui Hitler, cercurile petroliere străine găsesc cu cale să dea publicității o declarație în care se spune negru pe alb: „Este adevărat, a existat un plan de distrugere a sondelor și instalațiilor. El a fost elaborat în colaborare cu Statul Major român, pentru eventualitatea în care Germania ar ocupa România."

Însă ca Hitler să poată ordona ocuparea României trebuia iritat, lovit precis în interesele sale militare și ademenit să i se servească pe tavă condițiile cu care să-și motiveze decizia. Și cine să le creeze dacă nu strategii operațiunilor din umbră?

Oare cît de adînc este ascuns în arhivele britanice dosarul „războiului murdar" purtat de agenții **Intelligence Service**-ului, între anii 1939—40, pe teritoriul României? Întrebarea formulată astfel nu trebuie să-l surprindă pe cititor. În perioada la care ne referim, mai toate companiile străine din România camuflau în vîrful consiliilor de administrație agenturi de spionaj conduse de rezidenți cu o vastă experiență, ca, de pildă, G.G. de Chastelain, directorul Societății „Unirea". Toate aceste agenturi se aflau angrenate într-o înfruntare vizibilă și invizibilă. Obiectivul vizibil? Incendierea rafinăriilor de petrol, distrugerea sondelor, blocarea transporturilor feroviare și fluviale. Obiectivul invizibil? Aținarea cu orice preț a inamicului împotriva României și atragerea mașinii de război naziste în Balcani. Scopul scuză mijloacele!

Din păcate, autorul rîndurilor de față nu mai are cum să-și prelungească așteptarea pînă în anul 2035. De răbdare ar mai dispune... Așa că nu-i rămîne decît să enunțe ipoteze. De aceea, începe prin a afirma că „gentlemenii" de la Londra au manipulat magistral „războiul murdar" întru apărarea propriei țări. Prețul? Cehoslovacia, Polonia, Balcanii... Iar despre trenul de la Charité sur Loire se poate spune că a reprezentat o operație-apogeu, ea încununînd cu succes operațiunile anterioare din România. Hitler a prins nu o „minge", ci o „cheie" pe care a folosit-o deschizînd mai întîi poarta României, apoi pe cea a Balcanilor. A „jucat mingea" exact pe direcția dorită de strategii „războiului murdar": a pedepsit România neutră, grăbind și dictînd ciuntirea teritoriului ei, i-a oferit apoi cu cinism garanții de securitate, a introdus o Misiune militară în România sîngerîndă datorită amputărilor suferite (Ce ciudată potrivire: data intrării trupelor germane în România coincide cu data amînării de către Hitler a operației „Leul de Mare" — invadarea Angliei!), în fine, s-a văzut stăpîn pe grînarul și petrolul românesc. Acum, mașina de război a Wehrmachtului putea manevra liniștită: avea cu ce-și „hrăni" trupele, tancurile, avioanele, motorizatele. De la București, Peninsula Balcanică i se dezvăluia führerului în toată splendoarea ei strategică: dintr-o dată, trei ieșiri la mare. A supune Bulgaria, Iugoslavia, Grecia echivala nu numai cu o performanță a doctrinei Blitzkrieg-ului, ci și cu o demonstrație politico-militară menită, în cele din urmă, să convingă Anglia să ceară pace. Decizii... directive... ordine... Afluiri de trupe germane înarmate pînă-n dinți prin trecătorile Carpaților. În a cincea lună a anului 1941, steagul celui de al treilea Reich își flutura aroganța la Sofia, Belgrad, Atena, pe Insula Creta. Hitler jubilează; are toate motivele: nordul și vestul Europei, cu mici excepții, îi aparțin, sudul, de asemenea. În rest, împlinirea deziderateului său ideologic nu era decît o chestiune de timp. Nu bănuia nici o clipă că, în realitate, căzuse poate în cea mai ingenioasă capcană întinsă vreodată de conducătorii „războiului murdar" unui inamic. Era prea amețit de fulgerătoarele sale biruințe pentru a evalua cu luciditate realitatea cîmpului de luptă. Deși își trecuse trupele prin foc și pară, nu realizase în sud-estul Europei și în Balcani o adevărată campanie, ci numai o mare dislocare de forțe, risipind, cu voie sau fără, norii invaziei ce-i adunase tot el deasupra Angliei.

Ar fi greșit să credem că numai Hitler jubila. Mai jubila și Churchill... Pînă la acea dată, mașina de cifrat „Enigma", capturată de la inamic, îl ajutase să înregistreze două succese militare, unul mai prețios decît celălalt: evacuarea trupelor de la Dunkerque și îndepărtarea primejdiei de invazie a Insulei. În sfîrșit, supușii regelui George al VI-lea își puteau desface liniștiți bagajele. Fusese greu pînă ce Hitler apucase momeala.

III. Enigma... „Enigmei"

Războiul psihologic, componentă de bază a „războiului din umbră", a cunoscut în timpul marii conflagrații o largă și variată dezvoltare. El n-a încetat la 9 mai 1945, o dată cu înstăpînirea păcii, ci a continuat și continuă și în prezent pe o scară foarte mare, în forme mult mai subtile și mai variate decît în anii 1938—1945. În cărțile-document deslușim una din aceste forme larg răspîndite. Mă refer la acea literatură care, pornind de la un dosar cu fapte istorice reale, pus la dispoziție de către o anume arhivă, își propune să-l introducă pe cititor în așa-numitele zone obscure ale istoriei. Să apelăm la un exemplu: asasinarea lui John Kennedy. Cîte cărți-document nu s-au scris pe această temă?! Și toate emițînd pretenția de a elucida misterul! Dar el tot n-a fost elucidat. Ba dimpotrivă... Cititorul trebuie să știe că manipulatorii „războiului psihologic" folosesc frecvent tehnica „informării" prin... dezinformare. Totuși am greși dacă ne-am grăbi să tragem concluzia că toți autorii de cărți-document sînt automat și agenți ai dezinformării. Unora li se pun în brațe dosare tentante, dîndu-li-se asigurări că acestea stabilesc realitatea. Dar realitatea este alta, iar autorii nu au cum s-o stabilească. N-o pot stabili nici arhivarii-manipulatori, căci unele dosare puse în circulație au anexe „ultra, ultra secrete" care sălășluiesc în alte compartimente ale arhivei, de unde vor fi scoase la lumină peste ani și ani. Iar autorii acceptă dosarele, căci o carte-document cu un titlu ca acesta: **„Hitler a murit în Argentina"** (Buenos Aires — 1987) devine din start un bestseller.

Iată acum și un exemplu concret de dezinformare a opiniei publice. În urmă cu cîțiva ani, Rudolf Hess, omul nr. 2 în cel de-al treilea Reich, a încetat din viață în celebra închisoare Spandau din Berlinul Occidental, unde a avut privilegiul de a fi ani în șir unicul ei deținut, fiind păzit, rînd pe rînd, de ostași americani, englezi, sovietici, francezi. În comunicatul dat publicității de către comandamentul Comisiei aliate de control se afirma că fostul nazist și-a pus capăt vieții sugrumîndu-se cu un cablu. Plauzibil. Cum să nu crezi cînd ți se comunică tot oficial că defunctul a fost supus unei expertize medico-legale. Să recunoaștem că nu e deloc ușor să fii nonagenar și deținut între zidurile unei cetăți! Așadar ne împăcaserăm cu gîndul că ultimul deținut de la Spandau s-a sinucis. Cînd, deodată, o carte... o carte scrisă de un medic... un englez care încearcă să demonstreze că sinucigașul de la Spandau nu era una și aceeași persoană cu nazistul Rudolf Hess. Așadar, decenii la rînd ostașii Comisiei aliate de control au păzit un „alter ego". Cum să nu facă senzație o asemenea carte? Cum să nu devină un bestseller?

Autorul a aruncat un „pietroi" și a încurcat și mai rău ițele încîlcite ale cazului Hess. Dacă sinucigașul de la Spandau nu e unul și același cu Rudolf Hess, atunci unde și cînd

a dispărut Hess cel adevărat? A murit mai de mult? Mai trăiește? E ocrotit? De către cine și în ce scop?

„Dosarul Rudolf Hess" rămîne fără îndoială una din cele mai tenebroase enigme ale celui de-al doilea război mondial. Misiunea lui Rudolf Hess în Anglia din mai 1941 reprezintă o filă din ascunsa istorie a „războiului murdar". Din păcate, dosarul nu va putea fi consultat decît în anul... 2017.

Să ne întoarcem însă la enigma... „Enigmei". S-au scris pe această temă cu adevărat captivantă numeroase articole și cărți, răspîndite pe mai toate meridianele lumii. Cititorul trebuie să știe că fără aprobarea și sprijinul conducerii **Intelligence Service**-ului enigma... „Enigmei" nu ar fi ajuns niciodată la cunoștința opiniei publice. Deci, autorilor li s-au pus la dispoziție dosare, documente, precum și mărturii limitate ale unor agenți implicați în reușita operației. Documentarea are un hotar trasat de manipulatori. Dincolo de acest hotar se află fața nevăzută a mașinii germane de cifrat și decifrat „Enigma". De fapt, iată ce știm noi astăzi despre „Enigma":

● încă din anul 1933, imediat după instaurarea lui Hitler la putere, serviciul britanic de spionaj a manifestat un interes aparte pentru cercetările unor oameni de știință germani în domeniul realizării unui nou tip de mașină de comunicație;

● „omul de afaceri" (mai toți marii spioni dintre cele două războaie mondiale au fost iscusiți oameni de afaceri, lucrînd la adăpostul unor concerne, trusturi, reprezentanțe) Sir William Stephenson, mîna dreaptă a lui Churchill, a fost cel care a luat urma mașinii și a condus operația de capturare a ei;

● în primăvara anului 1939, un comando special britanic, comandat de colonelul Collin Gubbins, bucurîndu-se și de sprijinul Serviciului Secret polonez, a capturat un exemplar al mașinii, ștergînd bine orice urmă a furtului;

● în toamna aceluiași an, cînd războiul împotriva Poloniei era în toi, prețioasa captură se mai afla încă la Varșovia, de unde a fost transportată în Anglia și ascunsă în localitatea Bletchley, departe de furnicarul metropolei;

● numeroși specialiști britanici și-au suflecat mînecile și s-au apucat de lucru, fiecare minut în desăvîrșirea operației fiind foarte prețios;

● în unele probleme tehnice, s-a apelat și la concursul oamenilor de știință americani;

● s-a elaborat o strategie a apărării secretului de la Bletchley, secret care, spre cinstea „eroilor din umbră", n-a fost penetrat;

● documentele furnizate de „Enigma" erau marcate cu ștampila „Ultra... ultra... ultra secret";

● la momentul oportun, Churchill i-a dezvăluit și președintelui Roosevelt „marele secret";

● din momentul intrării în funcțiune la Bletchley a mașinii „Enigma", Marele Stat Major al armatei engleze (uscat, aer, mare) a fost conectat la modul de gîndire al Marelui Cartier General al führerului. În felul acesta, toate directivele, ordinele, instrucțiunile transmise de inamic marilor sale unități operative poposeau simultan și la Bletchley, iar de acolo ajungeau urgent pe biroul premierului britanic;

● așa cum mărturisește sir William Stephenson „au fost cîștigate bătălii, deoarece cunoșteam dinainte planurile inamicului, puteam influența aceste planuri și eram în stare să anticipăm, prin metode nedezvăluite pînă în prezent, cum va proceda dușmanul."

Nu este suficient să sustragi din arsenalul inamicului o „armă secretă", mai trebuie să știi cînd și cum s-o folosești; iar conducătorii englezi ai războiului au știut, dînd dovadă și în acest domeniu de șiretenie, iscusință, inteligență. Istoricii însă, după opinia noastră, sînt încă departe de a stabili și evalua contribuția mașinii criptografice „Enigma" la evoluția războiului mondial, ca și la deznodămîntul lui. În ianuarie 1941, operația „Barbarossa" nu împlinise nici măcar o lună de zile de cînd fusese înscrisă pe hărțile O.K.W.-ului. Mulțumită „Enigmei", planul hitlerist de atacare a Uniunii Sovietice se contura destul de repede și de clar și pe hărțile premierului britanic. Merită atenție una din precizările lui W. Stephenson, creierul operației „Enigma", precum și un paragraf extras din cartea biografului său, W. Stevenson (**I se spunea „Temerarul"**, Editura politică, 1983). „Noi puteam influența aceste planuri (hitleriste—H.Z.)". Desigur, în bine sau în rău, adăugăm noi. Iar la pagina 33, scriitorul Stevenson consemnează următoarele:

„1941

Ianuarie. Stephenson, Donovan și Churchill discută posibilitatea de a întinde o cursă lui Hitler în Europa de Est, pe baza interceptărilor „Ultra". (Enigma — H.Z.).

În ce a constat această cursă Stevenson nu ne mai dezvăluie. Păcat! O filă din istoria „războiului murdar", care ne interesa în cel mai înalt grad, rămîne astfel, în continuare, ascunsă. De aceea ne și întrebăm: Ce aveau în vedere cei «trei magnifici» ai «războiului murdar», atunci cînd au hotărît, în ianuarie 1941, să-i întindă lui Hitler o capcană în Europa de răsărit? Ce scop urmăreau? Nu cumva să disloce și mai mult forțele militare ale Germaniei spre Balcani pentru a îndepărta definitiv de la Canalul Mînecii primejdia invaziei?

Intuind că paragraful citat puțin mai înainte era o încărcătură explozivă, fiind sensibil interpretărilor, Stevenson s-a grăbit să accrediteze un punct de vedere oficial exprimat chiar de Churchill: aflînd de operația „Barbarossa", partea engleză a întreprins, cu mijloacele războiului din umbră, tot ce putea pentru a-l determina pe Hitler să-și amîne campania din răsărit. De acord, dar cu ce scop? În nici un caz nu din simpatie pentru Uniunea Sovietică. Într-adevăr, führerul a amînat în două rînduri declanșarea războiului împotriva Uniunii Sovietice, din motive accesibile cercetătorului: nu-și încheiase încă socotelile în Peninsula Balcanică. (Nu ieșise încă din prima capcană). Mai era apoi campania din Africa de Nord unde debarcarse, sub comanda generalului Rommel, un corp expeditionar (asta da, campanie!). Urmărind și analizînd, în perspectiva istoriei și cu datele puse la dispoziție de arhivele marilor puteri, evoluția „războiului murdar", constatăm cum se conturează conceptul politico-moral al acestui tip de acțiune militară subterană, principiul său călăuzitor: **Să ținem teatrul de război cît mai departe de Insulă!** Faptul că Churchill l-a avertizat pe Stalin că Germania lui Hitler pregătește un atac militar împotriva țării sale și că Stalin a minimalizat și interpretat eronat acest act de bunăvoință rămîne în istorie ca un adevăr de necontestat. Sîntem însă în fața unui act „curat" la vedere, care, în mod logic, trebuie să mai aibă o latură... una obscură, ce scapă deocamdată cercetătorilor. Cu siguranță că undeva, într-un fund de arhivă, există un dosar în ale cărui documente se păstrează tehnologia țesăturilor de intrigi, de dezinformări, de întinderi de capcane, care, în ultima instanță, a salvat viața a sute de mii de englezi, însă cu prețul sacrificării unor țări, dealtminteri „prietene".

Să revenim la enigma... „Enigmei" și să consemnăm ceea ce încă nu ni s-a dezvăluit și rămîne, eventual, să ne dezvăluie dosarele anului 2035:

● cine-i agentul care a furnizat Angliei informația că specialiștii germani sînt pe cale, încurajați de Heydrich, să pună la dispoziția Wehrmachtului și a Abwehrului o nouă și ingenioasă mașină criptografică de comunicație? Ce loc ocupa acest agent în ierarhia rețelelor de spionaj britanice din Germania? Nu cumva firele duc și la Canaris?

● cine sînt ofițerii Serviciului Secret polonez care, împreună cu agenții britanici conduși de colone-

lui Collin Gubbins, au participat la capturarea mașinii „Enigma"? Ce soartă au avut acești ofițeri polonezi care cunoșteau secretul capturării?

● de fapt, cîte exemplare ale mașinii „Enigma" au funcționat în anii războiului în slujba Marii Britanii?

● cine și cînd a elaborat strategia selectării și exploatării informațiilor furnizate de „Enigma", tactica distribuirii acestor informații aliatului american și sovietic? În ce măsură unele informații, dacă ar fi fost trimise la vreme celor doi mari aliați, le-ar fi fost de mare ajutor, dar interesele imediate și de viitor ale Marii Britanii precumpănind, informațiile au rămas pe loc, în „culcușul" lor secret?

● care au fost primele informații furnizate de „Enigma"? Funcționa „Enigma" în 1940? A aflat Churchill, prin mijlocirea „Enigmei", de planurile Germaniei de ciuntire a teritoriului României și, dacă da, ce atitudine a impus diplomației ultrasecrete și conducătorilor „războiului murdar"?

● ce alte mașini și coduri criptografice aparținînd altor țări — aliate sau inamice — au „colaborat" cu „Enigma" fără să se știe, obținîndu-se astfel, pentru înaltul Comandament britanic, ample și cuprinzătoare sinteze cu privire la evoluția celui de al doilea război mondial pe multele și întinsele fronturi?

O, ce n-aș da ca de acolo de sus, din înalturi, pe unde voi hălădui în anul 2035, să pot zări grimasa acelui cercetător care, din greșeală, ar nimeri și peste acest articol!

IV. „Mașina Enigma" a Serviciului secret sovietic

În urmă cu cîțiva ani murea la Moscova, doborît de o boală necruțătoare, un englez din tată-n fiu, al cărui nume — Kim Philby — făcuse la un moment dat înconjurul lumii. Dispăruse din Marea Britanie, patria sa, ca, după un timp, să reapară pe ecranele televiziunii sovietice pentru a pune punct speculațiilor în legătură cu persoana sa și pentru a mărturisi telespectatorilor sovietici și opiniei publice mondiale că a acționat ca spion al Uniunii Sovietice, plantat, în timpul războiului, în inima centralei **Intelligence Service**-ului, avînd sub control și manipularea agenturilor din sud-estul Europei. Trebuie să-i dăm Cezarului ce-i al Cezarului: performanța lui Philby a pricinuit serviciilor secrete britanice mari prejudicii. Datorită acestui agent conectat la „creierul" **I.S.**-ului, Serviciul secret sovietic era la curent — ce-i drept, nu cu viteza mașinii „Enigma" — cu informațiile majore, rapoartele, sintezele agenturilor engleze din zonele de „interes politico-militar" ale Uniunii Sovietice. O mărturisește Philby în memoriile sale tipărite la Moscova. Mai dezvăluie că și după terminarea războiului a continuat să furnizeze informații Uniunii Sovietice, cînd, în 1946, ca prim-secretar al Ambasadei engleze în Turcia, „conduce eficient", sub acoperire diplomatică, rețelele de spionaj îndreptate împotriva Uniunii Sovietice. Mai tîrziu, prin 1949, va fi transferat la ambasada Marii Britanii din Washington, unde, tot ca prim-secretar, este împuternicit să țină legătura cu directorul C.I.A.-ului, funcție de care numai „temerarul" Sir W. Stephenson o mai deținuse. Deci dublă lovitură. În 1963, Philby este silit să se replieze la Moscova, activitatea sa în „folosul unei puteri străine" fiind pe cale de a fi demascată.

Așadar, Kim Philby, purtător al unor înalte distincții britanice și sovietice, și-a povestit viața, activitatea. Trebuie să fii un cititor absolut naiv ca să nu constați că unul dintre marii spioni ai secolului XX nu a dezvăluit mai nimic în plus față de ceea ce a dezvăluit partea britanică în acuzația de trădare, că nici el ca autor nu s-a bucurat de dreptul de a se apropia de dosarele **ultra, ultrasecrete** ale mileniului trei. După părerea noastră, Philby a „omis" să răspundă în cartea sa următoarelor întrebări:

● ce mijloace și ce canale a folosit pentru a-și transmite rapoartele și informațiile în anii războiului, cînd serviciile britanice de contraspionaj controlau cu rezultate extraordinare Insula?

● a cunoscut sau nu secretul mașinii germane de cifrat „Enigma"? Dacă da, a transmis Moscovei această prețioasă informație? A avut acces la documentele „Ultra" furnizate de „Enigma"?

● cum și prin ce canal primea informațiile din sud-estul Europei, de pildă din România? A cunoscut planul misiunii secrete „Autonom" a celor trei agenți britanici — de Chastelaine, Porter și Meșianu — parașutați în decembrie 1943 în România? Nu cumva informațiile sale au stat la baza unei dure corespondențe (aprilie — mai 1944) între Molotov și Churchill, Molotov-Eden pe tema misiunii celor trei parașutați în România?

● a fost la curent cu activitatea de spionaj desfășurată în România de „hitleristul" dr. Arthur Tester, de naționalitate engleză? Pentru cine lucra, de fapt, acest abil agent? De ce, imediat după 23 august 1944, ofițerii englezi din Comisia Aliată de Control, cu sprijinul autorităților române, l-au căutat pe dr. Tester cu atîta stăruință, dar fără succes?

Desigur, sînt secrete aparținînd tot unui „război murdar" și, pentru că pînă la luminarea lor e o cale atît de lungă, ne-am permite să emitem și pe seama lui Kim Philby o ipoteză...

Dacă serviciile secrete engleze au manifestat, încă din 1933, un viu interes pentru mașina „Enigma", nu se poate să nu fi manifestat același interes și pentru codurile și mașinile similare ale Serviciului secret sovietic. În anii războiului, contraspionajul britanic a izbutit să identifice foarte mulți agenți hitleriști — mai noi și mai vechi — pe care „i-a întors", cum se exprimă literatura de specialitate, împotriva **Abwer**-ului sau **SD**-ului, transformîndu-i în agenți dubli. Aceștia, mulți la număr, au jucat un rol eficient în „intoxicarea" lui Hitler și a înaltului său Comandament... Sîntem convinși că și „Enigma" a contribuit cu succes la laborioasa acțiune de identificare a agenților hitleriști și la silirea lor să lucreze pentru **Intelligence Service**. N-ar fi exclus, îmi șoptește una din ipoteze, ca și Kim Philby să fi devenit un inedit agent dublu, condamnat să moară în tabăra adversă, nu numai în scopul de a fi convingător pînă la capăt, ci și pentru a se reabilita față de patria sa.

SOȚI ȘI SOȚII !

Regele Mongut (Siam)	9 000 de soții și concubine
Regele Mutesa (Uganda)	7 000 de soții
Regele Solomon (Israel)	700 de soții
Regina Kahena (barbară)	400 de soți
Regele August cel Mare (Saxa)	365 de soții

(continuare în pag. 98)

TEST

Aţi făcut bine că v-aţi ales cariera militară?

Domnule locotenent (sublocotenent, maistru-militar clasa a IV-a, sergent-major), iată că aţi absolvit şcoala militară şi aţi fost deja repartizat într-o unitate a forţelor noastre armate. Vă felicităm şi vă dorim mult succes! Aveţi în faţă un drum lung, frumos, dar nu lipsit de greutăţi, de aceea armata presupune calităţi umane deosebite, verificabile în încercări dintre cele mai diverse, fapt probat de îndelungata tradiţie a acestei instituţii sociale. Vă propunem în cele ce urmează un chestionar „nevinovat" despre problemele începutului de drum în această carieră, solicitînd ca singur aliat sinceritatea dumneavoastră. Nu credem că este lipsit de interes ca acest chestionar să fie completat şi de alte cadre tinere, chiar dacă au absolvit şcolile militare ceva mai demultişor. Ba mai mult încă, şi cei mai în vîrstă, cu toate că le este mai greu să schimbe ceva în felul lor de a fi, pot reflecta cu folos pe marginea întrebărilor şi răspunsurilor propuse, cu toată simplitatea acestora. Îndrăznim chiar să ne gîndim şi la ceilalţi, care şi-au ales în viaţă alte meserii, „civili", cum se spune, faţă de care nutrim speranţa că citind aceste rînduri se vor cunoaşte mai bine şi vor re-cunoaşte, măcar în treacăt, că cel puţin o singură dată în viaţă s-au visat în uniformă ostăşească sau s-au întrebat cum ar fi fost dacă ar fi ales calea aceasta.
S-o luăm, deci, cu începutul:

1. Scrieţi o scrisoare unui prieten din copilărie pentru a-l anunţa, între altele, că aţi absolvit cu bine şcoala militară, aţi fost avansat şi aţi fost repartizat la o unitate militară în garnizoana x. Cum semnaţi?
a) Locotenent Ion Popescu
b) Lt. I. Popescu
c) Nelu

2. Sînteţi tînăr, aşadar, proaspăt absolvent de şcoală militară, nou venit în garnizoană şi aţi cunoscut o fată cu care urmează să vă întîlniţi prima oară
a) veniţi la întîlnire în uniformă
b) veniţi în civil
c) veniţi cum presupuneţi că i-ar place ei

3. Dacă fata întîrzie zece minute la întîlnire, cum vă manifestaţi?
a) vă mulţumiţi să vă uitaţi semnificativ la ceas
b) surîdeţi doar şi nu spuneţi nimic
c) solicitaţi o explicaţie

4. Prietena dumneavoastră iubeşte foarte mult dansul şi muzica, prilej de suferinţă pentru dumneavoastră care nu ştiţi să dansaţi.
a) o rugaţi să vă ajute să învăţaţi şi dvs.
b) evitaţi discoteca oferindu-i alte posibilităţi de distracţie
c) încercaţi să învăţaţi singur să dansaţi

5. E duminică, în restaurantul în care aţi intrat singur se află subordonatul dumneavoastră, soldatul Y, ce ia masa împreună cu părinţii săi care au venit să-l viziteze, situaţie pentru care a fost învoit
a) vă aşezaţi la o masă cît mai îndepărtată pentru a nu-i deranja
b) treceţi pe la masa lor pentru o scurtă discuţie de prezentare
c) ieşiţi imediat

6. Aţi hotărît împreună cu prietena să mergeţi la un film, dar la cinematograf ea vă mărturiseşte că l-a mai văzut
a) mergeţi la un alt cinematograf
b) o rugaţi să-l mai vadă o dată şi cu dvs.
c) o invitaţi la o plimbare sau la un local

7. Urmărind un film cu subiect militar împreună cu prietena dvs., cu acţiuni de luptă care sînt mai puţin cunoscute altora
a) îi oferiţi, din proprie iniţiativă, lămuriri
b) vă abţineţi de la orice comentariu
c) încercaţi să-i explicaţi după ieşirea de la cinematograf

8. În compartimentul de tren în care călătoriţi în civil, cîţiva militari în termen, în uniformă, pe care nu-i cunoaşteţi, sînt cam gălăgioşi, deranjînd călătorii
a) nu-i luaţi în seamă
b) vă declinaţi calitatea de ofiţer (maistru-militar, subofiţer) şi le cereţi să înceteze
c) pentru început îi rugaţi, pur şi simplu, să fie mai temperaţi

9. Văzîndu-vă salutînd un ofiţer superior într-o anumită împrejurare, prietena dumneavoastră vă întreabă dacă:

a) l-ați salutat pentru că așa cere regulamentul militar
b) pentru că este un om mai în vîrstă
c) pentru că are o bogată experiență militară
Care este răspunsul dumneavoastră?

10. Sînteți în civil, treceți pe stradă și întîlniți un coleg de unitate de același grad care este însoțit de o femeie pe care nu o cunoașteți
a) îl salutați dumneavoastră primul
b) vă faceți că nu-l observați
c) îl opriți pentru o scurtă conversație sub un pretext oarecare.

11. La o petrecere la care participați, constatați că unul dintre invitați nu agreează, din motive personale, „uniforma militară"
a) îl ignorați evitînd orice provocare
b) încercați să-l lămuriți de subiectivitatea atitudinii sale
c) regretați că ați venit în uniformă

12. Constatați că fata pe care o simpatizați vă apreciază în primul rînd pentru că-i place uniforma, apreciindu-i în mod deosebit pe militari
a) încercați să-i arătați că aveți și calități personale, care vă individualizează, și pentru care ați prefera să fiți simpatizat
b) considerați că este victima unui „hobby" și nu merită să-i acordați prea multă atenție
c) îi promiteți să-i faceți cunoștință cu un coleg care credeți că i s-ar potrivi

13. O dată cu numirea la comanda plutonului (formațiunii) pe care urmează să-l conduceți, aflați că acesta a obținut rezultate slabe în ciclul de instrucție anterior
a) solicitați comandantului o altă subunitate
b) considerați că e o șansă bună pentru a vă demonstra calitățile profesionale
c) acceptați fără rezerve, dar cereți să fiți sprijinit de celelalte cadre din unitate

14. Imediat după luarea în primire a subunității, unul dintre militari vă solicită o învoire sub un motiv oarecare
a) îi aprobați pentru a demonstra din capul locului că sînteți un comandant cumsecade
b) îl refuzați, eventual amînîndu-l pentru cînd vă veți familiariza cît de cît cu problemele
c) verificați temeinicia cererii și procedați în consecință

15. În urma primei ședințe de tragere pregătită de dumneavoastră, rezultatele obținute de subunitate sînt nemulțumitoare
a) apreciați că motivul trebuie căutat în slaba pregătire a militarilor, anterioară venirii dumneavoastră
b) acceptați că vina aparține exclusiv lipsei dumneavoastră de experiență
c) considerați că este doar un simplu accident

16. Unul dintre militarii subordonați vă solicită sprijinul într-o problemă personală dificilă
a) raportați comandantului ierarhic superior solicitîndu-i ajutorul
b) încercați s-o rezolvați singur, pe măsura posibilităților
c) vă consultați cu gradații pentru a găsi soluția

17. Sînteți solicitat de o „cunoștință" din afară să acordați o favoare, o învoire să zicem, unui militar din plutonul dumneavoastră care nu vă creează probleme deosebite
a) refuzați din capul locului această imixtiune
b) îi acordați învoirea, deoarece nu vedeți în aceasta nici o încălcare a regulilor și regulamentelor militare
c) angajați o discuție cu militarul în cauză pentru a vă lămuri

18. Sînteți avertizat de comandantul companiei să fiți prudent, dintr-un motiv oarecare, în relația de amiciție pe care ați înfiripat-o cu un cadru militar mai vechi din unitate
a) ignorați această recomandare preferînd să vă alegeți singur prietenii
b) evitați în mod discret compania acelei persoane
c) căutați să vă convingeți singur dacă recomandarea făcută este justificată

19. Întîmplător, unul din militarii plutonului pe care-l comandați are același nume cu al dumneavoastră
a) neglijați în atitudinea pe care o aveți această coincidență
b) îi acordați mai multă atenție pentru ca nu cumva prin modul lui de comportare să vă prejudicieze oarecum prestigiul
c) sînteți foarte exigent cu el pentru ca să nu-și imagineze careva că-l protejați

20. Sînteți chemat la comandant, împreună cu cele cîteva cadre nou sosite în unitate, pentru a fi informați că unității i-a fost repartizat deocamdată un singur apartament de la fondul de stat pentru cei din promoție
a) sînteți de părere ca acesta să fie repartizat primului în ordine alfabetică
b) lăsați totul la aprecierea comandantului
c) considerați că e cazul să-l primească cel cu situația familială mai dificilă

21. La luarea în primire a subunității (formațiunii) constatați o lipsă în gestiune care nu este însă prea mare
a) raportați imediat comandantului ierarhic superior
b) discutați mai întîi cu cel care a răspuns anterior de acea gestiune
c) încercați s-o rezolvați deocamdată pe cont propriu, pentru a nu vă crea inamiciții încă din primele zile

22. Pentru că nu au fost alte posibilități, pînă la repartizarea unei locuințe sînteți cazat în unitate și într-o după-amiază, după terminarea programului, în timp ce vă odihniți, un soldat din subunitatea dumneavoastră vă deranjează pentru a vă raporta o neînțelegere între militari
a) lăsați totul pentru a doua zi
b) mergeți imediat să vedeți despre ce e vorba
c) transmiteți prin militarul respectiv ordinul care credeți că va pune la punct problema

23. Unul dintre militarii pe care-i comandați vă raportează că a primit de la părinți o scrisoare cu o veste care ar necesita să-i acordați o permisie
a) raportați comandantului ierarhic superior pentru a decide
b) îi cereți să vă arate pasajul din scrisoare care dovedește situația raportată
c) îi promiteți că va obține permisia necesară

24. Într-o pauză de instrucție, un militar vă mărturisește că ar dori să citească o carte nou apărută, dar nu știe cum să și-o procure
a) îi spuneți că îi veți acorda o învoire pentru a merge s-o caute la biblioteca sau librăriile din localitate
b) îl trimiteți la biblioteca unității
c) îi promiteți că veți încerca să i-o procurați dvs.

25. Tînăra dvs. soție, care v-a curățat uniforma, nu știe cum să-i coasă petlițele
a) îi arătați poziția lor corectă
b) vi le coaseți dumneavoastră
c) îi sugerați să le coasă întocmai ca la o altă haină de uniformă pe care o aveți în șifonier

26. Citind acest chestionar și răspunzînd întrebărilor propuse considerați că:
a) a fost o experiență amuzantă
b) a fost un bun prilej de reflecție
c) ați regăsit puține probleme care să vi se potrivească

■ **CASANDRA**

Răspunsuri

1 - c; 2 - c; 3 - b; 4 - a; 5 - b; 6 - a; 7 - c; 8 - c; 9 - a; 10 - a; 11 - b; 12 - a; 13 - c; 14 - c; 15 - b; 16 - a; 17 - c; 18 - c; 19 - a; 20 - c; 21 - b; 22 - b; 23 - c; 24 - a; 25 - a; 26 - b.

Acordîndu-vă cîte un punct pentru fiecare răspuns bun și zero în cealaltă variantă, vă veți afla într-una dintre următoarele situații:

23 - 26 puncte: aveți o foarte bună capacitate de adaptare și există toate motivele să sperați că veți ajunge un comandant destoinic;

20 -22 puncte: veți fi un bun cadru militar dacă vă veți elimina din comportament starea de îndoială în avantajul fermității;

17 - 19 puncte: personalitatea dumneavoastră nu este precis conturată, nu vă sfiiți să învățați de la cei cu mai multă experiență;

14 - 16 puncte: singura șansă este aceea de a vă reconsidera complet atitudinea, eliminînd egoismul, suficiența, neîncrederea, făcînd eforturi să vă înțelegeți mai bine colegii și subordonații;

13 puncte și mai puțin: nu sînteți destul de potrivit pentru cariera militară.

VEGETARIENI CELEBRI

Platon (aprox. 429 — aprox. 347 i.e.n.)
Cicero (106 — 43 i.e.n.)
Ovidius (42 i.e.n. — 17 e.n.)
Sfîntul Francisc de Assisi (către 1181 — 1226)
Leonardo da Vinci (1452 — 1519)
La Fontaine (1621 — 1695)
Blaise Pascal (1623 — 1662)
Isaac Newton (1642 — 1727)
Gottfried Leibnitz (1646 — 1716)
Voltaire (1694 — 1778)
Immanuel Kant (1724 — 1804)
Percy Bysshe Shelley (1792 — 1822)
Richard Wagner (1813 — 1883)
Lev Tolstoi (1828 — 1910)
George Bernard Shaw (1856 — 1950)
H.G. Wells (1866 — 1946)
Gandhi (1869 — 1948)
Albert Einstein (1879 — 1955)

RECORDURI AVIATICE ROMÂNEŞTI MAI PUŢIN CUNOSCUTE

O prestigioasă publicaţie românească de pe la începutul veacului nostru — **„Gazeta Ilustrată"** — îşi informa cititorii săi, la 20 mai 1912, despre un nou şi strălucit record al foarte tinerei aviaţii româneşti. Pe un biplan „Farman", sublocotenentul Protopopescu străbătuse ruta Bucureşti—Constanţa în trei ore şi jumătate fără nici o escală. Fotografiile publicate cu această ocazie erau însoţite de un amplu comentariu. **„Merită cu adevărat titlul de campion** — se spunea despre îndrăzneţul aviator — **căci (...) aventurîndu-se cu un suveran dispreţ pentru moarte în lupta pentru cucerirea şi stăpînirea văzduhului (...) din capul locului a avut conştiinţa** (...) **că se devotează patriei în serviciul căreia se află... Armata noastră are nevoie de mulţi din aceşti piloţi şi cea mai bună urare ce putem face şcoalei militare de aviaţiune de la Cotroceni (este) de a produce elevi la înălţimea însuşirilor sublocotenentului Protopopescu care astăzi e unul din profesorii ei".** Comentatorul mai ţinea să adauge că, ajuns la Constanţa, îndrăzneţul pilot s-a lansat fără ezitare deasupra mării, realizînd evoluţii „uimitor de frumoase".

Foarte curînd tînărul aviator înscria — după aprecierea aceleiaşi reviste — şi o premieră mondială. La bordul biplanului a fost instalat pentru întîia oară un aparat prin care, folosindu-se sistemul telegrafiei fără fir, se transmiteau comunicări pînă la o distanţă de 30 km. Experimentul s-a încheiat cu un succes deplin. Recepţia comunicărilor transmise de locotenentul Protopopescu — între timp fusese avansat — au realizat-o căpitanul Zaharia de la staţia de telegrafie fără fir, aflată la Anadalkioi, şi Gustav Rotlender de la staţia Serviciului Maritim Român. **„Ca români** — se arăta în revistă — **nu putem decît să fim mindri că o problemă atît de delicată a fost rezolvată întîi la noi în ţară".**

■ **C. TATU**

ZBOR FRÎNT

Memoriei lui
DORU
DAVIDOVICI

Aerodromul s-a închis... orăşelul aviatorilor era în delir. Jur-împrejur, pădurica de salcîmi acoperea cu vălul ei de verdeaţă blocurile de locuinţe cu strandul şi clubul aviatorilor, tainele şi patimile acestui „Kleine burg" sau „Malenchii grad" — cum îi ziceau aviatorii, fiecare după afinitatea şi prieteniile pe care le stabiliseră în diverse activităţi cu piloţii sovietici sau germani.

De-o vreme, cei mai mulţi învăţau engleza. Pe rupte, pe nerăsuflate — era expresia colonelului Alexandru, mare as în pilotaj. „Învăţaţi, fetelor!" — îi îndemna pe boboci — cei care nu apucaseră încă să zboare în „dublă".

Colonelul Donea, comandant şi maestru în ale picturii ca şi în ale zborului, picta ca un mucenic, în special înaintea revelioanelor aviatorilor, toţi pereţii sălii festive, încît tînărul şef al Casei Armatei se minuna în faţa copleşitoarei personalităţi a acestui om de talent, de altfel foarte sever în meseria sa. Deşi student la politehnică şi cu o serioasă biografie culturală, tînărul ofiţer se simţea un pigmeu în faţa acestor stăpîni ai aerului, care păşeau pe pămînt ca exploratori din alte sfere, cu paşi calculaţi şi mari, parcă vrăjiţi de o altă lume. Pentru copiii lor şi pentru cei mai tineri dintre ei, înimosul animator iniţiase cerc de limba engleză şi balet, cerc de pictură şi artă decorativă. Cercul de foto trăia mai mult prin pasiunea plutonierului gestionar, un subofiţer oacheş, cu mult suflet artistic; cercul literar era susţinut de condeiul cîtorva ofiţeri şi de familiile lor, reuşind texte pentru o exemplară brigadă artistică şi pentru jurnalul de cenaclu afişat la intrare; de asemenea, aici locotenent-colonelul Petrinescu îşi citea memorabila lucrare literar-istorică despre începuturile aviaţiei româneşti.

Operatorul cinema Stelescu era un bun specialist; deşi cu o familie grea, era altruist şi devotat pînă la sacrificiu meseriei sale, cu un deosebit simţ artistic în „croiala" unor afişe pitoreşti; micul grup de „sufletişti" se completa cu instructorul cultural care, în afară de faptul că „începea" cîte-un montaj literar-muzical pentru ostaşi, mai consola familiile celor năpăstuiţi ca şi pe instructorii de zbor veniţi în control de la eşaloanele superioare şi dornici de a găsi în micile garnizoane de aviaţie cîte-un biliard, un televizor, o bibliotecă etc.

În zilele mohorîte de tristeţe ca acum, instructorul cultural intra în animaţie, şeful de club intra în alertă, iar ceilalţi „sufletişti" veneau zgribuliţi, strînşi laolaltă ca la vreme de primejdie, intrau prin încăperile goale ale Casei Armatei (sau clubului de garnizoană — cum îi ziceau localnicii), apoi, la fel de nedumeriţi, plecau.

Nu se mai rula film, nu se mai cupla magnetofonul la staţia de radioamplificare, care, altminteri, făcea să răsune pădurea de salcîmi.

O tristeţe ca o bură creştea peste suflete... A căzut Ghiţu, căpitanul Ghiţu, unul dintre cei mai buni piloţi ai regimentului.

Comisia de funeralii, condusă de colonelul Păcurariu, avea activitate intensă pentru a salva ultimele rămăşiţe pămînteşti ale temerarului aviator, care intrase în pămînt şi lăsase în urma lui o aură de legendă. Soţia sa, o olteancă frumuşică şi pasionată de profesia sa, de o mare demnitate sufletească, devenise poate ecoul tuturor iubitelor şi soţiilor rămase singure, în urma cîte unei catastrofe aeriene: „Vreau pe Ghiţu, nu eroul; îl vreau pe Ghiţul meu!", dorind să cumpere

pămîntul și aerul în care s-au prăbușit și dizolvat trupul și sufletul celui drag și neasemuit, pentru a-i face mormînt, „măcar un mormînt oarecare!".

Cine ar fi trecut printre blocurile aviatorilor ar fi rămas impresionat de liniștea mormîntală care acoperise așezarea și s-ar fi întrebat ce se întîmplă cu acești oameni; au cumva un ritual al lor misterios? Soțiile care nu-și pot stăvili lacrimile, copiii care rămîn uimiți și starea ciudată durează cîte-o săptămînă. Oare cui îi vine rîndul?! — cică ar fi întrebarea nerostită din privirile și sufletul aviatorilor. După o vreme, ca la comandă, se reia activitatea, pasările argintii străfulgeră iarăși văzduhul, copiii ies pe stradă arătînd cu micuțele lor mîini spre azur, undeva, un punct mișcător: „Uite-l pe tata! Uite-l pe tata!"

— Ba e tata! ba e tată! striga altul.

Și așa se luau la trîntă pînă ce îi despărțea un al treilea, care ducea mai departe firul supozițiilor: „E tata, e tata!".

Căpitanul aviator Deveanu era cel mai afectat. Avionul cu care zburase Ghiță fusese al lui. Și nu putea ierta nenorocirea. Avea cîteodată impresia că este vinovat, că dacă ar fi zburat el nu s-ar fi întîmplat, era consternat că „Șoimul" lui a putut face așa ceva. Îi plîngea inima după colegul lui, care îi fusese și prieten, se necăjea și pentru că îl pierduse pe „Șoim" — primul avion pe care zburase și apoi se consacrase în „grele".

Soția sa și cele trei fetițe îl încurajau, îl adorau și se minunau de pronia cerească care veghease asupra lui Deveanu.

Dar bucuria n-a durat mult. La un antrenament banal de pregătire fizică a piloților, Deveanu cade de pe bara fixă și își rupe piciorul de la gleznă. Se internează în spital — „o operație simplă acolo, ce mai", îl asigură doctorul unității, dar ghinioanele se țin lanț. Secția de ortopedie experimenta o metodă nouă cu introducerea unei tije prin femur pînă la genunchi; așa că se vindecă ruptura inferioară și se infectează genunchiul. Alte operații, alte suferințe, tratamente la Mamaia și Felix, drumurile necontenite ale soției și celor trei fetițe de la București acasă și înapoi, pe la spitale, apoi... sfîrșitul... Pilotul rămîne șchiop; fusese scos de la zbor, acum este pensionat pentru totdeauna.

Cel ce „trebuia" să moară, o dată cu avionul lui, își trăia acum neputința și înfrîngerea cu zilele sale osîndite. Parcă îi citeai în ochi destinul și zbaterea unui sine bolnav, durerea dublată de stupiditatea căderii la o oră de sport și nu în temerara sa activitate de pilot militar.

— Măcar să fi căzut cu avionul ca un pilot adevărat, nu la o oră de gimnastică, ca un profan oarecare... își reproșa cu necaz.

Îi era rușine și ciudă, suferea din baierele sufletului și abia se trăgea pe picioare. Devenise ursuz și întunecat. Șocul psihic îi dublase infirmitatea. Se vedea mărunt și nesemnificant, ca un Icarus rămas fără aripi. Trecea pe la clubul aviatorilor cu fetițele de mînă, șchiopătînd și pomenind de Ghiță și avionul lui... Îmbătrînise parcă dintr-o dată.

— Piloții sînt o avuție națională — afirma cîteodată — o avuție ce trebuie bine păstrată de neamul căruia aparțin, ca niște comori peste veacuri... Ori eu ce mai sînt? Și se uita lung la picior, apoi la un semn iluzoriu dincolo de orizont, ochii albaștri i se luminau cînd zărea cîte-un punct argintiu, care putea fi un coleg de-al său, ar fi putut fi el dacă... Sau Ghiță, dacă! Și asculta aiurit o muzică a văzduhului numai de el auzită, numai de el știută, părea statuie sau... monument sau...

Ca un șoim rănit se frîngea din umeri, apoi își lua fetițele de mînă, una cîte una, și se furișa spre casă. Îl aștepta soția sa, profesoară de muzică, care-și părăsise locul natal și profesia pentru a-l urma pe aviator, aici, undeva în Oltenia. Acum era bolnavă și ea de boala soțului, deși cîteodată îl mîngîia cu privirea ei blîndă de odinioară, îl încuraja cu sfială poate. Punea cosițele sale aurii pe umărul pietros al soțului, care privea undeva peste vreme și spațiu, cătrănit de toate cîte există:

— Eu, în primul rînd, mă bucur, Nicule, că trăiești, că te am lîngă mine și lîngă fetițe! Uită-l pe „Șoim" și zborul său; ne ai pe noi și noi facem parte din dragostea ta!

Fetițele îi săreau de gît, promiteau să fie cuminți, să învețe bine la școală și să nu-l supere niciodată! El atunci se lumina, ca un nor de ploaie și lacrimi.

...Au trecut anii, a rămas acolo pe aerodrom dascăl pentru copiii aviatorilor. Era animatorul muzeului unității și al tuturor expozițiilor de pictură și filatelie cu tematică de aviație. Soția i-a... murit. El, nenea Deveanu, a rămas acolo să urmărească stolurile de păsări argintii care pentru el erau lăstunii primăverii și berzele toamnei, cocorii și lebedele vremii.

— Dacă aș fi fost eu în locul lui Ghiță!... Și le povestea copiilor cel mai frumos basm cu „Șoim" cel înaripat, apoi deschidea toate geamurile clasei să audă vuietul avioanelor de pe pistă sau în zbor; copiii săreau la geamuri:

— Uite-l pe tata!

— Ba e tata!...

— Tovarășe învățător, nu-i așa că...

Dar bătrînul dascăl, pironit în scaun, cu capul răsturnat pe spate, privea cu ochii lui albaștri cerul... Un punct mișcător și etern în neant...

■ I.C. PETRIȘAN

SOȚI ȘI SOȚII

Therese Vaughn (Anglia)	51 de soți
Ibn-Seoud (Arabia Saudită)	35 de soții
Brigham Young (Statele Unite)	27 de soții
Hieronimus (Roma)	21 de soții
Edward Teach (Anglia)	14 soții
Martha Jane Burke (Statele Unite)	12 soți
Pancho Villa (Mexic)	9 soții
Artie Shaw (Statele Unite)	8 soții
Henric al VIII-lea (Anglia)	6 soții

Menționăm că în primele 8 cazuri e vorba de situații de poligamie sau poliandrie

(urmare din pag. 93)

AVIAȚIE

Priorități feminine românești

Istoria aviației feminine românești înscrie în primele ei pagini, în anul 1909, cel dintîi zbor planat din lume: zborul Valeriei Vlaicu, sora mai mică a lui Aurel Vlaicu, care, la numai cinci ani, s-a înălțat la 10—15 metri. La coborîrea din aeroplanul meșterit de fratele său, Valeria era mirată de faptul că s-a înălțat în văzduh, dar nu se gîndea o clipă măcar că momentul acela a constituit o premieră mondială și că protagonista era chiar ea, Valeria Vlaicu. Valeria lua parte astfel la începutul erei aviației feminine.

Elena Stoenescu-Caragiani este prima aviatoare a României și între primele zece din lume. Este și prima femeie-avocat din țara noastră. S-a născut în 1887 la Tecuci — leagăn al pilotajului românesc. Cel mai mult a fascinat-o zborul lui Aurel Vlaicu din 17 iunie 1910, pe cîmpul de la Cotroceni — București, aflîndu-se de față. Așa i-a încolțit ideea de a zbura.

În 1912—1913 urmează Școala de pilotaj a Ligii Aeriene de la Cotroceni, condusă de George-Valentin Bibescu și avînd ca instructori de zbor pe reputații aviatori Constantin Fotescu, Nicu Capșa și Mircea Zorileanu.

Deși și-a însușit în foarte bune condiții profesia de pilot, n-a fost admisă la proba de brevetare pentru că era femeie. S-a înscris atunci la Școala de pilotaj de la Mourmelon — Franța, unde, la 22 ianuarie 1914, este brevetată pilot aviator.

Revine în țară și solicită admiterea în corpul aviatorilor, dar cererea îi este respinsă. Pleacă din nou în Franța și se angajează ca reporter aerian la un mare cotidian. Reportajele ei din avion constituie premieră în presa mondială.

În dorința de a-și servi țara, la intrarea României în războiul de întregire a neamului (1916—1918) revine în patrie și își reînnoiește cererea de a fi admisă în corpul de aviație pentru a lupta pe front. Este respinsă și pusă în situația de a lucra ca infirmiera voluntară la Spitalul Militar din Iași și apoi la Spitalul Militar din Tecuci, instalat în casele părinților ei.

După război pleacă în Mexic ca angajată pentru a scrie — pasiunea își spune din nou cuvîntul — reportaje din avion. Îmbolnăvindu-se de plămîni, revine în țară și moare în 1929, la numai 42 de ani.

Ioana Cantacuzino este prima femeie-pilot brevetată în România (1930) și prima femeie din lume directoare de școală de pilotaj.

Preocupată de propășirea aviației românești, contribuie alături de fratele ei, Mircea Cantacuzino, la înființarea Școlii civile de pilotaj din București.

Urmează cursurile Școlii de pilotaj, avîndu-l ca instructor pe neînfricatul pilot de încercare Octav Oculeanu și, în 1930, este prima femeie care obține brevetul de pilot aviator din România.

După 25 mai 1930, cînd fratele ei moare într-un accident de avion, preia conducerea școlii în calitate de director. Prin străduința și dăruirea sa, înființează „Asociația Mircea Cantacuzino", care funcționează pînă în 1941.

Ioana Cantacuzino

Acordă o atenție sporită înzestrării școlii cu avioane. Continuă antrenamentele de zbor și este prima femeie care participă la un miting de propagandă aviatică în România.

Școala condusă de Ioana Cantacuzino poate fi caracterizată ca un amfiteatru unde, prin riguroase lecții și devotament pentru profesie, au crescut și au îndrăgit pilotajul alte viitoare femei-pilot, cum ar fi Marina Știrbey, Mariana Drăgescu și Victoria Pokol, brevetate în 1935, iar în 1936, Virginia Duțescu, Nadia Russo-Bossie și Virginia Thomas.

După desființarea școlii, Ioana Cantacuzino se retrage lîngă soțul ei, inginerul Aurel Perșu, iar după o lungă suferință se stinge din viață în 1950.

Este decorată cu Ordinul „Virtutea Aeronautică" și „Medalia Aeronautică".

Smaranda Brăescu, născută în 1899 în satul Hănțești, Comuna Buciumeni, județul Galați, pilot parașutist, recordmană națională și mondială, pionieră a parașutismului sportiv de performanță.

Aflîndu-se la Școala de belle-arte din București, pleacă în 1928 la Berlin, unde urmează parașutismul la firma „Schroeder et Co." obținînd brevetul internațional de parașutistă. La 28 octombrie 1931 revine în țară și stabilește recordul național și primul record mondial de parașutism, sărind de la 6 000 de metri din avionul pilotat de Alex. Papană, lîngă Sărăținca, la 28 km de Slobozia.

Participă la mintinguri aeriene organizate la Miami (S.U.A.). La 19 mai 1932 sare cu parașuta de la 7 233 m, corectînd propriul ei record mondial și doborînd și recordul mondial masculin, care era de 6 628 m. Pentru acest rezultat este declarată sportiva nr. 1 a lumii. Recordul este doborît abia în 1952 de Traian Demetrescu-Popa.

În 1934 urmează cursurile de pilotaj ale Școlii Curtiss — Wright din New York și obține brevetul de pilot pe avioane de turism. Brevetul îi este omologat

la București (1936). Participă la mai multe concursuri în țară, precum și la raiduri aeriene, între care: București — Roma — Tripoli (1936). Este prima dată cînd o româncă se încumetă să traverseze Mediterana cu un avion monomotor de mică putere.

În iulie 1941 este numită instructor la Școala de parașutiști militari. Pe timpul războiului antihitlerist zboară în cadrul Grupului de aerotransport „Escadrila Albă", îndeplinind numeroase misiuni.

Moare în 1960, în Bucureștii Noi, ca urmare a unui reumatism cronic.

Elena Stoenescu-Caragiani

Este decorată cu Ordinul „Virtutea Aeronautică".

Valeria Mircea-Ionescu, născută în 1914 în Comuna Deda, satul Pietriș, județul Mureș, este prima femeie-aviator din Ardeal.

După terminarea liceului, se căsătorește cu talentatul pilot Gheorghe Ionescu Sidef, care o inițiază în tainele pilotajului. În 1934 urmează cursurile teoretice la Cluj, absolvindu-le cu media 9,16. Aceasta îi dădea dreptul să execute gratuit partea practică de zbor (cursurile costau pe atunci 20 000 lei). Face practica de zbor la Școala de pilotaj ARPA — Someșeni-Cluj, avînd ca instructor pe soțul său care era pilot de vînătoare la Flotila de gardă din Cluj. Este brevetată în același an (1935) și de acum putem vorbi despre prima familie de aviatori (soț și soție) din România.

Ziarul „Patria" din Cluj, în numărul său din februarie 1935, semnala evenimentul într-un articol intitulat „Prima pilotă din Ardeal".

În cuvîntarea comandantului Școlii, comandorul C. Celăreanu, se arăta că cel mai distins elev al școlii este... o elevă: Valeria Mircea-Ionescu. Ea s-a clasat prima atît la cursurile teoretice, cît și la probele de zbor. A obținut în același an brevetul internațional gradul II de pilot civil.

Participă la mitinguri aeriene interne și internaționale, precum și la raiduri. În septembrie 1938, în echipaj cu soțul ei, participă cu o avionetă la Concursul „Micii Antante", obținînd premiile: „Cupa Federației Aeronautice Române", „Cupa Orașului Brno" și locul I acordat de Aeroclubul Cehoslovaciei.

În 1939 urmează Școala de instructori de zbor pe aerodromul Giulești — București, însă, după ce devine mamă, se retrage din activitatea de zbor.

Din 1930 și pînă în 1943 au mai primit brevetul de pilot încă 41 de aviatoare. Drumul n-a fost nici ușor și nici simplu. Unele au abandonat din diverse motive, preponderent fiind cel financiar. Este drept că li se acordase femeilor permisiunea de a urma școli de pilotaj, dar cursurile costau destul de mult, iar ca să continui aveai nevoie de un aeroplan. Statul acorda un ajutor care reprezenta jumătate din costul unui avion, numai că cealaltă jumătate era prea costisitoare pentru viitoarele aviatoare

Mariana Drăgănescu

cu condiții modeste. În acest context vom mai aminti unele nume de brevetate în perioada 1930—1943 care au și priorități în domeniu.

Irina Burnaia — fată din Ciurarii Teleormanului — brevetată în 1933, în 1934 traversează Carpații de la Brașov la București cu avionul ei unicat I.A.R.-22. În același an devine prima femeie-acrobat aerian din România. În 1935 efectuează, cu același avion, un raid aerian București—Entebbe — în Centrul Africii, împreună cu instructorul ei, renumitul aviator Petre Ivanovici. Era cel dintîi raid aerian executat de o româncă. În 1937 a făcut un raid aerian, singură la bord, pe ruta București — Roma — București, iar în 1938 raidul București — Ankara — București și București — Haga — București.

Marina Știrbey, născută în 1912 la București, este prima femeie pilot militar din România.

Smaranda Brăescu

Irina Burnaia

Urmează Şcoala de pilotaj condusă de Ioana Cantacuzino şi obţine brevetul nr. 93 din 1935. Mare sprijinitoare a aviaţiei feminine din România, contribuie substanţial la înfiinţarea escadrilei sanitare. Obţine brevetul de pilot militar la Şcoala de perfecţionare de la Buzău.

În 1936 ocupă locul 1 la un concurs aerian pentru piloţii de turism din România. În 1938 participă la manevrele militare.

O premieră a Marinei Ştirbey a constituit-o zborul prin Golful Finic pe o ceaţă extrem de groasă, specifică regiunii scandinavice. Realizează prima legătură între Bucureşti şi Stockholm. A fost decorată cu ordinul „Virtutea Aeronautică".

Virginia Duţescu: brevetată în 1936 la Şcoala de pilotaj condusă de Ioana Cantacuzino, devine prima instructoare la zborul cu motor. Bună acrobată, participă la mitinguri aeriene. La parte la război în cadrul escadrilei sanitare, îndeplinind numeroase misiuni.

Virginia Thomas, pilot militar, acrobat aerian, planoristă, stewardesă. Brevetată pilot în 1936 la Şcoala de pilotaj condusă de Ioana Cantacuzino.

Bună cunoscătoare a limbilor străine engleză, germană şi franceză, se angajează, în 1939, ca stewardesă la Compania română de transport aerian LAR, fiind prima femeie din România care a ocupat un astfel de post. În 1940 este încadrată ca pilot în Grupul militar de aerotransport, escadrilă sanitară, iar în perioada războiului îndeplineşte numeroase misiuni în această calitate.

Sanda Agachi

În 1945, în urma unui curs, devine instructor de zbor la planorism.

Este decorată cu ordinul „Virtutea Aeronautică".

Felicia Bădăliţă-Ţigănescu, din Ţara de Sus (Horodnicu, judeţul Suceava). Este prima planoristă a României. Brevetată în 1934, posedă pe brevet semnătura reputatului comandor av. Constantin Beroniadi.

Marlana Drăgescu, din Craiova, brevetată în 1935, este pilot militar, acrobat, instructor de zbor. Participă în 1935 la manevrele militare ca pilot de legătură, apoi la competiţii aeriene interne şi internaţionale. Participă la război în cadrul Escadrilei Albe, îndeplinind numeroase misiuni.

După război continuă activitatea de acrobat, instructor de zbor şi pilot sanitar. Participă la combaterea tifosului exantematic.

Două surori aviatoare din Gura Humorului (judeţul Suceava): Huţanu-Palade Stela, pilot militar, acrobat, instructor de zbor, participă la război şi îndeplineşte numeroase misiuni de transport sanitar în cadrul Escadrilei Albe. Sora ei, Huţanu Viorica-Elena, este prima stewardesă brevetată în ţara noastră (brevet nr. 1 din 01.04.1955). Execută zboruri pe curse interne şi internaţionale. A făcut parte din echipajul avionului IL-18 YR IMB care, la 15.02.1962, a aterizat forţat, pe plajă, cu 69 de pasageri la bord, lîngă localitatea Paphos din Cipru. Pentru modul exemplar în care a acţionat împreună cu întregul echipaj pentru salvarea pasagerilor şi aeronavei, a primit o distincţie.

Viorica Huţanu este singura însoţitoare de bord care a făcut călătoria în jurul lumii cu un avion IL-18, în 1969—1970 (28 de zile). A fost distinsă cu numeroase ordine şi medalii.

■ Colonel
DUMITRU CRĂCIUN

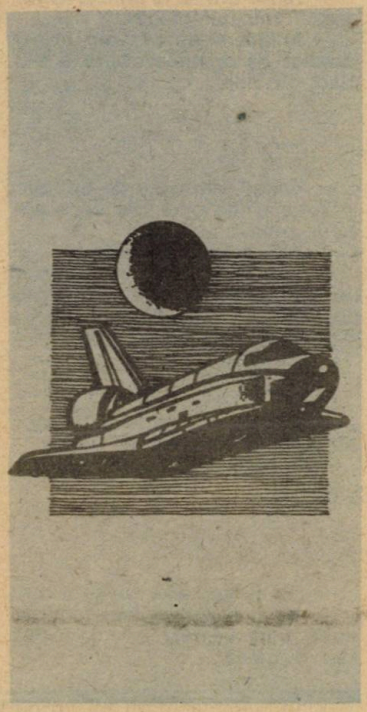

— Mario, geamul acestei ferestre este așa de murdar că aproape nu se mai vede prin el.
— Da, domnule, însă, dacă doriți să vă uitați pe stradă, se poate deschide fereastra!

* * *

O gospodină spune fiicei sale:
— Clementino, du-te la cîrnățar și vezi dacă are picioare de porc.
— Bine, mamă.
Fata se reîntoarce.
— Ei bine, spune-mi: ai fost, și ce-ai văzut?
— Nimic, mămico. Cîrnățarul era încălțat cu cizme...

* * *

— Dragul meu, cum găsești prăjitura pe care ți-am preparat-o?
— Îngrozitoare, draga mea!
— Ei, ca să vezi! Și totuși, cartea de bucate pe care mi-ai adus-o de ziua mea te asigură că va fi foarte delicioasă!

* * *

O doamnă în vizită se adresează copilului gazdei:
— La ce oră se ia prînzul la voi acasă, micuțul meu?
— Mama a zis că vom prînzi imediat ce dumneavoastră o s-o luați din loc!

* * *

— Vedeți, am venit de opt zile în oraș și ne pare rău că n-am venit pînă acum aici.
— Mă flatați, domnule
— Vreau să zic că aș fi preferat să mănînc peștele ăsta acum opt zile...

* * *

— Ospătar, de unde ar fi putut să iasă un pui atît de tare?
— Probabil dintr-un ou tot așa de tare!

* * *

— De ce gen este cuvîntul ou?
— Va fi masculin sau feminin după cum va ieși — un cocoș sau o găină...

Glume

Într-un tramvai ticsit, trei doamne stau în picioare pe platformă. Un domn dinăuntru se ridică și zice foarte galant:
— Locul meu — celei mai în vîrstă dintre aceste frumoase doamne!
Nimeni nu se mișcă. Domnul se reîntoarce și se reașează

* * *

Domnul Raymond se duce la poștă să trimită o scrisoare recomandată. Oficiantul o cîntărește cu multă atenție și spune imediat:
— Scrisoarea dumneavoastră costă mult mai mult. Trebuie să mai aduceți un timbru de 65 de pfenigi.
— Dar, replică Raymond cu toată convingerea, dacă voi adăuga încă o marcă, nu va cîntări și mai mult?

* * *

Colonelul Montvillier discută cu cele două ordonanțe ale sale:
— Pierre, ești acolo?
— Da, domnule colonel!
— Ce faci?
— Nimic, domnule colonel.
— Și, tu, Jean, ești tot acolo?
— Da, domnule colonel!
— Și tu ce faci?
— Îi ajut lui Pierre.
— Cînd veți termina, să-mi aduceți imediat cizmele!

* * *

Un vînzător de ziare strigă pe bulevard:
— Mare escrocherie! 30 de victime!
Un trecător cumpără ziarul, îl frunzărește, nu vede nimic, se uită după puști, care strigă:
— Mare escrocherie! 31 de victime pînă acum!

* * *

Într-un mare magazin:
— Vă recomand această țesătură, doamnă!
— Nu se va decolora la soare?
— Oh, nu, doamnă. A rămas trei luni în vitrină și încă nu s-a decolorat de tot!

* * *

Acasă la croitorul de pe strada Cazărmii:
— Vă asigur că mi-ați făcut pantalonul prea scurt.
— Nu, domnule, nu. Domnia voastră aveți picioarele prea lungi!

* * *

Doctorul Dillon discută cu prietenul său Dolomieu:
— V-am văzut ieri soția. Tușea atît de tare că toată lumea o privea. Probabil trebuie să fie foarte bolnavă.
— O,nu, doctore. E sănătoasă tun. Numai că și-a cumpărat o rochie nouă...

* * *

— Sînteți în întîrziere! De unde veniți?
— De la frizer.
— În timpul orelor de serviciu?
— Doamne!... dar părul nu crește în timpul orelor de lucru?

* * *

Într-o seară oarecare, la un concert, se aude următoarea conversație:
— Ce căldură la acest concert!
— Bineînțeles, pentru că n-au nici un instrument de suflat!

* * *

Doamna Ducasse întreabă pe prietena sa, doamna Duchatel, al cărei soț este spitalizat:
— Cred că Jean va rămîne mult timp la spital.
— Ah, ai vorbit cu doctorul său?
— Oh, nu... însă i-am văzut asistenta!

* * *

Celebrul neurolog Duchesne consultă o clientă.
—Ah. doctore! Sufăr îngrozitor! Lăsați-mă să mor!
— Nu-i nevoie de sfaturi doamna. Vă cunosc meseria de foarte multă vreme...

Abjurare

Cum veneam să spun adevărul
cotropit de-o beție amară,
mă alungau fariseii din templu,
procuratorii fricii mă purtau povară.

O, iată Forma, strigam arătîndu-ți
strălucirea caznelor mele deșarte —
urma lor viscolea peste trupu-mi
uns cu uleiul cel mai de moarte.

O, iată fibrele umilinței ciudate,
adevărul înghețat în cuvinte:
trebuie să-l scuip, să-l hulesc, renegîndu-l,
să spun că beția aceasta mă minte!

Astfel veneam să spun adevărul
și tu plîngeai, hohotind credincioasă,
în jur se zbenguiau heruvimii
înălțînd rugul și șoptind: lasă, lasă...

■ Locotenent-colonel **NICOLAE BOGHIAN**

Floare de colț

Floarea ce străjuiește pădurea
îmi îngînă privirea uimită
de verdele ierbii ce abia a răsărit
printre stîncile golașe.
Simt cum memoria mă lasă
în fața tinereții acestei flori
ce îmi îngînă privirea uimită
de înălțimea
la care m-a aruncat.
Floare de colț ce
îmi îngînă privirea uimită
de soarele ce strălucește
în adîncurile negurii ce ne-nconjoară,
m-ai făcut să te numesc
floare de colț.

■ Elev sergent-major
EUGEN MARCHIDAN

Ruperea cuvîntului din piatră

chiar și numai pentru atît
merită să trăiești:
pentru a vedea încîntarea
din ochii bunului sălbatic
vrăjit de falsa lucire
a primejdioasei podoabe de tinichea
imitînd prețioasa corolă a florii

să schimbi luciul mat al pietrei,
al pietrei adevărate
pe imaginea ei orbitoare
(chiar dacă și aceasta
își are propria viață):
dureros troc al pierzaniei
prin depărtatul miraj al cuvîntului!

nimeni n-a putut face vreodată
un bumerang de piatră,
pe cînd chipul acesteia
este, prin el însuși, un bumerang

și totuși, supune-te idolului,
chipului cioplit,
fără de care intrarea
în labirint
e cu neputință

■ Căpitan **GEORGE DAVID**

Transparențe

Rouă verde străvezie
Cum îți place numai ție
Prind în gene
Din troiene.
Vară fac din iarnă-amară
Mă desfac și mă prefac
Umbră caldă, dulce leac
Susur albă în pridvor
Ce cați noapte la izvor
Cînd din răni îmi curg petale
Și sînt floarea florilor
Din visarea pomilor
Cei demult secătuiți
Și de rod și de dorinți?
Sau nu știi că pentru tine
Fost-am miere de albine,
Împlinire de străduanii,
Roabă stelelor cu anii?
Iasomie și verbină
Și floare rece de mină
Tot ce fac e în zadar
Cîmpul alb de nenufar
Ce iubirile te-nvață,
Tu îl simți doar cer... de ghiață.

■ **MARIA-LUIZA NICULICEA**

Ultima. Thule

Vindem rouă! vindem rouă!
Carnavalul stă la poartă,
Boala grea de-atîtea veacuri
S-a uscat în ochi şi-n glas;
Vindem rouă! vindem rouă!
Cumpăraţi ce-a mai rămas
Din răspîntia vegherii
La Sarmata-Mare-Moartă;

Vindem vălurimi albastre
Şi statui cuminţi, de sare,
Vindem întristate umbre,
Vindem şi surîs şi plîns;
Vindem rouă! vindem rouă!
Cumpăraţi-ne ce-am strîns
De pe cîmpul de bătaie
Palizi şi cu-nverşunare;

Vindem capetele sforii
Ce ne-a-ngemănat sub cruce,
Zurgălăul spadei care
Ne-a-nlemnit lîngă butuc:
Vindem ploaia fulguită
Peste Hanul-lui-Manuc
Şi — de pe faianţa băii —
Sîngele ce nu se duce;

Vindem limpedea răşină
A pădurii seculare,
Cuibul rotitor de ape
Încotro ni-i ochiu-ntors;
Vindem blîndele războaie
Unde mamele ne-au tors
La hotar de Lună-Nouă
Descîntatele pieptare;

Vindem tot! Numai lăsaţi-i
Neamului acesta Dorul,
Numai Pacea, numai ştirea
Că va fi o Zi-în-plus;
Vindem tot ce ne mai leagă
De acei care s-au dus,
Dar lăsaţi-ne speranţa
C-o s-atingem Viitorul!...

■ Maior GEORGE FLORIN COZMA

Certitudine

Mai trec, mai cad, mă sprijin iar pe zare
Şi mă ridic cu înc-o dimineaţă,
Dar semnele acestea de-ntrebare
De gaica timpului mereu se-agaţă

Şi orizontu-nsîngerat de stele
S-a revărsat din vatra lui în mare,
Ascult cum clipele străbat tunele
Spre mîine printre semne de-ntrebare.

Auzul meu hotar va fi şi ţintă
Neliniştii şi liniştii deodată,
Răspunsurile toate pot să mintă
Dar ştiu că întrebarea niciodată.

■ Locotenent-major
GABRIELA FILIP

Reînviere

Mă aplec cu evlavie spre pămînt;
Strîng un pumn de ţărînă
În care Sîngele neamului nostru
L-a udat din belşug.
Îl ridic încet, tot mai încet
Să vadă cerurile şi soarele
Ce-a uscat în tristele veacuri.
Cînd furtunile şi singurătatea
Blestemau în fuga lor
Scînteietoarele copite nemiloase
Ce-au lăsat arsura vulcanilor
În zgura pe care acum
O ştefuim cu cremenea zorilor.
Freamătă torţele
În porţile cetăţilor de lumină
Ce şi-au scos şi ars umbrele
De sub verdele arborilor;
Cu braţele ridicate culegîndu-le
Fructele de aur
Cînd îşi poposeşte toamna
Trecerea-n doinele neamului nostru.

■ VASILE IFTODE

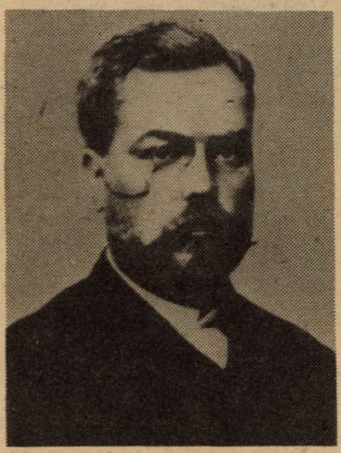

„CA UN POD DE ARGINT, DIN POVESTE"

În urmă cu un secol, tînărul inginer Anghel Saligny, care, la vîrsta de numai 35 de ani, își cîștigase deja un nume de notorietate în lumea științifică și tehnică din România, încheia calculele unuia din cele mai temerare proiecte inginerești din vremea aceea: înfăptuirea vastului complex feroviar de peste Dunăre, între Feteşti și Cernavodă, destinat să lege de patria-mumă străvechiul teritoriu românesc al Dobrogei. Pînă la acea dată, Anghel Saligny participase la construirea celei dintîi căi ferate între Buzău și Mărășești, înfăptuită numai cu forțe tehnice românești, realizase sub proiectare și supraveghere proprii construcția unor importante poduri și lucrări feroviare peste apele din Moldova, precum și a docurilor și silozurilor de la Brăila și Galați, după o tehnică originală care a constituit o premieră mondială — și anume, folosirea pentru prima dată a betonului armat la astfel de lucrări.

Așadar, în 1889 (după trei ani de studii, prospectări, calcule și schițe tehnice), inginerul Anghel Saligny prezenta oficialităților, în detaliu, proiectul temerarei sale construcții. Cele două concursuri internaționale lansate în anii 1883 și 1886 pentru realizarea podului de la Cernavodă nu dăduseră rezultatele scontate. Apelul la măiestria lui Anghel Saligny s-a dovedit inspirat. Lucrarea terminată în 1895 avea să însemneze o dată memorabilă în istoria tehnicii mondiale. Testat la 14 septembrie 1895, prin traversarea unui convoi alcătuit din 15 locomotive grele, podul a rezistat cu bine probelor, în ciuda opiniilor atîtor neîncrezători. Ferm în credința soliditații construcției sale, marele constructor a stat calm, în tot timpul manevrelor, sub arcul impunătoarei schelării de oțel. Cu mult înaintea acestui examen public, petrecut în prezența guvernului și a mulțimii compuse din zeci de mii de curioși, Saligny știa că puterea marilor curenți de aer „verificase", cu o severitate mult suverană, temeinicia marilor arcade metalice — care timp de aproape încă un secol a rezistat și încă mai rezistă timpului. La vremea aceea, podul lui Saligny, încadrat între statuile simbolice ale celor doi dorobanți amplasați fiecare la cîte un capăt al construcției, reprezenta, în ierarhia palmaresurilor tehnice ale secolului al XIX-lea, cel mai lung pod metalic din Europa și cel de-al treilea ca lungime din lume.

Și astăzi, manualele și tratatele inginerești ale tuturor centrelor de învățămînt politehnic din lume amintesc și expun în termenii cei mai elogioși marea realizare a lui Saligny. Trecut prin dureroasa încercare a primului război mondial, cînd însuși zidirorul construcției a trebuit să indice punctele de distrucție ale podului pentru stăvilirea armatei dușmane, dantelăria metalică a cedat doar atît cît a trebuit, pentru a-și suda punțile, mai apoi, întru împlinirea statornică a destinului său.

E uimitor cîtă biografie poate încăpea chiar și în existența lucrurilor, mai ales a celor înfăptuite de om. Podul lui Saligny nu este doar un poem, ci o parte

constitutivă — de un realism robust — a ființei neamului românesc. Și, totuși, poezia care știe să celebreze i-a închinat un omagiu perpetuu: un omagiu așezat ca o inscripție pe pragul unui muzeu ridicat la proporțiile naturii și semnat de Alexandru Vlahuță, în celebra sa „Românie pitorească".

„Înaintea noastră se-nalță, strălucitor în bătaia lunei, podul. În liniștea nopții, sub cerul limpede și înstelat, frumusețea și măreția acestei puternice întrupări a geniului românesc ne dau impresia că sîntem într-o lume de vrăji, în fața unuia din acele minunate poduri de argint, de care ne vorbeau poveștile-n copilărie. Picioarele de sprijin, zidite-n piatră, sînt așa de departe unele de altele ș-atît de înalte, încît toată uriașa împletitură de fier, pe care aleargă zguduitoarele trenuri, pare că plutește-n aer, ușoară ca o dantelă".

■ **GHEORGHE ISTRATE**

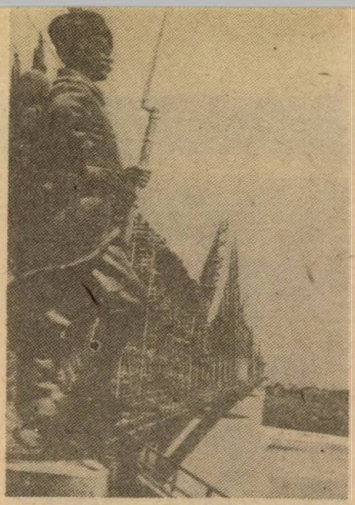

BAIONETA INTELIGENTĂ ȘI FONDATORUL OPERETEI ROMÂNEȘTI

Așa a fost denumit de criticii literari și cronicarii de specialitate ai vremii generalul Gheorghe Bengescu-Dabija, unul dintre cei mai prolifici dar și caustici autori de librete pentru operete și piese de teatru din ultimele decenii ale secolului trecut și primele două decenii ale secolului nostru. Autor a peste 12 piese de teatru – drame și comedii, vodeviluri și operete –, membru al Societății literare **„Junimea"** *din anul 1868 și colaborator permanent la* **„Convorbiri literare"**, *generalul Gheorghe Bengescu-Dabija a fost, pe lîngă un bun ofițer de carieră, un mare pedagog, profesor la Școala Superioară de Război și un mare dramaturg. În lucrările sale, gustate de spectatori, a ironizat și criticat sub forme destul de fățișe moravurile societății în care a trăit. Satira sa a fost îndreptată împotriva parveniților, lingușitorilor, înavuțiților. Haina militară, funcțiile importante pe care le-a deținut în Ministerul de Război, gradele pe care le-a dobîndit, de la cel de sublocotenent la cel de general, nu l-au împiedicat să traducă din limba franceză libretele unui număr de opt operete. Să creeze poezii pe care să le publice sub pseudonimul „G. Barbu", să scrie numeroase cronici literare, mai multe operete, comedii, drame, melodrame sau piese cu caracter istoric.*

Născut la București la 30 iunie 1844, Gheorghe Bengescu a îmbrățișat de tînăr cariera militară. De-a lungul anilor a îndeplinit numeroase funcții importante, printre care și pe cea de șef al Direcției Administrative din Ministerul de Război, funcție ce i-a permis să contribuie la elaborarea unor regulamente militare și la înființarea Școlii militare de administrație, prima de acest fel din armata română. Pentru o scurtă perioadă de timp a fost Inspector general al armatei și profesor de administrație la Școala Superioară de Război. În anii 1877-1878, în timpul Războiului pentru Independența de stat a României a îndeplinit în bune condiții funcția de șef al intendenței Diviziei 4 infanterie, participînd cu această mare unitate la luptele de la Grivița și Plevna.

Numele generalului Gheorghe Bengescu (după căsătorie l-a adăugat pe cel de Dabija) este legat de ceea ce a realizat pe frontul literaturii, dramaturgiei și, în special, de faptul că a fost unul dintre întemeietorii operetei românești.

Era tînăr ofițer, avînd vîrsta de 26 de ani, în 1870, cînd a debutat cu piesa **„Amorul unchiului"**, *jucată cu mult succes de un grup de actori amatori. Atras însă de genul muzical, de operetă, l-a ajutat moral, material și cu librete traduse sau scrise pe entuziastul Th. Aslan să înjghebeze la București, în 1875, primul spectacol românesc de operetă. Pentru a obișnui publicul cu acest gen, Gheorghe Bengescu-Dabija a tradus numeroase librete ale unor operete care au avut în capitala Franței un mare*

succes, cum au fost: **„Fata mamei Angot"**, **„Prințesa de Trebizund"**, **„Girofle-Girofla"**, **„Fintiniță"**, **„Corabia Salamandra"**, **„Domnu' Choufleury"** *și* **„Mardira"**.

În 1876, la aproape un an de la data cînd împreună cu Aslan a pus bazele operetei la noi în țară, Gheorghe Bengescu-Dabija a scris libretul pentru opereta **„Scaiul bărbaților"** *care s-a bucurat de un remarcabil succes. Acest lucru l-a încurajat să scrie imediat după terminarea Războiului de Independență libretul pentru opereta* **„Olteanca"**, *a cărei muzică a fost compusă de G. Otremba și Eduard Caudella. Peripețiile numeroase și de bun gust au fost organic și cu măsură date de autorul libretului, într-un subiect profund popular. Atmosfera de șezătoare într-un sat românesc a dat posibilitate personajelor operetei să folosească replici spontane și înțepătoare, proverbe cu tîlc ce au fost pe placul spectatorilor, chiar de la primul spectacol din 1880. Cîțiva ani mai tîrziu, în 1893, Gheorghe Bengescu a scris o nouă operetă intitulată* **„Insula florilor"**. *Fără a neglija opereta, a continuat în același timp să traducă* **„Macbeth"** *de Shakespeare și să scrie comedia* **„O palmă la bal mascat"** *în 1871, piesele istorice* **„Radu III cel Frumos"** *în 1873 și* **„30 August 1877"** *în 1878; vodevilul* **„Cucoana Nastasia Hodoronc"** *în 1877, dramele* **„Pigmalion"** *în 1886,* **„Amilcar Barca generalisim al Cartaginei"** *în 1894,* **„Silvina Doamna"** *în 1897, melodramele* **„Crimă sau virtute"** *în 1901,* **„Mustrare de cuget"** *în 1913, cu trei ani înainte de deces (13 ianuarie 1916).*

Multe din piesele de teatru scrise de Gheorghe Bengescu-Dabija s-au bucurat de distribuții prestigioase, fiind jucate de mari actori ai vremii: C.I. Nottara, Grigore Manolescu, V. Leonescu și mulți alții. Publicul le-a urmărit și gustat cu mult interes, ani de-a rîndul. Cu certitudine că ele s-ar bucura de același succes și în zilele noastre dacă ar vedea luminile rampei sub bagheta unui regizor înzestrat.

■ **Dr. C. VERANU**

GHEORGHE BRĂESCU

— A face haz de necaz —

Spre sfîrșitul primăverii anului 1918, un bărbat înalt, masiv, cu o privire deschisă, cu mișcări înăsprite de haina militară îndelung purtată, încărunțit de vreme, folosindu-se anevoie de o singură mînă pe care o mai aducea întreagă din război, se întorcea acasă în lașul copilăriei sale; era fostul combatant, mutilatul de război și scriitorul Gheorghe Brăescu.

S-a născut la 30 ianuarie 1871 la Iași și a fost tutelat de la 3 ani de o rudă din partea tatălui său, Eliza Tomșa. După terminarea claselor primare, Brăescu urmează pentru puțină vreme liceul internat „Institutele Unite" din Iași, iar în 1886 este înscris la Școala fiilor de militari din oraș. Ulterior, în anul 1889, pleacă în Franța la o școală de subingineri din Nancy ale cărei cursuri, ce trebuiau să-l ducă pe cărări „forestiere", le înlocuiește cu numeroase lecturi din literatura universală, îndeosebi din cea franceză.

Revenit în țară în 1892, Gheorghe Brăescu se înrolează voluntar în armata română, la Regimentul 7 Rahova, ca simplu soldat (18 mai 1893). La expirarea celor trei ani de stagiu militar (1893—1896) — timp în care avansează caporal, sergent, sergent-major și adjutant —, Brăescu, în vîrstă de 25 de ani, se reangajează în oștire pe termen de 5 ani cu gradul de plutonier. Dovedindu-se un subofițer destoinic și priceput, comandantul său îi încredințează instrucția ostașilor din subunitatea pe care o comanda. Plutonierul Brăescu s-a simțit deosebit de încîntat de încrederea acordată, făcînd totul pentru a nu o dezmînți: „Am fost așa de fericit! — mărturisește el. Le-am dat tot ce aveam mai bun în mine, sentimentul camaraderiei bărbătești, dezinteresată, învățată la școala încercărilor grele. De o vîrstă cu ei, deprins să privesc ierarhia de jos, îi instruiam fără să-i înjosesc cu injurii sau palme..."

Impresionîndu-și fără voie comandanții și superiorii prin inteligență, pregătire, dragoste pentru muncă cu oamenii și cunoașterea unor limbi străine (germana și franceza), plutonierul Brăescu este selecționat și trimis la Școala de ofițeri de infanterie din București, al cărei elev devine la 1 octombrie 1897. Peste doi ani, la 1 iulie 1899, este avansat sublocotenent și repartizat la un regiment din garnizoana Calafat; mutat după un timp (în 1902) în garnizoana Bîrlad, leagă prietenie cu Emil Gîrleanu și alți literați din localitate.

Deși considerat bun ofițer de infanterie („de cîmp"), deosebit de priceput în instruirea soldaților și elevilor, sublocotenentul Brăescu își face mai mult de lucru cu însărcinări puțin obișnuite pentru milităria de odinioară. Apreciat „maestru" în regiment pentru toate sporturile, își petrece o bună parte din primii ani de ofițer ca profesor de gimnastică al micilor dorobanți și instructor de scrimă. Încercarea sa de a desfășura o activitate culturală, cu participarea trupei regimentului, se izbește de rezistența ofițerimii obtuze, care-i zădărnicește planurile, reținîndu-i soldații de la repetiții.

Neoesparțit de carți și dornic să-și valorifice din plin înclinați-

ile și preocupările sale intelectuale și literare, Gheorghe Brăescu, avansat între timp la gradul de căpitan (10 iulie 1910), își caută cu vremea un loc mai potrivit cu aceste preocupări și pasiuni, găsindu-l în pedagogia militară. Între anii 1911—1915 îl găsim în București, la Școala de ofițeri de infanterie, ca profesor de tactică, educație morală și inspector de studii, impresionîndu-și comandanții și șefii prin metodă, însușiri morale și intelectuale. Aici îl cunoaște pe Nicolae Iorga, unde acesta predase o vreme istoria.

Noua îndeletnicire îl pasionează în asemenea grad încît școala, care odinioară îi trezea o rezistență organică, deoarece folosea „o singură metodă pentru temperamente variate: constrîngerea", îi devine acum mai dragă ca oricînd. „E nelipsit în orice moment dintre elevii săi, îi îndrumează și le insuflă cele mai bune sentimente de disciplină și educațiune", notează, într-o caracterizare, comandantul Școlii de ofițeri de infanterie. Tot acum își face debutul în activitatea publicistică prin lucrarea „Educația socială a națiunii armate" (București, 1914).

Din primele momente ale intrării României în primul război mondial, Gheorghe Brăescu, avansat la gradul de maior la 1 noiembrie 1915, participă, împreună cu Regimentul 30 Muscel, la luptele desfășurate pe frontul din Transilvania, la cele de pe Valea Oltului și Valea Prahovei. În cursul lor este grav rănit de schijele unui proiectil inamic, fiind internat în Spitalul Colțea din București, unde după intervenții chirurgicale neizbutite i se amputează, la 26 octombrie 1916, brațul drept. Găsit în spital de nemți și refuzînd să dea declarație că nu va mai lupta împotriva lor, maiorul Gheorghe Brăescu, deși mutilat, este declarat prizonier de război și transportat în lagărul de la Stralsund — un orășel în nordul Germaniei, aflat în fața insulei Rügen — o dată cu alți 300 de ofițeri români. Aici, Brăescu Gheorghe își descoperă talentul de prozator, distrîndu-și camarazii cu citirea unor schițe umoristice care vor vedea lumina tiparului mai tîrziu.

În primăvara anului 1916, după încheierea armistițiului, maiorul Gheorghe Brăescu se întoarce în țară, o dată cu majoritatea prizonierilor din lagărele germane. La 30 septembrie același an este „trecut în retragere pentru infirmități incurabile"; ulterior va fi avansat colonel și general de brigadă în retragere.

Părăsind cadrele active ale armatei, Gheorghe Brăescu se dedică plenar activității și creației literare, remarcîndu-se în domeniul prozei și dramaturgiei. Îndeplinește, de asemenea, unele funcții în aparatul de stat; spre exemplu, între 1919 și 1931, este funcționar superior în Ministerul Muncii, la Direcția pentru ocrotirea veteranilor de război.

Bun cunoscător al vieții militare, opera prozatorului și dramaturgului Gheorghe Brăescu, apreciată superlativ și consacrată de criticul Eugen Lovinescu, în cenaclul căruia, la „Sburătorul", era nelipsit, are ca principală temă viața de cazarmă. Cele mai importante lucrări ale sale rămîn schițele și nuvelele **„Vine domnul și doamna general"** (Iași, 1918), **„Maiorul Botan"** (București, 1921), **„Schițe vesele"** (București, 1924), **„Un scos din pepeni"** (București, 1926) ș.a. La acestea se mai pot adăuga unele romane ca **„Moș Belea"** (București, 1927), **„Conașii"** (București, 1935) și **„Margot"** (București, 1942), piesa de teatru **„Ministrul"**, care i se joacă la Teatrul Național în 1927, și scrierile cu caracter memorialistic din **„Amintiri"** (București, 1937) și **„Primii și ultimii pași"** (București, 1939).

Prin schițele sale inspirate din viața ostășească, Brăescu Gheorghe este un urmaș demn de toată stima al marelui I.L. Caragiale și, prin tematica abordată, al lui Anton Bacalbașa. Umorul generos, satira inteligent construită, simțul deosebit al limbii și ritmica compoziției sînt atributele cele mai de seamă ale artei prozatorului, opera lui rămînînd un document psihologic și social referitor la vechea armată. Apreciind-o, în monumentala „Istorie a literaturii române de la origini pînă în prezent", G. Călinescu scrie: „Ca orice operă satirică, schița lui Brăescu se bizuie pe observarea și, pe cît cu putință, îngroșarea mecanizărilor sufletești. Arta scriitorului constă într-o transcriere încordată a dialogului și în semnalarea din afară a acelor mișcări sufletești care, dacă nu aparțin psihologiei personalității, nu sînt totuși numai simple ticuri profesionale". Se stinge din viață la 15 martie 1949, în vîrstă de 78 de ani, la București.

■ **Locotenent-colonel**
TEOFIL OROIAN

SERGENTUL DE GENIU, UN MARE ACTOR AL SCENEI ROMÂNEȘTI

Una dintre marile personalități ale vieții artistice din România a fost marele actor și animator al teatrului de revistă, Constantin Tănase. În fiecare an, la Vaslui, în orașul său de baștină, se desfășoară „Festivalul umorului", în semn de omagiu pentru cel care s-a bucurat de o mare popularitate și simpatie din partea spectatorilor din țara noastră.

Puțini dintre cititori știu că această mare personalitate a scenei românești a îmbrățișat de tînăr cariera militară, că începuturile sale artistice s-au manifestat din timp în rîndurile ostașilor armatei noastre, că primele cuplete au fost interpretate cu deplin succes pe scenele unităților militare.

Fără știrea părinților, la 14 octombrie 1899, tînărul de 19 ani Constantin Tănase s-a înscris voluntar în armată, fiind repartizat la Regimentul de geniu din București.

După terminarea perioadei de instrucție a fost trimis cu subunitatea sa pentru amenajarea și întreținerea fortului de la Popești. Cîteva luni mai tîrziu a urmat școala de caporali. Aici s-a remarcat imediat atît ca bun instructor, cît și ca unul care era

foarte bine pregătit la istoria și geografia patriei, fapt pentru care a fost însărcinat să predea cursanților aceste materii.

A funcționat ca „profesor" de istorie și geografie și la școala de sergenți, iar la terminarea acesteia, proaspătul caporal C. Tănase a fost detașat la fortul Jilava. După ce a fost înaintat la gradul de sergent, a fost mutat la Regimentul de căi ferate din București.

O dată cu viața de cazarmă, sergentul Constantin Tănase și-a început și cariera artistică. El are meritul de a fi organizat primul teatru ostășesc. Avînd mai mult timp liber, cu aprobarea comandantului de regiment, a frecventat, aproape seară de seară, reprezentațiile date de Teatrul Național. Se pare că spectacolul cu temă patriotică **„Curcanii"** a avut o înrîurire pozitivă asupra lui C. Tănase, deoarece această piesă inspirată din lupta armatei române în Războiul de Independență a fost montată de el și jucată de militarii unității cu mult succes.

În vara anului 1901, aflîndu-se cu regimentul în aplicație la Rîmnicu Vîlcea, sergentul Constantin Tănase a primit ordin să organizeze un spectacol în folosul Crucii Roșii. În numai cîteva zile a pus în scenă o comedie într-un act intitulată **„Ofițerul și ordonanța"**. Pentru completarea spectacolului, Tănase a organizat și o gală de lupte greco-romane. În lipsa unor luptători „mai arătoși", Tănase a găsit un soldat cu o statură de Hercule, fost hamal în portul Constanța, pe care, cu autoritatea ce i-o dădea gradul de sergent, se spune că l-ar fi sfătuit: „Măi soldat, ascultă la mine, să te lași bătut că așa e piesa".

Reușita acestui spectacol l-a făcut pe C. Tănase să facă pași mari în sfera activității regizorale. Ca atare, a montat cu mare minuțiozitate **„Atacul dorobanților de la Plevna"**, inspirîndu-se din litografiile vremii, atîrnate pe pereții dormitoarelor. Folosind fanfara regimentului, artificiile, gloanțele oarbe și chiar focul bengal, Tănase a montat un spectacol care, în anul 1901, s-a bucurat de un mare succes. (De reținut că filmul cu această temă a fost realizat abia în anul 1912).

În ziua de 28 august 1902, după trei ani și 10 luni de militărie îmbinată cu activitate artistică, sergentul C. Tănase a părăsit cazarma, nu fără oarecare melancolie, căci cazarma și haina militară i-au dat prilejul să se afirme ca organizator și regizor de spectacole ostășești.

Marele actor de mai tîrziu nu s-a despărțit pentru totdeauna de viața de unitate. Peste un an, în 1903, deși era student la Conservator, a solicitat să fie reangajat și primit în cadrele active ale armatei. Avansat la gradul de plutonier, a fost încadrat la Regimentul 1 geniu în funcția de ajutor al ofițerului cu îmbrăcămintea, iar mai tîrziu a îndeplinit și funcția de grefier al comisiei de disciplină de pe lîngă regimentul din care făcea parte. Cu aprobarea lui C. Nottara, care preda la Conservator dicțiunea, mimica, jocul de scenă etc., plutonierul C. Tănase a frecventat cursurile Conservatorului îmbrăcat în haine militare. De atunci datează și fotografia alăturată. Concomitent cu cele două ocupații principale, plutonierul C. Tănase era și figurant la Teatrul Național, corist și comandantul pompierilor, iar între anii 1904—1905 și actor în nenumărate spectacole.

Pînă la urmă s-a hotărît să ceară trecerea în rezervă spre a se dedica teatrului, și astfel, armata a pierdut un plutonier, dar țara a cîștigat un mare actor, pe marele om de teatru Constantin Tănase.

Începînd chiar cu primul deceniu al secolului nostru, activitatea desfășurată de el pe scenele teatrelor din țara noastră a devenit din ce în ce mai bine cunoscută. A jucat la început în diferite companii teatrale: Grigoriu în anii 1905—1907, Petre Liciu și Al. Davila în 1907—1908, Constantin Nottara și Niculescu Buzău în 1908—1910, Al. Bărcănescu în 1910—1913 și așa mai departe.

În anii grei ai primului război mondial a fost chemat sub arme, fiind încadrat la Regimentul 1 geniu, care a intrat în compunerea Armatei a 2-a române, comandată de generalul Al. Averescu. Ca toți militarii unităților subordonate acestei armate, plutonierul Constantin Tănase a luat parte la luptele din zona Brașov, Sf. Gheorghe și apoi Făgăraș. Pe timpul retragerii armatelor române în Moldova, Constantin Tănase a primit sarcina din partea Marelui Cartier General, refugiat la Iași, să organizeze un grup de artiști de toate categoriile și să pregătească spectacole în folosul militarilor mobilizați și al răniților din spitale. În primăvara și vara anului 1917, colindînd prin garnizoanele din spatele frontului de la Mărăști și Mărășești, echipa teatrală condusă de plutonierul Constantin Tănase a dat zeci de spectacole la care au participat mii de soldați, subofițeri și ofițeri ai armatei române. Cîntecele, cupletele comico-satirice și pantomimele lui Tănase au avut darul să ridice moralul luptătorilor și răniților.

După război, C. Tănase a fost demobilizat, întemeindu-și în anul 1919 compania de teatru de comedie și revistă **„Cărăbuș"**, pe care a condus-o pînă la 29 iulie 1945, cînd a decedat.

Jocul absolut natural, original, vocea firească, mimica, șarja comico-satirică, execuția muzicală a cupletelor, dansul, acrobația au fost atributele prin care s-a impus, atît în țară cît și peste hotare, ca un mare actor de comedie al scenei românești.

■ **Dr. CONSTANTIN UCRAIN**

Locotenent-colonelul (r) ing. DIMITRIE LEONIDA

Bucureștiul se poate mîndri cu un număr impresionant de muzee ce atestă contribuția sa la tezaurul de valori spirituale ale omenirii. Unul dintre acestea este, fără îndoială, Muzeul tehnic „Inginer Dimitrie Leonida". Și merită a fi menționat că omul de știință care a dat numele său muzeului amintit a făcut parte, asemeni multor altor personalități ale culturii și științei românești, din rîndul cadrelor oștirii române... Avea doar 19 ani cînd, la îndemnul tatălui său, și el ofițer de carieră, s-a hotărît să îmbrace uniforma de ostaș, devenind, la 21 septembrie 1903, soldat cu termen redus al Regimentului 1 geniu din București. La numai cîteva luni de la încorporare, datorită pregătirii sale exemplare — absolvise, cu rezultate strălucite, Liceul „Mihai Viteazul" —, înclinațiilor sale deosebite în domeniul mecanicii și electricității, superiorii săi hotărăsc a-l trimite la studii de specialitate peste hotare. Se impune, chiar din primii ani de studenție, la celebra Politehnică Charlotthenburg din Berlin. Astfel, proiectează, printre altele, **„Primul plan sistematic de utilizare a apelor țării în scopuri energetice"**. Tot în anii de studii mai pune la punct un îndrăznet proiect de „metropolitan" ce urma să fie construit în București, precum și planurile — elaborate minuțios, după o vastă documentare — privind construirea unei uzine electrice la Bicaz și valorificarea energetică complexă a Văii Bistriței. (Pentru amănunte a se cerceta lucrările **Scurtă istorie a creației științifice și tehnice românești,** Editura „Albatros", 1981 și **Focul viu,** Editura Științifică, 1963). Respingînd propunerile ispititoare de a-și continua activitatea științifică peste hotare, revine în patrie, pe care o va sluji cu credință și pricepere pînă în ultimii ani ai vieții. În 1905 este avansat la gradul de sublocotenent și trimis, din nou, în mai multe orașe din Europa spre a studia cele mai avantajoase soluții de electrificare, ce urmau a fi adaptate la nevoile energetice ale principalelor orașe ale țării. Ca urmare, se construiesc termocentralele de la Grozăvești și Botoșani și prima rețea electrică din Capitală. La ființa prima Școală de electricieni și mecanici, pe care o conduce de-a lungul multor ani. În același timp elaborează un regulament de funcționare a centralelor termoelectrice și întocmește noi planuri de electrificare a orașelor. În 1913 este avansat la gradul de locotenent în rezervă. În timpul mobilizării nu-și încetează activitatea. Realizează **„primele stații mobile de telegrafie și telefonie din armata română"**, iar în 1916 își aduce contribuția la construirea unui post de telegrafie fără fir (pentru nevoile armatei) în București și a altuia la Roman. Tot el este autorul unui dispozitiv de reglare automată a tirului de artilerie antiaeriană. După război — avansat de acum la gradul de căpitan în rezervă — călătorește în Franța, Anglia, Statele Unite ale Americii, Elveția, Italia, întocmind, la întoarcere, un amplu memoriu privitor la modalitățile de **„formare a cadrelor și organizarea industriei"**. Se preocupă, în continuare, cu aceeași dăruire, de introducerea tramvaielor în București, fondează fabrici de mașini electrice și transformatoare, instalații de semnalizări feroviare, înființează societatea „Energia" (al cărei director general este pînă în anul 1934), editează reviste și lucrări de specialitate... Își găsește timp și pentru a preda la catedrele politehnicilor din București și Timișoara. În 1942 devine membru al Academiei Române.

Inginerul Dimitrie Leonida rămîne un strălucit precursor al științei românești și europene.

■ **GH. JENICĂ**

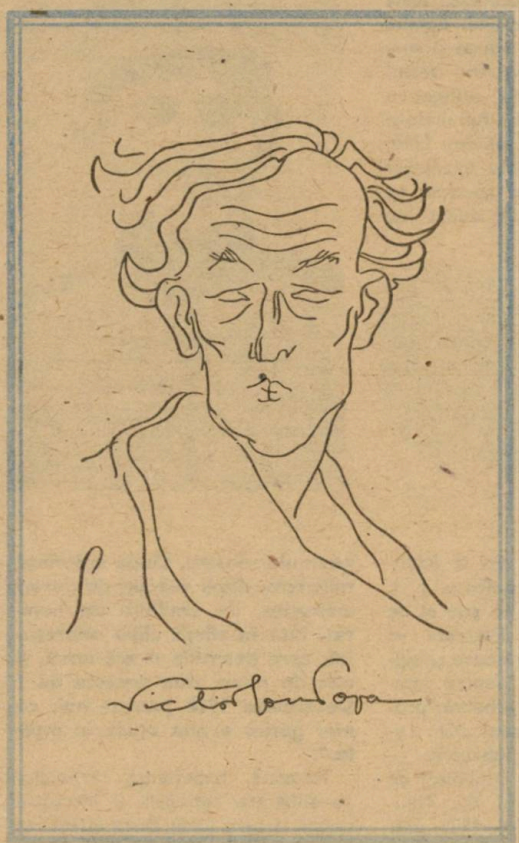

Locotenentul
VICTOR ION POPA

Printr-un concurs de împrejurări, semnatarul acestor rînduri — dacă îi este îngăduit să mărturisească un asemenea amănunt — a avut fericitul prilej ca, la sfîrșitul anului 1945, să audieze, în fostul Teatru „Munca și Lumina", o parte din neuitatele cursuri de artă dramatică ale maestrului Victor Ion Popa, dramaturg, romancier, actor, director de scenă, scenarist, producător de filme (datorită stradaniilor sale s-a turnat antologicul film **„O noapte furtunoasă"**), caricaturist, pictor-scenograf; cînd era cazul, pentru reușita spectacolului, se transforma, după nevoi, și în croitor, zidar, mașinist sau electrician. Era un om deosebit. Cult, înzestrat cu un ales simț pedagogic, atașat sufletește de toți elevii săi, de toți cei cu care își ducea prodigioasa-i activitate. Criticul Eugen Lovinescu îl caracteriza astfel: **„Dl Victor Ion Popa s-a coborît din Bîrlad și, dacă a adus cu dînsul trei nume, e unul din rarii ce nu le-a uzurpat: căci ce nu a făcut pînă acum acest om al Renașterii în care să nu fi fost Victor prin realizare și Ion prin autotonicitate?".**

S-a stins din viață în martie 1946, în plina maturitate creatoare, însoțit de regretele sincere ale celor ce i-au fost în preajma și s-au bucurat de îndrumările sale, cît și de ale numerosilor admiratori ai spectacolelor puse de el în scenă, ai pieselor și cărților pe care le-a creat...

Deoarece cititorii pot apela la monografia ce i-a fost dedicată de către Ștefan Cristea — **Victor Ion Popa (Viața și descrierea operei; contribuții documentare)**, ne vom rezuma să va reamintim cele mai reprezentative piese ale sale, ce fac și astăzi parte din repertoriul teatrelor românești: **Ciuta, Mușcata din fereastră, Tache, Ianke și Cadîr, Acord familiar, Răzbunarea sufleurului, Răspîntia cea mare...** Și cine nu-i citește cu interes romanele **Velerim și Veler Doamne, Sfîrlează cu Fofează** (eroul cărții este tînărul Toader, inventator aviator), **Maistorașul Aurel, ucenicul lui Dumnezeu** (dedicat pionierului aviației românești și mondiale, Aurel Vlaicu), ca și **Micul îndreptar de teatru,** ce cuprinde nu numai probleme specifice scenei, ci și unele referiri la viața sa. Victor Ion Popa a mai semnat, în publicațiile din Capitală și din țară, nuvele, povestiri, poezii, nu puține rămase în manuscris.

Cît privește anii petrecuți sub arme, între 1916—1919, deținem puține date. Dacă am avea la îndemînă și monografia întocmită de intelectualii satului Dodești din județul Tecuci, unde V.I. Popa și-a petrecut copilăria, informațiile noastre ar fi mai bogate...

A fost mobilizat în 1916 și, după absolvirea unei școli de ofițeri, a fost înaintat la gradul de sublocotenent și repartizat Regimentului 12 infanterie. Participa direct la lupte, dînd dovada de curaj și eroism în bătăliile de pe frontul de la Soveja, Mărășești și Oituz. Deși grav rănit în înfruntarea cu inamicul de pe Dealul Leșunțului, lîngă Oituz, tînărul ofițer pune în scenă piesa **Suprema forță** de Haralamb Lecca, prezentată spectatorilor, în mare parte militari veniți de pe front, la Teatrul din Bacău. Își notează, în continuare, impresiile din război și-și definitivează romanul, în parte autobiografic, **Floarea de oțel.** În 1918, abia ieșit din spital, unde fusese internat pentru a doua oară, revine la Bîrlad, locul său de naștere, și montează comedia **Flori și fluturi.** Ieșind din cadrele active ale armatei (între timp fusese avansat la gradul de locotenent), se dedică scrisului și-și pune întreaga pricepere și talentul în slujba teatrului, pornind de la profesiunea sa de credință ca: **„Sîntem o țară excepțional de înzestrată pentru arta aceasta a scenei pe care am descoperit-o tîrziu și greu (...) Ne trebuie doar inima, curajul și cumințenia să ascultăm porunca pe care ne-o dă destinul adevărat al teatrului românesc".**

■ JEAN GHELIUC

CAMIL PETRESCU
„Cu moartea pre moarte călcînd"

Atunci cînd factorii de decizie ai țării au hotărît intrarea României în război (august 1916) — acțiune subordonată exclusiv apărării independenței, eliberării teritoriilor românești aflate sub dominația dublei monarhii austro-ungare și unirii lor cu Patria-mamă, tînărul sublocotenent de rezervă Camil Petrescu, în vîrstă de 22 de ani, s-a prezentat la Regimentul 22 Dîmbovița (Tîrgoviște), participînd la ac-

țiunile ofensive și de apărare ale armatei române din prima parte a campaniei din anul 1916, inclusiv la cele din zona Sibiu.

În timpul aprigelor încleștări din zona Munților Piatra Craiului (cota 741 m), sublocotenentul Camil Petrescu a fost rănit de rafala unei mitraliere inamice, fiind evacuat și internat în spital. După însănătoșire, a plecat din nou pe front, în Moldova, fiind repartizat la data de 16 martie 1917 la Regimentul 16 infanterie „Suceava", unitate care, în vara fierbinte a acelui an, a luptat eroic la Cașin și Oituz.

La 26 iulie 1917, în calitate de comandant al unui grup de mitraliere, sublocotenentul în rezervă Camil Petrescu a participat la sîngeroasa încleștare de la cota 789 — Ungureanu, la poalele muntelui Coșna. În viitoarea luptelor este rănit grav și cade prizonier, fiind internat, împreună cu alți camarazi, în lagărul de la Sopronyék, din apropierea orașului Sopron (Ungaria). Prin ordinul de zi nr. 560 din 1 august 1917, sublocotenentul Camil Petrescu, împreună cu alți 13 ofițeri, este dat mort în timpul luptelor de la cota 789 — Ungureanu.

La 10 aprilie 1918, după semnarea armistițiului, Camil Petrescu se întoarce din prizonierat: este demobilizat, revenind în București. Rana provocată de explozia unei bombe de mare calibru îi va aduce și surzenia parțială, pentru tot restul vieții, scriitorul fiind obligat a purta un aparat auditiv. Reluîndu-și studiile în primăvara anului 1919, Camil Petrescu își trece examenul de licență în filozofie, apreciat cu calificativul „magna cum laudae" de către comisia formată din C. Rădulescu-Motru, P.P. Negulescu și I. Rădulescu-Pogoneanu. Se știe că de acum înainte Camil Petrescu va duce una din cele mai active și agitate existențe, tipică pentru intelectualii din epoca interbelică: profesor suplinitor la Liceul „Gh. Lazăr" din București (februarie — martie 1919); profesor suplinitor de limba română la liceul din Timișoara, unde, între 1919—1921, desfășoară o intensă activitate publicistică, redactînd periodicele **„Banatul românesc"**, **„Țara"** și **„Limba română"**, și colaborator asiduu la o serie întreagă de publicații, precum **„Adevărul"**, **„Dimineața"**, **„Contemporanul"**, **„Argus"**, **„Rampa"**, **„Cuvîntul liber"**, **„Universul literar"**, **„Omul liber"** ș.a. Multe din articolele publicate în ziarele și revistele vremii, unele dintre ele editate de el însuși (**„Săptămîna muncii intelectuale"** și **„Cetatea literară"**), sînt consacrate comentariilor asupra diverselor faze ale războiului la care participase, modului în care se cerea organizată și dotată armata română în scopul nobil al apărării patriei și semnificației istorice a zilei de 1 Decembrie 1918. Vorbind despre ziua de 1 Decembrie 1918, în primul articol publicat în **„Banatul românesc"**, intitulat „Ziua neamului — 1 Decembrie 1919", Camil Petrescu scria: **„E cea mai mare, cea mai luminoasă din istoria neamului nostru. După suferințe milenare, după veacuri de dureri înăbușite, de umilințe de neuitat, iată în sfîrșit clipa neprețuită, care deschide o eră nouă. E atît de mare ziua aceasta de 1 Decembrie 1918 pentru noi, că nu-i găsim o alta egală în înțeles".**

Totodată, experiența războiului de eliberare națională și întregire statală la care luase parte a fost redată de scriitorul Camil Petrescu în versurile din placheta **„Ciclul morții"** (1923) și romanul **„Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război"** (1933) — opere de referință în literatura noastră.

Pînă la sfîrșitul vieții sale (14 mai 1957), Camil Petrescu a purtat un respect deosebit față de oștirea română în rîndurile căreia a slujit cu devotament și eroism, vibrația patriotică regăsindu-se permanent în scrierile sale.

■ AUREL PENTELESCU
■ TEOFIL OROIAN

FILMUL DESPRE RĂZBOI

LA CEASUL ÎNTREBĂRILOR

„Trataţi oamenii ca pe un noroi şi veţi vedea că se transformă în noroi", *obişnuia să spună Hitler. Şi, totuşi, istoria prea chinuitului nostru veac demonstrează, fără drept de apel că, în chingile celor mai demente forme de totalitarism, sufletul popoarelor a izbutit să păstreze ceva neîntinat.* **„Umanismul** *– scria André Malraux în primele ceasuri de după încheierea celei dintîi conflagraţii mondiale* **– nu înseamnă să afirmi că «ceea ce am făcut noi nici un animal nu ar fi făcut-o», ci înseamnă să demonstrăm că ne-am împotrivit pornirilor animalice ale fiinţei noastre. Umanismul înseamnă să declarăm răspicat că dorim să regăsim omul oriunde şi ori de cîte ori ceva sau cineva va vroi să-i strivească."**

Această ascensiune spre zonele superioare ale conştiinţei, această resurecţie morală a individului prin ideal se regăsesc în mai toate filmele importante pe tema războiului produse din 1945 încoace. Şi, har Domnului, n-au fost puţine. Dimpotrivă. La un moment dat chiar, prin anii '60, în anumite ţări, cum ar fi Iugoslavia, Uniunea Sovietică şi într-o anume măsură Polonia, genul ajunsese să sufoce ecranele, fără ca publicul să dezerteze din săli. Iar astăzi, cînd, după un relativ reflux al temei din producţia lumii, filmul numit de război reîncepe să apară cu oarecare insistenţă în repertorii, statistici de ultimă oră indică limpede că, în ierarhia preferinţelor absolute ale marelui public, cinespectacolul de acest fel continuă să ocupe un loc de frunte, situîndu-se după filmul de dragoste, cel poliţist şi cel... porno.

De ce atrag atît de mult filmele de război? Iată o întrebare pe care psihologii şi sociologii şi-au pus-o încă din anii '20, străduindu-se, pe bună dreptate, să elucideze dacă *„trebuie înţeles că ele fac propagandă împotriva războiului sau mai curînd îi fac reclamă?"* Oricum, pasiunea publicului, îndeosebi a celui tînăr, pentru genul în cauză a fost şi rămîne justificată. În filmele de război, suspansul şi spectaculosul se văd permanent dublate de *veracitatea istorică* a întîmplărilor înfăţişate. Chiar şi în cazul unei pure ficţiuni, spectatorul are sentimentul că acea realitate romanescă ar fi putut fi adevărată, suportul istoriei, contextul politic autentic al tramei apropiind ficţiunea de viaţă, încărcînd-o cu dramatismul memoriei colective a vremurilor. Poate nu este tocmai o coincidenţă faptul că nu există nici un mare regizor al lumii care să nu fi atacat, măcar o singură dată, măcar în treacăt, măcar aluziv, tema războiului.

DE LA GRANDILOCVENŢĂ LA LUCIDITATE

Dacă ar fi să privim înapoi în timp, am observa că din 1945 şi pînă astăzi genul a funcţionat ca *un perfect barometru al stării politice a planetei*, reflectînd întocmai evoluţia situaţiei internaţionale, de la era războiului rece la aceea a destinderii. În arcul boltit peste vieţile noastre între Yalta şi Malta, perspectiva cinematografică asupra conflictelor armate s-a umanizat progresiv pe toate meridianele. În primii doi-trei ani de relativă confuzie de după încheierea păcii, cu excepţia cineaştilor sovietici, închistaţi în dogmele estetice, jdanovist-staliniste, ale mistificatorului „realism socialist", ce nu permitea decît glorificarea pompoasă a înfruntărilor armate, în tot restul lumii cel dintîi reflex a fost acela al exorcizării imediate a monstruozităţii inutile a holocaustului. Neorealismul italian (prin Rosellini şi Lattuada), şcoala documentaristă engleză (prin Humphrey Jennings şi Carol Reed), ca şi cei mai interesanţi realizatori europeni ori americani s-au grăbit să acuze măcelul orb şi sechelele coşmarului. **Luptătorii din umbră** (1945) al francezului René Clement, **Ultima etapă** (1948) al polonezei Wanda Jakubovska, **Asasinii sînt printre noi** (1946), turnat de Wolfgang Staudte într-o Germanie încă nesfîşiată în două, **Ultima şansă** (1945) al elveţianului Leopold Lindtberg, **Undeva în Europa** (1948) al maghiarului Geza Radvanyi sau **Povestea soldatului Joe** (1945) al americanului William Wellman au fiorul acuzator al operei de artă născute din sinceritatea impulsului de a spune pe nerăsuflate adevărul şi numai adevărul despre o tragică experienţă a umanităţii.

Treptat însă, o dată cu împărţirea lumii în cele două blocuri militare adverse şi instalarea „războiului rece", suflul de sinceritate al filmului de război îngheaţă, copleşit de responsabilitatea de factură patriotică pe

O sumbră alegorie

A. OŞTIRII C.B

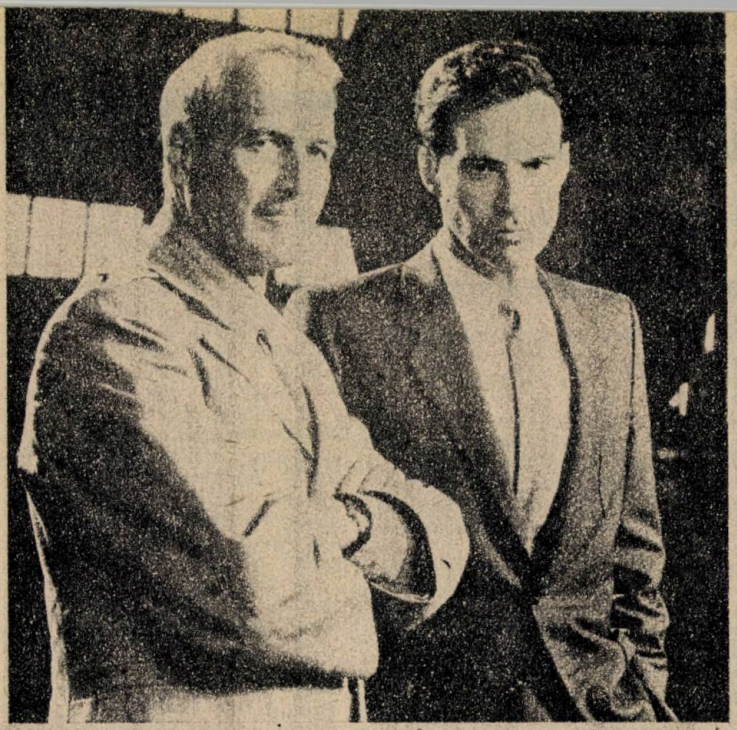

Paul Newman și Dwight Schulz în filmul american „Shadow Makers" (Făcătorii de umbră) de Roland Joffe

care noile realități politice o așază pe umerii cinematografiilor naționale. În prima perioadă de după încheierea păcii, de la Moscova la Washington, de la Paris la Tokio, de la București la Stockholm, cine ar fi îndrăznit să prezinte în culori sumbre sau pe un ton critic paginile de suferință și jertfă ale luptei antifasciste risca oprobriul opiniei publice, dacă nu chiar curtea marțială. Grandilocvența apăsată a mitului eroic, ilustrat de filme populate cu personaje spectaculare, infailibile, angajate fără șovăire într-o înfruntare pe viață și pe moarte, la capătul căreia se afla neapărat victoria, a dus la o viziune romantic idealizantă a vieții de tranșee. Stereotipul fals optimist al acestei perioade și-a găsit echivalența, în plan formal, într-o stilistică prăfuită, de un academism rigid, cultivat cu egal entuziasm, spre exemplu, de cinematografia sovietică și cea americană — istoria ne-a învățat că extremele se ating. Printr-o ciudată metamorfoză, pe ecran războiul se convertea într-o pură convenție, puțin convingătoare, trăită de personaje ilustrative lipsite de consistență și viață interioară. Variantă a filmului de aventuri, acele pelicule de război se depărtau propriu-zis de realitate, de drama sfîșietoare a milioanelor de familii zdrobite, de încleștarea crîncenă a conflagrației, cultivînd manicheismul și simplismul perspectivei istorice. Nu pentru multă vreme însă. În 1965, criza Suezului readucea violent în actualitate fragilitatea armistițiilor. Spectrul războiului plutea din nou deasupra Europei și nu numai a ei.

În fața acestei amenințări surde, cinematograful a reacționat prin apariția, pe mai toate meridianele, a unor opere rechizitoriu. **Al 41-lea** de Grigori Ciuhrai, **Canalul** de Andrzej Wajda, **Viața nu iartă** de Iulian Mihu și Manole Marcus, **Hiroshima, dragostea mea** de Alain Resnais, **Marele război** de Mario Monicelli, **Romeo, Julieta și întunericul** de Jiri Weiss au propus, totodată, un nou limbaj cinevizual, noi și îndrăznețe formule narative. La un deceniu și mai bine de la încheierea păcii, cinematograful se trezea din torpoare și, revoluționînd canoanele vetuste, îmbrățișa din nou principiile luciditații și ale adevărului.

După o lungă, prea lungă perioadă „romantică", el își lua curaj să redescopere și să aplice realismul în sensul definiției date de Bertolt Brecht: *„Realism nu înseamnă să arăți lucruri adevărate, ci să le prezinți așa cum arată ele într-adevăr."* A condamna declarativ războiul ar fi fost inutil, iar a respinge în bloc fenomenul belic ar fi echivalat cu o revoltă sterilă, depășită de contextul noilor tensiuni politice. Pacifismului utopic al tradiției umaniste de tip clasic urma să i se substituie acum *un pacifism activ*. Momentul entuziasmului și al optimismului necondiționat trecuse, începea perioada examinării critice, sau ciclul *„dezintegrării prin cunoaștere"*, cum îl definește istoricul de artă francez Elie Faure, în concepția căruia omenirea înaintează printr-o succesiune de *„cicluri de integrare prin iubire"* — cînd masele sînt antrenate de fervoarea unui ideal comun — și de *„cicluri de dezintegrare prin cunoaștere"* — cînd, dimpotrivă, în prim-plan trece individul care se distanțează și analizează lucid experiențele trăite.

EROI SAU VICTIME?

După ce cultivaseră pînă la exces latura eroizantă a războiului, după ce îl prezentaseră exclusiv ca pe o pagină glorioasă, ca pe un prilej de afirmare a virtuților

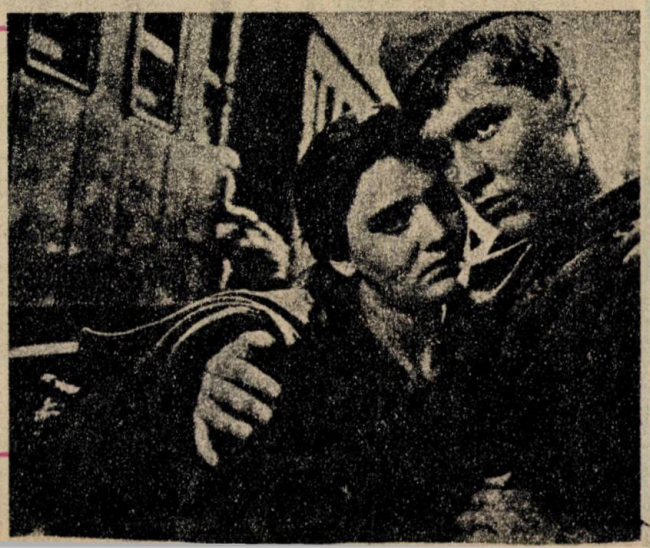

„Balada soldatului" — o amintire romantică a cinematografiei sovietice

unora sau altora, cinematograful se încumetă în sfîrșit să impună filme care nu mai exaltă gestul vitejesc, ci *prețul sacrificiului*, insistînd mai puțin pe secvențele de front și mai mult pe *valorile existenței în timp de pace*. Această reconsiderare critică a războiului, aplicată, mai întîi, dintr-o explicabilă prudență, primei conflagrații mondiale, s-a extins rapid la ultima conflagrație mondială, pentru ca, în cele din urmă, cineaștii să îndrăznească să abordeze, cu toate riscurile, și conflicte armate de dată recentă; e cazul unor regizori francezi, care nu vor pregeta să condamne conflictul din Algeria, ori al veritabilei cruciade pornite în anii '70 de confrații lor din Statele Unite împotriva războiului din Vietnam, între peliculele de notorietate înscriindu-se **Vînătorul de cerbi** de M. Cimino, **Apocalipsul acum** de F.F. Coppolla sau **Întoarcerea acasă** de H. Ashby, fiecare din ele vorbind din alt unghi despre deformările și traumele asupra participanților la dezastruoasa campanie. Eroi sau victime?

Iată, deci, că lupta regizorilor de pretutindeni pentru a-și cîștiga dreptul de a spune adevărul și numai adevărul în filmele lor de război a fost de lungă durată, cu victorii efemere și replieri tactice în fața opiniei publice, a producătorului sau a cenzurii, pînă la consacrarea în deceniul '80 a unei viziuni lucide, dezbărată complet de clișee, elocvente fiind în special, prin realismul lor demistificator, **Pluton** și **Născut pe 4 iulie** de Oliver Stone. Tot mai frecvent, efectele de pirotehnie și secvențele de iureș năprasnic al unor uriașe mase de figuranți, încleștările corp la corp sau discursurile excesiv patriotarde sînt înlocuite cu lucide meditații pe tema responsabilității individuale a celor învestiți cu putere decizională.

În **Verificare din mers** al sovieticului Iuri Gherman, un ofițer al armatei sovietice dezertează în tabăra inamică, apoi, cuprins de remușcări, se reîntoarce la ai săi, unde va fi mereu suspectat, pînă ce își răscumpără prin sacrificiu vina trădării. Egală importanță în economia acțiunii și în pledoaria pentru prevalența valorilor umane în raporturile dintre cei ce dețin puterea decizională și cei asupra cărora se exercită ordinele o are personajul comisarului politic, de înțelepciunea sau de dogmatismul căruia depinde la un moment dat soarta unui întreg regiment.

„Se mai poate oare spune ceva nou despre și împotriva războiului pe ecran?" — se întreba, cu ani în urmă, celebrul cineast german Fritz Lang. Și tot el răspundea: *„Nu. Și totuși, esențial este să repetăm, mereu, iar și iar, lucrurile rostite."* Iată de ce n-a surprins pe nimeni cînd unul din cei mai „în voga" realizatori americani, Roland Joffe, triplu laureat al Premiului Oscar pentru **Cîmpuri ucigașe** (1984), și-a anunțat intenția de a dedica un film „cazului Oppenheimer", redeschizînd dosarul unuia dintre părinții bombei atomice. Pe parcursul lucrului la scenariu, Joffe a înțeles însă că în dramaturgia filmului o egală importanță trebuie să aibă personajul generalului Leslie R. Groves, cel care a condus, cu voință neclintită, experimentele Pentagonului de la Los Alamos, pînă la obținerea doritei, dar înspăimîntătoarei arme. Teza din **Făuritorii de umbră** (Shadow Makers) este că, fără tenacitatea și îndîrjirea militarului respectiv, îndoielile și reticențele savantului ar fi avut cîștig de cauză și, cine știe, poate că „Bomba" nu s-ar mai fi născut în laboratoarele de la Los Alamos împingînd omenirea în era războiului nuclear. Interpretat cu aplombul obișnuit de către Paul Newman, generalul Groves se înscrie în lunga galerie de eroi cinematografici meniți să personifice „eternul" unui conflict moral major; căci întrebarea pe care și-o și ne-o pune filmul este unde se termină obediența și unde începe excesul de zel în îndeplinirea unei misiuni.

În ochii posterității, din perspectiva dezastrelor de la Hiroshima și Nagasaki, și mai ales din perspectiva funeste instaurări a războiului rece, vina pentru detonarea primei bombe atomice revine nu atît savantului Oppenheimer, cît generalului responsabil cu împlinirea „Proiectului Manhattan", cum s-a numit în cod militar secret cursa contra cronometru purtată pentru realizarea bombei. Filmul urmărește pas cu pas erodarea morală a unui militar de elită sub presiunea puterii absolute de care dispune și care îi alienează treptat comportamentul. Iată cum, dintr-un film despre cazul Oppenheimer, **Făuritorii de umbră** s-a convertit într-un film, cu caracter acuzator, despre paranoia puterii. Nu este mai puțin adevărat că tot în acești ani s-a încercat și reeditarea eroului infailibil, un fel de Superman atottriumfător și cu gust pentru violență ca atare, precum seria **Rambo** a americanului S. Stallone, care a avut, și încă are, publicul său. Între tendința întreținerii unui cult al forței primare și curentul mai larg al blamării a tot ceea ce implică războiul ca fenomen psihouman, filmul contemporan cu tematică de război aduce propria sa mărturie despre starea de spirit actuală a unei lumi aflate în plină prefacere, cu destule semne de întrebare însă în ce privește destinele omenirii.

Secvență din filmul „Du-te și vezi" al sovieticului Elem Klimov: copilăria ultragiată de război

■ **MANUELA CERNAT**

DORU STĂNCULESCU

„SPER S-O DUC EXTRAORDINAR!"

— Mă-ți rugat să vă las să vă prezentați singur, domnule Stănculescu...

— *Prezentarea mea, un fel de foarte scurtă autobiografie, a apărut în programul spectacolelor ținute imediat după Revoluție, pe 28 februarie și pe 1 martie, spectacole organizate de Clubul A al Arhitecturii (aceste două spectacole au reprezentat reinaugurarea Sălii Palatului, după atîția ani în care nu s-au mai auzit acolo nimic altceva decît cuvîntări). M-am născut la maternitatea Colțea, în ziua de 25 iunie 1950. În acel an se împlinea un veac de la nașterea lui Eminescu... De remarcat. La vîrsta de 39 de ani, am dat în clocot pe baricadele renașterii noastre naționale și am ajuns, împotriva voinței mele, la închisoarea Jilava, eveniment care putea să-mi curme firul vieții la același număr de ani la care s-a săvîrșit și sublimul spiritului național românesc, Eminescu. Între timp, le-am îngăduit părinților și unor dascăli să-și închipuie că fără ei nu aș fi ajuns om. Și am ajuns în posesia unei diplome de arhitect conductor. În paralel cu aceste eforturi, chiar în școala de arhitectură, m-am „încîrdășit" cu cel care urmează să devină arhitect diplomat, Sorin Minghiat, cel ce s-a raliat cu flautul și cu gîtul său la întreprinderea pe care o începusem încă din anii liceului, aceea de a mîngîia și sfichiui spiritul, conștiința contemporanilor, deocamdată. În acest sens, am asaltat scenele din țară (mai departe nu am fost lăsați), cucerind mult mai multe aplauze decît huiduieli, ba chiar au existat și două cazuri cînd am compus și muzica a două filme ale cinematografiei române:* **Porțile albastre ale orașului** *și* **Ultima noapte a singurătății.** *Nu mai are rost să enumăr - modestia mă roade - diplomele ce-mi încununează activitatea artistică. Aveți grijă cum vă purtați cu mine; posteritatea vă va judeca...*

— Fără să fiți un bătrîn, ați asistat la începuturile muzicii folk în țara noastră. Vreți să ne vorbiți despre acei ani?

— *Fac parte din prima generație de folkiști din România. Dintre aceia care am fost, mulți au plecat. Ca să dau un singur exemplu, Dan Andrei Aldea (cu care am apucat să înregistrez niște piese compuse de mine, colaborare în care rolul său a fost, într-adevăr, decisiv) a plecat definitiv din țară; a fost o pierdere pentru folkul românesc, nimeni nu poate nega asta. Să vorbim, deci, de începuturi. Prin 1968, cînd eram în clasa a XI-a, a apărut la radio emisiunea numită „Metronom", emisiune realizată de un om drag nouă, Dumnezeu să-l ierte, Cornel Chiriac. Era un prim contact al nostru, al generației noastre, cu ceea ce ne doream noi să aflăm. Radioul era singura poartă prin care ne informam, magnetofonul fiind pe vremea aceea un lux (și nici pick-up - un nepot al gramofonului - nu găseai în orice casă). Apariția acelei emisiuni a fost primul pas către o deschidere a generației noastre spre informația artistică. Pentru mulți dintre noi a însemnat o cotitură. De mult timp nu mai înțelegeam să înghițim* **Firicel de floare albastră** *și alte cîntece de același soi - frumoase, de altfel -, care nu erau însă în spiritul nostru, pentru că atunci, în lume, se întîmpla altceva. Era „primăvara de la Praga"... Existau niște conflicte între întrebările noastre personale. Noi, care învățasem pînă atunci că soarele răsare de la răsărit, aflam acum că acest soare era cam... pătat. Începeam să căutăm prin anticariate niște cărți mai... ciudate, care, și ele, năsteau alte întrebări. Nouă ni se spusese că Stalin a fost tătucul nostru, iar în anumite birouri trona portretul lui Lenin. Măcinam aceste întrebări, noi, cei care abia eram majori, și absorbeam, ca niște bureți, emisiunea „Metronom". Acești doi factori au declanșat apariția mai multor cantautori (mi se pare termenul cel mai potrivit), tineri care ieșeau între oameni și spuneau, pe muzică, ceea ce le trecea prin cap. Nemaivorbind că se întîmpla să auzim, o dată pe anotimp, ceva Beatles - momente în care tot tineretul care avea un magnetofon înregistra, iar apoi cîntam asta prin parcuri, cu chitarele. Au fost niște ani superbi...*

— Îi regretați?

— *Nu. Deși sînt născut în zodia Racului, privesc înapoi doar ca să văd cum să calc înainte.*

— Cum ați început să cîntați?

— *Tot atunci, în 1968. Sora mea, Mihaela Mihai,*

Din albumul familiei Stănculescu: țîncul Matei...

era deja lansată, urca spre prima ligă a cîntăreților de muzică ușoară. Îmi tot propunea să mă introducă în radio, în televiziune; eu însă nu înțelegeam să mă las introdus prin ea. Drept pentru care mi-am luat chitara și m-am dus singur în fața sediului Radiodifuziunii, unde am stat trei zile în șir, întrebînd pe oricine vedeam că posedă o legitimație dacă nu vrea să mă asculte cîntînd cu chitara mea. După trei zile, fără nici un rezultat, m-am mutat la Televiziune. Acolo m-a luat cu el un tip mărunțel (mai tîrziu am aflat că era Titi Ax) care a avut timp și răbdare să-mi asculte două melodii. I-au plăcut și s-a hotărît să le înregistrăm. M-a întrebat dacă am tradiție de muzicant în familie, i-am spus de sora mea, și mi-a făcut figura, chemînd-o și pe ea - e drept, doar ca „anturaj" - la înregistrarea pieselor mele: „fratele și sora...". Și, apropo de cenzura care exista atunci, mi-amintesc că am înregistrat două piese: **Ion Crișmaru,** pe versurile lui O. Goga, și **În cinstea celei ce-a plecat** - o bossanovă pe versurile lui Minulescu. A fost transmis pe post doar primul cîntec, cel de-al doilea fiind considerat de către (domnul) Bucheru o „dedicație" făcută cîntăreței Luminița Dobrescu, care rămăsese cu două săptămîni în urmă în R.F.G. După asta mi-am mai văzut și de școală, am terminat-o, m-am chinuit de vreo trei ori să intru la Arhitectură și abia a treia oară am reușit. Îmi aduc aminte că, prin '70, a venit la mine George Stanca și mi-a zis: „Hai cu mine, că începem Cenaclul Flacăra". „Ce-i aia?" — *I-am întrebat.* „Dar tu nu știi nimic, nu citești și tu presa?" *(Mă întreba de parcă aș fi avut ce citi în presă)* „Tu n-ai văzut ce conține acum revista «Flacăra», în noua ei organizare?" *Eu dădusem un interviu la „Flacăra", dar înainte să vină Adrian Păunescu ca redactor-șef, interviu pe care mi l-a luat Jeana Gheorghiu, ea fiind pe vremea aceea doar o puștoaică, dar la fel de bătăioasă. Și, iată, vine Gigi Stanca și începe să-mi laude acest cenaclu, că Păunescu face revista, Dorin Tudoran este secretar de redacție, în fine, îmi umple capul cu numele unor personalități și mă convinge să particip la ședința inaugurală a cenaclului. La această întrunire, ținută în strada Slătineanu nr. 1, am întîlnit o grămadă de prieteni, convocați și ei acolo. Mă cunoscusem și cu Sorin Minghiat, care am văzut că nu duce degeaba flautul la gură, și zic eu că ne-am completat foarte bine unul pe altul. Înainte de cenaclu, tot auzind de Adrian Păunescu și vrînd să-l cunosc și din scris, nu numai din auzite, am găsit, în volumul lui* **Istoria unei secunde,** *o poezie care m-a atins și pe care m-am simțit dator s-o pun pe muzică; este vorba de* **Baladă de copilărie,** *melodie pe care am prezentat-o la primul cenaclu. Așa a început colaborarea cu „grasul", cum îi spuneam noi, nu peiorativ, ci din simpatie. Că, mai tîrziu, din „grasul" a ajuns să i se spună „boss", nu am fost noi, cei din prima gardă, care i-am schimbat porecla; noi am continuat să credem în el și să-l avem la suflet. După aceea, evenimentele s-au derulat cu o viteză și cu o densitate greu de imaginat. La început, „Flacăra" era o chestie efectiv de suflet, primii doi ani nu am luat nici un ban, doar ni se asigurau cazarea și masa în turnee. Pe urmă a devenit o industrie, dar nici aceea nu era o mină de aur. Numai dacă te gîndești că stăteai în scenă de la 6 ore în sus, iar în afara scenei erai tot timpul „în priză", că nu știai dacă i se năzare boss-ului să joace fotbal sau să facă ședință (după modelul de „mai sus"), nu prea aveai viață personală în cadrul cenaclului, mai ales în anii de declin ai acestuia era îngrozitor. Am fost unul din ultimii - din prima gardă - care am părăsit*

și Doru, tatăl, „veteran" al primei generații de folkiști

cenaclul, deși mulți din „bătrîni" mă întrebau de ce mă tot duc cu el, cu Păunescu adică, nu vezi, „a luat-o razna?" Și le spuneam că a luat-o razna prin lipsa noastră, că noi, plecînd, am creat loc lingăilor, impostorilor, care l-au făcut pe „grasul" să se schimbe într-atît. Poate eu am avut mai multă bună-credință; efectiv, la un moment dat, Păunescu m-a dat afară din cenaclu, și oricăruia i se spunea așa ceva, să plece, ceda și pleca. Eu n-am cedat și i-am spus: „Ba nu. Eu am ce căuta în cenaclul ăsta, care este copilul nostru și al cărui tată nu se cunoaște exact. Am plecat împreună acum 8 ani și nu ne putem exclude unul pe altul, doar așa". „Ce, ești nebun? Cum poți să spui așa ceva?" „Păi, așa îți spun, că de aia strigăm în cenaclu «Toți! Toți!», fiindcă sîntem toți. Nu e cenaclul tău". „Ba nu, cenaclul e al meu!" „Ba nu e al tău, e al nostru" „Să știi că am oameni care să te dea afară cu forța". „Bine, mă dau afară, iar eu mă duc prin față și îmi cumpăr bilet (asta nu mă poate opri nimeni să o fac) și intru în sală și cînt din mijlocul publicului, să vedem la cine se uită lumea? La tine sau la mine?" „Ce, ești nebun?" „Nu, tu mă obligi să fiu așa!" „Mai bine cere-ți scuze!" „Dacă asta îți face plăcere, poftim, îți cer scuze, deși n-am de ce". *Și ne-am împăcat. Asta se întîmpla prin 1981, la Tulcea. În 1980 fusesem angajat ca tehnoredactor la „Flacăra", dar n-am rezistat, în subordinea lui Păunescu, mai mult de 8 luni. După 6 luni de întrerupere, m-am întors la facultate, am terminat-o, cu o șansă deosebită, avînd în vedere că am fost reprimit. Mi-am făcut stagiatura la Tulcea, unde, avînd și niște prieteni buni — vezi formația „Accent" —, am încercat să organizez cîteva spectacole, care ar fi costat mai puțin, pentru că aduceam pe scenă prieteni de-ai mei din București și din țară. Însă președintele culturii pe județ, la care aveam acces, dar nu ca stagiar, ci ca invitat, deși vorbeam cu el, zicea că facem, dar nu se făcea nimic. Erau o inerție și o lipsă de interes pur și simplu. M-am căsătorit, apoi m-am*

întors la București. Am un băiețel — Matei — „domnul președinte", cum îi spun eu de cînd s-a născut. Întrebat fiind dacă îi spun așa pentru că vreau să fie președintele țării, am răspuns: „Nu. Vreau să fie președintele tuturor Statelor Lumii". Nu știu dacă va izbuti să ajungă atît de sus, dar eu sper. Sper nu numai ca Matei să ajungă președintele tuturor Statelor Lumii, dar sper și ca oamenii să ajungă la o înțelegere totală, să nu mai existe, de fapt, discordii, să fim oameni toți.

— Cum rezolvarm problema limbii vorbite?

— Nu asta e problema. Cu limba, oamenii mai mult se încurcă, cuvintele, zic eu, mai mult stînjenesc. Dacă ne privim în ochi, e mult mai semnificativ. Dacă nu ne privim, începem să căutăm cuvinte, nu?!

—Ce s-a întîmplat cu dumneavoastră din '80 încoace? De ce v-ați retras?

— Am obosit. După plecarea surorii mele din țară, încet-încet, fără să se creeze panică, am fost dat ușor la o parte, în sensul că aveam acces la televiziune și la radio din ce în ce mai rar. În situația asta, eu, nefiind nici cu facultatea terminată, trebuia să trăiesc din ceva. Și-mi rămîneau doar spectacolele. Pentru a-ți păstra firma, trebuie să fii zilnic pe post (la radio sau la televizor), iar dacă nu, măcar să fii fizic în fața publicului. Or, a face din artă, din prea-plinul tău sufletesc, un mijloc de trai, mi se pare îngrozitor. Să cînți astăzi ca să ai ce mînca mîine. Nu mai este bucuria intelectuală a mesajului, ci este — scuzați-mi expresia — grija pentru stomac, adică oribil. De multe ori, veneau ai mei la aeroport, eu coboram din avion, le dădeam valiza cu rufe murdare, o luam pe cea cu schimburi curate și mă urcam din nou în alt avion. Cînd mi se întîmpla să stau o săptămînă acasă, nu puteam să dorm în patul meu fiindcă nu era ca patul de hotel, cu care mă învățasem. Se adăuga și faptul că încă din vremea aceea se mergea pe formula de spectacol complex, adică unul sau doi folkiști în prima parte și o trupă rock în partea a doua. Or, majoritatea spectatorilor veniseră să audă cum se bate toba, nu să asculte povești cu o chitară și cu o muzicuță. Asta te obliga la un efort suplimentar de concentrare, ca să captezi atenția atîtor oameni; inevitabil, la un moment dat, mai cedau piulițele și nu-ți mai venea să fii cumsecade cu ei. Așa că fie te certai puțin cu publicul și făceai puțină militărie cu ei, fie închideai ochii, urechile, și îți dădeai drumul, ca la banda de magnetofon. Dar nesimțirea nu e în caracterul meu, și sufeream din ce în ce mai mult. Asta m-a făcut să mă hotărăsc să-mi continui studiile și să-mi cîștig o pîine alt fel decît prin muzică.

— Ați ajuns cumva la concluzia că folkul este un gen depășit?

— Nu, categoric nu! Sînt foarte bine primiți, dar de cei care vor să-i asculte. De aceea, după părerea mea, nu trebuie amestecate diferitele genuri de spectatori. În ultimul timp, am pus la cale o astfel de „cooperativă", un grup de cantautori — insist asupra termenului — care să cîntăm în săli de spectacol (mai bine trei concerte mai mici într-o sală de spectacol, decît unul mare, pe un stadion sau într-o sală de sport). La noi, comunicarea - și nu zbînțuiala - este ceea ce contează. De altfel, acum revin pe scene cu o poftă deosebită, tocmai din cauza pauzei extrem de lungi de activitate artistică. Acum nu mai vin pe scenă pentru a avea ce mînca mîine, ci pur și simplu de plăcere, atunci, într-adevăr, eman bucuria artistului care bucură publicul.

— Și tot de atîta pauză ați dat în clocot pe baricadele din decembrie?

— Am aflat de ce se întîmplă în orașul Timișoara, ca mai toată lumea, de la diverse posturi de radio străine. Așa că pe 21 decembrie eu clocoteam deja. Pusesem la cale o întîlnire cu cei mai apropiați de mine: Mircea Vintilă, Valeriu Sterian, Victor Socaciu, Mircea Baniciu; îi convocasem la mine pentru ziua de 21 decembrie, la ora unu a după-amiezii. Urma să discutăm detaliile unui... „complot al folkiștilor". Ideea mea era să ne întîlnim toți pe 24 decembrie pe treptele Ateneului Român, la ora 14.00, nici un minut mai devreme sau mai tîrziu, astfel încît să fim mai greu de dispersat. Tot ceea ce vroiam să facem era să începem să cîntăm colinde de Crăciun. Bineînțeles, prin celebrul telefon fără fir urma să anunțăm fiecare cîțiva din cunoscuții noștri de acest spectacol... surpriză. S-ar fi adunat, cu si-

Anca Turcașiu

ANCA ȚURCAȘIU:

„Dacă aș putea, aș oferi fiecărui ostaș o floare"

Dialogul cu fermecătoarea mea interlocutoare a pornit de la o întrebare „la modă" și totodată firească pentru o solistă de muzică ușoară: Ce ați făcut în ultimii... ani? Răspunsul — la fel de spontan ca și candoarea pe care o exprimă în interpretarea cîntecelor sale.

— Am debutat în anul 1986, la vîrsta de 16 ani, cu prilejul Concursului de interpretare de la Mamaia, obținînd o mențiune. Anul următor, în cadrul aceluiași concurs, am primit premiul special al Teatrului „Fantasio" din Constanța. Au urmat apoi mai multe filmări și înregistrări la radio și televiziune, numeroase spectacole în toată țara. Pen-

guranță, vreo două sute de spectatori, la care, dacă mai adăugăm și trecătorii curioși sau hotăriți să și participe alături de noi, inevitabil se afla că ne-am strîns și că și în București s-a întîmplat ceva. Pînă să ne întîlnim noi, a venit un vecin la mine și am aflat ce s-a întîmplat după mitingul din fosta Piață a Palatului. Și cum eram deja pe punctul de a exploda, am plecat în centru, unde am trăit cea mai extraordinară și, în același timp, cea mai îngrozitoare noapte din viața mea. Inițial, m-am așezat pe treptele din fața „Intercontinentalului", de unde stăteam și priveam. Cînd am coborît însă între manifestanți, parcă am intrat într-o magmă care fierbea și din care, chiar dacă aș fi vrut să ies, pur și simplu nu aș mai fi putut. Totul s-a terminat la un filtru al miliției, unde unul dintre civili a observat că eram puțin cam răgușit. Și așa, via Miliția capitalei, am ajuns la Jilava, de unde am fost eliberat a doua zi după-amiază, pe 22 decembrie. Era singurul lucru pe care îl puteam face, nu pentru mine, ci pentru fiul meu.

— Totuși, cum de nu ați scos nici un disc pînă acum?

— Ba am fost „scos" pe un disc cuprinzînd muzică folk cu piese ale celor mai semnificative personalități la vremea aceea. Eu, personal, am aflat că, după ce a apărut discul, benzile au fost luate din Radio fără să fim întrebați și înregistrate în „Electrecord". M-am supărat foarte tare pentru că, în mod normal, trebuia să facem contract, nu să primesc acasă, în mod simbolic, trei sute de lei, răsplată că am fost pus pe disc. Ulterior apare și o casetă audio, cu aceeași culegere de melodii, de care iar nu știam nimic, și mai primesc acasă vreo trei sute de lei. Oriunde în lumea asta, în momentul în care ești difuzat, faci un contract, ai cotă-parte din vînzare și stai liniștit acasă cel puțin un an pe banii cîștigați. De fapt, acesta este unul din scopurile unei noi înființate asociații cu caracter sindical numită Societatea „Metronom", anume apărarea drepturilor legitime ale artiștilor. Este un vis mai vechi al meu, nefiind numai un sindicat, dar și o societate cu caracter cultural, preluînd și funcțiile fostei agenții de impresariat artistic ARIA; e vorba, adică, de o uniune de creație, organizație care există pretutindeni în lume, care reglementează în primul rînd satisfacerea drepturilor artiștilor. Să nu mai existe anomalii de genul apariției unui disc de care nici nu ai fost întrebat; Uniunea Compozitorilor funcționează tot cum a funcționat în ultimii ani, în sensul că sînt foarte mulți compozitori care trăiesc din beneficiile pe care le aduc alți compozitori, respectiv, necontestînd valoarea lor, compozitorii de muzică clasică nu aduc încasările pe care le aduc cei de muzică ușoară, dar sînt remunerați cu sume mult mai mari. Societatea „Metronom" nu zice „să moară capra vecinului", ea zice: „să avem și noi două capre". Să trăiască fiecare din ce produce. Eu, la ora asta, nu am box-office-ul lui Gabriel Cotabiță, eu nu aduc atîția spectatori cîți aduce formația „Compact", drept care eu nu pot să cer prețul pe care îl cer ei. Aici ar trebui să intervină și mass-media, a cărei misiune este să ridice nivelul cultural, dar și forța producătorului de artă de a atrage și de a convinge oamenii să-i cumpere produsele de calitate. Mai degrabă mi se pare normal ca, din impozitul pe care îl plătesc eu, să susțin niște valori mai puțin comerciale. Tot în același context, nu-mi permit nici eu să ies pe piață cu cîntece de șlagăr sau de cabană; dorința mea cea mai mare este ca, după ce pleacă de la un concert de-al meu, spectatorul să se ducă acasă și să-și aleagă o carte pe care s-o citească în liniștea casei sale. Pentru că, mai întîi de toate, trebuie să fii om, și ca să fii om trebuie să gîndești, și ca să gîndești trebuie să te informezi, adică să citești, nu numai să te uiți la televizor. „Metronomul" și asta își propune: de jos în sus, ridicarea nivelului cultural către valorile din ce în ce mai puțin interesate de comerț.

— Ce a făcut „Metronomul" pînă acum potrivit principiilor sale?

— Relativ puțin. Între altele, o colaborare cu fostul B.T.T. în organizarea turneului pe care l-au efectuat cele trei formații englezești în februarie la noi în țară și cam atît. Abia ne-am constituit; poate, ca orice copil, se naște cu dureri, dar „Metronomul" este un copil normal, nu născut prin cezariană. Eu nu sînt optimist, ci absolut convins

tru prima oară, în septembrie 1989, am participat la un turneu peste hotare, în U.R.S.S., alături de alți cîntăreți, unde ne-am bucurat de un real succes. Am absolvit liceul (profil chimie) în 1988 și Școala Populară de Artă din Capitală.

— Ce părere aveți despre muzica ușoară românească și cum ați dori să arate în viitor?

— În primul rînd, menționez că melodia „Devreme și prea tîrziu", compozitor Horia Moculescu, a fost premiată la Concursul de muzică de dans în anul 1989, la Costinești. Referitor la întrebare, sînt multe de spus. Muzica românească va putea străbate un curs ascendent numai prin serioase schimbări calitative, atît în ceea ce privește textul, melodicitatea, cît și modul de exprimare al interpretului. Numai așa putem fi în competiție cu cîntecele străine care au un succes deosebit în rîndul tinerilor noștri.

— În luna decembrie anul trecut, v-ați aflat în București. Ce ați simțit în acele zile fierbinți cînd Revoluția a triumfat?

— A fost un șoc tot ce s-a petrecut atunci și simt că am renăscut. Am rămas profund impresionată de eroismul ostașilor. Locuind în zona sediului M.Ap.N., i-am văzut de aproape și vă spun, fără să mă laud, că în acele zile am dus și eu mîncare militarilor de pe tancurile din fața blocului meu. Doresc să le mulțumesc prin intermediul dumneavoastră pentru sacrificiul făcut, pentru binele ce-l simțim și aerul de libertate pe care-l respirăm.

— Revenind la muzică, ce exprimă cîntecele dumneavoastră?

— Tinerețe și vivacitate. Doresc prin repertoriul meu să satisfac cerințele publicului tînăr, să răspund dorinței lui de viață, să-l stimulez în a se simți bine. Am colaborat și cu C.C.A. prezentînd spectacole militarilor unde, subliniez, am fost primită cu mult entuziasm. I-am înțeles și am cîntat cu bucurie. Mi-a fost drag de ostași, de însăși bucuria lor. Am căutat să dau cît mai mult în acele spectacole și oricînd tot așa voi proceda.

— Am omis vreo întrebare?

— Despre pasiuni. Îmi plac teatrul, poezia și, bineînțeles, muzica. Ca idol, cîntăreața Whitney Houston. Iubesc animalele, am avut și o cățeluță dalmațiană. Sînt puțin superstițioasă, în special cînd întîlnesc pe stradă preoți.

— În încheiere, ce ați dori să transmiteți cititorilor noștri?

— Să aibă puterea de a-și păstra tinerețea sufletească, bucurîndu-se de ea, acum, în primăvara libertății noastre. Dacă aș putea, aș oferi fiecărui ostaș o floare. Am fost și rămîn alături de ei cu inima și gîndul, așa cum numai un tînăr poate simți.

■ **Locotenent-major**
TIBERIU FRĂȚILĂ

că în scurt timp „Metronomul" va ajunge o instituție de prim rang în viața culturală a României, și nu numai. Cît despre aparițiile mele discografice, am mai scos un disc single, pe care apar două piese vechi: **Ai, hai** și **Cîntec între apele țării.** Am avut și plăcuta surpriză să aud, la Europa Liberă, pe Monica Lovinescu vorbind nu frumos, ci senzațional despre acest disc-single și cu o ușoară iritare că abia după zece ani de activitate apare primul disc al lui Doru Stănculescu. Acum, eu sper ca cel tîrziu anul viitor să apară primul meu L.P., **Doru Stănculescu de alaltăieri și pînă ieri.** Ce e astăzi urmează să apară ceva mai tîrziu. Pentru a realiza însă ceva frumos cu adevărat, trebuie să ai timp — deci bani —, să stai acasă să te gîndești și să compui, să prinzi momentul de inspirație cu chitara în mînă, să poți să-ți chemi niște prieteni cu care să înregistrezi după ce ați lucrat împreună, niște oameni care să aibă și ei timp și bani. Eu vreau să fac artă, nu industrie. La vîrsta de 17 ani mi-am numărat compozițiile. Am ajuns la un număr „colosal": 42 de melodii, din care mi-am păstrat cel mult 4 melodii. Deci, am și eu cenzura mea proprie, de fapt, singura cu care sînt de acord.

— Și ce speranți în continuare?

— Sper s-o duc extraordinar. Nu sînt doar optimist, ci cred că sînt realist. Dar am răbdare, nimic nu se poate face bătînd din palme. Nu sînt sigur că fiul meu va ști cu adevărat ce este democrația. Dar nu am nici un motiv să nu sper.

— Aveți ceva împotrivă să-i pun cîteva întrebări „domnului președinte" Matei?

— Bineînțeles că nu, îi faceți publicitate încă de pe acum.

— Matei, unde pleci tu acum, că de cînd vorbesc cu tăticul tău tu îți faci valijoara și nu ești deloc atent la noi?

— Plec în Franța, la bunica.

— De ce te duci în Franța?

— Mă duc să mă joc cu jucăriile lor. Sînt mult mai frumoase decît ale noastre.

— Cine ți-a spus asta?

— Nimeni, dar așa e, ei nu l-au avut conducător pe Ceaușescu.

— Domnule Stănculescu, de cînd gîndește Matei așa?

— De cînd a fost destul de mare să înțeleagă ce-i spuneam eu, că ăla care dă din mînă la televizor este Bau-Bau și că să nu asculte la sfaturile bunicilor, să nu aplaude, ci să scuipe cînd îl vede. De multe ori am fost „amendat" de familie, pentru că îl învăț pe copil să vorbească asemenea prostii, dar erau prostiile pe care le vorbeam și eu, și toți cunoscuții mei, așa că și Matei putea la fel de bine să spună adevărul.

— În final, ați vrea să le spuneți cîteva cuvinte militarilor armatei noastre?

— Aș vrea, în primul rînd, să le urez armată ușoară. Aș dori, însă, ca fiul meu să uite că a văzut uniforme militare. Apărarea unei națiuni se realizează, după părerea mea, prin cuvîntul „națiune" și prin limba ei. O mare personalitate, nu mai știu bine cine anume, spunea că „atîtea limbi cîte cunoști, de atîtea ori ești om". Mi se pare simplu și frumos: „ce fel de sînge am eu? Sînge de om!"

— Dați-mi voie să sper, alături de dumneavoastră, că aceste nobile gînduri le vom trăi ca realități. Vă mulțumesc.

■ **Grupaj alcătuit de**
ALINA KESLER

VEDETE • VEDETE • VEDETE • VEDETE

Interviuri fulger cu:

LIZA MINNELLI

„Arthur II", noul film al Lizei Minnelli, se anunță a fi un mare succes. Cu ocazia unui interviu, Liza Minnelli se confesează:

Reporterul: „Începem în viață prin a imita pe alții - spunea Picasso - „dar ceea ce este important este de a ne ridica deasupra acestora". Cum ajunge cineva, cu un nume care poate fi mai degrabă un handicap, un artist întreg, un artist prin el însuși?

Liza Minnelli: Am crescut printre oameni de geniu: pictori, muzicieni, scriitori, comedieni. Copil fiind, eram ca un burete: absorbeam toate gîndurile, toate emoțiile din jurul meu. Călătoream fără încetare. Și totuși nimeni nu m-a marcat în mod deosebit. Mama mi-a transmis energia sa, iar tata, visele. Adevărata luptă s-a concentrat în a canaliza aceste impulsuri spre realizarea țelului meu. Este esențial să ai un scop și să ți-l apropii cu entuziasm și bucurie. Nu rareori cei ce reușesc își pierd liniștea, iar plăcerea lucrului împlinit nu mai vine la întîlnire. În loc de a-și trăi prezentul, ei regretă trecutul și se tem de viitor. Melancolia este o stare care nu mă prinde. Sînt constructivă, optimistă și puternică.

R: Niciodată nu am întîlnit o femeie ca dumneavoastră, care nu renunță, care aleargă atît de repede după viață.

L.M.: Dacă mă găsiți activă aici la New York, ar trebui să mă vedeți atunci cînd sînt la Paris. Parisul este orașul pe care îl iubesc cel mai mult. Pînă într-atît încît la Betty Ford Center (unde urmam cura de dezintoxicare), cînd ni s-a cerut să creionăm o imagine care să reprezinte vindecarea noastră, am desenat fără ezitare Turnul Eiffel. Eu sînt, spontan, fără a mă forța, foarte activă. Soțul meu, cu care sînt căsătorită de 9 ani, prin încurajările și sfaturile sale, mă ajută să răzbat în modul de viață pe care mi l-am ales. Trebuie să lupți pentru ca un mariaj să reziste la dezacorduri. Căsnicia este o stare de spirit. În loc de a accentua diferențele, trebuie să descoperi afinitățile comune.

R: Am impresia că artiștii au nevoie de mai multă dragoste decît toți ceilalți.

L.M.: Spectatorul nu poate să dea unui artist aprobarea de care acesta are nevoie. Spectatorul reprezintă ceva fără formă, fără sau nume. Este important să ai pe cineva aproape de tine, care să poată să te înțeleagă. Și tu la rîndu-ți să-l înțelegi. Nu, nu cred că este vorba de dragoste în a-i striga cuiva „bravo".

R: Ați spus odinioară „Numai pe scenă mă simt în deplină siguranță; viața de toate zilele mă înfricoșează".

L.M.: Între timp mi-am schimbat părerea. Viața nu este o linie continuă. A nu ști ce-ți rezervă

„mîine" este teribil. Eu nu mă mai întreb: „Ce vei face astăzi?", ci „Ce-ai putea, ce ți-ar place să faci?". Tratîndu-mă cu respect, bunătate și disciplină, mi-am devenit cea mai bună prietenă. Acum îmi țin demonii la distanță. Am învățat că toate virtuțile atribuite alcoolului și tranchilizantelor — relaxarea, energia și siguranța — sînt de fapt ceea ce ele suprimă. Eu am avut puterea să mă opresc și să-mi galvanizez energiile în slujba artei mele...

S-a întors din nou pe platoul de filmare Valérie Kaprinsky: ea este vedeta creației lui José Giovanni „Prietenul meu, trădătorul". Într-un interviu acordat cu acest prilej, Valérie Kaprinsky, pe lîngă unele amănunte de senzație din viața sa, subliniază dificultățile condiției de vedetă.

VALÉRIE KAPRINSKY

Reporter: V-ați jurat că nu vă veți reîntoarce niciodată pe scenă ca să filmați dezbrăcată. Acum, fiți onestă, dacă mîine vi s-ar propune să vă dezbrăcați pe platou în rolul vieții dumneavoastră, ați accepta?

Valérie Kaprinsky: Nu... Deja, psihologic, sînt foarte tulburată. Prea fragilă. Am o supra-doză a acestei imagini de sex-simbol. Trebuie să țin cont că femeii, care am devenit, nu-i place actrița pe care o vede pe ecran. Am impresia că mă privesc într-o oglindă și văd o cu totul altă persoană. Nu m-am respectat. Mi-am trecut o parte din existența mea, încercînd să mă justific, în timp ce eu însămi nu eram convinsă de ceea ce făceam. Am plătit foarte scump pentru asta.

R: Dacă a fost atît de insuportabil, de ce ați acceptat?

V.K.: Din lipsă de încredere în mine. Mi-am început cariera cu multă ambiție. O dată cu reculul, am realizat că nu îmi dezgoleam doar trupul, dar că lăsam în plus și o parte din sufletul meu.

R.: A fost un bărbat care v-a influențat în luarea acestei decizii?

V.K.: La modul absolut, o femeie — mai ales dacă este o actriță — are nevoie să se lumineze în ceea ce face. Numai ea, ea singură, va lua acest gen de decizie. Dar poate să se întîmple ca un bărbat să-i ceară să se schimbe. De-abia atunci încep problemele...

R: Este ceea ce s-a întîmplat cu Anthony Delon? (NT - fiul actorului francez Alain Delon).

V.K.: Aceasta nu ne privește decît pe noi doi. Am trăit o poveste de dragoste foarte prețioasă pentru a o face publică. O poveste Sublimă, cu „S" mare.

R: Primul lucru pe care mi l-ați relatat cînd v-am întîlnit a fost „Am ieșit din închisoare".

V.K.: Așa e. Am fost într-o închisoare. O foarte frumoasă închisoare. M-am lăsat în mod voluntar încarcerată.

R: Aveți simțul sacrificiului?

V.K.: Cînd iubesc, mă dăruiesc total. Ca să iubești trebuie să fii generos, să nu-ți fie teamă să-ți asumi riscuri. Eu merg pînă la capăt. Pînă în ziua în care devin conștientă că sînt pe cale a mă distruge. Atunci instinctul de supraviețuire mă salvează. Nu trebuie niciodată să regreți. Poți să te îmbogățești cu fiecare poveste de dragoste. Și cu atît mai mult, cu cît ai suferit...

R: Se spune că sînt ființe care sînt, mai mult sau mai puțin, dotate pentru a fi fericite.

V.K.: Visez la o viață fără greutăți și fără monotonie. Am momente în care găsesc că existența este prea grea și că nu se mai termină odată... Cîteodată, traversez mari perioade de disperare. Aș vrea, atunci, să pocnesc din degete și să dispar...

R: Aveți aceleași ambiții astăzi, ca acum 17 ani?

V.K.: Atunci voiam să fiu doar o comediană, ca să pot trăi din meseria mea și să fiu recunoscută ca o artistă. Am aflat foarte repede că nici-o reușită profesională nu poate înlocui o familie. Cea mai mare angoasă din viața mea este vidul. Nu există nimic mai tragic ca acele vedete care după filmare dorm în vastele lor apartamente singure...

SYLVESTER STALLONE: Trebuie să rămîi mereu în contact cu realitatea"

REPORTER: Ați spus odată într-un interviu: „Văd slăbiciunea în mine și asta nu pot să suport".

SYLVESTER STALLONE: Fiind sentimental, am tendința de a lăsa să intre prea mulți oameni în viața mea. Sînt foarte sensibil la ceea ce mă înconjoară, dorind ca totul să fie perfect.

R: Pentru a trăi cu dumneata în armonie, ce calități trebuie să aibă o femeie?

S.S.: Iubesc femeile care au clasă, sînt sigure de ele, sînt vesele. Fiind o fire pesimistă, am nevoie de cineva care să-mi remonteze moralul cînd sînt trist. Îmi rămîne să găsesc o iubire adevărată, o femeie care să mă

înnobileze, să facă parte din mine. Înainte de căsătorie, fiecare caută să fie pe placul celuilalt. După aceea...

R: Se pare că aşteptaţi ca ea să vă respecte personalitatea.

S.S.: Există o frază în filmul „Rocky" care exprimă ceea ce eu gîndesc: „Nu-mi spune ce trebuie să fac, pentru ca şi eu să procedez la fel". Altfel spus: eu sînt bărbat, tu, femeie, nu încerca să-mi iei locul.

R: N-ar trebui oare să vă recăsătoriţi?

S.S.: Mulţumesc de sfat. O femeie poate să distrugă un bărbat şi să-l determine să-şi piardă încrederea în el. Cunosc un prieten care, fiind părăsit de soţie, a întrerupt turnarea unui film, renunţînd pur şi simplu la acest proiect...

R: Pe dumneata nu te-a „distrus" niciodată vreo femeie?

S.S.: Nu, din fericire. Simt cînd o legătură începe să se deterioreze şi mă retrag, nu înainte de a fi prea tîrziu.

R: O asemenea filozofie de viaţă pare a se baza pe revanşă.

S.S.: Tata mi-a spus cînd eram mic: „Dezvoltă-ţi muşchii, cu capul tău nu vei ajunge nicăieri". Am fost un copil dificil, destinat a ajunge în închisoare. Sînt mîndru că nu am făcut nici un rău nimănui. Şi astăzi există în străfundurile fiinţei mele o voce care mă sfătuieşte: „Munceşte mai mult, asumă-ţi mai multe riscuri". O ascult... Sînt ca o maşină de curse, vreau să văd pînă unde pot accelera înainte ca motorul să explodeze.

R: În afară de operele de artă, ştiu că investiţi mult în acţiuni la bursă. Aţi suferit din cauza ultimului crah de pe Wall Street?

S.S.: Eu cred în preziceri, în astrologie. Cu cîteva zile înainte de a muri, un medium mi-a scris că vor fi mari frămîntări la bursă. Am alergat la avocatul meu şi i-am cerut să vîndă toate acţiunile. Eu am păstrat mentalitatea unui sărac, am teamă ca mîine să nu pierd totul. Trebuie să rămîi mereu în contact cu realitatea. La un moment dat, succesul mă făcuse nebun şi credeam că sînt în centrul lumii. Astăzi, cînd intru într-un ascensor, am întotdeauna un cuvînt bun şi pentru liftierul care îl face să funcţioneze. Se spune că gentileţea este trăsătura de caracter prin care se disting oamenii deosebiţi de ceilalţi...

■ **Selecţie şi traducere**
CONSTANTIN ARDELEANU

CUPLURI CELEBRE ALE ECRANULUI

Cel mai fermecător cuplu hollywood-ian a fost creat în 1934: **William Powell** şi **Mirna Loy.** Întîlnirea lor a fost plină de magnetism, emanînd ironie şi senzualitate. Cei doi nu formau un cuplu, ci cuplul perfect — unicul căruia Hollywood-ul i-a admis să ironizeze convenţiile mariajului.

Mai recent, în 1951, filmul „A Place in the Sun" îi are componenţi pe **Montgomerry Clift** şi **Elisabeth Taylor:** el, unul dintre cei mai buni actori ai vremii sale, ea, cea mai frumoasă actriţă, chiar dacă publicul, sedus de ochii ei violeţi, nu-i descoperise încă talentul. Trăsătura fascinantă a acestui cuplu, ce a realizat împreună doar trei filme, este aceea că Montgomerry Clift pare a cataliza talentul partenerei, ceea ce nu i s-a mai întîmplat acesteia niciodată înainte de a-l întîlni pe Richard Burton. Dar cuplul Clift-Taylor era atipic, nu numai pentru că prezentau amorul ca pe o nevroză, ci, mai ales, deoarece producătorii nu au mizat niciodată pe aceste două nume ca pe un cuplu „real" şi deci nu l-au folosit ca atare.

Dar cuplul cinematografic se poate realiza şi cu doi bărbaţi, ca în celebrul caz **Stan Laurel—Oliver Hardy,** care, curios, reprezintă cel mai stabil, fidel şi de lungă durată duo al marelui ecran. Ei s-au întîlnit destul de tîrziu în viaţă, ca şi în carieră (Laurel avea 37 ani şi Hardy 35), dar au rămas împreună timp de 26 ani în 104 filme, pînă cînd moartea i-a despărţit, aceasta intervenind în 1957, o dată cu atacul de cord al lui Hardy.

Unul din cele mai celebre cupluri ale Hollywood-ului s-a născut o dată cu filmul mut: **Greta Garbo** şi **John Gilbert** înnebuneau spectatorii prin intensitatea privirilor lor şi printr-un expresiv limbaj al corpului. Din păcate, vocea lui l-a condamnat la tăcere cînd filmul a devenit sonor, în timp ce Garbo, Divina, cînd finalmente s-a decis să vorbească, a provocat delir cu vocea ei joasă, catifelată.

Filmul muzical a fost şi el un sol fertil pentru cupluri de excepţie: **Dick Powell—Ruby Keeler, Nelson Eddie—Jeanette MacDonald, Judy Garland—Mickey Rooney...**

Dar cuplul-cuplurilor „The Pearless" (Cei fără de pereche) a fost desigur **Fred Astaire—Ginger Rogers.** Ei au dansat în 9 filme, într-o comuniune perfectă, de domeniul magicului şi al sublimului. El era un Mozart al stepului şi al oricărui dans modern; ea era abilitatea însăşi — de domeniul ficţiunii — de a fi una cu el. Ea era frumoasă; el nu... El era fascinant şi foarte elegant; ea, atrăgătoare şi isteaţă. Cine ar fi ghicit că, în realitate, celor doi această colaborare nu le era... agreabilă? Acest cuplu s-a dizolvat în 1939 pentru a se reuni 10 ani mai tîrziu, dar magia — deci talentul şi profesionalismul — nu dispăruse...

Şi ar mai fi atîtea cupluri... Cel mai violent, ca într-un război al sexelor, s-a format cu **Spencer Tracy** şi **Katharine Hepburn.** A apărut în anul 1942, după o expresie favorită a Katharinei Hepburn, prin întrebarea *„dacă nu e puţin cam înaltă pentru el?".* Tracy a mormăit ceva dezaprobator, după care cei doi urmează a se iubi toată viaţa, în timp ce pe ecran vor continua să interpreteze certuri şi conflicte.

Cel mai romantic cuplu va rămîne **Humphrey Bogart** şi **Laura Bacall.** Alăturarea lor a avut loc în anul 1944 cu prilejul turnării filmului „To Have and To Have Not". Deşi filmele realizate împreună nu au depăşit cifra de cinci, cei doi au fost şi au rămas fericiţi toată viaţa.

Cel mai straniu cuplu a fost *Me-Tarzan şi You-Jane,* interpretat de **Johnny Weissmuller** şi **Maureen O'Sullivan,** mereu întovărăşiţi de maimuţa Chita. Zece ani, de-a lungul a şase filme, biata Maureen ducîndu-şi zilele în junglă, ameninţată de lei, elefanţi, crocodili, rinoceri, scorpioni, suindu-se şi coborînd pe liane, cu timpanele traumatizate de celebrul chiot al castului şi credincioşului ei partener, care o

urma și o salva fără a fi ispitit măcar o dată de a o lăsa să se înece sau de a tăia liana...

Au mai existat cupluri fantastice, precum **Sophia Loren—Marcello Mastroiani;** cupluri sublime ca **Laurence Olivier—Vivien Leigh** și un cuplu imposibil, cum nu a mai fost și nici nu va fi niciînd — dar ar fi fost un cuplu de vis — **Marlyn Monroe** și **Humphrey Bogart.**

Mobilitatea artei contemporane

I. GELSOMINA DIN VERMONT

Middleburg, Vermont. Un tîrgușor tipic din Noua Anglie. Curat, pașnic, civilizat, de bun gust. De la orele șapte seara, cînd soarele lunecă sub linia orizontului, spectatorii se îndreaptă cu pas domol spre circul amplasat în mijlocul unui cîmp. Îmbrăcați în pulovere, purtînd sub braț pături și umbrele. Sînt întîmpinați de doi jongleri, trei clovni, o balerină în vîrstă de 5 ani, într-un tutu roz și un șarlatan jucînd cărți

„LA STRADA" de Fellini și „CASABLANCA" de Curtiz ADAPTATE PENTRU TEATRU

cu o prezicătoare, care are înfășurat în jurul gîtului un șarpe boa. Un alt jongler arăta copiilor cum se joacă popice, un clovn oferă floricele de porumb, iar un spectator intră și el la partida de cărți.

Cînd, deodată, maestrul de ceremonii anunță „Apropiați-vă, doamnelor și domnilor" și, fără măcar a-și da seama, spectatorii devin parte integrantă din „La strada" de Frederico Fellini. Este o versiune pentru teatru în aer liber, a cărei adaptare se datorează trupei Vermont Ensemble Theatre, specializată în așa-numitul „teatru adaptat la mediu".

Prima problemă: scenariul n-a fost niciodată publicat. Soluția: s-a cumpărat videocaseta filmului.

A doua problemă: cum să obții autorizația lui Fellini?

Fellini nevorbind decît italiana (cel puțin, oficial), anturajul lui neînțelegînd decît italiana (cel puțin, în public), au fost alertați profesorii de limba italiană din Middleburg. După ce s-au trimis mai multe scrisori în Italia și au avut loc lungi convorbiri telefonice, contactul cu celebrul regizor este, în sfîrșit, stabilit. **„Maestrul nu poate fi prins, din cauză că toarnă ultimele duble din** «Intervista». **Avocatul lui s-a decis să pledeze pentru cauza noastră și Fellini a zis da, solicitîndu-ne doar să menționăm că piesa este inspirată din filmul său, ceea ce era lucrul cel mai simplu de îndeplinit".** Folosirea decorului natural s-a făcut spectaculos și bine gîndit. Motocicleta lui Zampano apare din spatele terenului de fotbal, jeep-ul Nebunului — din partea opusă. Despărțirea Gelsominei de tovarășul ei se petrece sub un soare de plumb, descoperirea Nebunului — funambulul beneficiază de un splendid apus de soare, întărind magia primei sale apariții, ca apoi o noapte intensă să învăluie totul, atunci cînd singurătatea lui Zampano ajunge la punctul culminant. Totul se petrece pe fondul comentariilor

La Moulin Rouge, un client îl cheamă pe chelnerul care-i servise și-i reclamă:

— Uită-te și dumneata aici, în paharul de vin se găsește un fir alb!

Chelnerul se apleacă asupra paharului, privește atent și-i răspunde:

— Stimate domn, găsesc că e foarte normal. Vinul pe care vi l-am adus e foarte vechi!

* * *

Micul Pierrot a dat peste un cuvînt pe care nu-l pricepe. Îl caută pe tăticul său, pe care-l găsește în bucătărie spălînd vasele.

— Tăticule, ce înseamnă cuvîntul bigam?

— Bigam? Foarte simplu. Bigam este un om care spală de două ori mai multe vase decît mine!

* * *

Un cetățean intră într-o expoziție de automobile și se plimbă timp îndelungat printre ele.

— Doriți ceva? întreabă expozantul.

— O, nu! Mulțumesc. Este atît de plăcut să te plimbi printre atîtea automobile fără să fii obligat să te ferești !

* * *

— Draga mea, cunoști bine pe domnul acela simpatic care dansează acum cu Micheline?

— Da, desigur, cum să nu. Am dansat chiar ieri de cîteva ori cu el. Ne-am plimbat vreo două ore împreună, de cîteva ori chiar ne-am și sărutat... dar să nu mă întrebi cum îl cheamă, că nu știu!

* * *

— Dacă îți mai prind cocoșul în curtea mea, îl tai și am să-l fac o supă clasa întîi.

— Da? Ei bine, tot așa am să fac și eu cu pisica ta!...

bonom ironice ale maestrului de ceremonii, personaj care nu există în film. Localizînd acțiunea sub cupola circului, regizorul face aluzii abile la celelalte personaje, eminamente felliniene, clovnii. **„Este dificil** — declară regizorul Kate Loewald — **să nu te lași încarcerat de amintirea filmului, dar trebuie să urmărești instinctual întîmplarea pe care Fellini o povestește și nu să te conformezi strict la maniera în care acesta a povestit-o".** În adaptarea teatrală, cîteva episoade din film au dispărut.,

„În seara premierei, toate locurile fuseseră ocupate. În ajun plouase. Eram teribil de neliniștiți. În scena în care Gelsomina imita cîntecul canarilor, un stol de canari sălbatici au zburat deasupra circului. Ne-am întrebat dacă destinul sau Fellini s-au gîndit la noi în acea seară".

II. TOATĂ LUMEA VINE LA RICK'S

La Woodstock, scenaristul Michael Cristofer a îndrăznit să rescrie pentru teatru cel mai „cult" dintre „filmele culte" cunoscute: „Casablanca". Din teatrul Byrdcliffe, avînd silueta unui castel elvețian, se răspîndește în jur un amestec de muzică arabă cu jazz interpretat la pian, specific debutului anilor '40. Banda muzicală e întreruptă periodic de mesaje radio, anunțînd prezența a doi periculoși teroriști urmăriți pentru uneltiri contra Franței și se solicită concursul localnicilor pentru prinderea răufăcătorilor. O interesantă manieră de a te introduce în ambianța filmului „Casablanca", transpus scenic de către Michael Cristofer.

Da, un oarecare a îndrăznit să se atingă de marele clasic al lui Michael Curtiz, încununat cu atîtea premii Oscar.

Da, un oarecare a îndrăznit să reia „As Time Goes By" și să-i înlocuiască pe Humphrey Bogart, Ingrid Bergman, Claude Rains, Peter Lorre, Sidney Greenstreet, Paul Henreid...

Michael Cristofer crede că, oricît de scînteietoare au fost performanțele actoricești, partea de succes a filmului revine scenariului, fapt care nu a fost suficient recunoscut pînă în prezent. De fapt, „Casablanca" a fost la început o piesă de teatru. Titlul: „Toată lumea vine la Rick's". Niciodată publicată, niciodată jucată. A fost cumpărată în manuscris de casa Warner pentru suma, enormă în acea vreme, de 20 000 dolari. Warner, care mult timp a ținut ascunsă „comoara sa", a acceptat tranzacția cu teatrul Byrdcliffe.

Filmul se vrea romanțios, elementele politice servind doar pentru a alimenta focul romantic al acestei povești de dragoste, în timp ce piesa de teatru accentuează tocmai aspectul politic.

„Casablanca este un fel de pămînt al nimănui, unde nimeni nu deține puterea absolută, unde fiecare trebuie mereu să negocieze cu celălalt. Fiecare personaj se vede confruntat cu o opțiune morală, care reclamă din parte-i o acțiune imediată. În aceasta constă, pentru mine, măreția ascunsă a acestei povești de dragoste".

N-are rost să ocolim adevărul. Obstacolele majore de depășit sînt Bogart, Bergman, Henreid, Rains, Lorre, Greenstreet... Nu este deloc comod ca actor să fii mereu paralizat de aceste faimoase fantome din film. Dar, fără îndoială, fantoma cea mai greu de înfruntat este cea a lui Humphrey Bogart. În piesă, Rick. **„Singurul rol, de fapt, care va fi scris în termeni pur cinematografici** — precizează Cristofer. **Celelalte roluri sînt entități teatrale. Pe hîrtie rolul lui Bogart este mai cinic, mai pasiv. Pe parcursul primei părți, el nu monopolizează totul și permite și celorlalți numerele lor mari. În film, camera se concentrează cu precădere asupra lui".**

Cel mai frecvent, piesele de teatru sînt transpuse cinematografic. Iată că aceste două mari capodopere cinematografice cunosc fenomenul invers, demonstrînd convingător marea mobilitate a artei contemporane.

Duvalier, campionul Franței la categoria grea — 90 kg — veni într-o zi să bea un whisky la barul Condorcet.

Refuzînd să plătească, barmanul solicită concursul unui polițist. Acesta, fiind mic de statură, privi admirativ pe omul de 2,10 metri din fața lui și spuse barmanului:

— Foarte bine, voi rezolva eu însumi acest caz imediat și, scoțînd portofelul, întrebă: cît vă datorează domnul Duvalier?

•
• •

— Charles, scoală-te că e tîrziu. Nu vezi că a răsărit soarele?

— Păi, mamă... soarele de ce răsare înainte de a mă scula eu?!!

•
• •

— Doctore, ce mă sfătuiți să fac ca să nu contractez o nouă răceală?

— Păstrează-o cu grijă pe asta pe care o ai!...

•
• •

— Pierrot, întreabă profesorul, lucrarea ta despre pisică seamănă cuvînt cu cuvînt cu cea a fratelui tău, Jeannot!

— Sigur că da, domnule, pentru că este vorba de aceeași pisică!

•
• •

Mama îi spune lui Gerard:

— Să nu te joci cu Jojo. Acest copil este prost crescut!

Gerard răspunde mamei sale:

— Atunci aș prefera ca Jojo să se joace cu mine, căci eu, precum știi, sînt destul de bine educat!

PAULA ABDUL -

drogul ei, munca

Paula Abdul a vîndut într-un an 6,5 milioane exemplare din albumul ei „Forever You Girl". Cu clipul „Opposites Attract", în care și dansează, și filmul „Roger Rabbit", unde joacă alături de o pisică de desene animate, Paula a „colonizat" televiziunea din lumea întreagă. Dar cel mai bine s-a simțit cînd a primit un telefon de la idolul ei dintotdeauna, Gene Kelly, care i-a spus: „Dacă aș avea vîrsta ta, exact aceleași lucruri aș fi făcut".

Născută în 1962, mama — o pianistă canadiană, iar tatăl — un antreprenor de origine siriano-braziliană, de unde și numele Abdul. Paula, la șase ani, văzînd filmul „Cîntînd în ploaie" la televiziune, a decis să devină coregrafă. „Cînd sînt deprimată, derulez filmul la aparatul meu video și buna dispoziție îmi revine imediat".

A învățat totul: balet clasic, dans de jazz, ciachete. La 18 ani era deja lidera celebrelor Pam-Pam Girls, **care dansau în pauza meciurilor de bachet „Lakers" din Los Angeles. „Spectacol și sport — declară ea.** Eram prea fragedă. Uneori era foarte greu. Dar toate starurile Hollywood-ului veneau să ne vadă".

A ajuns apoi coregrafa de varietăți cea mai căutată din Statele Unite, cucerind toate trofeele posibile. Însuși Hollywood-ul apelează la serviciile ei pentru a-i învăța să danseze pe Eddie Murphy și Arnold Schwarzenegger. „Cînd inventez un dans, ne mărturisește, acesta este în funcție de morfologia celui sau celei care trebuie să-l execute" **Mica madonă, de 1,60 metri înălțime, avea un vis: să cînte, deși recunoaște cu modestie că „nu e o mare voce, o Areta Franklin". Secretul reușitei? Imensa ei popularitate.** „În Statele Unite, latinii cred că sînt de-a lor, negrii că aș fi metisă, arabii și indienii presupun că avem aceeași origine."

Această californiană e o „drogată a muncii". Ea lucrează acum cu Oliver Stone la versiunea filmată a celebrei comedii muzicale „Evita", iar Hollywood-ul i-a solicitat să cînte în noua versiune a lui „West Side Story".

De asemenea, are în pregătire un nou disc și un turneu, iar japonezii sînt atît de îndrăgostiți de ea, încît au realizat la Londra un fabulos duplex cu o duzină de rețele de televiziune în care Paula cîntă și, desigur, dansează.

Astfel, Paula Abdul, după propria-i mărturisire, trebuie să muncească 25 de ore din 24 „Nici n-am timp să am un prieten, cu care să merg la o discotecă să dansez!"

BEETHOVEN, DINCOLO DE MIT

S-a scris atît de mult despre Beethoven de 200 de ani încoace și încă se va mai scrie. În timpul vieții, deja circulau prin presa vremii legende privind nașterea sa regală, nedezmințite de el vreodată. Însuși Beethoven susținea că e cu doi ani mai tînăr, în ciuda probelor de necontestat care i-au fost prezentate. Puțin înclinat pentru confidențe, el a cultivat ca om și artist o atitudine care a dat naștere la numeroase comentarii, deseori exagerate, în spatele cărora se ascundea totuși un sîmbure de adevăr.

Cît despre muzica sa, este suficient să consulți revistele muzicale ale epocii pentru a descoperi analize judicioase ale creațiilor sale cele mai răspîndite, atestînd că deja contemporanii încercau să explice originalitatea și îndrăzneala sa în muzică.

În cele 400 pagini ale cărții „Beethoven" apărută în 1977, scriitorul Maynard Solomon nu pretinde să trateze toate aspectele unui subiect atît de vast, dar are meritul de a lumina cîteva din colțurile tabloului, lăsate în umbră sau prezentate deformat, din cauza absenței metodei critice a atîtor biografi. Analiza lui Maynard Solomon se orientează cu precădere spre sursele secundare privind viața și creația lui Beethoven, ignorate de predecesori, în ipotezele sale autorul apelînd și la metodele specifice psihanalizei și sociologiei.

Demitizîndu-l pe titanul neînțeles, pe revoluționarul îndrăgostit de umanitate, Solomon reexaminează tot ceea ce a putut da naștere la interpretări excesive, fără a nega tot fundamentul, pentru că acesta corespunde în parte imaginii pe care Beethoven a vrut să o lase contemporanilor în anumite momente ale existenței sale. Cartea este divizată cronologic în patru părți: copilăria la Bonn, Viena, perioada eroică (1802—1812) și ultima parte a vieții. În afara examinării creațiilor sale în fiecare din aceste perioade, o atenție deosebită se acordă mediului familial al fiecărui ascendent, ajungîndu-se pînă la bunicii lui Beethoven, pentru a fi redate cît mai fidel tensiunile și contextul foarte particular, atît de determinant al primilor ani. Apoi sînt prezentate raporturile complexe cu Joseph Haydn și două figuri enigmatice din existența sa: nemuritoarea iubită și nepotul Karl.

Asupra relațiilor dintre Beethoven, care voia atît de mult să-i devină tată adoptiv, și Karl, biografii se rezumă a face referințe, fără a face o legătură între dorința lui de a-și crea o familie și criza personală și creatoare prin care trecea Beethoven în acei ani. Este ceea ce întreprinde cu multă circumspecție Maynard Solomon, unind fără partialitate toate piesele dosarului.

În ceea ce privește iubita nemuritoare, ancheta autorului împrumută ceva din tehnica romanului polițist, prezentînd pînă și harta rutelor urmate de Beethoven și prințul Esterhazy în noaptea de 4 spre 5 iulie 1812, situația meteorologică, orarul curierilor etc., cu intenția de a data cu cea mai mare precizie celebra scrisoare și a desemna fericita aleasă printre atîtea destinatare posibile. Singura care a corespuns celor 7 condiții puse s-a dovedit a fi aceea la care te așteptai cel mai puțin: Antonie Bretano și nu Maria von Erdödy. Soluția acestei enigme, care pare a fi definitivă, este prețioasă, ținînd seama că ea are menirea să pună capăt atîtor supoziții. În acest caz, ea are meritul de a servi ca punct de plecare unei reflecții asupra predilecției lui Beethoven pentru situații imposibile. Să ne amintim de o frază notată în unul din caietele sale: *„Contopirea perfectă a două voci împiedică, în fond, progresul uneia față de cealaltă"*. Sub ingenuitatea ei aparentă, această frază cuprinde în sine toată doctrina lui Beethoven și lecția pe care creația sa o lasă posterității.

JOHNNY HALLIDAY — 8000 de kilometri pe motocicletă cu logodnica sa Dadou în vestul american

Din Florida la Pacific, Johnny pe o motocicletă „Himalaya", împreună cu logodnica sa Adeline (Dadou), pe un „Sportster 2000", au realizat o performanță pe care o visează de peste 30 de

ani, în stilul lui Brando. Logodnicii au fost însoțiți de trei prieteni: Hervé Lewis, Pierre Billon și Jean Basselin.

Declară Johnny încîntat: „Luna noastră de miere s-a transformat într-o aventură, în care am întîlnit în cale furtuni de zăpadă, ploi torențiale și oameni ieșiți din comun. Încă o dată Dadou m-a uimit".

În „El Passo", Johnny și Adeline au fost invitații „Clubului Veteranilor din Vietnam", care are deviza „Nu vom uita niciodată".

Celebrarea căsătoriei lor s-a stabilit pentru 12 iulie 1990 la Saint-Tropez. Acest voiaj „sălbatic și tandru" i-a unit și mai mult. „Pentru cît timp?" rămîne o întrebare la care cei doi nici nu se gîndesc să răspundă, iar presa de senzație păstrează imaginile fericitului cuplu pentru viitoarele dosare „Love story".

Să mai adăugăm doar că, la 15 septembrie 1990, Johnny Halliday urma să apară într-un grandios spectacol la Bercy. Cele 100 000 de locuri erau deja vîndute...

...Am auzit...am văzut...

■ Vă mai amintiți de nunta de vis a lui BJORN BORG cu MARIANA SIMIONESCU? Ei bine, celebritatea tenisului mondial a spus din nou „da", pe 5 septembrie 1989. Fericita? Actrița și cîntăreața italiană LOREDANA BERTE. Căsătoria religioasă s-a oficiat în biserica protestantă de pe strada Montebello din Milano și a fost fotografiată în exclusivitate de un săptămînal de scandal contra unei sume cu multe zerouri. Iată o căsnicie care nu începe de la lingură, dacă existau cumva dubii în acest sens...

■ Se știe că autorii de romane polițiste sînt în general personaje bizare. Nu putea face excepție nici celebrul GEORGES SIMENON, chiar pînă în ultimul moment: decedat pe 4 septembrie 1989 la Lausanne, lăsînd în urmă 300 de romane polițiste publicate, a cerut să fie incinerat iar cenușa să-i fie împrăștiată în grădina casei, sub același cedru unde s-a aruncat cenușa fiicei sale care s-a sinucis în 1978.

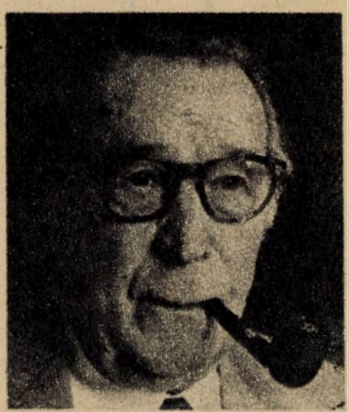

■ ROBERT MITCHUM este o stea a Hollywood-ului care la 72 de ani încă mai strălucește. Unul dintre monștrii sacri ai vîrstei de aur a cinematografiei continuă să înfrunte aparatele de filmat și, ca în vremurile bune, durul Hollywood-ului iese victorios. Însă din cînd în cînd se mai și odihnește la vila din Santa Barbara

■ ROMAN POLANSKI, controversatul regizor al filmelor SĂMÎNȚA DIAVOLULUI și BALUL VAMPIRILOR, s-a căsătorit după 20 de ani de văduvie. Mireasa este ultima lui prietenă, EMANUELLE SEIGNER, blonda nepoată a actorului francez LOUIS SEIGNER, care seamănă extraordinar cu actrița NASTASIA KINSKI. Polanski a avut o idilă impetuoasă cu fiica lui KLAUS KINSKI, puțin după scandalul cu minora de 13 ani care l-a acuzat de viol. Tînăra mireasă și-a făcut și ea intrarea pe platouri apărînd alături de HARRISON FORD în FRANTIC, după cîteva apariții pe scenele teatrelor. Polanski a fost căsătorit cu actrița SHARON TATE, asasinată în august 1969 în vila lor din Los Angeles, împreună cu un grup de prieteni cu care sărbătorea apropiata venire pe lume a primului copil, de către banda lui CHARLES MANSON.

■ RAQUEL WELCH, „trupul", pare să dețină secretul tinereții fără bătrînețe. Lîngă piscina hotelului **Sheraton Mirage** din Port Douglas (Australia), poate fi o prezență splendidă pentru care se pare că timpul s-a oprit în loc. Actrița se afla la sfîrșitul filmări-

alături de soție, DOROTHY SPENCER. Aici, în liniștea căminului, își amintește prima zi de filmare, acum 45 de ani: „Este o amintire dureroasă. Am încălecat și de 4 ori calul m-a zvîrlit de cealaltă parte a decorului. Oh! Ce vremuri! Cînd un cadru era gata, regizorul secund îi comunica regizorului și acesta secretarei de platou care cu cea mai mare delicatețe te anunța pe tine, protagonistul. Acum, vine un recuziter și răcnește: „Michum, mișcă-ți fundu' încoa!" El este unul dintre ultimii supraviețuitori ai speciei marilor actori, pe cale de dispariție, care fac parte din istoria filmului. Este un mit, însă unul viu și activ.

mai puțin „magice" pentru tinerețea ei eternă. Fără să discutăm ce fel de formulă a fost folosită, trebuie să recunoaștem că indiscutabil a reușit și Kim, așa cum apare în recentele fotografii, este aproape la fel cu cea din PICNIC, film realizat în 1955. La 56 de ani, se află încă în centrul atenției fotografilor și admiratorilor, o mare stea care nu a șovăit să zîmbească în fața aparatelor de fotografiat care, încă o dată, i-au imortalizat frumusețea și zîmbetul care au făcut-o celebră.

■ **Selecție, traducere și adaptare: ANA HAȘ (LECTURA S, 22 septembrie 1989)**

lor la FILMUL DE MARȚI în care joacă rolul văduvei unui diplomat asasinat. Raquel Welch a fost că-

sătorită de 3 ori, ultima dată cu André Weinfeld de care a divorțat în august 1988, acuzîndu-l de infidelitate. Actrița, născută la Chicago în 1940, a anunțat a patra căsătorie, cu creatorul de modă ROBERT MOORE. A debutat în film în 1965.

■ KIM NOVAK la 56 de ani mai este încă blonda explozivă și zveltă pe care o știm dintotdeauna, din clasicele VERTIGO, PICNIC, OMUL CU BRAȚUL DE AUR. Ca și cum, în acești 20 de ani de cînd n-a mai filmat, Kim ar fi trăit într-un balon de săpun departe de trecerea timpului, deși, bineînțeles, gurile rele ar putea căuta alte explicații

RECORDURI... erotice

De bună seamă că istoria erosului se confundă cu însăşi istoria umanităţii. Chiar şi după geneza biblică dacă ne-am orienta, tot la începuturi ajungem, la momentul păcatului originar, care a fost nu numai unul al cunoaşterii în sensul pe care i-l dăm astăzi, ci şi al descoperirii bipolarităţii erotice. Oare doar întîmplător în limba originală în care a fost scrisă această carte de căpătîi a umanităţii pentru verbele **a cunoaşte şi a iubi** se folosea acelaşi cuvînt? Dincolo de aceste consideraţii preliminare însă, putem cădea de acord lesne că între asceză ca abstinenţă sexuală şi cealaltă extremă, să-i zicem o bulimie sui generis, a existat totdeauna o marjă destul de mare, pe care religia şi morala s-au căznit mereu s-o menţină în limite justificabile cel puţin din punct de vedere fiziologic. Vă propunem cîteva cazuri de astfel de „exagerări", culese din istorie, demne de o adevărată carte a... recordurilor.

REGELE SOLOMON (aprox. 973 — 933 î.e.n.)

Să începem atunci chiar cu un personaj biblic, cu fiul celebru al lui David şi al Betşebeei — fosta soţie a lui Urie Heteul, de care regele se îndrăgosteşte nebuneşte şi, pentru a o obţine, îi trimite soţul într-un război fără scăpare —, regele Solomon, cel care a înălţat celebrul Templu din Ierusalim, cunoscut din scrierile gnomice şi ca un mare înţelept. În timpul îndelungatei sale domnii, acest al treilea rege al Israelului ar fi avut însă la curte vreo 700 de soţii şi între 60 şi 300 de metrese! Femeile sale erau originare atît din Israel cît şi din alte neamuri — multe dintre ele „achiziţionate" pentru pecetluirea unor tratate şi înţelegeri politice şi militare — şi erau considerate între cele mai frumoase din antichitate. Deoarece de pe urma acestor numeroase partenere nu a avut nici un copil, rabinii au presupus că a fost pedepsit de Dumnezeu pentru încălcarea legii sacre a monogamiei.

MNESARETA (Sec. IV î.e.n.)

Mnesareta a fost o curtezană greacă, o hetairă, şi este considerată cea mai frumoasă din antichitatea Heladei. În mod surprinzător, era poreclită Phryne, adică broască rîioasă, dar asta se datora felului deosebit în care se machia, fapt care le-a făcut pe femeile ateniene s-o ironizeze astfel, din invidie desigur. Ea a rămas în istorie pentru că superbul ei bust i-a servit ca model lui Praxiteles pentru statuia zeiţei Afrodita din Cnidos, iar într-o zi, se spune, în timpul unei festivităţi, ea şi-a desfăcut părul, şi-a scos veşmintele şi s-a îmbăiat în mare, inspirîndu-l pe Appelles care a pictat celebrul tablou „Venus Anadyomene". Phryne era foarte conştientă de frumuseţea ei pe care o credea de sorginte zeiască, drept care şi-a permis să facă baie în valurile înspumate de sub faleza din apropiere de Eleusis, unde se spune că s-ar fi întrupat Afrodita, ceea ce i-a mîniat cumplit pe atenieni, care au acuzat-o de crima de a fi profanat misterele sacre. Supusă judecăţii tribunalului — acelaşi care, pentru o vină de aceeaşi categorie, însă mult mai mică, îl condamna la moarte pe înţeleptul Socrate —, va fi apărată de unul dintre mulţii ei iubiţi, oratorul şi omul politic Hyperides. În momentul critic al procesului, cînd membrii tribunalului erau decişi în majoritate să pună în urna în care i se hotăra viaţa pietricica neagră, Hyperides i-a smuls acuzatei veşmîntul arătînd-o goală juraţilor, ca o supremă dovadă: Mnesareta a fost achitată. Ne întrebăm astăzi, după două milenii şi jumătate, dacă succesul actului disperat al apărătorului s-a datorat faptului că juraţii erau... bărbaţi.

CLEOPATRA (69—30 î.e.n.)

Celebra regină a Văii Nilului se pare că nu era de o mare frumuseţe, în schimb a rămas ca una dintre cele mai seducătoare şi mai experte în dragoste femei din toate timpurile. Senzu-

GLUME

• **Mitică (la vînătoare): Ah, ce pasăre! Patru focuri am tras şi continuă să zboare!**
Costică: O fi surdă...

• **Mitică se întoarce acasă de la cursele de cai cu o faţă plouată.**
— Ei, îl întreabă nevastă-sa, iar ai pierdut?
— Să nu mai vorbim, draga mea, răspunde el trist. Calul pe care am pariat a fost întrecut doar cu un cap, înţelegi?
— Poate asta o să te înveţe minte ca altă dată să pariezi pe un cal mai lung.

• Mitică intră într-o berărie:
— Dă-mi, te rog, o bere. Trebuie să-mi aştept aici nevasta.
— Brună sau blondă?
— Habar n-am, abia a intrat în coafor.

• Soţia lui Costică: Dragule, mîine se împlinesc 20 de ani de cînd ne-am căsătorit. E aniversarea noastră. Ce zici, să tai curcanul?
— De ce să-i tai? Ce vină are biata pasăre?

• Judecătorul către Mitică: E adevărat ce susţin martorii? Trei zile n-ai spus nici un cuvînt soţiei dumitale?
— E adevărat, domnule judecător, n-am vrut s-o întrerup!

• Costică la psihiatru: Vă rog ajutaţi-mă, domnule doctor, sînt într-o stare groaznică. Am sentimentul că sînt un cîine.
Doctorul: Bine, bine, nu-i ceva grav. De cînd te simţi astfel?
Costică: O, de cînd eram căţel!

■ Pentru conformitate: **MITICĂ** şi **COSTICĂ**

ala urmaşă a Ptolemeilor ar fi intrat în viaţa erotică încă de la vîrsta de 12 ani, şi toată viaţa ei tumultuoasă s-a folosit din plin de atracţia sexuală pentru a obţine atît plăcere cît şi putere, fapt demonstrat şi de notoriile ei idile cu Marc Antonius şi Iulius Caesar. Se spune că pusese să i se construiască un adevărat templu al dragostei, unde veneau numeroşi tineri amanţi şi că folosea diverse practici rituale, unele magice, chiar şi inhalarea de droguri, pentru a le stimula virilitatea. Aceştia erau în realitate nişte sclavi sexuali cu care tînăra regină experimenta secretele erotice aflate între altele de la curtezanele unui bordel din Alexandria. E de presupus că multe din aceste practici erau în legătură cu ritualurile şi misterele osiriace. Legenda mai spune că putea să se dăruiască la o sută de bărbaţi într-o singură noapte, ceea ce, din punct de vedere fiziologic, pare greu credibil. La 39 de ani însă, s-a dăruit morţii, lăsîndu-se muşcată de o viperă din motive rămase neelucidate.

ÎMPĂRĂTEASA TEODORA
(508?—548)

Acestui personaj contradictoriu al lumii bizantine, Procopius din Cesareea îi dedică numeroase pagini în **„Istoria secretă"**, insistînd atît pe intrigile politice şi religioase pe care le manevra cu abilitate şi cinism, cît şi pe amănuntele legate de moralitatea sa scandaloasă. Copilă fiind, Teodora a fost actriţă la Constantinopol, cîntînd, dansînd sau prezentînd animale exotice în arenă, situaţie în care a fost cunoscută de împăratul Iustinian, care s-a îndrăgostit nebuneşte de ea. Întrucît legea romană interzicea demnitarilor să se căsătorească cu actriţe, prevederea respectivă a fost abrogată, Teodora ajungînd împărăteasă spre stupefacţia generală. Cea al cărei chip a rămas pînă astăzi într-un reuşit mozaic de pe zidul unei bazilici din Ravenna era de o mare frumuseţe, inteligentă şi voluntară, devenind în scurt timp o adevărată protectoare a femeilor infidele, pe care le apăra împotriva propriilor lor bărbaţi, instituindu-se totodată şi ca o iniţiatoare de reforme morale, amestecîndu-se

RECORDURI... erotice

în mod grosolan şi în problemele interne şi de dogmă ale bisericii creştine. Totuşi, pentru a nu viola, chipurile, legea romană care interzicea nuditatea integrală în public, „cea mai depravată dintre toate curtezanele" a apărut într-un spectacol organizat de ea doar cu o simplă... panglică. Se spune că, în urma petrecerilor deşucheate pe care le dădea, ea se destrăbăla cu zece tineri într-o singură seară, a doua zi dăruindu-se la alţi treizeci de sclavi sexuali.

REGINA ZINGUA (Începutul sec. XVIII)

Zingua a fost ani îndelungaţi regină a coloniei portugheze Angola şi a rămas ca una dintre cele mai feroce nimfomane pe care le-a cunoscut istoria. Cruzimea ei nu putea fi egalată nici de cea a miticelor amazoane, cu care se asemăna prin faptul că toţi prizonierii de sex masculin pe care îi lua în urma numeroaselor războaie intertribale deveneau robii ei personali. Ba mai mult, pentru a le stimula virilitatea, ea punea să fie mutilaţi, pe principiul, împărtăşit în unele vremuri şi locuri, că în felul acesta, din motive compensatorii, deveneau mai apţi pentru plăcerile pe care dorea să le obţină pe seama lor. Reginei, care poseda un imens „harem" de bărbaţi, îi plăcea să organizeze între aceştia lupte pe viaţă şi pe moarte, un fel de lupte de gladiatori, în final dăruindu-se ca premiu învingătorului. Călătorii şi misionarii povestesc că după ce se iubea o noapte întreaga cu un bărbat ales de ea, a doua zi în zori ordona să fie executat. Dar nici femeile nu o duceau mai bine sub domnia acestei crude regine. Zingua era atît de geloasă încît ucidea fără milă pe orice femeie gravidă din preajma ei. Ea a dus această viaţă cel puţin stranie timp îndelungat, pînă către vîrsta de 77 de ani, cînd, culmea ironiei, s-a convertit la catolicism!

CASANOVA (1725—1798)

Spre deosebire de Don Juan, despre care se spune că a avut în viaţă 1003 iubite şi a cărui personalitate a rămas învăluită în mister şi datorită operelor literare care l-au avut ca subiect, Casanova ne-a lăsat, scrise, memoriile sale. Deşi se spune şi despre el că ar fi reuşit să seducă mii de femei în situaţii dintre cele mai diverse, cercetările ulterioare n-au găsit în arhive decît numele a 116 dintre ele, cifră care trebuie considerată oricum subminimală dacă ţinem seama de vălurile de discreţie în care sînt înfăşurate, de regulă, asemenea întîmplări. Viaţa, pentru acest aventurier italian, era o perpetuă căutare de plăceri noi, obţinute pe cale erotică, numele său rămînînd pînă astăzi sinonim cu cel al seducătorului alături de cel al lui Don Juan. Ni se pare interesantă remarca despre faptul că el este primul dintre cazurile expuse aici care s-a folosit în această întreprindere mai mult de aptitudinile sale, de o anumită şiretenie, decît de puterea socială sau a banului. Ca o ciudăţenie, care pentru un psihanalist ar însemna un bun prilej de studiu, lui Casanova îi plăcea în mod special să seducă soţiile şi fiicele amicilor, cîteodată pe amîndouă împreună. El făcea adesea baie împreună cu partenerele sale, într-o cadă specială, pentru două persoane, iar cînd era cazul, dimineaţa, îşi invita ocazionalele partenere la cele 50 de stridii, probabil crude, pe care obişnuia să le consume la

micul dejun, considerînd că acestea au valoare afrodisiacă.

ECATERINA CEA MARE (1729—1796)

Celebra împărăteasă a Rusiei, care a dominat cu personalitatea sa bună parte din veacul al XVIII-lea european, care a continuat cu succes planul rusesc de expansiune teritorială, mai ales către est, fiind de pildă unul dintre principalii regizori ai primei împărţiri a Poloniei, avea ciudate tabieturi amoroase. Totdeauna nesatisfăcută sexual, Ecaterina cea Mare dorea să aibă raporturi de 6 ori pe zi, dispunînd, în mod oficial, de 21 de amanţi, deşi în realitate aceştia nu erau mai puţini de 80. Cunoscută şi ca insomniacă, împărăteasa pretindea, contrar părerii acreditate de majoritatea medicilor şi fiziologilor, că acest fapt este valabil numai în cazul bărbaţilor, că sexul este cel mai bun somnifer. Ea dispunea de un sistem special de selecţionare a amanţilor, condus de Rogerson, medicul ei personal, şi de madam Protas, una dintre doamnele sale de încredere. Nu ştim exact după ce criterii îi recrutau ei pe viitorii parteneri ai împărătesei, cert este însă că numai după ce erau examinaţi medical şi puşi la încercare erau declaraţi apţi pentru a o satisface.

MARCHIZUL DE SADE (1740—1814)

Omul căruia i se datorează cuvîntul „sadism" a dus o viaţă de libertinaj, plină de scandaluri şi sistematic marcată de infidelitate şi perversiune sexuală. Contele Donatien Alphonse François de Sade — nu ştim din ce motive se recomanda ca „marchiz" — a fost un bărbat frumos, dar „un fanatic al viciului". Devenind foarte cunoscut încă din vremea faimoasei afaceri Rosa Keller, în care torturase o prostituată pariziană, el a fost judecat, în contumacie, şi condamnat la moarte pentru participarea sa, la Marsilia, la un scandal de proporţii, o orgie în care s-a dedat la sodomie şi tortură sexuală, îndopîndu-şi partenerii cu... bomboane de ciocolată. Graţiat de rege, de Sade scrie mai multe romane şi piese de teatru, între care **„100 de zile ale Sodomei"**, în care descrie 600 de variante de depravare sexuală. De bună seamă că şi el a fost unul dintre cazurile tipic-patologice care îi vor fi inspirat lui Sigmund Freud celebra teorie, dovadă fiindu-i sfîrşitul, petrecut la Charenton, într-un azil de alienaţi, unde şi-a petrecut ultimii unsprezece ani din viaţă.

DOMNIŞOARA DUBOIS (către 1770)

Un alt caz care a făcut vîlvă în Franţa din a doua parte a secolului XVIII, comparabil cu acela al marchizului de Sade, pe care l-a inspirat oarecum, imitîndu-l la rîndul său. Avară şi perversă, „iubirea sa pentru aur nu avea egal decît în iubirea pentru plăcere", cum notează un cronicar de epocă. La un moment dat, actriţa Dubois şi-a întocmit o listă a amanţilor pe o perioadă de douăzeci de ani. Rezultat final: 16 527 de bărbaţi, aproximativ 3 pe zi! Întocmai ca şi de Sade, către sfîrşitul vieţii a căzut şi ea în patima confesiunii literare, scriind un roman intitulat **„Filosofia de budoar"**, în care personajul principal, evident o femeie, M-me de Saint-Ange (ce nume!), declară cu cinism într-un pasaj: „În douăzeci de ani de căsătorie eu am avut între 10 şi 12 mii de amanţi"...

REGELE LAPETAMAKA (către 1778)

Multe aberaţii sexuale au fost, de-a lungul istoriei, de sorginte cutumiară sau religioasă, la populaţiile primitive putînd fi întîlnite diverse practici, dintre cele mai stranii. În timpul celei de-a treia călătorii pe care o face în Polinesia, în 1777, vestitul explorator englez, căpitanul James Cook, a ajuns cu corabia în arhipelagul Tonga, aflat în apele Pacificului de sud, cîteva grade deasupra Tropicului Capricornului. Aici domnea peste populaţia locală regele Lapetamaka al II-lea, atunci în vîrstă de 80 de ani. Încă viril şi cu părul negru ca smoala, regele afirma că avea datoria de a deflora toate fetele din insula peste care îşi avea stăpînirea. El mai susţinea că, dată fiind această menire a lui, nu avusese niciodată de două ori aceeaşi femeie şi că se achita încă de sarcina sa de 8 pînă la 10 ori pe zi.

LOLA MONTES (1818?—1861)

Fiind un nume puţin obişnuit pentru o irlandeză, e de presupus că dansatoarea şi aventuriera care l-a purtat îl împrumutase sau şi-l compusese liniştit, cum era moda şi cum a şi rămas în lumea actriţelor pînă astăzi. Se spune că încă de la vîrsta de 13 ani descoperise că-şi poate vinde foarte avantajos trupul pentru bani. Era capricioasă, cel puţin după ce devenise oarecum celebră. De pildă, a refuzat favorurile vice-regelui Poloniei pe motiv că... avea dinţii cariaţi. Tot ceea ce dorea însă, obţinea. După ce a avut 3 soţi şi nenumăraţi amanţi — unii dintre aceştia ce-

→

RECORDURI... erotice

lebri, cum ar fi Franz Liszt și Alexandre Dumas-tatăl — Lola a devenit amanta regelui Ludovic I de Bavaria, care a făcut-o baroană de Rosenthal și contesă de Landsfeld. Regele se confesa că ea „realiza miracole cu mușchii părților intime" și că el i-ar oferi și regatul său pentru că ea îi procura „zece orgasme în 24 de ore". Influența pe care această femeie a exercitat-o asupra regelui bavarez a fost atît de totală și nefastă, încît pînă la urmă în țară a avut loc o revoluție în urma căreia monarhul a trebuit să abdice. Lola a fugit în Anglia, apoi în îndepărtata Americă, unde a dansat, a dat lecții de dans și s-a prostituat, devenind metresa a numeroși americani bogați. Către sfîrșitul vieții, probabil avînd mustrări de conștiință, ea și-a pus averea și energia în slujba salvării femeilor decăzute.

SARAH BERNHARDT (1844—1923)

„Divina Sarah", cum a numit-o Oscar Wilde, a fost o mare actriță, cu merite profesionale incontestabile, dar cu o viață personală turbulentă și guvernată de hybrisul erotic într-o măsură mai puțin obișnuită. Biografii susțin că viața ei artistică a fost augmentată în mod special de cea intimă în care ar fi intrat nu mai puțin de peste 1 000 de amanți, artiști ei înșiși sau potentați ai momentului, aventurieri sau fanatici ai scenei, amatori de nemurire prin contaminare, campioni ai budoarelor sau pur și simplu obsedați ai vieții sexuale, care își vor fi plătit cu vîrf și îndesat robia patimilor. Între ei doar un singur nume rămas celebru din cu totul alte motive: Edmond Rostand, mare poet al limbii franceze. Pentru a nu împieta în plus imaginea acestei dive de la sfîrșitul secolului trecut, reproducem remarca uneia dintre colegele ei de scenă, dincolo de subiectivitatea și invidia care în mod cert se află ascunse în ea: „Acesta era modul în care se cheltuia pentru a deveni bogată". Nu dispunem de amănunte despre bogăția la care ajunsese actrița în ultima parte a vieții sale, dar menționăm un singur amănunt: la bătrînețe, Sarah dormea într-o raclă din lemn de trandafir tapetată cu scrisorile numeroșilor ei iubiți.

GABRIELE D'ANNUNZIO (1863—1938)

Alături de Marinetti, Papini și alții, d'Annunzio reprezintă un capitol special din istoria literaturii italiene. Încă de la volumul **„Intermezzo di rime"** (1883), poetul, dramaturgul, romancierul și, în egală măsură, aventurierul se impune prin libertinaj estetic și nu numai atît. Nu întîmplător proza pe care o publică un an mai tîrziu se intitulează **„Il libro delle vergini" — „Cartea fecioarelor"**. Dincolo de activitatea sa de la ziarul **„Il giorno"**, promotor al fascismului italian și european, d'Annunzio rămîne un excentric al moralei erotice, declarînd — probabil pe vremea cînd lupta în primul război mondial ca pilot — că „un soldat adevărat trebuie să fie gata oricînd" — referindu-se mai mult la calitatea virilă a subiectului. Viitorul președinte al Academiei italiene își lua și în luptă prezervative frumos aranjate într-o tabacheră care aparținuse lui Napoleon Bonaparte. Se povestește că a fost văzut la vînătoare călărind alături de o femeie despuiată, întrînd cu ea în sala de mese a unui mare hotel, și că dormea pe o pernă plină cu bucle din părul amantelor sale, sau că servea vin la masă dintr-o carafă făcută din craniul unei virgine care se sinucisese din cauza lui. Utiliza, ca afrodisiac, stricnina. D'Annunzio, a cărui aventură cea mai celebră a fost actrița Eleonora Duse, se lăuda public de a fi prilej de mare ură pentru o mie de soți.

RASPUTIN (1871—1916)

Numele Rasputin (sau Rasputnik) i l-au dat oamenii din satul său natal și ar avea, în consens argotic, semnificația de „desfrînatul". Misticul rus care va ajunge curînd de notorietate va merita într-adevăr toată viața acest nume-poreclă. Dispunînd de o capacitate persuasivă ieșită din comun, acest popă-diavol canaliza prin mijloace numai de el știute fervoarea religioasă a admiratoarelor sale către sex. Erijîndu-se într-un fel de „mîntuitor și tămăduitor" și speculînd în propriul său avantaj potențiala perversiune care se ascunde de multe ori în spatele bigotismului religios, el a reușit să seducă sute de femei, de la simple țărănci analfabete la aristocrate dintre cele mai rafinate, creîndu-și o aură cu totul specială în epocă, aură ce avea să-i deschidă inclusiv porțile curții imperiale de la Petersburg. Se afirmă că reușise să dobîndească deplina încredere a țarului și a țarinei prin aceea că alina suferințele fetelor lor bolnave de hemofilie (predispoziție ereditară la hemoragii, datorită insuficientei puteri de coagulare a sîngelui), devenind un obișnuit al curții și sfătuitor al familiei imperiale. Din această poziție privilegiată, prin care dispunea de o mare influență, „satirul negru" a sedus un număr mare de femei nobile, care ajunseseră chiar să-i dispute favorurile. El le primea în camera sa de sacerdot, bineînțeles sub pretexte religioase. S-a spus despre el, ceea ce este probabil exagerat, că ar fi avut relații intime chiar și cu țarina și cu tinerele sale fiice. Sub acest aspect a avut puțini rivali în istorie.

MATA-HARI (1876—1917)

În mod cert, cea mai celebră spioană și metresă după Dalila și o curtezană mai mare decît doamna de Pompadour, Mata-Hari, pe numele ei adevărat Margaret Zelle, spiona pentru germani în timp ce-și exercita meseria de dansatoare la Paris.

Toate acestea în atmosfera de tensiuni politice şi rivalităţi militare care avea să ducă în cele din urmă la declanşarea primului război mondial. Ea îşi recruta amanţii mai ales dintre personalităţile politice, printre acestea numărîndu-se Jules Cambon, preşedintele consiliului francez, prinţul Germaniei, primul ministru olandez şi ducele Brunswick, prin care a ajuns să afle numeroase secrete militare. I se pune în seamă moartea a circa 50 000 de militari aliaţi (aproximativ cinci divizii, adică o armată!) şi succesele mai multor operaţii militare. Dar ea se dăruia bărbaţilor nu numai pentru a le smulge secrete, ci şi pentru bani, ceea ce îi va fi oferit credibilitate în faţa acestora, adormindu-le vigilenţa. În realitate, Mata-Hari detesta bărbaţii, reminiscenţă cauzată de brutalităţile la care o supusese fostul ei soţ. Asta nu o împiedica însă ca după obositoarele ore de repetiţii să meargă să se „relaxeze" în bordelele franţuzeşti. După ce a fost condamnată la moarte pentru spionaj, mai mulţi dintre foştii ei amanţi potentaţi, pe care îi cumpărase şi-i vînduse, s-au zbătut totuşi s-o scape de plutonul de execuţie, dar în zadar.

REGELE IBN-SEOUD (1880—1953)

Lumea islamului, cu îngăduitoarea sa dogmă în privinţa poligamiei, cunoaşte nenumărate cazuri care ar putea figura cu succes printre cele relatate aici. O lectură mai atentă a cărţii celor **„O mie şi una de nopţi"** este, după părerea noastră, cea mai la îndemînă probă. Oare atitudinea Şeherezadei nu este tocmai reacţia unei morale ancestrale împotriva abuzului erotic? Dar cazul pe care-l expunem aici nu este unul legendar, ci unul apropiat de vremea noastră, despre care există mărturii certe: de la vîrsta de 11 ani şi pînă la moarte, la 72 de ani, Ibn-Seoud, monarhul Arabiei Saudite, a avut raporturi sexuale cu cîte trei femei în fiecare noapte, cu excepţia perioadelor cînd era plecat la război!

MAE WEST (n. 1892)

„Partea cea mai minunată a activităţii mele a avut loc în pat", răspundea legendara stea unui ziarist care a întrebat-o unde şi-a redactat memoriile. Nu se cunoaşte exact numărul amanţilor ei şi nici la ce vîrstă şi-a diminuat sau încetat viaţa amoroasă, dar această vedetă a scenei şi ecranului, al cărei nume a devenit sinonim cu acela de „vamp", s-a numărat cu siguranţă printre femeile cu viaţa amoroasă cea mai intensă. În memoriile sale de care aminteam, ea descrie actul pe care l-a avut împreună cu un partener prodigios, pe nume Ted, şi care a durat 15 ore fără întrerupere, ceea ce ar putea fi, să recunoaştem, un adevărat record de maraton sexual.

ÎN LOC DE ÎNCHEIERE

Alfred Kinsey, profesor de zoologie la Universitatea din Indiana, S.U.A., expune, într-o faimoasă anchetă asupra sexualităţii, făcută pe o perioadă de zece ani, cazul unui bărbat al cărui număr de acte sexuale era de 33,1 (în medie) pe săptămînă (adică aproximativ 52 000 de raporturi pentru perioada cercetată, cam de 5 ori pe zi), aparent fără influenţe dăunătoare asupra sănătăţii lui. Alţi cercetători au găsit exemple de persoane care avuseseră raporturi sexuale de circa 2 ori pe zi, timp de 30 de ani. Dar şi acestea din urmă se încadrează tot în domeniul excepţiilor. Dincolo de patologic, viaţa sexuală trebuie scoasă de sub incidenţa cantitativului, a competiţiei cu obsesia, ea avînd un rol esenţial în echilibrul fiziologic şi psihic al omului adult. Tot Kinsey a dat o cifră aproximativă pentru frecvenţa actelor sexuale pentru o populaţie masculină standard, examinată: 2,3 pe săptămînă, calculată pe întreaga perioadă dintre pubertate şi andropauză. Dar lăsînd la o parte cifrele, afirmăm, în deplin consens cu ştiinţa şi cu morala, că actul erotic trebuie neapărat eliberat de sub tirania performanţei sterile şi nesănătoase şi integrat armonic şi estetic în marea minune a existenţei omeneşti care se numeşte dragoste. **(V.P.)**

ÎN DRUM SPRE CINEMATOGRAF

Încrederea deosebită în tot ceea ce se adresează privirii, în tot ce este cunoscut pe cale vizuală a constituit şi constituie o predispoziţie şi o trăsătură de prim ordin a forţei umane. În general, oamenii au avut dintotdeauna o receptivitate sporită faţă de tot ceea ce a îmbogăţit zestrea de mijloace prin care căutau să-şi apropie spaţiul vizual. La noi, numeroase zicători şi proverbe, strigături şi ghicitori au ca subiect văzul, în conştiinţa românului nefiind nimic mai preţios decît „lumina ochilor".

De consemnat că după numai o lună de la comunicarea făcută la Academia de Ştiinţe a Franţei privind „noua artă a secolului — daghereotipia" la 16 februarie 1839, publicaţia ieşeană **„Albina românească"** aducea ştirea la cunoştinţa cititorilor săi, tipărind în acelaşi an alte patru însemnări despre „secretul şi propăşirea daghereotipiei".

Încrederea românilor în noua modalitate de „zugrăvire a realităţii prin razele soarelui" este sugestiv confirmată de **„Gazeta Transilvaniei"** care, în numărul său din 19 iunie 1840, apreciază că „daghereotipia şi electromagnetismul par a fi pregătitoare de o reformă mare în sfera măiestriilor". Într-o vreme cînd ştirea despre invenţia lui Niepce şi Daguerre nu făcuse încă ocolul pămîntului, primele daghereotipuri intrau deja în dotarea Colegiului „Sf. Sava" din Bucureşti (în anul 1840) şi Academiei Mihăilene din Iaşi (în 1841), pentru ca din 1842 să apară în marile oraşe ale ţării primele ateliere fotografice destinate marelui public.

Carol Popp de Szathmary. Portret de femeie

De acum, orice noutate în domeniu este salutată cu entuziasm. De pildă, primul spectacol de DIORAMĂ din ţara noastră este anunţat printr-un afiş, descoperit la Arhivele Statului Braşov, astfel: „Vineri, 6 septembrie 1844 şi în zilele următoare, de la orele 10 dimineaţa la 6 seara, se poate vedea zilnic o DIORAMA, aici pînă acum nevăzută, de noi aflată numai de curînd, compusă din 12 faimoase chipuri din ţări străine făcute cu daghereotipul, care în privinţa aceasta nu înşală, ci reproduce natura cum este ea".

Creativitatea românească devansează receptarea noutăţilor în tehnica şi arta fotografică în luna aprilie 1854, cînd Carol Popp de Szathmary realizează în timpul războiului ruso-turc al Crimeii primul reportaj fotografic de război din lume constituit dintr-un album cu aproape 200 fotografii (scene de luptă, imagini din ambele tabere aflate în conflict, generali, ofiţeri şi soldaţi) multiplicat şi difuzat în diferite ţări europene (Franţa, Anglia, Rusia etc.).

Aflîndu-ne în epoca precinematografului, putem găsi în acest prim reportaj de război şi ideea de film, de succesiune a fotogramelor şi de legătură cadru cu cadru. În acest sens, să nu uităm că în anul 1895, **mutascopul** americanului W.K.L. Dickson utiliza o serie de fotografii care, răsfoite, creau spectatorului iluzia mişcării! Iată de ce abundenţa albumelor fotografice realizate de fotografii noştri în această perioadă justifică într-o oarecare măsură propunerea noastră privind un posibil drum românesc al fotografiei spre... cinematograf.

Ca şi mai tîrziu, în cazul filmului, fotografia a fost implicată de la începuturi, major, în evenimentele politice ale timpului. Astfel, la 11 octombrie 1857, Szathmary fotografiază momentul deschiderii Adunării ad-hoc din Bucureşti, iar Nestor Heck execută, la Iaşi, o fotografie cu deputaţii ţărani din Divanul ad-hoc al Moldovei, pentru ca acelaşi Szathmary să realizeze la 24 ianuarie 1859 primul fotomontaj cunoscut la noi: portretele celor 57 de deputaţi care votaseră Unirea Principatelor.

Dacă primul album privind **„Armata română. Diverse regimente"** a apărut în anul 1866, Războiul de Independenţă marchează introducerea oficială a fotografiei şi atelierelor fotografice în structurile armatei. Astfel, în 1877, la fiinţă, din iniţiativa generalului dr. Carol Davila, primele ateliere fotografice militare la Serviciul Sanitar al Armatei şi la Farmacia Centrală a Armatei, al căror angajaţi au executat numeroase imagini pe cîmpurile de luptă de la Plevna şi Rahova, de la Griviţa şi Vidin.

În fototeca şi la Cabinetul de stampe ale Bibliotecii Academiei Române se păstrează încă nume-

roase imagini cu menţiunea: „Foto: Serviciul Sanitar al Armatei". De altfel, în cadrul Expoziţiei de arte şi industrii române, deschisă în anul 1880 în Capitală, Spitalul Militar Bucureşti este distins cu „Medalia de Aur" pentru fotografiile realizate în campania 1877—1878.

În continuare, interesul armatei pentru fotografie creşte constant, înregistrîndu-se noi dovezi în acest sens: albumul **„Expediţia bricului «Mircea»" şi a crucişătorului «Elisabeta» în 12 ţări europene şi africane"** (1895); albumul **„Instantanee"** luate de căpitanul T. Maltopol din cavalerie (1896); în aprilie 1901, primul concurs naţional de artă fotografică este cîştigat de locotenent dr. Popescu-Iaşi, iar în mai 1902, cu ocazia aniversării a 25 de ani de la cucerirea Independenţei de stat, apare **„Albumul Armatei Române"**, care cuprinde 245 de fotografii semnate de Al. Antoniu şi lt. Eliad.

Pe coperta albumului **„Comemorarea lui Ştefan cel Mare. 400 de ani"** tipărit în 1904 apare pentru prima dată menţiunea: „Foto: Regimentul 1 Geniu" — dovada reorganizării şi concentrării vechilor ateliere fotografice ale armatei la această unitate. De altfel, în baza decretului 2893 din 24 octombrie 1909, aici s-a înfiinţat compania de specialişti care avea în subordine şi o secţie de fotografie militară („Monitorul Oastei" nr. 46 din 7 noiembrie 1909, p. 339) cu misiuni distincte. „Personalul trebuie să fie pregătit a lucra nu numai în condiţii de atelier, dar şi în condiţii de campanie. Îndeosebi se vor dezvolta următoarele domenii: fotografieri de documente (hărţi, acte), reducerea şi amplificarea lor; fotografieri de lucrări de apărare; fotografieri panoramice din puncte de observaţie cu identificarea pe hartă a zonelor văzute şi nevăzute etc. („Memorialul Geniului", nr. 11—12/1923, p. 13).

Veterani de război

Fotografia devenea astfel o specialitate militară distinctă care avea să aducă mari servicii apărării ţării (recunoaşteri fotografice etc.), lăsînd filmului o altă cale, paralelă, de dezvoltare şi afirmare, fără să se despartă, însă, definitiv — mulţi ani de-acum înainte cele două specialităţi militare fiind organizate unitar, într-un serviciu fotocinematografic al armatei.

Dorobanţi

■ VIOREL DOMENICO

MOȘTENIREA LUI CAROL POPP DE SZATHMARY

Mai întîi au fost imaginile, apoi cuvintele... Nu este doar un joc de cuvinte inspirat de faimoasa aserțiune cu care începe textul Vechiului Testament. Ci definirea unei realități caracteristice actualei ere a exploziei informaționale. Realitate, se spune, emblematică pentru timpurile de azi — exprimată, în chip aparte, și de Revoluția română din decembrie 1989. „Premiera mondială" pe care a constituit-o retransmisia TV în direct — în lume — a revoltei populare anticomuniste din România, iar, în împrejurările ulterioare, reacția în lanț din domeniul presei s-au contopit într-o simbolică înmănunchere a ceea ce reprezintă mass-media în mitologia civilizației contemporane. În măsura în care nu împietează asupra puterii cuvîntului scris, impactul vizualului apare, totuși, copleșitor. Reluînd o afirmație din celebrul film al anilor '40 „Cetățeanul Kane", „Imaginea e secolul douăzeci însuși, ea pune lumea în mișcare". Secvențele TV și casetele video, peliculele documentare s-au adăugat multitudinii de instantanee fotografice care, completîndu-se reciproc, concură la a intra în arhiva istoriei evenimentelor de anul trecut din țara noastră. E cazul, de aceea, să ne reamintim că, la capitolul atît de vast al fotografiei, România a dat un precursor de mîna întîi în acea perioadă a începuturilor ei, acum un veac și jumătate, cînd țara noastră se afla pe pragul intrării în epoca modernă.

Foto la... „Hanul Verde". Imediat după 1840, în țară pătrundea cu rapiditate proaspăta tehnică a fotografiei. Mai cu seamă la București apar în acei ani ateliere înființate de persoane venite de prin alte părți, precum I. Pohlmann, Vilhelmina Priz (o femeie!), cehul Anton Chladek, mai apoi, W. Wollenteit. Printre aceștia, la stabilirea sa definitivă în oraș, în 1843, își deschide un atelier de pictură și fotografie și românul ardelean Carol Popp de Szathmary, în zona de la Curtea Veche, se pare că în localul numit „Hanul Verde", unde și-ar fi avut și prima locuință. Născut la Cluj, în 1822, Szathmary ar fi trebuit să devină preot. Reprezentanți din familia sa, foarte veche (Szathmary = Satu Mare?!), fuseseră intelectuali și demnitari religioși. Dar împrejurările vieții (angajîndu-se, după moartea tatălui, la Cancelaria de stat din Sibiu, îl cunoaște pe pictorul Franz Neuhauser) i-au deschis calea spre pictură și desen.

Ca și alții de vîrsta lui, resimțind nevoia lărgirii orizontului spiritual, Szathmary pleacă în Apus, documentîndu-se și urmînd studii de artă la München, la Viena, dar și în Italia și, probabil, Franța. La reîntoarcere, ajuns la București, șansa îi surîde și e numit în 1840 pictor al domnitorului Al. Ghica, slujbă oficială pe care și-o va păstra și sub Gh. Bibescu și Barbu Știrbei. Tot de atunci datează, potrivit documentelor, și preocupările sale fotografice. Face la Colegiul Sf. Sava primele lui dagherotipii cu un aparat, din cele ce proveneau din Franța, adus de inimosul Petrache Poenaru, urmașul lui Gheorghe Lazăr la organizarea, pe baze noi, a învățămîntului românesc. De altfel, imediat după apariția în lume a fotografiei, la începutul anului 1839, gazeta „Albina Românească" de la Iași dădea această informație: *„O nouă aflare a revărsat o nouă strălucire asupra epocii noastre. Daguerre era pînă acum cunoscut în Franța de zugrav..."* (pictor — n.n.).

Nou-născutul cu doi părinți. De fapt, în același an 1839, francezul Louis Daguerre pe de o parte și, respectiv, englezul William Talbot anunțaseră, fiecare separat, inventarea procesului de fotoreproducere a imaginilor. Primul realizase, prin impresionarea unei plăci de cupru, așa-numita *dagherotipie*, celălalt, folosind un procedeu de tratare chimică a hîrtiei, obținuse ceea ce s-a spus a fi *„desene fotogenice"*; pentru că imaginile negative ale lui Talbot ofereau posibilitatea de a fi reproductibile, această tehnică *(calotipie)* va fi modelul propriu-zis al fotografiei. Privită inițial ca un soi de meșteșug, ai cărui practicanți au proliferat vertiginos în mai toate țările europene, fotografia face pași foarte repezi, devenind curînd și o aspirantă îndrăzneață la Parnasul artelor (interesant e că destui fotografi, mai mult sau mai puțin pionieri științifici, au manifestat, probabil pentru a atrage clientela, predispoziția de a purta haina artistului). Avînd afinități cu arta penelului, fotografia intră într-o concurență constructivă cu pictura, influențîndu-se și servindu-se una pe alta, fiind ulterior copărtașe, cum au remarcat esteticienii, la afirmarea curentelor moderne, novatoare, din domeniul artei vizuale. Deja în preajma lui 1855, apelativul Nadar (pe numele adevărat, Gaspard-Félix Tournachon) desemna pe cel mai mare portretist parizian, cu albume în care figurau celebrități ale epocii, de la plasticienii Delacroix și Daumier sau literații Dúmas, Hugo, Baudelaire pînă la vestita tragediană Sarah Bernhardt; or, tocmai Nadar (care pornise, inițial, ca grafician) va găzdui, în 1874, în grandiosul său atelier fotografic prima expoziție a neînțeleșilor exponenți ai impresionismului. Așa cum în Anglia se va ilustra cu strălucire Julia Margaret Cameron, cu ale ei imagini fotoartistice de inspirație prerafaelită ori cu sugestii de sorginte biblică. Cît privește țara noastră, fotografia este inclusă, în mod oficial, în rîndul artelor în 1864.

Deschizător de drumuri. El însuși un acuarelist remarcabil, Szathmary avea un ochi deosebit de atent și precis. Era un spirit iscoditor, cu neastîmpărul dorinței de cunoaștere activă (a colindat prin multe locuri din țară și, de asemenea, a efectuat cîteva călătorii în afară, ajungînd pînă la granițele Indiei). El este, de fapt, cel care introduce la noi viziunea realistă, cu lucrul la fața locului, ce se va impune după aceea prin opera picturală a unor Grigorescu și Andreescu. A imortalizat, în număr mare, scene ilustrînd lumea pitorească și forfota bîlciurilor și piețelor, cu vînzători ambulanți, surugii, lăutari, călugări, dar și cu țărani în straie tradiționale; depășind canoanele academismului, a adus, totodată, în prim-plan peisajul românesc, în variate ipostaze.

Se prea poate ca acest dar de a lucra rapid, „la minut" (acuarelele sale au fost numite de criticul de artă G. Oprescu *„stenografie în culori"*), să-i fi permis și afirmarea ca primul nostru maestru al fotografiei. Pentru că, deși toată viața sa a beneficiat de statutul de pictor și fotograf oficial (din 1863 reînvestit de principele Al. I. Cuza și ulterior de regele Carol I), Szathmary și-a manifestat o poziție de creator autonom. A practicat genul de portret în picioare, însă nu neapărat la comandă — și „Generalul Carol Davila", dar și „Tăietor de lemne" —, lăsîndu-l pe amicul său Chladek să se ocupe el mai mult cu aceasta; participant la toate episoadele majore ale timpului, a făcut tablouri de epocă, între care, probabil, imaginea reprezentîndu-i pe membrii guvernului provizoriu în 1848 și, cu certitudine, Divanul ad-hoc al Munteniei, apărut în 1858 pe-o pagină întreagă în gazeta franceză „L'Illustration"; a alcătuit albume, unul cu vederi din București donat Doamnei Elena Cuza, altul „Româ-

Peisaj acuarelă

nia", în 1867; în fine, nerecunoscut multă vreme ca atare, a fost, el, cel dintîi fotoreporter de front din lume...

În „linia întîi" a fotografiei. În 1853 izbucnește războiul Crimeii (ce se va purta în condiții modernizate, dată fiind explozia noilor tehnici, precum drumul de fier, telegraful sau... fotografia). La puțin timp, cu instinctul profesionistului de clasă, Szathmary se deplasează în zona ostilităților dintre trupele rusești și otomane desfășurate de-a lungul Dunării. Lucrînd într-o trăsură închisă în chip de laborator improvizat, materialul adunat va constitui obiectul mai multor albume, cu sute de imagini din ambele tabere, albume pe care le va dona ulterior unor capete încoronate, precum Napoleon al III-lea, Franz Joseph și regina Victoria. Răsplătit cu medalii de aur din partea acestora, Szathmary devine un nume cunoscut în Europa prin distincția ce-o capătă, pentru un exemplar similar, la Expoziția universală din 1855 de la Paris. Albumele, din păcate, au avut o soartă nefastă (cele dăruite, de pildă, împăratului francez și reginei Angliei dispărînd de pe urma unor incendii). E unul din motivele pentru care meritul întîietății ca reporter foto de front a fost atribuit, din ignorare, englezilor Robert Fenton și James Robertson, veniți și ei pe scena războiului Crimeii, dar după Szathmary. A contat, în repararea nedreptății, depistarea, tîrzie, a unui volum foarte rar (apărut la Paris în 1856!) al ziaristului Ernest Lacan, conținînd date lămuritoare cu privire la conflictul amintit.

Experiența anterioară îi conferă lui Szathmary privilegiul participării la campania din 1877—1878, alături de pictorii Nicolae Grigorescu, Sava Henția și G.D. Mirea. Însoțind trupele române în victoriosul război pentru independența țării, imaginile culese de pe cîmpurile de luptă (de astă dată avînd la dispoziție laboratorul foto de pe lîngă Serviciul Sanitar al Armatei condus de doctorul Davila) îi aduc medalia de aur la Expoziția de arte și industrii române de la București, în 1880. Și, ca o completare a portretului său, tot Szathmary, în admirația lui pentru portul național, a fost inițiatorul realizării unui set de fotografii cu tematică etnografică, un album cu tipuri și costume românești realizat de el circulînd, de altfel, la Paris încă în 1857. Abia după cîțiva ani, americanii W. Jackson, A. Gardner și L. Hoffman (în urma războiului civil din 1861—1865) vor cutreiera preeriile din vest pentru a imortaliza, în factură documentară, pitorescul modului de viață al triburilor indiene. Exemplul lui Szathmary la noi în materie de fotografie etnografică a fost urmat, imediat, de Franz Duschek, iar la răscrucea dintre veacuri, de Ioan Niculescu.

•

Casa proprie pe care Szathmary și-a ridicat-o, atunci cînd posibilitățile i-au permis, pe strada Enei nu mai există — ne informează George Potra, binecunoscut istoric al Bucureștiului —, ea fiind incendiată și distrusă în urma unui bombardament din cursul anului 1944. După dispariția dezastruoasă a albumelor despre războiul Crimeii, au pierit în asemenea împrejurări nenumărate alte mărturii documentare. Chiar și așa, moștenirea lui Szathmary (a murit în 1887), deși fragmentară, rămîne la fel de prețioasă. Entuziast și energic, cu lipsa lui de prejudecăți și marea-i disponibilitate, Carol Popp de Szathmary s-a impus în epoca de pionierat a fotografiei ca prototipul cel mai complet al fotografului cu personalitate artistică.

...În 1989, în toată lumea se sărbătoreau 150 de ani de la inventarea fotografiei, aniversare patronată de UNESCO. România, deși beneficiara unor merite de seamă în domeniu, n-a putut să marcheze acest eveniment și nici să organizeze tradiționalul Salon internațional de artă fotografică de la București. Dar, ca un făcut, prăbușirea regimului ceaușist s-a petrecut chiar la finele însemnatului an aniversar al debutului mondial al fotografiei, această inepuizabilă *„oglindă a timpurilor moderne"*. Mai mult, la finele deceniului '80, cînd, cum nota presa mondială, în cadrul profundelor schimbări din lume, *„evenimentele din România au bulversat toate pronosticurile și obișnuințele. Imaginile, proaspete și imprevizibile, au năvălit pur și simplu în cotidianul vizual"*.

DAN OZERANSCHI

Vînzătoare

Vedere din București

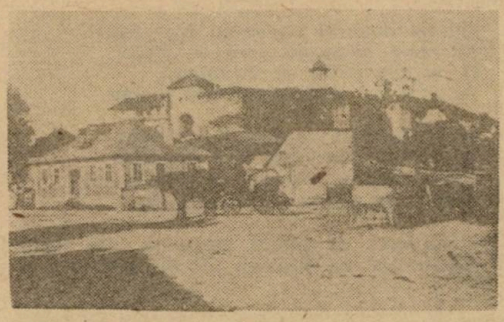

Toamnă sălăjană

Ce foc pe dealuri, arde și privirea,
Prin curți muntence vetre de jar string,
Livezile cu mere grele pling,
Călugări fug în munți cu mănăstirea.

Ce foc pe dealuri, ce dogoare vie,
Cu glonț de aur frunze impușcate,
Și umblă soarele rănit prin sate,
La strungă lupii luna o sfișie.

Ce foc pe dealuri și cită tristețe,
Ce toamnă-n flăcări, de sfîrșit de lume,
Nimic în mine nu mai are nume.

Mi-e sufletul pribeag prin tinerețe,
Spre primăvara neștiutei mume,
În așteptarea altei dimineți.

■ Maior VASILE PREDA

Ulpia Traiana

Ulpia Traiana, te-am clădit cu greu
Palmele întoarse către zei, cu plîns
Doar cu stropi de sînge, înflorind mereu
Temelia-acestui timp de nepătruns

Taină ești și-acuma, Ulpia Traiana
Te-au călcat barbarii, ți-au sculpat icoana
Noi te-am șters c-un bocet, te-am purificat,
C-un altar de inimi te-am iluminat,
Cu leac de legendă noi ți-am legat rana
Să ne stai de veghe, Ulpia Traiana

Dragoste eternă ți-am cioplit în trepte,
Ca s-o urce-n veacuri fiecare fiu
Să se simtă-n sînge și să se îndrepte
Spre izvoru-acesta limpezit și viu

Dragoste eternă, fără de păcate
Glorie de-a pururi, pentru cei ce mor
Să-ți păstreze-n tihnă hainele curate
Și poemul tînăr și nepieritor

Fiii tăi puternic nu te-au fost lăsat
Să rămîi în beznă, fără de liman
O, și cîte jertfe au întunecat
Sufletul cel dacic lîngă cel roman.

Inima română fremătînd sub togă
Ți-a croit veșmîntul, te-a înnobilat
Chiar dacă și alții azi își mai arogă
Dreptul la zidirea-ți de altar curat.

Imnul greu de peceți, răsunînd spre veacuri
Ne-a-nvățat să spunem cît de mare-ai fost
Pentru orice rană versul are leacuri
Pentru orice piatră cîntul are rost

Ulpia Traiana, cum nu te-au găsit
Cei ce-n legi străine au murit de sete?
Tandre apeducte curg spre infinit
Către veșnicie versul să-l îndrepte.

Cine de pe-aceste plaiuri n-a iubit
Numele-ți de-a pururi strălucind columnă
Cine-n adevărul fără de-asfințit
N-a crescut cu basmu-ți tînăr, împreună?

Mîndri au fost de tine, mîndri sîntem iar
Jupiter se pare că te-a vrut mireasă
Lui Zamolxis însuși, el i-a dat în dar
Vrerea-ți de regină, titlul de frumoasă

Ulpia Traiana, cît de mare ești
Neamului acesta fi-vei mărturie
Ai știut din noapte zorile să crești
Cald poem de suflet și de apă vie

Am băut cu sete, am băut plîngînd
Și era cu lacrimi pe jumate cana
Pentru toți eroii ce s-au stins pe rînd
Să-ți înalțe templul, Ulpia Traiana

Te-au călcat barbarii, ți-au sculpat icoana
Noi te-am șters c-un bocet, te-am purificat
C-un altar de inimi te-am iluminat
Ca să fii tot mîndră, Ulpia Traiana!

■ CAMELIA POPESCU

Am să-ți spun

Am să-ți spun adevărul: se face tîrziu
În pilpîirea frunzei văd un semn vinețiu
în ochiul flămînd de-nceputuri
în vara stropită cu fluturi
în mîna ce cată sub pernă
un vis din iubirea eternă

Am să-ți spun cu durere: spre seară
se sting adieri în tulpina de ceară
în trupul cu carnea rotundă
se-nchide o umbră, se moaie o undă
și-o ploaie străveche insistă
în noaptea abstractă și tristă

Am să-ți repet: presimțiri
cad în crengi, în tăcute priviri
în păsări desfrunzite și rare
cu aripi strivite de mare
în raza din soarele stors
în apa cu chipul întors

Am să-ți spun adevărul: refuz
pădurea pustie-n auz
sărutul zăpezii-n fereastră
pleoapa închisă sub creastă
amurgul singerînd în vacanță
și mîna-ți căzută pe clanță...

■ MIHAI BARDICI

Moldova istorică

De la un timp,
În fiecare noapte,
Învăluit într-un fel de ceață ori fum,
Mi se arată,
Cutremurîndu-mi ființa
Marele Voievod,
Domn al acestor pămînturi,
Măritul Ștefan.
Vine galopind
De undeva din nord
Și nu-i văd limpede chipul,
Doar tunetul glasului său îl aud:
„MOLDOVA... n-a fost a mea
și nu e a voastră,
ci a urmașilor voștri,
și-a urmașilor urmașilor voștri
în veacul vecilor!"
Și-i tropot de copite
Peste munți răsunînd...
— Doamne, sar înspăimîntat
Din somn,
Cu ce am greșit și cînd?!
Măritul Ștefan
Mi se va arăta și la noapte
Pe un cal alb galopînd.

■ AUREL PENTELESCU

Cei patruzeci de mii

Ninge blînd la Valea Albă
Doamne, Ștefane Mărite,
Iarna ta de veșnicie
Peste arme îmblînzite.

Doamne, urlă ca pustiul
Lupii sufletelor noastre,
Zările se trag sub pleoapa
Buciumărilor albastre.

Calcă sfinții prin Moldova
Rugăciuni înmiresmînd,
Doamne Ștefane, bărbate,
Prin icoane viscolind.

Ninge blînd la Valea Albă
Ca-ntr-un somn de herghelii
Sub căpestrele ninsorii
Tu visezi galopuri vii
Iar prin cerul de deasupra
Trec cei patruzeci de mii.

■ MIHAI ANTONESCU

Cîntecul vaporului de cursă lungă

O, vapor de cursă lungă,
Plin de nerăbdare aștepți
Să înfrunți
Din nou
Oceanul
Cu metalicii tăi piepți!
Trenuri lungi, cu marfă, vinuri
Duci cu tine peste ape
Și mașini
Și călători...
Curioșii stau aproape
Iar tu mîndru te înalți
Ca un munte lîngă chei,
Neclintit de vînt și valuri,
Zeu al mării între zei!
Știi atîtea, ai umblat
Peste mări, peste oceane
Și la poli
Ai înfruntat
Ghețuri,
Geruri,
Uragane;
Nu te-a-ntors din drum
Furtuna
Și nimic nu te-a supus,
Nici un lucru,
Cît de mare,
Greu nu ți-a părut de dus,
Dar de-ai încărca în cală
Tot ce-n inima mea
Port,
O, vapor de cursă lungă,
N-ai putea să pleci
Din port!

■ Locotenent-major IOAN POPA

Dans în penumbră

Dacă ar fi
să pătrund înserarea
cu măreția ierbii
răsfrîntă într-o undă,
aș da drumul atîtor reîntoarceri
să-mi cutreiere sufletul
ca-ntr-un joc inegal
ce nu vrea să mă fringă.

Dacă ar fi
să pătrund pentr-o clipă
în dansul Clepsidrei
doar de tine știut;
ți-aș crede lacrima —
iris de cerb
nenăscut...

Dacă ar fi
să ajung saltimbancii
la țărmul nopții
tîrzii și pierdute,
aș spune că umbra ta
nu e umbră,
ci doar luminile sînt
revolute.

■ Plutonier-adjutant MARIUS C. NICA

UN ROMÂN SPULBERĂ SOMNUL ARTEI EUROPENE

În anul 1916, în plină desfășurare a primei conflagrații mondiale, conștiința artistică a Occidentului era zguduită de o explozie pe care Sașa Pană o caracterizează drept „insurecție": apariția dadaismului, fenomen care a bulversat într-o manieră profundă concepțiile asupra literaturii, a dinamitat spiritul suficient, de „peltea zaharisită" care încătușase gîndirea artistică. Mișcarea Dada — cu mult mai mult decît un simplu curent, decît o școală literară, „o pușcă încărcată cu zgomot pur" (cum o definește F. Brunea) — avea să determine o rupere radicală cu vechile (și învechitele) clișee, constituind temelia unor orientări noi care, fiecare în parte, urmau să provoace adevărate revoluții ale concepțiilor privind rolul, simbolurile, sursele artei.

Inițiatorul și liderul unanim recunoscut al acestei mișcări contestatare a fost poetul și eseistul Tristan Tzara. S-a născut la 16 aprilie 1896 la Moinești, județul Bacău, numele său adevărat fiind Samuel Rosenstock. Semnele prevestitoare ale concepției sale despre artă apar de timpuriu, încă din adolescență; din prietenia cu I. Iovanaki (viitorul poet Ion Vinea) și Marcel Iancu, artist plastic, se naște în 1912 revista „Simbolul", care militează fervent pentru o artă modernă. Tot în această perioadă se „naște" și pseudonimul lui Samuel, care urma să devină sinonim cu dadaismul.

Tristan Tzara părăsește România în toamna anului 1915, după încheierea studiilor liceale. Se îndreaptă spre Elveția și se stabilește la Zürich, unde intră într-un cerc cosmopolit de tineri pe care, inițial, îi legau ideile pacifiste. Alături de Hans Arp și Hugo Ball, Tzara este considerat ca fondator al acestui grup, care își avea sediul la cabaretul Voltaire al lui Hugo Ball. Acei tineri, revoltați împotriva tiparelor meschine, hotărîți să schimbe lumea, organizează la cabaret spectacole care sfidează simțul estetic burghez; prima manifestare de acest fel are loc la 14 iulie 1916. Spre surprinderea lor, tinerii „furioși" constată că mișcarea lor prinde contur, începe să-și contureze ideile; ei hotărăsc fondarea „oficială" și pentru „botezul" mișcării este desemnat Tristan Tzara — conducătorul spiritual necontestat. Consecvent principiilor mișcării, ce negau convenția artistică și barierele artificiale impuse spiritului, Tzara propune numele Dada, care, după cum arată el însuși, „nu înseamnă nimic". După cum notează mai tîrziu Marin Mincu, tocmai „aceasta este descoperirea pe care o favorizează și apoi o împinge pînă la ultimele consecințe experiența dadaistă": ideea că semnificantul este în esență vid. Această supoziție este confirmată chiar în definiția pe care Tristan Tzara o dă tehnicii dadaiste: „Poemul Dada? Luați un ziar, luați niște foarfece, alegeți un articol, tăiați-l, luați apoi fiecare cuvînt, puneți-l într-un sac, agitați... și scoateți

Tristan Tzara în 1914

ca dintr-un săculeț de loto!".

Crezul artistic al grupării de la cabaretul Voltaire capătă rapid noi aderenți. În revista și la manifestările mișcării Dada se întîlnesc tot mai des numele unor creatori care aveau să influențeze puternic destinele artei interbelice: André Breton, Jean Cocteau, Paul Klee, Louis Aragon. Dada a însemnat o „reacțiune contra trecutului, a lichidat vechile morale. N-a fost o formulă" (Sașa Pană). Ea a dinamitat convențiile literare care sufocau atît spiritul creator, cît și pe cel receptor.

Mișcarea Dada, efemeră (în privința duratei) ca orice explo-

Afiș Dada (1917)

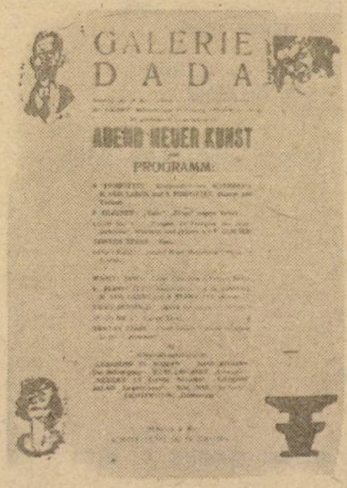

zie, se stinge, practic, în 1922, cînd se conturează spectrul separației membrilor săi între adepții constructivismului și cei ai suprarealismului — în fapt, curente generate de ideile dadaiste. În 1922, la Weimar, Tristan Tzara declară sfîrșitul dadaismului care, disprețuind toate sistemele literare, a disprețuit și propria sa revoltă, atunci cînd aceasta tindea să devină rețetă.

Părintele spiritual al mișcării Dada n-a rupt însă legăturile sale cu avangardismul european, nici n-a capitulat în lupta pentru ideile generoase, lucru demonstrat de prezența sa în rîndurile Rezistenței franceze în anii celui de-al doilea război mondial. După o viață trăită sub semnul fierbinte al luptei împotriva șablonelor, a artificiului și convenționalului, Tristan Tzara trece în neființă în ziua de Crăciun a anului 1963.

Aparent surprinzătoare, prezența unui intelectual român în fruntea unei mișcări care avea să revoluționeze gîndirea artistica europeană (și nu numai) a fost perfect posibilă și plauzibila. Cultura românească a începutului de secol XX, deși în aparența întîrziată, era, de fapt, sincronizată în punctele principale cu cea europeană. Mai mult, în primul deceniu al secolului, cînd marile prefaceri înnoitoare încă nu izbucniseră în Occident, în cultura românească se făceau deja simțiți germenii revoluționari: Constantin Brâncuși, care a generat fundamentale schimbări de concepție în sculptură și în artele vizuale, Urmuz — considerat părintele „programatic" al avangardei românești... Tristan Tzara este încă unul dintre nu puținele nume românești care ocupă un loc important în devenirea spiritualității universale.

■ **Căpitan GEORGE DAVID**

Tristan Tzara văzut de M.H. Maxy (1924)

Cîntec

am în capul meu un cal
care sare și-mi dă ghes
am în sînge o albină
vorbe-mi spune de iubire

dar albina-nțeapă calul
care-mi spune du-te naibii
totuși eu n-am nici o vină
vină-i poate primăvara

Glas

Zid dărăpănat
Eu m-am întrebat
Astăzi că de ce
Nu s-a spînzurat

Lia, blonda Lie
Noaptea de-o frînghie...
S-ar fi legănat
Ca o pară coaptă

Și ar fi lăsat
Cîinii de pe stradă
S-ar fi adunat
Lumea să o vadă

Și ar fi strigat
„Vezi ca să nu cadă".
Aș fi încuiat
Lacătul la poartă

Aș fi pus o scară
Și-aș fi luat-o jos
Ca o pară coaptă
Ca o fată moartă
Și aș fi culcat-o într-un pat frumos

Fragmente

Între bolnavii din cearșafurile albe
Și gemetele curate ca ninsoarea

În perdele cine s-a ascuns
Cine s-a spînzurat...
Șoarecii rod scîndurile de sub pat.

Din perdele alunecă LACRIMI MARI
capete de cai pe bazalt cum
se sparg jucării de sticlă între stele
cu lanțuri la animale
și în ghețari aș vrea să urmez
cu rădăcina
cu boala
cu nisipul ce-mi furnică în CREIER
fiindcă sînt foarte inteligent
și în întuneric.

Cîntec dada

cîntecu-unui dadaist
ce avea dada la cord
și-și forța al lui motor
ce avea dada la cord

liftu-urca un rege-domn
greu fragil autonom
da-i tăie ciorapul drept
și-l zvîrli la papa-n Rome

fiindcă-acel
ascensor
nu mai avea dada-n cord

mîncați ciocolata
creierul vi-l clătiți
dada
dada
apă sorbiți

cîntecu-unui dadaist
ce fu nici voios nici trist
și iubi o biciclistă
nici voioasă dar nici trista

soțul ei zi-ntîi de an
știa tot și prins de crize
i-a trimis la Vatican
trupuri două-n trei valize

(traducere din franceză de G.D.)

BULBUCATUL

Mircroroman despre Teroare şi Speranţă

Desigur sînt un ochi.
Dar în orbita cui?

NICHITA STĂNESCU

Cap. I

Au sunat prelung. Halatul era azvîrlit pe un fotoliu. Aplecîndu-se să-l ridice, dintr-o dată picioarele i se speriară şi căzu pe spate.

- Auziţi?... e-acasă, răzbătu o voce de-afară.

Cînd le-a deschis uşa, au păşit prudent în vestibul, ca o trupă de copii incolori, cu privirile rătăcind încolo şi încoace. Era cu ei şi o femeie cu tîmple înguste şi părul prins într-un coc. Se-apropie de el unul, clipind nervos:

- Mda, n-am făcut drumul degeaba, îi spuse, uitîndu-i-se chiorîş în ochi, te-am mai căutat...

- Abia am sosit, răspunse. Sînt niţel obosit. I-am dus pe-ai mei în vacanţă... Am rămas şi eu cîteva zile...

Înainte de a-i pofti în sufragerie, deja cîţiva intraseră, fără nici o sfială.

- M-am necăjit din pricina trenului cu care am călătorit... Cu greu am găsit un loc în picioare, lîngă fereastră, urmă el. Era atîta lume încît parcă nici nu mai erau ferestre...

- la te uită ce javră caraghioasă! exclamă ea.

Pudelul era cam apatic; suferise poate din pricina absenţei lui, chiar şi pentru scurt timp. Şi, brusc, provocat probabil de uitătura insistentă a femeii, lansă o rafală de lătrături.

- Taci, taci, îl dojeni el. Dar cîinele, indiferent la apelul lui, continuă să latre, parcă trezit din amorţeală.

- O să se potolească, zise şi, văzîndu-i intraţi pe toţi, închise uşa de la sufragerie după el. Se strecură printre ei, cînd, deodată, se simţi împins fără rost într-o parte, apoi cineva îl împrînci chiar din spate, încît, din senin, se pomeni lîngă fereastră. Aici se lovi de un altul, rătăcit printre perdele. Acesta se întoarse şi rosti înfundat:

- Ei, dacă ţii atît de mult, poftim, stai lîngă ferestrele tale! Şi continuă după o pauză: E adevărat, ai nişte ferestre onorabile. De după uşă se auzea acum cîinele mai mîrîind, mai scăpînd cîte un lătrat scurt.

- Dar nu mi-aţi spus de ce... apucă el să zică. Din fotoliu, unul dintre ei, cu ochii umflaţi, rosti, întinzîndu-şi o mînă în direcţia tabloului aflat deasupra bufetului:

- Ce flori sînt acelea?

Un amic, în pas cu noutăţile, îl sfătuise să-l atîrne asimetric, nici pe axa peretelui, nici pe cea a bufetului. „Ascultă, îi spusese, simetria a murit! Simetria căutată strică adevărata simetrie, simetria fascinantă pe care, dintr-o teamă indefinită, o numim asimetrie... Cel mai adesea privim parcă fără să vedem... ehe, să fie de vină, oare, numai ochii?"

Fără să-i mai aştepte răspunsul, Bulbucatul scoase un şuierat sec şi, atunci, cel de după perdele făcu un pas şi prinse să vorbească precipitat, fără şir, amestecînd cuvintele, fără ca el să priceapă mare lucru:

- Trebuie să... ce atîta... grreu te laşi, nu crezi... pentru, da... pentru... fff-eri-ci-reaa...

Ceilalţi, răspîndiţi prin cameră, fie că mîngîiau pofticios cîte un bibelou sau o vază, fie că stăteau cu ochii pironiţi la Bulbucat; acesta, din fotoliu, dădea semne de nerăbdare - sprînceana stîngă i se sălta continuu ca un deget lipit într-un loc nepotrivit... Femeia, trîntită pe canapea, picior peste picior, fumă deja concentrată şi indiferentă, cu un surîs straniu pe chip. Obosit cum era, pe el îl cuprinse un soi de ameţeală ascultînd bolboroseala celui ce vorbea:

- Să nu cumva..., ascultă, noi... imporrrtanţă istoriiii-că... sacrificiu perrr-so-nalll... cauza, asta e, cauzzza maj...

- E clar, nu?! se-auzi fulgerător glasul dogit al Bulbucatului. În tăcerea care se-aşternu, de după uşă, pudelul arse un lătrat vehement.

In clipa aceea, vorbitorul i se adresă tăios:

– În numele prosperității generale, îți revine importanta îndatorire de a ne oferi frumoasele tale geamuri colorate!

Mirării lui de moment îi urmă însufleţirea lor bruscă; ca la comandă, se repeziră spre ferestre. Le luară cu rame cu tot. Pudelul se vîrîse sub canapea şi, de-acolo, îi vedea lucind ochii în care citea, parcă, întrebări imposibil de pus.

Cap. II

Îl priveau cu ochi de bufniță nervoasă. Reveniseră imediat a doua zi.

– Ei vezi, totul e în regulă! glăsui femeia. Ne-au fost de mare folos! Şeful a fost încîntat.

– N-am nici un merit, se trezi el mormăind. Totuşi, aş vrea să ştiu... dar ezită să continue.

– E ceva de neînţeles?! Ce-ar putea fi de neînţeles? Doar ştii foarte bine, toată lumea ştie despre ce e vorba! Glasul răspicat al Bulbucatului, care umbla cu mîinile la spate prin sufragerie, lăsa să se înţeleagă că nu încape nici o discuţie, ba mai mult, trebuia să se simtă onorat. Pudelul, care era închis în bucătărie, lansa lătrături furibunde.

– Javra n-are astîmpăr... chicoti femeia.

– Mă rog, e mai greu s-o lămureşti – pufni el.

– Asta-i treaba ta, ceea ce ne interesează acum sînt uşile... Cunoşti bine ce criză de lemn este! În situaţia urgentă de-acum, am ajuns la concluzia unanimă că, diminuîndu-se resursele, tocmai uşile tale pot completa necesarul pentru finalizarea înzestrării Templului Fericirii Tuturor!

Cîţiva mai sprinteni se şi apucară între timp să lucreze pe la uşile din apartament, asudînd să le scoată. Văzîndu-le palmele goale cu degete puternice, dar îndemînatice, îi veni aiurea, în noianul de gînduri care îl bîntuiau, o întrebare ciudată: „La ce sînt, oare, bune degetele de la picioare?... Ce întrebuinţare au ele? La ce folosesc cu adevărat? În afară că ajută la mers, mai aduc ele vreun alt folos în comparaţie cu varietatea de întrebuinţări a degetelor de la mîini?! O fi vreun sens mai tainic, de nedesluşit?"

– Mai repede, mormolocilor, mai repede...

„Nu prea fac ele multe, stau acolo la umbră, par paşnice, potolite... ah... cine ştie ce clocesc, prefăcutele, acolo la întuneric..."

– Asta, ultima, parcă se-nţepenise... a dracului uşă!

– Ce nevoie aveai de-atîtea?! Ia spune!

– Se face că nu ştie că nu prea se mai găseşte lemn...

– Te pomeneşti că nu-i convine! Nu ştiu ce-ar zice Şeful!

„Dar dacă degetele de la picioare... dacă o fi aşa?..."

O bufnitură puternică, cineva se împiedicase şi două uşi căzură cu zgomot. Îi privea mut, din prag, cum plecau. Pudelul tăcuse şi el?

Undeva, pe colina oraşului se vedea de la el, profilîndu-se pe cer, gigantic şi tăcut, Templul fericirii promise pe pămînt... „Aşa o fi? Degetele de la mîini sînt, de fapt, la dispoziţia degetelor inferioare? Dacă degetele de la picioare nu sînt decît stăpînii, adevăraţii stăpîni, impersonali, taciturni, dar trufaşi, cu menirea ce şi-au atribuit-o singuri, între ei, de a fi aleşii... şi, atunci, degetele de la mîini sînt doar nişte robi, robi disprețuiți de aceşti tirani josnici, perfizi, pitiţi în umbră, ieşind la lumină doar cînd doresc ei, spre a fi întîmpi-

PERŞIDA FOLESCU: Peisaj cu căsuţe

nați cu osanale, crezînd ei că, în eternitate, reprezintă Puterea...".

Cap. III

- E mult mai plăcut să ai numai cerul liber deasupra, îi susura femeia, mîngîindu-și alene cocul. Te simți și tu cu adevărat liber...

- Cum e posibil, năvăliseră ei din nou, gesticulînd și strigînd, cu o oră mai înainte. Ce să faci tu și cu ai tăi cu acoperișul? Și se apucaseră să-l demonteze..

Cei cîțiva care nu participau la operațiune tropăiau nebunește... Fixîndu-l întruna, Bulbucatul le șoptea cîte ceva, și el avea senzația că vede ochii acestora cum se dilatau, ajunseseră de mărimea unor lacuri pe al căror fund înnămolit, la intervale, se puteau zări, prin apa stătută, scheletele sîngerii de pești...

- Ce naiba e așa frig aici la tine? grohăi Bulbucatul.

- Și frig, și curent, îndrăzni el. Fără ferestre, fără...

- Ce vrei să spui? Poate nu știi, dar Șeful a fost cam furios cînd a auzit că nu te arătași prea încîntat la povestea cu ușile... Parcă cereai socoteală... la vezi, ai grijă!

Femeia, fără să zîmbească, adăugă:

- Într-o zi o să fii pe deplin răsplătit. Ești un cetățean de nădejde. Nu te încrunta! Poți să fii bucuros! Ușile tale și-au găsit un rost nobil. Dar fără acoperiș, treaba nu-i încheiată...

Exasperat, strigă, fără să mai țină cont de nimic:

- Acoperișul, la ce vă folosește acoperișul? La ditamai clădirea aia?!

- Nu se știe niciodată, neghiobule. Ce tot vrei atîtea explicații?

- A zis Șeful că e nevoie și de acoperiș? se-mbufnă el.

- Ia te uită, vrea să le știe el pe toate... Dacă a zis, dacă n-a zis... Auzi, tot nu mi-ai spus ce fel de flori sînt alea...

- Care flori? se zăpăci el.

- Mă, iar te prefaci... Florile de la tabloul ăla...

Atunci, chicotind ademenitor, femeia îl țintui cu privirea și-i zise apăsat și categoric:

- Nu apreciezi, se vede, că te lăsăm cu cerul liber deasupra... Treaba ta!

„O, să fii doar un vis rătăcind printre aștri, acolo, departe de lume, îi țîșni un gînd ivit din sufletu-i înfierbîntat de neputință. Dincolo de ceruri, și ele amăgitoare, să fii doar un vis și-atît, un vis mîndru și invulnerabil, lunecînd ca o corabie blîndă în depărtările cele vaste, fără amintiri sau griji, un vis slobod străbătînd nehotarele universului...".

- La urma urmei, vă puteți adăposti, toată familia, dacă plouă sau ninge, și sub o umbrelă, continuă femeia. Nesocotești Cauza... Fii om de înțeles și vei avea bucuria să primești titlul de Cetățean de Onoare.

Reîntorși de la plimbare, soția cu copiii și pudelul intrară fără zgomot în casă. El stătea cu brațele atîrnîndu-i în jos, ca un copac fără frunze și cu crengile rupte, încovoiat... Bulbucatul, ieșind, ținea tabloul sub braț. În mijlocul camerei trona, deschisă, o umbrelă azvîrlită la plecare de femeie. O umbrelă cenușie, stingheră și amărîtă.

Cap. IV

Se treziră pe neașteptate. Cineva îi fixa cu ochii nemișcați și cruzi.

- Ce mai e? strigă el, zgribulit.

- Aha! șuieră Bulbucatul triumfător. V-ați trezit și mai faceți și scandal! Fiți mulțumiți că ați rămas cu pereții! Voi dormiți, și eu am o însărcinare specială... Haide!

În clipa aceea se rostogoli vijelios pudelul, sărind spre picioarele celui care răcnea din răsputeri.

- Potaia dracului, exclamă și-i dădu un picior zdravăn, azvîrlind cîinele ca un ghemotoc neputincios... Nu de tine avem nevoie... Dormiți, dormiți, ce vă pasă, noi veghem și voi dormiți... Haide...

Copiii, sculați din așternuturi, îl priveau țintă, în timp ce soția se repezi lîngă ei, într-o mișcare firească de ocrotire...

- Ce mai e? Ce mai vreți? repetă el, cu o liniște ce-l nedumerea.

Bulbucatul scoase din buzunar o zgardă mai mare, roasă ici și colo, și porunci:

- Ai fost răsplătit cu titlul de paznic la Templu! E o cinste deosebită. Familia poate veni oricînd la tine. Haide, și-așa am întîrziat prea mult!

Își întinse brațele spre el, ca pentru a-i pune zgarda. El se încordă, gata să se năpustească...

Afară, cerul se despică, tăiat de un fulger uriaș care-i lumină intens pe toți. De pe colina din depărtare, Templul Fericirii Tuturor se zări scăldat, în toată înfățișarea sa amenințătoare, de lumina orbitoare revărsată din cer. O clipă, Bulbucatul rămase neclintit și încruntat, apoi, fără veste, se prăbuși și, după cîteva zvîrcoleli și horcăituri, se încovrigă... Înțepenise ca un semn de întrebare asupra lumii pe care-o părăsea. Bubuitura teribilă care trosni în tării părea să aducă răspunsul la atîtea și atîtea pentru toți cei cărora speranța nu le pierise cu totul din suflet...

■ DAN OZERANSCHI

Pe balcon era un ghiveci imens în care creștea un crin. Țin minte acest lucru pentru că ușa, stînd întredeschisă, lăsa parfumul lui subtil să pătrundă din cînd în cînd pînă la noi, prin fumul aspru al țigărilor aprinse.

Fostul meu coleg de clasă din timpul liceului se schimbase, dar nu atît de mult, totuși. Nu-l mai văzusem de ani și ani, iar faptul că-l întîlnisem, întîmplător, mă bucurase mult. Mă adusese cu mașina pînă la el acasă (invitat, bineînțeles). Mîncaserăm și depănaserăm atîtea amintiri de pe vremea școlii! Rîsesem copios de multe glume, mai vechi sau mai noi. Mihai îmi povestise întreaga lui viață, îmi arătase apartamentul, bine mobilat, mașina lui nouă. Era în el atîta amabilitate și plăcere de a mă vedea, încît mă simțeam stînjenit în sinea mea, gîndindu-mă că, poate, în locul lui, eu aș fi fost mult mai rezervat.

„Carmen, mai adu friptură!"

„O, nu mai trebuie, Mihai, te rog!..."

„Taci! Aici eu comand. Carmen, adu vin!"

Iar Carmen aducea friptură și vin. Era una din acele femei a cărei vedere, la fel ca florile, bucură ochiul. Sfioasă și zîmbitoare totodată, își înconjura bărbatul cu o tandră atenție. Nu stătea mult cu noi — doar atît cît să ne servească. Apoi dispărea. Iar el nu-i zicea niciodată să rămînă și asta m-a mirat.

Se lăsase noaptea. Prin ușa întredeschisă a balconului am putut vedea, pe cerul de cerneală, țintele aurii ale primelor stele, pierdute departe, în spațiu.

În camera alăturată se auzea muzică.

„E televizorul?" am întrebat.

„Nu. E combina. I-am cumpărat-o neveste-mi, acum o lună. Am dat pe ea zece mii..."

Apoi adăugă, zîmbind condescendent:

„Carmen se simte uneori singură. Așa-s femeile... Da... Așa-s femeile..."

Îmi vorbi apoi mult timp despre meseria lui de tehnician dentar:

„Nu mă laud, dar am mînă bună. Mulți clienți mă caută."

Îl cunoșteam pe Mihai. El era un om obișnuit. Culmea era că nu încerca să iasă în evidență — dacă aluneca în această situație o făcea fără să vrea, ca și cînd ar fi justificat trecerea anilor. Există oameni pe care mediocritatea lor îi apasă, dar alții strălucesc în această mediocritate, punînd puțin suflet în tot și îndatorînd pe oricine. Mihai era un asemenea om.

„Mai trebuie ceva, iubitule?"

„Puțin vin, dacă ești drăguță!"

Rostise cuvintele fără să se întoarcă, aproape mecanic.

PERSIDA FOLESCU: Peisaj cu mesteceni

Femeia aceea fermecătoare a plecat. Aproape uitasem de ea, atît de puțin simțită se făcea prezența ei. Atunci, în scurta clipă cît a stat în prag, abia atunci am văzut ce frumoasă e. Își schimbase rochia cu una albastră, de seară. Părul, de culoarea grîului copt, și-l strînsese coc. Ochelarii cu rame subțiri, metalice, confereau chipului ei tînăr (ce plăcut contrast!) o adîncă sobrietate. M-am simțit tulburat și privirile mele, fără să vreau, au urmărit-o mai mult decît se cuvenea, dar Mihai n-a remarcat.

„Carnetul de conducere l-am luat de-abia anul trecut. A fost al dracului de greu, măi..."

Ea ne-a turnat vin în pahare și apoi s-a așezat tăcută pe scaun. De aproape am observat-o și mai bine. Avea ochi albaștri, de o strălucire extraordinară, așa cum vezi numai la smaltul de pe porțelanuri vechi. Fața, cu trăsături fine, albă, gîtul lung, delicat, vocea ei caldă, tandră, felul în care-și pleca sfioasă privirile au făcut ca spiritul meu critic, după o judecată rapidă și secretă, să aprecieze definitiv frumusețea ei tulburătoare.

În cursul discuțiilor de mai tîrziu am aflat că era medic pediatru.

Bărbatul ei nu observase că-și schimbase rochia. Îmi vorbea, în continuare, despre covoarele pe care le cumpărase, despre „puștiul" lui, despre mașina care mergea „țais", cuvintele țîșneau de pe buzele lui într-o curgere necontenită, mă duceau ca o apă împotriva căreia îmi era imposibil să lupt. Aș greși dacă l-aș judeca rău pe omul acela cumsecade care m-a găzduit în seara aceea cu atîta bunăvoință, care fusese colegul meu, de care mă simțeam legat sincer. Dar în mijlocul torentului său de vorbe eu mă simțeam ca o frunză plutind pe valuri.

De afară răzbătea vuietul înfundat al orașului, adierile serii aduceau pînă la noi parfumul crinului pe care am încercat să-l zăresc dar n-am putut.

„Ești fericit, Mihai!..."

„Da, nu mă plîng. Să știi că sînt un om norocos, măi!..."

L-am privit pe omul acela de lîngă mine, atît de mulțumit de el însuși (și nepăcătuind cu nimic prin asta), care-mi vorbea despre preocupările lui mărunte, despre casa lui, despre mașina și serviciul lui. Pe neașteptate, mi-a apărut în față chipul adevărat al norocului.

Totuși, apartamentul frumos din care nu lipsea nimic care să dea confort vieții mi s-a părut atunci apăsător.

„Citiți, doamnă?"

„O, da. Trece timpul", spuse ea roșind ușor. Încercase, de cîteva ori, să intre în discuție, dar fără nici o șansă.

„Eh, cărțile! Las-o-n pace, și așa este în franceză, nu-nțelegi nimic!", spuse Mihai neliniștit.

„Cunosc franceza, să știi".

Ochii ei mă fixară, bănuitori și mirați totodată. Îmi întinse cartea, zîmbind.

Am deschis volumul, întîmplător.

„Mais un jour vient ou la femme s'eveille dans la jeune fille"...

Mihai:

„Hai să-ți arăt crinul de pe balcon".

Am ieșit pe balcon. Noaptea era magnifică. Jos, luminile orașului, sus puzderia stelelor; și noi suspendați undeva în infinit între aceste două ceruri, cel teluric și cel etern.

Mi-am întors privirile încet către fostul meu coleg. Tăcea. Splendoarea nopții îl copleșise pînă și pe el. Fuma și jarul țigării lui puncta întunericul.

Crinul din ghiveciul de lîngă noi ne învăluia într-un parfum misterios. Era el oare fericit? Era udat mereu, probabil gusta răcoarea nopții de afară. Dar locul lui nu era aici și mă gîndesc ca suferea în tăcere, visînd la marele pămînt de care fusese rupt și pe care nu avea să-l mai revadă niciodată.

„Ești fericit, Mihai!"

„Da, nu mă plîng. Auzi, vara viitoare am să închid balconul cu geam și am să fac aici o mică seră".

Avusesem impresia că mă scosese pe balcon dintr-un inconștient sentiment de gelozie, dar, vai, nu era asta! Crezusem că nu-mi vorbise deloc de soția lui pentru a trece sub tăcere, de față cu altul, acel miracol al fericirii lui, dar mă înșelasem. Omul acela făcuse din reușita în viață un țel, acel țel îl subjugase și pusese stăpînire pe el, nu mai putea în nici un fel să evadeze de sub tirania lui. El se mîndrea cu toate realizările lui, avusese un cuvînt chiar și pentru crinul singuratic — dar pentru femeia superbă, care era poate realizarea cea mai de seamă a vieții lui, nu avusese nici măcar un surîs. Și nu din egoism sau răutate, pentru ea era totuși un om bun și blînd. Poetul care se născuse în el (dacă se întîmplase așa ceva) în momentul cînd o cunoscuse, cu ani în urmă, murise. Muzica glasului ei, farmecul ei nu-l mai pasionau — ea era acolo, o mobilă oarecare, a lui și doar atît.

Și mi-am dat seama atunci că ceva s-a scufundat în mine, ceva care niciodată nu va mai ieși la suprafață. Seara aceea, care începuse atît de frumos, a devenit, brusc, străină. Tristețea unor momente sterile, singurătatea femeii care citea din Antoine de Saint-Exupéry, depărtarea, zilele care au trecut, ah, toate acestea n-or să-mi poată fi alungate niciodată. Cît aș fi fost eu de mîndru de acea inimă! Ce fericit aș fi fost dacă ar fi trebuit, soțul ei fiind, să-mi dau sîngele pentru ea!...

Cînd am revenit în încăpere ea plecase. Cartea rămăsese deschisă la aceeași pagină și, fără să vreau, mi-am aruncat privirile peste rînduri:

„...Alors un imbécile se présente.

On lui donne son coeur qui est un jardin sauvage."

„Să-ți spun ultima poantă. Ieri..." Mihai a început din nou să vorbească.

Am plecat tîrziu de la el. Soția lui n-a mai apărut. Se retrăsese probabil în singurătatea ei și mai adîncă după ce noi ne îndepărtaserăm.

Mă gîndesc la ei amîndoi. La visele ei de fată, mai ales, la speranțele pe care ea și le-a pus în dragostea lui, atunci cînd l-a întîlnit și s-a hotărît să-l ia de soț. Probabil ochii ei au strălucit mai mult ca oricînd, șoaptele ei au atins culmi de tandrețe. L-a crezut deasupra tuturor celorlalți bărbați. Oare ce-a simțit în inima ei mai tîrziu?

Mă gîndesc la Mihai. Farmecul femeii se scurgea pe sub privirile lui ca nisipul auriu al unei plaje însorite printre degetele unui orb.

Mereu o asociez în gîndul meu pe Carmen cu crinul acela alb răspîndind zadarnic în noapte parfumul lui și inima mi se strînge cînd mi-aduc aminte că o seară întreagă femeia, singura care dădea viață și lumină în casa în care am stat, n-a primit nici măcar un semn de iubire, ci doar sarcina de a ne servi la masă.

Cartea pe care ea o citea a rămas acolo, deschisă:

„Et l'imbécile emmène la princesse en esclavage"...

(„Și imbecilul ia prințesa în sclavie"...)

■ IOAN POPA

CA UN STROP DE ROUĂ

Trecu un timp oarecare pînă ce Puștiul să-și dea seama unde se află. Dintr-un motiv care deocamdată îi rămînea necunoscut îi fugise somnul. Deasupra, cerul își desfășura imensitatea într-o luminozitate detașată de real. Sub trup, dincolo de pătura așternută, pămîntul mai păstra ceva din căldura acumulată peste zi. Cîmpia, răsfățată în poleială de aur, respira adînc și amplu. Țîrîiau greierii monocord. Noaptea distila șoapte, miresme și mister încărcat de întrebări. Privi instinctiv spre avion. Dormita la locul lui, cu cele două planuri suprapuse, cel de sus sticlind, cel de jos doar bănuit în întuneric. Botul parcă amușina și era gata să latre. Ca un cîine în lanț, gîndi Puștiul. Parbrizul se inundase și el de luminozitatea aceea imaterială. Puștiul își proiectă interiorul postului de pilotaj, scaunul, manșa, palonierul, aparatele de bord. Deodată, acolo, la postul de pilotaj, se mișcă o efigie, un chip desenat din profil și o parte dintr-un bust — gîtul și umerii. Îl străbătu un fior. Crezu că are o iluzie optică. Se frecă la ochi, căscă, se culcuși pe pătură, își obloni pleoapele. Dar fără voia lui privi iar spre avion. Imaginea de adineauri se repetă. Își încordă simțurile. Era cineva la bord, totuși. Poate de aceea se trezise, intuind, în subconștient, că se petrece un lucru neobișnuit. Se ridică într-o rînă și vru să-l prevină pe comandant. O mînă grea îi strînse umărul și glasul comandantului, mormăit, îi porunci:

— Stai blînd, Puștiu!

Întoarse capul. Aproape de el se conturau obrazul lat și țeasta pleșuvă a Pachidermului. Comandantul. Așa îl poreclise, firește, numai pentru sine, din prima clipă cînd se prezentase aici.

— E Nichi. Acum, că te-ai lămurit, culcă-te! E abia douăspe.

Puștiul căță peste comandant. Locul unde ar fi trebuit să fie mecanicul era gol.

— Dar ce?... formulă un început de propoziție.

Celălalt i-o tăie blajin, dar ferm:

— Nimic deosebit, Puștiu. Culcă-te!, repetă el.

Supunîndu-se doar din instinctul disciplinei, Puștiul se întinse pe pătură, însă în așa fel ca să aibă avionul la vedere. Profilul mecanicului, prelung, cu protuberanța nasului acvilin și bărbia în unghi ascuțit se desena aproape clar. Ce-o face acolo? Te pomenești că-i somnambul! Îl pufni rîsul. Nichi, somnambul! Dar se și sperie. Era suficient de tristă viața ca să mai ai în preajma ta și un somnambul. Însemna că **Prăjină**, așa îl numea el pe mecanic. chiar că n-avea de ce să fie vesel.

Puștiul lucra cu Pachidermul și cu Prăjină de cîteva zile. Din visele nutrite în școală nu se alesese nimic. Deocamdată. Se simțea ca în surghiun. Aviația utilitară! Și unde? Pe o rablă de stropitoare. **A plecat fraierul să calce aerul.** Formula asta, ironic-disprețuitoare, una din primele cu care se întîlnise în lumea zburătorilor și pe care și el o folosise adesea apropo de colegi, o folosise ca și veteranii, cu un ton sentențios de superioritate, pentru că, acum, i se potrivea de minune. Cei doi erau indigești. Se purtau cu el doar corect. Rămîneau însă într-o zonă care le aparținea numai lor. Lui nu-i eliberaseră permis de intrare în zona aceea. Vorbeau între ei în propoziții eliptice, ca și cum ar fi avut un sistem de comunicare special, cu un cifru anume.

Zborurile începeau dis-de-dimineață. Împrăștiau de la joasă înălțime substanțe chimice. Cînd căldura atingea paroxismul și aerul devenea irespirabil din cauza degajărilor toxice, le întrerupeau pentru a le relua cînd se mai răcorea. Mîncau și dormeau pe cîmp, deși li se pusese la dispoziție camera de oaspeți. Era mai sănătos, explicase Pachidermul, și preferau să păzească ei aparatul, nu să-l lase în seama vreunui sătean.

Trase cu urechea. Auzi respirația regulată a Pachidermului. Prea regulată. Nu dormea. Dacă voia să se ducă la avion, să observe pe furiș ce face Prăjină, trebuia să mai aștepte. Așa că nu se mișcă și își reglă și el, ca și Pachidermul, respirația. Parcă s-ar fi angajat amîndoi într-un duel ciudat: cine rezistă mai mult în starea de veghe.

Pe semne că Pachidermul intuia, la rîndu-i, ce se petrece cu el. Spuse:

— Dacă nu dormi, mîine nu zbori!

Puștiul nu-i răspunse. Deși ar fi avut destule să-i spună. Grozavă amenințarea asta! Parcă mîine el, Puștiul, trebuia să se lanseze în Cosmos, sau să execute interceptări cu supersonicul, sau să plece în cursă intercontinentală! Replicile nerostite îi evocară, la modul fast, rotirea serenă în spațiul extraterestru, goana în stratosferă, lunecarea de albatros în nemăr-

ginirea în centrul căreia era el. Pentru el existau acele universuri, îl așteptau, odată vor fi ale lui. Trebuia să strîngă din dinți, să îndure monotonia zborurilor, mereu aceleași, să forțeze mîna Pachidermului pentru calificative pe care să-și întemeieze argumentele către forurile de decizie — asta era cumplit, că destinul lui, aspirațiile lui, talentul și vocația lui depindeau de niște foruri... Și mai trebuia să se resemneze cu compania celor doi.

Care o fi chestia adevărată cu Prăjină? Poate că Pachidermul voia să facă **mișto** de el. **A plecat fraierul să calce aerul...** Nu se mai abținu:

— Și totuși, am dreptul să știu ce se întîmplă. Mi se pare că și eu pilotez drăcia aia care se vrea avion.

— Deci nu vrei să dormi, constată comandantul. Bineee... Pustiule, nu-mi place să mă repet. Nu se întîmplă nimic deosebit. Nichi zboară.

— Lăsați-vă de glume! rosti, plîngăreț și a ceartă, Pustiul. Și dacă e așa cum ziceți, Pră... nea Nichi e somnambul. O să raportez la bază.

— O să-ți vezi de treaba ta! Pachidermul nu-și ieșea ușor din felul lui de a fi. Ăia știu povestea.

— Nu știu. Sau nu le pasă, poate. Nu ei se dau pe mîna lui.

Pachidermul se mișcă, îl prinse iar de umăr, îl strîngea ca într-o menghină cu labele lui.

— Gura, mucosule! șuieră. Raportează și la tatăl bazei dacă vrei. Dar acum, abține-te! Clar?

Pustiul nu răspunse. Nu-și mai lua ochii de la parbrizul prin care se contura profilul de uliu al mecanicului. Parcă omul de la postul de pilotaj înțepenise. Un hieratism antic sau o transă. Se porni din necuprinsuri o boare. Latră un cîine în sat și alții îi ținură isonul. Departe, trepida un motor de tractor. Alte și alte zvonuri, difuze, umpleau noaptea. De ce-și închipuise cîmpia adormită?

— Cum să zboare?! se miră.

— Nichi zboară, îl încredință Pachidermul. Apoi, după o pauză. Ferice de tine, băiete.

— Ferice, îl îngînă, tot plîngăreț și a ceartă. Ce fericire!

— Ai mansa în mînă. Înțelegi, ai mansa în mînă. O mansă, oricare, de pe orice aparat, este o mansă. Să nu uiți asta niciodată! El nu o are.

— Ce l-a oprit să se facă pilot?

Nu putea să conceapă că dacă vrei să fii pilot, ar fi un impediment. Dar pusese în întrebare și orgoliu. Căci nu toți cei ce se visează aripi, și zboară. Și mai pusese și o rată cu dobîndă a unei polițe. Mecanicul nu-i ierta nici o greșeală. Parcă ar fi fost un belfer. Îi arunca, uneori politicos, observațiile. Politicos, și chiar binevoitor. Ca un instructor de zbor care **le-a fumat pe toate,** dar nu vrea să facă ostentativ caz de ce știe și ține la elevii lui. Pustiul gîndea că Prăjină, de cînd meșterea la avioane și **se învîrtea printre aviatori, prinsese niște șpiluri și i le servea.**

— De fapt, n-ai de unde să știi, admise Pachidermul. A fost pilot. Adjutant. Unul din cei mai buni. Știi, adjutanții nu erau mai prejos decît ofițerii. Asta și ca meserie, și ca ținută. Istoria aviației noastre ar fi mai săracă, mult mai săracă, dacă n-ar fi fost adjutanții.

Lucrurile, în ce-l privea pe mecanic, începeau să se mai limpezească. Sau dacă nu să se limpezească, oricum, să capete un fir în jurul căruia să se rînduiască într-o posibilă logică. Mai rămîneau însă destule de lămurit. Probabil că și în cazul lui se petrecuse una din dramele despre care se vorbea în școală, însoțite de comentarii apropo de soartă, de șanse și neșanse, de vremuri. Pustiului îi păru rău de cele spuse mai înainte, nu numai gratuite, dar și malițioase. Nu putea însă să dea înapoi ca un elev prins că a copiat.

— Chiar dintre cei mai buni? îl zgîndări el pe comandant.

— Cînd tu te jucai cu puțoii de seama ta, Nichi... Pachidermul nu-și termină fraza. Să-i întrebi pe cei din leatul meu.

— O să-i întreb.

Într-adevăr, avea să-i întrebe, dacă n-o să uite noaptea asta sau dacă Pachidermul îi va povesti tot ce era de povestit. Chiar în clipa cînd dăduse replica de adineauri stabilise o legătură între numele mecanicului, Nicolae Dumitrescu, și una din întîmplările evocate de instructori și de tehnicii bătrîni la un **pahar de vorbă,** în școală sau pe vreun aerodrom. Pe cît de reale în datele lor, ziua, luna, anul, locul, împrejurările, pe cît de încărcate de ceva legendar, ca o viziune în ceața depărtărilor. Undeva, în Ardeal, în văzduhul toamnei cu marșuri uimitoare prin zloate, peste munți și ape și podișuri, cu mii de răniți și morți, cu infinit mai multe mii de săvîrșiri ale datoriei, doi piloți se înfruntaseră în văzduhul plumburiu cu trei Masserschmidt-uri. De la distanță, superbă geometrie aeriană epuizînd toate figurile euclidiene. Acolo, însă, luptă ca orice luptă. Învingi sau ești învins. Doborîră două aparate inamice care, mugind și fumegînd, se prăbușiră zguduind pămîntul. Dar și un IAR își frînse zborul. Sub el se învolbură și înflori mătasea unei parașute. Legănată de vînt, se prelinse ca o păpădie în voia curenților spre o mirişte de culoarea mucegaiului peste care nu mai apucase să treacă plugul ogorîtului, în spatele liniilor dușmane. Către punctul de impact se desenară, ca în desenele naive cu păsări, grupele de captură. Atunci, celălat IAR, deși cu cel de al treilea Messerschmidt în coada lui, plonjă din înalturi, se așternu într-o aterizare zdrumicată și scurtă, opri lîngă pilotul ce se desprindea din chingile parașutei, îl absorbi înlăuntrul său și, în plinul rafalelor grupelor de captură, decolă și se înșurubă în azimutul ce-l ducea spre cel mai apropiat aerodrom amic. Pilotul ce-și salvase camaradul de la captivitate se numea Nicolae Dumitrescu. Deci Nichi fusese. Pră... Dar celălalt? Firește, își lămuri Pustiul, cert, ca și cum numai așa se putea explica relația dintre cei doi, celălalt fusese Pachidermul.

— Pe dumneavoastră v-a salvat atunci, precis.

Comandantul nu socoti necesar să confirme. Doar îl mai îmboldi:

— Hai, fă nani!

— Mai slăbiți-mă cu dădăceala, se revoltă Pustiul. Tot aud ce vîrste ferice sînt copilăria,

adolescența, tinerețea. Care ferice? O tutelă nesfîrșită. Oricine se consideră îndreptățit să-ți servească lecții și să-ți instituie tabuuri. Vîrstele astea ferice sînt ale păpușilor. Cu care se joacă maturii. În lipsă de alte ocupații.

— N-am băgat de seamă să te fi călcat cineva pe coadă, spuse comandantul.

— Cred că nu e cinstit să-mi ascundeți... Pușiul se poticni. Formăm o echipă, încercă el un alt mod de explicație. Trebuie să ne cunoaștem.

— Vrei profesii de credință?

— Vreau să știu ce-i cu nea Nichi. Și cu dumneavoastră. Cum a ajuns el din pilot, mecanic, dumneavoastră de la aviația militară la utilitară, ce-i cu aiureala asta, că nea Nichi **zboară...** Nu-mi închipui că cer prea mult. Că e vreun secret ce nu trebuie deconspirat.

— Poate ai dreptate, fu de acord comandantul. Nu-i nici un secret. Făcu o pauză. Măi, Pușiu, e mai ușor să treci prin niște întîmplări decît să le povestești. Dacă nu-ți plac melodramele și romanțele, nu le oferi altora. Și chestia e că orice fapt cît de cît mai cîș poate să apară în lumina asta. Dar dacă insiști...

Într-adevar, el fusese cel salvat de adjutantul Nicolae Dumitrescu. Își impusese sieși să nu se mai despartă de el. Nu ca un act de recunoștință, sau nu neapărat ca un act de recunoștință, ci ca o nevoie de a fi alături de un ins care îți dezvăluie ceva din frumusețea omului și, prin aceasta, a vieții. Era război și războiul te satură de urîtul din om și din viața, într-o singură zi te satură pentru o întreaga existență. Au fost, cît a mai ținut campania, Castor și Polux. La fel au fost după aceea, în anii cînd totul era ca un vîrtej, totul se schimba și se schimba atît de repede, atît de amestecat și intens, încît parcă ai fi fost într-un sprint de o sută de metri care nu se mai sfîrșea. Trăiai cu sufletul la gură și uitai de tine. Nici el, nici Nichi n-au avut **probleme** în anii aceia. N-au avut decît probleme în sensul că oameni cu care s-ar fi mîndrit orice aviație au fost eliminați din rînduri pentru motive care nu țineau nici de probitate, nici de meserie, nici de atașament patriotic. O vorbă în doi peri. O rubedenie. O calomnie. Trebuiseră să strîngă din dinți. Mai presus de orice, era nevoie de a fi ostași ai cerului. Nichi a devenit ofițer. Au zburat, amîndoi, alte și alte avioane. Au trecut printre primii pe reactoare. Au fost ani frumoși. Ca o întrecere cu spațiul, cu timpul, cu tine însuți. Aproape că dispare mobilul, trăiești numai încordarea întrecerii, din care-ți vine bucuria **de a exista și a putea,** și trăiești speranța că mîine va fi încă ceva care să te umple de tine și de toate. Trebuiau

Pictură de Ion Țarălungă

să fie aduse nu peste mult timp supersonicele... Nichi n-a mai apucat să le zboare. Inapt medical. Inima. Nici măcar într-un planor nu mai avea voie să urce. A fost ca și cum s-ar fi prăbușit. Mai rău. Cînd te prăbușești, atunci măcar este ultimul tău traiect. Ultimul picaj. Tot o înaripare. În sens invers, dar înaripare. A vrut să plece din aviație, undeva unde să-și poată înmormînta dorurile, durerile, amintirile. Dar nu poți fugi de tine și oriunde ai cerul deasupra ta, cerul care să te răscolească, pentru că în el sînt toate chemările. N-ai unde să te duci, i-a spus Pachidermul, aici ai măcar o prietenie și dacă o prietenie te poate ajuta, oricum... S-a recalificat mecanic. Pregătea avioanele pentru alții. Într-un fel zbura cu aceia. Devenise irascibil, pîndea orice greșeală și cînd vinovatul ateriza, tăbăra asupra lui cu acuze și injurături. Îl suportau tot mai greu. Oameni tineri, altă generație, alte înțelegeri ale lucrurilor. Ia-i mai cu binișorul, l-a rugat Pachidermul. Au nevoie de încredere, dacă n-au încredere în ei o să țină mansa ca un făcăleț... Dar eu, i-a răspuns, eu ce mai am? Nici nădejdea n-o mai am... Și de ce să cășuni pe ei?... Ei sînt călare pe șansă, să știe să se țină bine în șa... Totuși, ai grijă, Nichi... Eu am terminat-o cu grijile. Și cu speranțele am terminat.

— Cînd a spus asta, că a terminat și cu speranțele, își întrerupse Pachidermul povestirea, parcă mi-a venit să plîng, dacă aș fi putut, aș fi plîns, dar eu nu plîng, fire nenorocită. Speranța e un drum în fața ta. Mergi și mergi pe el și aștepți să se petreacă ceva ce-ți dorești. Cu cît e mai lung drumul, cu atît ai pentru ce să exiști, dacă înțelegi ce vreau să zic. Dar chiar și cînd mai rămîne doar un pas, încă e bine. Cînd drumul ăsta se înfundă, gata. Cobori în regn.

Dincolo de meditația destul de comună, răzbătea un sunet tînguitor. Parcă ar vorbi despre el, nu despre Prăjină, își spuse Pușiul. Precis că are și el nostalgia a ceea ce a fost. De ce o fi plecat din aviația militară?

— ...Nichi, i-am zis, continuă Pachidermul, fără speranțe nu ține figura. Trebuie să te agăți de un vis... Ce vis?... Oricare. Visele sînt infinit mai multe decît stelele. Oricare, Nichi... Dintre visele alea, cîte pot fi, eu nu am de ales decît unul, dar ăla mi-e interzis. Nu-ți mai bate capul tu pentru mine.

Pachidermul trecuse pe supersonic. Nichi își însușise, ca tehnic, noua generație de motoare. Știa supersonicul mai bine decît ce avea prin buzunare. Și mai bine decît tipul care-l concepuse și decît colectivul care-l proiectase. Îl știa și ca mecanic, și ca pilot. Cu ură spumega pentru fiecare inadvertență în manevrarea aparatelor. Unul i-a tăiat macaroana, cum nu reușiseră șefii, unul care se îngălbenea și se înverzea cînd trebuia să facă încă o dublă: Mă, nea Nichi, dacă ești așa zmeu, de ce nu-l zbori dumneata? Prăjină se scofîlcise, se gheboșase. De atunci, nu mai scotea un cuvînt cuvînt. Doar monosilabe. Dar odată, Pachidermul îl găsise în carlinga unui supersonic. Lucra ca și cum ar fi fost în misiune, între cer și pămînt... Ce faci, Nichi?... Zbor... Cum zbori?!... Scot din el tot ce poate da. Uzină și pasăre... Măi Nichi... Lasă-mă!... Te las, dar ... Asta-i visul meu și speranța mea. Tu ai zis-o! Lasă-mă în sărăcia mea... Nu-i bine, Nichi... De mult nu mai e bine. Știi, parcă fac contactele, comunic cu zebra, rulez, gonesc, gonesc, mă desprind, cabrez, mă înfig în cer. Nici nu-mi dau seama de ce mă înfig în cer... Nichi, nu trebuie... Habar n-avem de ce trebuie și de ce nu trebuie... Ai fost... adică ești... am fost pilot. De ce n-aș mai fi?

Pachidermul se îngrozise. Odată și odată, Nichi nu se va mai controla. Își ceruse mutarea la aviația utilitară, în stagiul lui se adunaseră destule ca să-și motiveze raportul și presase și pentru trecerea lui Nichi tot acolo... Mi-ai făcut-o, îi reproșase Prăjină... Și mie mi-am făcut-o, i-a răspuns.

La utilitară erau adesea împreună sus... Vrei mansa? îl întreba Pachidermul... Nu, mulțumesc, asta ar fi ca dragostea cu prezervativ... Dar uneori, noaptea... ca și acum...

— Asta, Pușiule, încheie comandantul. Un story à la două orfeline. Tu ai vrut-o! Acum, nani!

Da, cam **melo** povestea, gîndi Pușiul. Lui nu i se putea întîmpla ceva de genul ăsta. Și de ce nu i se putea întîmpla? Și de ce tot îl bîrîia Pachidermul cu nani-nani? Sînt miliarde de vise, dar sînt și miliarde de întrebări într-o noapte ca asta.

— Și dacă odată, cînd visează și speră acolo, în carlingă, o să zboare, nu în imaginație?

— Poate o să zboare, șopti grav Pachidermul.

— Și?...

— Ce și?... Fă-te măcar că dormi, Pușiule! Uite, Nichi **a aterizat și a adus aparatul la punct.**

Pușiul ascultă, cu ochii închiși, pașii mecanicului care se apropia. Îi simți prezența, cum se oprește, cum își caută culcușul, cum se așază în marginea așternutului de pături și-și aprinde o țigară și trage adînc primul fum. Se înfioară ca în copilărie cînd bunica îl adormea cu un basm și el trăia tot ce trăiau personajele basmului. Și-și spunea că în liniștea unei nopți de vară se pot petrece fel de fel de întîmplări asemenea basmelor. Și se gîndea la zborurile lui din dimineața care avea să se nască peste cîteva ore, cînd roua va străluci în iarbă, și la celelalte, din alte dimineți, din alte zile, din alte nopți, zborurile lui. Se gîndea la ele cu o bucurie cît infinitul și cu o strîngere de inimă.

■ GHEORGHE BEJANCU

POIROT şi cu mine aveam o mulţime de prieteni şi cunoştinţe cu care ne întîlneam ocazional. Printre aceştia se afla şi un medic, dr. Hawker, care locuia în vecinătate. Era un înfocat admirator al calităţilor geniale ale lui Poirot şi uneori, seara, îşi mai băga capul pe uşa noastră.

Într-o seară, la începutul lui iunie, a venit la noi în jurul orei opt şi jumătate şi nu peste mult timp ne aflam în plină discuţie pe o temă de senzaţie: arsenicul, otrava cea mai des folosită de criminali. După mai bine de un sfert de oră, uşa camerei noastre a fost deschisă cu violenţă, iar în cameră se năpusti o persoană feminină, agitată la maximum.

— Oh, doctore, este un caz urgent! Un glas îngrozitor! Simt că-mi pierd minţile!

Era menajera doctorului Hawker, miss Rider. Medicul era burlac şi locuia la cîteva străzi de noi într-o casă sumbră, veche. Altădată atît de calmă, miss Rider părea complet pierdută.

coborî îl luă din scurt pe liftierul în uniformă:

— Apartamentul unsprezece. Contele Foscatini. Acolo a avut loc un accident, după cîte am auzit!

Omul îl privi uluit.

— Este pentru prima oară cînd aud aşa ceva. Domnul Graves, valetul contelui Foscatini, a ieşit acum o jumătate de oră şi nu a spus nimic.

— Contele este singur în locuinţa sa?

— Nu, domnule, mai sînt doi domni la masă.

— Cum arată oamenii ăştia? am întrebat înfrigurat.

Eram deja în lift şi urcam rapid spre etajul doi.

— De fapt eu nu i-am văzut, domnule, dar domnul Graves mi-a spus că sînt străini.

Liftierul trase grilajul de fier al liftului şi am ieşit pe palier. Numărul unsprezece era chiar în faţa noastră. Doctorul sună. Am auzit soneria, dar nu ne-a deschis nimeni. Mr. Hawker sună de mai multe ori, una după alta, dar... nimic.

AVENTURA GENTILOMULUI ITALIAN

de Agatha Christie

— Despre ce glas îngrozitor este vorba? Cine e şi ce s-a întîmplat?

— La telefon, doctore. Am ridicat receptorul şi o voce striga: „Ajutor! doctore, ajutor! M-au ucis!" Apoi glasul a devenit foarte slab. Cine este acolo? am întrebat. Cine-i la aparat?! Am mai auzit doar o şoaptă: „Foscatini — sau ceva asemănător — Regent's Court".

Doctorul izbucni consternat:

— Contele Foscatini! El locuieşte la Regent's Court! Trebuie să plec imediat acolo. Ce s-o fi întîmplat, oare?!

— Un pacient de-al dumneavoastră? întrebă Poirot.

— S-a îmbolnăvit uşor cu cîteva săptămîni în urmă şi l-am îngrijit cu acest prilej. Este italian, dar vorbeşte perfect englezeşte. Va trebui, deci, să-mi iau rămas bun de la dumneavoastră, dacă nu cumva...

Ezită cîteva clipe.

— Ştiu ce vreţi să spuneţi, interveni Poirot zîmbind. Vă voi însoţi cu plăcere. Hastings, vă rog procuraţi-ne un taxi.

De cele mai multe ori durează o veşnicie pînă găseşti un taxi — mai ales cînd eşti grăbit — dar în cele din urmă am găsit unul şi ne-am pus în mişcare în direcţia Regent's Court. Acesta era un nou bloc de locuinţe în apropierea străzii St. Johns Wood. Ridicat nu de mult, imobilul era prevăzut cu cele mai noi realizări în domeniul construcţiei de locuinţe.

În hol nu era nimeni. Doctorul apăsă cu nerăbdare pe butonul liftului şi de îndată ce acesta

— Mă-ngrijorează, mormăi doctorul.

Se răsuci şi i se adresă din nou liftierului:

— Mai există vreo cheie?

— Da, jos, în camera portarului.

— Vă rog să o aduceţi şi — mă ascultaţi, nu-i aşa? — anunţaţi şi poliţia.

Poirot făcu un gest aprobator.

Omul se întoarse repede. O dată cu el sosi şi intendentul.

— Sînteţi amabili să-mi spuneţi, domnii mei, ce să însemne toate acestea? se interesă acesta rezervat.

— Desigur. Am primit un telefon din partea contelui Foscatini, a fost atacat şi acum e pe moarte. Trebuie să înţelegeţi că nu avem voie să pierdem timpul, dacă nu cumva e deja prea tîrziu.

Administratorul deschise uşa şi am intrat în casă. Am ajuns la început într-un coridor îngust. În dreapta era o uşă întredeschisă. Administratorul dădu din cap spre uşă şi zise:

— Sufrageria.

Dr. Hawker intră primul. Masa rotundă din mijlocul încăperii încă nu era strînsă; trei scaune erau împinse înapoi din dreptul mesei; totul părea ca şi cum mesenii s-ar fi ridicat nu de mult. În colţ, în dreapta căminului se afla un birou masiv. Înapoia acestuia şedea un om. Mort. Mîna sa dreaptă era încleştată pe receptorul telefonului. Omul primise o formidabilă lovitură în cap de la spate şi se prăbuşise în faţă. Arma cu care fusese lovit nu trebuia căutată. Pe birou se afla o statuetă de marmură al carei soclu era năclăit de sînge.

Cercetarea nu luă mult timp.

— E mort, spuse dr. Hawker. Se pare că a decedat imediat după primirea loviturii. Mă mir ca a fost totuși în stare să telefoneze. Bine ar fi dacă nu ne-am atinge de el pînă nu vine poliția.

Spre indignarea intendentului, ne-am uitat prin toată locuința. Desigur, fără rezultat. Ne-am înapoiat în sufragerie. Poirot nu ne-a însoțit în turul nostru prin apartament. Rămăsese în fața mesei rotunde de mahon frumos lustruite și o privea scrutător. În mijlocul acesteia se afla o vază cu trandafiri. Sub fiecare tacîm se afla un șervet alb triunghiular. Fructiera și cele trei farfurii pentru desert păreau neatinse. Toți trei bărbații băuseră cafea. Resturile din cești lăsau să se deducă faptul că doi băuseră cafea simplă, iar unul cafea cu lapte. Cei trei bărbați consumaseră Porto; nu prea mult, căci sticla era pe jumătate plină. Unul fumase trabuc, iar ceilalți doi țigări. Setul pentru fumat, din argint, era deschis pe masă.

Am înregistrat toate aceste date, dar nu mi s-au părut deosebit de importante. Nu știam de ce a examinat Poirot atît de amănunțit masa. În cele din urmă l-am întrebat.

— Mon ami, mi-a răspuns, treceți cu vederea, ca de fiecare dată, tocmai ce este mai important. Mă uit după ceva invizibil.

— Adică după ce?

— Caut o greșeală — o foarte mică greșeală — pe care au săvîrșit-o ucigașii.

Se repezi spre micuța bucătărie, privi înăuntru și scuturâ capul.

— Monsieur, se adresă intendentului, unde se pregătește mîncarea în această casă?

Intendentul se îndreptă spre o mică ușă din perete.

— Aici este un lift de bucătărie, explică acesta. Sus de tot, la ultimul etaj al blocului, se află bucătăria. Masa se comandă telefonic și mîncarea se trimite în apartamente cu ajutorul liftului, fel după fel. La sfîrșit vesela murdară se trimite din nou sus. Blocul a fost construit special pentru chiriași care nu vor să gătească și care astfel nu sînt obligați să servească masa la restaurant.

Poirot dădu din cap afirmativ.

— Deci vesela soseste de sus, de la bucătărie. Îmi permiteți să urc pînă acolo?

— Dacă doriți, cu plăcere! Roberts, liftierul, va va conduce pînă acolo, dar mi-e teamă că veți găsi puține lucruri care ar putea să vă fie de folos. Sînt sigur că, la ora aceasta, toată vesela murdară este deja spălată și la locul ei.

Poirot rămase neclintit în hotărîrea sa. Am urcat în bucătărie și ne-am adresat ospătarului care luase comanda de la apartamentul unsprezece.

— Comanda a fost un menu à la carte, pentru trei persoane, explică acesta; supă Julienne, Filé de Sole normandian, biftec cu sufleu de orez. Cînd a fost făcută? Cred că pe la ora opt. Nu! Mi-e teamă că vesela este de mult spălată... din nefericire. Vă gîndiți desigur la amprente...

— Nu-i vorba numai de aceasta, răspunse Poirot cu un zîmbet enigmatic. Mai mult și mai mult mă interesează pofta de mîncare a contelui Foscatini: A consumat din fiecare fel?

— Da, dar, desigur, nu vă pot spune cît. Farfuriile toate erau murdare, iar platourile goale, adică... goale cu excepția platoului cu sufleu de orez. A rămas cam mult sufleu neconsumat.

— Ah... făcu Poirot, și păru mulțumit cu cele aflate.

După revenirea noastră în apartament îmi spuse cu glas scăzut:

— Se pare că omul nostru are stil.

— Vă gîndiți la asasin sau la contele Foscatini?

— Contele... era, fără îndoială, un om ordonat. După ce a cerut ajutor prin telefon și a anunțat apropiatul său sfîrșit, a pus, grijuliu, receptorul din nou în furcă.

M-am uitat stupefiat la Poirot. Dintr-o dată cuvintele și investigațiile sale din bucătărie nu mi se părură atît de absurde.

— Vă gîndiți la otravă? șoptii. Lovitura în cap a fost aplicată doar pentru a induce în eroare?

Poirot se mulțumi doar să zîmbească.

În apartament ne întîmpinară un inspector de poliție și doi polițiști. Inspectorul nu părea prea bucuros de prezența noastră, dar după ce Poirot aminti așa... din întîmplare, de prietenul său, inspectorul Japp de la Scotland Yard, acesta tolera

PROZĂ „SF"

CEȚATEA PIERDUTĂ

Întîmplarea pe care vreau să v-o povestesc a avut loc demult, pe vremea cînd abia îmi terminasem studiile. Poate ea nu este atît de importantă, ba chiar o veți considera plicticoasă, însă amintirea mea a păstrat-o ca pe un fapt cu totul deosebit, ca pe unul dintre acele stranii (și aparent nesemnificative) amănunte (ori momente, dacă vreți) care rămîn timp îndelung în amintire, la fel de vii, fără ca noi înșine să ne putem explica prin ce ciudat mecanism memoria ni le păstrează intacte și ni le restituie peste ani (ori chiar peste o întreagă viață), în timp ce lucruri cu mult mai importante și mai demne de a fi reținute cad în uitare...

Era prin '75, abia terminasem examenele cînd, spre surprinderea mea, am primit invitația de a participa la o expediție științifică internațională, în partea de nord a Chinei. Am acceptat...

Expediția a pornit din Beijing, a străbătut Munții Shanxi și, după unele cercetări geologice făcute pe Platoul de loess, s-a îndreptat către orașul Wuwei, de la marginea deșertului Alașan.

În dotarea expediției intra, între altele, și un aparat de zbor, un IL-4 cu trei locuri, deosebit de rapid, avînd partea din față a cupolei tran-

PERSIDA FOLESCU : Drumul Mocrinului

cu mai multă înțelegere prezența persoanelor străine din preajmă.

A fost, de altfel, bine că am rămas pe loc, căci după cinci minute năvăli în cameră un bărbat cu sufletul la gură. Era Graves, valetul decedatului conte Foscatini. Ne-a relatat o poveste senzațională.

Cu o zi înainte, dimineața, au apărut doi domni și s-au interesat de conte. Erau italieni și cel mai în vîrstă dintre ei, un bărbat în jur de patruzeci de ani, s-a și prezentat: signor Ascanio. Cel tînăr era îmbrăcat elegant și nu părea să aibă mai mult de douăzeci și cinci de ani.

După toate aparențele, contele Foscatini se aștepta la vizită și îl trimisese pe Graves, dîndu-i o treabă oarecare.

Ajungînd aici, valetul făcu o mică pauză și ezită în continuarea povestirii. După cîteva clipe adăugă, cu reținere, că de fapt nu plecase imediat; fiind curios, a căutat să afle mai multe despre cei doi vizitatori.

Din păcate, discuțiile s-au purtat cu glas atît de scăzut încît la început nu a putut auzi nimic. În cele din urmă glasurile se înfierbîntaseră iar cel care pîndea de după ușă a putut deslușI că se discută despre bani. Îl auzise pe conte spunînd:

— Acum nu am timp să discut mai multe cu dumneavoastră, domnii mei, dar dacă mîine seară la opt veți binevoi să serviți masa cu mine, vom putea continua...

După această frază, pentru a nu fi prins trăgînd cu urechea, Graves părăsi apartamentul.

În următoarea seară cei doi domni apărură cu punctualitate, la ora opt fix. În timpul mesei s-au întreținut pe diverse teme: politică, vreme, teatru. După ce Graves a adus vinul — s-a băut Porto — și a servit cafeaua, contele i-a comunicat că în continuare este liber.

— Era un lucru obișnuit cînd avea musafiri? întrebă inspectorul.

— Nu, domnule. Acesta a fost de altfel motivul care m-a făcut să cred că era vorba de o afacere neobișnuită.

Aceasta a fost povestea lui Graves.

sparentă iar cea dinspre spate din metal, cu uși de o parte și de alta, prevăzute cu hublouri.

Expediția trebuia să facă prospecțiuni geologice în deșertul Alașan și, printre altele, să procedeze la o minuțioasă ridicare cartografică a reliefului din zonă.

Ne-am stabilit baza în apropierea unuia dintre rarele lacuri din largul deșertului. Zilele se scurgeau încet, toride, nopțile erau răcoroase. Munca se desfășura după un plan bine stabilit, în care perioadele de lucru alternau cu cele de odihnă. Eram cu toții rupți de lume și numai din cînd în cînd ascultam emisiunile radio. S-au scurs astfel cîteva săptămîni bune, răstimp în care mi-am dus la capăt în întregime sarcinile care-mi reveneau. Mă împrietenisem cu toți ceilalți, în special cu Cheng Da, coleg de „breaslă", geolog ca și mine, și cu Ting, pilotul expediției. Într-o zi îi văd pe amîndoi venind către mine cu un aer misterios:

— Vrei să mergi cu noi către Hora-Hota? E o regiune puțin cunoscută și deocebit de interesantă.

— Hora-Hota? am întrebat eu nedumerit.

— Da, a răspuns Ting, e o oază micuță, către granița cu Mongolia. Se spune că ar exista pe acolo fosile de dinozauri. Mulți povestesc lucruri ciudate despre locurile acelea.

Am privit cerul limpede al dimineții — era albastru și senin, soarele ardea. Era miercuri, ziua mea liberă... Totul părea prielnic unei excursii — nu aveam nimic important de făcut. Am zîmbit:

— Dacă ziceți voi, să mergem!

Peste puțin timp IL-ul nostru, în care încărcaserăm numeroase aparate de cercetare, lua înălțime. Cheng Da stătea în față, în dreapta pilotului, eu în spatele lor, pe al treilea fotoliu. Cheng se bucura ca un copil, rîdea și-i ta-

Valetul a părăsit apartamentul după ora opt și jumătate, a întîlnit un prieten, pe care l-a condus pînă la Metropolitan Music Hall din Edgware Road.

Nimeni nu i-a văzut pe cei doi părăsind apartamentul, dar momentul crimei s-a putut stabili cu precizie. Printr-o mișcare convulsivă a brațelor, contele aruncase pe jos un mic ceas, care se aflase pe birou; arătătoarele oprite indicau ora opt și patruzeci și șapte de minute. Ora coincidea cu apelul telefonic recepționat de miss Rider.

Medicul legist cercetă cadavrul și apoi îl așeză pe canapea. Cu acest prilej i-am văzut, în sfîrșit, și fața: ten măsliniu, nas lung, barbă neagră, stufoasă, buze roșii. Nu era o față prea simpatică.

— Bine, rosti inspectorul închizîndu-și caietul de notițe. Cazul pare destul de clar. Trebuie să-l găsim pe acest signor Ascanio. Poate dăm de adresa lui în agenda victimei.

După cum remarcase și Poirot, defunctul conte Foscatini fusese un om foarte ordonat. Cu litere mici și regulate, în agendă era notat: signor Paolo Ascanio, Grosvenor Hotel.

Inspectorul se apucă să formeze un număr de telefon și după un timp se răsuci spre noi rînjind.

— Am sunat la timp. Gentlemanul nostru tocmai se pregătea să prindă trenul pentru feribotul spre continent... Ei bine, domnilor, aceasta-i tot ce am putut face în acest apartament. O poveste urîtă, dar... fără echivoc. Probabil unul din cazurile în legătură cu mafia italiană.

La scurt timp după aceasta ne aflam deja în lift. Doctorul Hawker era complet răscolit.

— Ca începutul unui roman, nu-i așa? Formidabil! N-aș fi crezut, dacă aș fi citit cele întîmplate.

Poirot tăcuse tot timpul. Toată seara fusese extrem de preocupat și abia dacă mormăi cîteva cuvinte ininteligibile.

— Ei, ce zice maestrul detectiv?! întrebă dr. Hawker bătîndu-l ușor pe spate. De această dată nu a găsit nimic pentru celulele materiei sale cenușii?!

— Credeți că nu?

— Ați remarcat totuși ceva deosebit?

— Ei da, de exemplu fereastra.

— Fereastra? După cîte-mi amintesc era închisă. Nimeni n-a putut intra sau ieși pe acolo. Precis! Îmi amintesc foarte bine!

— Sînteți chiar atît de sigur?

Doctorul păru descumpănit, iar Poirot se grăbi să explice.

— Ați observat draperiile? Nu erau trase, ori aceasta reprezintă un element important. Al doilea punct îl reprezintă... cafeaua. Era prea neagră. Cafeaua era prea neagră... da, da...

— Ce vreți să spuneți cu toate acestea?

— Foarte neagră, repetă Poirot. Și apoi să nu uităm că din sufleul de orez s-a consumat foarte puțin. Ce concluzii putem trage de aici?

— Vreți să mă păcăliți?

— Nici pe departe! Nu am această intenție și în acest sens Hastings știe prea bine că spun adevărul.

— Cu toate acestea nici mie nu-mi e clar unde vreți să ajungeți, am intervenit și eu. Doar nu îl bănuiți pe valet! Poate fi un complice al mafioților? El să fi pus otrava în cafea? Alibiul său nu va fi verificat?

— Fără îndoială că da, prietene, dar pe mine mă interesează alibiul lui signor Ascanio.

— Credeți că are un alibi?

— Este tocmai ceea ce mă preocupă cel mai mult. De fapt nu am nici o îndoială că, în curînd, se va face lumină și în această problemă.

A doua zi dimineața am aflat noutățile din ziarul „Daily Newsmanager".

Signor Ascanio fusese arestat și pus sub acuzație pentru uciderea contelui Foscatini. La arestarea sa a mințit că nu îl cunoaște pe conte și a declarat că nu a fost în Regent's Court, nici în seara crimei și nici în dimineața zilei precedente. Bărbatul cel tînăr nu a putut fi găsit nicăieri. Signor Ascanio sosise singur la hotelul Grosvenor, cu două zile înainte de înfăptuirea crimei. Toate încercările de a da de urma celui de-al doilea

PROZĂ „SF"

china prin radio pe cei de jos, de la bază.

Mă mulțumeam să privesc întinderile nesfîrșite. Cei care aud de deșerturile mongole ori chineze sînt tentați, evident, să compare aceste locuri cu întinderile pustii de nisip ale Saharei, fără să știe că este vorba aici despre cu totul altceva. Căci aceste „deșerturi" sînt imense „împărății" ale stepei, acoperite cu ierburi înalte, pustii, într-adevăr, dacă ne gîndim că nu sînt locuite de oameni, dar avînd o bogată faună specifică. Numai în foarte mică măsură ele sînt acoperite cu nisipuri ca în imaginile clasice ale deșerturilor africane.

Ne îndreptam spre nord în linie dreaptă. Altimetrul indica 2 500 de metri înălțime și Ting trecuse comanda pe pilotul automat. Discutam toți trei cu însuflețire în chinezește (învățasem să vorbesc limba în facultate, cu un coleg chinez), făcînd adnotări pe marginea celor observate, cînd am observat că, dintr-o dată, cerul se întunecă brusc.

— Se pregătește de furtună! a spus Ting.

— Ne ridicăm?

— Nu încă, am primit eu răspuns, mai așteptăm puțin, să vedem despre ce este vorba.

Am zburat așa timp de cîteva minute. Neguri dese veneau din ce în ce mai compacte asupra noastră. În cabină se lăsase o zăpușeală insuportabilă.

Deodată, o răbufnire violentă de furtună izbi avionul de jos în sus cu o forță înspăimîntătoare. Acul altimetrului sări la 3 000.

Ting trase maneta de gaze spre el, reducînd accelerația. Avea fața palidă, încordată.

— Ce se întîmplă? am întrebat, cuprins de îngrijorare.

— Atenție, l-am auzit, sîntem în mijlocul unei ciudate furtuni de nisip.

— Întoarce-te! țipă Cheng în urechea lui.

— Paloniere le s-au blocat!

bărbat eşuaseră.

În cele din urmă signor Ascanio a trebuit să fie scos de sub acuzare, căci la poliţie s-a prezentat însuşi ambasadorul italian, care a confirmat că în seara cu pricina, între orele opt şi nouă, signor Ascanio a fost împreună cu el în sediul ambasadei. Acuzatul a fost eliberat, dar, desigur, mulţi au continuat să creadă că a fost vorba de o crimă politică muşamalizată cu grijă.

Poirot a urmărit chestiunea cu mult interes. Cu toate acestea am rămas extrem de surprins cînd, într-o dimineaţă, mi-a comunicat că la ora unsprezece ne va vizita însuşi signor Ascanio.

— Doreşte un sfat de la dumneavoastră?

— Nicidecum, Hastings. Eu sînt cel care doreşte să-l vadă!

— Dar pentru ce?

— Pentru crima de la Regent's Court.

— Vreţi să-i demonstraţi că totuşi el a comis-o?

— Gîndiţi-vă bine, Hastings! Încercaţi să vă puneţi judecata sănătoasă în funcţiune. Ah, se aude soneria... este precis prietenul nostru.

La scurt timp după aceasta apăru signor Ascanio, un bărbat mic de statură, subţirel, cu ochi bănuitori. Rămase în picioare şi privi cu suspiciune cînd la unul, cînd la altul.

— Monsieur Poirot?

Micuţul meu prieten se bătu pe piept.

— Luaţi loc, signor. Aţi primit scrisoarea mea, nu-i aşa? Sînt hotărît să dau de capătul acestei afaceri misterioase. Mă veţi putea ajuta în lămurirea unor chestiuni minore. Lăsaţi-mă să încep! Aţi vizitat pe contele Foscatini însoţit de un prieten, în dimineaţa zilei de nouă...

Italianul făcu o mină supărată.

— Nu am făcut aşa ceva. Am jurat în faţa tribunalului că...

— Precisement, dar am senzaţia, totuşi, că aţi jurat strîmb...

— Mă ameninţaţi? Degeaba! Nu mă tem de dumneavoastră. Am fost declarat nevinovat.

— Desigur! Dar pentru că nu sînt un nătîng, nu vă ameninţ cu spînzurătoarea, ci cu opinia publică! Şi, după cum observ, aceste cuvinte nu prea vă sînt pe plac. De fapt am bănuit eu! Ştiţi, domnule, micile mele idei sînt foarte importante pentru mine. Singura dumneavoastră şansă este să discutaţi deschis. N-am să vă întreb cu ce misiune aţi venit în Marea Britanie. Ştiu însă că aţi sosit în mod special să-l vedeţi pe contele Foscatini.

— Nu a fost conte! mîrîi italianul.

— Chestiunea aceasta am stabilit-o deja, căci numele lui nu figurează în Gotha. De altfel n-are nici o importanţă, doar ştim că pentru un şantajist titlul de conte este adesea un element foarte util.

— Se pare că ştiţi o mulţime de lucruri! Ei bine, în acest caz, voi discuta cu dumneavoastră deschis.

— Am frămîntat şi răsfrămîntat întreaga chestiune. Nu-i aşa, signor Ascanio, că în dimineaţa de marţi, totuşi, l-aţi vizitat pe cel asasinat?

— Da, dar în seara următoare nu am fost la el. Nu mai era necesar. Vreau să vă explic cum stau lucrurile. În posesia şantajistului au ajuns o serie de documente referitoare la un om bogat şi foarte influent în Italia. Individul a cerut o sumă foarte mare pentru restituirea documentelor. În vizita efectuată m-a însoţit unul din tinerii secretari ai ambasadei. „Contele" s-a dovedit a fi totuşi mai rezonabil decît m-aş fi aşteptat; cu toate acestea, suma pe care i-am achitat-o a fost foarte mare.

— Scuzaţi-mă, în ce monedă i-aţi plătit?

— În bancnote italiene. Eu i-am dat banii, iar el mi-a dat hîrtiile compromiţătoare. Apoi nu l-am mai văzut.

— De ce nu aţi declarat toate acestea după arestarea dumneavoastră?

— În situaţia delicată în care ajunsesem, a trebuit să declin orice legătură cu acest om.

— Şi cum vă explicaţi cele petrecute în seara următoare?

— Presupun că am fost substituit de cineva. După cîte am aflat, în locuinţa contelui nu s-au

Nu pot vira!

Se făcuse aproape întuneric, afară furtuna urla dezlănţuită în toată puterea ei şi la gîndul că avionul s-ar fi putut prăbuşi am simţit fiori reci pe şira spinării. Nisipul cădea ca o ploaie măruntă, într-un foşnet continuu, pe aripile şi pe cupola IL-ului. Vîntul zgîlţîia cu furie aparatul, înclinîndu-l cînd într-o parte, cînd în cealaltă. Auzeam, ca de departe, glasul lui Ting chemînd baza prin radio:

— Baza! Baza! Aici 016! 016! Răspundeţi! Recepţie!

Manevra febril butoanele, becurile de control ale tabloului aruncau în cabină o lumină palidă.

— Cheamă aeroporturile din zonă! m-am aplecat eu spre el.

— Nu prind nimic! Am încercat!

— Ce viteză are vîntul?

— 90 de kilometri pe oră. Bate dinspre nord-vest.

— Ştii unde sîntem?

— Nu, giroscopul e avariat. Bănuiesc că ne aflăm undeva dincolo de paralela de 40 de grade, cu mult la nord de Wuwei. Furtuna ne tîrăşte cu ea în largul deşertului, spre granita cu Mongolia! Aten-

În momentul acela, avionul se înclină puternic pe o parte. Cureaua de fixare a unui trepied metalic se rupse şi, înainte ca cineva să prevadă, acesta îl izbi pe Cheng deasupra tîmplei stîngi. Geologul se lăsă moale în fotoliu, cu faţa scăldată în sînge.

Lucrurile luau o întorsătură dramatică. Fulgere uriaşe brăzdau din ce în ce mai des întunericul. La lumina unuia am întins mîna după trusa medicală de prim ajutor şi l-am pansat cum m-am priceput mai bine pe bietul Cheng.

— Profesore, treci în locul lui, a rostit în acel moment Ting. Rămîi de strajă, fără să se întoarcă. Ajută-mă! Repede! Orice clipă contează!

L-am tras în spate pe Cheng şi l-am întins cît mai

găsit bani.

Poirot îl privi cu atenție și scutură din cap.

— Ciudat, mormăi acesta. Doar avem cu toții inteligență, dar atît de puțini dintre noi o utilizăm cum trebuie. La revedere, domnule Ascanio. Afirmațiile dumneavoastră îmi par veridice. Așa mi-am imaginat și eu lucrurile. Am vrut doar să capăt confirmarea lor.

După ce și-a condus oaspetele, Poirot s-a așezat din nou în fotoliu și mi-a zîmbit.

— Ei, ce gîndește căpitanul Hastings despre acest caz?

— Eu cred că are dreptate, cineva s-a dat drept Ascanio!

— O, de ce v-a mai înzestrat bunul Dumnezeu și cu creier, mon ami! Rechemați-vă în memorie cuvintele pe care vi le-am spus la părăsirea locuinței. Ele s-au referit la draperiile care nu au fost trase! Sîntem în iunie, la ora opt este încă lumină. Pe la ora opt și jumătate începe să se întunece. Aceasta nu vă spune nimic? Mă tem că nu va veni ziua cînd veți remarca, totuși, ceva! Lăsați-mă să continui. Cafeaua era — după cum am mai spus — foarte neagră. Cafeaua neagră lasă de regulă urme pe dinți. De aici am tras concluzia că numitul conte nu a băut cafea. Cu toate acestea în toate cele trei cești erau doar resturi de cafea. De ce trebuia să pară că Foscatini a băut cafea?

Am dat din cap vizibil stînjenit.

— Vreau să vă ajut, Hastings. Ce argumente există că Ascanio și prietenul său, sau alți doi oameni care s-au dat drept aceștia, au sosit în seara respectivă în acea locuință? Nimeni nu i-a văzut sosind, nimeni nu i-a văzut plecînd. Nu avem decît declarația unui singur om și cîteva elemente de recuzită.

— Ce vreți să spuneți?

— Cuțite, furculițe și platouri goale. Ah, o idee excelentă! Graves este el hoț și un asasin, dar și un om cu metodă! El trage cu urechea privind cele discutate dimineața și își dă seama că acuzația va cădea asupra lui Ascanio. În seara următoare, la ora opt, îi spune contelui că este căutat la telefon. Foscatini se așază la birou și întinde mîna după telefon. Graves îl lovește pe la spate cu statueta de marmură, după care se duce la telefonul din bucătărie și cere o masă pentru trei persoane. Aceasta sosește! Pune masa, murdărește farfuriile, furculițele, cuțitele etc. Dar trebuie să rezolve și problema mîncării. El nu este doar un om cu un cap deștept; el are și un stomac bun, primitor. După ce mănîncă trei biftecuri, sufleul de ceai e, totuși, prea mult pentru el! Fumează un trabuc și două țigări. Totul făcut perfect! Apoi, după ce fixează arătătoarele la ora opt și patruzeci și șapte de minute, oprește ceasul izbindu-l de podea. Uită însă un singur lucru: draperiile! Dacă ar fi fost vorba de un dineu adevărat, draperiile ar fi trebuit să fie trase o dată cu lăsarea întunericului. După aceea pleacă în grabă, avînd grijă să informeze liftierul despre cei doi oaspeți ai stăpînului său. De la un telefon public cheamă medicul și imită vocea stăpînului său... murind. Ideea aceasta a fost atît de grozavă încît nimeni nu a mai verificat dacă cu miss Rider s-a vorbit de la telefonul din apartamentul unsprezece.

— Evident, în afară de Hercule Poirot, completai sarcastic.

— Nici măcar Hercule Poirot, continuă prietenul meu zîmbind. Dar voi verifica acum. Am vrut doar ca dumneavoastră să fiți primul căruia îi relatez toate acestea. Veți vedea că am avut dreptate. Și apoi urmează ca Japp, căruia i-am făcut deja unele aluzii, să fie în măsură să pună mîna pe onorabilul Graves. Sînt curios cît a cheltuit deja din bani.

Poirot avusese dreptate. El are întotdeauna dreptate, fir-ar să fie!

În românește de
CRISTIAN CRÂMPIȚĂ

PROZĂ „SF"

comod pe fotoliul cu speteaza lăsată. Respira greu. Am trecut repede în locul lui. Am privit prin cupolă: sub noi și în jurul nostru o mare fumurie de nori, în care fierbeau laolaltă fulgere orbitoare și cheaguri de întuneric într-un vîrtej amețitor, ca într-un cazan al iadului.

— Furtuna ne tîrăște cu ea către granița mongolă. Știi mongola?

— Nu!

— Cheng o știa!...

Am intuit ce vrea:

— Pot vorbi în franceză!

— Pregătește-te atunci să lansezi un mesaj SOS...

Mă gîndeam să-l întreb cum se face acest lucru, cînd i-am auzit glasul sugrumat de uimire.

— Privește!...

Dincolo de geamul cupolei norii se destrămau ca niște fuioare uriașe de fum, îndepărtîndu-se de noi în toate direcțiile.

— E uimitor! am șoptit.

Surprinzător, lumina soarelui izbucni puternică de peste tot, ca și cînd uraganul nu fusese decît o glumă nevinovată pe care o făcuse.

Cu un strigăt victorios, Ting, care mișterea ceva sub bord, își înălță capul:

— Gata! Am deblocat paloniere!

O priveliște neobișnuită se întindea sub noi: cîmpii imense de nisip ne veneau în întîmpinare, în timp ce linia orizontului se trăgea mereu înapoi, ca în dimensiunile altui spațiu. Parcă pierdusem noțiunea timpului.

Ici-colo, dune roșietice, sclipitoare, se ridicau din noianul întinderilor pentru ca să dispară cu iuțeală în urma noastră. Crestele lor aruncau pe cîmpiile de nisip umbre misterioase, înșelătoare.

În cabină se făcuse cald. Mi-era sete. Cheng căzuse într-un somn greu. I-am aranjat mai bine pansamentul.

— Nu cunosc acești munți! a zis deodată Ting.

M-am întors.

Curzio MALAPARTE (Kurt Suckert) s-a născut la Prato, în 1898. A participat la primul război mondial. După 1918, s-a înscris în mișcarea fascistă italiană, din care, ulterior, a fost exclus și exilat politic la Capri. Scriitor și ziarist, a fost inițiatorul curentului literar „Strapaese" („Din afara țării") și fondator al publicației de avangardă „900". Scrierile sale sînt caracterizate prin gust pentru senzațional și, deseori, grotesc, prin spirit ascuțit de observație, prin satiră inteligentă.

Romanul (într-un fel, autobiografic) „KAPUTT" (1945) face senzație în Europa. Mai mult, are și o „istorie" senzațională: „Înainte de a mă întoarce în Italia — mărturisește C.M. — am împărțit manuscrisul în trei părți, încredințîndu-le ambasadorului Spaniei la Helsinki, contele Augustin de Foxá..., secretarului Legației României la Helsinki, prințul Dinu Cantemir... și atașatului român de presă în capitala Finlandei, Titu Mihăilescu"... Cu terminarea ultimului capitol, „KAPUTT" și-a făcut intrarea în lume „cu dreptul" — puțin cam greoi din punct de vedere editorial, dar strălucit în cercurile de prieteni și apropiați.

Curzio MALAPARTE s-a stins la Roma, în 1957. Cărțile sale (menționăm și romanul „LA PELLE" — „Pielea", apărut în 1949) n-au fost încă editate în România. Facem un prim pas în acest sens.

Sub noi defilau crestele tocite ale unor munți acoperiți pe jumătate de nisipuri. Avionul zbura deasupra lor la mică înălțime, cînd o exclamație de uimire mi-a scăpat de pe buze:

— Ia privește!

— Unde?

— Lîngă culmea aceea... puțin mai înaltă... pe podiș!

Acolo, jos, la marginea unui defileu, la o altitudine de circa 20 de metri, își înalță turnurile spre noi o cetate, asemănătoare acelora din Europa medievală. Da! Nu era un miraj! Lucrarea, cu totul de neconceput în aceste locuri, era de o dezvoltare apreciabilă. Am putut vedea clar zidurile, de o construcție stranie, în zig-zag, trasate cu o precizie matematică și ridicate din bucăți uriașe de bazalt șlefuit.

Turnurile, de formă pătrată, donjoanele puternice, clădirile din interior, crenelurile confirmau acea impresie de masivitate, care te făcea să crezi că bastionul fusese construit și locuit parcă de giganți, nu de oameni. Nicăieri nu se vedea nici cea mai mică urmă de violență ori dezastru, dar totul era pustiu și încremenit. Privind încordați, am distins în piața centrală ceva asemănător unui monument, parcă cioplit în marmură neagră, înfățișînd o ființă umanoidă, care ținea în mîna dreaptă, întinsă înainte, o sferă, un glob din același element. Statuia, destul de artistic lucrată, părea să aibă impresionanta înălțime de 20—25 de metri.

În cele cîteva zeci de secunde cît avionul a survolat înălțimile acelea am mai apucat să văd un drum pietruit, foarte lat, care cobora de la poarta principală a cetății și se pierdea, spre poalele muntelui, în nisip.

Atît de tulburați eram că nici unul dintre noi nu s-a gîndit să acționeze aparatul de filmat. Cînd ne-am dat seama, era prea tîrziu.

Am vrut să ne întoarcem,

1. Agenții de circulație

În locul acela, pădurea se făcea tot mai deasă și mai adîncă; la o răscruce de drumuri, am văzut apărînd dintr-o dată din ceață, jos, în fața noastră, un soldat îngropat pînă la brîu în zăpadă: stătea drept, nemișcat, cu brațul întins indicîndu-ne direcția. Cînd am trecut prin dreptul lui, Schultz și-a dus mîna la chipiu — ca și cînd l-ar fi salutat și i-ar fi mulțumit. Apoi spuse:

— Uite unul care s-ar duce cu plăcere în Caucaz!... și începu să rîdă, răsturnîndu-se pe spetează.

După o bucată bună de drum, la altă răscruce, iată că apare în depărtare alt soldat, și el îngropat în zăpadă, cu brațul drept întins.

— Or să moară de frig, amărîții... zic.

Schultz se întoarce, mă privește, apoi:

— Nu e nici un pericol să moară de frig!

Rîde. În întreb de ce crede că amărîții ăia nu sînt în pericol să moară înghețați.

— Pentru că s-au obișnuit deja cu frigul. . Hm! Nu vreți să-l vedeți de aproape? Veți putea să-l întrebați dacă-i e frig...

Oprește mașina. Cobor, mă apropii de soldat: e în picioare, nemișcat, cu brațul drept întins, indicîndu-ne direcția. E mort. Cu ochii holbați, cu gura întredeschisă. Un soldat rus mort.

— Iată agenții, patrula noastră de circulație. Noi îi spunem **patrula tăcută.**

— Sînteți sigur că nu vorbește...?

— Că nu vorbește? Întrebați-l ceva.

— E mai bine să nu-ncerc; sînt sigur că... mi-ar răspunde.

— Foarte amuzant! exclamă Schultz rîzînd.

— Da, foarte amuzant, nu-i așa?

Apoi, adaug cu aer indiferent:

— Cînd îi aduceți aici, sînt vii sau morți?

— Vii, desigur!

— Și apoi... desigur că mor de frig...

— Nu, nu mor de frig! Priviți aici...

Și Schultz îmi arată un cheag de sînge, un țurțure de gheață roșie, pe tîmpla mortului.

— Foarte amuzant!

— Foarte amuzant, nu-i așa? zice Schultz.

Apoi, adaugă zîmbind:

— Trebuie ca și prizonierii ruși să fie buni de ceva...

2. Patria-cal

„Aiurea!" — scria în românește, cu creionul, sub portretul lui Stalin.

Desigur, vreun țăran român scrisese „Aiurea!", vreun țăran român sărman, care nu văzuse niciodată de aproape o mașină agricolă, care nu pusese nicio-

PROZĂ „SF"

dar starea timpului s-a înrăutățit iarăși, la fel de brusc. Uraganul a început să ridice trombe de nisip spre înălțimi. Ting pilota cu greu, „pe bîbîite", lui Cheng îi era din ce în ce mai rău. Sîngele îmi zvicnea în tîmple. Furtuna urla în jurul nostru cu vuiet prelung.

Încercam o senzație de amețeală și sufocare. Ting repeta mereu apelul către bază prin radio. Indicatorul care arăta rezervele de carburanți cobora încet către zero.

Nu știu cît timp a trecut așa. La un moment dat am avut chiar impresia că am adormit ori că mi-am pierdut cunoștința.

La capătul unei epuizante lupte cu furtuna, am izbutit să luăm legătura cu un aerodrom. Am rămas uluiți cînd am aflat că era aerodromul din orașul Hami și că eram în ziua de joi, orele 12,00. De la plecarea noastră trecuseră deci 28 de ore. Cum a putut zbura avionul atîta timp, cînd trecuse noaptea, cum ajunseserăm în Hami, care era în nord-vestul Chinei, nu ne-am putut explica niciodată.

Cheng Da a primit imediat îngrijirile necesare. A doua zi era refăcut...

Au trecut, de atunci, atîția ani!

Am revenit la București, probleme noi ale vieții și ale serviciului m-au prins în hora lor. Cu toate acestea, de multe ori, gîndul îmi zboară la descoperirea făcută întîmplător în largul deșertului Alașan. Cine ridicase cetatea aceea acolo? De cît timp străjuia ea tăcerile nisipurilor? Ce se întîmplase cu locuitorii ei?... Zadarnic am încercat să aflu. N-am mai revăzut-o niciodată! Adeseori mă gîndesc, fără să vreau, că în sufletul fiecăruia dintre noi doarme o cetate ascunsă, inexpugnabilă fortăreață a eului nostru spre care zadarnic încercăm să redescoperim drumul uitat... Uneori revăd în vis și retrăiesc momentul acelui straniu zbor! Și

dată mîna pe o piuliță, care nu desurubase niciodată ceva... Vreun țăran român sarac, pe care mareșalul Antonescu, temutul „Cîine roșu", cum îl numeau ofițerii lui, îl tîrîse cu forța în acel război de țărani împotriva imensei armate de mecanici a U.R.S.S.

M-am apropiat de portretul lui Stalin și am început să rup marginea afișului pe care scria „Aiurea!". În momentul acela, am auzit pași în curte. Am ieșit în ușă. Erau niște soldați români; m-au întrebat cît e ceasul.

— Șase.

— Mulzumiesco! au zis, asta înseamnă „mulțumesc", și m-au invitat să merg să beau cu ei o ceașcă de ceai.

— Mulzumiesco! am zis, urmîndu-i prin sat. Peste puțin timp, am ajuns la o casă pe jumătate dărîmată, unde alți cinci sau șase soldați m-au primit politicos, m-au invitat să iau loc, mi-au oferit un castron cu **ciorba de pui,** care este o ciorbă de pui, și o ceașcă de ceai. „Mulzumiesco" am zis. Apoi, am început să vorbim; soldații mi-au spus că erau temporar în satul acela, majoritatea diviziei lor era mai în față, în dreapta, la cîteva zeci de mile. Nu era țipenie de om în sat. Înaintea românilor, trecuseră nemții.

— Aiurea! am zis, ceea ce înseamnă „Ca dracu'!"

— Așa e... zise unul dintre ei, un caporal. Înaintea noastră au trecut nemții. Asta-i adevărul.

— Aiurea! am zis.

— Domnule căpitan (sic!), zise caporalul, dacă nu mă crezi, întreabă-l pe prizonier. Noi nu distrugem sate, nu facem rău țăranilor. Asta-i adevărul. Hei, ascultă! strigă, întorcîndu-se către un colț al camerei. Nu-i așa că înaintea noastră au trecut nemții?

M-am întors către colțul întunecat și-am văzut stînd jos, cu spatele sprijinit de zid, un om. Era îmbrăcat în pînză kaki; pe capul tuns zero purta un fel de plic galben; era desculț. Un tătar. Avea fața mică, slabă, cu pomeții proeminenți și pielea pe ei bine întinsă, o piele cenușie și strălucitoare, ochi negri, ficși, voalați poate de oboseală sau de foame. Mă fixa impasibil, cu ochii aceia încețoșați. La întrebarea caporalului nu răspunse, continuă să mă privească fix, de jos...

— Unde l-ați prins?

— Era în tancul din piață. Tancul avea ceva defect la motor, nu se putea mișca, dar continua să tragă. Nemții se grăbeau, ne-au lăsat pe noi să ne descurcăm cu tancul... Înăuntru erau doi. Au tras pînă la ultimul cartuș. Unul a murit. A trebuit să forțăm turela cu o rangă. Asta rămăsese fără cartușe, stătea cuminte, ghemuit înăuntru; nu voia să deschidă. Cum ziceam, celălalt, mitraliorul, era mort. Asta era șoferul. Trebuie să-l ducem la comandamentul nostru din Balta. Dar pe-aici nu trece nimeni, coloanele de ca-

mi se pare că mă aflu într-un oraș mai vechi decît Nilul și Eufratul la un loc! În jurul meu străzile gem de zarva norodului și cuvinte în zeci de graiuri răsună din toate părțile. Mă grăbesc să revin acasă, unde, într-un palat, înconjurat de lacuri de cristal pe care plutesc lotuși adormitori, o femeie peste puterea închipuirii de frumoasă mă așteaptă, dar greșesc mereu străzile, și mă încurc, și mă trezesc în puterea nopții, cu sufletul pustiu, cuprins de o sfîșietoare nostalgie...

De multe ori, înainte de a veni în țară, am mai zburat cu Ting pe deasurpra deșertului Alașan, în speranța că voi reuși să dau iarăși peste enigmaticul oraș. Dar, în ciuda străduințelor mele, nu l-am mai regăsit, cetatea a rămas pentru totdeauna pierdută în imensitatea pustiului de nisip — taină de nedezlegat.

■ IOAN POPA

PERSIDA FOLESCU: Lacul din pădure

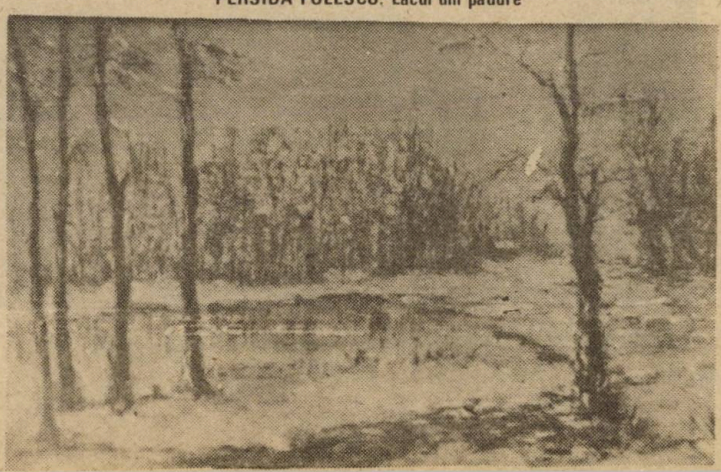

mioane ţin şoseaua principală. De trei zile n-a mai dat nimeni pe-aici...

— De ce i-aţi furat cizmele? am întrebat. Soldaţii au început să rîdă, obraznici.

— O pereche de cizme! zise caporalul. Uite, domnule căpitan, ce cizme grozave au!

Se ridică şi scoase din raniţă o pereche de cizme tătăreşti, din piele moale, fără lac.

— Sînt îmbrăcaţi mai bine decît noi! zise, arătîndu-mi bocancii scîlciaţi şi pantalonii peticiţi.

— E semn că au o patrie mai bună ca a voastră... am zis.

— Aştia nu au patrie; sînt nişte animale!

— Şi animalele au o patrie! am zis. O patrie mai bună decît patria voastră. Mult mai bună decît patria română, decît patria germană, decît patria italiană.

Soldaţii mă priveau fix, nu înţelegeau; mă priveau mestecînd în linişte bucăţele de **pui** risipite prin **ciorbă;** iar caporalul zise jenat:

— O pereche de cizme ca astea fac cel puţin două mii de lei.

Soldaţii clătinau din cap, strîngînd buzele. Erau ţărani români şi ţăranii români nu ştiu că şi animalele au o patrie, nu ştiu ce sînt maşinile, că şi maşinile au o patrie, mult mai bună decît a noastră. Sînt ţărani şi nu ştiu nici măcar ce înseamnă să fie ţărani: legea Brătianu a dat pămînt ţăranilor români, le-a dat pămîntul cum s-ar da o bucată de pămînt unui cal, unei vaci, unei oi. Ştiu că sînt români şi ortodocşi. Strigă „Trăiască Regele!", strigă „Trăiască mareşalul Antonescu!", strigă „Moarte U.R.S.S.!", dar nu ştiu ce-i aia Rege, mareşal Antonescu, U.R.S.S. Ştiu că o pereche de cizme ca acelea costă cel puţin două mii de lei. Sînt ţărani săraci şi nu ştiu că U.R.S.S. este o maşină, că se luptă cu o maşină, cu o mie, cu un milion de maşini. Dar o pereche de cizme ca acelea costă cel puţin două mii de lei...

— Mareşalul Antonescu, am zis, are o sută de perechi de cizme. Mai frumoase ca astea!

Soldaţii mă priveau fix, cu buzele strînse.

— O sută de perechi!? zise caporalul.

— O sută, o mie de perechi... şi mult mai frumoase ca astea. N-aţi văzut niciodată cizmele mareşalului Antonescu? Sînt foarte frumoase. Din piele galbenă, neagră, roşie, albă... Cizmele lui sînt mult mai frumoase decît ale lui Hitler şi Mussolini. Cizmele lui Hitler sînt destul de frumoase. Le-am văzut de aproape. N-am vorbit niciodată cu Hitler, dar i-am privit cizmele de-aproape. Sînt fără pinteni. Hitler nu poartă niciodată pinteni, îi e teamă de cai; dar şi fără pinteni sînt destul de frumoase... Şi cizmele lui Mussolini sînt frumoase, dar nu servesc la nimic. Nu sînt bune nici la mers pe jos, nici călare. Sînt bune numai să stea la tribună, în timpul parăzilor, să vadă defilînd soldaţii cu bocanci rupţi şi puşti rugînite...

Soldaţii mă fixau, strîngînd din buze.

— După război, am zis, o să mergem să-i scoatem cizmele mareşalului Antonescu!

— Şi **domnului** Hitler! zise un soldat.

— Şi **domnului** Mussolini! zise altul.

— Sigur, şi lui Hitler şi lui Mussolini! am zis.

Toţi începuseră să rîdă, iar eu l-am întrebat pe caporal:

— Cît or fi costînd cizmele lui Hitler?...

■ **Traducere, adaptare şi note: ANA HAŞ**

PERSIDA FOLESCU: Conacul

SCAMATORII

în societate, printre prieteni,
nimic mai plăcut
și mai distractiv!

1. Bancnotele misterioase

Luați două bancnote de cîte 100 de lei. Puneți-le una peste alta cum se prezintă în fotografia de mai jos. Pentru a le putea deosebi se reține seriile lor. Demonstrația începe cu înfășurarea acestora în jurul unui creion, începînd cu colțul comun; una dintre bancnote, cea care este dedesubt, se va răsuci mult mai repede decît cealaltă. Înfășurați pînă la capăt și faceți un tur în plus. Experiența este gata. Pariați că, prin desfășurare, bancnota aflată dedesubt va apare deasupra și invers. Desfășurați și veți cîștiga în mod sigur.

2. Clarviziune

Se ia o carte legată (important este să nu prezinte nici un titlu care să indice dacă este ținută într-o poziție sau alta) și se introduce un bold la un capăt, de pildă la pagina 127. Cartea astfel pregătită se oferă cu celălalt capăt unui domn din asistență cu rugămintea să introducă un bold între paginile ei. Luați cartea înapoi, o răsuciți cu dexteritate, faceți să dispară boldul introdus de persoana din asistență, apoi oferiți capătul preparat de dumneavoastră altei persoane, anunțînd că boldul introdus de persoana din asistență se găsește la pagina 127. Prietenii din jur vor rămîne uimiți de această dovadă de clarviziune.

3. Un truc de mare efect

O foaie de hîrtie obișnuită se împarte în două. Din prima jumătate faceți un cocoloș cît mai mic și-l păstrați asupra dumneavoastră. Cealaltă jumătate de coală o oferiți unei persoane din anturaj și o rugați să scrie, în cea mai desăvîrșită taină, o propoziție oarecare, apoi să facă din hîrtie un cocoloș cît mai mic. Luați un atlas, îl deschideți la întîmplare și rugați persoana să lanseze, de la mică înălțime, cocoloșul de hîrtie de cîteva ori deasupra unei hărți. După două, trei încercări vă declarați nesatisfăcut de modul de operare și-i „explicați" cum trebuie să procedeze. Printr-o palmare rapidă rețineți cocoloșul de hîrtie adevărat și-l puneți în joc pe cel fals. Acum sînteți mulțumit de lansări și rugați persoana să arunce cocoloșul pe geam sau mai bine să-l ardă. Vă retrageți cu atlasul în altă cameră „pentru cîteva pase magnetice". Desfaceți cocoloșul de hîrtie și memorați propoziția, apoi vă întoarceți și anunțați victorios că ați reconstituit înscrisul. Cu mare uimire, persoanele de față vor recunoaște că aveți calități paranormale. Veți căpăta astfel faima vestitei ghicitoare orientale Mafalda.

4. Experiență amuzantă

Dintr-un pachet de cărți de joc se extrag zece figuri și se așază cu imaginea în sus, perfect aliniate, pe o masă. Părăsiți camera și rugați pe cineva ca în lipsa dumneavoastră să rotească o carte sau mai multe cu 180 de grade, în final acestea rămînînd tot cu imaginea în sus și perfect aliniate. Reveniți în cameră și indicați cu exactitate ce cărți au fost rotite. Experiența, de efect, este foarte simplă. Din fabricație marginile albe ale cărților de joc (inferioară și superioară) nu sînt niciodată egale. Cînd aranjați cărțile pe masă, aveți grijă ca toate să fie așezate, de pildă, cu marginea albă mai lată în partea de sus.

5. Chibritul miraculos

O batistă de buzunar se „prepară" în felul următor. În tivul de pe margine (alegem o batistă cu tivul puțin mai lat) se introduce un băț de chibrit pînă se maschează complet. În continuare se prezintă batista în grupul invitaților și o persoană este rugată să depună pe mijlocul acesteia un bețișor de chibrit, după care suprapunem colțurile cu mișcări repezi, acoperindu-l. Invităm aceeași persoană să rupă în două chibritul. Bineînțeles, îl prezentăm pe cel ascuns în tiv! Facem cîteva pase, pronunțăm trei cuvinte magice și desfacem batista. Spre stupoarea tuturor, bățul de chibrit din batistă este intact!

6. Scamatorie rapidă

Rugați un invitat să scoată o carte dintr-un pachet de cărți de joc pe care îl țineți în mînă cu fața în jos, după ce ați memorat în taină ultima carte. Fără să vă uitați, cereți persoanei să așeze cartea extrasă dedesubt (deci în fața cărții cunoscute). Înmînați pachetul cu cărți partenerului și îl invitați să le amestece bine. O dată terminată această operație, urmează să vă demonstrați abilitatea. Luați pachetul și prin filaj veți descoperi „corpul delict" în fața cărții cunoscute. (Arareori cele două cărți vor fi separate printr-un simplu amestec. Dacă

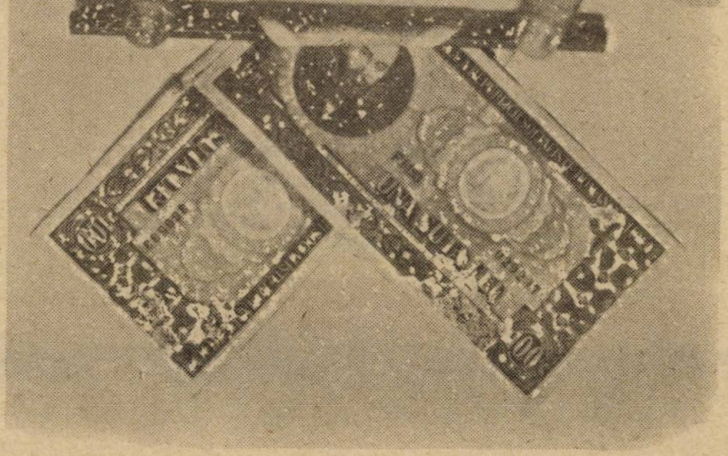

totuși se întîmplă, repetați experiența.

7. Un nor de fum misterios

În fața asistenței compusă din invitați urmează să prezentați un truc forte care va uimi pe toată lumea. După o „formulă magică" ridicați mîna dreaptă în sus și frecați degetul mare de arătător. Spectatorii se vor minuna cu siguranță de micul nor de fum ce apare la comandă. Secretul experienței? Se rade un strat subțire de pe marginea activă a unei cutii de chibrituri și se aprinde. Din cenușa rezultată se ia o mică parte cu două degete și se constată că prin frecare se produce o cantitate de fum.

■ **MIHAI VASILACHE**

SALON OFICIAL

(Părintelui Virgil)

Panopticum la Foto-Otto!
Intrați, priviți și vă uimiți –
Din Xieng-Huang pînă-n Lesotho,
De la femei la amoniți,
Tot ce există azi sub soare
E prins cu ace pe pereți:
Albine, melci, vasali, vapoare,
Turbine, fresce și bureți,
Computere și Cruci-de-Piatră,
Viori, confetti, alivenci,
Cîini visători, pisici ce latră...
O lume-ntreagă prinsă-n clenci!

Intrați, priviți! – o picătură
De vreme dintr-un lac alpin,
O stea de mare, o răsură,
Un pui de păstrăv și-un canin,
Magnetofoane progresiste,
Un bunker fără ocupanți,
Boxeri, invadatori, artiste
Și-un cimitir de elefanți,
O pată mare de cerneală
Pe zidul ros de orizont,
Un os halucinînd în oală
Ca rîndunelele pe front...

Intrați! – drept înainte, iată,
Sînt albatroșii, încă vii
(Prezența lor e ca o pată
Pe nostalgiile tîrzii;
Ei stau aproape de speranță,
Îi vezi cu zorii discutînd
Și au, în ultimă instanță,
Albastrul strecurat în gînd);

Prin dedesubtul lor stă Marea,
Cu dealul valurilor nins,
Cu peștii năpădiți de sarea
În care singuri s-au cuprins...

Intrați! – la dreapta, miresmate,
Zvonindu-se dintre nămeți,
Stau visele crucificate:
Băile blînzilor asceți,
Ciupercile de prin subsoluri,
Inconsecvențele lui Ra,
Hotarele ce-nalță goluri
Și accidentele de stea,
O carte roasă, o grenadă,
Un tun olog, din patru'ș'cinci,
O urmă fragedă-n zăpadă
Și-un cui de maltratat opinci...

Intrați! – la mijloc vă așteaptă
Ca un dorit, de mult liman,
Van Gogh, gazeta „Vis și Faptă"
Și o lopată Linemann.

Intrați, priviți, muriți o clipă!
Vă veți trezi în cîte-un cui –
Fotografiați sumar, în pripă,
Cînd tocmai v-ați visat statui.
...Și moare-n cer cîte-o aripă
Și nu-i mai pasă nimănui...

■ **CĂTĂLIN IOAN**
— decembrie, 1979 —

UMOR

ATOT-PUTERNICUL TROTIL

Parcă nu-i venea să creadă că este sergent. De cîteva ori se sculă din somn să-şi mîngîie gradele, înfiorîndu-se la atingerea lor. Avea în mînă puterea. Adică pe umeri. Abia aştepta să comande. Atît de mult dorea sosirea acestei clipe că nu mai putu aştepta ora deşteptării şi strigă:

— Să se facă lumină!

Ţăcăni scurt un întrerupător şi se făcu lumină.

— Măiculiţă, parcă ar fi explodat o tonă de trotil, aşa-i bubuie vocea! constată soldatul Uţă.

Nu se ştie cum auziră ceilalţi, nu se ştie cine a avut ideea, dar gradatul primi din acel moment supranumele Trotil. Era în prima zi.

În ziua a doua a zis Trotil:

— Să fie tărie şi să se despartă apă de apă!... Adică noi, gradaţii, nu sîntem din aceeaşi apă cu soldaţii! îi lămuri el pe cîţiva care-l priveau întrebători.

Şi cum a zis Trotil, aşa se făcu.

În ziua a treia adună subordonaţii pe platou şi îi alinie într-o formaţie. Formaţia o numi Trotil pluton, că aşa se numea de mult, iar el rămase şef peste supuşii săi pînă la noi ordine.

A patra zi, mai precis în a patra noapte, trezindu-se şi încercînd să se deplaseze prin dormitor, văzu că e întuneric beznă. Fiind defectă reţeaua electrică, Trotil mai făcu o minune:

— Să vină luminători care să lumineze pămîntul! bubui el.

Şi se înfăţişară doi soldaţi cu lanternele să-i lumineze calea.

În ziua a cincea reîmpărţi sectoarele după chipul şi asemănarea fiecăruia. De soldatul Uţă avu grijă în mod deosebit. Îi pregătea infernul.

Enervat nu se ştie de ce sau de cine, în ziua a şasea făcu dobitoace cu patru picioare pe toţi ieşiţii în cale.

Într-a şaptea zi s-a odihnit Trotil de cîte a făcut, dăruind aleşilor săi, care îl periau şi-i aduceau ofrande sub formă de ţigări, somnul, chiulul şi mîncarea, adică un fel de sfîntă treime.

Şi după ce a rînduit astfel lumea, a trecut la înfăptuirea noului testament*.

■ PAVELICĂ

Dintr-o regretabilă eroare de tipar, în loc de cuvîntul regulament, s-a tipărit „testament". Rugăm cititorii să facă singuri cuvenita rectificare. (n.a.)

— Jeane, tu mă marginalizezi...

Desene de
MIHAI ILIESCU

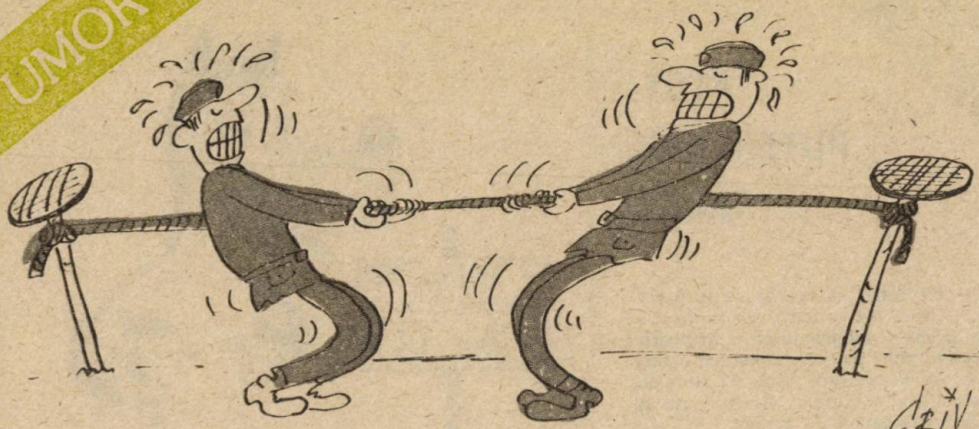

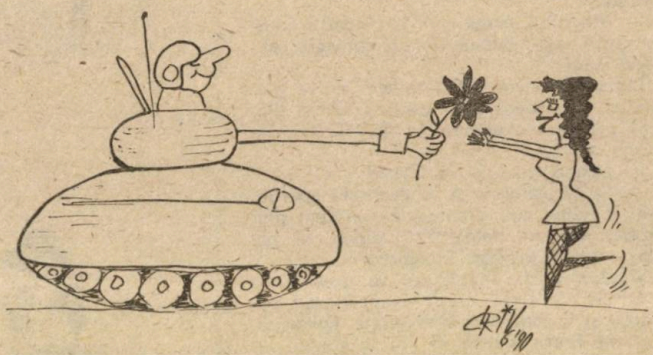

Desene de CRISTI VECERDEA

FILIGRAN

● Filosofind, am înţeles pe deplin legătura între universal şi particular cînd am văzut pe şosea un Mercedes Benz cu număr de Călăraşi

● Arhitectura şi medicina au fost visele de început ale oricărei dactilografe

● Soţia a moştenit de la părinţi o casă; soţul... o aluniţă pe obraz

● Recunoaşte că dragostea pentru colega de birou a fost o rătăcire. S-a pierdut de nevastă

● Fiind mereu o fetiţă model, acum prezintă parada modei

● Am acţionat conform legii, onorată instanţă. E drept, conform legii junglei

● Împotriva braconierilor s-au pus în iaz plăcuţe avertizoare luminoase: „Consumaţi peşte oceanic"

● Vînătorul: „Dacă şi dracul a fost încornorat, prieteni, n-are rost să ne mai facem probleme..."

● Misoginii văd sub fiecare scufiţă roşie o lupoaică

● Căpriorul renunţă la un salt spectaculos, simţind că este vorba de o vînătoare organizată

● Deşi nu mă pricep în domeniul dumneavoastră de activitate, îmi permit să vă dau cîteva sfaturi

● Cosmopolitul îşi rezervă loc pentru expresul Bucharest—Negreşti—Wash

● Hai, te rog, fără falsă îngîmfare...

● Confucius a creat filosofia care-i poartă numele: confuzionismul

● Un ospătar îşi dă cu presupusul: nu se zice nici transversare, nici tranversare. Cred că se spune corect... transvazare

● N-ai zice, după voluminosul dosar de divorţ, că la început s-au înţeles din priviri

● Evacuaţi sala, rosti solemn judecătorul. „Şi eu?" întrebă timid acuzatul din boxă

● Cele mai legitime lacrimi de fericire sînt atunci cînd îţi reuşeşte tocăniţa de ceapă

● Şi doar l-am rugat să-mi recite o fabulă, nu să fabuleze

● Am cunoscut o femeie frumoasă foc şi una urîtă... care o făcea pe pompierul

● În privinţa educaţiei are o lipsă de caracter deja formată

● Unul din efectele urbanizării: cînd o familie face scandal, restul blocului se scandalizează

Desene de **MIHAI ILIESCU**

● M-am convins că limbajul preţios nu are limite, auzindu-l pe vecin spunînd că a cumpărat „peşte mişcant"

● Cu greu o tehnologie de vîrf poate fi combătută cu o săptămînă record

● Prin mici ţopăieli cantitative, ţintarul reuşise saltul calitativ

● Inculpata întreabă, cochetînd în faţa instanţei: „Onorată instanţă, cîţi ani îmi daţi?"

● De unde să fi ştiut că inscripţia de pe tricoul cu care se fălea „Eagles of Massachussetts" nu era mai grozavă decît „Vulturii din Fîrţăneşti"?

● Paradoxal, numai prostia e ereditară

● Suport cu stoicism înţepătura ţînţarului, nu şi bîzîitul lui

● În plină epocă a roboticii, sărutul nu este altceva decît un scurt-circuit

● Aşteptarea unei femei frumoase pare, oricum, mai suportabilă

● Mult mai lesne îţi menţii un moral bun prin succese facile

● Nu-şi putea ascunde bucuria cînd directorul său i-a întins o cursă. Cursa Bucureşti—Madrid

● Văzînd incredibilele facilităţi acordate cîinilor, şomerului îi veni să latre

● S-a renunţat la serviciile sale, constatîndu-se că e un intrigant mediocru

● Deosebirea dintre un actor de teatru şi unul de cinema este că primul joacă, iar celălalt... toarnă

● „Hamlet" de la Piatra Neamţ a devenit, prin transfer în Capitală, „Polonius"

● Optez pentru adevărul incomod în locul compromisului convenabil

● Într-un bordel, fetele promovau cu note surprinzător de mari cursurile de recidare la morală

● Văzînd că Adam şi Eva nu i-au respectat interdicţia, creatorul a exclamat: „Ce păcat!?"

● Bîrfă colegială: cimentul care aruncă praf în ochii tuturor spune despre cărămidă că ar fi... refractară

● Mie de aici mi se trage: eu am luat viaţa în derîdere, iar ea în serios

● La librăria din colţ găsiţi zilnic hrană spirituală

● Cu cît ai mai mulţi copii, cu atît singurătatea la bătrîneţe va fi mai profundă

■ CONSTANTIN ARDELEANU

— Ce era, vecină, militarul acela care a intrat ieri seară la tine? Artilerist sau tanchist?
— Cînd? Pînă la opt, sau după zece şi jumătate?

•

— Ce-ai mai desenat?, îşi întreabă ofiţerul fetiţa.
— Un soldat!, răspunde ea întinzîndu-i o foaie de hîrtie.
— Dar aici nu văd decît ceva ce seamănă cu un tufiş. Unde este soldatul?
— În tufiş, răspunde fetiţa. S-a organizat o ambuscadă!...

•

Soldatul Smith pleacă în concediu şi se întoarce în cazarmă după o absenţă de un an. Este trimis în judecată şi acuzat de dezertare. „Dar n-am dezertat", se apără el. „Nu scrie la regulament că am dreptul la un concediu ANUAL?".

•

Un trecător aflat pe o stradă pustie şi întunecată este oprit de un necunoscut care, foarte politicos, îi spune: „Fie-vă milă, domnule dragă, şi ajutaţi pe un biet veteran, sărac şi şomer, căruia din gloria de altădată nu i-a mai rămas decît acest pistol..."

•

O doamnă se află cu un parașutist într-o cameră de hotel. La un moment dat, se aud bătăi puternice în uşă, un bărbat furios cerînd insistent să i se deschidă.
— E soţul meu, spune doamna parașutistului. Sări repede pe fereastră!
— Dar nu se poate, răspunde el. Sîntem la etajul 13!
— Să-ţi fie ruşine! zice ea dezamăgită. Faci parașutiştii de rîs. În plin secol XX şi mai crezi în superstiţii...

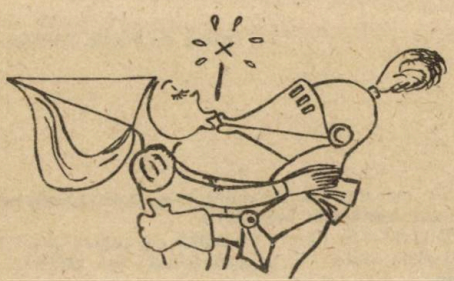

După „Soldier" (Marea Britanie)

•

Într-un restaurant a fost o dată afişat următorul anunţ: „În caz de atac nuclear, nu vă pierdeţi cu firea. Achitaţi nota de plată, APOI plecaţi în linişte şi nu vi se va întîmpla nimic!"

•

Băiatul pilotului se întoarce supărat de la grădiniţă. „Nu-mi dau seama unde am greşit", îi spune el mamei. „Am refăcut de zeci de ori calculele, dar rezultatul este mereu acelaşi... După cum mi-ai spus tu, cînd m-a adus barza aveam patru kilograme. Ei bine, luînd în calcul forţa musculară a unei berze, anvergura aripilor şi suprafaţa lor portantă, rezultă că nu putea sub nici o formă să transporte o încărcătură utilă atît de mare..."

•

— Ce faci, soldat?
— Scriu o scrisoare prietenei mele, don' sergent.

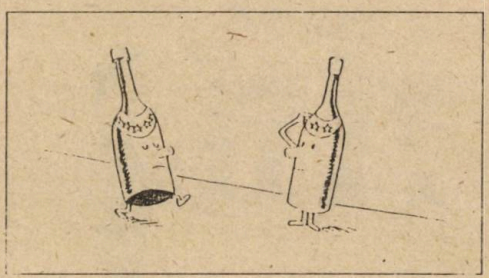

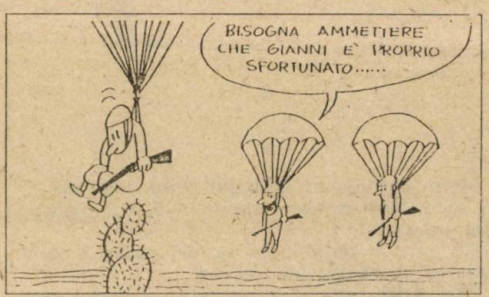

Trebuie să recunoaştem că Gianni are mare ghinion

(După revista italiană „Quadrante")

— Pe mine nu mă duci! Tu nu ştii să scrii!
— Aşa-i, don' sergent, dar nici prietena mea nu ştie să citească, aşa că n-are nici o importanţă...

•

— *Santinela:* Stai, cine vine?
— *Ofiţerul:* Ofiţerul de serviciu.
— *Santinela:* Stai, cine vine?
— *Ofiţerul:* Am mai spus o dată, ofiţerul de serviciu.
— *Santinela:* Stai, cine vine?
— *Ofiţerul:* Dumneata eşti surd?
— *Santinela:* Nu, să trăiţi! Dar la regulament spune să somez de trei ori...

ARME • ARME • ARME • ARME

O istorie modernă

ARMAMENTUL NUCLEAR

-o retrospectivă avertisment-

Armele nucleare și purtătorii acestora, rachete de diferite tipuri și destinații, avioane „invizibile" și avioane de vînătoare din generația viitoare, submarine și armament de artilerie, mine terestre, mine marine, și mijloace de luptă împotriva acestora, armamentul infanteristului anului 2000, tehnica formațiunilor speciale etc. sînt tot atîtea subiecte pe care le veți întîlni în paginile unui grupaj care sperăm să vă capteze interesul.

Desigur, nu tot ce veți citi reprezintă o istorie a armelor în cel mai strict sens al cuvîntului, căci, alături de istoria adevărată, istoria uitată, istoria ascunsă cu abilitate și istoria deformată, paginile care vă stau la dispoziție se vor un avertisment la o posibilă istorie a unor tragedii pe care omenirea le mai poate evita.

O istorie modernă a armelor spre o lume fără arme!

Paradoxal, omenirea a atins un asemenea grad de civilizație încît poate deveni propriul ei dușman, ucigașul planetei, nimicitorul vieții pe Pămînt, spulberînd în cîteva minute sau ore tot ceea ce a zămislit natura în milioane de ani de evoluție și tot ceea ce a realizat omul prin truda brațelor și a minții.

O serie de evenimente petrecute în ultimii ani, în cadrul cărora bombardarea unei centrale nucleare, avarierea și apoi scufundarea unor submarine nucleare cu rachete nucleare la bord, accidente de anvergură petrecute la centrala nuclearo-electrică de la Cernobîl au atras serios atenția față de imensul pericol al folosirii nechibzuite a energiei nucleare și, în cadrul acesteia, a armamentului nuclear.

Toate aceste evenimente, dar îndeosebi accidentele regretabile petrecute ne îndeamnă la o retrospectivă într-un domeniu care suscită un larg și justificat interes.

Avertisment ignorat...

Să ne întoarcem în 1965.

La 6 decembrie, ora 17,09, de pe aerodromul bazei militare de la Nörvenich (R.F.G.) decolează

ALM. OȘTIRII C. 11

într-o misiune de rutină maiorul Klaus Heinrich Lehnert. Pilotul în vîrstă de 33 de ani, experimentat comandant de escadrilă, se află la manșa unui avion *Starfighter F-104*, pe atunci încă mîndria forțelor aeriene vest-germane. După 11 minute de la decolare, cu avionul orientat pe direcția nord-nord-est, Lehnert raportează la bază:

— Aici delta-alfa zona Dortmund. Aici delta-alfa 254...

A fost ultimul său semn de viață.

Avionul, accelerat la maximum, se apropie de granița cu Danemarca. În loc să vireze spre nord, conform programului de zbor, aparatul trece granița. Este luat în urmărire de aviața de interceptare daneză, dar atît urmărirea cît și stabilirea legăturii radio cu avionul intrus eșuează. Acesta își continuă cursa cu motorul în plin, intră în spațiul aerian al Suediei și se apropie de cel al Norvegiei. În Peninsula Scandinavă se trece la starea de alarmă generală!

În cele din urmă, un avion de vînătoare norvegian reușește să se apropie de Stafighter-ul dezlănțuit și pilotul raportează că maiorul Lehnert stă pe scaunul său, cu capul aplecat în față, probabil leșinat sau mort. Calculele rapide efectuate la baza de la sol au indicat că avionul, consumîndu-și rezerva de carburant, se va prăbuși în apropierea localității Narvik. Populația orășelului, cel mai nordic port al continentului, este mobilizată. Avionul se izbește în cele din urmă de stîncile unei zone nelocuite și explodează după un zbor de 2 ore și 53 de minute.

Agitația și scandalul declanșate de acest caz au fost justificate.

Ce se putea întîmpla dacă „sicriul zburător" al lui Lehnert ar fi luat-o doar cu 2—3 grade mai spre est și încărcat cu bombe s-ar fi prăbușit nu la Narvik, ci la Murmansk? De menționat că legătura telefonică directă, „linia fierbinte" dintre Moscova și Washington, nu exista încă.

A fost un ultim avertisment, ignorat deliberat căci se obișnuiau pe atunci patrulări cu avioane avînd bombe nucleare la bord. Pentru „apărarea păcii", bineînțeles!

Nr. crt.	Data și locul	Scurtă descriere
1.	13 febr. 1950: bază în Oceanul Pacific	Un avion B-36 larghează din greșeală o bombă. Explodează doar încărcătura clasică. S-a produs o ușoară contaminare
2.	11 apr. 1950 Manzano (New Mexico)	La 3 minute după decolare, un avion B-39 se izbește de un munte. Rămășițele sfărîmate ale bombei au fost „salvate" din avionul incendiat
3.	13 iul. 1950 Lebanon (Ohio)	Un avion B-50 se prăbușește; încărcătura clasică a unei bombe nucleare explodează
4.	5 aug. 1950 Travis (California)	Un avion B-29 se prăbușește după decolare; încărcătura clasică a bombei explodează
5.	10 mart. 1956 Marea Mediterană	În condiții meteo grele un avion B-47 cu două încărcături nucleare la bord dispare în valuri; nu a fost găsit niciodată
6.	26 iul. 1956 Bază în afara S.U.A. (?)	Un avion B-47 se prăbușește pe un depozit de bombe nucleare; depozitul rezistă
7.	22 mai 1957 Kirtland (New Mexico)	Bomba „scăpată" de un avion B-36 este distrusă de încărcătura ei clasică; încărcătura nucleară nu detonează și nu se produce contaminare radioactivă
8.	28 iul. 1957 Oceanul Atlantic	Din cauza avarierii a două motoare, un avion E-124 „scapă" de încărcătura sa — două bombe nucleare; nu se produce explozie; bombele au dispărut pentru totdeauna (?) în valuri
9.	11 oct. 1957 Homestead (Florida)	Prăbușirea unui avion B-47 cu o bombă nucleară și o capsulă nucleară la bord; „s-au auzit două explozii puternice"
10.	31 ian. 1958 Bază în afara S.U.A. (?)	Un avion B-47 se prăbușește la decolare; „craterul creat în urma exploziei este contaminat radioactiv"
11.	5 febr. 1958 Savannah (Georgia)	Ciocnire între un avion B-47 și un avion F-86; bomba largată după ciocnire nu a fost găsită niciodată
12.	11 mart. 1958 Florence (South Carolina)	Un membru al echipajului larghează o bombă nucleară deasupra orașului după ciocnirea avionului purtător B-47 cu un alt aparat; pagube materiale
13.	4 nov. 1958 Dyess (Texas)	Un avion B-47 ia foc în timpul decolării, apoi se prăbușește; încărcătura clasică a unei bombe explodează
14.	26 nov. 1958 Chenault (Louisiana)	Un avion B-47 se aprinde la sol; încărcătura clasică a bombei explodează; „ușoară contaminare radioactivă în zonă"

Cad bombe nucleare pe teritoriul Europei!

Inevitabilul se produce la 17 ianuarie 1966. În acea zi, un avion de bombardament strategic B-52 din subordinea Strategic Air Command (Co-

mandamentul aviației strategice din cadrul F.A.M. al S.U.A.), decolat de la baza militară din Carolina de Nord, se ciocnește în aer cu un avion-cisternă KC-135 în timpul realimentării în zbor, deasupra teritoriului Spaniei.

Din acea zi, Europa ar fi putut avea propria ei Hiroșimă, care s-ar fi numit Palomares.

În urma ciocnirii produse deasupra acestei localități, din „corpul cel mai mare care ardea" — au declarat martorii oculari — s-au desprins opt corpuri a căror prăbușire vertiginoasă spre pămînt a fost oprită de deschiderea parașutelor. De ele atîrnau patru oameni și patru „obiecte lungi și mari". Două din „obiecte", duse de vînt spre Mediterană, cad la mare distanță de uscat, în largul portului Aguilas. Celelalte două cad pe sol în apropierea localității Palomares.

Într-o febrilă și meticuloasă activitate, răscolind centimetru cu centimetru colbul Andaluziei. Ce caută? Probabil „fail-safe"-ul comandantului zdrobit în ciocnire și prăbușit împreună cu aparatul. S-a presupus că era vorba de un plic cu o cartelă codificată care, la ordin, se introducea în dispozitivul de amorsare a bombelor nucleare.

Într-o următoare etapă s-au recuperat acele obiecte prăbușite care au prezentat „un deosebit interes". Au fost 67 obiecte de acest fel.

În final au intrat în acțiune buldozerele care au decopertat terenul pe o adîncime de 20 cm iar pămîntul rezultat, 6 000 tone, a fost transportat în S.U.A. Măsuri de protecție împotriva contaminării radioactive? Da, dar și măsuri de recuperare a încărcăturii de uraniu și plutoniu produsă cu cheltuieli foarte mari.

15.	6 iun. 1959 Barksdale (Louisiana)	Una din bombele avionului C 124 prăbușit ia foc; „ușoară contaminare radioactivă a zonei"
16.	25 oct. 1959 Handisberg (Kentucky)	Ciocnire între un B-52 și KC-135 în timpul realimentării în zbor; cele două bombe nucleare „se recuperează intacte" dintre sfărîmături
17.	10 iun. 1960 Mc Guire (New Jersey)	Explozie a unei rachete Bomarc în timpul lucrărilor de depozitare; rezervorul cu heliu explodat „avariază grav" capul de luptă; „ușoară contaminare radioactivă"
18.	24 ian. 1961 Goldsboro (North Carolina)	Cel mai periculos accident pe teritoriul S.U.A. Avariat, un avion B-52 larghează două bombe termonucleare; una din bombele de 24 Mt (de 1800 ori mai puternica decît cea de la Hiroshima) cade într-o mocirla; cedează cinci din cele șase sisteme de siguranță independente
19.	14 mart. 1961 Yuba City (California)	Se prăbușește un avion B-52 cu două bombe nucleare la bord; nimic deosebit
20.	13 ian. 1964 Cumberland (Maryland)	Un avion B-52 se prăbușește cu două bombe fără încărcătură; nimic deosebit
21.	5 dec. 1964 Ellsworth (South Dakota)	O rachetă LGM-30 B Minuteman I se aprinde în timpul reparațiilor; nu se produc explozii și nici contaminare radioactivă
22.	8 dec. 1964 Bunker Hill (Indiana)	Avionul B-58 derapează pe pista înghețată și ia foc; o bombă nucleară de la bord arde și ea; „ușoară contaminare în zonă"
23.	12 oct. 1965 Wright-Patterson (Ohio)	În timpul alimentării ia foc un avion C-124; „anumite elemente" ale unei bombe nucleare ard; „ușoară contaminare"
24.	17 ian. 1966 Palomares	Coliziune dintre un avion B-52 și un avion cisternă KC-135; se „pierd" 4 bombe; căutări intense; zonă contaminată radioactiv și azi
25.	19 ian. 1966 Mayport (S.U.A.)	O rachetă nucleară navă-sol cade pe puntea unui crucișător în timpul ambarcării; nimic deosebit
26.	21 ian. 1968 Thule (Groenlanda)	Un avion B-52 se prăbușește în flăcări; toate cele 4 bombe de la bord suferă deteriorări; se transportă în S.U.A. 23.700 metri cubi zăpadă și gheață contaminată radioactiv; lucrările durează patru luni
27.	19 sept. 1980 Damaskus (Arkansas)	În timpul lucrărilor de întreținere la o rachetă balistică Titan II unul din lucrători scapă din mîini o unealtă, care declanșează explozia treptei de start; capul de luptă azvîrlit din siloz rămîne intact; nimic deosebit (?)

În dosarul *Broken Arrow* („Săgeata ruptă") deschis de Pentagon filele se adună cu repeziciune. Se analizează cauzele accidentului, se stabilesc textele comunicatelor de „liniștire" a opiniei publice și se organizează o amplă acțiune de căutare a „elementelor nucleare neamorsate" zdrobite și pierdute în accident.

Accesul în zona Palomares se închide! Într-o primă etapă, timp de opt zile, 500 militari în costume speciale împărțiți în cinci echipe caută, cot la cot, pe suprafețe marcate de 200 x 300 m.

Căutările pe mare au mobilizat forțe însemnate: 17 nave de suprafață, 2 submarine, 2 escadrile de elicoptere, o unitate de scafandri, zeci de utilaje și aparate speciale. S-a apelat și la oceanografi, specialiști în domeniul curenților din Mediterană, căci, după cum s-a și dovedit, una din bombe a fost tîrîtă de curent spre țărmurile Algeriei.

Căutările pe uscat s-au încheiat pe 3 februarie, iar cele de pe mare la 18 martie și au costat 50 milioane dolari. În cadrul campaniei de liniștire a opiniei publice, proba cea mai spectaculoasă a

O imagine-coşmar doar a trecutului. Să sperăm...

constituit-o baia în „marea curată", în zona accidentului, a miniştrilor spanioli ai informaţiilor şi transporturilor aeriene împreună cu ambasadorul S.U.A. la Madrid. Şi totuşi, un anumit grad de contaminare se sesizează şi astăzi...

Accidentul de la Palomares — una din posibilele catastrofe nucleare — a fost precedat şi succedat de multe alte accidente. În tabelul alăturat se menţionează doar cele despre care au apărut informaţii în presa mondială. În ultima perioadă a crescut numărul accidentelor legate de rachetele nucleare, ceea ce este şi firesc dacă avem în vedere numărul acestora. Se mai desprinde însă şi concluzia că în numele rentabilităţii un sistem nuclear nu poate fi menţinut la infinit în uz (vezi cazul rachetei Titan II din 1980)

Şi totuşi, dacă o mină de alienat...

Pe teritoriul naţional al S.U.A. există 121 obiective unde se fabrică, dislocă sau depozitează arme nucleare. Dacă adăugăm la acestea bazele din afara teritoriului american şi bazele altor puteri nucleare, ajungem la câteva sute de obiective unde, în urma unor neglijenţe, defecţiuni tehnice imprevizibile, terorism, alienare etc. etc., s-ar pu-

Încă un incident „fără urmări grave". Un avion de bombardament strategic B1—B aterizează forţat la baza aeriană EDWARDS (04.10.1989). Nu a avut la bord obişnuitele bombe nucleare şi rachete de croazieră...

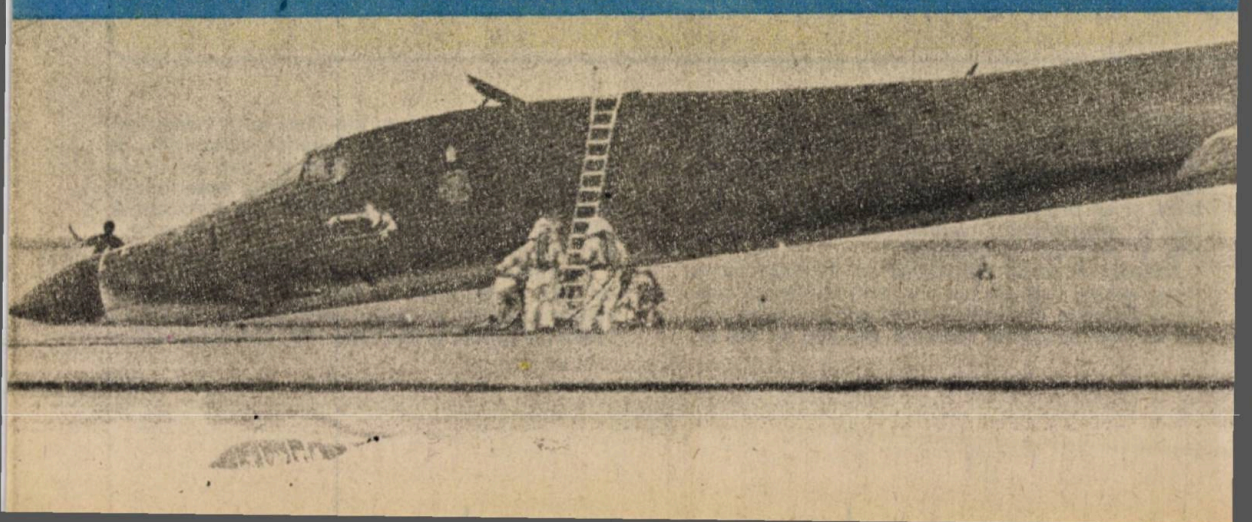

tea declanșa explozii nucleare chiar și în timp de pace.

Care ar fi urmările unei explozii nucleare?

Drept răspuns oferim cititorilor cîteva cadre din studiul intitulat „Războiul nuclear și urmările medicale ale întrebuințării armelor nucleare", întocmit sub egida organizației „Medicii lumii pentru preîntîmpinarea unui război nuclear".

Studiul reprezintă concluziile unor fizicieni atomiști, matematicieni, biologi, medici de renume. Actualitatea sa a rămas nealterată.

Autorii au presupus că deasupra orașului Boston explodează o încărcătură nucleară de 10 Mt. Rezultatul ar fi totala distrugere a orașului, căci efectele distructive ale exploziei ar fi de 1000 de ori mai mari decît cele resimțite la Hiroșima.

Pe o rază de 15 km de la epicentru totul, pînă și metalele și celelalte materiale, pur și simplu se volatilizează, iar zona devine un pustiu neted, sticlos, radioactiv. În afara acestei zone, temperatura extrem de ridicată (10 milioane grade Celsius) duce la incendierea tuturor materialelor, iar uriașa undă de șoc contribuie și la crearea unei adevărate furtuni de foc. Rezervoarele de gaze și carburanți explodează unul după altul, sporind conținutul de materiale incendiare din aer. Din cauza prafului, fumului și cenușii, pe pămînt cade așa-numita „ploaie neagră" radioactivă. Radiațiile ultraviolete și infraroșii puternice intensifică incendiile. Furtuna de foc este însoțită de fluxuri puternice de radiații alfa, beta, gamma, roentgen și de neutroni.

Din cele de mai sus rezultă că, de fapt, rămîn foarte mici șanse de supraviețuire.

Probabilitatea supraviețuirii, inclusiv în zonele suburbane ale orașului, este de 1:1 700. Și fiindcă probabilitatea nu alege, aceeași șansă o au și medicii. Aceasta înseamnă că dacă medicii supraviețuitori ar lucra 16 ore zilnic și ar acorda doar 15 minute asistență unui bolnav, acesta ar mai putea fi consultat abia peste 26 de zile. Or, bolnavul prezintă arsuri grave și medicamente nu sînt...

Cei 2,2 milioane de morți, care ar zăcea neridicați de la locul unde i-a surprins explozia, ar con-

■ Colonel ing.
CRISTIAN CRĂMPIȚĂ

(continuare în pag. 198)

CINCI ÎNCĂRCĂTURI NUCLEARE PE ZI

Cititorul interesat de istoria și evoluția armamentului nuclear este oarecum familiarizat cu imaginea și efectele primei bombe nucleare din literatura destul de amplă apărută pe această temă. Cursurile, fie și elementare, de fizică nucleară au furnizat informații suficiente pentru înțelegerea fenomenului de reacție în lanț și a mecanismului eliberării uriașei energii a atomului. Mai puțin familiare sînt însă imaginile reprezentînd armamentul nuclear modern din înzestrarea diferitelor armate. Prezentăm, deci, fotografia unei bombe nucleare strategice B 83 reprodusă din **Nuclear Weapons Databook**, publicație „controversată" care a furnizat de mai multe ori informații ce „nu servesc interesul național", după cum apreciază Departamentul Apărării al S.U.A. Iată și unele date privind producția de armament nuclear american:

- S.U.A. produc zilnic cinci încărcături nucleare și retrag din înzestrare (proces firesc, cerut de însăși securitatea arsenalului nuclear) alte patru încărcături;
- Cheltuielile de menținere în stare operativă a arsenalului nuclear au atins la sfîrșitul deceniului nouă, opt miliarde de dolari anual;
- Începînd cu anul 1945, în S.U.A. au fost produse peste 60 000 încărcături nucleare.

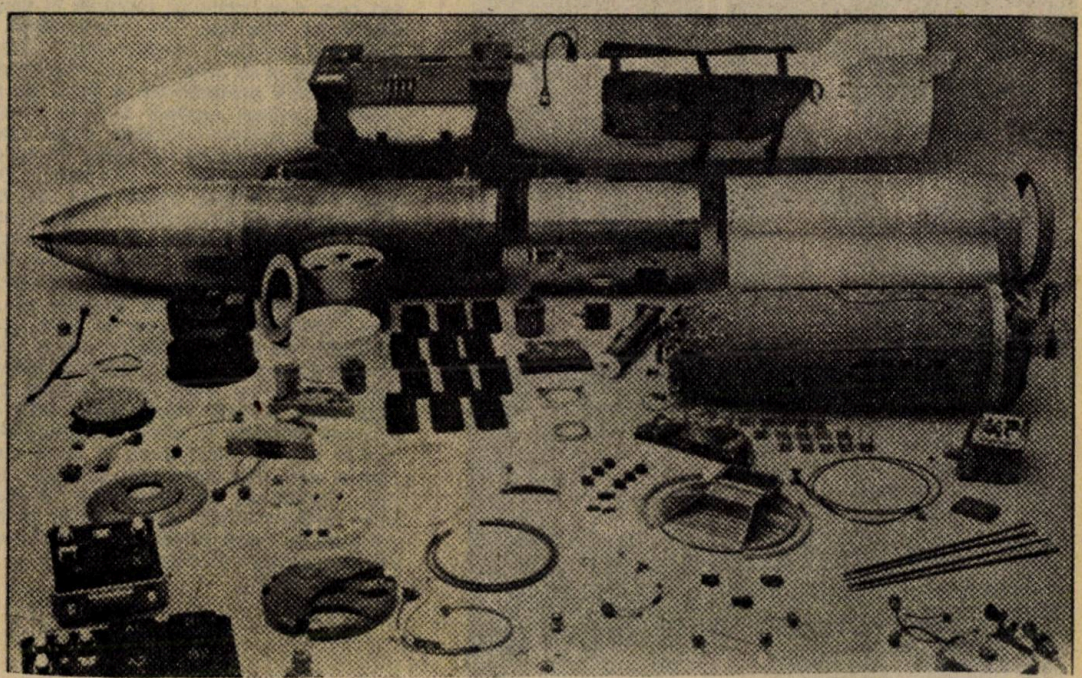

CALOTA POLARĂ

sub impactul cursei înarmărilor

Un neavizat ar putea crede că *„la marginea Terrei" (The Sunday Magazine)*, de pildă la cea de la extrema nordică, unde se întinde, cu imensitatea ce pare fără sfîrșit, calota polară, n-ar exista nici un fel de interese militare. Publicația menționată, ca și o lucrare editată de Institutul internațional pentru cercetări asupra păcii din Stockholm (SIPRI) sub titlul *„Războiul într-o lume fragilă"*, prin amănuntele extrem de interesante ce le oferă, demonstrează contrariul.

Supraveghere electronică continuă. Și totuși se mai greșește...

Arctica (menționăm că *„cealaltă margine"*, de la extrema sudică a Terrei, Antarctica, constituie prima dintre zonele denuclearizate de pe Pămînt) a devenit o bază militară de prin rang atît la suprafața cît și în adîncurile sale, bază unde se confruntă, departe de privirile cotidiene ale umanității, interese strategice dintre cele mai primejdioase.

„DEW Line" (Distant Early Warning Line — linia de alarmare prealabilă la distanță), ce dispune de 31 de stații dispersate pe o distanță de 3 000 mile din Alaska, nordul Canadei pînă în Groenlanda, stații unde lucrează, 24 din 24 de ore, cîte 20 de militari și 568 de civili, constituie unul dintre elementele majore militare din zona Polului Nord. *„Linia"* supraveghează o mare parte din spațiul aerian al Arcticii. Au fost stabilite coridoare aeriene pentru avioanele companiilor civile, în medie cu o lățime de circa 20 de mile, și orice obiect zburător ce apare în afara acestor coridoare este taxat drept „neobișnuit" și încadrat în una din următoarele categorii: ATU (Actual Track Unknown — curs actual necunoscut) pentru obiectele încă neidentificate; ATF (Actual Track Friendly — curs actual amic) pentru obiectele aparținînd *„prietenilor"* și ATH (Actual Track Hostile — curs actual inamic) pentru obiectele aparținînd *„potențialului adversar"*. Alarma se declanșează o dată cu semnalarea ATU și, dacă identificarea prezintă dificultăți, o imensă zonă devine *„roșie"*, ceea ce indică *„un atac masiv"*, fapt care pune pe picior de război mijloacele nucleare strategice ale S.U.A. Chiar dacă alerta „roșie" este provocată, așa cum s-au petrecut lucrurile în timpul președinției lui Kennedy, de confundarea Lunii cu *„obiectul zburător neidentificat"* cînd doar trei minute mai erau pînă la *„declanșarea ripostei nucleare"*, însă președintele a decis să se aștepte căderea *„primei rachete inamice"* înainte de a apăsa pe butonul nuclear; chiar dacă „alerta roșie" este provocată de cîteva ori pe an *„de valurile de nisip aduse de vînturile ce bat dinspre Siberia spre Alaska, valuri care sînt luate drept formațiuni de bombardiere" („The Sunday Magazine")* sau de un simplu avion al companiei *„Air France"* ce s-a abătut, datorită unei defecțiuni la aparatele de navigație, de la coridorul stabilit.

„DEW Line" este un produs al *„războiului rece"*, cînd specialiștii marilor puteri nucleare au constatat că cel mai scurt drum al rachetelor și bombardierelor strategice spre obiectivele potențialului adversar trece peste calota polară nordică. Nici natura inospitalieră, nici cheltuielile enorme, estimate la peste un miliard dolari anual numai pentru întreținerea și continua modernizare a rețelei de dispozitive de observare aeriană, n-au împiedicat extinderea lor și crearea unor baze militare dintre care amintim pe cele americane de la Thule și Keflavik, fără a avea pretenția că am epuizat numărul lor.

Apele de sub calota Polului Nord sînt considerate *„un loc ideal pentru staționarea și navigația submarinelor cu propulsie nucleară avînd arme atomice la bord"*. Aceeași publicație informează că după navigația experimentală a unor asemenea submarine au fost stabilite toate *„găurile"* din calotă pe unde submersibilele pot ieși la suprafață și lansa rachetele cu 10—12 încărcături nucleare fiecare. Cu cît vulnerabilitatea bazelor pentru rachetele nucleare amplasate la sol devine reține îndeosebi Stronțiul 90 și Cesiul 137 vreme de decenii. Studiul editat de SIPRI avertizează că aceste nuclide afectează viața oamenilor din regiunile respective și limitrofe într-o proporție întrecută doar de urmările bombardamentelor atomice de la Hiroshima și Nagasaki.

Dacă mai adăugăm perturbațiile atmosferice, cele magnetice, care pot influența funcționarea

TELEMETRU CU LASER PENTRU TANCURI

În Italia se realizează diferite tipuri de telemetre cu laser, între care se află și cel denumit „VAQ-33", destinat tancurilor pentru conducerea automată a focului. Gama de măsurare în distanță este între 400 și 9995 m, cu o precizie de ± 5 m. Emițătorul emite impulsuri scurte și coerente (lungimea de undă – 1,6 micrometri, puterea de vîrf – 6 MW, durata unui impuls – 20 nanosecunde). Receptorul folosește fotodiode în avalanșă.

Avion hipersonic

Japonia se pregătește să ocupe în viitor un loc de frunte și în domeniul industriei aeronautice, și anume printr-un mare salt spre generația avioanelor hipersonice. Evident, este vorba de un program de cercetări de durată. Motoarele hipersonicului japonez urmează să fie realizate în următorii șapte ani de concernele Mitsubishi și Kawasaki. Aparatul va zbura la altitudinea de 24 km, cu o viteză de cinci ori mai mare decît cea a sunetului. Japonezii consideră că au șanse bune în concurența cu proiectul similar american „Orient Express", anunțat în 1986, al cărui buget a fost redus în favoarea viitoarei stații cosmice. În plus, Japonia are un oarecare avans în domeniul materialelor ceramice rezistente la temperaturi înalte și foarte înalte.

mai mare, cu atît crește interesul strategilor pentru utilizarea apelor Oceanului Înghețat de Nord *„care la adăpostul ghețurilor permit ca activitățile militare să fie desfășurate la scară amplă fără ca ele să fie lesne observate"*.

Calota polară nordică mai are încă o caracteristică foarte primejdioasă. Noua caracteristică a apărut mai ales după seria de cîteva sute de teste nucleare în atmosferă și a transformat zona în cea mai radioactivă regiune a Terrei. Și nu numai calota, ci și tundra arctică, unde masa lichenilor care formează cea mai importantă parte a hranei animalelor și unde există populația eschimosă, chiar și a celei mai sofisticate aparaturi electronice, pe care se bazează întregul sistem militar din zonă, mai dispunem de încă un argument în pledoaria pentru transformarea *„acestei ultime frontiere a Pămîntului"* într-o regiune denuclearizată, astfel ca Arctica să devină *„un laborator al cooperării pașnice"*, care să confere o nouă dimensiune unei regiuni în care își așteaptă valorificarea mari bogății naturale și unde oameni, foci, morse, urși albi, vulpi polare, zăpezi și ghețuri veșnice ce influențează clima să nu se mai afle sub impactul cursei înarmărilor.

■ VASILE IOSIPESCU

SUBMARINE

- navighează ele în siguranță? -

În ceea ce mă privește, cred în butada că un pesimist informat devine optimist, deși totul este la fel de adevărat și invers

A scrie chiar și cîteva rînduri despre o problemă atît de delicată se încadra, nu demult, în larga sferă a „posibilităților care nu există". Acum lucrurile s-au mai schimbat, iar nevoia de informare, cît se poate de firească și avidă mereu, ne îndeamnă să dezvăluim publicului larg și subiecte tabu de altădată...

Prezentăm în acest sens, pentru început, o serie de informații publicate în revista „Jane's Defence Weekly" privind siguranța în funcționare a submarinelor sovietice.

Factorii de risc ce acompaniază acest complex tehnic militar, care este submarinul, au fost și sînt încă mari, cu toate progresele galopante realizate în perioada postbelică. Se pare însă că factorii de risc nu ocolesc nici submarinele sovietice purtătoare de rachete nucleare strategice. Numeroasele incendii, contaminări radioactive, coliziuni, avarii de tot felul și chiar „pierderi" depășesc limitele normale, chiar dacă ținem seama și de marele număr al submarinelor care străbat continuu mările și oceanele planetei. Cu tot secretul care înconjoară asemenea evenimente, în ultimii douăzeci de ani opinia publică a luat cunoștință de 24 de accidente mai mult sau mai puțin serioase. Unele însă foarte grave. Flota de submarine nucleare sovietice este încă mai mică decît flota de submarine clasice. În 1966 ea a reprezentat 13 la sută, în 1976 a crescut la 39 la sută, iar în anii '80 a atins 43 la sută din total.

Submarinele înzestrate cu motoare Diesel simple și sigure au fost implicate doar în cinci accidente mai semnificative, deși numărul lor în ultimul deceniu s-a menținut în jurul a 170 (pînă atunci navigau peste 250). Se pare însă că submarinele cu propulsie nucleară, cu numeroasele lor sisteme automate auxiliare, au fost realizate la limitele competenței și posibilității constructorilor. De altfel, numărul relativ mare de clase de submarine (prezentate cu numele de cod NATO - n.n.) ca NOVEMBER, ECHO, HOTEL, ALFA prevăzute cu același tip de sistem de propulsie nucleară, care nu au cunoscut o producție de serie mare, certifică faptul că perioada căutărilor soluțiilor optime nu a fost pe deplin depășită.

Sistemul de propulsie nucleară al submarinelor a fost preluat după modelul celui instalat pe spărgătorul de gheață „Lenin" care, după o oarecare perioadă de funcționare corespunzătoare, a prezentat două cazuri de avarie identice. Reactorul nuclear s-a „topit" atît pe spărgătorul de gheață, cît și pe unul din submarinele clasei ALFA în 1970. Cele mai frecvente cazuri de defecțiune au constat totuși în „scurgerea" de radiații, care în șapte situații au fost extrem de serioase, producînd decesul imediat a cinci marinari și contaminarea radioactivă gravă a mai multor membri ai echipajelor, soldată cu o lungă serie de decese ulterioare.

Dar și în condiții așa-zis normale radiațiile radioactive la bordul submarinelor sovietice cu propulsie nucleară sînt deosebit de mari. Ele sînt atît de „murdare radioactiv" încît nu au fost rare nici cazurile în care, în cursul unor aplicații, navele de suprafață sovietice au putut urmări submarinele nucleare după „siajul radioactiv" lăsat în urmă!

Incendiile de la bord au reprezentat o altă categorie gravă de accidente care s-au soldat de multe ori cu necesitatea intervenției altor nave pentru limitarea dezastrului. Submarinele cu propulsie Diesel n-au fost scutite nici ele de asemenea accidente, mai ales cele din clasa GOLF, unul din acestea scufundîndu-se din această cauză în Oceanul Pacific, cu întreg echipajul la bord.

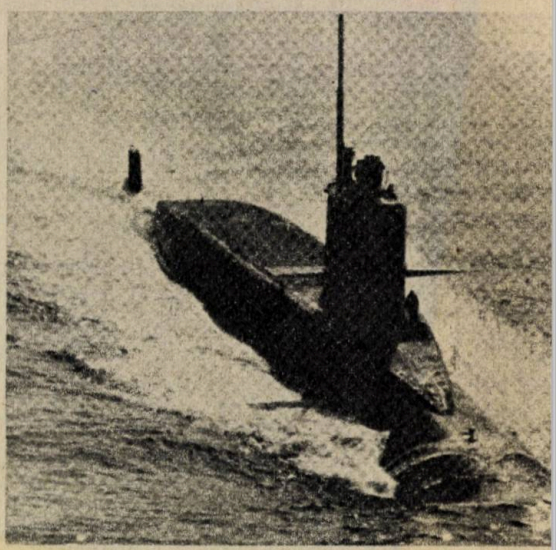

La suprafața apei parcă, totuși, te simți mai bine

Dintre tipurile de submarine cu propulsie nucleară, cel mai nesigur pare a fi clasa ECHO II, deși aprecierea este relativă, avînd în vedere faptul că se cunosc doar 13 accidente în care au fost identificate șase clase de nave, în alte nouă accidente clasele de nave rămînînd necunoscute pentru opinia publică.

Coliziunile cu alte nave au constituit o altă sursă de accidente, în acest domeniu sumarinele din clasele VICTOR și YANKEE înscriindu-se cu cîte trei evenimente fiecare.

Nici submarinele cu propulsie nucleară din noua generație nu au fost scutite de probleme. În decursul a 11 luni, noiembrie 1983 - septembrie 1984, submarinele din clasa VICTOR au suferit trei accidente. Unul a avut probleme cu sistemul de propulsie și a trebuit remorcat din Oceanul Atlantic, iar celelalte două au suferit coliziuni (cu un petrolier sovietic în Gibraltar și cu nava americană KITTY HAWK în Marea Japoniei).

Nu trebuie să acreditäm totuși ideea că insecuritatea submarinelor este exclusiv o problemă sovietică. De altfel, orice încercare în acest sens ar fi un eșec, căci opinia publică românească a fost informată cu promptitudine despre aproape toate „catastrofele" occidentale de orice fel. Retrospectiva în acest domeniu indică un an deosebit de nefast - 1986 - pentru submarinele nucleare occidentale. Au pierit atunci în abisuri submarinele MINERVE (francez), DAKAR (israelian) și SCORPION (american), pierzîndu-și viața 220 marinari. O catastrofă comparabilă cu aceasta a fost doar scufundarea submarinului nuclear american THRESHER în 1963.

Dînd credit publicațiilor occidentale, să facem același lucru și cu datele furnizate de revista sovietică „Morskoi Sbornik" care menționează că pînă în 1970 submarinele occidentale au suferit 133 de accidente, din care 75 americane, 40 engleze, nouă franceze și alte nouă aparținînd altor țări.

Revenind la problema securității submarinelor sovietice, se poate concluziona că în special cele cu propulsie nucleară s-au dovedit mai nesigure decît cele cu propulsie Diesel, dar trebuie menționat și faptul că cele trei clase de submarine (NOVEMBER, HOTEL și ECHO) care au înregistrat o treime din totalul accidentelor cunoscute au fost scoase din exploatare.

Este de așteptat ca lecțiile dureroase primite să-și spună cuvîntul, iar noua generație de submarine să dovedească un grad de siguranță mai mare. Sperăm aceasta, în primul rînd pentru marinarii de la bordul lor, dar și pentru noi, oamenii, care nu dorim un ocean planetar poluat de epave nucleare. De fapt, dorim oceane și mări nepoluate de nici un fel de nave militare. De ne-ar auzi și Cel de sus...

■ **C. PIȚĂ**

ERYX contra GOLIAT

Unul din tipurile de mijloace aflate la dispoziția unui infanterist este aruncătorul de grenade antitanc. În luptă cu GOLIAT-ul de peste 60 tone, blindat, acesta și-a dovedit eficacitatea uneori zdrobitoare. Acum, cînd blindajele au devenit extrem de puternice, greu de perforat, aruncătoarele traversează o perioadă de impas din care vor ieși în cele din urmă fortificate... sub forma unor noi modele. Unul din acestea, armamentul antitanc de bază al infanteristului francez, este și instalația portativă de rachete a.t. ERYX. Cu masa doar de 15 kg (inclusiv racheta), aceasta este prima instalație din această clasă care adoptă dirijarea prin fir. Capul de luptă, cu diametrul de 160 mm, poate perfora un blindaj de oțel de 900 mm. Racheta se poate lansa și din încăperi. Raza de acțiune - 600 m, durata de traiect - 4 secunde.

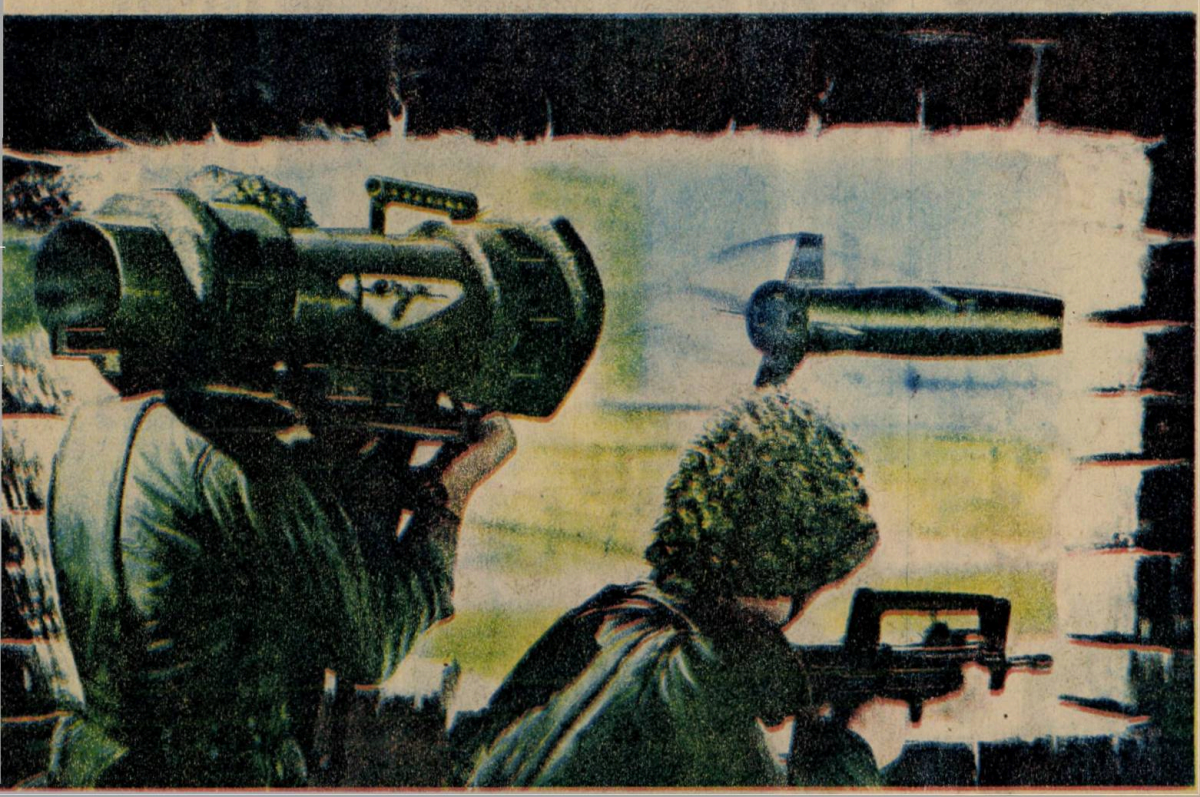

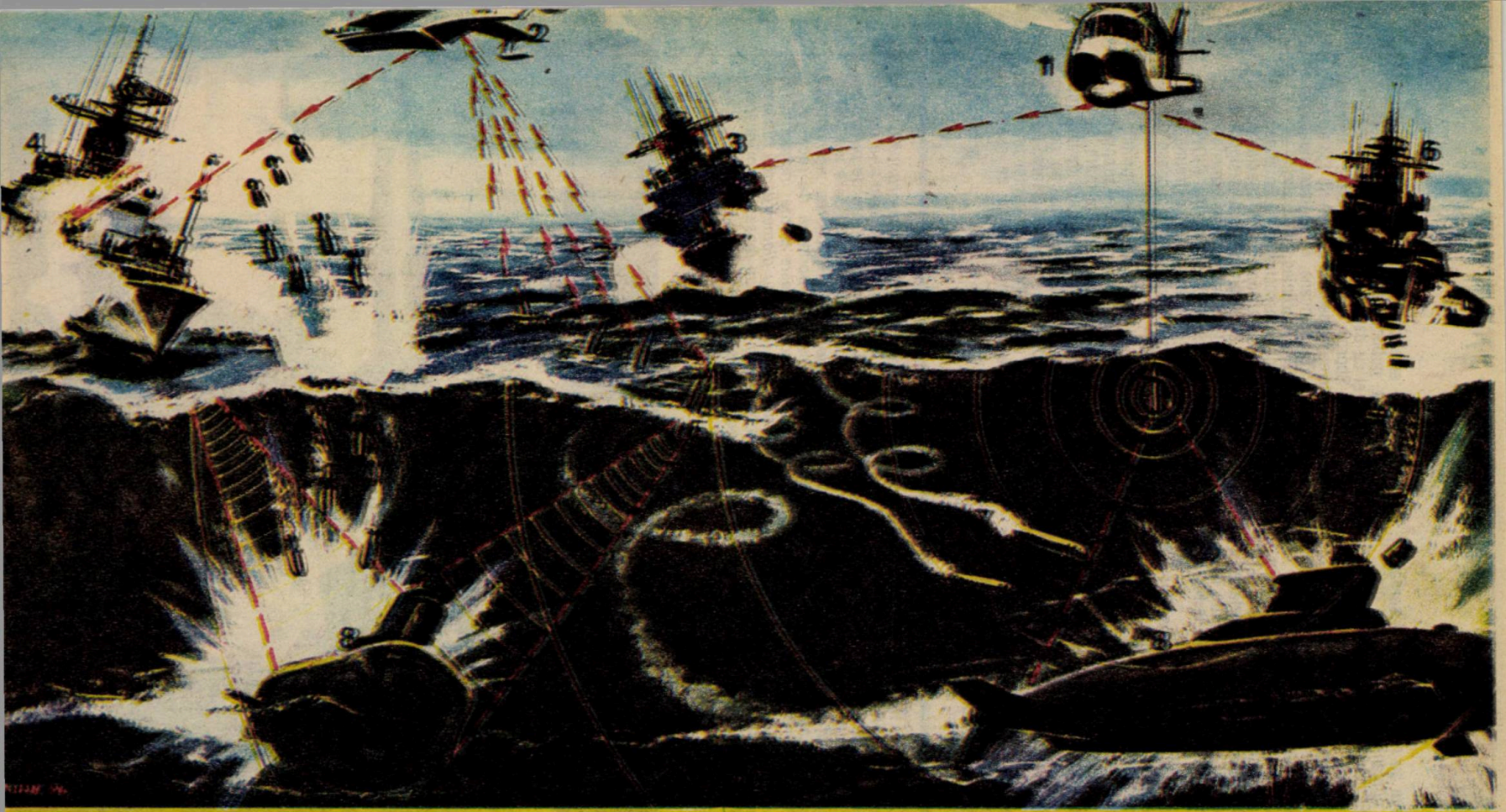

VÎNĂTOAREA DE SUBMARINE

O imagine reprodusă din publicația MTH care nu necesită explicații suplimentare. Menționăm doar că în acerba competiție armă-contraarmă nu a lipsit nici domeniul luptei antisubmarine. Perfecționărilor aplicate submarinelor purtătoare de rachete nucleare le-au urmat măsurile de lărgire a numărului mijloacelor de luptă antisubmarină.

1 – Elicopterul de luptă antisubmarină, cu dispozitivul de căutare coborît, semnalează prezența unui submarin; 2 – Un avion de vînătoare antisubmarină lansează un baraj de balize radiohidroacustice (5), care stabilesc coordonatele obiectivului. Avionul transmite datele culese unei nave vînătoare de submarine; 3 – Vînătorul de submarine lansează torpilele autodirijate (7); 4 – O altă navă lansează o salvă de grenade antisubmarine cu reacție; 6 – Atacul unui submarin cu bombe de adîncime; 8 – Submarine.

INFANTERIA

o regină a bătăliilor neglijată?

Reflectînd la misiunile şi problemele cu care se va confrunta infanteria pe cîmpul de luptă al viitorului, unii specialişti au ajuns la concluzia că tehnologia modernă nu a reuşit, încă, să redreseze dezechilibrul existent dintre infanterist şi sistemele de armament sofisticate pe care urmează să le înfrunte. Spre deosebire de acestea, infanteria a beneficiat mult prea puţin de aplicarea în folosul ei a cuceririlor ştiinţei şi tehnicii, sub al căror impact tehnica altor genuri de armă a făcut salturi calitative de neimaginat chiar cu puţini ani în urmă. Este adevărat - se afirmă - infanteristul are azi un echipament mai uşor, o armă mai bună, dar în esenţă a rămas un luptător fără prea mari deosebiri faţă de omologul său de acum o sută de ani şi mai bine.

Adevăr sau mistificare?

Există, desigur, argumente care să susţină punctul de vedere de mai sus şi tot atîtea care să îl contrazică.

Situîndu-ne exclusiv pe tărîmul argumentării tehnice, putem admite, într-adevăr, că armurăriile zeului Marte n-au „forjat" încă armamentul şi echipamentul ideal al infanteristului, dar trebuie să remarcăm contribuţia evidentă a acestora la sporirea puterii de foc, a protecţiei, capacităţii de supravieţuire pe cîmpul de luptă şi a mobilităţii „copilului teribil" al tuturor războaielor de pînă acum.

Desigur, pentru cei ce aşteaptă o imagine radical schimbată a infanteristului, sub impactul noilor tehnologii, progresele relevate - de neconceput nici ele fără aportul cercetării ştiinţifice în domeniul militar - ar putea însemna încă prea puţin. Acestora şi tuturor celor care din considerente politice, militare, economice aşteaptă o escaladare şi în acest domeniu doar aparent neglijat, laboratoarele de cercetare ale trupelor de uscat din diferite armate moderne, o serie de firme angrenate în producţia de tehnică militară le răspund prin studii, prognoze şi prezentări de echipamente şi armament care prefigurează imaginea soldatului anului 2000.

Un astronaut pedestru...

Cum va arăta, deci, infanteristul la începutul noului mileniu? O primă sinteză a atît de variatelor prognoze emise ne aduce în faţă imaginea unui... astronaut.

2000. Un cosmonaut pedestru... cu puterea de foc a unui tanc

Echipamentul său, asemănător cu cel purtat de pionierii expediţiilor selenare, are menirea să-l izoleze de mediul ostil vieţii, de un mediu creat de om împotriva omului, de puterea distructivă a armamentului clasic şi a celui de nimicire în masă. Un mediu în care infanteristul este pîndit nu numai de gloanţe şi schije, ci şi de invizibila forţă nimicitoare a substanţelor radioactive, de pericolul contaminării cu substanţe toxice de luptă şi cu agenţi biologici.

Judecînd după calitatea echipamentului, protecţia şi capacitatea de supravieţuire par a constitui deziderate predominante. Echipamentul, format dintr-o combinaţie de cămaşă-bluză, salopetă foarte uşoare, lavabile, absorbante de radiaţii infraroşii, asigură o protecţie completă faţă de agenţii chimici şi biologici. Vopsit în culori de mascare şi modele imprimate riguros studiate, echipamentul se poate adapta perfect mediului înconjurător specific, mimetismul spontan realizîndu-se cu ajutorul unor spray-uri cu coloranţi degradabili la spălare.

Sub acest echipament, militarul anului 2000 va purta lenjerie de corp formată din două piese, prevăzute cu un sistem de încălzire-răcire alimentat de la sursa de energie pe care acesta o poartă în raniţa-container.

Ghetele cu carîmbi înalţi completează echipamentul, fiind vopsite

■ C.I. CRISTIAN

Se poate considera neglijat un „pifan" al cărui echipament costă 960 dolari?

(continuare în pag. 199)

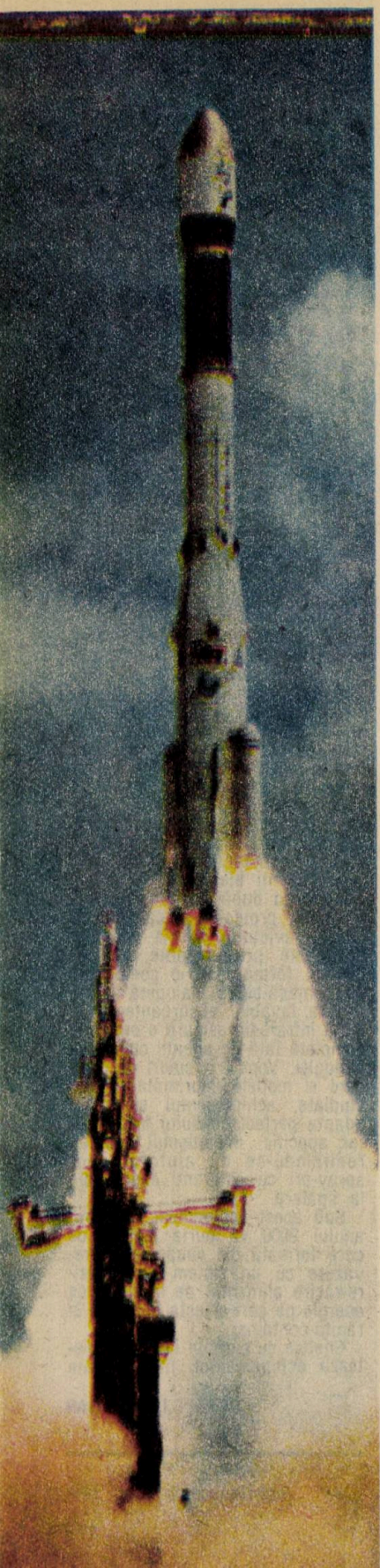

PROGRAMELE SPAŢIALE VEST-EUROPENE
pe panoplia zeului Marte

Drum deschis de rachete balistice

În paginile telexurilor din lumea întreagă numele ARIANE, HERMES, HELIOS şi COLUMBUS figurează tot mai frecvent. Pentru cei iniţiaţi în domeniu ele reprezintă simbolurile autonomiei Europei occidentale în domeniul programelor spaţiale şi al tehnologiilor de vîrf legate de acestea.

Franţa a fost prima ţară occidentală europeană care a sesizat că rămînerea în urmă în domeniul cercetării spaţiale ar însemna un handicap irecuperabil pentru viitor.

Bazîndu-se pe experienţa acumulată în construirea rachetelor balistice intercontinentale de concepţie proprie, Franţa a iniţiat programul vest-european de realizare a rachetei purtătoare EUROPA, stopat înainte de finalizare din cauza eşecurilor înregistrate la lansările din 1967—1971. În schimb, succesele obţinute cu racheta DIAMANT — derivată a unei rachete balistice intercontinentale capabilă să plaseze pe orbite joase sateliţi cu diferite destinaţii — au determinat Agenţia Spaţială Europeană (ASE) să încredinţeze Centrul Naţional de Studii Spaţiale (CNES) din Franţa cu dezvoltarea „rachetei purtătoare europene". Hotărîrea luată în acest sens la 30 iunie 1973 a stabilit etapele realizării rachetei purtătoare ARIANE 1. Prima lansare reuşită a avut loc la 24 decembrie 1979 la baza KOUROU din Guiana Franceză.

Au urmat serii de lansări reuşite, s-au construit între timp şi rachetele ARIANE 2 şi 3, iar în prezent se lucrează la dezvoltarea tehnologică a rachetelor ARIANE 4 şi 5, avînd ca obiectiv strategic realizarea celei mai ieftine rachete purtătoare din lume şi acapararea monopolului de lansare de sateliţi artificiali. Se pare că încercarea va reuşi căci încă de pe acum o rachetă ARIANE costă 1,56 milioane dolari faţă de cele 34 milioane dolari cît costă o rachetă americană similară. Franţa a investit însă sume considerabile în dezvoltarea bazei de lansare de la KOUROU, înfiinţată în 1968, astfel că încă de la sfîrşitul anului 1987 se puteau efectua, aici, 16—17 lansări anual.

Dar spectaculoasa apariţie a navetei spaţiale americane pe panoplia mijloacelor de cucerire, dar şi militarizare a spaţiului cosmic a pus, pentru moment, sub semnul întrebării eficienţa tuturor programelor de lansare „clasice". Într-adevăr, naveta spaţială prezintă o serie de avantaje: este refolosibilă, asigură condiţii pentru o activitate umană mai îndelungată în spaţiu, oferă condiţii tehnologice superioare lansării sateliţilor pe orbite joase etc. Dar... (şi nici nu se putea altfel) ea este purtătoarea unor neajunsuri izvorîte din pionieratul acesteia şi mai ales din concepţia întrebuinţării, cu tot mai pregnante valenţe militare. Iată cîteva neajunsuri: masa maximă admisibilă la aterizare este de 14 t; pregătirea unei noi lansări durează mult (patru luni între a doua şi a treia lansare a navetei americane); în caz de „defecţiune", pierderile sînt uriaşe (exemple există, din păcate); lansarea sateliţilor cu ajutorul navetei spaţiale este încă o încercare foarte scumpă, mai ales de cînd spaţiul rămas disponibil după instalarea „încărcăturilor speciale" se scoate pur şi simplu la... licitaţie. Neajunsul cel mai important l-am lăsat la urmă. Navetele spaţiale oferă şanse minime de întrebuinţare pentru lansări de sateliţi „comerciali" atîta timp cît reprezintă mijloace de seamă în materializarea programului S.D.I. şi constituie punctul central al diferitelor programe de militarizare a cosmosului.

În aceste condiţii, apariţia navetelor spaţiale a dat, de fapt, un nou impuls tehnologiei aerospaţiale

ARIANE — o rachetă cu strămoşi militari. Şi ea va purta uniformă

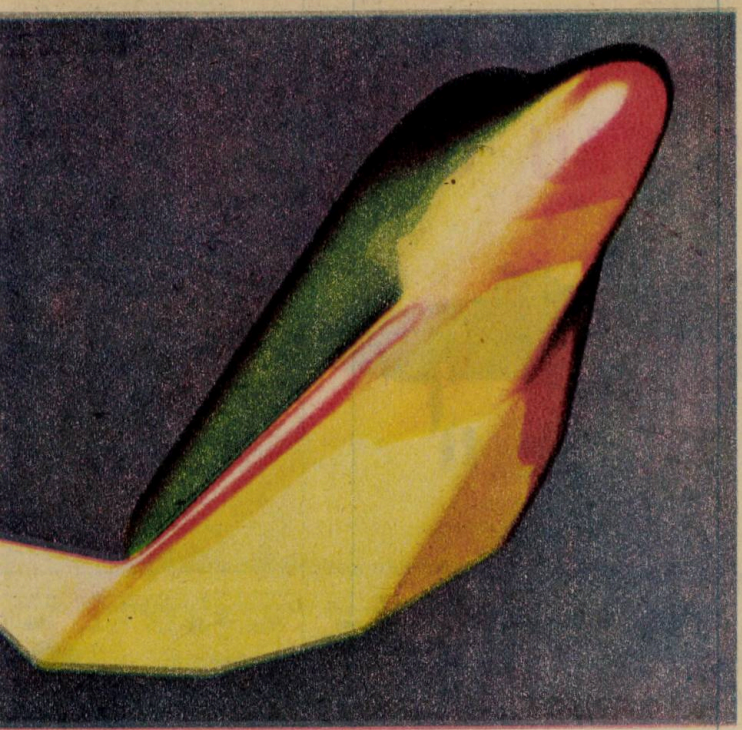

Prima navetă spațială europeană HERMES va zbura în 1998

vest-europene, implicit programului ARIANE. La începutul anului 1981, ASE a anunțat că un obiectiv principal al programului ARIANE va fi lansarea viitoarei navete spațiale europene HERMES (10 tone, echipaj 5 oameni, autonomie 7 zile, misiuni de lansare de sateliți și reparare de sateliți defecți și alte misiuni). Acordul încheiat la 25 octombrie 1985 între ASE și CNES prevede o largă participare internațională (11 țări) la care, totuși, efortul principal este preluat de Franța (45%) și R.F. Germania (30%) și stabilește, de asemenea, construirea în perspectivă a stației orbitale COLUMBUS.

Primul zbor (fără echipaj) al navetei HERMES este programat pentru 1998.

ARIANE va purta uniformă militară

Deși inițiatorii programelor spațiale vest-europene susțin că acestea servesc exclusiv țeluri pașnice, este limpede că ele oferă un vast potențial de materializare a unor obiective militare. Potențialul a fost deja exploatat și nu sîntem decît la început. Astfel, de pildă, în 1984 o rachetă ARIANE a plasat pe orbită satelitul britanic SKYNET 4 cu destinație militară; s-au pus la dispoziția forțelor armate franceze două canale de transmisie ale satelitului TELECOM 1 de asigurare a transmisiei de date utilizînd sistemul de telecomunicații prin satelit SYRACUSE. În conformitate cu dispozițiunile conducerii armatei franceze, începînd cu anul 1987, timp de 10 ani, se vor aloca cîte 15 miliarde franci construirii satelitului militar heliosincron HELIOS și dezvoltării rețelei militare de transmisiuni prin satelit SYRACUSE II. Se pare că, după refuzul vest-german de participare la acest program, Italia, cu o contribuție de 14 la sută, și Spania s-au angajat și la preluarea unor sarcini de fabricație.

Satelitul de cercetare HELIOS — o adevărată piatră de încercare pentru industria aerospațială vest-europeană — va evolua la o altitudine de 800—900 km, iar imaginile furnizate vor avea o calitate superioară celor asigurate de satelitul „comercial" SPOT utilizat din plin în scopuri militare. Una din misiunile principale ale lui HELIOS va fi descoperirea, localizarea și stabilirea caracteristicilor de funcționare ale radiolocatoarelor inamicilor potențiali. În acest scop, satelitul va cuprinde și o instalație ELINT (Electronic Intelligence) modernă. Construcția satelitului se va încheia în 1993.

Programul de dezvoltare la nivelul complexității prevăzute a sistemului SYRACUSE II se va finaliza în 1991; se vor putea realiza legături sigure și rapide între trupele de uscat, aviația militară, marina militară și trupele franceze dislocate pe teritoriul altor țări.

Acum, cînd sîntem abia la început și ARIANE și HELIOS au îmbrăcat deja uniforme militare, este greu de crezut că „scenariștii războaielor viitoare" n-au găsit încă nici un rol pentru HERMES, COLUMBUS and CO.

■ C. CRÂMPIȚĂ

SALVARE ÎN SPAȚIU

„Echipamentul spațial de manevră" care se experimentează în prezent în laboratoarele de specialitate americane este destinat salvării cosmonauților. Pentru salvarea echipajelor navelor avariate a fost imaginat și realizat un echipament de transfer cu ajutorul căruia se poate transporta de la nava spațială avariată la nava spațială de salvare un membru al echipajului, care nu dispune de costum de supraviețuire și manevră autonom. Acesta „va călători" în sfera vizibilă din stînga figurii.

Se experimentează, de asemenea, și procedeele de salvare cele mai eficace pentru recuperarea cosmonauților ieșiți în spațiu, echipați cu costum de supraviețuire și manevră autonom. Se pare că cele mai bune procedee s-au dovedit cele „față în față" și „cap la cap".

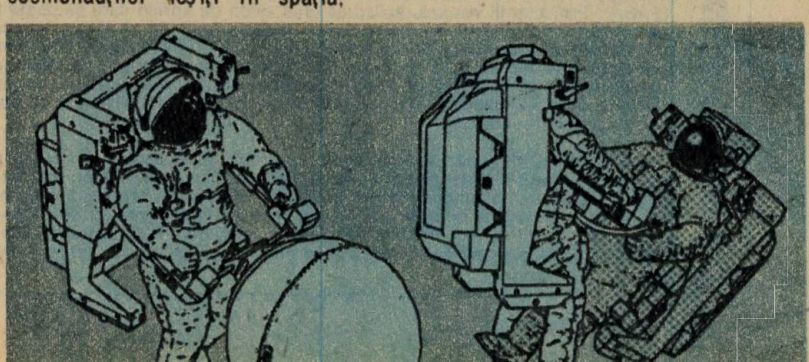

B-2 – UN VIS SAU UN COŞMAR?

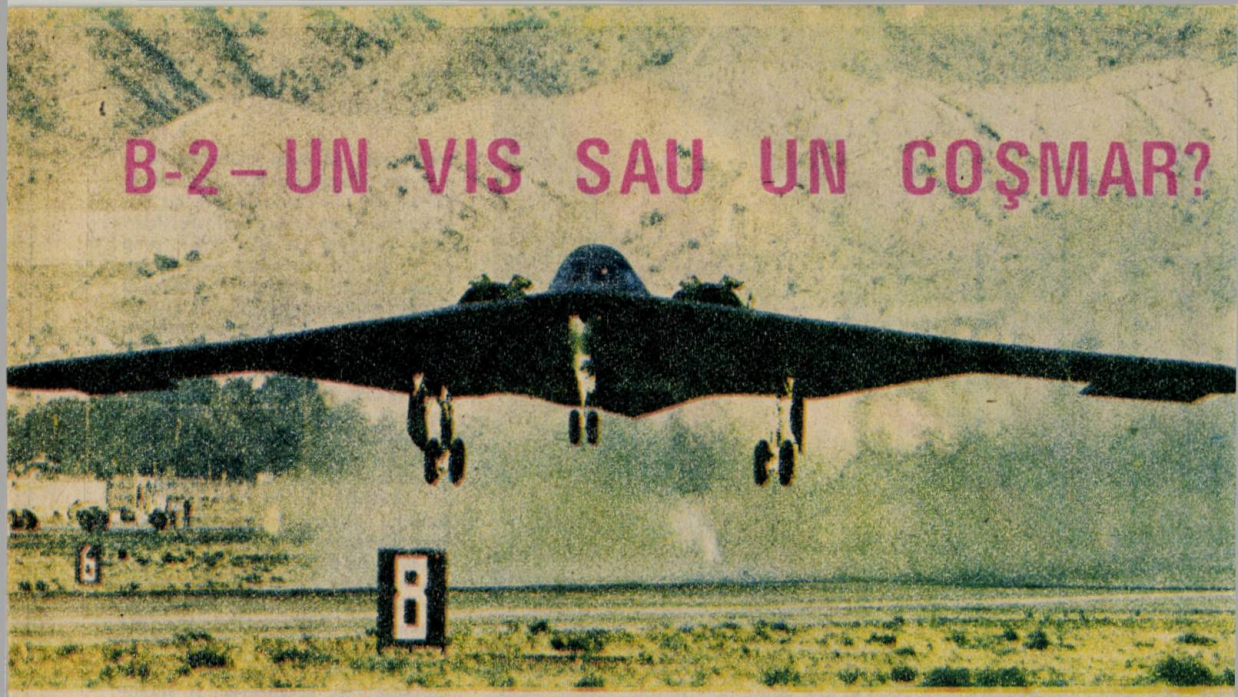

B—2, un avion care costă mai mult decît greutatea sa în aur

Păreri...
În ciuda publicității zgomotoase, avionul de bombardament „invizibil" B-2 a rămas pe mai departe unul din cele mai bine păstrate secrete militare din lume. Iată ce declară cei care l-au cunoscut totuși mai bine decît mulțimea de specialiști și publiciști prezenți la 22 noiembrie 1988 la Palmdale (California) în ziua prezentării sale:

- ...Sinteză a unei munci de aproape un deceniu în domeniile de vîrf ale tehnologiei „stealth" (ascuns, invizibil – n.n.) și construcției aeronautice (Edward Aldrige" – secretar al F.A.M. americane);
- Sistemul de control al zborului, cu calculatorul său de mare viteză, reprezintă a opta minune a lumii (colonelul Richard Couch – pilot de încercare);
- Să nu-mi spuneți că este hidos privit dintr-o parte. Este ca și cum cineva ne-ar spune că... copiii noștri arată hidos... (unul din proiectanți);
- B-2? Un mare rezervor din plastic, extrem de inflamabil, prevăzut cu scaune (șeful grupului de intervenție al aerodromului)

Cît costă?
Este considerat cel mai scump avion din lume! F.A.M. americane declară că ar costa 530 milioane dolari, dar proiectul de realizare impune o majorare anuală a costului programului cu opt milioane dolari. În aceste condiții se apreciază că avionul cu masa de 70 tone va ajunge la aproximativ 1 miliard de dolari și va depăși astfel costul greutății sale în aur!

În legătură cu aceasta, iată și meditația unuia din pompierii militari ai aerodromului: Am învățat că în cazul unui accident trebuie salvat întîi echipajul. Rămîne valabil acest principiu și cînd e vorba de un avion de un miliard de dolari?

Armament
Rachete aer-sol cu rază mică de acțiune, bombe nucleare B-83 și rachete de croazieră ACM-129 cu încărcătură nucleară. Armament comparabil cu cel al avionului B-1B.

Dimensiuni
Înălțime 17 picioare (1 picior = 30 cm), lungime 69 picioare, anvergura 172 picioare. Deci nu este mai lung decît un avion de vînătoare F-15, dar are o anvergură cît un avion de bombardament B-52.

Este practic „invizibil" pentru stațiile de radiolocație de dirijare a traficului aerian. În zborurile de încercare a avut la bord un amplificator de ecou radar pentru a-și putea semnala poziția. În luptă va fi „invizibil" – așa se pretinde – și pentru cercetarea aeriană de la sol și pentru cea din satelit.

Echipaj
Doi piloți. A fost prevăzut un post și pentru un al treilea membru al echipajului.

Alte caracteristici
Rază de acțiune – 6 000 mile marine; altitudinea maximă de zbor – 50 000 picioare; viteză subsonică; capacitate de realimentare în aer.

Vom mai auzi de el...

• AVION DE LUPTĂ SUBSONIC. În Marea Britanie se lucrează la proiectul unui avion de luptă subsonic, de concepție nouă, cu mare capacitate de manevră. Este cunoscut sub denumirea de „avion de luptă mic, rapid" (SABA). Proiectanții vizează realizarea unui avion de sprijin care să poată lupta cu succes împotriva elicopterelor, rachetelor de croazieră ale anilor '90 și a avioanelor de vînătoare-interceptare, care zboară la joasă altitudine. Greutatea avionului gata de luptă va fi de 4 536 kg, inclusiv greutatea armamentului de la bord — de 1814 kg. În principiu, aparatul va fi înzestrat cu 6 rachete aer-aer, plus un tun (calibrul — 25 mm). Se preconizează ca în viitor avionul să fie dotat cu un locator cu laser. Structura aparatului va fi formată din materiale compozite și aliaje metalice de înaltă calitate, iar postul de pilotaj va fi blindat; sistemul de comandă va fi de tip electric, iar flapsurile vor fi acționate automat.

• PATHFINDER. Aparatură de vedere pe timp de noapte în infraroșu pentru echiparea avioanelor. Aparatura poate fi montată fie într-un container aerodinamic lung de 1,98 m, cu masa de 84 kg, fie pe o grindă de acroșare dispusă sub aripa avionului. Sistemul permite efectuarea zborurilor pe timp de noapte, utilizînd procedee care se aplică ziua. Sesizorul în infraroșu are un cîmp de vedere pentru navigație de 28 x 21 grade și 9 x 7 grade pentru detectare, identificare și tragere, asigurînd o imagine TV corespunzătoare terenului. Aceasta, împreună cu informațiile privind executarea zborului și a misiunii propriu-zise, se proiectează în carlingă pe monitorul „privește sus".

ATF — mortal, invizibil, agil

Sfîrşitul deceniului care a trecut a fost extrem de spectaculos, dacă nu chiar senzaţional în ceea ce priveşte dezvăluirile oficiale privind tehnica de aviaţie militară. Ne referim la prezentarea avionului de bombardament „invizibil" *B-2*, la ridicarea vălului care a acoperit atît de bine, timp de aproape un deceniu, avionul de vînătoare „invizibil" *F-117*, la apariţia în diferite expoziţii de tehnică aeronautică a avionului de vînătoare *Mig-29* şi a elicopterului de atac (antitanc) *Mi-28*. S-au publicat, de asemenea, informaţii privind programele de construcţie a viitorului elicopter uşor de atac al trupelor de uscat americane şi a viitorului elicopter antitanc/sprijin franco — vest-german. În acest context, fără să-şi piardă actualitatea, publicitatea făcută viitorului „avion de vînătoare tactic cu tehnologie înaintată" *(ATF)* american pare să fi părăsit orbita interesului prioritar. Să încercăm o refocalizare a atenţiei asupra sa, fără a intra totuşi în detalii tehnice.

■ **Stadiul actual.** În prezent, în baza unui contract de 691 milioane dolari, două grupuri de firme realizează, în baza unor concepţii proprii, cîte două prototipuri pentru un viitor examen final. Cerinţele impuse de F.A.M. americane sînt identice.

■ **Cum va arăta.** Cum va arăta exact, cum va fi construit, cum va zbura *ATF* nu ştie la această oră încă nimeni; nici colonelul James A. Fain jr., directorul Sistemului *ATF*. Tot ceea ce se ştie este că *ATF* trebuie să devină un avion de vînătoare superior pentru perioada 2000—2010, fiind în măsură să depăşească cu succes „ameninţările" evaluate pentru această perioadă. Mai concret, va trebui să fie de cel puţin două ori mai bun decît avionul *F-15 EAGLE*, ceea ce presupune:

- capacitate de supravieţuire mărită, prin asigurarea cerinţei „observă primul — loveşte primul" şi prin reducerea la minimum a indicilor proprii de demascare prin utilizarea tehnologiei *„Stealth"*;

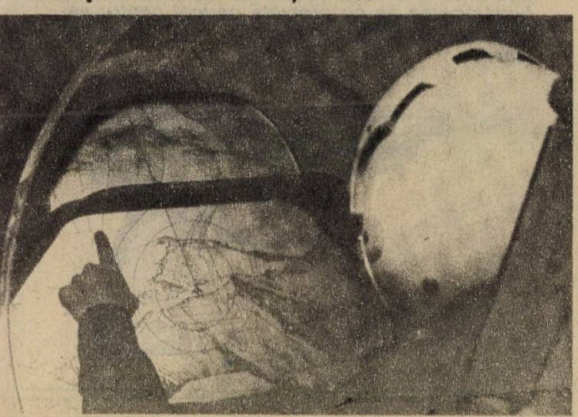

Pilotul va avea la bord un extrem de rafinat prieten electronic şi va comunica cu el prin voce...

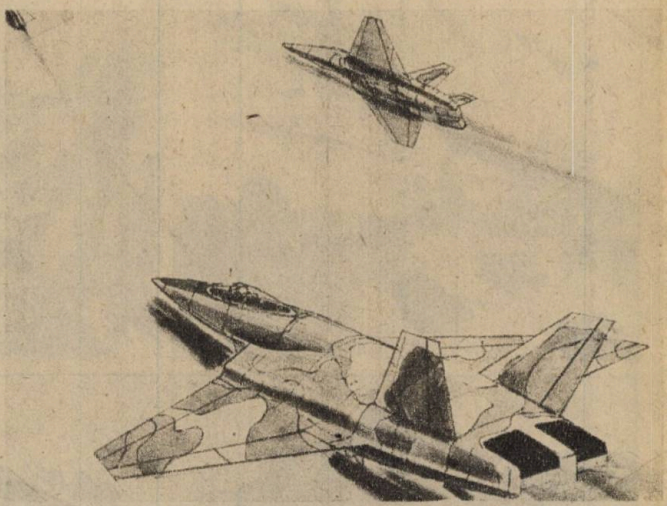

Nu se ştie cum va arăta în final... dar firma Northrop va construi un ATF asemănător cu cel din imagine

- micşorarea cîmpului de reacţie la ameninţarea inamicului; viteza supersonică ridicată şi mare capacitate de manevră; decolare şi aterizare scurte, fără a se lua în consideraţie o soluţie *STOVL* (decolare scurtă şi aterizare verticală);
- rază de acţiune mare, asigurată de cantitatea de carburant de la bord, permiţînd executarea unor misiuni de patrulare şi de atac în adîncimea apărării inamicului în formaţii mari;
- întreţinere uşoară, timp scurt de reluare a misiunii.

■ **Avionica.** În această privinţă, imaginea viitoarei carlingi (o variantă) prezentată este edificatoare. Display-ul de mari dimensiuni va afişa sintezele informaţiilor primite în flux continuu; pilotul va putea zbura şi executa misiuni de luptă fără suprasolicitări. Alte facilităţi:

- comandă/control vocală; calculator de bord *VHSIC 1750, Ada software*, sisteme expert, sistem electronic integrat de ducere a luptei *(INEWS)*, sistem integrat de transmisiuni, navigaţie şi avionică de identificare *(ICNIA)*, transmisii de date prin fibre optice.

Cu alte cuvinte, pilotul va avea „un prieten electronic de încredere în spatele său".

■ **Armamentul.** Avionul va putea fi înzestrat cu rachete aer-aer din generaţia actuală *AIM-7M SPARROW* sau *AIM-120 A*, sau cu ultima variantă a polivalentei rachete *AIM-9 SIDEWINDER*, precum şi cu racheta *AIM-132* care se va construi în Europa.

Experienţa acumulată în Vietnam impune şi prezenţa tunului de bord, probabil un tun *Gatling*, calibru 20 mm, cu o construcţie nouă. Nu este exclus să asistăm la apariţia, în final, a unui armament şi a unor muniţii cu totul noi.

Deşi nu a fost menţionat, avionul va dispune probabil, prin însăşi destinaţia sa tactică, de rachete aer-sol antiradiolocaţie şi rachete cu submuniţii inteligente.

Primul zbor al prototipurilor a fost planificat pentru ultimul trimestru al anului 1993, urmînd ca aparatul să atingă capacitatea operaţională cerută la mijlocul anilor '90.

Nu este exclus ca raţiuni politice, militare şi nu în cele din urmă economice să deturneze un program de realizare aparent liniar.

Au mai fost cazuri...

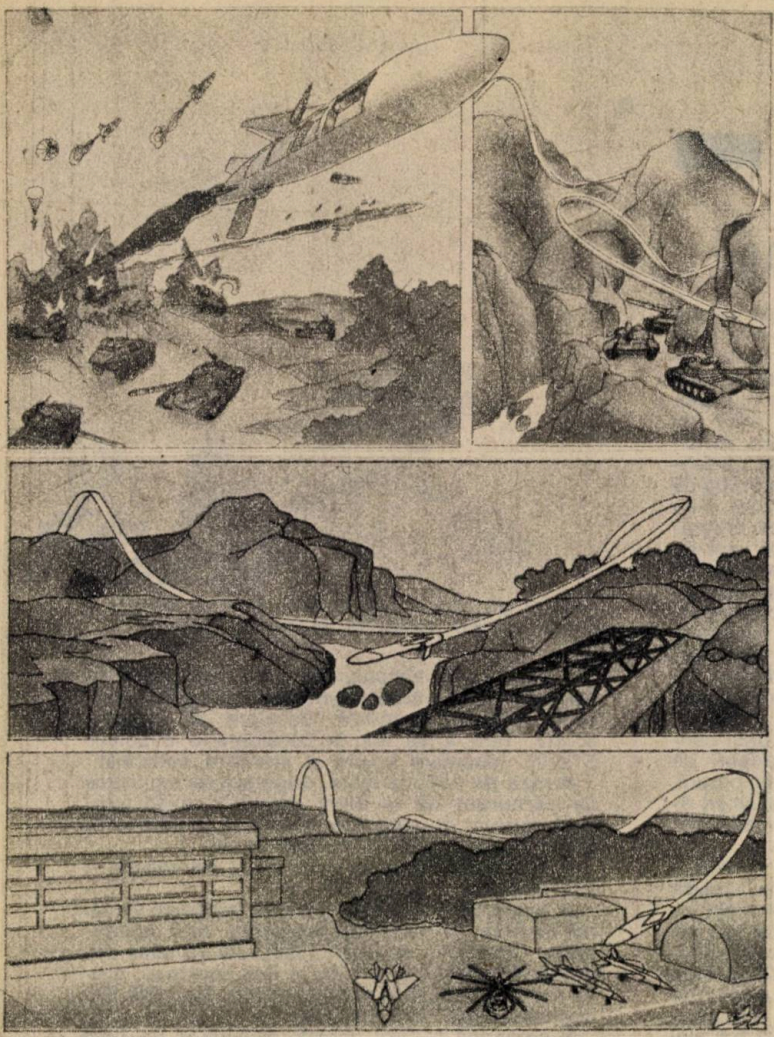

ARME GENIALE, ARME INTELIGENTE

● MSOW. O abreviere care ascunde în spatele ei un armament deosebit de complex și eficace. Este vorba de „Modular Stand — Off Weapon", o armă a cărei denumire tradusă — fără a avea pretenția că ar fi laconică — este următoarea: *armament modular care se poate lansa asupra forțelor inamicului dintr-o zonă situată în afara razei de acțiune a apărării antiaeriene a acestuia.*

Simplificînd, avem în față un distribuitor de submuniții inteligente (distribuitorul fiind considerat „genial") care se poate lansa de către un avion purtător de la peste 25 km distanță de obiectiv. Distribuitorul nedetectabil cu propulsie-rachetă este prevăzut și cu un sistem de navigație prin satelit pentru a ajunge cu precizie în raionul prevăzut, în zbor la joasă altitudine. Aici intră în funcțiune un grup de sesizoare care preiau dirijarea de precizie finală, selectează obiectivele (nu confundă o căpiță de fin cu un tanc sau un tun cu un autoturism) și distribuie submunițiile cele mai adecvate (din 2—4 tipuri existente la bord) pentru nimicirea obiectivelor. Imaginile sînt edificatoare.

Fără a atinge încă performanțele prefigurate, industria de armament din Italia a realizat un distribuitor de submuniții care poate transporta o încărcătură de luptă de 745 kg și care are o viteză de 0,8 Mach, o anvergură de 1,5 m și lungimea de 4,5 m. Poate fi transportat în zona de lansare de avioane TORNADO, F-16, AMX și MIRAGE.

TRAGERI fără cartușe reale

Gama largă de simulatoare și dispozitive pentru antrenarea militarilor în vederea tragerii cu armamentul de infanterie s-a îmbogățit cu un nou reprezentant. Dispozitivul din imagine, destinat simulării tragerilor cu pistolul, utilizează un complet care funcționează în spectrul infraroșu și este format din următoarele elemente: ● o țintă electronică sub formă de disc cu diametrul de 80 mm, acoperită de fotocelule și alimentată de la o baterie încorporată ● două tipuri de cartușe cu emițătoare electronice integrate pentru asigurarea tragerii la 10 sau 25 m (cartușele au dimensiuni identice cu cele reale) ● un bloc optic.

În timpul ședinței de antrenament, cartușul cu emițător electronic se introduce în țeavă, iar blocul de lentile se montează la gura țevii unde rămîn pe toată durata exercițiului.

La apăsarea pe trăgaci, percutorul lovește capsa piezoelectrică a cartușului electronic, care emite un impuls luminos focalizat și îndreptat de blocul de lentile spre ținta electronică.

Dacă ochirea a fost corectă, spotul luminos cade pe țintă, iar fotocelulele semnalează locul de „lovire".

Dispozitivul, extrem de simplu, permite desfășurarea instruirii în cele mai diverse locuri; funcționarea sa nu prezintă pericol pentru vedere, nu produce zgomot și fum și nu uzează țeava.

JAMES BOND — o ficţiune. Recuzita — o realitate

ARME ASCUNSE...

În mai puţin de trei secunde un expert poate asambla un pistol-mitralieră special cu calibrul 9 mm din cutia paralelipipedică ce o transportă în buzunar, capabil de a „debita" 650 de lovituri pe minut. Capacitatea încărcătorului este de 32 de lovituri. Concepută special pentru lupta antiterorist, arma cîntăreşte în faza de prototip numai 2,3 kg. Utilizarea materialelor compozite la realizarea cutiei mecanismelor şi a unor piese mai puţin solicitate va permite reducerea greutăţii la numai 1,5 kg. Cînd este montată, are o lungime maximă de 480 mm, iar demontată nu are nici o şansă de a fi detectată ca armă. În acest mod este utilizabilă în misiunile de protecţie şi escortă. Deşi producătorii dau asigurări asupra strictei distribuţii a armelor de acest tip numai către organele de menţinere a ordinii, este greu de imaginat ca în o parcurgere a evidenţei „onoratei clientele" să nu găsim şi cîte un James Bond de al nostru...

■ C. CRĂCIUNOIU

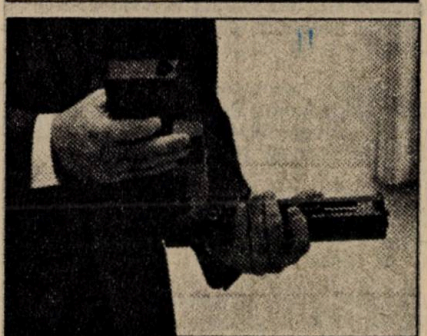

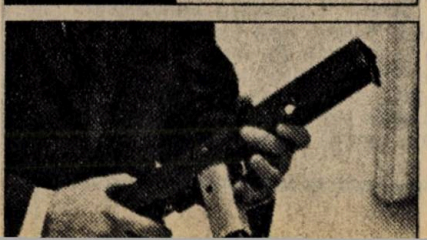

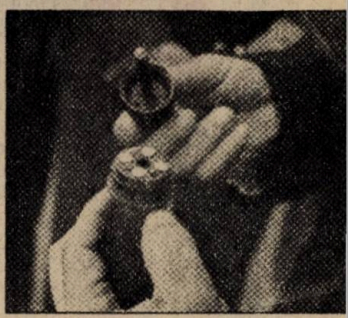

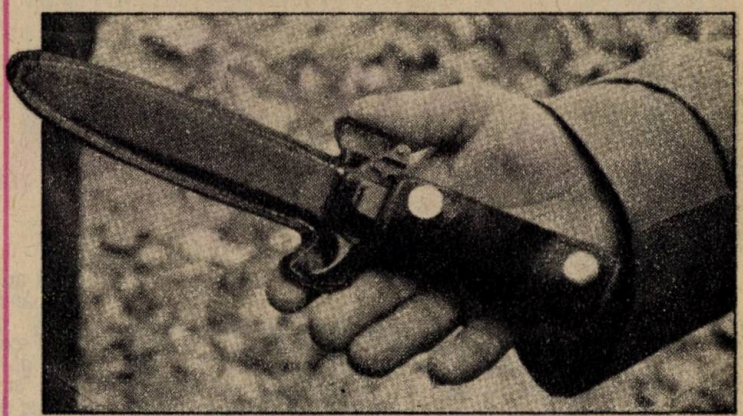

CUŢIT-PISTOL

Cuţitul din imagine este doar aparent unul obişnuit. Industria de apărare chineză a realizat prototipul unui cuţit-pistol destinat „forţelor speciale", inspirat după un model asemănător aflat în înzestrarea trupelor de desant cu misiuni speciale sovietice.

Garda cuţitului are o construcţie deosebită, un capăt al gărzii avînd rol de trăgaci iar celălalt rol de cătare. În mînerul cuţitului se găsesc patru ţevi încărcate cu cartuşe de calibrul 22. Prin răsucirea unei siguranţe care blochează de regulă arma în poziţia „cuţit", se realizează practic armarea mecanismului de dare a focului. La apăsarea trăgaciului pleacă o singură lovitură, eficacitatea focului fiind garantată pe o distanţă de 30 metri. Arma cîntăreşte 464 g, lungimea totală este de 262 mm, iar viteza iniţială a glonţului este de 250 m/s. Reîncărcarea armei se realizează prin demontarea mînerului.

(Rubrica continuă în pag. 200)

arma BIOLOGICĂ

Lumea poate fi liniştită. Convenţia privind armamentul biologic – semnată în 1972 – este în prezent acceptată oficial de peste 100 de state. Acestea, cu diferite prilejuri, îşi exprimă satisfacţia privind interzicerea unei întregi categorii de arme. Să fie oare lucrurile chiar atît de limpezi?

După cît se pare, nu prea... La sfîrşitul anului 1988, medici kurzi au semnalat că Irakul a folosit arma bacteriologică împotriva populaţiei kurde, răspîndind o epidemie de febră tifoidă. Mai tîrziu, surse americane au afirmat că dovezile furnizate nu ar fi concludente. În luna ianuarie 1989, Israelul a infirmat zvonurile conform cărora ar fi făcut apel Statelor Unite să avertizeze Irakul privind încetarea fabricării armamentului bacteriologic. S-a afirmat, totodată, că Israelul nu ar fi ameninţat nici direct şi nici indirect Irakul, că va bombarda uzinele de armament biologic dacă activitatea acestora nu încetează.

Se pare însă că Departamentul Apărării al S.U.A. suspectează atît Irakul cît şi Israelul că ar fabrica armament biologic; pe lista „suspecţilor" ar mai intra U.R.S.S., R.P. Chineză, R.P.D. Coreeană, Taivan, Egipt, Iran şi Siria.

BILANŢ SUMAR

Acuzaţii şi suspiciuni de acest fel nu sînt o noutate în acest domeniu. Cele mai vechi informaţii privind întrebuinţarea în luptă a „bolilor" se pierd în negura vremurilor. Unele reprezintă certitudini, altele... Să apelăm la cîteva exemple mai vechi şi mai noi.

– 1346. Oastea tătară care asedia cetatea Feodosia din Crimeea a început să fie decimată de ciumă; tătarii au azvîrlit în cetate trupuri ciopîrţite ale ciumaţilor şi i-au contaminat pe apărători. Oribil;

– Un procedeu asemănător utilizează şi trupele ruseşti în 1710 în luptele duse pentru cucerirea localităţii Reval, apărată de suedezi. Istoria se repetă;

– Se afirmă că însuşi Napoleon a încercat să contamineze locuitorii oraşului Mantua cu febră galbenă, în 1797, în timpul campaniei din Italia. La război, ca la război...;

– În America de Nord, istoria a consemnat ordinul comandantului armatei britanice, Jefrrey Amherst, care a dispus contaminarea cu variolă a unor triburi indiene prin distribuirea păturilor folosite de bolnavii de variolă. În scurt timp, epidemia decima galopant populaţia din regiune. Comandantul a primit titlul de „Sir";

– În războiul de independenţă, americanii au folosit şi ei „variola" împotriva britanicilor. Glorie;

– Primul război mondial, fără a furniza certitudini, lasă suficiente motive să credem că beligeranţii au încercat îmbolnăvirea în masă a diferitelor animale din tabăra inamicului (mai ales cai şi oi). Vorbe;

– Propagandă sau nu, valul de gripă din Europa postbelică a fost pus pe seama germanilor, care ar fi recurs la declanşarea epidemiei, înainte de a pierde primul război mondial. O simplă răceală;

– Perioada interbelică consemnează eforturi deosebite ale viitorilpr beligeranţi de a-şi asigura o nouă armă. În Marea Britanie se realizează o varietate relativ mare de arme biologice, mai ales bombe cu antrax. Nu au fost folosite în războiul care a urmat, dar insula Guinard din nord-vestul Scoţiei, unde s-au efectuat experienţele în teren, este contaminată şi astăzi cu antrax. O nouă operaţie de decontaminare a poligonului de experimentări desfăşurată în 1986 (!) a costat aproape un milion de lire. Oile fermierilor de pe insulă continuă să moară de antrax. Ce e de făcut?

– S.U.A. au investit sume uriaşe în uzina de armament biologic de la Fort Detrich (Maryland), dar pe porţile ei – afirmă oficialităţile – nu au ieşit arme biologice în toată perioada războiului. Aşa să fie?

– Este deja bine cunoscut efortul japonezilor din perioada celui de-al doilea război mondial în acest domeniu; au folosit la experienţele lor peste 3 000 de prizonieri ruşi şi chinezi; se afirmă că specialişti, care au lucrat la aceste arme folosind cobai umani, au beneficiat de imunitate juridică în S.U.A. În schimbul informaţiilor acumulate, desigur... Schimburi echivalente?

Japonezii au folosit arme biologice împotriva a cel puţin 11 localităţi din nord-estul Chinei; au murit peste 700 de oameni, fără a se obţine un avantaj militar. A fost oare un experiment mai amplu? Dovezile privind acest ultim eveniment sînt de dată recentă. Unde sînt vinovaţii?

- Acuzații însoțite de tot tam-tamul caracteristic perioadei „războiului rece" cu gradul de veridicitate corespunzător au vizat și Vietnamul și U.R.S.S. (problema epidemiei de antrax din regiunea Sverdlovsk din 1979 și campania din Afganistan). „Război rece", arme biologice... „calde".

Este justificată această trecere în revistă? Declanșează sau întreține ea alarme false?

O ARMĂ LIPSITĂ DE PUBLICITATE

Despre arma biologică s-a vorbit și s-a scris mult mai puțin decît despre celelalte arme de nimicire în masă (arma nucleară și arma chimică). Să ridicăm puțin vălul ce o acoperă.

Militarii clasifică armele biologice în raport cu cele mai importante caracteristici ale acestora: letalitate, transmisibilitate, infectivitate. În raport cu alte puncte de vedere se admit o mulțime de clasificări. Iată și una din ele care privește natura agenților biologici:

- Bacterii (B) - organisme mici, cultură ușoară, reproducere prin diviziune, răspund la tratamentul cu antibiotice;
- Viruși (V) - agenți submicroscopici, mai mici decît bacteriile, se înmulțesc în cadrul celulei gazdă; nu răspund la antibiotice;
- Richetsi (R) - organisme intermediare între bacterii și viruși; se dezvoltă în diferite celule gazdă; nu răspund la antibiotice;
- Fungi (F) - plante primitive, trăiesc fără fotosinteză; existență sub formă de spori sau drojdii;
- Toxine (T) - apărute recent în panoplia agenților biologici; substanțe anorganice de origine biologică sau sintetizate chimic.

Arsenalul biologic a înregistrat aproximativ 14 boli care ar putea fi „manevrate" în caz de război, din care prezentăm cîteva, după criteriile clasificării militare. În paranteză apar agenții.

Antrax (B): infectivitate - ridicată; transmisibilitate - ridicată; mortalitate - 80% din cazuri.

Tifos (R): infectivitate - ridicată; transmisibilitate - nu; mortalitate - peste 70% din cazuri.

Ciumă (B): infectivitate - ridicată; transmisibilitate - ridicată; mortalitate - de regulă fatal.

Febră galbenă (V): infectivitate - ridicată; transmisibilitate - nu; mortalitate - peste 40% din cazuri.

Din cele 14 boli, trei sînt fatale, alte trei sînt fatale în 80% din cazuri, iar celelalte produc decesul între 10–40% din cazuri. Nu trebuie să ne facem însă iluzii privind vreuna din „bolile" din recuzita agenților biologici, căci dizenteria, de exemplu - categorisită cu mortalitate foarte scăzută - a decimat sute de mii de oameni în timpul celor două conflagrații mondiale.

De ce ne trebuie și armă biologică cînd avem arma chimică? Să vedem care sînt factorii care o fac „atractivă":

- la aceeași greutate, este mult mai eficientă decît arma chimică;
- produce moartea după o perioadă mai lungă de la contaminare; efectul asupra vegetației se poate perpetua lungi perioade de timp;
- poate fi întrebuințată diferențiat împotriva oamenilor (se admit și aici alte diferențieri) sau împotriva doar a anumitor animale.

Arma biologică are însă și „neajunsuri":

- posibilitate limitată de a ține sub control aria de manifestare a urmărilor;
- efecte persistente și efecte secundare imprevizibile pentru un timp îndelungat;
- nu ucide imediat după întrebuințare.

■ **Colonel ing. C. CRÂMPIȚĂ**

(continuare în pag. 202)

În istoria omenirii ultima epidemie ar fi războiul nuclear. Să nu ajungem să ne privim vreodată astfel...

PROTECŢIA ÎMPOTRIVA INCENDIILOR ŞI AVARIILOR LA O BAZĂ DE AVIAŢIE MODERNĂ

Baza Edwards a Forţelor Aeriene Militare ale S.U.A. este apreciată a fi una dintre cele mai moderne, mai bine dotate în lume. Aici au cunoscut „botezul aerului" avioane militare dintre cele mai sofisticate, printre care şi controversatele bombardiere strategice B 1-B şi B-2 „Stealth", avionul experimental X-29 şi avionul de luptă F-15 E.

Protecţia împotriva unui eventual incendiu constituie o preocupare majoră a proiectanţilor şi specialiştilor, avînd în vedere complexitatea deosebită şi costul exorbitant al unui aparat de tipul B-2 (circa 530 mil. dolari, dar, în final, s-ar putea ridica la 1 miliard dolari, mai scump decît greutatea sa — 70 t — în aur).

În cazul bombardierului B-2, considerat a fi aparatul în jurul căruia se păstrează cel mai mare secret, protecţia împotriva incendiului şi posibilităţile de salvare a echipajului în caz de avarie ocupă un loc important în preocupările constructorilor, dar datele publicate sînt numai ipotetice. În acest sens, revista *„Military Fire Fighter"* precizează că pentru fiecare aparat B-2 de la baza menţionată există, la sol, o echipă de pompieri specializată, pregătită permanent de intervenţie. De asemenea, hangarele pentru fiecare din aceste aparate amintesc, prin măsurile de protecţie, de grajdurile pentru cai de rasă. Astfel, aceste hangare sînt echipate cu sisteme de semnalare a focarelor de incendii pe bază de senzori ce detectează cea mai firavă emanaţie de fum, care sînt cuplaţi cu echipament de stingere cu spumă şi (sau) cu gaze inerte. Protecţia contra incendiilor la bordul aparatelor B-2 se pare că se bazează pe sisteme cu gaze inerte comprimate în butelii, dispuse în zone vitale, acţionate automat de senzorii specializaţi sau la comanda pilotului.

Riscul de accident la sol, la decolare sau la aterizare, ridică probleme deosebite în ce priveşte salvarea echipajului şi reducerea la minimum a stricăciunilor. Se pune întrebarea dacă în cazul unui aparat ce costă între 0,5 şi 1 miliard de dolari salvarea echipajului de 2—3 oameni continuă să rămînă prioritară în caz de accident. O dificultate deosebită din acest punct de vedere este generată de faptul că structurile din material plastic compozit se aprind în cazul temperaturii ridicate generate de o eventuală explozie a tancurilor de carburanţi. Pentru reducerea acestui pericol, elemente de structură din laminate de aliaj şi compozit plastic sînt prevăzute cu spaţii vidate menite să întîrzie propagarea focului. Apoi, accesul pompierilor la postul de pilotaj, pentru salvarea echipajului, este foarte dificil, datorită fragilităţii suprafeţei aripii. Un om ridicat în picioare pe aceasta o poate rupe, riscînd să cadă printre elementele de structură, situaţie deosebit de periculoasă, care nu se întîmplă la aeronavele clasice, mai puţin sofisticate.

Un alt risc major în caz de avarie îl prezintă cele peste 28 tone de muniţie cît însumează armamentul de bord, constînd din lansatoare rotative de rachete cu rază mică de acţiune, bombe nucleare gravitaţionale de tip B-83 şi rachete de croazieră perfecţionate ACM-129. Aceste probleme trebuie avute în vedere, consideră specialiştii, atît pe timpul probelor la sol, al bazării pe aerodromurile operative, cît şi la realimentarea în aer, avînd în vedere incidentele ce s-au întîmplat pînă acum cu acest aparat.

Scoţînd în evidenţă necesitatea existenţei unor formaţiuni de salvare-avarii foarte bine pregătite, mai ales pentru a asista prototipurile unor aparate supersofisticate, revista menţionată relatează incidentul petrecut cu unul din primele exemplare ale bombardierului strategic B 1-B decolat de la baza militară aeriană Dyess din Texas, în octombrie 1989.

Înainte de a ajunge la aterizare, la Baza Edwards, comandantul aeronavei a observat că partea din faţă a trenului de aterizare nu iese în poziţie de funcţionare, toate eforturile lui şi ale coechipierilor rămînînd fără rezultat.

Avionul nu avea muniţii la bord, aşa ca a continuat zborul pînă la consumarea aproape în întregime a carburantului, după care a aterizat numai pe trenul principal, pilotul menţinînd ridicat botul avionului pînă la limita de viteză, după care acesta a atins pista, parcurgînd astfel o mică distanţă, fără a suferi avarii majore. Alertate încă din momentul anunţării incidentului, echipele de salvare-avarii, dotate cu mijloace tehnice speciale, au ocupat poziţii la pistă, pregătite să intervină pentru a salva pe cei patru membri ai echipajului, a stinge eventualele focare de incendii şi a limita dimensiunile avariilor.

■ **Căpitan de rangul I C. ALEXANDRU**

Un nou elicopter

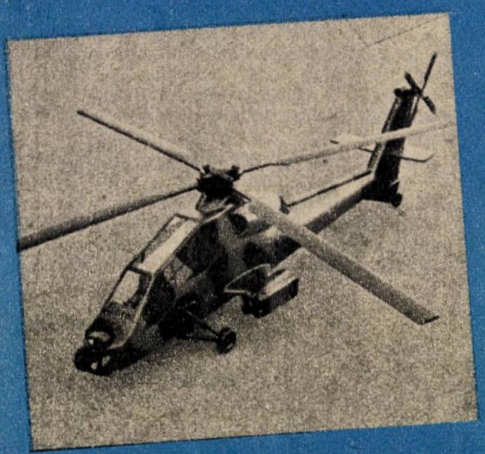

Viitorul elicopter antitanc european (PAH—HAC) va dispune de o protecţie menită să-l ferească de efectele schijelor şi proiectilelor, cel puţin în ce priveşte părţile vitale, cum ar fi cabina de pilotaj, motorul şi rezervorul de carburant. S-a avut în vedere, de asemenea, reducerea la minimum a detectabilităţii. Rezervorul de combustibil este acoperit, în interior, cu o spumă de autoetanşare. Întreaga structură a aparatului, palele şi axul rotorului sînt confecţionate dintr-un material compozit care nu poate fi deteriorat de focul armamentului uşor, reducînd substanţial puterea semnalului radar reflectat; de asemenea, emisiunea de radiaţii infraroşii este micşorată la minimum, întrucît gazele de evacuare sînt dispersate de către palele rotorului principal. Cabina şi rezervorul au fost blindate. Motorul va asigura capacitatea de zbor chiar în situaţia în care unele piese au fost avariate.

STARK STORY—AIRBUS TRAGEDY

incidentul STARK - tragedia AIRBUS

Moto: Războiul este un sinistru măcel între oameni care nu se cunosc, condus de oameni care se cunosc, dar nu se măcelăresc.

Războiul dintre IRAK şi IRAN a fost unul din cele mai lungi, cele mai sîngeroase şi cele mai costisitoare războaie ale secolului al XX-lea. Numărul victimelor a depăşit un milion, iar distrugerile materiale sînt de-a dreptul incomensurabile. Dar, ca întotdeauna, adevăratul sfîrşit al războiului nu este cel marcat de semnarea tratatelor de pace, iar adevărata lui dimensiune depăşeşte cu mult limitele ororilor cărora le-au supravieţuit sau nu beligeranţii...

Pe fundalul acestui conflict militar de anvergură au avut loc două evenimente, „erori regretabile", soldate cu victime şi distrugeri, care s-ar fi pierdut în nesfîrşitul şir al tragediilor războiului dacă prin semnificaţie şi dramatism n-ar fi focalizat asupra lor atenţia opiniei publice mondiale. În primul, forţele beligeranţilor n-au fost angajate decît parţial, iar în cel de-al doilea, deloc. Şi totuşi oamenii au murit din cauza războiului...

Este vorba de „incendiul" în care fregata americană STARK a fost lovită de două rachete aer-navă EXOCET lansate de un avion de vînătoare şi tragedia doborîrii avionului de pasageri iranian AIRBUS 300 B2, distrus în zbor, deasupra apelor Golfului, de două rachete navă-aer lansate de pe crucişătorul american VINCENNES.

Cele două evenimente, deşi desfăşurate la un interval de peste un an, au un numitor comun: au fost consecinţe ale unei politici anacronice, de întreţinere şi escaladare a conflictelor militare în diferite zone ale globului.

Se trage în petroliere „războinice" şi în fregate „paşnice"

La 17 mai 1987 ora 21.09, fregata americană purtătoare de rachete STARK (FFG-31) este lovită în plin de o rachetă EXOCET lansată de pe un avion MIRAGE-F-1 irakian, care la cîteva zeci de secunde „trimite" o a doua rachetă de acelaşi tip şi cu aceeaşi destinaţie. Mor 37 de marinari americani din echipaj, iar fregata suferă distrugeri grave. Incidentul, datorat unei „regretabile erori" a pilotului irakian care a confundat fregata cu un petrolier (!), s-a produs în una din cele mai fierbinţi zone ale globului din acea perioadă, în Golf.

„Războiul petrolierelor" era în plină desfăşurare şi aviaţia irakiană ataca sistematic nave care transportau în lume petrolul iranian, iar aviaţia şi marina iraniene loveau, la rîndul lor, nave ce transportau mărfuri Irakului sau nave-petrolier ale statelor arabe aliate acestuia.

Nesfîrşitul du-te-vino al petrolierelor şi al car-

Fregata HUS STARK după ce a „încasat" două lovituri. Şi totuşi nu se va scufunda

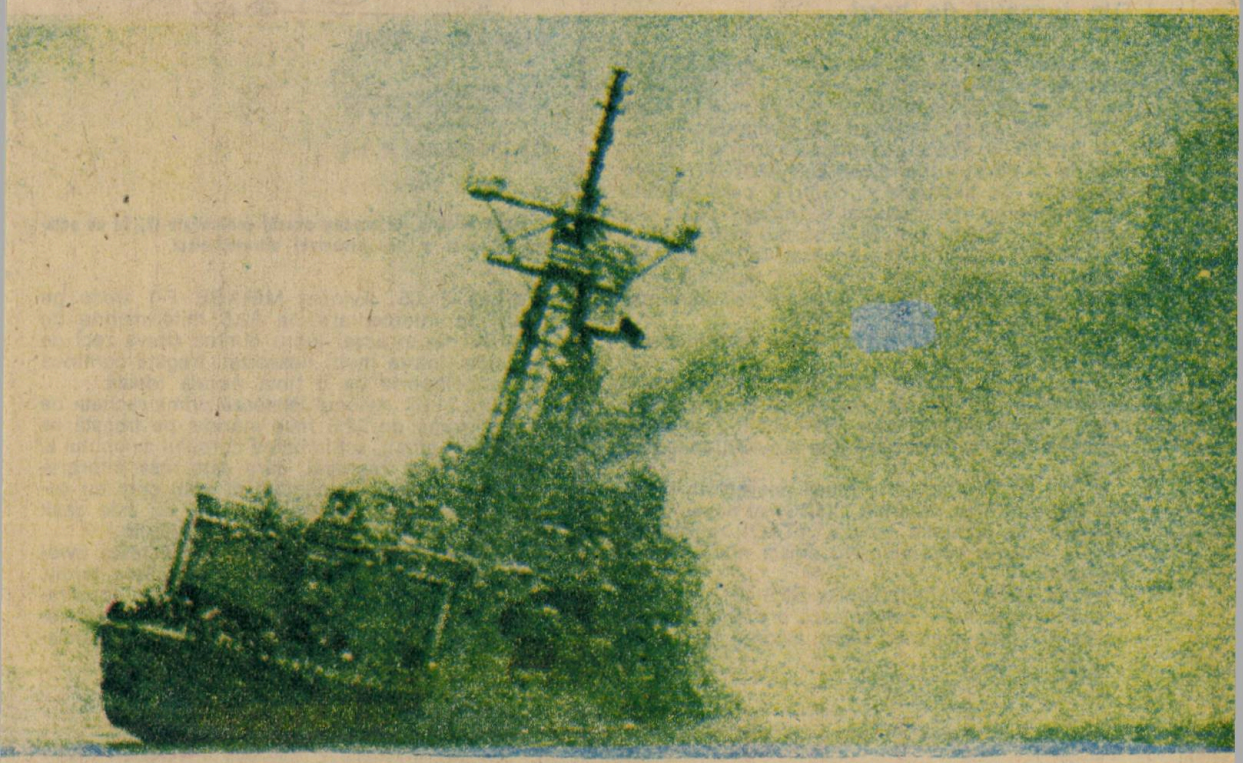

gourilor, ce asigurau lumii occidentale peste 60% din necesarul de petrol, a fost perturbat și amenințat începînd din 1981. Pericolul tăierii acestei carotide de țiței a sporit și mai mult după 1984 cînd în „războiul petrolierelor" s-a angrenat și Iranul. Bilanțul: în perioada 1984—1987 au fost lovite cu proiectile și rachete 340 nave (259 petroliere, 52 cargouri, 29 nave diferite) navigînd sub pavilioanele a nu mai puțin de 39 țări; s-au înregistrat mari distrugeri, 116 morți, 167 răniți, 37 dispăruți, dar cifrele reale sînt mai mari (rezultatele a 47 de atacuri nu au fost dezvăluite nici de atacatori și nici de victimele lor); numai în 1987 cînd s-a produs „incidentul STARK", forțele armate irakiene loviseră 88 nave, iar cele iraniene alte 91.

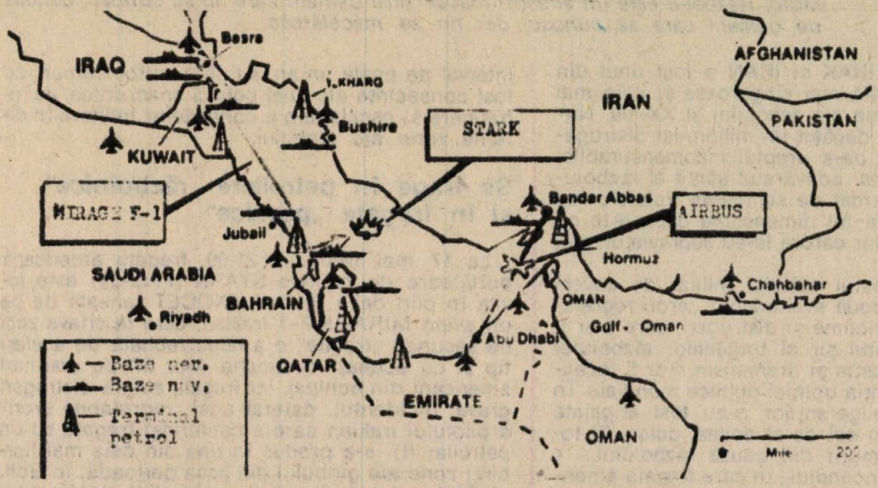

GOLFUL. O intensă zonă în care au murit oameni nevinovați din cauza unui război la care nu au participat

Din jurnalul de bord

În seara zilei de 17 mai 1987 fregata STARK staționa în apele Golfului, la 27° 26' latitudine nordică și 55°51' longitudine estică, mult în afara zonelor de luptă declarate de beligeranți.

■ Ora 20.00. Fregata primește informații de rutină de la bordul unui avion E-3 AWACS (sistem aeropurtat de alarmare și control) care execută supravegherea neîntreruptă a întregii zone, via centrul de transmisiuni de la bordul distrugătorului COONTZ (DDG-40), ancorat în portul Manama. Se semnala, în timp real, apariția unui avion de vînătoare irakian la peste 500 mile marine distanță de fregata STARK.

■ Ora 20.05. Comandantul navei este informat asupra situației.

■ Ora 20.10. Fregata STARK cere și primește confirmarea că avionul irakian care se apropie este un avion de vînătoare MIRAGE F-1; în acest moment între avion și navă mai erau 200 mile marine.

■ Ora 20.15. Căpitanul navei sosește în „centrul de informații de luptă " (CIC) al navei, unde „ofițerul cu acțiunile tactice" (TAO) raportează despre situația avionului. Nu există nici un pericol iminent.

■ Ora 20.58. Radiolocatorul SPS-49 de cercetare aeriană al navei semnalează prezența avionului la 70 mile marine. Dacă avionul își păstra cursul de zbor, la ora 21.02 urma să fie la o distanță de patru mile de navă!

■ Ora 21.02. Este detectată emisiunea radiolocatorului de bord CYRANO-IV al avionului, care timp de cîteva secunde baleiază fregata; era un indiciu evident al pregătirii unui atac, căci avionul executase de fapt introducerea datelor despre navă în capul de dirijare al rachetei EXOCET. Nava întîrzie trimiterea de semnale de avertizare spre avion.

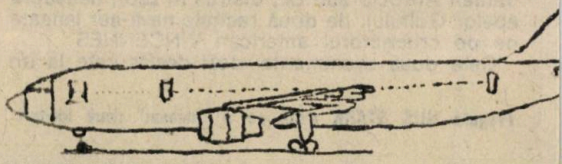

AIRBUS A 300

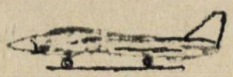

GRUMMAN F 14

Două avioane (la aceeași scară) confundate (?) de un echipaj antrenat și un armament ultrasofisticat

■ Ora 21.05. Avionul MIRAGE F-1 trece pe „curs de interceptare" la 32,5 mile marine de STARK, dar și acest lucru rămîne cîteva zeci de secunde (foarte mult) nesesizat; fregata continuă să se comporte ca o țintă navală ideală.

■ Ora 21.07. Avionul lansează prima rachetă de la o distanță de 22,5 mile marine; pe fregată se observă, în sfîrșit, schimbarea cursului avionului și chiar lansarea rachetei, care este însă interpretată, eronat, ca „un contact al unui corp cu suprafața mării". Comandantul navei nu este găsit la timp pentru a i se raporta noutățile.

■ Ora 21.08. Fregata STARK contactează avionul irakian pentru a-și declina indentitatea; tardiv, căci în acel moment pilotul lansa deja a doua rachetă EXOCET. Operatorul de luptă radioelectronică de la consola SLQ-32 „aude" din nou baleia-

DRAGOR DE MINE TELECOMANDAT

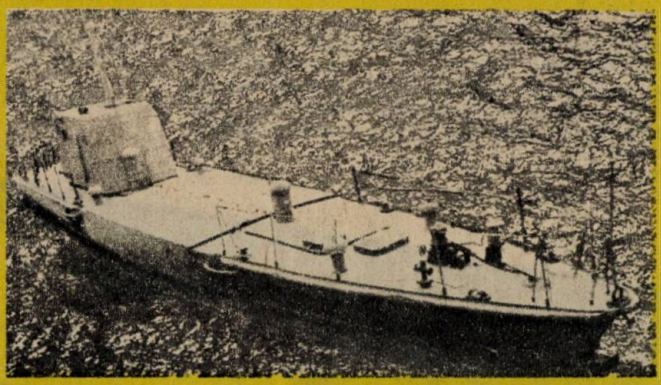

Forțele Maritime Militare chineze vor primi în înzestrare un nou și oarecum inedit tip de navă. Este vorba de o navă-dragor telecomandată, destinată în special operațiilor de dragare a porturilor și a estuarelor unor rîuri importante. Nava va dispune de sesizoare magnetice și acustice destinate localizării minelor ancorate și de fund instalate de puitoare de mine sau scafandri de luptă inamici. Se apreciază că nava va putea fi dirijată de la un punct de comandă terestru sau – și mai probabil – de pe o navă-dragor cu echipaj. Nava telecomandată poate transporta, totodată, și un echipaj format din trei marinari. Prevăzută cu o singură elice, nava va fi propulsată de un motor Diesel, iar în timpul operațiilor de dragare propriu-zise – de un motor electric. Cu o lungime de 20,94 m, lățime de 3,9 m, un pescaj de 2,1 m și un deplasament de 46,5 t, dragorul de mine teleghidat va dezvolta o viteză maximă de 11,6 noduri. Autonomia navei este de 12 ore. Telecomanda navei se poate realiza de la o distanță maximă de trei mile marine.

jul executat de radiolocatorul de bord al avionului, care încetează după 8—10 secunde. Pericol! Se pun în poziție gata de luptă lansatoarele de dipoli reflectori pentru bruierea capetelor de dirijare ale eventualelor rachete atacatoare și sistemul PHALANX de apărare antirachetă al navei. Se trimite un semnal de avertizare spre avion. Prea tîrziu! Prea tîrziu!

■ Ora 21.09. Fregata STARK trece la urmărirea avionului cu sistemele sale de antene combinate; se semnalizează apropierea de navă a unei rachete, dar acest raport nu mai ajunge niciodată la „ofițerul cu acțiunile tactice". Prima rachetă lovește nava în suprastructură. Comandantul navei, care tocmai intra în „centrul de informații de luptă" observă cu ochiul liber apropierea celei de a doua rachete, care explodează în corpul navei la 20—30 secunde după prima lovitură.

PORTAVION

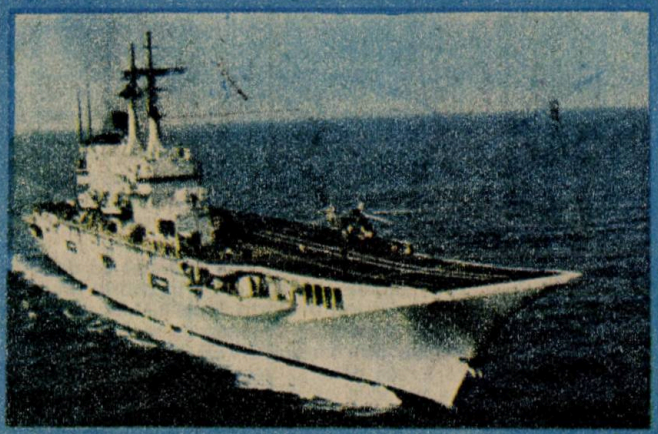

Forțele Maritime Militare italiene dispun în prezent de 47 nave de luptă, 27 nave-dragor și două nave-amfibii, asigurate cu un personal de 44 500 militari, din care 5 200 ofițeri. Mîndria flotei de război italiene o constituie portavionul Giuseppe Garibaldi. Cu un deplasament de 13 420 tone, nava dispune de un armament puternic (tunuri de calibru 40 mm și rachete a.c. ASPIDE). De pe puntea de construcție specială a navei (ski-jump) pot decola avioane STOVL (decolare scurtă și aterizare verticală) de tip SEA HARRIER FRS.2. Pe navă vor exista aproximativ 12 avioane de acest tip, dar într-o primă etapă nava-portavion este, de fapt, o navă-portelicopter, avînd la bord 16 elicoptere îmbarcate SEAKING. În această configurație, nava constituie mai degrabă o puternică unitate de luptă antisubmarină.

Dezvăluiri, ironie, şansă

De ce nu a fost evaluată ameninţarea la justa ei valoare? De ce nu a ripostat fregata cu rachete a.a. STANDARD? De ce nu au funcţionat sistemele de bruiaj şi sistemul de apărare antirachetă al navei? Iată doar o parte din întrebările la care trebuie găsit răspunsul pentru evitarea repetării cazului.

mile marine de navă, a cerut prin radio identificarea trecînd simultan la urmărirea avionului cu antenele sale de radiolocaţie; a pregătit de lansare o rachetă a.a. STANDARD şi încărcăturile cu dipoli reflectori. Avionul nu a mai continuat apropierea de navă.

Revenind la cazul fregatei STARK, s-a consta-

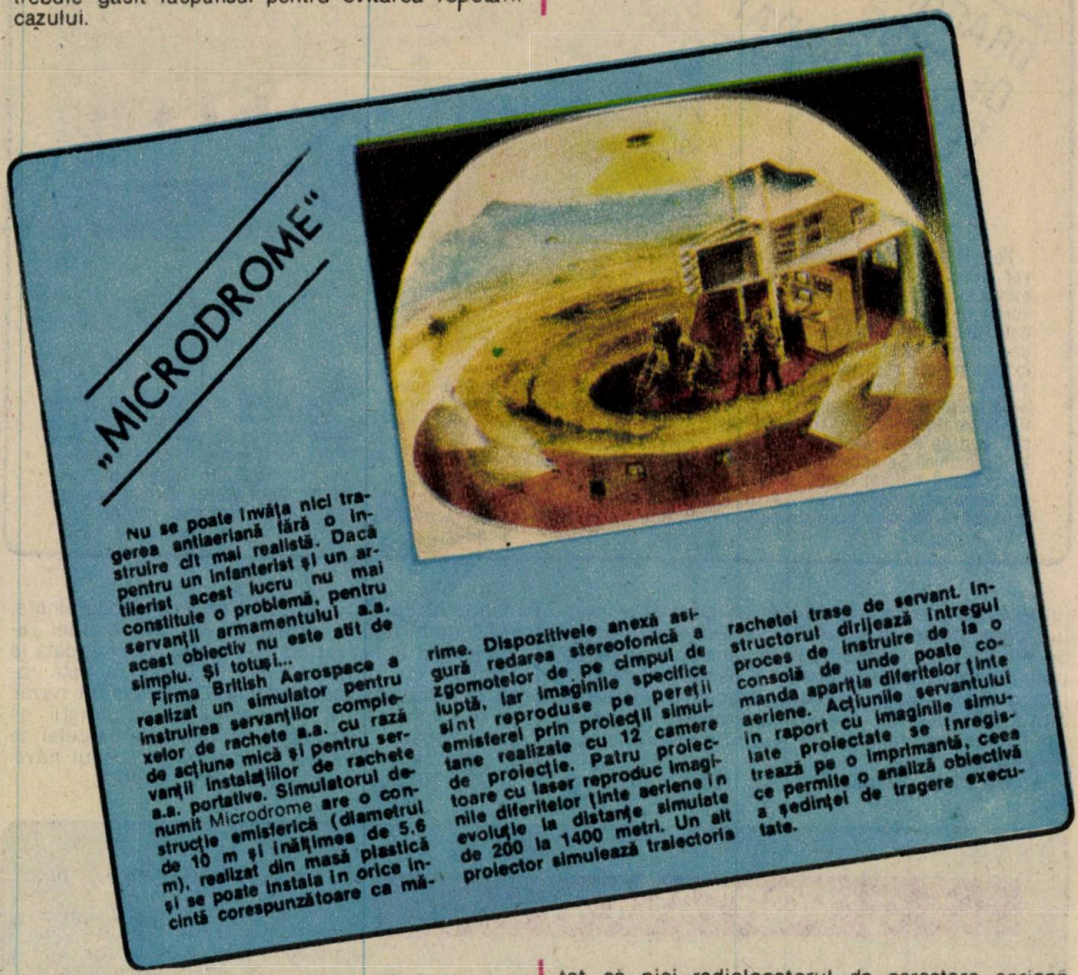

„MICRODROME"

Nu se poate învăţa nici tragerea antiaeriană fără o instruire cît mai realistă. Dacă pentru un infanterist şi un artilerist acest lucru nu mai constituie o problemă, pentru servanţii armamentului a.a. acest obiectiv nu este atît de simplu. Şi totuşi...

Firma British Aerospace a realizat un simulator pentru instruirea servanţilor complexelor de rachete a.a. cu rază de acţiune mică şi pentru servanţii instalaţiilor de rachete a.a. portative. Simulatorul denumit Microdrome **are o construcţie emisferică (diametrul de 10 m şi înălţimea de 5,6 m), realizat din masă plastică şi se poate instala în orice incintă corespunzătoare ca mărime. Dispozitivele anexă asigură redarea stereofonică a zgomotelor de pe cîmpul de luptă, iar imaginile specifice sînt reproduse pe pereţii emisferei prin proiecţii simultane realizate cu 12 camere de proiecţie. Patru proiectoare cu laser reproduc imaginile diferitelor ţinte aeriene în evoluţie la distanţe simulate de 200 la 1400 metri. Un alt proiector simulează traiectoria rachetei trase de servant. Instructorul dirijează întregul proces de instruire de la o consolă de unde poate comanda apariţia diferitelor ţinte aeriene. Acţiunile servanţilor în raport cu imaginile simulate proiectate se înregistrează pe o imprimantă, ceea ce permite o analiză obiectivă a şedinţei de tragere executate.**

În conformitate cu instrucţiunile Comandamentului Forţelor din Orientul Mijlociu (CoMidEastFor), în subordinea căruia intra şi fregata STARK, „posibilitatea unui atac deliberat asupra unei nave de luptă americane este scăzută", deşi doar în ultimele două luni aviaţia irakiană executase 330 misiuni de luptă lovind 40 nave diferite, lansînd aproximativ 100 rachete EXOCET.

Cu toate că echipajul se afla în starea de „capacitate de luptă de gradul trei", operatorii din centrul de informare de luptă erau relativ relaxaţi, căci nava fusese de mai multe ori survolată de avioane militare, iar avioanele AWACS, care ţineau sub un control minuţios şi permanent întreaga zonă, nu desemnaseră niciodată aceste avioane drept ostile.

Trebuie spus, însă, că numai cu trei zile înainte, echipajul distrugătorului COONTZ a acţionat mai hotărît: la apariţia unui avion MIRAGE F-1 la 39 tat că nici radiolocatorul de cercetare aeriană SPS-49 şi nici sistemul de contramăsuri radioelectronice SLQ-32 (V)2 nu au detectat rachetele EXOCET sau, dacă au făcut-o, operatorii de la consolele de afişare au ignorat, dintr-un motiv sau altul, semnalele de avertizare. Nu este exclus nici faptul ca pilotul avionului să fi bruiat sistemul SLQ-32 (V)2 şi nici ca banca de date a calculatorului sistemului să nu fi conţinut şi date privind caracteristicile rachetelor EXOCET, condiţie în care nici nu se mai pune problema recunoaşterii acestora.

Pare o ironie, dar este adevărat că doar cu trei zile înaintea „incidentului", în cadrul unui exerciţiu desfăşurat în Porto Rico, F.M.M. ale S.U.A. au executat un atac simultan cu rachete asupra unei fregate din clasa OLIVER HAZARD PERRY, din care face parte şi fregata STARK. Cu acest prilej s-a apreciat că sistemele de apărare antirachetă

(continuare în pag. 203)

AFGANISTAN

INVAZIE ŞI DJIHAD

Apăraţi-ne, o, zei, de veninul cobrei, de colţii tigrului şi de răzbunarea afganului (vechi proverb hindus).

Expresie a unei noi poziţii, realiste, care pune capăt unei epoci de tristă amintire în politica externă sovietică, tratatul din 14 aprilie 1988 de la Geneva privind problema Afganistanului a reprezentat un pas fundamental. Au urmat şi alţi paşi, cu tot scepticismul împovărător al unui într-adevăr nou început.

Februarie 1989. Lungi coloane de maşini şi blindate sovietice părăsesc teritoriul Afganistanului. Sînt ultimele trupe ale unei armate de intervenţie, care timp de mai bine de nouă ani a trecut printr-un calvar comparabil doar cu cel al armatei americane în Vietnam. „Corabia intervenţiei" se scufundă din nou — soarta tuturor corăbiilor de acest fel — iar căpitanul ei, generalul-locotenent Gorşcov, părăsea puntea lăsînd în urmă, într-adevăr ultimul, zbuciumatul teritoriu afgan. Atît el, cît şi militarii de sub comanda sa aflaseră adevărul vechiului proverb hindus. Îl ştiu acum, cu siguranţă, cei 40 000 de militari sovietici răniţi şi schilodiţi în lupte, care vor putea povesti despre o campanie ce nu va fi niciodată încununată de nimbul curat al gloriei. L-au aflat — prea tîrziu — şi cei peste 13 000 soldaţi care nu vor mai putea povesti niciodată. Dacă ar fi ştiut acest lucru în decembrie 1979, cînd s-a declanşat invazia...

Cauzele invaziei – puncte de vedere

• Cauzele invaziei se află în spatele a două orientări de fond: (1) Hotărîrea U.R.S.S. de a-şi asigura graniţele, înconjurîndu-se cu un „cordon sanitaire" de ţări prietene, neutre şi, de ce nu (?), aservite; (2) — „Doctrina Brejnev", care în concepţia timpului însemna că „dacă elemente reacţionare ameninţă un regim comunist într-o anumită ţară sau o îndepărtează prea mult de comunismul de tip sovietic, atunci celelalte ţări comuniste au datoria să intervină în salvarea ei".

• Preşedintele Afganistanului, Amin, prezenta — prin „insubordonarea" sa relativă şi incapacitatea sa de a impune „ordinea" aşteptată — următoarele pericole:

— în disperare, va solicita ajutor de la Beijing sau chiar de la Washington;

— luptătorii din rezistenţa afgană îl doboară pe Amin, instaurează un regim antisovietic şi transformă ţara în bază militară americană.

• „Criza ostaticilor" din Iran admitea şi varianta intervenţiei americane în această ţară; în Golf patrula continuu o puternică forţă navală americană. Dacă Iranul va cădea, Afganistanul în nici un caz nu trebuie să încapă pe mîini „ostile". apreciau strategii sovietici.

• Dacă Afganistanul devine nesigur, se pune problema apărării a încă peste 3 000 km de frontieră; un adevărat coşmar, căci numai la graniţa cu China se aflau 46 divizii şi trei flote aeriene sovietice.

• Împiedicarea organizării de baze militare americane în Afganistan era o problemă obsesivă pentru U.R.S.S. Încă în 1955, Hruşciov dispune acordarea unui ajutor de 100 milioane dolari Afganistanului şi declară: „Suma pe care am cheltuit-o acordînd asistenţă gratuită Afganistanului reprezintă o picătură într-un ocean, faţă de preţul pe care ar fi trebuit să îl plătim pentru a contracara ameninţarea unei baze militare americane pe teritoriul afgan".

• Frica de „fanatismul musulman". Aprehensiunea lui Brejnev era alimentată de faptul că ştia că „rebelii" afgani erau musulmani, care duceau un război sfînt — djihad. În ochii lor, U.R.S.S. era un promotor al ateismului, al comunismului şi al imperialismului. Dacă musulmanii afgani i-ar elimina pe comuniştii afgani şi o dată cu aceasta ar expedia acasă la ea şi misiunea militară sovietică, spiritul djihad-ului s-ar putea extinde şi în republicile unionale cu populaţie musulmană (peste 50 de milioane de suflete). Triumful lui Khomeini în Iran sporea şi mai mult îngrijorarea...

• Sindromul Vietnam. O altă cauză posibilă a invaziei ar putea fi şi situaţia haotică din Afganistan. Guvernele Taraki/Amin, care au solicitat sprijin sovietic (consilieri şi unele trupe), au devenit destul de rapid nepopulare, declanşînd o violentă mişcare de rezistenţă. Revolta miilor de „rebeli" afgani a impus sporirea accelerată a sprijinului militar sovietic. La fel cum au procedat americanii

în Vietnam, escaladarea angrenării în „rezolvarea" unor probleme interne ale altui stat a crescut pas cu pas. În ambele situații marile puteri au sperat că, livrînd arme și acordînd ajutor economic, vor face suficient de mult, dar au sfîrșit prin a angaja din ce în ce mai multe trupe și o dată cu aceasta și prestigiul lor. În cele din urmă, sovieticilor nu le-a rămas altceva de făcut decît să decidă dacă *„vor ieși sau vor intra"*...

● Prestigiul unei mari puteri. Orice mare putere trebuie să-și apere, într-un fel sau altul, aliații. Dacă nu o face, riscă să și-i piardă rînd pe rînd, iar în ajunul invaziei, în 1979, bilanțul unei tensionate epoci nu era prea favorabil în acest sens pentru U.R.S.S. Aceasta nu și-a trimis trupele în Coreea de Nord, nu a acordat mai mult sprijin Vietnamului de Nord decît a fost strict necesar, nu a asigurat protecția Egiptului și Siriei în conflictele cu Israelul si nu a întreprins pași decisivi

— La 18 august 1977, președintele S.U.A. decide înființarea „Forței de Desfășurare (Intervenție) Rapidă";

— În mai 1978, NATO hotărăște sporirea îngrijorătoare a bugetului militar;

— Urmează hotărîrea NATO de a disloca rachete nucleare cu rază medie de acțiune îndreptate evident împotriva U.R.S.S. și a aliaților ei;

— S.U.A. „îngheață" pur și simplu procedura semnării tratatului SALT II;

— Începe procesul apropierii S.U.A. de China;

— Prezența unei ample forțe navale americane în apropierea granițelor de sud ale U.R.S.S. se intensifică;

— Forțele armate americane declanșează un amplu program de modernizare a armamentului strategic;

— Administrația Carter evită un dialog constructiv sovieto-american;

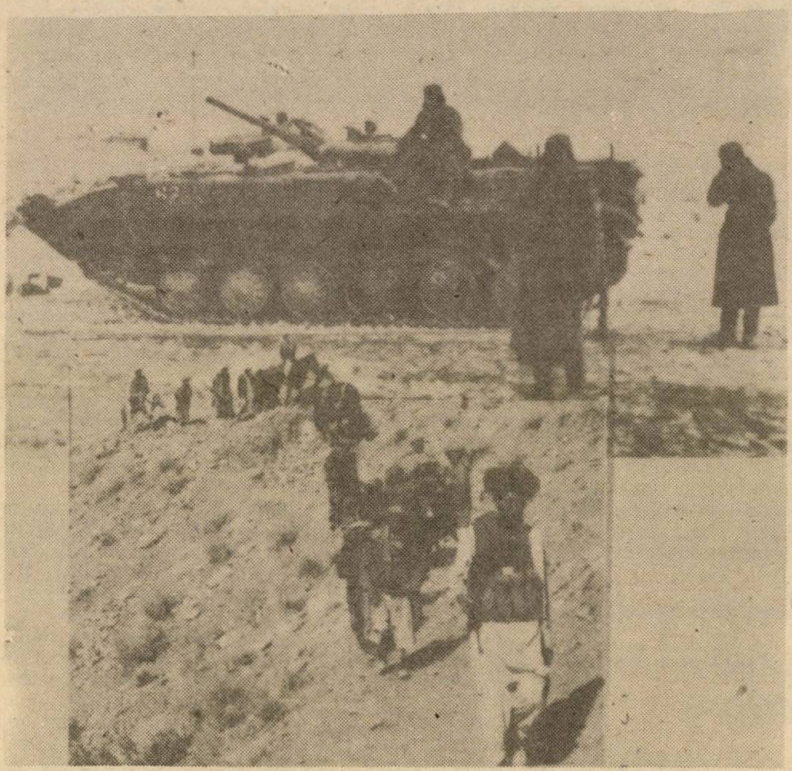

Un trucaj fotografic reușit. El reflectă o caracteristică principală a luptelor. Tehnică de blindate împotriva unor formațiuni pe jos care cunosc bine terenul

împotriva Chinei în perioada invaziei chineze în Vietnam. Nu este exclus ca, la cel mai înalt nivel, politicienii sovietici să fi considerat că nu-și mai pot permite încă o pată pe drapelul destul de șifonat al „dezinteresatului" internaționalism proletar. Cu atît mai mult cu cît însuși Brejnev declarase scurt și cuprinzător: „Procesul revoluționar din Afganistan este ireversibil".

●Deteriorarea procesului de destindere. În contextul deteriorării progresive, dar sigure, a procesului de destindere, se ajunsese la o limită în care U.R.S.S. nu avea ce să mai piardă și nici ce să mai spere, mai ales în ceea ce privește S.U.A și aliații săi.

— Congresul a refuzat să acorde U.R.S.S. statutul de „națiunea cea mai favorizată", menit să promoveze comerțul sovieto-american. Și lista ar mai putea continua...

● Argumentele unei presiuni din partea conducerii militare sovietice ar fi o altă cauză posibilă.

— Problema afgană căpătase puternice valențe militare, căci primordială devenise înfrîngerea grupurilor de luptători din rezistență;

— Generalul A.A. Epișev, întors din vizita sa din Afganistan (aprilie 1977), a exercitat, se pare, presiuni pentru o mutare decisivă, așa cum o făcuse tot el și în 1968, înaintea ocupării Cehoslovaciei.

— În august 1979, generalul I.G. Pavlovski și statul său major, care inspectează trupele din cadrul misiunii militare sovietice din Afganistan, se înapoiază cu o singură propunere privind înăbușirea luptei de rezistență și oprirea dezintegrării armatei afgane guvernamentale. O singură propunere — invazia.

— Tentația organizării unui poligon real pentru încercarea diferitelor categorii de arme, acumulare de experiență de luptă și, de ce nu?, de funcții mari, decorații, grade și onoruri...

— Pregătirile invaziei au presupus un efort eșalonat pe mai multe săptămîni, iar în decembrie 1979, cînd totul era pregătit la granița cu Afganistanul, nici un general și nici un Mare Stat Major nu ar fi putut comanda decît VPERIOD (Înainte)!

ANTECEDENTE - o cronologie

● 1953. La răscruce de drum, guvernul afgan, în frunte cu generalul Daoud, solicita din partea U.R.S.S. un ajutor militar în armament, în valoare de 25 milioane dolari. Este o reacție a unei țări asupra căreia se fac presiuni americane pentru a intra în Pactul de la Bagdad. Zarurile sînt aruncate și Afganistanul le aruncă spre stînga... Ajutorul sosește cu promptitudine și este suplimentat în scurt timp (1955) cu alte 100 milioane dolari, pentru realizarea primului plan cincinal al dezvoltării Afganistanului. Investiția financiară sovietică își va culege roadele în plan politico-militar.

● 1961. Acord afgano-sovietic și afgano-cehoslovac privind instruirea unor contingente afgane pe teritoriul U.R.S.S. și Cehoslovaciei.

● 1963. Criza de frontieră cu Pakistanul duce la căderea generalului Daoud. Se introduce o constituție liberală. Se creează condiții pentru stimularea apariției de noi partide, dintre care cel mai puternic devine „Partidul Democratic Popular Marxist din Afganistan" (PDPMA) fondat de Nur Mohammad Taraki.

● 1967. Frămîntări în cadrul partidului PDPMA și declanșarea rivalității dintre Nur Mohammad Taraki și Babrak Karmal.

● 1973. Lovitură de stat organizată de generalul Daoud, sprijinit de tineri ofițeri instruiți în U.R.S.S. Afganistanul devine republică, iar Daoud, primul ei președinte. La început, novator și reformist, noul regim devine pe parcurs conservator și dictatorial. Nemulțumirile creează o situație explozivă în țară.

● 1977. Numeroase tulburări sîngeroase în diferite orașe.

● 1978, aprilie. Asasinarea la Kabul a poetului Akbar, figură proeminentă a aripii Parcham a PDPA, constituie scînteia declanșării revoluției de la 27 aprilie, încheiată cu căderea și asasinarea lui Daoud. Similar altor revoluții comuniste, și aceasta este de fapt o lovitură de stat de tip urban, impulsionată de Partidul Democrat Popular din Afganistan (PDPA), în frunte cu Taraki și Amin.

Afganistanul are un nou președinte — Taraki și doi prim-miniștri, Amin și Babrak Karmal.

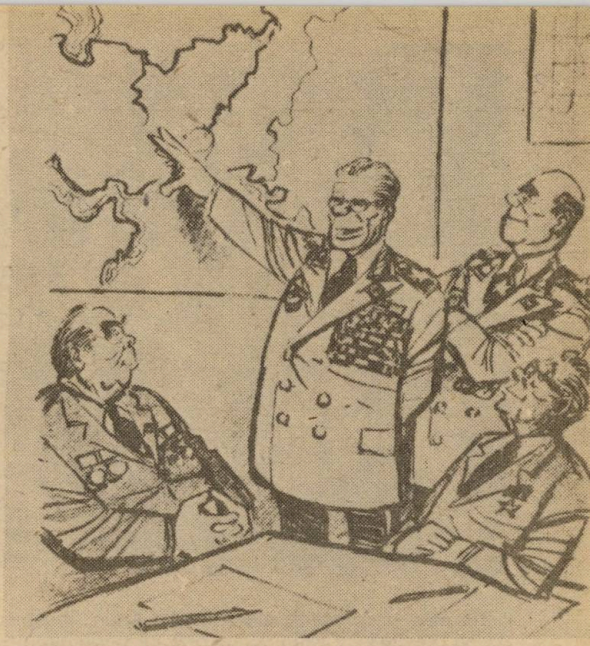

Pentru a ne proteja granițele, trebuie să intrăm în Afganistan. Apoi, pentru a proteja granițele Afganistanului....

Mari tensiuni interne. În primul rînd, se revoltă o serie de triburi din provincii din cauza represiunii interne, a unui program dezastruos de reformă agrară și a tendințelor prosovietice clare.

În al doilea rînd, frămîntările mai vechi din cadrul partidului condus de Taraki duc la scindarea acestuia. Mii de membri ai aripii Parcham dispar fără urmă sau înfundă închisorile. Cei mai norocoși... Poliția secretă e în mare formă.

În al treilea rînd, asasinarea ambasadorului S.U.A., Adolph Dubs, duce la suspendarea totală a ajutorului occidental și izolarea lui Taraki.

● 1978. În vara acestui an începe lupta armată de amploare a opoziției. Destul de rapid, regiuni întregi ies de sub controlul guvernului.

● 1979, martie. Insurecția cuprinde și orașele. Înăbușirea insurecției din Herat se soldează cu 5 000 de morți.

La 23 iunie, revolta din Kabul este reprimată de armata guvernamentală. La 5 august, o serie de unități militare încearcă răsturnarea guvernului de la Kabul. Trupele loiale guvernului dezarmează unitățile rebele. Sînt uciși peste 400 de militari.

● 1979, iulie. Conflictul dintre Taraki și Amin atinge apogeul și la 16 septembrie, în urma unei acțiuni armate de la palatul prezidențial, Taraki dispare de pe scena politică și este asasinat din ordinul lui Amin. Acesta învinuiește pe fostul președinte de toate atrocitățile comise împotriva elementelor din rezistență. Problemele de fond nu se rezolvă. Se sprijină în continuare, volens-nolens, mai mult pe ajutorul economic și asistența militară sovietică (consilieri și trupe care ajung la un efectiv de 8 000—10 000 militari), pentru a-l susține în lupta împotriva mudjahedinilor *(mudjahid* — în arabă, luptător animat de convingerile sale; azi termenul desemnează în general luptători din cadrul diferitelor grupări de gherilă musulmană — n.n.). Consilierii militari vor deveni în scurt timp pionii înaintați ai invaziei.

● 1979, 29 noiembrie. Generalul Victor Semionovici Paputin sosește la Kabul din însărcinarea Ministerului Afacerilor Interne sovietic pentru a-l

Mudjahedinii afgani au luptat cu armament capturat: puşti vechi, armament artizanal, dar şi cu armament occidental ultramodern

determina pe preşedintele Afizulah Amin (incapabil să stăvilească valul de revolte ce periclitau interesele U.R.S.S.) să renunţe în favoarea lui Babrak Karmal (gurile rele spuneau că numele lui, Kar-ma-l, reprezintă abrevieri ale numelui idolilor săi **Karl Marx**, **Lenin** — n.n.). Amin refuză şi respinge şi ideea chemării în ajutor a aliatului sovietic, în conformitate cu tratatul de prietenie sovieto-afgan din decembrie 1978. Îşi semna astfel sfîrşitul. Va fi împuşcat peste exact o lună fără o zi.

Misiunea generalului Paputin era unul din preambulurile invaziei...

• 1979, 10—23 decembrie. Evenimentele se precipită. Un uriaş angrenaj militar se pune în mişcare. Nu va mai putea fi oprit din mersul său aproape zece ani!

O unitate de blindate cu un efectiv de 600 de militari este redislocată în poziţii avansate la Fergana.

Între 11 şi 15 decembrie o uriaşă flotă aeriană de transport, dislocată din zona Moscovei, este concentrată pe aerodromurile din Asia Centrală. Unităţi de avioane de luptă se concentrează pe aerodromurile de la graniţa cu Afganistanul.

Divizia 103 aeropurtată din Bielorusia şi Divizia 104 aeropurtată din Azerbaidjan intră în alarmă de luptă. Vor completa cea mai puternică mare unitate participantă la invazie, Divizia 105 aeropurtată de gardă.

În mai puţin de două săptămîni se încheie concentrarea mai multor mari unităţi de tancuri şi mecanizate, în două raioane (Termez şi Cushca) situate la graniţa de nord şi de vest cu Afganistanul. Trupele provin din garnizoane aflate în sudul U.R.S.S.

La 20 decembrie, o puternică unitate de tancuri părăseşte baza de la Fergana cu direcţia sud, avînd misiunea extrem de importantă de a asigura la timpul potrivit trecerea principalelor forţe ale invaziei prin pasul Salang. Punctul cheie al acestui itinerar de 450 km, care leagă Termez (U.R.S.S.) cu capitala Afganistanului, Kabul, îl constituie tunelul Salang de peste 2 km lungime, situat la 2 700 m altitudine. I se va acorda atenţie majoră încă din primele momente ale invaziei. Apărarea lui timp de aproape un deceniu va fi unul din coşmarurile trupelor de ocupaţie.

La 23 decembrie se încheie şi principala etapă de asigurare materială a forţelor pregătite pentru a intra în acţiune. Trebuiau asigurate hrana, echipamentul şi muniţia a peste 100 000 de luptători, baze de aprovizionare (pline) pentru peste 4 000 de blindate şi autovehicule diverse, baze aeriene funcţionale pentru sute de avioane...

Invazia

La 24 decembrie 1979, ora 23.00, pe pistele aerodromului de la Bagram (20 km de Kabul) aterizează primul val din cele 280 avioane An-22, An-12 şi IL-76, care transportă forţele Diviziei 105 aeropurtate de gardă şi unităţi ale diviziilor 103 şi 104 aeropurtate. Sînt primii 5 000 de oameni din trupele de elită ale forţelor de invazie, care în decurs de numai cinci ore consolidează capul de pod, pentru derularea fără probleme a debarcării trupelor şi tehnicii. Coridorul aerian, intens circulat, rămîne deschis în permanenţă şi, după aterizarea a altor 100 de avioane de transport, forţele de invazie aeropurtate sînt complete; se poate trece la realizarea următoarelor etape ale planului.

Pionii înaintaţi ai invaziei aflaţi de mult în Afganistan — consilierii şi trupele sovietice din cadrul misiunii militare — nu stau nici ei cu mîinile în sîn. Principalele măsuri le-au organizat din timp şi acum supraveghează cu atenţie ca totul să decurgă normal. Sînt profesionişti.

Cei peste 1 500 consilieri militari sovietici din Kabul au reuşit să convingă unităţile militare afgane că este vorba de un mare transport aerian de muniţii şi armament pentru armata guvernului afgan. Tot ei au fost aceia care, practic, au imobilizat unităţile de blindate ale armatei afgane, organizînd în zilele care au precedat invazia o amplă acţiune de înlocuire a bateriilor de la tancuri, avînd grijă de scoaterea acestora de pe blindate şi trimiterea lor la „verificat"; ca o coincidenţă, s-a dispus executarea unor lucrări mai ample de întreţinere a tehnicii de tancuri-auto. Este lim-

pede că sentimentele antisovietice vădite ale unei părți a armatei afgane erau cunoscute și, tocmai de aceea, în acest sfîrșit de decembrie, în multe localități, trupele afgane guvernamentale sînt trimise — la sugestia consilierilor — împotriva mudjahedinilor.

În timp ce marea parte a armatei afgane rămîne inactivă și simultan cu desfășurarea operației aeriene, în vest, unități ale diviziilor 346 și 66 mecanizate, pornind din raionul Cushca (U.R.S.S.), trec granița și ocupă din mișcare localitățile de importanță strategică Herat și Farah. În nord, de la Termez (U.R.S.S.) spre Kabul, se avîntă diviziile 360 și 201 mecanizate. Înaintarea le este asigurată și de parașutiștii Diviziei 105 aeropurtate de gardă, care reușesc să pună mîna pe principalele puncte de trecere și mai ales să garanteze securitatea afluirii prin tunelul Salang, cel mai important drum spre inima țării. De altfel și unicul.

Parașutiștii Diviziei 105 de gardă, după ce au extins zona controlată din jurul aerodromului Bagram, încep infiltrarea în Kabul, iar în seara zilei de 27 decembrie toate punctele strategice din capitală se află în mîinile trupelor de invazie (Ministerul de Interne, comandamentul central al temutei poliții secrete a lui Amin, radioul, centrala telefonică, cartierul consilierilor militari sovietici etc.).

La 27 decembrie ora 17,00 se declanșează faza finală a acțiunii, care succede aspectelor pur militare, dar le depășește ca importanță. Este ora revizuirilor pe plan politic.

Nici aici nu s-a pornit însă de la zero. Cu cîteva zile înainte de invazie, consilierii militari sovietici îl conving pe președintele Amin să părăsească reședința sa din Kabul și să se instaleze, cu un grup restrîns de colaboratori și o gardă personală, subțire, în palatul Darulaman, situat în afara capitalei. Pentru mai multă siguranță!? În realitate s-a urmărit și s-a reușit izolarea subtilă a președintelui față de trupele sale fidele.

În privința celor întîmplate la palatul Darulaman, în seara zilei de 27 decembrie 1979, informațiile publicate sînt relativ confuze. Unele surse indică faptul că generalul-locotenent Paputin, în fruntea unei formațiuni speciale de securitate sovietice (Voisca Ministerstvo Vnutrennih Del), s-a prezentat la președintele Amin încercînd să-l determine din nou, în al doisprezecelea ceas, să „ceară" intervenția militară sovietică. Se pare că generalul a fost împușcat de garda personală a lui Amin. Alte surse avansează supoziția că el ar fi fost împușcat din greșeală de unul din oamenii săi. Cert este că Amin a refuzat „integrarea" în rîndul actorilor invaziei. Fără urmări decisive, căci puțin mai tîrziu asaltul parașutiștilor Diviziei 105 de gardă asupra palatului se soldează cu uciderea președintelui Amin, a familiei și a gărzii sale.

Planul derulării invaziei se poticnește pentru scurt timp. În urma acestui „incident", al doilea act al farsei politice trebuia jucat cu alți actori. Piesa devine o tragicomedie. În orice caz, cele ce au urmat au demonstrat că jocul politic, mai puțin reușit decît cel militar, a avut și un plan de rezervă.

Deși propaganda sovietică anunțase în seara zilei de 27 decembrie (la trei zile după declanșarea invaziei) că președintele Amin a cerut intervenția trupelor sovietice la 28 decembrie ora 23.00, pe lungimile de undă rezervate pentru Radio Kabul se anunță că președintele Amin a fost executat pentru „crime împotriva nobilului popor al Afganistanului". Pe aceeași lungime de undă vorbește apoi Babrak Karmal în calitate de „nou secretar general ales" al Partidului Democrat Popular din Afganistan. Consiliul revoluționar îl „demasca" pe „trădătorul Amin, agent al CIA, asasinul a 25 000 de afgani..." Babrak Karmal solicită Moscovei un ajutor urgent, politic, moral, economic și militar... Dacă, dezvăluind și o ultimă diversiune, adăugăm faptul că tot ceea ce s-a difuzat, chipurile, de Radio Kabul a fost emis de fapt de radiodifuziunea din Taşkent și că Babrak Karmal a sosit din U.R.S.S. în Afganistan abia după patru zile de la apelul său către poporul afgan, succintul tablou al episodului politic devine totuși relevant...

Formidabila forță de invazie nu întîmpină decît rezistență sporadică. Luptă un timp, fără succes, unitățile afgane de la baza Qargah de lîngă Kabul, iar Divizia 8 afgană opune rezistență pînă la 8 ianuarie 1980.

În primele patru zile ale invaziei, trupele sovietice dezarmează aproximativ 70 000 militari ai armatei afgane (două divizii de tancuri, două divizii mecanizate, două regimente independente etc.), pe care îi izolează în propriile cazărmi. Dezertează peste 40 000 soldați afgani, unii cu armamentul din înzestrare... Vor deveni mudjahediîi.

Întreaga operație a fost condusă de mareșalul Serghei Socolov de la Moscova, aflat în legătură prin satelit cu comandamentul Armatei 40 de la Termez, în subordinea căreia au intrat toate trupele de intervenție, cu excepția trupelor de grăniceri din cadrul KGB și a trupelor speciale ale Ministerului de Interne.

Timp de aproape un deceniu, o armată cu peste 150 000 de soldați, înzestrată cu tehnică de prim rang, a încercat să țină sub ocupație o țară cu 19 milioane de locuitori. Nu a reușit. Cu eforturi uriașe, demne de o cauză mai bună, a reușit abia să supraviețuiască.

Desfășurarea înverșunatei și tragicei lupte de

AVIONUL TRANSATMOSFERIC

Literatura de specialitate evidențiază că este posibil ca industria de aviație americană să producă, într-un viitor nu prea îndepărtat, un avion transatmosferic propulsat cu hidrogen (lungimea - 66 m, anvergura - 30 m) capabil să transporte o sarcină utilă de pînă la 10 tone, cu o viteză de 30 Mach, care să evolueze în jurul Pămîntului la înălțimea de 160-200 km. Cu un echipaj de 2 persoane, acest avion ar putea decola în cel mai scurt timp, putînd fi utilizat ca avion de bombardament sau avion de vînătoare. Armamentul avionului ar putea cuprinde un sistem bazat pe energia cinetică, pe laser și (sau) fascicul de particule etc.

rezistență și repetatele acțiuni de reprimare a acesteia nu fac obiectul prezentului articol. Nu putem însă încheia fără prezentarea, fie și sumară, a motivației luptei mujahedinilor. Ar fi un modest omagiu adus unui popor care crede în sfînta libertate la fel de mult ca în sfînta credință.

Djihad – războiul sfînt

Lupta împotriva invadatorilor a fost considerată încă de la început un război sfînt — djihad — al musulmanilor, al celor din „dar-al-islam" (casa Islamului) împotriva celor din „dar-al-harb" (casa războiului), care încearcă să le răpească credința. De unde atît spirit de sacrificiu? Iată cum gîndesc mujahedinii.

● „Pentru noi a ucide un dușman sau a muri în luptă reprezintă aceeași victorie. Dacă un musulman își ucide dușmanul în luptă, devine un *ghazi* (războinic al Islamului), iar dacă este ucis în luptă devine un *shahid* (martir al Islamului) și răsplata lui în Paradis este mare".

● O tradiție mereu vie este *badal* (dinte pentru dinte). Un membru ucis al unei familii trebuie răzbunat. „Fiecare țăran al unui sat asupra căruia au năvălit «expediții de pedepsire» nu va avea liniște pînă nu va face să curgă sîngele dușmanilor săi".

● A lupta înseamnă apărarea propriilor legi și a unui mod propriu de viață (extrem de eterogen la o populație eterogenă trăind în comunități relativ izolate — n.a.). De-a lungul istoriei nici un guvern de la Kabul nu a atentat la acest drept. Principiul autonomiei locale nu poate fi zdruncinat.

● „Luptăm împotriva rușilor pentru că afganii au luptat întotdeauna și împotriva tuturor celor care le-au invadat țara. Am ales calea martiriului. Cum vom putea fi oare înfrînți? Vom continua să luptăm. Nu contează cît timp. Vom lupta secole de-a rîndul, dacă va fi nevoie".

● „Nu vom putea fi manipulați de propaganda difuzată prin radio. Nu avem radiouri. Nu vom putea fi manipulați de presă. Majoritatea din noi nu știm să citim".

● Afganii au refuzat beneficiile educației moderne, fiind insuficiente, în schimbul libertății. Iar pentru libertate orice afgan știe să lupte prin însuși crezul său. O afirmă și versurile unui cîntec popular afgan:

„Cea mai dulce prietenie este cea a sabiei
Un cîine se supune cu coada între picioare,
Un bărbat luptă!
Frica și rușinea sînt tată și fiu.
Mori pentru onoarea familiei sau a prietenului"

■ **CRISTIAN H. SIBIANU**

ARMAMENTUL NUCLEAR

(urmare din pag. 173)

stitui teribile focare de tot felul de epidemii. *În istoria omenirii, ultima epidemie ar fi războiul nuclear.* Ajutoare nu vin și din cauză că rețeaua de transporturi din zonă și de telecomunicații de pe aproape întreg teritoriul S.U.A. sînt paralizate. Acestea din urmă din cauza impulsului electromagnetic al exploziei nucleare.

Zona întinsă a teritoriului afectat nu oferă perspective de mutare a supraviețuitorilor și răniților. Nu există nici mijloace de transport, medicamente, spitale etc. Depozitele de medicamente și spitalele sînt și ele distruse.

Problema este în ansamblu foarte complicată și nici măcar utilizarea celor mai moderne modalități de prognozare asistate de calculator, privind efectele exploziei nucleare, nu au putut aborda decît problemele unei singure explozii. Dacă s-ar produce un atac nuclear generalizat, sau chiar limitat la o zonă, în urma exploziilor s-ar distruge stratul de ozon al atmosferei, protectorul vieții față de radiațiile ultraviolete și cosmice. În cele din urmă fluxul de radiații ultraviolete ar nimici sau „orbi" variata lume a insectelor, care își caută hrana și se orientează pe baza acestor radiații. Ca o primă consecință, încetează procesul de polenizare naturală executat de insecte, cu urmări nefaste pentru agricultură și reproducția plantelor, în general. Dispariția sau, în cel mai bun caz, reducerea substanțială a vegetației ar dezlănțui un proces catastrofal de eroziune a solului care ar împiedica dezvoltarea chiar și a vegetației rămase. Praful și fumul rezultate din explozii vor forma deasupra pămîntului un nor negru și dens care va bloca lumina soarelui coborînd temperatura și creînd fenomenul denumit *iarna nucleară*...

Pe cale logică este aproape imposibil de stabilit nivelul distrugerilor în domeniul biologic, în viața economică și socială, modificările în clima planetei și, în general, în viața omului. Cu toate acestea, cercetătorii din diverse domenii sînt de acord că civilizația umană nu va putea supraviețui, sub nici o formă, unui război nuclear. În cel mai bun caz s-ar putea sconta pe o viață a oamenilor, animalelor și plantelor primitivă, plină de suferințe, de boli și epidemii pustiitoare ale... epocii de piatră. Dar și ale secolului XX. Căci ciuperca atomică ridicată pînă în stratosferă acoperă în cîteva luni o întreagă emisferă a planetei. În cîțiva ani, norul radioactiv se cerne din nou pe pămînt, iar izotopii de stronțiu 90 și carbon-14 asimilați rapid de organismul uman vor dezlănțui alte tipuri de boli, boli de iradiație.

Dar dacă... Dar dacă MÎINE se trece la lichidarea arsenalelor nucleare? Eliberați de cel mai cumplit coșmar, să ne bucurăm, dar să nu uităm! Să nu uităm nimic. Să nu uităm nici expunerea unei bombe nucleare (fără încărcătură!) la „Muzeul stupidității omenești, sala Secolul XX". Pentru admiratorii noștri din generațiile viitoare...

INFANTERIA –

o regină a bătăliilor neglijată?

(urmare din pag. 179)

în aceleași culori de mascare. Tălpile confecționate din materiale armate și carîmbii flexibili, dar rezistenți, vor conferi protecție împotriva minelor antiinfanterie.

Pentru a înlocui cordelele relativ incomode, infanteristul va purta deasupra echipamentului său o „vestă tactică", care îl protejează împotriva gloanțelor și schijelor. Pe vestă se pot fixa ranița-container care conține o serie de dispozitive de importanță maximă atît pentru supraviețuire, cît și pentru ducerea luptei, geanta port-încărcător și alt echipament auxiliar. Flexibilitatea construcției vestei permite atașarea șorțului de protecție antibalistică, a modulelor suplimentare de blindaje (o revenire la platoșe și cuirase!?) pentru sporirea protecției și a altor dispozitive necesare în cîmpul tactic, dar care nu fac parte din echipamentul standard.

Deasupra tuturor pieselor echipamentului, la propriu și la figurat, se află casca. Asemănătoare cu o cască de astronaut, ușoară și rezistentă, aceasta dispune de un indicator laser girostabilizat și un aparat de vedere pe timp de noapte cu intensificator de lumină reziduală instalate în partea frontală.

Partea superioară a vizorului antilaser al căștii reprezintă, practic, un display, pe care se pot afișa date cerute de luptător, inclusiv informații alfanumerice sosite de la calculatorul din ranița-container, elemente de tragere pentru executarea focului cu armamentul individual, date provenite de la indicatorul laser, imagini de la intensificatorul de lumină reziduală, imagini de planuri sau hărți înmagazinate în memoria calculatorului sau recepționate prin sistemul de transmisii de date. Există posibilitatea suprapunerii imaginii afișate a hărții cu cea reală din teren, facilitîndu-se orientarea și localizarea obiectivelor. Calculatorul din ranița-container va avea o memorie de 1000 megabiți cu posibilități de multiprocesare și procesare simbolică. Toate comenzile calculatorului se dau prin voce, cu coduri speciale pentru executarea focului cu armamentul portativ.

Legătura radio cu punctul de comandă sau cu vecinii se realizează, de asemenea, prin intermediul calculatorului, ceea ce permite economie de timp pentru codificarea și decodificarea automată a mesajelor, precum și transmiterea acestora prin intermediul stației de radio cu salt de frecvență, integrată și ea în ranița-container.

Casca este prevăzută și cu garnitură laringofon/capsulă receptoare, sesizoare acustice pentru recepționarea zgomotelor de pe cîmpul de luptă; ele îndeplinesc, totodată, și funcția de analizor de sunet.

Pentru evitarea obligativității purtării măștii de gaze în mediu contaminat chimic, biologic sau radioactiv, în cască s-a încorporat, de asemenea, un dispozitiv de filtrare a aerului.

Să nu părăsim încă domeniul protecției și al capacității de supraviețuire fără a aminti de diversele accesorii din „trusa" infanteristului. În timpul acțiunilor de luptă îndelungate, acesta va putea utiliza produse chimice care încetinesc creșterea părului și a bărbii sau care întîrzie necesitățile fiziologice fundamentale. Pentru reducerea oboselii și tensiunii nervoase va putea face apel la medicamente, care nu vor influența negativ condiția sa fizică, iar în perioadele de acalmie se va deconecta apelînd la jocurile electronice miniaturale, care vor intra în dotarea sa. În situații deosebite se va hrăni cu rații alimentare similare celor elaborate pentru astronauți, iar apa potabilă o va putea prepara cu ajutorul unui dispozitiv, filtrînd apa din diferite surse chiar și contaminate. Se înțelege că o trusă de decontaminare cu seringă de autoinjectare, medicamente împotriva efectelor contaminării, inclusiv radiologice, analgezice pentru calmarea durerilor în caz de rănire etc. vor face parte, la rîndul lor, dintre accesoriile curente. Sesizoare de pe echipament, legate la calculatorul din ranița-container, vor semnala pe display-ul militarului, dar și la punctul de comandă al subunității, rănirea acestuia și chiar gravitatea situației.

... cu puterea de foc a tancului

Puterea de foc a armamentului va cunoaște, de asemenea, un salt calitativ remarcabil. Infanteristul anului 2000 va putea angaja lupta nu numai cu inamicul tradițional, infanteristul debarcat din mijloacele de luptă, ci și împotriva blindatelor de orice tip. Afirmația că infanteristul secolului XXI va avea puterea de foc a unui tanc ușor actual nu este gratuită.

Armamentul principal din dotare va rămîne tot pistolul-mitralieră de construcție specială, prevăzut cu două țevi de calibre diferite. Cu țeava superioară, lisă, se vor trage grenade explozive, cu elemente preformate, de iluminare, fumigene sau cumulative; cu țeava inferioară, ghintuită, se va executa focul cu gloanțe perfecționate, elemente componente ale unor cartușe.. fără tub-cartuș, cu încărcăturile de azvîrlire și inițiere presate în calupuri în jurul glonțului.

Bătaia eficace a armamentului va fi de aproximativ 400 metri. Încărcarea muniției corespunzătoare situației tactice de moment, ochirea și darea focului se vor executa cu ajutorul sistemelor integrate în cască. Aparatura de ochire optică și mecanismul de dare a focului se utilizează doar în situația defectării sistemului computerizat.

Pe cele două părți laterale ale raniței-container se vor putea fixa două tuburi de lansare consumabile ale unei instalații de rachete antitanc/antiaeriene autodirijate, integrate în sistemul de armament și echipament al infanteristului. Rachetele cu rază de acțiune maximă de 2000 metri se lansează direct din poziția de purtare, la comanda prin voce a luptătorului, care pe lîngă cele observate pe cîmpul de luptă primește date despre evoluția blindatelor sau elicopterelor inamicului pe display-ul căștii. După lansare, racheta își continuă cursa singură spre obiectiv (funcționînd pe principiul „trage și uită"), în timp ce militarul execută o altă acțiune.

Încercînd o sinteză a informațiilor apărute în presă în legătură cu „viziunile" ce prefigurează imaginea infanteristului anului 2000, devine evident și faptul că, în ritmul accelerat în care cuceririle științei și tehnicii își găsesc aplicații tot mai numeroase în domeniul militar, înzestrarea infanteristului la începutul mileniului trei va putea să o depășească pe cea prognozată (în parte realizată) în prezent.

Pentru lupta antiterorist

Studii recente în domeniul balisticii şi cel al protecţiei antibalistice individuale au relevat importanţa perfecţionării vestelor antiglonţ prin blindarea suplimentară a acestora. Soluţiile aplicate pînă în prezent şi larg utilizate pentru protecţia forţelor de poliţie şi a trupelor de infanterie din S.U.A., Israel şi R.F. Germania au demonstrat eficienţa lor pe... viu.

Unul dintre neajunsurile semnalate a constat în faptul că plăcuţele de blindaj ceramic suplimentar de 300x200 mm încorporate în „buzunarele" frontale ale vestei, deşi „sigure", stînjenesc purtătorul în executarea unor mişcări tocmai datorită formei lor dreptunghiulare.

În construcţia noului tip de vestă antiglonţ cu blindaj suplimentar încorporat s-a plecat de la ideea că trebuie asigurată protecţia maximă a inimii, ficatului, pancreasului şi a coloanei vertebrale, a căror lovire de către glonţ sau schijă este de cele mai multe ori letală.

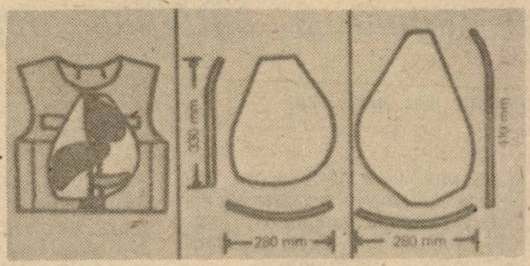

În acest scop, vesta antiglonţ PEARDROP este prevăzută cu două plăci de blindaj ceramic de format special cu suprafaţa de 715 cm² (cea anterioară) şi de 750 cm² (cea posterioară). Cele două plăci, mai uşoare, mai rezistente şi mai ergonomice, asigură protecţia împotriva muniţiei de infanterie pînă la calibrul 7,62 mm.

Vesta - care a intrat deja în înzestrarea forţelor de poliţie din Marea Britanie, Belgia, Luxemburg, Pakistan - nu reduce prea mult îngrijorarea celor care o poartă, la gîndul că s-ar putea confrunta cu teroriştii de un calibru... mai mare.

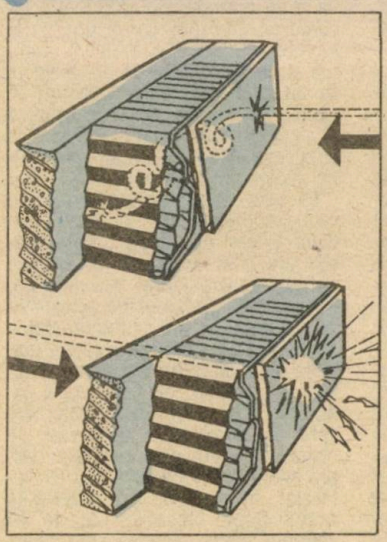

BLINDAJ UNISENS

Dacă asupra unei structuri compuse din trei straturi succesive - unul din oţel, celălalt din material plastic injectat celular şi ultimul dintr-o substanţă asemănătoare fibrei de sticlă - se trage un glonte dinspre stratul de oţel spre interior, el nu va trece. Dacă se trage dinspre stratul de fibră spre exterior, glonţul va trece antrenînd o dată cu el fragmente de metal topit. Destinat unor aplicaţii speciale, cum ar fi lupta antiterorist, blindajul unisens este cu cîteva kilograme pe metru pătrat mai uşor decît blindajul convenţional. Cu grosimi corespunzătoare, determinate de obicei experimental, poate asigura protecţia împotriva oricărui tip de glonte. Iată modul de comportare al blindajului la impact: un glonte loveşte placa exterioară de oţel. Vîrful său ascuţit este zdrobit şi în continuare el se va comporta ca un fragment oarecare dintr-o piesă metalică. Trecînd în al doilea strat cu structură fagure, începe să se rotească pierzînd energie. În final, energia sa cinetică fiind absorbită, el nu reuşeşte să treacă de cel de-al treilea strat şi rămîne în interior.

Dacă glontele este tras în sens invers, el rămîne stabil pe traiectorie după ce parcurge primele două straturi, perforează şi placa de oţel şi împroşcă la ieşire schije de metal incandescente. În aceste condiţii, un atac terorist asupra unei încăperi blindate rămîne fără urmări, iar personalul din interior poate executa foc chiar prin blindaj asupra atacatorilor.

■ C. CRĂCIUNOIU

ATENŢIE! MINIATURIZARE

JAMES BOND este o ficţiune, dar recuzita sa o realitate. În vremuri nu de mult apuse o foloseau şi „băieţii noştri cu ochii albaştri" ca să afle dacă aţi mai „scornicit" ceva... Despre această recuzită veţi afla cîte ceva — dacă nu aţi făcut-o cu alte prilejuri — parcurgînd caracteristicile unor dispozitive electronice achiziţionate de servicii ca „ochiul şi timpanul"...

● **Polivalenţă**

Iată un emiţător mai mic decît un pachet de ţigări, dar cu calităţi deosebite, un microfon electret — condensator încorporat, capabil să transmită cu acurateţe discuţiile purtate (de exemplu, la o masă) chiar şi în condiţii de zgomot perturbator (orchestra

cîntă). Greutate 55 g, dimensiuni 58x58x20 mm, alimentare de la o baterie de 9 V, durată de funcționare 75 ore. Alte domenii de întrebuințare: interceptarea inductivă a convorbirilor telefonice fără afectarea rețelei, recepționarea vorbirii prin ușă, ferestre sau pereți.

• ATENȚIE fumători... și nu numai

Dacă aveți un secret, nu-l divulgați! Dacă vreți totuși să vă confesați cuiva, să nu o faceți în fața unei scrumiere necunoscute și în nici un caz în fața uneia ca cea din imagine. Are un microfon încorporat, care transmite tot ce vorbiți pînă la o distanță de 250 m. Se pune în funcțiune prin simpla rotire a scrumierei, în urma căreia se cuplează un comutator inerțial cu mercur. Puteți vorbi cît de mult doriți, căci scrumierea răbdătoare vă ascultă neîntrerupt 150 ore. Aveți totuși avantajul că nu puteți vorbi în șir atîtea ore. Puteți să și tăceți...

• ȘI PEREȚII AU URECHI

Au avut dintotdeauna, dar acum, în epoca microelectronicii, „timpanele" au devenit mult mai sensibile. Stetoscopul spion din imagine se poate fixa pe tavan, dușumea sau perete și este deja pregătit să recepționeze în game de frecvență specifice vorbirii. Sunetele recepționate le emite spre un receptor aflat la o distanță de 300—500 m. Dispozitivul este alimentat de la o baterie de 9 V, cîntărește 120 g și lucrează neîntrerupt 80 ore.

• BUTOANE în plus — urechi în plus

Dacă ați fi găsit vreodată un astfel de buton acasă sau la serviciu, ați fi avut toate motivele să fiți îngrijorat. Dacă nu, cu atît mai mult!... Microfonul miniaturizat recepționează convorbiri purtate la o distanță de 10 m și emite cele ascultate pînă la 150 m. Grosime 9 mm, diametru 15 mm, greutate 6 g, durată de „ascultare" 12 ore. Deci.. să auzim numai de bine.

Polivalență

Atenție fumători...

Și pereții au urechi

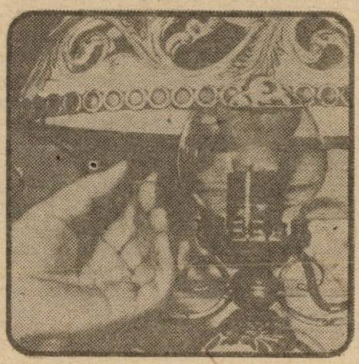

Butoane în plus, urechi în plus

■ **Locotenent-colonel ing. C. CONSTANTINESCU**

Submuniție tip săgeată

Firma franceză Thomson Brandt Armements a trecut la modernizarea rachetelor aer-sol nedirijate din prima generație. Respectînd tendințele constructive moderne, rachetele aer-sol de calibrele 68 și 100 mm vor fi prevăzute cu un cap de luptă care la un moment dat predeterminat va „ejecta" o jerbă de submuniții, în cazul nostru „săgeți", cu mare energie cinetică. Denumite **Multidart 68** și **Multidart 100**, rachetele aer-sol de acest model sînt prevăzute cu mai multe tipuri de săgeți.

Săgeți tip **AMV (Anti Materiel et Vehicule)** destinate lovirii autovehiculelor și a tehnicii militare neblindate; au o masă de 35 g, diametrul de 9 mm și la o viteză de impact de 500 m/s pot străpunge un blindaj de 8 mm, iar la viteza de 700 m/s un blindaj de 10 mm.

Săgeți tip **ABL (Anti-Blindee Leger)** destinate lovirii tehnicii militare ușor blindate; au o masă de 190 g, diametrul de 15,5 mm și la o viteză de impact de 500 m/s pot străpunge un blindaj de 15 mm, iar la viteza de 700 m/s un blindaj de 18 mm.

Capul de luptă al muniției **Multidart 68** conține fie 8 submuniții tip săgeată **ABL**, fie 36 submuniții tip **AMV**, în timp ce capul de luptă al muniției **Multidart 100** conține 36 submuniții tip săgeată **ABL** sau 19 submuniții **AMV**.

Executînd focul de la distanța de 1 500–14 000 m, se realizează o densitate de 1–4 submuniții pe metru pătrat (în funcție de tipul submuniției), obținîndu-se „acoperirea" unei suprafețe circulare cu diametrul de 20–40 m.

Un elicopter care execută focul cu 22 rachete **Multidart 68 AMV** de la o distanță de 2 500 m va „satura" cu cele 792 de submuniții tip săgeată o suprafață cu lungimea de 1 000 m și lățimea de 70 m, la un unghi de impact de 3–5° și la o viteză de impact de 400 m/s.

■ **C.I. CRISTIAN**

Rachetă aer-sol cu submuniție tip săgeată

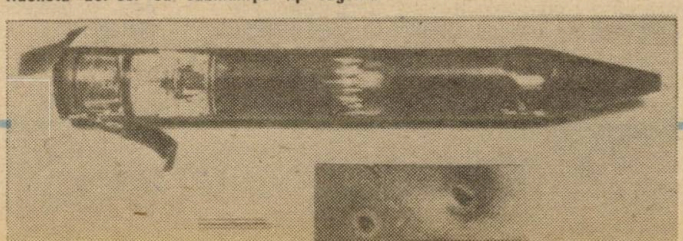

ARMA BIOLOGICĂ

(urmare din pag. 187)

Aceste avantaje și dezavantaje o fac aptă pentru anumite tipuri de întrebuințare. Un studiu, am putea spune, de referință categorisește de la zero la trei gradele de întrebuințare probabilă a acestei arme, în funcție de tipurile de război, gradul trei exprimînd probabilitatea maximă. Astfel, în cazul războaielor locale gradul de întrebuințare la nivel tactic este 1, iar la nivel strategic tot 1. Cel mai mare grad de întrebuințare, 3, este estimat pentru războaie subversive la nivel strategic și tot la nivel strategic în cazul preliminariilor unui viitor, dar iminent, război nuclear.

Un alt studiu apreciază că arma biologică va fi întrebuințată în cazul atacurilor de „saturare", cînd se urmărește totodată evitarea distrugerilor materiale pe teritoriul inamicului. Nu trebuie să rămînem surprinși dacă primele conexiuni logice ne îndeamnă să ne gîndim la concepția de ducere a luptei, foarte modernă, a armatei americane cunoscută sub denumirea de Air Land Battle (bătălia aeroterestră). În mod declarat concepția vizează întrebuințarea armei cu neutroni pentru nimicirea forței vii și evitarea distrugerilor materiale, dar avem oare vreo garanție că marile puteri vor refuza din cine știe ce rațiuni „umanitare" să deschidă porțile oribilului arsenal biologic?

O CONVENȚIE SEMNATĂ PREA DEVREME?

Intenția țărilor participante la Liga Națiunilor de a scoate în afara legii arma biologică este materializată la Geneva în documentul cunoscut sub numele de Protocolul din 1925. La sugestia delegației poloneze arma biologică devine la fel de prohibită ca arma chimică. „Înaltele părți contractante... se declară de acord de a extinde aceste prohibiții și asupra metodelor biologice de ducere a războiului" - menționează Protocolul.

Progresele științei de după anul 1925 (abia în 1950 s-a descoperit că virușii sînt de fapt cu totul altceva decît bacteriile) au impus ca, mai ales după cel de-al doilea război mondial, problema interzicerii armei biologice să fie reluată.

În 1968, în cadrul lucrărilor „Comitetului pentru dezarmare al celor optsprezece națiuni", Marea Britanie propune tratarea problemei armei biologice separat de cea a armei chimice. Se ridică astfel o barieră importantă, iar evenimentele ce au urmat s-au desfășurat rapid. În 1969, Marea Britanie, U.R.S.S. și aliații ei avansează un proiect de convenție privind interzicerea armei biologice și în același an S.U.A. renunță unilateral la această armă; alte state îi urmează exemplul. Și astfel, semnarea în 1972 a „Convenției privind arma biologică" în vigoare și azi apare ca o continuare firească. Documentul precizează că „se exclude complet ca agenții bacteriologici (biologici) și toxinele să fie întrebuințate ca arme". Se exclude, de asemenea, producerea agenților microbieni, biologici sau a toxinelor, în afara unor scopuri justificate profilactice, protective sau pentru orice alte scopuri pașnice. Articolul X al Convenției impune obligativitatea distrugerii arsenalului biologic existent, precum și schimbul de informații și materiale privind întrebuințarea agenților biologici în scopuri pașnice.

Retrospectiva evenimentelor ce au urmat explică într-o bună măsură relativa ușurință cu care semnatarii Convenției și-au dat acordul. Nici una din marile sau micile puteri nu au întrezărit atunci, în 1972, caracteristica de bază a viitoarelor decenii ale acestui tumultuos secol și nu au avut nici o clipă senzația că depunîndu-și semnătura ar pierde ceva.

Acum, în ajunul noului mileniu, este însă limpede că, dacă în prima parte a secolului nostru știința predominantă a fost fizica, în a doua lui parte aceasta este biologia. Și cu o sinistră ironie putem consemna că în perioada în care politicienii semnau Convenția, fără sentimentul că ar pierde ceva, ingineria genetică cîștiga bătălii decisive la frontierele necunoscutului. Posibilitățile acesteia de a putea crea agenți biologici infinit mai eficienți nu este o promisiune fără acoperire. Cu toată atmosfera științifico-fantastică, care mai însoțește ingineria genetică, aceasta poate încă de pe acum și în scurt timp într-o măsură și mai mare să facă practic orice, prin manipularea complexului de molecule ADN, purtătorul codului genetic. În domeniul agenților biologici s-ar putea realiza (poate s-au și creat):

- organisme cu caracteristici imunitare capabile să se impună atît în fața sistemului imunitar al omului, cît și în fața vaccinurilor;
- „molecule active psihologic", care să producă comportamente bizare;
- agenți diferiți (plante, fungi) care să distrugă toată recolta etc.

Ne punem firesc întrebarea: rămîne oare complexul militar-industrial al țărilor omnipotente absolut insensibil în fața proliferei inginerii genetice, în condițiile în care orice progres în domeniul microelectronicii, de exemplu, îl regăsim materializat cu o rapiditate uluitoare în sofisticatele sisteme de armament „neprohibite"? Ce răspuns am putea primi dacă la cele de mai sus adăugăm și faptul că prin Convenția din 1972 nu se interzic și **cercetările** în domeniul armei biologice, că nu funcționează încă instrumentul practic al verificării distrugerii stocurilor de arme biologice, iar schimbul de informații și materiale în domeniul biologiei este departe de a atinge cotele optimiste stipulate?

Spiritul viu și nesecat al omului, de a pătrunde taine, din ce în ce mai adînci, în folosul său a deschis de fiecare dată și cutia Pandorei. Tot el, omul, este cel chemat să o și închidă. Și poate că în acest final de articol nu este lipsit de semnificație să-l citățm pe părintele bombei nucleare, J.R. Oppenheimer, care în 1957, referitor la responsabilitatea omului de știință, declara: „Fizicienii au cunoscut păcatul, iar aceasta este o învățătură pe care ei nu o vor putea pierde". Atenție deci, și oameni politici, oameni militari, oameni biologi.

STARK STORY–AIRBUS TRAGEDY

(urmare din pag. 192)

ale navei pot neutraliza cu succes orice atac executat cu rachete EXOCET, chiar și de ultimul tip. Ce se poate întîmpla însă în realitate s-a văzut.

În ceea ce privește nivelul real al pregătirii fregatei STARK în momentul atacului, trebuie spus că în starea de „capacitate de luptă de gradul trei" fiecare post de luptă ar fi trebuit ocupat de servanți pentru a se putea trece la întrebuințarea oricărui tip de armament. Nu numai că nu s-a întîmplat așa, dar, în plus, nu erau armate nici dispozitivele de lansare a dipolilor reflectori pentru bruierea sistemelor de autodirijare a rachetelor antinavă. Mai mult, sistemul PHALANX de apărare apropiată a navei (un sistem antirachetă) era deconectat, mitraliera „Gatling" cal. 12,7 mm a sistemului era neîncărcată, iar servantul care răspundea de mitralieră nu era la post. Cu alte cuvinte, fregata STARK nu ar fi fost în măsură să se apere chiar dacă, în ultimul moment, s-ar fi luat o hotărîre în acest sens.

În legătură cu evenimentele petrecute după recepționarea loviturilor, trebuie menționat că nu a detonat decît capul de luptă al celei de a doua rachete, dar incendiul de proporții declanșat de explozie a fost amplificat de arderea încărcăturilor de propulsie neconsumate ale rachetelor.

Fregata a supraviețuit atacului, deși măsurile de modernizare luate în urma concluziilor trase după pierderea în Malvine (Falkland) a distrugătorului SHEFFIELD, lovit totuși doar de o singură rachetă EXOCET, au contribuit doar la diminuarea, nu și la anularea vulnerabilității suprastructurii de aluminiu. Aceasta, deși acoperită, în bună parte, cu plăci de blindaj din materiale compozite, se topea și ardea cu violență în puternicul incendiu de pe navă. Uneori însă, intervine și șansa... În cazul fregatei, aceasta a constat în faptul că, pregătindu-se pentru inspecție, nava avea la bord mijloace de stins incendiul și măști izolante pentru echipaj într-o cantitate de trei ori mai mare decît în mod obișnuit. Focul a putut-fi ținut sub control cu forțele proprii ale navei, iar aceasta a echivalat cu salvarea ei.

Din păcate, incidentul nu a constituit un factor al dezangajării. Gruparea operativă a navelor din Golf a fost considerabil întărită... La 1 noiembrie 1987, S.U.A. angajau în cea mai fierbinte zonă a globului 3 portavioane, 1 crucișător, 13 distrugătoare, 9 nave de sprijin, 11 fregate și 10 nave-dragor. Dar poate și mai gravă a fost hotărîrea privind modul de acțiune (Rules of Engagement) al navelor în situații considerate critice. Noile „Ru-

ECHIDNA

Forțele armate și forțele de poliție australiene au primit în înzestrare un autovehicul robot telecomandat prin cablu destinat executării unor operațiuni antiterorist, de neutralizare a unor încărcături explozive și de manipulare a diferitelor încărcături în condiții de mediu ambiant dificile.

Robotul ECHIDNA, căci despre el este vorba, are o construcție insolită. Cîntărește 280 kg și este foarte robust. Echipamentul de pe turelă, acționat hidraulic, poate ridica și deplasa obiecte cu masa de 20 kg, aflate la o distanță maximă de doi metri față de vehicul. Pe echipamentul de ridicare a fost montată o cameră de luat vederi color. Imaginile sînt transmise la punctul de dirijare care încorporează un monitor video color și un pupitru de dirijare a robotului. Telecomanda robotului este asigurată printr-un cablu lung de 110 metri, la care se poate adăuga la nevoie un alt cablu de 100 metri. Robotul poate urca pante de 38 grade. Echipamentele anexă ale robotului cuprind un braț ridicător suplimentar, un detector cu raze X, ancore de ridicare, explozor etc. Pentru viitor se preconizează trecerea robotului pe dirijare prin radio și lărgirea gamei sale de utilizare. Calitățile robotului au suscitat și interesul industriei miniere.

les" au dat o libertate prea mare privind aprecierea de către comandanți a pericolelor ce ar amenința navele, aceștia căpătînd permisiunea să deschidă focul asupra obiectivelor *bănuite* de a fi ostile.

Efectele cumulate ale acestor măsuri n-au întîrziat prea mult, ele relevîndu-se încă o dată, în modul cel mai tragic, în ceea ce mijloacele de informare în masă au denumit „TRAGEDIA AIRBUS".

Erori tragice sau urmări inevitabile?

La 3 iulie 1988, de pe aeroportul iranian BANDAR ABBAS decolează în cursa 655 avionul de pasageri A 300 B2 al companiei Iran Air cu destinația DUBAI. La bordul avionului se aflau 274 de pasageri, respectiv 156 bărbați, 52 femei, 66 copii, la care se adaugă cei 6 membri ai echipajului și personalul companiei. Nici una din persoanele aflate în avion nu va mai ajunge la destinație.

După o decolare reușită, avionul continua să ia înălțime, înscriindu-se perfect în graficul și culoarul de zbor prestabilite. Pasagerii încă nu și-au desfăcut centurile de siguranță căci n-au trecut decît cîteva minute de zbor... Avionul este zguduit de două explozii succesive puternice urmate de una și mai violentă, care distrug aparatul; acesta, sau ce a mai rămas din el, se prăbușește în bucăți, în apele Golfului. Cele două rachete navă-aer STANDARD lansate de la bordul crucișătorului american purtător de rachete VINCENNES (VG-49) nu și-au greșit ținta! Nici nu se putea altfel căci crucișătorul dispunea de cel mai modern sistem de apărare antiaeriană din înzestrarea US Navy, sistemul AEGIS, considerat de specialiști un mijloc radioelectronic superior pînă și sistemelor AWACS; sistemul a fost construit pentru a putea contracara atacul simultan a o sută de rachete antinavă și a putea conduce, totodată, focul a.a. al unei întregi grupări de nave. Ce șanse putea deci avea un avion de pasageri, o țintă cu lungimea de trei ori și cu anvergura de 3,8 ori mai mare decît un avion de vînătoare F-14? Nici una!

Care este cauza acestei noi „regretabile erori"? Cum de a putut greși atît de grosolan un sistem de armament ultrasofisticat?

Acestea au fost și punctele de plecare ale cercetărilor întreprinse de comisia guvernamentală americană, care și-a început investigațiile după ce în cele din urmă Pentagonul a renunțat să nege implicarea americană în tragicul eveniment, recunoscînd că avionul de pasageri a fost confundat cu un avion de vînătoare/vînătoare-bombardament F-14 TOMCAT iranian. Cercetările prelungite pînă spre mijlocul lunii august au relevat, de fapt, ceea ce specialiștii din diferite țări stabiliseră de mult în unanimitate.

Avionul de pasageri AIRBUS nu putea fi confundat cu un avion atacator prin comportarea sa „suspectă" căci se afla în zbor de ascensiune și respecta strict coridorul aerian destinat zborului. Răspunderea pentru uciderea celor 290 oameni din avion și distrugerea aparatului îi revine integral marinei militare a S.U.A.

Au fost stabilite și alte detalii care pun noi semne de întrebare asupra cazului.

Cum de a fost posibilă eroarea dacă avionul de pasageri nu a pierdut nici un moment din înăl-

OBUZIERUL VIITORULUI

Trupele de uscat americane consideră că sistemul AFAS-C (sistem de gură de foc de artilerie cu tehnologie înaintată) va constitui ceea ce cu alți termeni se poate defini „obuzierul autopropulsat al viitorului". Sistemul este compus din două autovehicule: unul platformă de tragere, iar celălalt platformă de aprovizionare cu muniții. Echipamentele sofisticate ale noului sistem de armament permit acționarea automată sau semiautomată a acestuia.

Cu toate eforturile deosebite pe care le cere realizarea acestui nou tip de armament, este de așteptat ca la sfîrșitul anilor '90 acesta să se afle deja în înzestrarea trupelor. Modernizarea parcului de obuziere se impune ca o necesitate, căci unele tipuri de astfel de guri de foc americane au deja o vechime de peste 50 de ani. Sistemul AFAS-C va dispune de o protecție prin blindaj superioară, o serie întreagă de facilități pentru echipaj, care asigură o mare autonomie sistemului. Cadența de tragere de 12 lovituri/minut reprezintă o creștere de trei ori a acesteia față de obuzierele actuale. Puterea de foc deosebită este asigurată de un sistem automatizat de conducere a focului și un dispozitiv automat de manipulare a muniției.

Bătaia gurii de foc va fi mai mare de 40 km, iar aceasta va putea utiliza și proiectile standard calibru 155 mm.

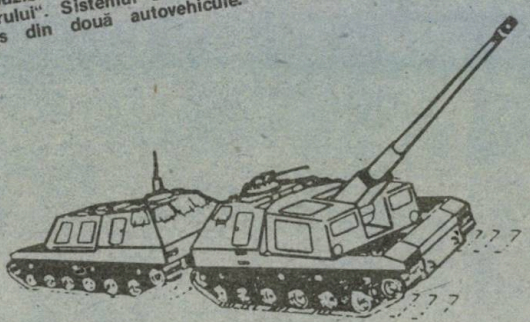

time (ceea ce ar fi justificat oarecum o intenție de atac), iar viteza aparatului afișată și pe displayurile sistemului de conducere a focului de pe VINCENNES indica valori mult inferioare vitezei unui avion F-14 (și acesta tot american și bine cunoscut de cei de pe crucișător).

Cum au putut fi interpretate drept „militare" semnalele emise de avionul de pasageri și cum e a ajuns de-abia comisia de verificare și nu echipajul să constate că semnalele militare recepționate au provenit de la o altă sursă?

AEGIS nu este vinovat!

Comisia de anchetă a stabilit că la originea tragediei AIRBUS a stat o „eroare umană", respectiv interpretarea eronată a informațiilor furnizate de calculatorul sistemului de conducere a focului privind zborul AIRBUS-ului. S-a apreciat că greșeala s-a datorat tensiunii sub care s-a aflat, de mai mult timp, întregul echipaj al crucișătorului angajat de mai multe ori în luptă cu forțe ale marinei și aviației iraniene.

Nu s-a clarificat dacă la hotărîrea privind deschiderea focului au avut vreo contribuție și eșaloane superioare ale US Navy. Cu toate acestea, revista americană *Newsweek* a semnalat faptul că William Rogers, comandantul crucișătorului, a luat legătura prin radio cu viceamiralul Anthony Less, comandantul forțelor maritime americane din Golf, și i-a prezentat situația, exact cu patru minute înainte de lansarea primei rachete.

După prezentarea concluziilor oficiale, contraamiralul William Fogarty, președintele comisiei, a dezvăluit că există dovezi precum că unul din ofițerii de pe navă l-a avertizat pe comandantul crucișătorului că ar putea fi vorba, totuși, de un avion civil.

Rămîne de văzut dacă se va face deplină lumină, vreodată, în acest caz în care de la bun început s-a tras un văl opac peste premise reale, fapte, persoane, dar și peste un sistem de armament hipersofisticat. Referindu-se la doborîrea avionului de pasageri, senatorul Jesse Jackson semnala, de fapt, adevăratul vinovat al celor întîmplate: „Sîntem acolo cu rachete teleghidate, dar conduși de o politică greșită. Nu este vorba de erori ale tehnicii, ci de erori ale politicii."

Era de prevăzut că antrenarea marinei militare americane în acțiuni de luptă va duce la situații imprevizibile și cu urmări grave. Previziunea s-a transformat în certitudine în momentul în care Pentagonul a permis ca la nivelul de alarmare cel mai înalt comandanții navelor să stea tot timpul cu degetul pe trăgaci. De aici și pînă la suprasolicitarea nervoasă nu a mai fost decît un singur pas, dovadă că un alt echipaj „nervos" doborîse doar cu cîteva săptămîni în urmă chiar un elicopter al forțelor proprii.

Dacă o eroare umană poate pune în funcțiune cele mai complicate sisteme de armament, devine și mai evident faptul — exemplele o demonstrează — că utilizarea forței, amenințarea cu forța nu pot constitui factori de soluționare a conflictelor.

■ Locotenent-colonel ing. **CRISTIAN CRÂMPIȚĂ**

GEAMANDURI HIDROACUSTICE

Este vorba de dispozitive care recepționează semnalele sonore produse de submarine (geamanduri pasive) sau de aparatura proprie și reflectate de submarine (geamanduri active) și le transmit apoi, sub formă de semnale radio, la aparatura de prelucrare montată pe nave de suprafață, avioane sau elicoptere specializate în lupta antisubmarin. Potrivit presei străine, în prezent, în domeniul geamandurilor hidroacustice se manifestă următoarele tendințe: reducerea dimensiunilor de gabarit; perfecționarea bateriilor de alimentare pentru creșterea duratei de funcționare; mărirea benzii de frecvențe, în special a celor joase; creșterea adîncimii de imersiune; sporirea numărului de canale radio; activizarea geamandurilor pasive prin comandă de la distanță etc.

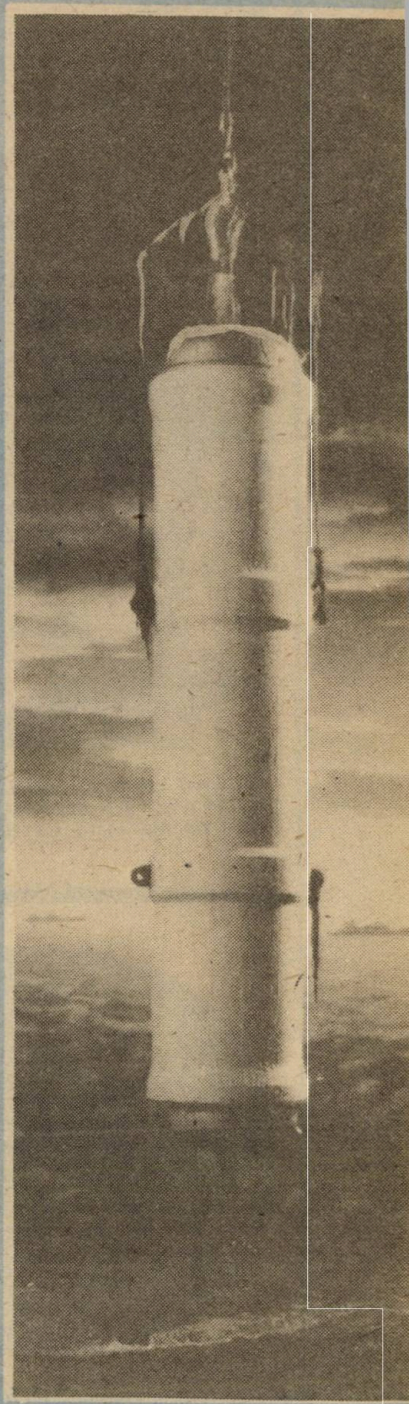

STRĂMOŞII NOŞTRI „RATAŢI": DINOZAURII

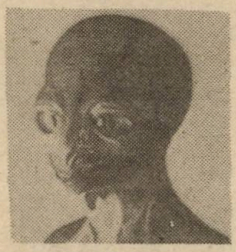

În fond, toate animalele dotate cu coloană vertebrală tind să-şi dezvolte, în timpul evoluţiei, un creier tot mai mare. Ce i-ar fi împiedicat pe dinozauri (dacă n-ar fi dispărut!) să urmeze legea firii?...

Pornind de la această teorie, canadianul Dale Russell imaginează un model de „saurian cerebral" – o fiinţă cu aspect uman, cu craniul mare, fără păr şi avînd trăsături de reptilă. Aceasta ar fi proiectarea în timp (mai mult de 100 milioane de ani) a stenonihozaurului din Cretacicul Superior: un biped agil, de 40 kg şi 1,75 m înălţime, dotat cu puternică vedere stereo. Mult avansat pentru timpul său, ar fi putut supravieţui în actuala Australie, unde nici un mamifer nu i-ar fi fost pe potrivă în lupta pentru supravieţuire...

Cunoscutul om de ştiinţă şi scriitor Carl Sagan merge mai departe pe drumul „reabilitării" acestor fiinţe străvechi: „Creierul dinozaurilor nu a dispărut; el continuă să existe în om, ca parte mică, dar importantă a sistemului nostru nervos". Şi incitanta carte „Balaurii Paradisului" adaugă idei foarte atrăgătoare: această parte a intelectului nostru, denumită „complexul reptil", se manifestă prin dorinţa de siguranţă şi ordine, prin curajul de a risca şi înclinaţia spre experimente. „Complexului reptil" îi urmează scoarţa cerebrală şi sistemul periferic – angrenaj care se face răspunzător de senzaţiile de nelinişte ale sugarului în timpul alăptatului...

Catastrofala dispariţie a saurienilor ne împiedică să evaluăm exact posibilităţile lor... intelectuale de evoluţie şi, mai ales, apariţia la ei a sentimentelor. Merită să cugetăm, însă, la cuvintele paleontologului John R. Horner, de la Universitatea din Montana, S.U.A.: „Dacă ei n-ar fi dispărut o dată cu schimbarea bruscă a condiţiilor de mediu, ar fi putut evolua astfel încît să populeze planeta, ceea ce ar fi avut ca rezultat reducerea spaţiului vital pentru mamifere. Nu se poate şti dacă dinozaurii ar fi putut gîndi, pînă la urmă, ca oamenii; oricum, inteligenţa nu este altceva decît o metodă de supravieţuire. Omul şi celelalte mamifere n-ar fi putut trăi dacă n-ar fi dispărut dinozaurii şi... cu siguranţă că mamiferele ar fi avut nevoie de încă multe milioane de ani pentru a ajunge la un avantaj evolutiv faţă de aceştia".

■ TUDOR NEGRESCU

CIOARĂ ALBĂ

O întîmplare genetică a făcut ca cioara din imagine să fie de culoare... albă. În momentul cînd au început să-i crească penele, părinţii au îndepărtat-o din cuib. Puiul abandonat şi lipsit de apărare a fost găsit în iarbă de un gospodar inimos. Acum, cioara albă ca neaua trăieşte în bună înţelegere cu păsările din curtea sa.

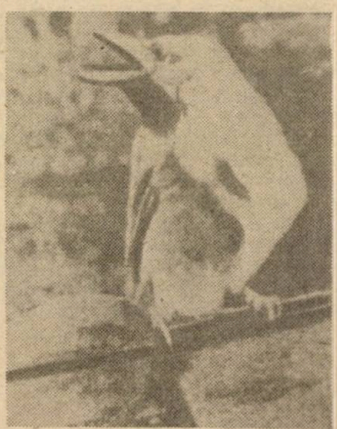

ŞERPII • RACHETE DE UIMITOARE PRECIZIE

Îi cunoaştem din basme şi din manualele de zoologie. Dar destul de puţin... măcar pe unii dintre ei. E vorba de cîteva specii dotate cu *fosete termosensibile* sau *termoreceptoare.*

Prin anii '30, cercetătorii A. Schmidt şi G. Kingsley Noble şi-au îndreptat atenţia asupra şerpilor cu clopoţei din continentul american. Cîteva experienţe au fost concludente: „oferind" reptilelor o momeală înfăşurată într-o ţesătură strident colorată, s-a observat reacţia spontană în cazul folosirii surselor de căldură. Un bec aprins = lovitură. Un bec stins = indiferenţă. Atunci au fost descoperite fosetele (foto 1) — „aparatură" destul de sofisticată, legată de creierul median prin axonii nervului trigemen. La om, acest nerv permite perceperea presiunii şi căldurii. Dar... simplist. La

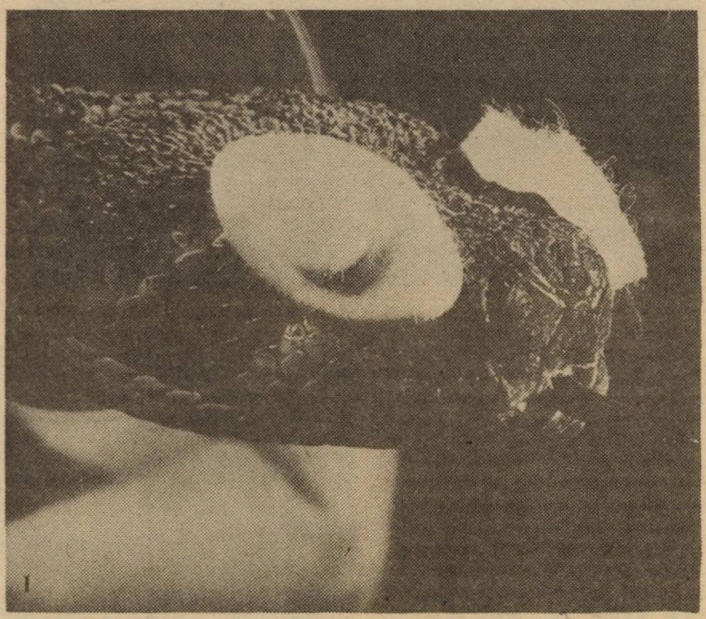

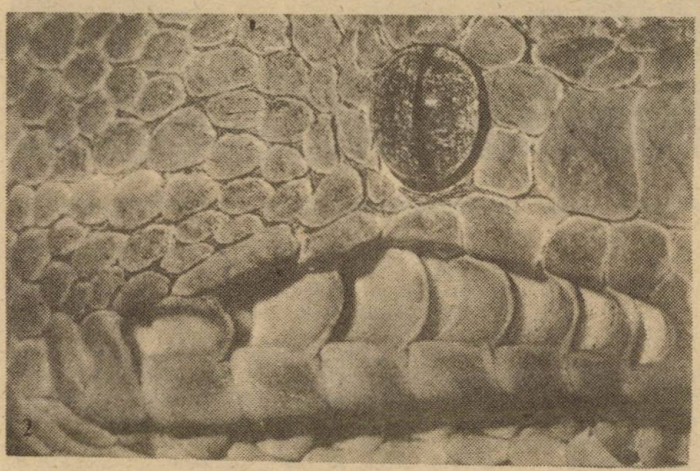

şerpii cu clopoţei, la pitoni şi şerpii boa, stimulii se transformă în imagini, performanţa putînd fi asemuită cu „bucuria" unui calculator de a prezenta pe ecran ceva ce nu se vede, dar *trăieşte...*

Cercetătorii de la „Californian University" din Los Angeles au reuşit, în anii '50, catalogarea speciilor după forma şi numărul de fosete termosensibile (în număr de două la crotali şi ajungînd pînă la 13 perechi la pitoni). Şi strădania oamenilor de ştiinţă a mers mai departe. De la demonstraţiile „clasice" (foto 2, 3, 4), care au constat în acoperirea ochilor şi momirea cu o sursă de căldură

MAGAZIN

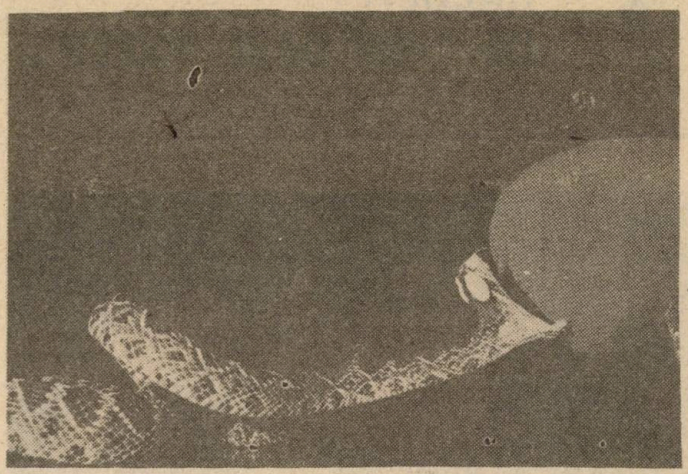

cat de om ar fi înţîrziat cel puţin 1 *minut!*)...

Aşadar, rachetele ultraperfecţionate au strămoşi mult mai... naturali decît se putea crede. Ar fi cazul să încercăm o experienţă foarte simplă: în cît timp Omul poate reacţiona la căldura fără egal iradiată de o floare?

■ **TUDOR NEGRESCU**

— reacţia fiind promptă din partea subiecţilor —, s-a ajuns la folosirea aparaturii moderne. Profesorii R.I. Gamow şi J.F. Harris, de la „Colorado University", au aşezat pe capul unui boa constrictor un electrod de înregistrare a activităţii creierului, conectat la un preamplificator cu ramificaţii către un osciloscop şi un transmiţător de semnale. S-a stabilit un program de impulsuri corespunzător gamei de unde infraroşii emise de păsările şi mamiferele „preferate". Folosind un laser cu bioxid de carbon, pentru „incitare", s-a calculat că viteza de reacţie a reptilei a fost de 35 *milisecunde* (să subliniem că un aparat fabri-

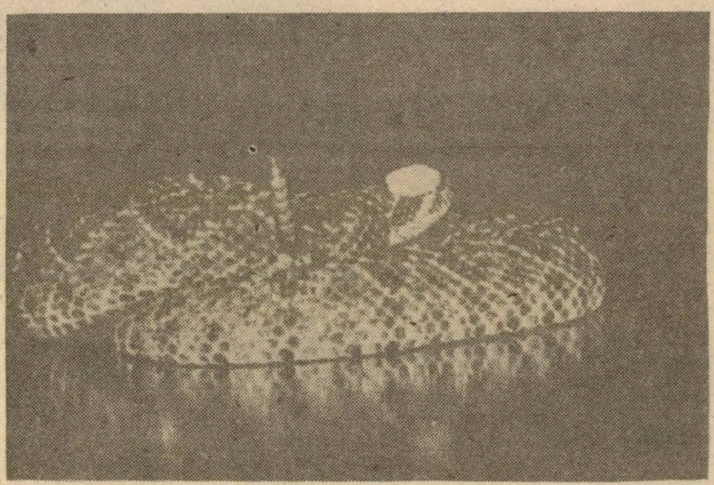

SPRE ADÎNCURILE TERREI

Specialiştii sovietici proiectează realizarea unor forări de pînă la 15 km adîncime, relatează publicaţii din U.R.S.S., deşi zăcămintele de petrol sînt situate, în marea majoritate a cazurilor, la circa 2 km sub scoarţa pămîntului şi numai accidental se găsesc la adîncimi în jurul a 4 km.

Forările la adîncimi foarte mari au ca scop descoperirea unor noi zăcăminte de minerale utile. Cea mai adîncă forare s-a realizat în Peninsula Kola, unde se lucrează încă din 1970 şi care a ajuns la 12,5 km. Au fost descoperite minereuri de cupru, plumb, zinc, cobalt şi nichel în cantităţi şi straturi apreciabile, care au depăşit prevederile.

În straturi a căror vechime se apreciază a fi de peste 2 miliarde de ani au fost identificate fosile ale unor organisme. La adîncimea de 12 km temperatura măsurată a fost de 200° C faţă de 100° - 120° C, cum se estimase.

O altă forare de mare adîncime se execută în apropierea Mării Caspice. Aceasta a început în anul 1977, s-a oprit la 8 260 m, din cauza unor dificultăţi tehnice, dar este planificată să ajungă la 11 km. În prezent, se finalizează proiectul unei forări care să ajungă la 15 km.

Cercetătorii de la un centru pentru energia solară din Florida încearcă să realizeze prima instalație americană care să producă energie electrică și, în același timp, să transforme apa de mare în apă potabilă (desalinizată) utilizînd diferențele de temperatură din apa oceanului ca sursă de energie pentru alimentarea centrului.

Producerea de energie cu ajutorul diferențelor de temperatură este o idee veche de aproape un secol, care a pornit de la unul din principiile de bază ale termodinamicii. În regiunile tropicale și subtropicale, temperatura apei mării se ridică la 24°—27°C. În felul acesta, la suprafață se produc vapori care pun în mișcare turbina. Apa rece condensează vaporii (îi transformă în apă) și face să scadă presiunea.

Producerea de vapori la numai 27°C presupune, printre altele, un mic truc. Majoritatea proiectelor anterioare care apelau la acest principiu erau orientate spre așa-zisul ciclu închis, în care fluidul cu punct de fierbere coborît, cum ar fi amoniacul, era introdus în sistem.

În loc de amoniac, sistemul cu ciclu deschis utilizează apa de mare. Apa clocotește înainte de a atinge punctul de fierbere atunci cînd presiunea scade, așa că la o presiune de 29 ori mai mică decît cea de la nivelul mării apa fierbe chiar la 27°C, producînd vapori. Condensarea vaporilor se realizează folosind apa mai rece de la fundul mării, obținîndu-se astfel apă distilată.

Datorită ciclului deschis preconizat de oamenii de știință americani, ar putea fi construite mici centrale electrice care să dezvolte puteri de 2—5 MW.

Proiectul conceput în Florida ar putea fi realizat foarte repede. Dacă rezultatul va fi favorabil, ceea ce presupune eliminarea unor imperfecțiuni referitoare la ciclul deschis și la puterea instalației, atunci se va putea trece la construirea unui generator plutitor, a cărui platformă va avea dimensiunile unui teren de fotbal.

PROTECȚIE CONTRA INSCRIPȚIILOR

Cel mai nou strat de protecție din poliuretan incolor este destinat apărării suprafețelor deschise împotriva inscripționării cu grafit sau alte substanțe, pentru a se evita astfel deteriorarea unor monumente și fațade cu valoare cultural-istorică. Preparatul poartă denumirea „ARC 600". Se usucă ușor și repede, nu este inflamabil, este impermeabil și rezistent la temperaturi scăzute și la radiații ultraviolete.

Firma care a realizat acest produs afirmă că asigură o protecție ideală contra pătării cu grăsimi, aerosoli ș.a. Astfel, grafitul se șterge ușor de pe suprafața respectivă folosind o substanță dizolvantă, fără miros și netoxică, operația putînd fi făcută în cîteva minute, fără a fi necesar ca după aceea să se refacă stratul protector.

MICROFON FĂRĂ CURENT

Microfoanele actuale sînt cu cărbune și funcționează cu ajutorul curentului electric sau, mai bine zis, pe baza rezistenței electrice. În acest scop, îi este necesar un curent electric de 30—40 mA. Un astfel de microfon nu funcționează permanent și sigur. O nouă rezolvare constă în folosirea polimerilor piezoelectrici în locul cărbunelui. Polimerii de acest fel sînt de 2—3 ori mai ieftini și necesită de 10 ori mai puțin curent.

Corpul este cilindric și foarte plat, deoarece nu are bobină. Fabricarea noilor microfoane este foarte simplă și satisface cerințele P.T.T. Greutatea microfonului este de numai 5 g, față de 55 g cît cîntărește cel cu cărbune, și poate funcționa la temperaturi între minus 30°C și plus 90°C. Inima noului microfon este un polimer piezoelectric folosit și la magnetofon. Sub acțiunea undei acustice acesta se contractă și produce un curent slab.

MAGAZIN

Mapamond

SAPPORO

orașul fanteziilor efemere în alb

Un soare primăvăratic într-un cer albastru pur încearcă să îndulcească asprimea gerului de februarie care șfichiuiește obrazul și face ca zăpada să scîrțîie sub miile de picioare ce o frămîntă, obosind și mai mult ochii cu reflexele argintii ale peisajului ireal, ca din altă lume. Peisaj ireal pentru că se deschide brusc în centrul unei mari metropole moderne, cu peste 1,6 milioane de locuitori, unde oricum nu te-ai aștepta la așa ceva. Peisaj ireal pentru că uriașul conglomerat de construcții moderne face loc unei lumi pe care cei mai mulți dintre noi o poartă în suflet din anii cei mai fragezi ai copilăriei.

Este o lume care și-a făcut loc împingînd parcă orașul modern pentru a-și tăia o fișie lată de 125 metri, lungă de 2200 metri. Pe această fișie se înalță ființe ciudate, monștri, animale, plante, închipuite sau cunoscute din povești, unele aflate în lumea lor, oameni și locuri vestite, eroi iluștri ai mitologiei și literaturii japoneze și chineze, personaje istorice, dar și statui sau eroi ai desenelor din revistele ilustrate pentru copii, construcții vestite, castele și monumente istorice din Japonia sau din alte țări, dar și locomotive cu aburi, rachete, farfurii zburătoare, roboți sau plăsmuiri incluse în mod curent în domeniul științifico-fantastic. Nu lipsesc nici „tablouri" înfățișînd evenimente politice și sociale, istorice sau recente.

O lume ciudată, ireală, scînteind în soare, albă — albul imaculat al zăpezii, sau mat, translucid, al gheții — care pare că se află și nu la locul ei. Cu greu poți să-ți crezi ochilor și ești tentat să pui mîna și să te convingi dacă aceste statui sau construcții uriașe, unele măsurînd 10—15 metri înălțime, pînă la nivelul unora dintre clădirile din jur, sînt într-adevăr făcute numai din zăpadă și gheață.

O lume similară te întîmpină și la marginea orașului, pe colina Makomanai, cu deosebirea că acolo copiii se simt, parcă, și mai în largul lor, fiind organizate, în plus, și derdeluși și tobogane, cu zecile, luate în stăpînire de ei cît este ziua de mare.

Atmosfera este și ea unică. Dimensiunile și numărul manifestărilor întîlnite în acest peisaj ireal nu au termen de comparație. Zilnic, timp de aproape o săptămînă, cîte un milion de vizitatori își dispută preferințele, prilej pentru locuitorii orașului de a-și pune la încercare și spiritul lor întreprinzător, începînd cu sutele de tarabe și chioșcuri improvizate, prelungite cu atracțiile din centrul comercial subteran și de pe străzile co-

În imagine, zona centrală a orașului Sapporo. Se disting, în mijloc, Turnul de televiziune și Odori

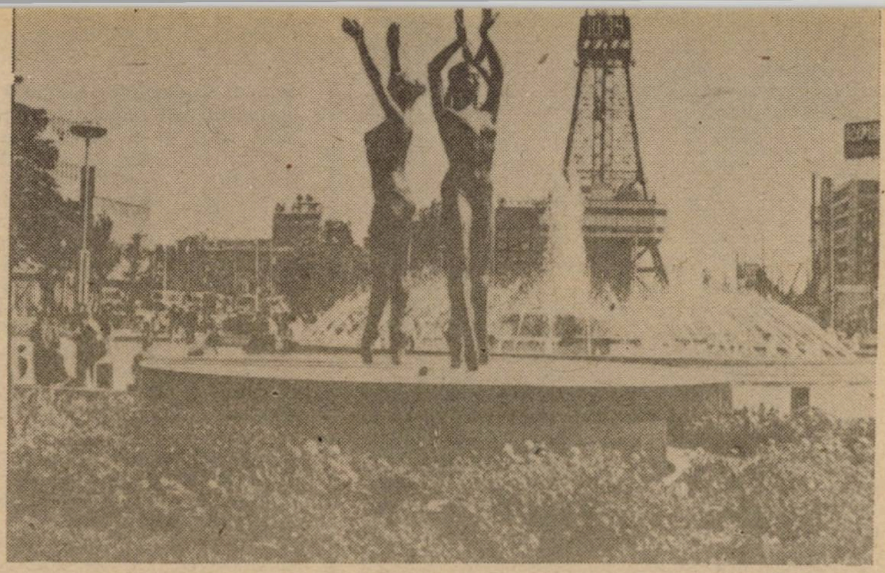

Capătul de est al promenadei Odori, cu nimfele, fîntîna arteziană și Turnul de televiziune

merciale din jur și încheind cu zecile de spectacole de tot felul: de muzică și dansuri populare japoneze, de varietăți, orchestre simfonice și fanfare, concursuri diferite etc. Seara, acestei atmosfere i se adaugă jocuri de lumini și culori menite să pună și mai mult în valoare lumea plăsmuită în alb, beția policromă a goanei pentru cîștig a lumii comerciale din apropiere.

Yuki Matsuri

Este Yuki Matsuri, Festivalul zăpezii, organizat la fiecare început de februarie la Sapporo, oraș situat în Hokkaido, insula cea mai de nord a Japoniei, una dintre cele mai iubite și populare manifestări de acest fel din arhipelagul nipon. Timp de 5 zile, atenția întregii Japonii este ațintită spre acest oraș, presa, radioul, rețelele de televiziune din arhipelag întrecîndu-se să-și țină la curent abonații cu tot ce se întîmplă aici mai deosebit. Numele acestui oraș a devenit, de acum, sinonim cu fantastica artă în alb, faritezii efemere care sînt distruse o dată cu încheierea festivalului pentru a preveni eventuale accidente.

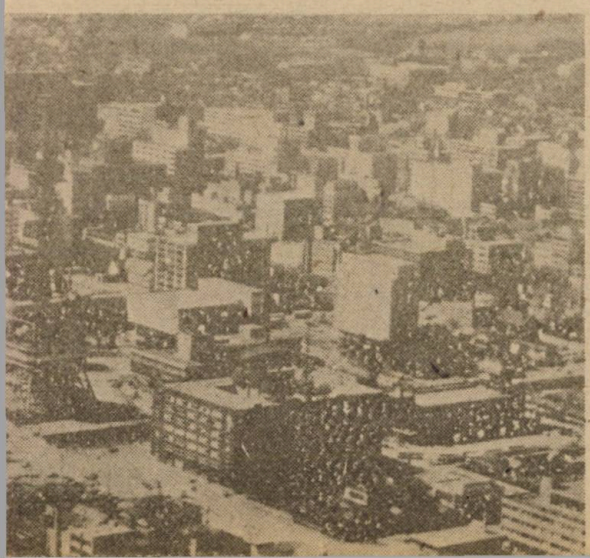

Întrebîndu-i pe prietenii japonezi cum se explică o asemenea popularitate, dincolo de reclama turistică și comercială, inerentă în asemenea situații, ei mi-au îndreptat atenția spre începuturile festivalului. Deși latitudinea la care se află Sapporo trece puțin la sud de Dunăre, iarna este mult mai aspră decît la noi, climatul fiind subarctic, din cauza curenților reci din zonă. În Hokkaido, iarna durează din noiembrie pînă în aprilie, iar ninsorile sînt abundente. Nu puține sînt cazurile cînd peste noapte grosimea stratului de zăpadă crește cu cîte un metru. În februarie, deși după calendarul lunar japonez este prima lună de primăvară, se înregistrează cele mai scăzute temperaturi. Zăpada, gerurile mari făceau ca în orașul plin de activități în timpul verii, o parte dintre locuitori să rămînă prea mult timp iarna în casă. Mai ales tinerii aveau sentimentul acut de claustrare.

Situația era mult mai dificilă în anii de după război, într-o Japonie în care oamenii abia reușeau să-și asigure existența de pe o zi pe alta, iar sporturile de iarnă nu erau încă răspîndite ca astăzi. Așa se face că la începutul lunii februarie 1950, cîteva grupuri de elevi și de studenți s-au adunat spontan pe promenada bulevardului central, căreia i se spune impropriu Parcul Odori, și au făcut, pe lîngă obișnuiții oameni de zăpadă, și cîteva „sculpturi" înfățișînd personaje din mitologia niponă. Aceste cîteva plăsmuiri din zăpadă s-au bucurat de o faimă atît de mare, încît din cei 200 000 de locuitori, cît avea pe atunci orașul, peste 50 000 au venit să le admire.

Autoritățile au preluat inițiativa și au decis ca, începînd din anul următor, să organizeze un festival al zăpezii de două zile. În anul al treilea, s-a trecut la proclamarea unei teme unice pentru participanții la festival. Tematica abordată de-a lungul anilor a fost extrem de variată, incluzînd, pe lîngă subiectele mitologice și literare, și teme ca prietenia cu China și bicentenarul S.U.A., sărbătorit în 1976.

În anul 1953 și-au făcut apariția primele sculpturi gigantice, înalte de peste 15 metri.

În anii următori, numărul „sculpturilor" uriașe

Turnul cu ceas

de zăpadă a crescut în asemenea măsură încît a devenit necesară aducerea „materialului de construcție" uneori de la distanțe apreciabile. Devine indispensabilă participarea la festival a unor grupuri mari de oameni, iar durata pregătirilor se extinde pe cîteva săptămîni. Treptat a fost prelungită și durata festivalului, ajungîndu-se la 5 zile în prezent. Încep să-și facă apariția și artiști nu numai din Japonia, ci și din alte țări, inclusiv din zone în care nu ninge. Începînd de la ediția a 10-a a festivalului, numărul spectatorilor depășește 500 000, respectiv pe cel al locuitorilor orașului, aflat și el în creștere rapidă.

După anul 1963, promenada Odori devine insuficientă pentru ridicarea construcțiilor de zăpadă și gheață și este adăugată și colina Makomanai, din partea de sud-est a orașului.

Treptat, numărul construcțiilor de zăpadă se apropie de nivelul actual, iar între participanți se includ și personalități de prestigiu în rîndul cărora s-a aflat, de pildă, la ediția a 30-a, în 1979, și marele sculptor japonez Taro Okamoto. Organizarea Jocurilor Olimpice de iarnă la Sapporo, în 1972, și transformarea orașului într-un centru important, național și internațional, al sporturilor de iarnă au dus faima festivalului nu numai în arhipelagul nipon, ci și în lumea întreagă.

Yuki Matsuri de la Sapporo este, însă, înainte de toate, pentru japonezi întruchiparea fascinației efemerului, comparabilă doar cu cea oferită de sakura, floarea de cireș. Așa cum la prima adiere de vînt rece de primăvară, sau la prima ploaie, gingașele și fragilele flori de sakura se scutură după o existență de numai cîteva zile, împrăștiindu-și pe pămîntul negru petalele încă fragede, marile fantezii sculptate în zăpadă și gheață, la capătul multor zile de trudă și al unui uriaș consum de imaginație, trebuie să fie distruse, înainte ca razele necruțătoare ale Soarelui să-și fi făcut simțită tăria. Amintirea lor va fi păstrată doar grație peliculei sau benzii magnetice, spre consolarea celui care nu le-a putut vedea cu propriii săi ochi, pentru că asemenea opere de artă au fost nemurite într-unul din cele mai muritoare materiale.

Succesul uriaș al festivalului de la Sapporo a stimulat și pe locuitorii din celelalte orașe mai importante din Hokkaido să se gîndească la organizarea unor manifestări similare pentru a atrage o parte din vizitatori. Astăzi Yuki Matsuri este precedat sau urmat de numeroase festivaluri ale zăpezii sau gheții cum sînt cele de la Abashiri, Mombetsu, Asahigawa, Nemuro, Kushiro, Obihiro, Chitose, Teshigake, unele dintre ele cu adevărat impresionante, într-un peisaj hibernal de o măreție copleșitoare.

CEI MAI MULȚI „GRAȘI" DIN LUME

Statisticile americane reflectă toate aspectele vieții. Astfel, de pildă, s-a calculat că în S.U.A. trăiesc în prezent peste 38 de milioane de grași, ceea ce reprezintă 20 la sută din totalul populației. În categoria modernilor Gargantua și Pantagruel sînt incluși toți cei a căror greutate depășește cu 20-30 kilograme norma stabilită. La acest indicator, Statele Unite devansează mult toate statele din Europa Occidentală și de pe continentul american.

DEȘERTUL DUCE LIPSĂ DE NISIP...

Nu este deloc o glumă: din cînd în cînd, mari firme europene primesc comenzi pentru a livra nisip în Dubay, care face parte din Emiratele Arabe Unite. În Dubay, apa potabilă se obține prin desalinizarea apei de mare cu ajutorul unor filtre ale căror instalații funcționează pe bază de nisip cu mare conținut de cuarț. Specialiștii susțin că nisipul foarte fin din deșert nu poate asigura o filtrare corespunzătoare. Și de aceea s-a recurs la import.

Un oraş tînăr

Yuki Matsuri este, totodată, un reflex al tinereţii şi vigorii oraşului a cărui temelie a fost pusă o dată cu declanşarea procesului de modernizare a Japoniei, la începutul perioadei Meiji (1868—1912). Aceasta pentru că Hokkaido a fost în vechime locuită, ca şi nordul insulei Honshu, de populaţia ainu, de rasă albă, diferită de japonezi, cu limbă, civilizaţie şi obiceiuri proprii.

Prima menţiune a insulei în documentele japoneze datează din anul 658 e.n., cînd Abenihirafu a pornit o expediţie de trei ani în Watarishima, cum era numită Hokkaido, şi i-a învins pe ainu în insula lor, căreia îi ziceau Ybisu sau Yezo, stabilindu-şi o colonie la poalele muntelui Yotei.

După mai multe revolte ale ainu şi după numeroase expediţii nipone, insula a fost din nou cucerită, în secolul al XV-lea, de Takeda Nebuhiro, ai cărui descendenţi şi-au stabilit reşedinţa la Matsumae, luîndu-şi numele acestei localităţi din extremitatea sudică a Peninsulei Oshima.

Abia în 1812, guvernul militar japonez, bakufu, de la Edo, Tokio de astăzi, s-a hotărît să treacă insula sub autoritatea sa directă ca urmare a apariţiei în zonă a mai multor misiuni şi exploratori străini.

Prin tratatul cu S.U.A., impus de comandorul Perry, în 1854, portul Hakodate, din sudul insulei, a fost deschis pentru corăbiile americane, alături de Shimoda, din Honshu. Din 1855, se organizează colonizarea militară a insulei.

Sapporo îşi face, însă, apariţia în existenţa insulei abia la un an după înlăturarea regimului shogunal, respectiv în 1869, cînd şi insula, căreia japonezii îi spuneau pe atunci Yezo, a fost oficial numită Hokkaido. În acelaşi an, guvernul japonez a înfiinţat Kaitakushi — Comisia pentru dezvoltarea Hokkaido. Comisarul Yoshitake Shima şi-a stabilit cartierul general pe malul occidental al lui Toyohiragawa, nu departe de vărsarea lui în Ishikarigawa, fluviul care dă şi numele golfului la Marea Japoniei, al cărui ţărm se află la mai puţin de 40 kilometri distanţă la vest. Locului acela, înconjurat de munţi şi păduri străvechi, populaţia ainu îi spunea Satsu Poro Petsu, adică Marele Vad Uscat, de unde avea să-şi tragă numele şi noua aşezare. În 1871, Sapporo a fost ridicat la rangul de municipalitate şi autorităţile au aprobat planul pentru dezvoltarea viitoarei urbe care a fost respectat şi păstrat ca atare pînă în prezent.

Ca pe tabla de şah

Oraşele japoneze au luat fiinţă, cu excepţia fostelor capitale imperiale Nara şi Kyoto, construite după modelul unor capitale imperiale chinezeşti antice, ca aşezări pe lîngă castele nobiliare, fortăreţe ale clanurilor locale. Sapporo n-a fost, însă, la origine, un astfel de oraş castel. El a fost ridicat pe un teren împădurit pe care nu se afla nici o construcţie, prin defrişarea şi curăţirea lui.

Centrul viitorului oraş a fost trasat ca pe o tablă de şah, străzile principale, flancate astăzi de salcîmi, platani şi sakura, urmînd să aibă o lăţime

Aleea cu plopi de pe terenul Universităţii Hokkaido

Stradă acoperită din cartierul comercial Tanuli-koji

de 30 metri și sa se intersecteze în unghi drept, la intervale de cîte 120 metri.

Odori, bulevardul central, unic în Japonia de astăzi, este o bijuterie urbanistică și mîndria orașului. Zona cuprinsă între cele două benzi carosabile este ornată cu peluze, ronduri de flori, fîntîni arteziene și statui, oferind un loc plăcut, de relaxare, vara, și de organizare a festivalului, iarna. Vara, un farmec deosebit îi conferă tonetele care oferă trecătorilor știuleți de porumb fiert sau copt, scene unice în Japonia, țară unde orezul constituie alimentul de bază. Odori este orientat de la est la vest, avînd la extremitatea orientală Turnul de televiziune, înalt de 147 metri, cu o platformă de observație.

De o parte și de alta a lui Odori se ordonează orașul, aici fiind grupate astăzi construcțiile moderne, unele cu peste 20 de etaje, ale instituțiilor publice și firmelor comerciale, precum și ale filialelor marilor companii din Japonia. Principalele străzi paralele sînt numerotate în ordine crescîndă, începînd de la bulevard, spre Kita, nord, și spre Minami, sud. Urbaniștii au decis ca în partea de nord a orașului să se concentreze aparatul administrativ, în cea de sud, activitățile comerciale, iar vestul, inițial și estul, ulterior, să fie rezervate cartierelor rezidențiale.

In partea de nord a orașului se păstrează astăzi cîteva din construcțiile de vază ale primelor decenii de existență a urbei. Între acestea, în imediata apropiere de Turnul de televiziune, între blocurile moderne de astăzi, se află celebrul Turn cu ceas, o construcție din lemn, ridicată în 1881, care a devenit un adevărat simbol al orașului.

Tot în această parte, în apropiere de Odori, pot fi văzute și clădirile vechilor sedii ale prefecturii și municipalității, ridicate în primii ani de existență a orașului și păstrate ca monumente istorice.

Puțin mai la nord se găsește Grădina botanică, amenajată ca un parc în stil englezesc și renumită pentru colecția sa de plante alpine. Aici există și un important muzeu dedicat populației și civilizației ainu.

Nu departe de Odori se află și Universitatea Hokkaido, una dintre cele mai vechi institute de învățămînt superior de stat din Japonia. Bazele ei au fost puse în 1876 prin înființarea Școlii de agricultură transformată, ulterior, în universitate. Universitatea dispune de o fermă experimentală de creștere a oilor, renumită în Japonia. Pe terenul Universității există un frumos drum rustic, străjuit de plopi centenari, unde locuitorilor orașului le place să se plimbe în zilele lor libere.

La sud de Odori se întîlnește Tanuki-koji, cel mai cunoscut centru comercial al orașului, care amintește de renumitele Dotonbori, din Osaka, și Shinkyogoku, din Kyoto. În luna august, în acest cartier, caracterizat printr-o mare afluență la orice oră din zi, este organizat Tanuki Matsuri, un festival pitoresc, cu care alegorice bogat împodobite.

Mai departe de Tanuki-koji, cartierul Susukino își etalează reclamele multicolore atrăgîndu-și clienții de după căderea serii.

Orașul este împărțit în zonele de est și de vest de Ishikari kaido, care intersectează Odori la extremitatea de răsărit, unde se află Turnul de televiziune. De la Ishikari kaido începe și numărătoarea străzilor, crescîndă spre est, Higashi, și vest, Nishi.

Orașul parcurilor

Construit pe locuri stăpînite odinioară de păduri seculare, Sapporo păstrează și acum ceva din abundența vegetației de atunci, dispunînd de numeroase spații verzi și parcuri special amenajate. De aceea, i se mai spune și „Orașul parcurilor".

La sud, Ishikari kaido se termină în Nakajima koen, Parcul Nakajima, situat pe malul lui Toyohiragawa. Este unul din locurile îndrăgite de locuitori, care găsesc aici multe instalații sportive și un lac artificial.

Un alt parc frumos, Maruyama koen, este situat la vestul orașului, în prelungirea lui Odori, ocupînd colinele de la poalele dealului cu același nume și cu o altitudine de 226 metri. Și aici se găsesc numeroase instalații sportive și o grădină zoologică, locuitorii orașului fiind atrași, de asemenea, de o frumoasă plantație de sakura, precum și de pădurea seculară de pe pantele dealului Maruyama, declarată rezervație naturală

Primul sediu al Kaitakushi, Comisia pentru dezvoltarea Insulei Hokkaido

Preferința locuitorilor orașului rămîne însă Moiwayama care, în vîrf, la altitudinea de peste 500 de metri, unde se poate ajunge cu telecabina sau pe o modernă autostradă, are o minunată platformă de observație. Deși centrul orașului se află la aproximativ 8 kilometri spre nord-vest, călătorul poate avea o minunată imagine de ansamblu a întregii urbe și a împrejurimilor sale, spre nord și nord-vest, pînă la cîmpia Ishikari și Marea Japoniei, iar spre est, pînă spre masivul Daisetsuzan, situat în centrul insulei. Pe Moiwayama sînt amenajate și pîrtii de schi, sport care constituie disciplină obligatorie de studiu în școlile din Sapporo.

Imaginea orașului nu ar fi completă dacă nu am menționa Satul olimpic din suburbia Makomanai, din sud-estul urbei, precum și instalațiile sportive construite cu ocazia Jocurilor Olimpice de iarnă găzduite de Sapporo.

La 14 kilometri est de oraș, la liziera pădurii seculare Napporo, a fost amenajat Doritsu Napporo Shinrin Koen, parcul dedicat centenarului creării prefecturii Hokkaido, sărbătorit în 1968, cu un muzeu comemorativ al dezvoltării acestei insule și un monument original ridicat în 1970.

Centru economic

Muzeul din Doritsu Napporo Shinrin Koen face o retrospectivă a drumului parcurs de Sapporo și insula a cărei reședință administrativă este, ilustrînd convingerea locuitorilor săi că dezvoltarea urbei este un reflex și, totodată, un catalizator al dezvoltării insulei. Abia după al doilea război mondial, cînd populația orașului număra 200 000 locuitori, a început adevărata dezvoltare a orașului și a prefecturii sale, în special o dată cu înființarea, în 1951, a Agenției de dezvoltare a Insulei Hokkaido, de pe lîngă Oficiul primului ministru. Principalele întreprinderi și companii industriale nipone și-au stabilit treptat filiale la Sapporo și, în general, în Hokkaido, alăturîndu-se celor existente și contribuind astfel și la creșterea rapidă a populației, care depășește acum nivelul de 7 mi-

CĂSĂTORIT DE 126 DE ORI

Numele kenianului Arsantus Akuku Ogwell nu este înscris în cartea recordurilor lui Guyness, dar la el în patrie, mai ales în regiunile locuite de etnicii luo, el este bine cunoscut. La cei 72 de ani, are 41 de soții. Potrivit tradiției, poligamia este salutară: mai multe soții înseamnă copii mai mulți și, deci, mai multe mîini de muncă în gospodărie.

În viața sa, Ogwell a fost căsătorit de 126 de ori. În 85 de cazuri, după cum recunoaște el, mariajele sale au fost nereușite și de aceea a divorțat. Ziarul „Kenya times" opinează că acest om nu și-a trăit în zadar viața. Acum el are 497 de băieți și fete și 185 de nepoți. Ogwell este greu de găsit acasă: el circulă permanent de la o soție la alta!

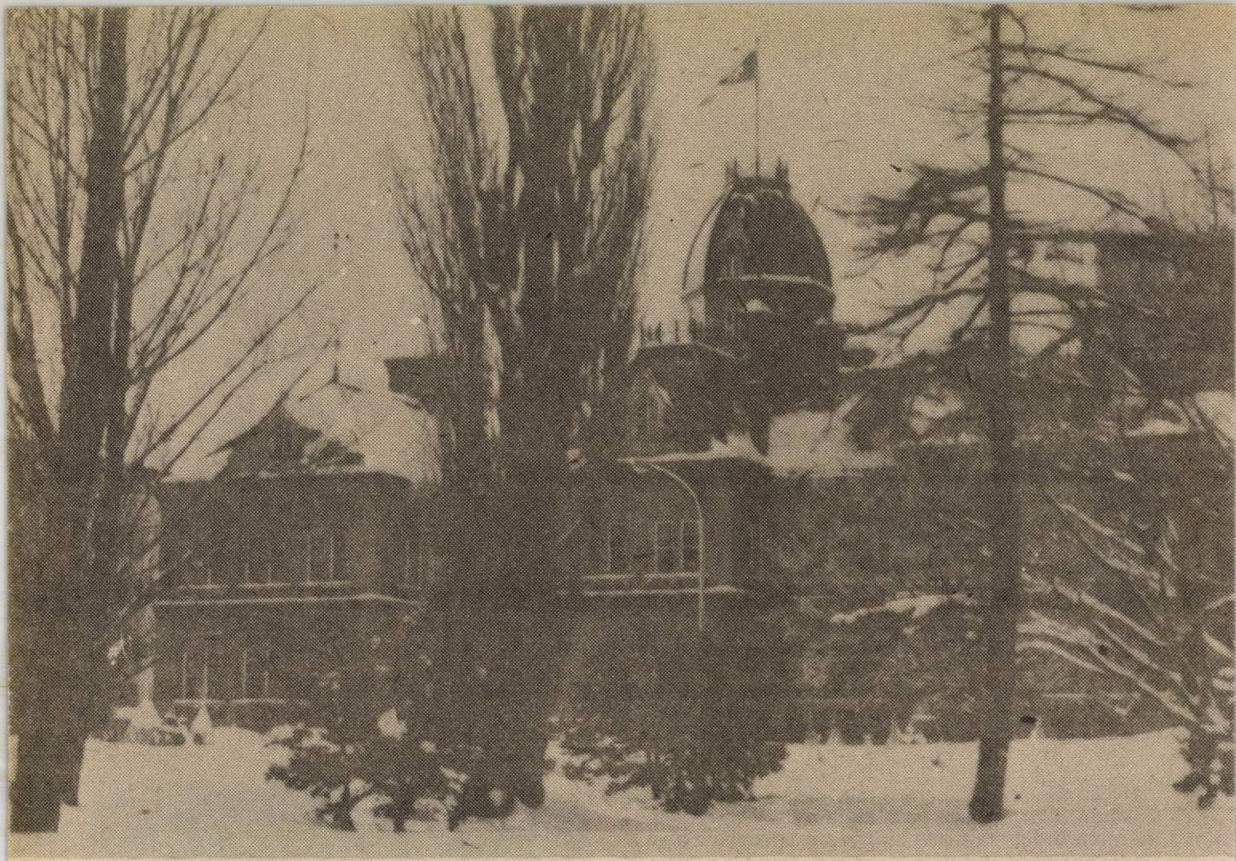

Fostul sediu al prefecturii Hokkaido. În dreapta imaginii se vede, în spate, o parte din reşedinţa actuală a prefecturii

lioane locuitori. Capitala insulei a devenit un puternic centru industrial — maşini agricole, textile, hîrtie, produse alimentare.

Cu cei 78 500 kilometri pătrati reprezentînd peste o cincime din teritoriul .nipon, Hokkaido dispune de resurse agro-alimentare şi silvice importante, precum şi de unele resurse minerale.

Sapporo are, de asemenea, o reţea modernă de

Yuki Matsuri — se lucrează la finisarea uneia dintre sculpturile uriaşe de zăpadă

transporturi urbane, între care linii de metrou silenţios, echipate cu dispozitive automate pentru o serie de operaţii de dirijare şi conducere, porţiunile de la suprafaţa solului fiind acoperite pentru a le feri de căderile de zăpadă, astfel încît linia respectivă seamănă cu o uriaşă conductă întinsă pe sol. Insula va fi racordată la reţeaua naţională de trenuri superexpres Shinkansen, operaţiune devenită posibilă după darea în exploatare, în martie 1988, a celui mai lung tunel submarin din lume Seikan, care leagă Hokkaido de Honshu, pe sub strîmtoarea Tsugaru, măsurînd 53,9 kilometri, din care 23,3 kilometri sub apă. Se va scurta astfel şi mai mult timpul necesar pentru a parcurge cu trenul cei peste 1 100 de kilometri care despart Sapporo de Tokio.

Hokkaido are, în acelaşi timp, o reţea de drumuri modernizate şi de autostrăzi care asigură legătura între Sapporo şi principalele zone şi centre economice şi turistice din insulă. La acestea trebuie să mai adăugăm transporturile aeriene şi maritime care leagă insula de ansamblul arhipelagului.

Oraşul salcîmilor, liliacului sau poeziei...?

Locuitorilor oraşului le place să susţină că între Tokio şi Osaka, pe de o parte, şi Sapporo, devenind al cincilea centru urban al Japoniei, pe de altă parte, nu este decît o singură şi mare deosebire, şi anume aceea că urbea lor se află într-un cadru natural superb, integrat armonios, cadru simbolizat, totodată, de cerul albastru, aerul curat şi vegetaţia abundentă.

Primăvara, oraşul înconjurat de munţi şi de păduri îşi înmiresmează aerul, încă ferit de poluarea ce face ravagii la Tokio sau Osaka, cu parfumul florilor de sakura, salcîmi şi liliac, ceea ce i-a atras şi denumiri ca „oraşul salcîmilor", „oraşul liliacului" sau „oraşul poeziei".

Vara, deşi scurtă, este răcoroasă, motiv pentru care tot mai mulţi turişti din arhipelag îşi caută refugiul la Sapporo sau în împrejurimi, fugind de canicula şi umiditate.

Toamna este aici unică în Japonia, nu numai pentru paleta policromă a pădurilor din apropiere, ci şi pentru produsele specifice acestei zone.

Iarna devine o adevărată capitală a sporturilor de sezon cu numeroase competiţii naţionale şi internaţionale.

Totuşi, Sapporo rămîne în primul rînd oraşul fanteziilor efemere în alb ale festivalului ce i-a dus faima pe toate meridianele.

■ **PAUL DIACONU**

Simulator al stării de gravidie

Uneori, femeile gravide reproşează soţilor lor: de-ai fi măcar cinci minute în situaţia mea şi ai înţelege cît de greu este! În S.U.A., o asemenea „urare" făcută soţilor se poate deja împlini. Linda Where, consultant în problemele maternităţii şi copilului, a consacrat şase ani creării unui „aparat" cu ajutorul căruia pot fi simulate 20 de simptome ale gravidiei. Între altele, „aparatul" cîntăreşte 16 kilograme, are un mecanism care funcţionează astfel încît imită mişcările fătului, curele care strîng cavitatea toracică pînă la aproape de sufocare etc. Inventatoarea a realizat deja 50 asemenea „aparate", fiecare costînd 545 de dolari şi care au fost achiziţionate de instituţii medicale şi centre pentru planificarea familiei. Acestea doresc să le folosească ca „material ilustrativ" mai ales pentru adolescenţi pentru a le demonstra cît de dificilă este purtarea unei sarcini. Anul trecut, în S.U.A. s-au înregistrat un milion de cazuri de gravide în rîndul tinerelor minore.

ŞI CROCODILII POT FI DRESAŢI?

Se pare că da. In familia pescarului Jorje Golars din împrejurimile oraşului Guayaquil, cea mai mare localitate situată pe coasta ecuadoriană a Oceanului Pacific, trăieşte de patru ani un crocodil. El a fost prins pe cînd era foarte mic, măsurînd abia 12 centimetri în lungime. Astăzi, însă, reptila, botezată duios Huancio, are peste doi metri. Crocodilii din această specie sînt foarte feroci şi de aceea oamenii se tem de ei. Dar Huancio conviețuieşte paşnic cu toate animalele din „familia" lui. Imitînd cîinele, el încearcă chiar să dea din coadă la vederea stăpînului.

■ **Culese şi traduse de DONCA IŞTOC**

TSUNAMI

TSUNAMI. Ce se ascunde în spatele acestui cuvînt de rău augur le este bine cunoscut locuitorilor in Japonia, Hawaii, Kurile, Aleutine, Filipine, Indonezia, Alaska sau Kamceatka, adică aproape tuturor celor care locuiesc pe ţărmurile Oceanului Pacific, unde cel mai adesea s-a putut observa acest fenomen al naturii. Un fenomen impresionant, îngrozitor prin urmări, care apare din cînd în cînd, parcă din senin, atunci cînd totul împrejur pare liniştit.

Ideogramele japoneze *„tsu"* şi *„nami"* au semnificaţia, stranie la prima vedere, de „val mare în port", dar ele exprimă cel mai precis esenţa unui dezastru natural stihinic. Academicianul şi călătorul rus Kraşeninikov, în cartea sa *„Descrierea Kamceatkăi"*, a povestit despre puternicul tsunami din anul 1737. Peste două sute şi ceva de ani, în aceeaşi zonă, aproape în aceeaşi lună şi aproape în aceeaşi perioadă a zilei, totul s-a repetat cu o asemănare extraordinară. Iată ce povesteşte un martor ocular — marinar pe o navă sovietică aflată la ancoră lîngă Insula Paramuşir. La 5 noiembrie 1952, la ora 4 dimineaţa, s-a anunţat o comportare foarte neobişnuită a mării. Cartul a remarcat că, într-o stare de acalmie totală, nivelul mării a început să scadă încît au apărut stînci, recifuri şi vechi epave de nave care în mod normal se găseau sub nivelul mării. În semiîntunericul posomorît s-a auzit un vuiet răsunător, amintind de zgomotul care însoţeşte trecerea unui tren rapid, şi deodată, dintr-o parte a oceanului, dinspre a doua strîmtoare a Insulelor Kurile, s-a năpustit un val uriaş de înălţimea unui bloc cu cinci etaje, a cărui creastă înspumată avea o fosforescenţă verde. Valul a lovit cea mai nordică insulă a arhipelagului Kurile, rostogolindu-se în depresiunile dintre înălţimile care înconjoară insula, a smuls cheiul portului pescăresc şi clădirile de pe mal, a răsturnat macaralele, a smuls stîlpii cu cabluri electrice şi copacii, a azvîrlit pe coastă cutere şi şalupe. Apoi apa s-a retras formînd un vîrtej uriaş în care se răsuceau sfărîmături, oameni, animale, care au fost duse în marea Ohotsk.

Peste jumătate de oră a venit al doilea val, mai înalt decît primul, şi peste altă jumătate de oră al treilea. După ce şi ultimul val s-a retras, imaginea dezastrului era impresionantă. Locuitorii Kurilelor şi ai ţărmurilor răsăritene ale Kamceatkăi au fost luaţi prin surprindere. Mai mult de două secole nimic asemănător nu s-a mai petrecut pe aici, iar despre scrierile lui Kraşeninikov evident se uitase.

Care sînt cauzele acestui fenomen? Ele sînt diferite. Pot fi seismice, cum a fost în cazul descris

Tsunami — o faţă a naturii dezlănţuite

mai sus. Dar nu orice fel de cutremure, ci numai acelea ale căror focare se situează la adîncimi între 10 și 60 km sub fundul oceanului; în plus, este necesar ca acestea să provoace local o coborîre sau ridicare a fundului oceanului, adică o mișcare pe verticală. Această mișcare se produce brusc, provocînd o perturbație a apei pe întreaga adîncime a oceanului. Apariția ridicării sau depresiunii de apă produce un val sau o serie de valuri cu lungimea de zeci sau uneori sute de kilometri, cu o înălțime nu prea mare. În mare deschisă, aceste valuri pot să nu fie luate în seamă. Totuși, viteza lor e foarte mare. Cu cît adîncimea oceanului e mai mare, cu atît viteza crește, ajungînd uneori și la peste 1 000 km/h. Apropiindu-se de ape mai puțin adînci, începînd de la adîncimi de aproximativ 200 m, înălțimea valului crește brusc, uneori pînă la 30 m și mai mult.

Fenomenul poate avea și cauze vulcanice. Astfel, în vara anului 1883, vulcanul din insula Krakatău din Indiile Olandeze a erupt brusc, azvîrlind la înălțimi amețitoare bucăți de stîncă, lavă și cenușă. Nori de fum negru s-au ridicat la zeci de kilometri. Apoi colosala avalanșă s-a prăbușit în mare. Ca urmare, s-a format un val cu o înălțime de 30 m, care cu o viteză egală cu cea a sunetului s-a năpustit asupra litoralului insulelor Jawa și Sumatra făcînd peste 30 000 de victime omenești. Unda de șoc provocată de erupția bruscă a înconjurat de cîteva ori globul pămîntesc și a constituit cauza apariției unor valuri, dar de dimensiuni mai mici, în oceanele Indian și Atlantic.

În Alaska, între Capul Spencer și Golful Iakutat, se află golfulețul Lituia. În mijlocul lui, în fața ieșirii în larg, este situată insula Kenotafia; ale cărei înălțimi acoperite cu o vegetație săracă nu depășesc 50 m. În partea de nord a golfulețului, asemănătoare tuburilor ascuțite ale unei orgi gigantice, se înalță vîrfurile Fervezer, iar în vecinătatea lor ghețarul Lituia, care a fost odată unul din inovații unei drame. Totul a început cu un mic cutremur de pămînt, care singur n-ar fi putut provoca un tsunami, dar a constituit cauza ruperii și prăbușirii în mare a unei uriașe părți din ghețar. Nu departe de insulă era ancorată goeleta „Adry". Proprietarul ei, Howard Ulrich, împreună cu fiul său, pescuiseră și se odihneau. Deodată o izbitură puternică i-a aruncat pe cei doi din cușete. Părea că marea s-a răzvrătit brusc. Un bubuit extraordinar, cu un ecou înzecit, s-a reverberat prin golfulet. O priveliște fantastică i-a zguduit pe tată și fiu — din ghețar s-a desprins un bloc uriaș și la început încet, apoi din ce în ce mai repede, s-a rostogolit în mare. La cădere, în jurul blocului de gheață apa a sărit pînă la 500 m înălțime, spălînd la propriu arborii de pe pantele stîncilor. Valul format a smuls ancora, a luat goeleta pe coama sa zbuciumată, a trecut-o peste insula Kenotafia și a aruncat-o în golf.

Acest tsunami nu a fost totuși seismic, cu toate că, indirect, a fost cauzat de un cutremur de pămînt. Valul a fost provocat de căderea în mare, de la înălțime, a unei mase uriașe de gheață.

Uneori tsunami apare astfel încît este foarte greu să i se determine cauza imediat. Într-o dimineață de martie a anului 1973, de la motonava sovietică „N. Karamazin", care naviga în zona Kurilelor de Nord, s-a recepționat următoarea radiogramă de alarmă: *„Ne ajung din urmă niște valuri de cinci metri, nava ia benzi de 30°–40°. Căpitan Djidjevadze"*. S-a comunicat, de asemenea, că, în mod straniu, valurile apărute și care veneau spre navă aveau o structură verticală, formîndu-se în ocean ca niște cascade. În acest caz se pare că a fost vorba de așa-numiții tsunami atmosferici, care apar ca urmare a unei schimbări bruște și importante a presiunii atmosferice.

Ceva asemănător se poate întîmpla la trecerea ciclonelor puternice care, datorită presiunii atmosferice extrem de scăzute la suprafața oceanului, produc o ridicare însemnată a nivelului apelor. Aceasta se întîmplă mai ales în centrul ciclonului. La deplasări bruște sau la rapida diminuare a ciclonului, apare valul. Acesta este un caz rar de tsunami și previziunea lui este aproape imposibilă.

Se mai poate vorbi despre astfel de valuri uriașe provocate de explozii nucleare. În 1954, S.U.A. au executat experiențe în zona atolului Bikini. Explozia unei bombe nucleare de 10 kt a provocat un val de 60 m înălțime la distanța de 500 m de epicentru și care mai avea, după alți 1,5 km, o înălțime de peste 15 m.

În prezent, omenirea nu poate controla cauzele naturale care produc *tsunami*, dar se poate vorbi de unele măsuri de apărare împotriva lor. În unele țări au apărut centre pentru studierea acestui fenomen natural, care fac cercetări în vederea eventualei lor prognozări.

■ Dr. ing. NICOLAE FUDULU

• **HIDROLOCATOR PORTATIV.** *Un astfel de aparat a fost construit pentru cercetarea și localizarea de către scafandri de luptă a unor obiecte imerse (mine marine, epave, baraje subacvatice etc.) pînă la adîncimea de 90 m. Greu utilizării materialelor amagnetice, hidrolocatorul funcționează fără pericol pentru scafandrul aflat în apropierea minelor magnetice. Cîntărește 3,6 kg, funcționează în regim de lucru activ sau pasiv și are două scări de distanță – 18,54 și 108 m. În regimul de lucru pasiv, aparatul detectează emisiunile sonore submarine din banda de frecvență cuprinsă între 24 și 45 kHz. Poate detecta o emisiune sonoră pe 39 kHz de la o distanță de 1800 m.*

• **HIDROLOCATOR.** *Navele vînătoare de mine franceze din clasa „Tripartite" sînt prevăzute cu un nou tip de hidrolocator „TSM-2022", care prin bascularea senzorilor în plan vertical poate detecta și clasifica mine ancorate sau alte obiecte aflate la distanța de 400–500 m.*

NOTE de DRUM

AL QUAHIRA

În sfîrșit, în avion. Așadar, e-adevărat! Nu mai există drum de întoarcere. Vreau să spun, e sigur că voi pleca; voi zbura. Echipajul ne spune bun sosit și ne dorește călătorie plăcută. Sunetul vine din difuzor plăcut, fără stridențe, încet, dar distinct. (Am în minte anunțurile din Gara de Nord, și din alte gări, din care abia înțelegi cîte o silabă). Tonul binevoitor, politicos, apropiat te cucerește, chiar dacă îți dai seama că și solicitudinea tandră a stewardeselor nu e decît un punct obligatoriu din protocolul „obligațiilor de serviciu". Ei și? E bine că e așa. Încerci să-ți adormi luciditatea bănuitoare. De altfel, după trecerea punctului de frontieră de pe aeroport (gata, am trecut granița, cîtă transpirație, dacă pașaportul, dacă viza, dacă vaccinul...), toate sînt altfel: și sala de așteptare, și toaleta, și vocile, și magazinul *(shop*-ul) plin de bunătăți strălucitoare și fără îmbulzeală de cumpărători, și scaunele comode din avion, cu spătar reglabil, și ceaiul sau cafeaua, la alegere, cu cuburi de zahăr, și fețele oamenilor. Deconectați, deconectant... Și, dintr-o dată, te trezești. Nu atît jenat, cît înciudat de ce a putut să ți se întîmple: ai ațipit. După atîta așteptare, după cîteva nopți de insomnie, după încordarea de a vedea și a pipăi totul, e normal. În nări simți un puternic miros metalic; poate de la instalația de aer condiționat. Privești pe geam și nu-ți vine să crezi. E clar, simțurile îți joacă o farsă. E toiul verii, luna iulie, zbori cu o mie de kilometri la oră spre Africa, și ceea ce vezi e zăpadă. Un continent alb, de zăpadă, extraordinar de albă și de consistentă, dar nu întinsă ca un șes, ci închipuind cele mai ciudate forme și reliefuri. Te-ai trezit în plină poveste. Nedumerirea a fost auzită și scaunul din față îți explică: sînt nori; zburăm la zece mii de metri deasupra pămîntului. Este cu totul altfel decît se vede de pe pămînt. Îmi amintesc de extraordinara pagină a lui Geo Bogza din *Cartea Oltului* despre neobosita metamorfoză a norilor. Aici formele sînt încremenite într-o materie de consistență geologică. Atunci și în zilele următoare semnalele simțurilor, ale tuturor simțurilor, au fost atît de puternice și de noi, încît prelucrarea lor la nivelul minții a rămas mereu cu un pas în urmă. Mai tîrziu am găsit un nume potrivit pentru starea de-atunci: buimăceală. Starea

Vedere din Cairo

aceea de buimăceală, de care vorbește Marin Preda într-una din cărțile sale, este imposibilitatea participării gîndirii la actele individului, datorită agresiunii (și agresării) simțurilor. Este, într-o oarecare măsură, și cazul personajului din *Străinul* lui Camus, care ucide pe o plajă africană fără participarea voinței, agresat de soare și de lucirile orbitoare ale lamei de cuțit din mîinile arabului.

Se aprind comenzile luminoase: *Strîngeți-vă centurile de siguranță!* și *No smoking!* Aterizăm. O întindere de nisip sau de pămînt în culoarea argilei arse. Deșertul roșu. Motoarele cad și, în sfîrșit, coborîm scara. Lumina este orbitoare. De undeva, de peste tot, se suflă aer cald. Am ajuns. Al Qahira, Cairo cum i-au spus europenii. Intrăm în aeroport pentru formalități, bagaje... Alte glasuri, alte încăperi; alte fizionomii, alte veșminte, cearșafuri albe înfășurate pe trup, multe picioare descuițe în papuci cu o simplă baretă între degete. Larmă asurzitoare și un miros puternic, nemaiîntîlnit, care te va urmări peste tot. Ești luat în primire de un grup de patru-cinci inși care vorbesc toți deodată și, după însufletirea lor disperată, bănuiești că e vorba de ceva foarte important și urgent. Nu înțelegi decît cuvintele *mister, saied.* Domnule, domnule! Pînă la trecerea frontierei de pe aeroport, înapoi, acasă, vei fi peste tot și pentru toți domnule. În sfîrșit, înțelegi: vor să-ți ducă bagajul pînă la ieșire. Imposibil. Costă. De unde să știe ei că puținătatea banilor și gîndul la decontul final îți taie o jumătate din plăcerea călătoriei. Vei fi mereu urmărit de părerea de rău că nu poți accepta serviciile generoase ale acestor oameni; strigătele lor îți răsună multă vreme în urechi: *mister, saied!* Te consolează doar rapiditatea cu care „schimbă de drum", cum spun marinarii, și pornesc cu energii sporite în altă direcție.

TURNUL BABEL

Pe aeroport este o forfotă de acvariu agitat. Toate rasele și, bănuiesc, toate continentele. Bărbați și femei în elegante haine europenești și, probabil, tot atît de elegante drapaje de pînză albă completate în unele cazuri (indieni, pakistanezi) cu turbane sau, în orice caz, complicate înfășurări în jurul capului. Faldurile veșmintelor purtate de femei (asemănătoare, dacă nu identice cu ale bărbaților) dezvelesc aurul greu, cu străluciri stinse, roșietice, ale brățărilor; purtate, nu de puține ori, și la glezne. Japonezii sînt cel mai ușor de recunoscut: după nelipsitele aparate de fotografiat atîrnate după gît, ca o carte de identitate. Și sînt surprinzător de multe aparate de fotografiat. Amestecul limbilor, al gesturilor care spun da și care spun nu, al culorilor pielii, al felurilor de îmbrăcăminte etc. te face să aluneci din realitate în mitologie: ești în plin Babel în care te străduiești să înțelegi și, la nevoie, să te faci înțeles. Europeanul care călătorește în Orient (fie el și Mijlociu) are, fără îndoială, senzația că a schimbat nu numai spațiul geografic, dar și timpul istoric. Și mai e ceva: în interiorul aceluiași sistem de semnalizare (cuvînt, mimică, gest) se creează un anume confort al comunicării; cuvintele, chiar rostite numai pe jumătate, sau „nerostite", sînt înțelese exact. Contribuie la aceasta o îndelungată experiență istorică, comună, și prezența aceluiași tip de afectivitate. De aici provine marea problemă a cuvintelor și expresiilor intraductibile și caracterul — inevitabil— trădător al traducerii. (Într-un eseu ingenios argumentat, *Englez, francez, spaniol,* Salvator de Madariaga deduce trăsăturile caracteristice ale celor trei națiii pornind de la cîte un cuvînt intraductibil: *fair play, le droit, el honor.)* Amestecul limbilor din Turnul Babel este o pedeapsă teribilă, căci ea condamnă la neînțelegere. Dar este și un îndemn subtil la perfecționarea ființei prin renunțarea la lenea minții și a simțurilor. Ieșirea din mutenia consensului.

Poarta principală a aeroportului din Cairo este străjuită de cîțiva palmieri. Au coaja trunchiului solzoasă și par niște verze într-un picior, adormite cu capul sub pene. Sînt atît de înalți, încît coroana de frunze lasă pe pămînt o umbră cît circumferința unei pălării. Orice palmă de umbră valorează cît un regat. Sub cerul acesta înalt, și este astfel mai tot timpul anului, motivul romantic al omului care și-a pierdut umbra (Peter Schlemil) nu are nici o noimă. De altfel, multe din miturile culturii europene rămîn străine umanității de aici. Lumea arabă are un sistem propriu de numărare a anilor, după care se află în jurul lui 1400. Asta din punctul de vedere al tradiției mahomedane. Altfel, oamenii par a fi perfect adaptați sfîrșitului de mileniu. Acest simultaneism cronologic, ca și dualismul lingvistic și de ortografie, care cuprinde o parte importantă a populației, par să dea notele specifice vieții și mentalității locuitorilor din Valea Nilului. Și poate întregii lumi arabe. Cel puțin în ochii călătorului european neexperimentat care sînt. Desigur, ar mai trebui avută în vedere multitudinea religiilor, a credințelor și a formelor de cult. Contrastele pe care spectacolul vieții de aici le oferă la tot pasul nu sînt decît consecința existenței simultane a mai multor epoci istorice. Țăranul egiptean își udă locul cu străvechea roată pusă în mișcare de un animal de povară. Iar cel mai umil magazin sătesc „desface" fără complexe produse ale tehnologiilor de vîrf din țările dezvoltate: de la japonezăriile electronice la paradisul cosmetic.

VIAȚĂ MĂRUNTĂ ȘI MITOLOGIE

Notele de drum, jurnalele de călătorie sînt predestinate, s-ar părea, să rămînă în limitele epicului cronologic. Aceasta, mai ales, datorită faptului că ele sînt rezultatul transcrierii însemnărilor fă-

cute cu scrupulozitate la fața locului. Și totuși, nu mi se pare singura modalitate posibilă. De ce să excludem relaționările capricioase și libera circulație a impresiilor și senzațiilor? Mai ales atunci cînd *madlena* amintirii se topește în cerul gurii, plasîndu-te sub zodia timpului reversibil.

La Cairo, în luna iulie, aerul ia foc. Între orele două—șase după-amiaza viața orașului, cel puțin viața străzii, scade în mod simțitor. Termometrul spune la umbră 43° Celsius. Circulația automobilistică e la un pas de colaps. Trotuarele fac un pas înapoi, sub umbrelele de pînză sau în micile cafenele unde se bea mult ceai fierbinte sau cafea, fără zahăr sau cu mult zahăr. Din cești liliputane, cît pahărelele noastre de țuică, dar în reprize dese. Mai sînt și băuturile răcoritoare. Sucuri din toate fructele pămîntului. În plicuri atrăgătoare din staniol, cu paiul integrat; sau cele stoarse pe loc din lămîi și portocale ori din morcovi puși într-un fel de centrifugă. Deshidratarea în aerul încins și uscat este așa de mare, încît aproape la fiecare pas simți nevoia să bei ceva. Și oferta, cum spuneam, este generoasă. Am văzut chiar, pe străzile orașului, un adevărat om-orchestră. Purta în spate o instalație complicată, din care putea oferi trecătorilor cafea sau ceai. Prin simpla înclinare a corpului jetul de lichid pornea de sus, descria o curbă și umplea paharul ținut cu o mînă. Nici o picătură pe jos. Cu cealaltă mînă spăla un alt pahar, cu apa venită din partea de jos a instalației. Mișcările omului erau insesizabile și executate cu atîta firesc, încît rămîneai privind perplex, ca în fața unei scamatorii, căutînd să descifrezi unde e înșelătoria. Nu era nici o înșelătorie, ci doar multă ingeniozitate în construcția instalației și o extraordinară îndemînare a omului — de fapt, îndemînare nu e tocmai cuvîntul potrivit, pentru că nu numai mîinile acționau, ci corpul întreg era folosit ca o unealtă suplă, cu articulații nebănuite. De altfel, ingeniozitatea oamenilor de a „împușca francul" este foarte mare, oferindu-ți-se la tot pasul cele mai... inutile servicii. Chiar și în locurile cele mai solemne: cum ar fi Muzeul de Egiptologie sau piramidele de la Gizeh.

Muzeul de Egiptologie este, se înțelege, un punct obligatoriu pentru orice turist aflat la Cairo. El se află într-o piață centrală a orașului, *Midan El-Tahrir*. (Cuvîntul *midan*, în arabă piață, a dat în limba română, prin filieră turcă, *maidan*. Ar fi de studiat deturnarea către peiorativ a sensului cuvintelor intrate în limba română din turcă. În unele cazuri chiar numai sonoritatea a fost resimțită ca minimalizatoare și chiar ridicolă și cuvîntul a primit o altă înfățișare. Un singur exemplu: cuvîntul chiftea/chiftele a fost deghizat sub forma (incorectă) piftea/piftele. Lingviștii numesc acest fenomen hipercorectitudine și explicația lor se înscrie într-un mecanicism fonetic, verificat, ce-i drept, prin statistică. O sondă aruncată în straturile mai adînci ar aduce la suprafață concluzii interesante despre mentalul colectiv.) Clădirea muzeului este construită dintr-o piatră de culoarea grîului copt (este culoarea nisipului și a piramidelor) și este străjuită de o statuie uriașă a lui Ramses al II-lea. Astăzi (ca în toate zilele), afluență mare de vizitatori. Predomină grupurile mari de americani și de japonezi. Noi (am uitat să spun că și noi formăm un grup, sîntem doi) ne putem alege limba în care vom primi explicațiile: engleză, franceză, germană, spaniolă, arabă etc. Pendulez de la un grup la altul, rămînînd mai mult în fața exponatelor și a explicațiilor scrise, foarte exacte și scrupuloase. Pietre tombale, co-

Nemuritorul Sfinx veghind liniștea Piramidelor

Cairo. Statuia lui Ramses al II-lea

Ioane, statui, camere mortuare cu reprezentarea picturală a celor înmormîntaţi (stăpînul împreună cu supuşii apropiaţi), papirusuri, efigii, podoabe, meşteşuguri. Viaţă măruntă şi mitologie.

TUNELUL TIMPULUI

Dacă în aeroport amestecul limbilor dădea senzaţia de Turn Babel, aici plonjezi într-un veritabil *tunel al timpului.* Secolele nu sînt de nici un folos, totul se numără în milenii şi dinastii. Calculezi febril, dar reperele, cele cîteva, stabile, nu-ţi sînt de mare folos: Iisus, anul 0, triunghiul Cezar-Cleopatra-Antoniu, pe-aproape, Alexandru cel Mare, cu trei sute şi ceva de ani mai înainte. Tînărul macedonean şi-a putut flata orgoliul nemăsurat lăsîndu-se uns de preoţii unui cult vechi. Cu Homer purtat peste tot în lada sa de campanie*, gloriosul cuceritor a întemeiat pe malul Mediteranei *Iskenderia* (oraşul Alexandria), gest infinit mai eficient în privinţa eternizării numelui său decît acela abuziv şi neinspirat al zeificării.

După o oră petrecută în Muzeul de Egiptologie trăieşti senzaţia pe care o au probabil scufundătorii sub o anume adîncime, de unde presiunea creşte primejdios: nevoia de a reveni la suprafaţă. O mică istorie legată de unul din exponate te propulsează deasupra şi poţi să tragi o gură de oxigen. Este vorba, în fond, de un ritual de exorcizare, de un gest cu funcţie magică pus în relaţie cu un obiect de folosinţă curentă: un jilţ de lemn frumos lucrat şi împodobit cu aur. A aparţinut lui Ramses al II-lea. Postamentul pe care acesta îşi ţinea picioarele este un mozaic în care este reprezentat, cu toată fidelitatea, sîntem asiguraţi, un rege rival. Din cînd în cînd, Ramses (să mă ierte cititorii) strivea cu piciorul un scuipat peste bietul rege. Îl avea mereu la picioarele sale (de fapt, *sub* picioare) şi-l putea umili după pofta inimii. Urmează o nouă scufundare: camera mumiilor. De data aceasta eşti chiar bruscat să accepţi că intri în alt timp: ai ocazia să priveşti în faţă oameni care au trăit acum cîteva mii de ani. Aşa în-

* Biografii susţin că discipolul lui Aristotel avea o mare admiraţie pentru Homer şi ajunsese să creadă că este descendent din stirpea lui Ahile pe care să străduia să-l imite. Purta permanent cu sine o „ediţie" din *Iliada.* Cercetătorii susţin că locul pentru întemeierea oraşului Alexandria a fost ales pornind de la cîteva versete din *Odiseea.*

fășurate în bandaje albe cum sînt, par pacienții unui spital, expuși în vitrine de sticlă din rațiuni didactice. Te miri că nu se aud gemete. Dar poate ele sînt acoperite de exclamațiile mirate ale vizitatorilor. Știu unde mă aflu, nu sînt un turist inocent. Și totuși, îmi vine în minte o amintire din copilărie cînd am vizitat, la Brăila, balena Goliath (am fost, deci, în burta chitului): cei mai mari decît mine, și mai neîncrezători, au descoperit pe alocuri porțiuni de placaj și carton și au exclamat: Nu e de-adevăratelea! Ca țăranii lui Marin Preda la grădina zoologică, fascinați de girafă: „Asta e ceva care nu există!" Aici era de-adevăratelea. Pe alocuri se vedea pielea, ca un pergament dat cu ulei. Unele aveau falangele degetelor intacte, mîini mici, delicate. La altele puteai distinge chiar fizionomia. Mai ales femeile erau interesante. Unii regi își luau soții din *upper Egypt*, Egiptul de Sus, de aceea aveau pielea mai închisă la culoare și pometii proeminenți. Altfel, sînt de o frumusețe primitivă și au trăsături senzuale: o senzualitate hotărîtă de soarele mereu încins. Shakespeare însuși și-o imagina tot astfel pe Cleopatra.

Cultul morților la egipteni și tehnicile timpurii de conservare a acestora erau menite, probabil, printre altele, să împace cu moartea o populație de o extraordinară vitalitate. Mitul lui Iisis și Osiris, al regenerării și fertilității, ca și adorația Soarelui sînt semnele unei asemenea mentalități. Fără să fie deposedată de mister, moartea intră în simbolistica regenerării. Ea nu este un capăt, ci un punct de plecare. Dar moartea, cu extraordinarele monumente consacrate ei, devine și un prilej de eternizare. Piramidele „care văd cerul" (Nichita Stănescu) au devenit pentru toată lumea simboluri ale veșniciei. Construirea lor este rod al unei ambiții faraonice (aici cuvîntul e la locul lui) de sfidare a timpului. Morții devin mesageri ai trecutului într-un viitor fără limite previzibile. Dar ceea ce e impresionant nu e atît grandoarea exterioară a celor trei piramide păzite de Sfinx, fără altă utilitate aparentă decît afirmarea existenței lor misterioase, cît, mai ales, „infrastructura" invizibilă, partea de *soft*, în limbajul ingineresc al zilelor noastre. Pentru că, se știe, au fost ridicate pe baza unor calcule extrem de riguroase și a unei cunoașteri totale a legilor Universului. Aceste case ale morților „trăiesc" de milenii într-o misterioasă relație cu Cosmosul. Experiențele efectuate de specialiștii biologi din țara noastră au pus în evidență faptul că în interiorul unor pi-

Un străvechi dans ritual

Pod peste Nil

ramide construite la scară, deci cu respectarea întocmai a proporţiilor, plantele au un ritm accelerat de creştere. Un miracol care ne face să credem într-unul şi mai mare: descoperirea (sau redescoperirea) secretului tinereţii fără bătrîneţe şi al vieţii fără de moarte. Parafrazîndu-l pe filosoful Constantin Noica, putem spune, cu un optimism scuzabil, că, de vreme ce căutăm, am şi găsit.

EPILOG

Mă aflu în situaţia paradoxală de a nu putea scrie mare lucru despre oraşul Alexandria. În afara unor detalii exterioare privind viaţa străzii, la fel de frenetică aici ca şi la Cairo, a cîtorva locuri — cum ar fi parcul Mountaza, în care se află fosta reşedinţă a ultimului rege al Egiptului, sau staţiunea Aboukir, unde eşti invitat să-ţi alegi singur, dintr-un jgheab de lemn căptuşit cu tablă, peştele care-ţi va fi servit la masă — sau a unor împrejurări care contrazic cutumele de-acasă — ca imaginea plajei mediteraneene, unde nimeni nu stă pe nisip, ci la mese protejate de umbrele, în jurul cărora roiesc chelneri vigilenţi şi îndatoritori, şi unde femeile nu poartă „costume de baie", ci intră în apă îmbrăcate în rochii —, într-adevăr, nu am putut pătrunde mai adînc în viaţa acestui oraş duplicitar: o faţă la vedere, în lumina orbitoare a soarelui, şi o alta secretă, rezervată iniţiaţilor, alimentată, aceasta, şi de uriaşul port a cărui respiraţie grea o percepi mai ales noaptea, difuz, nelămurit, dar aţîţător, ca şoaptele dintr-o cameră învecinată. „Alexandria, prinţesă şi tîrfă! Oraş regal şi *anus mundi.*"

Credeam că memorialul de călătorie este spaţiul cel mai eliberat de artificii (de *artifex*), genul ţinut departe de orice preocupare stilistică şi ferit de intruziunea lecturilor. Şi totuşi constat că amintirile mele despre Alexandria sînt impregnate de extraordinarele intuiţii şi descrieri ale lui Lawrence Durrell din romanele care compun *Cvartetul Alexandria*. Destui din oamenii văzuţi în diferite împrejurări se suprapun peste personajele autorului. Pe Nessim, impecabil şi princiar, l-am văzut înghiţit în pîntecele moale, primitor, al unui automobil somptuos care demara în chiotele unei

liote de copii aproape goi și murdari. Melissa, cu cearcăne albastre în jurul ochilor și cu un aer tandru visător absent, se prelungea într-o dimineață pe holul de la etajul trei al hotelului *Windsor Palace* în care m-am cazat. Pe Scobie, fostul pirat cu apucături de bibliolog, l-am zărit prin geamurile murdare ale unei frizerii, cu privirea singurului ochi teafăr înfiptă în oglinda de pe peretele din față. În jurul lui, cu o paletă elastică în mînă, frizerul (bărbierul, mă rog) vînează muște. Ca și cum micile zburătoare, insistente și agresive, ca eriniile lui Sartre, ar fi o boală personală a clientului pe care bărbierul, bun la toate, o tratează cum poate. Într-o cafenea care servește și micul dejun, un picolo cu mers felin tocmai mi-a adus cornuri și dulceață de portocale. Se îndreaptă apoi către cealaltă masă (singura, în afară de a mea) ocupată unde a fost chemat: doi bărbați, doi supraviețuitori din naufragiul nopții care a trecut. De unde știu? După hainele lor: ale unuia sînt impecabile, din satin negru, ale celuilalt, cam boțite, dar nu lipsite de eleganță. Primul este Balthazar, al doilea este Darley, seducătorul narator, funcționar rebel al *Foreign Office*-ului. Acesta din urmă soarbe cu înghițituri mici, repetate, dintr-un pahar de *scotch* în care cuburile de gheață lasă dîre uleioase. Balthazar vorbește continuu, mohoton, cu ochii nedezlipiți de piatra inelului purtat pe arătătorul mîinii drepte, ca și cum ar povesti ceea ce vede acolo. Într-o după-amiază, spre asfințit, pe o plajă puțin populată, am întîlnit-o și pe Justine. Purta un costum-tailleur de un mov stins, dintr-o stofă subțire, cu reflexe. Privită de departe, în lumina piezișă a soarelui, părea o flacără deasupra unei comori. Justine mergea desculță în nisip, cu capul dat pe spate, ca atunci cînd faci duș; pe la colțurile pleoapelor închise i se prelingeau lacrimi care se pierdeau în părul de la tîmple. Această atitudine de un patetism exterior nejucat era una din imaginile sumbrei și magicei amante, care radia de „inventivitatea și splendoarea unei totale generozități". Una din imaginile emblematice ale Alexandriei. Ceva mai departe, pe fîșia mereu umedă de nisip, o limuzină neagră reușea performanța de a se deplasa în același ritm cu mersul somnambul al femeii.

La întoarcere, o scurtă escală pe aeroportul din Atena. Cum timpul e prea puțin pentru a putea părăsi aeroportul, îmi caut un loc de unde să pot vedea *afară*. Printr-un geam uriaș, cît un perete, se vedeau într-o parte marea, departe, albastră, greu de separat de cerul de deasupra, și catargul unei corăbii; de cealaltă parte, pe o coastă aridă de munte urcau în neorînduială mai multe case mici (sau micșorate de distanță), albe, strălucitoare. În plan și mai îndepărtat, o vagă aglomerare de „ruine", un fel de case din care au mai rămas în picioare ici un zid, dincolo cadrul unei uși, al unei ferestre, o coloană. Și acestea, tot albe. Lumina era mare, și pură, ca în toate cărțile despre Grecia, „un cer mereu blînd", cum spune Winckelmann. În mod paradoxal, în acele momente nu am avut nici o emoție: ceea ce vedeam, marea și cerul, albastre, casele albe pe un versant golaș, stîncos de munte, ruinele, cele cîteva capre care păsteau printre niște pomișori (măslini?) scheletici îmi erau perfect cunoscute. Mi le imaginasem astfel și le văzusem astfel în atîtea albume și în reproducerile ce însoțesc cărțile despre „aventura greacă". Oricît m-am străduit, în acele puține minute, n-am reușit să descopăr cu privirea altceva, un alt cadru, particularizant, pe care să nu-l știu dinainte. Așa încît, cu trecerea timpului, nu mai sînt deloc sigur dacă am privit cu adevărat prin geamul acela mare cît un perete și am văzut ceea ce am văzut sau, pur și simplu, fiind vorba de Grecia, memoria îi asociază pe loc numelui imaginile cele mai tipice depozitate de-a lungul timpului.

Pentru că, probabil, în nici un alt caz nu e mai mare numărul de „adevăruri primite" ca în acesta al vechii Grecii. Ca afirmațiile despre seninătatea elinului, absența tragicului la Homer, „bucuria existenței senzuale" a personajelor acestuia de care vorbește între alții E. Auerbach în *Mimesis*.

Mă văd nevoit să pun punct acestor „note de călătorie", constatînd depărtarea progresivă față de proiectul inițial. *Criptomnezia*, ca simptom al memoriei livrești, înainte de a mi se releva ca un posibil instrument de diagnosticare a unei anume mentalități literare (postmoderniste), a fost o afecțiune resimțită „pe propria piele".

■ **PETRE RĂILEANU**

MASCAREA ELICOPTERELOR

Problema protecției elicopterelor pe cîmpul de luptă modern presupune, printre altele, asigurarea mascării acestora față de diferite mijloace tehnice de cercetare. Se apreciază că unul din dispozitivele de mascare moderne ce ar putea intra în dotarea elicopterelor îl constituie un sistem de fumizare heliopurtat. Acesta este format din două baterii de cinci aruncătoare de grenade fumigene (cal. 84 mm) care, în urma lansării grenadelor, pot crea, la 100 m în fața elicopterului, în numai două secunde, o perdea de fum cu lățimea de 160 m. Greutatea totală a bateriei de cinci aruncătoare este de 20,5 kg.

VIKINGII

de HOWARD La FAY

Timp de aproximativ 250 de ani, de la sfîrşitul secolului VIII e.n. şi pînă la jumătatea secolului XI, cea mai mare parte a lumii cunoscute pe atunci a căzut pradă invadatorilor nemiloşi care se numeau vikingi. Navigînd către sud, din ţinuturile lor scandinave, aceşti bărbaţi ai nordului au terorizat o Europă şi aşa fărîmiţată prin decăderea imperiului lui Carol cel Mare.

Vikingii au pus bazele unor comitate şi regate, de la Tamisa şi pînă la Volga. Deşi barbari (comparîndu-i cu europenii civilizaţi pe care i-au supus), ei au lăsat o amprentă de neşters în istorie. Au dominat Rusia. Au traversat Atlanticul cu cinci sute de ani înaintea lui Columb. Reactoarele care trec peste vastele ţinuturi arctice utilizează un principiu de navigaţie folosit pentru prima oară de către căpitani vikingi! Chiar şi zeii lor trăiesc în denumirile noastre (în limba engleză, n.t.) pentru zilele săptămînii — Thursday, marţi, este ziua lui Thor, Friday, vineri, îi aparţine lui Frigg.

„Pustiirea adusă de păgîni a distrus cumplit biserica lui Dumnezeu din Lindisfarne, prin violuri şi uciderі". Această remarcă succintă din Cronica anglo-saxonă a Britaniei anilor 793 marchează brusca explozie vikingă în curentul principal al istoriei. Păgînii, care au devastat pînă la temelie micile insuliţe de pe coasta răsăriteană a Britaniei, navigaseră peste o mare agitată în ambarcaţiuni instabile, cu borduri libere extrem de mici. Veniseră dinspre ceţurile nordului, purtînd la prova fragilelor lor vase capete sculptate de şerpi şi dragoni. Ce nu puteau lua cu ei, ardeau. Atît de nenumărate şi de crîncene erau incursiunile lor, încît congregaţiile din întreaga Europă se rugau: *„A furore Normannorum libera nos, Domine"* (Fereşte-ne, Doamne, de furia oamenilor din nord). Originea numelui viking se pierde în negura vremii. Surse ale timpului atestă doar faptul că circula mai degrabă ca verb decît ca substantiv şi că în întreaga Scandinavie „to go viking" (de la to go — a pleca, a merge) însemna îmbarcarea pentru o expediţie de jaf şi pustiire. La fel de buni neguţători ca şi războinici, în timpul raidurilor făceau şi comerţ, iar pe măsură ce lumea lor se lărgea, cu o frecvenţă din ce în ce mai mare au început să se stabilească în ţinuturile cucerite. Aceşti giganţi bărboşi, care se închinau unor idoli stranii şi căutau cu aviditate gloria în moarte mai degrabă decît pacea în timpul vieţii, nu erau indiferenţi faţă de lumile necunoscute. În acea eră pre-copernicană, toată lumea ştia că misterul cenuşiu al Atlanticului de Nord ducea doar către vîltoarea clocotindă de monştri de la capătul unei lumi plate. Totuşi, generaţii de navigatori nordici se îndreptau neobosit spre Apus. În depărtările oceanului ameninţător ei au colonizat insulele Orkney, Shetland, Feroe, Hebridele, Islanda, Groenlanda. Şi chiar înainte de încheierea primului mileniu, vînturile potrivnice au purtat un comandant, Bjarni Herjulfsson, dincolo de ţărmul de destinaţie, Grœnlanda. Înainte de a porni în călătoria de înapoiere, el a acostat într-un ţinut „cu dealuri joase, bine împădurit" — America...

Fiordurile erau străbătute cu corăbiile lungi

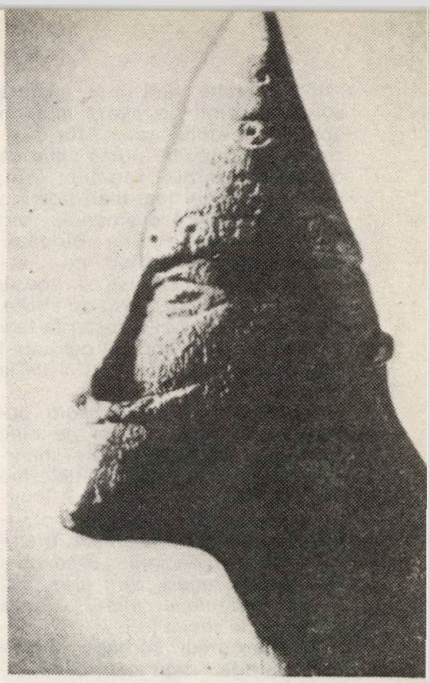

Sculptură pentru galion

Religia antică a nordului implica puţină teologie şi nu făcea promisiuni de salvare. Un anume gen de nemurire îţi asigurai murind în luptă. Apoi, războinicii denumiţi valkiri (mesageri ai zeului Odin, n.t.) te duceau în Valhalla, ca să benchetuieşti cu mied şi carne de porc, pînă în timpurile îndepărtate cînd zeii înşişi — în acea religie fatalistă chiar şi zeii erau condamnaţi — cădeau în bătălie în faţa puterilor întunericului. Superstiţiile deţineau importanţa supremă. Dintre toate calităţile de dorit pe care le putea avea un om, norocul ocupa o poziţie privilegiată faţă de măiestrie, inteligenţa sau virtute. Cînd un nordic decidea să pornească într-o expediţie de pradă, el îşi căuta un comandant faimos pentru norocul ce-l purta spre victorii. Credinţa îmbibată de sînge a vikingilor era echilibrată de pasiunea lor pentru poezie. Arta poeţilor de curte — numiţi *skold* — urma o formulă complexă, rigidă, care implica aliteraţia, rima interioară şi metaforele elaborate numite *kenning*. „Sprijinitorul şoimului", de exemplu, reprezenta un „kenning pentru mînă", deoarece pe mîna lui se odihnea şoimul de vînătoare, o bătălie putea fi „înroşirea ierbii" sau „cîntecul magic al valkiriilor". Sîngele devenea „rouă rănită", iar uciderea duşmanului însemna „să hrăneşti corbii" sau „să saturi vulturii". Nici un rege care se respecta nu se aventura

într-o bătălie fără a-şi asigura slăvirea printr-un *skold* aflat în spatele scutului său. Arta poeziei, bine mînuită, putea chiar să oprească mînia regelui. Egil, unul dintre cei mai mari poeţi, a căzut în mîinile duşmanului său declarat, regele Eric Bloodax. Peste noapte, ştiind ce-l aşteaptă, Egil compuse o poezie uluitoare, din douăzeci de strofe, pe care a doua zi o recită în faţa tronului, proslăvind pe cel care-l capturase şi scăpînd astfel de la moarte.

Dacă vorbele unui *skold* puteau salva viaţa, la fel de bine puteau să acompanieze şi moartea. În bătălia pentru Stiklestad (secolul al XI-lea), *skold*-ul Thormod îşi smulse din piept o săgeată trimisă de duşmani, îi studie vîrful şi declară: *„Bine ne-a mai hrănit regele. Sînt gras pînă şi la rădăcinile inimii"*. După care căzu mort [...]

Pe parcursul aproape întregii ere vikinge, regii sau conţii — aşa numiţii *jorls* — domneau în mari ferme şi principala preocupare a „curtenilor" — mai cu seamă în amurgul prelungit al verii — erau beţiile. Ei aveau o capacitate aproape nelimitată de îngurgitare a miedului — o băutură făcută din miere fermentată. *Saga* (povestiri specifice vechii literaturi scandinave, n.t.) ne informează că regele suedez Fjolnir a pus capăt unei nopţi de petreceri sărind într-un hîrdău cu mied, unde — probabil în culmea fericirii — s-a şi înecat. O cronică arată că Athils a pierit după ce a închinat mai multe cornuri de băut la moartea unui duşman. Sveigdir a pornit ameţit în urmărirea unui pitic şi nu a mai fost văzut niciodată. Gudrod, care capturase şi dorea să ia de soţie o prinţesă ce i se împotrivea, s-a prăbuşit, abrutizat de băutură, în patul nupţial, unde a fost macelarit de un agent al neînduplecatei mirese.

Înmormîntările din epocă — sursa cea mai importantă a arheologilor — urmau un model anume de incinerare şi înhumare, de obicei împreună cu armele, obiectele casnice şi hrană. Un bărbat sau o femeie de rang înalt merita drept sepulcru o navă echipată pe de-a-ntregul; caii, cîinii şi sclavii ucişi întovărăşeau mortul în această ultimă călătorie. Oamenii aflaţi pe ultimele trepte ale ierarhiei sociale erau înmormîntaţi cu bărcile lor. Cei foarte săraci aveau mormintele acoperite cu pietre dispuse în aşa fel încît să marcheze conturul unei bărci. Arheologia oferă o imagine complementară despre o societate primitivă bazată pe agricultură, pescuit, vînătoare

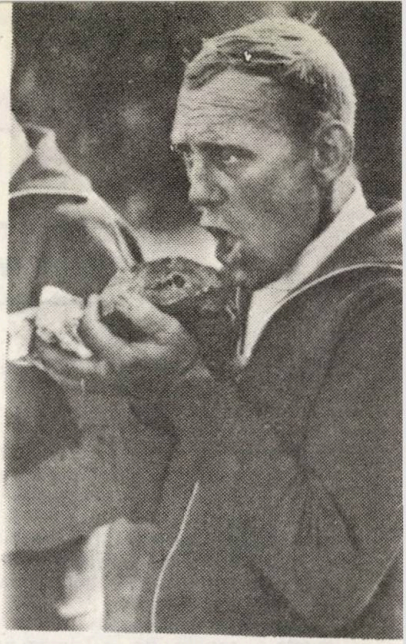

În căutarea vestigiilor

şi creşterea animalelor. Geografia — fiordurile Norvegiei, reţeaua de lacuri şi torenţi a Suediei, cele cinci sute de insule ale Danemarcei — i-a îndreptat de la începuturi pe scandinavi către mare. Începînd cu epoca bronzului, ei au excelat în construirea de ambarcaţiuni rapide, solide. Afinitatea pentru navigaţie marchează, de fapt, fiecare fază a istoriei scandinavilor.

„Înainte de vikingi — spune custodele de la Muzeul de antichităţi din Oslo — *Scandinavia era o societate închisă în sine. Suedezii, norvegienii şi danezii vorbeau o limbă comună şi ştiau prea puţin despre lumea din afara Scandinaviei. Chiar înaintea erei vikinge avem dovezile unei bruşte explozii demografice. Ţinutul nu mai putea suporta o populaţie prea mare. Aşa că s-au îmbarcat pe navele lor - cele mai minunate din întreaga lume - şi au pornit către ţărîmurile mai bogate din sud. Aceste nave, mai degrabă decît cei care le conduceau, au premers erei vikinge. Cu toate posibilităţile tehnologiei moderne, nu ai putea construi o corabie mai potrivită mersului pe mare."* Fiecare navă (din cele văzute de autor la muzeul amintit, n.t.) a servit drept sepulcru: *Gokstad* pentru un comandant de navă, *Oseberg* pentru o femeie de rang înalt. Cînd arheologii au dat la iveală corabia *Oseberg*, în 1940, au găsit rămăşiţele pămînteşti a două femei: una bătrînă şi reumatica, cealaltă tînără şi care fusese deplin sănătoasă. Savanţii sînt de părere că tînăra a fost sacrificata

Vikingii calcă în picioare tot ce le stă în cale şi nimeni nu li se poate împotrivi

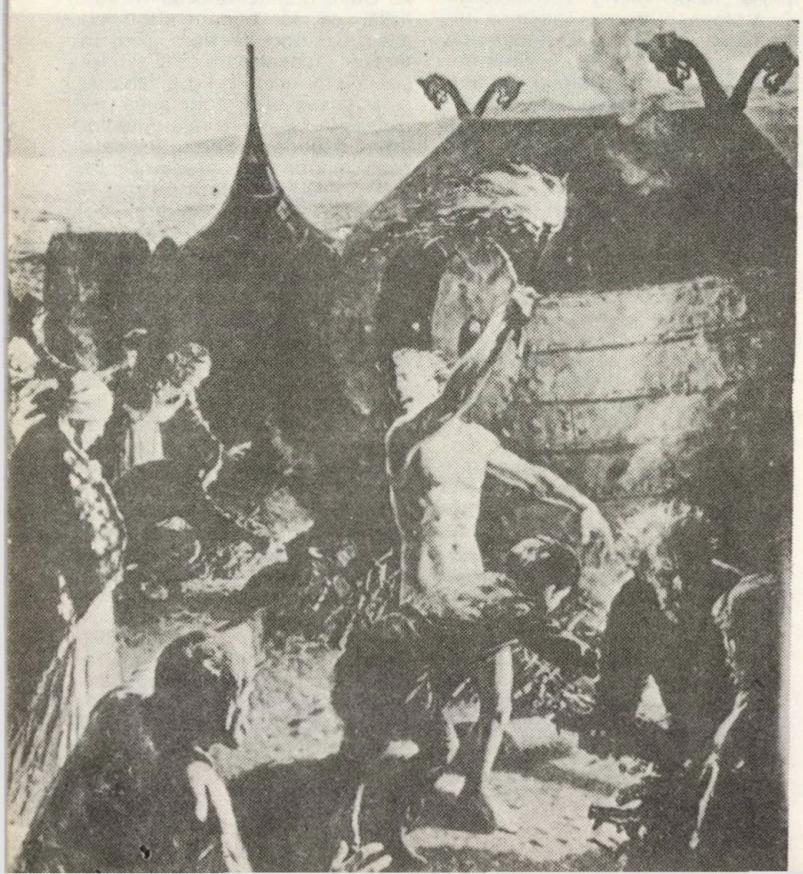

Destinul zbuciumat al pelegrinilor

pentru a-şi însoţi stăpîna în drumul ei prin moarte. În mormînt au mai fost găsite sculpturi în lemn de o extraordinară complexitate, corturi pliante pentru a fi folosite la bord, ornamente, piese de îmbrăcăminte şi doua bărcuţe elegante descoperite în tumulusul Gokstad. *„Vechii nordici* — afirmă custodele — *erau obsedaţi de corăbii. Aveau pentru ele o consideraţie comparabilă cu cea a aristocraţiei britanice din secolul al XI-lea pentru cai. În esenţă, corăbiile* Gokstad *şi* Oseberg *sînt opere de sculptură. Constructorii lucrau fără planuri. Dădeau forma carenei cu mîna şi ochiul, după care potriveau nervurile de fundul vasului".*

Născuţi parcă pe navele lor rapide, conduşi de pofta de glorie şi de aur, scandinavii au erupt în forţă în secolul al IX-lea. Danezii şi norvegienii îşi conduceau, în general, ambarcaţiunile lor lungi în jos, prin Marea Nordului, către coastele bogate şi prost apărate ale Britaniei, Irlandei şi Europei continentale. Suedezii au pătruns prin vastele păduri de mesteceni şi prin stepele Rusiei. Urmînd cursurile rîurilor şi lacurilor, navele lor s-au îndreptat tot mai mult către sud, de-a lungul Volgăi şi Niprului, către pieţele Bagdadului şi Bizanţului. Duceau cu ei blănuri, miere, ambră, ceară şi — mai ales — sclavi blonzi pentru a-i schimba pe mărfurile şi argintul Orientului. Energicii suedezi au obţinut repede supremaţia în faţa populaţiei băştinaşe. În principalul lor centru comercial din nord, Novgorod — numit de ei Holmgård — conducătorii lor guvernau în calitate de prinţi. Documentele timpului ce se referă la aceşti neguţători-colonişti îi numesc ruşi (probabil o deformare a cuvîntului finlandez pentru termenul suedez routsi). În orice caz, ei au dat numele întregii ţări — Rusia. Un arab, Ibn Fadlan, scrie despre o întîlnire cu ei pe Volga: *„Nu am văzut niciodată exemplare mai reuşite din punct de vedere fizic"*, dar erau *„cele mai murdare dintre creaturile lui Dumnezeu". „Nu poartă tunici, nici caftane, însă bărbaţii au un veşmînt care acoperă jumătate din trup, lăsînd o mînă liberă".* Arabul este martorul unei înmormîntări, pe o corabie, a unui comandant viking: *„I se adună bunurile şi se împart în trei părţi (...) O sclavă tînără s-a oferit să fie arsă împreună cu stăpînul ei. Corabia a fost trasă pe uscat şi ridicată pe un postament cu multe lemne îngrămădite dedesubt. Au înălţat apoi un cort pe punte, în care au aşternut o saltea de brocart. Au îmbrăcat cadravrul cu veşminte bogate; l-au dus în cort şi l-au aşezat pe saltea. Au pus nabid* (probabil bere, n.a.) *şi hrană şi arme lîngă el, au mai adus un cîine pe care l-au tăiat în două şi l-au lăsat pe corabie. Au luat două vaci pe care le-au tăiat în două şi le-au lăsat pe corabie. Au alergat doi cai pînă cînd au asudat, apoi i-au tăiat în bucăţi cu o sabie şi i-au pus pe corabie".* Ajunsă la bord, sclava a întîlnit-o pe bătrîna numită „îngerul morţii", care trebuia s-o ucidă. *„Apoi au venit bărbaţi cu scuturi şi bete. Fetei i s-a dat o cupă cu nabid; cînta cînd a luat-o şi apoi a băut-o. Am văzut că era tulburată. Apoi bătrîna a apucat-o de cap şi a făcut-o să intre în cort... Acum bărbaţii au început să lovească în scuturi cu beţele pentru ca strigătele ei să nu poată fi auzite iar celelalte sclave să nu se sperie şi să încerce să scape de moartea alături de stăpînii lor. În interiorul cortului, fata a fost întinsă alături de cadavru şi omorîtă prin lovituri de pumnal şi strangulare. Apoi rudele cele mai apropiate ale mortului au dat foc corabiei. Flăcările au înghiţit lemnele, apoi corabia, cortul, bărbatul, fata şi tot ce era pe corabie."*

De patru ori vikingii au străbatut Marea Neagră şi au atacat Constantinopolul, cunoscut sub numele de Miklágard — Marele Oraş. Impresionaţi de talentul acestor luptători, împăraţii bizantini au recrutat un corp special de nordici pentru armata lor, numindu-l Garda varangiană. Timp de mai bine de două secole, varangienii au servit Bizanţul.

În timp ce vikingii suedezi îşi grăbeau prin Rusia drumul spre propria lor pieire etnică, danezii şi norvegienii jefuiau Europa Apuseană. Insulele Britanice, cu cîmpiile lor fertile, îi atrăgeau ca un magnet pe scandinavii avizi de pămînt. Mai întîi au venit norvegienii, atingînd colţul nordic al Scoţiei şi trimiţîndu-şi corăbiile lungi, împinse de vînturi prielnice, către Marea Irlandei. Pe drum ei au jefuit şi colonizat o

serie de insule. Ţinta lor era însă Irlanda; aici şi-au făcut de cap fără milă. Prin anul 845, norvegienii au ocupat porturile fortificate de la Galway, în vest, pînă la Cork, în sud. Tot ei au construit şi oraşul care a devenit mai tîrziu cunoscut sub numele de Dublin. Nu departe de centrul oraşului modern, arheologii au dat la iveală urmele aşezării iniţiale. În 834, vikingii danezi au apărut în mare forţă patrulînd în lungul Mării Mînecii. În Franţa, ei au navigat de-a lungul Loirei şi au jefuit Nantes, au navigat în lungul Senei şi au pustiit Parisul. Cuvintele călugărului Ermentarius de Noirmoutier răzbat prin secole ca o litanie: *„Vikingii calcă în picioare tot ce le stă în cale şi nimeni nu li se poate împotrivi"*.

Iniţial, cei mai mulţi dintre nordici porneau în expediţii numai vara. Dar la mijlocul secolului IX mulţi îşi fac reşedinţe semipermanente pe rîurile Franţei, iernînd acolo şi pătrunzînd adînc spre interior. Apoi, probabil pentru întîia oară, teribilele nave dragon au pătruns în plăcutele ape albastre ale Mediteranei. Ne-

Relief de portal

maiîntîlnind rezistenţă, echipajele au prădat litoralul nord-african, cunoscînd rara plăcere de a captura primii oameni cu piele neagră pe care îi văzuseră vreodată; îi numeau „oamenii albaştri".

Au acostat şi în Spania, au devastat Balearele şi Franţa sudică şi au iernat în Delta Ronului. Au prădat oraşele din regiune, în mod sistematic, inclusiv Arles şi Nîmes. Navigînd mai departe, spre Italia, au trecut Pisa prin foc şi sabie. În timpul călătoriei de înapoiere, vikingii au suferit o înfrîngere severă în înfruntarea cu o flotilă maură pornită pe răzbunare. Vasele care au reuşit să scape s-au grăbit către nord, oprindu-se în Navarra pentru a cuceri Pamplona şi a stoarce o imensă sumă în schimbul prinţului captiv al acesteia. În sfîrşit, în 862 flota greu încercată ancora din nou în Loira. Fuseseră pierdute 40 de corăbii, dar vikingii care au supravieţuit s-au acoperit de glorie şi au dobîndit avuţii imense.

În jurul anului 900, puţină pradă mai rămăsese de-a lungul rîurilor franceze. Călugării îşi abandonează mînăstirile, fermele erau lăsate în paragină. Totuşi, în prima decadă a secolului al X-lea, o armată daneză condusă de un norvegian pe nume Hrolf venea să jefuiască ceea ce mai rămăsese în valea inferioară a Senei. În 1911, regele franc Charles cel Simplu a cedat toate pămînturile pe care Hrolf le ocupa, în schimbul păcii. Creştinat în 912, Hrolf şi-a împărţit mai apoi proprietăţile printre urmaşi. Cu toţii au adoptat obiceiuri franceze şi, în decurs de două generaţii, şi-au însuşit şi limba. Numele lor, *nordmanni,* sau nordici, s-a transmis noii lor patrii sub denumirea de Normandia.

În timp ce Irlanda şi Europa de vest sufereau amarnic, Anglia a simţit, şi ea, din plin furia asalturilor vikinge. În mod succesiv, Londra, Rochester, Canterbury şi Winchester au căzut pradă invadatorilor. În curînd, ţărmurile viermuiau de adevărate armate.

.....

Între anii 800, cînd primii nordici au colonizat insulele Feroe, şi 1000, cînd au păşit pe ţărmul Americii de Nord, navele lor au explorat mai bine de 3 000 de milę de ocean necunoscut. Se pune din ce în ce mai pregnant întrebarea: cum navigau? Răspunsurile abundă: nordicele *saga* indică o *solarstein,* sau piatra soarelui, care putea indica poziţia soarelui şi cînd era cer acoperit, în tot timpul anului. Instrumentele moderne, denumite compase solare, filtrează lumina soarelui printr-un sistem de lentile polarizatoare. Ţinînd lentilele deasupra capului, un navigator poate determina direcţia soarelui. Urmărind acest fir, dr. Ramskon a descoperit că anumite cristale găsite în Scandinavia şi Irlanda posedă proprietăţi naturale de polarizare. Aceste cristale se comportă la lumina solară la fel cu compasele moderne...

.....

Pe la jumătatea secolului al XI-lea, amurgul zeilor a prevestit şi apusul lumii vikinge.

Traducere şi adaptare de IULIANA GHELIUC

DRAGOR DE MINE

În Italia se va realiza un dragor cu un deplasament de 1314 t, care are coca construită din lemn şi îmbrăcată în material plastic. Dispune de patru motoare Diesel cu o putere totală de 2400 C.P. şi de o staţie de hidrolocaţie compusă din două hidrolocatoare remorcate: unul pentru descoperire, altul — pentru clasificarea ţintelor. Dragorul mai are în dotare un vehicul submarin telecomandat pentru neutralizarea minelor, care poate opera pînă la o distanţă de 1500 m faţă de dragor. Acest vehicul dispune de o cameră de luat vederi, faruri puternice, braţe articulate prevăzute cu foarfeci şi încărcături explozive.

RECORDURI
ALE ZEULUI MARTE

Primul exemplar al enciclopediei recordurilor a apărut la 27 august 1955 la inițiativa lui sir Bever, directorul coordonator al editurii Guinness. Peste numai cîteva luni, cartea s-a situat pe primul loc în lista best-seller-urilor lumii, poziție pe care o deține și în zilele noastre, cu excepția anilor 1957 și 1959 cînd nu s-a editat. Orice cititor, indiferent de vîrstă, găsește în această enciclopedie ceva care să-l intereseze.

CEL MAI VECHI CONFLICT

O lance ruptă, descoperită în aprilie 1911 într-o localitate din comitatul britanic Essex, de H. Warren — pare să fi fost confecționată cu 200 000 de ani î.e.n. (metoda stabilirii vechimii cu ajutorul carbonului radioactiv s-a dovedit a fi limitată ca posibilități pentru fixarea vîrstei lăncii), devenind astfel cea mai „bătrînă" armă ofensivă din lume.

CEL MAI LUNG RĂZBOI

Cel mai lung a fost războiul de o sută de ani între Anglia și Franța care a durat 115 ani (1338—1453), deși cele două cruciade — de la prima (1096—1104) pînă la ultima (1270—1291) au durat 195 de ani și, toate împreună, au constituit același „război sfînt". Elveţianul J.J. Babel a calculat că din anul 3500 î.Ch. s-au înregistrat numai 292 de ani fără războaie.

CEL MAI SCURT RĂZBOI

A fost cel între Marea Britanie și Zanzibar (în prezent parte a Tanzaniei) care a avut loc între orele 9,02 și 9,40 dimineața la 27 august 1896. Flota militară a Marii Britanii, comandată de contraamiralul sir G. Rowson (1843—1910), a declarat ultimatum sultanului impostor Said Khalid pentru a părăsi palatul și a se preda. Ultimatumul a fost acceptat după un bombardament de 38 de minute. Noul sultan Khamoud ibn Muhammad i-a conferit lui Rowson „Steaua cu briliante a Zanzibarului".

RĂZBOAIELE CELE MAI SÎNGEROASE

Pînă în prezent, războiul cel mai sîngeros este considerat cel de al doilea război mondial (1939—1945), în timpul căruia totalul pierderilor, atît militari cît și persoane civile din întreaga lume, se ridică la 54 800 000, din care 25 de milioane cetățeni sovietici și 7 800 000 chinezi (civili). Țara care a avut cel mai mult de suferit a

fost Polonia — din populația ei de 27 007 000 locuitori au pierit 6 028 000, adică 22,2 la sută. Totalul pierderilor militare în cel de al doilea război mondial a fost de 15 600 000 persoane față de 9 700 000 în primul război mondial.

Pentru Anglia, pierderile militare cele mai mari au fost înregistrate în prima conflagrație mondială din acest secol (1914—1918) și anume 765 399 uciși din efectivul de 5 500 000 al forțelor armate, adică 13,9 la sută. În cel de al doilea război mondial, aceste pierderi s-au cifrat la 265 000 persoane din efectivul de 5 896 000 (4,49 la sută).

În războiul Paraguayului, 1864—1870, împotriva Braziliei, Argentinei și Uruguayului, populația acestor țări a scăzut de la 1 400 000 locuitori la 220 000 supraviețuitori, din care numai 30 000 bărbați adulți.

Medicul militar William Bradon (1811—1873) a fost singurul supraviețuitor din cei 16 000 militari în timpul retragerii din Kabul, care a durat șapte zile. Calul său a murit la două zile după ce medicul a sosit la Djelallabad — India, la 13 ianuarie 1842.

CEL MAI SÎNGEROS RĂZBOI CIVIL

Cel mai sîngeros război civil din istorie a fost răscoala taipinilor din China în care exponenții intereselor țărănimii din dinastia de sud, Maciu, au luptat împotriva trupelor guvernamentale ale manciurienilor din China între 1851—1864. Răscoala a fost condusă de Hun Siuțian care se considera fratele mai mic al lui Iisus Christos. Trupele sale se numeau „Taipin tien kue", adică împărăția cerească a păcii mărețe. Potrivit unor calcule, au pierit între 20 de milioane și 30 de milioane de oameni, din care 100 000 uciși de armatele guvernamentale în confruntarea de la Nankin, care a avut loc la 19—21 iulie 1864.

CEL MAI COSTISITOR RĂZBOI

Pierderile materiale ale celui de al doilea război mondial depășesc cu mult pierderile tuturor războielor anterioare, luate la un loc, și sînt evaluate la 1,5 trilioane de dolari. Pierderile materiale ale Uniunii Sovietice sînt, conform calculelor efectuate în mai 1959, de 2 500 000 000 000 ruble (100 000 milioane franci vechi), iar cele ale S.U.A. — de 530 000 milioane dolari. Pierderile Marii Britanii în cel de al doilea război mondial s-au ridicat la 34 423 milioane franci vechi, de peste cinci ori mai mari decît cele suferite de ea în primul război (6 700 milioane franci vechi) și de 158,6 ori decît cele înregistrate în războiul burilor din 1899—1902 (217 milioane franci vechi).

CEL MAI BĂTRÎN SOLDAT

Cel mai în vîrstă soldat al tuturor timpurilor a fost, se pare, John B. Solling din armata Confederației Statelor Americii, ultimul veteran rămas în viață în războiul civil american (1861—1865). A murit la Kingsport, statul Tennessee, la 16 martie 1959, la vîrsta de 113 ani și o zi.

BĂTĂLIILE CELE MAI SÎNGEROASE

Lupta soldată cu cele mai mari pierderi în oameni (militari) a fost cea de la Somma, Franța (1 iulie — 19 noiembrie 1916) în care s-au înregistrat 1 043 896 uciși, din care 623 907 persoane de partea Antantei (dintre ei 419 654 englezi) și 419 989 germani. Cifra dată de Germania — aproximativ 670 000 persoane ucise — este apreciată ca neveridică. Canonada se auzea chiar și în împrejurimile Londrei. Lista cea mai lungă de pierderi în oameni a fost alcătuită după bătălia de la Stalingrad (circa 2 100 000 persoane) care a luat sfîrșit la 31 ianuarie 1943 prin capitularea trupelor germane, comandate de feldmareșalul Fridrich von Paulus (1890—1957). Trupele sovietice au fost comandate de generalul Vasili Ciuikov. După lupte, din cei 500 000 de locuitori antebelici ai orașului mai supraviețuiseră doar 1 515 civili. La ultima bătălie a Armatei Roșii pentru Berlin (16 aprilie — 2 mai 1945) au participat 3 500 000 luptători, 52 000 de tunuri și puitoare de mine, 7 750 tancuri și 11 000 avioane, de ambele părți.

ÎN ANTICHITATE

Istoricii contemporani apreciază critic cifrele pierderilor atribuite unor bătălii din antichitate, ca lupta de la Platei (grecii împotriva perșilor — 250 000 persoane) din anul 479 î.Ch., sau de 200 000 persoane ucise într-o singură zi la Chalons, Franța, în anul 451 (hunii împotriva romanilor).

Traducere și adaptare:
DONCA IȘTOC

MANSON

America, America!

Eroare totală. Fără măsură. Cum să înţelegem America de neînţeles? Trecutul ei de cuceriri interioare, de exterminări şi de sînge, oraşele sale de frontieră unde lumea se omoară pentru un „da" sau „nu", bandele sale de ucigaşi călare, vînătorii de recompense, asasinii pentru 50 de dolari, mafia sa făcînd să domnească feudalitatea crimei în frunte cu Al Capone, Dillinger, Bonnie şi Clyde, Ma Barker, Boby Face Nelson, criminalii pe bază de contract, mai reci decît şerpii, hoinari isterici care trag la întîmplare în mulţime, puştanii de 15—18 ani, colcăind de violenţă, care ucid numai fiindcă aşa au văzut pe ecranele de cinema sau televizor, dezechilibraţi psihic doborînd, ca pe nişte iepuri, preşedinţi şi vedete, jungla sa de vile unde drogul dă tîrcoale ca o fiară halucinantă.

America, America!

Pelerini care cîntă psalmi din Biblie în camera bordelului celui mai sordid, pastori ai zecilor de religii, profeţi ai miilor de secte, puritanismul ofuscat şi enormul exhibiţionism.

Şi în faţa mirajului Oceanului Pacific — California: paradisul visului american. Şi, în acelaşi timp, infernul său. O luxoasă vilă este situată în cartierul hollywoodian Bel Air, 10 050 Cielo Drive. Seara zilei de 8 august 1969. Nimic şocant: nici o petrecere, nici o orgie. Doar prietenii şi invitaţii tinerei actriţe Sharon Tate de 26 de ani, fiica unui colonel, soţia regizorului Roman Polanski, vedeta filmului lui Polanski, diabolico-sadic, „Balul vampirilor". Era însărcinată în opt luni. Era cald. Îmbrăcată într-o fustă largă, lejeră, Sharon vorbea cu Jay Sebring de 35 ani, cu o reputaţie de play-boy, celebrul coafor al Hollywoodului care se bucura de o clientelă selectă: Paul Newman, Steve Mac Queen, Peter Lawford etc. Întins pe o sofa din living, Voityck Frokowski de 37 de ani, un amic din copilărie al lui Polanski, visa cu ochii deschişi. Era drogat, starea lui normală, viciu întreţinut de Abigail Folger, 25 de ani, fiica unui industriaş care în camera de trecere răsfoia o carte. Îşi luase deja doza de drog înainte de masă şi aştepta, obosit, să adoarmă.

În parcul vilei, Steven Parent, 18 ani, îl înlocuise la gardă pe colegul său Garretson, 19 ani. În Beverly Hills, Malibu, Bel Air, poţi întîlni sub toate formele sale mişcarea hippy: pretutindeni comunităţi de tineri invocă dragostea universală şi pacea (războiul din Vietnam încă nu a ieşit din conştiinţa americanului), îmbrăţişează pe poliţişti, oferă flori trecătorilor, scriu poeme de fraternitate, creează „pop muzic" şi ascultă pe Bob Dylan şi Joan Baez, înainte de a se arunca în ritmuri abrutizante însoţite de urlete, îl adoră pe John Lennon, intelectualul Beatles-ilor (care cumpărase o insulă în largul coastelor Irlandei, unde dorea să fondeze un falanster al tuturor libertăţilor), îşi permit orice fantezii sexuale şi se plimbă cu părul în vînt în numele inocenţei şi bunătăţii umane.

Aceasta-i California, o Californie colcăind de delicte, de sectanţi ai tuturor dumnezeilor morţi sau vii ai pămîntului, profeţi fellinieni bolborosind viziuni incoerente, hipnotizatori scrîntiţi, chitarişti, rătăcitori. Aceşti hippies s-au vrut la început lisuşii Lumii Noi, pentru ca apoi să cultive anarhia şi violenţa. Peste toate acestea planează norul radioactiv al drogului, care poate răvăşi întreaga societate, producînd pretutindeni metastaze mortale. Drogul a devansat toate celelalte priorităţi ale problematicii americane: dezarmarea, şomajul, concurenţa japoneză, Orientul Mijlociu...

9 august 1969.

„În viaţa mea — declara sergentul Klorman — n-am văzut un spectacol atît de îngrozitor. Insuportabil. Pe pajişte zăceau întinşi un bărbat şi o femeie, împuşcaţi. Femeia era într-o cămaşă de noapte transparentă; bărbatul într-o ţinută hippy, cu pete de sînge ce păreau flori. Capul şi faţa cadavrului erau crunt lovite, pieptul şi mîinile purtau semnele a zeci de lovituri de pumnal." Mai tîrziu, Susan Atkins, una din monstruoasele ucigaşe din banda lui Manson, avea să povestească: „Frokowski, plin de sînge, încerca să fugă înspre poartă, după care se prăbuşi, strigînd zadarnic după ajutor".

În cameră, poliţiştii au fost martorii unei viziuni de coşmar: două corpuri, ca două marionete legate de gît cu un fel de fir de nylon, parcă ar fi fost spînzurate. O femeie de 26 de ani cu o burtă enormă era sfîrtecată de 15 lovituri de pumnal. Susan Atkins relatează liniar «Suspina şi ne implora, „Nu mă ucideţi. Aştept un copil". I-am zis: „Ascultă, tîrîtură, puţin îmi pasă că eşti însărcinată. Trebuie să mori, asta-i tot».

În celălalt colţ, un bărbat scopit. Pe perete, asasinul în demenţa sa a scris, cu litere din sîngele victimelor, „Pigs" (Porcii) şi „Helter-Skelter" (titlul unui cîntec al Beatles-ilor „Scapă cine poate").

Patru morţi? Nu... Un al cincilea cu capul ciuruit de patru gloanţe căzut pe volanul unei maşini parcate; Tînărul gardian Steven Parent n-a mai avut timp să fugă...

48 de ore mai tîrziu are loc un al doilea masacru, nu departe de Cielo Drive. S-au descoperit cadavrele a doi comersanţi bogaţi, soţii La Bianca, suprimaţi după acelaşi scenariu. Pe pereţi din nou era scris „Porcii". Trecuseră două luni de la cumplitele asasinate. Autorii rămăseseră neidentificaţi. Într-o celulă a închisorii Santa Monica din Los Angeles se afla o tînără de 19 ani care interesa în mod deosebit poliţia. Numele ei: Susan Atkins. O hipistă debusolată, deocamdată. Poliţiştii au prins-o în 10 octombrie, în cursul unui raid în Valea Morţii, deşertul torid al Californiei. Într-un loc numit Barker Ranch (în realitate nişte cabane în ruină, unde locuiau cîţiva minori, coborîţi parcă direct dintr-un roman de Caldwell) s-a năpustit o familie de hippies, înarmată cu cuţite, puşti, revolvere, telescoape şi talkies-walkies. Copiii, ameninţaţi să-şi ia tălpăşiţa, îi reclamă la poliţie. În obiectivul binoclurilor apăruseră 26 de creaturi (bărbaţi, femei şi copilandri), din care doi într-o stare alarmantă de denutriţie. Li se confiscaseră armele, iar trei sferturi dintre ei fuseseră arestaţi sub incidenţa unor delicte diverse. Din acest lot, Susan Atkins se bucura de o atenţie specială, fiind bănuită de a fi participat la 25 iulie 1969 la uciderea cu lovituri de cuţit a unui muzician de 34 de ani, Gary Hinman. La 5 august 1969, Susan Atkins este arestată şi apoi eliberată pe cauţiune. La 9 şi 11 august 1969 urmează asasina-

tele descrise mai sus. În octombrie, poliția o pescuiește pentru a doua oară pe Susan, „membră de drept" a unei „familii" ce avea în frunte un profet-dictator, un oarecare Charles Manson.

În celulă, poliția americană „plantase" pe miss Nadel, „omul ei" care își îndeplinise serviciul de minune, implorînd-o pe Susan să o coopteze în familie. „Ah, e dificil, trebuie să devii sclava lui Satan", îi explică reținută colega de cameră. „Trebuie să crezi în Iisus și Satan, reîncarnate în una și aceeași persoană: Charlie Manson". Miss Nadel e gata să facă orice. „Chiar orice?" „Da, da..." „De exemplu..." Și Susan îi dăduse o temă de orgie sîngeroasă, față de care miss Nadel mimă un entuziasm manifest. Membrii familiei Manson cad unul după altul: mai întîi Mac Kinney (Texas), zis Tex, 24 de ani, apoi Patricia Krenwinkel, 21 de ani, și după o lună, însuși Manson.

Acest Iisus, atunci în vîrstă de 34 de ani, era fiul unei prostituate care își avea domiciliul mai mult în închisoare. Copilul urmă traseul clasic în asemenea cazuri: azil — casa de corecție — închisoare.

În 1967 avea la activ deja 13 ani de detenție pentru furturi, atacuri cu arme, șantaj, trafic de influență, acte sexuale violente asupra unor partenere în prealabil drogate. Decepționat de această experiență, în același an, Manson s-a stabilit la San Francisco, intrînd într-o lume nouă, mirifică pentru el, cea a hippy-lor. La cei 34 de ani ai săi, încărcați cu aventuri excepționale, el se proclamă, nu fără umor, atît Iisus cît și Satan. Discipolii trebuiau să-l asculte necondiționat. În închisoare, Manson citise numeroase cărți de ocultism. O privire întunecată și în același timp fascinantă îl ajuta să domine pe adepții sectei cu demența lui. Discipolii începuseră să se înmulțească, Manson îi educa, compunîndu-le cîntece „atît de vesele și totuși atît de triste", după cum mărturisise emoționată în prag de leșin Linda Kasabian. Dar este dificil de a fi rege cînd domnești peste zdrențăroși și Iisus/Stan avea ambiții terestre. În consecință, încearcă să-și plaseze cîntecele — atît de vesele și triste. Toată lumea îl refuzase: și Beach Boys, și Tony Melcher, fiul lui Doris Day, la poarta căruia bătuse într-o bună zi și care, nici mai mult nici mai puțin, îl invitase cu gentilețe să iasă afară. Lui Manson nu i-a plăcut poarta care i s-a închis în spate și a aruncat o privire plină de ură către superba vilă, în care peste puțin timp va locui Roman Polanski. Se știe astăzi cum s-a răzbunat Manson în august 1969, decretînd vila drept „simbol al respingerii".

Iunie 1970...

Acuzarea a pregătit timp de șase luni un voluminos dosar. Atunci Susan Atkins a „vorbit" o carte pe o bandă magnetică pentru 500 000 de dolari care a devenit, cum era de așteptat, un best-seller. Ea a povestit totul, dar mărturisirile sale nu au putut fi utilizate de acuzare. Conform uzanțelor Statelor Unite, asemenea mărturii sînt acceptate numai dacă „proprietarul" vocii declară la bară: „Da, acesta sînt eu". Și Susan n-a făcut-o.

Astfel, în această ciudată țară, un asasin poate să-și comercializeze memoriile și totuși, după proces, să fie declarat inocent și pus în libertate din lipsă de probe. Printre multe altele, este una dintre numeroasele acrobații suprarealiste din legislația americană. Manson, în timpul detenției, a compus cîntece, a organizat zeci de conferințe de presă, a dominat coperțile unor reviste celebre, a primit mii de scrisori de... dragoste și de adeziune la „familie". Ziarele ilegale se încumetau să descrie procedeele de suprimare a victimei în varianta „Manson", de o cruzime de nedescris. S-au pus în vînzare postere și insigne fluorescente: „Eliberați pe Manson". Procesul va dura șapte luni, în care judecătorii au trăit într-o izolare aproape totală, de parcă ei ar fi fost cei arestați. În fiecare zi la amiază și seara, într-un autobuz cu ferestrele mate, pentru a nu se putea citi afișele sau titlurile din ziare, judecătorii erau transportați la hotelul Ambassador (acolo unde Robert Kennedy fusese asasinat) și izolați în camere, fără nici o comunicare cu exteriorul, cu excepția unor vizite sporadice ale celor din familie. Din ziarele date pentru lectură erau decupate toate știrile referitoare la proces. N-aveau nici video, nici televizor. La cea mai mică încălcare a acestor reguli draconice, avocații ar fi dat peste cap procesul... Împrejurul Sălii Justiției din Los Angeles, în stradă, hoarde de hippies cîntau, dansau și ofereau flori trecătorilor. Membrii „familiei" Manson, aflați în libertate, acordau interviuri, elogiau bunătatea idolului, se proclamau sclavii lui și recrutau noi discipoli. În sala tribunalului, din boxe, Susan Atkins, Linda Kasabian, Patricia Krenwinkel, Leslie van Houten chicoteau, rîdeau și trimiteau bezele lui Manson, care își marcase fruntea cu un cuțit cu enigmaticul „X".

A doua zi, imitîndu-l, adoratoarele sale își desenaseră și ele un „X" sîngeros cu ajutorul unei agrafe.

Tex Watson, proclamat adjunctul lui Manson, va fi judecat un an mai tîrziu. Procesul-fluviu cel mai delirant din toată istoria crimei este consemnat în 209 volume, cuprinzînd numai procesele verbale ale audierilor.

Posedat, Manson se adresa completului de judecată, urlînd, cu un cuvînt drag „familiei": „Porcilor". Perora că numai Dragostea este singurul judecător și că la Los Angeles lumea asista la o nouă crucificare a lui Iisus. Nici Nixon n-a scăpat de teribilul „acuzator", fiind declarat drept cel mai mare criminal de pe pămînt. După 255 de zile de proces, verdictul se pronunțase: pedeapsa cu moartea pentru „Iisus" Manson, Patricia Krenwinkel, Susan Atkins și Leslie van Houten. Linda Kasabian, însărcinată, fusese achitată, deoarece în acțiunile „familiei" nu îndeplinise decît rolul de pîndar.

La aflarea verdictului, Patricia Krenwinkel a amenințat tribunalul: „Voi înșivă veți fi judecați". Leslie van Houten afirmă acuzator: „Sistemul vostru e putred", în timp ce Susan Atkins îi avertizează cu aroganță: „Vă sfătuiesc acum să vă blindați porțile și să vă supravegheați copiii".

Manson e și mai concret: „Pedeapsa cu moartea? Toți veți avea parte de ea".

Cum se știe, posedații din „familia" Manson, asasinii actriței Sharon Tate și ai prietenilor ei, soților La Bianca, muzicianului Hinman și probabil ai altor persoane (Charlie se lăuda cu comiterea sau ordonarea a 35 de crime) n-au fost executați, pentru că, în februarie 1972, Curtea Supremă a Statelor Unite a abolit pedeapsa cu moartea. Mai mult, avocații lui Manson au solicitat unui juriu special să-l pună pe clientul lor în libertate supravegheată. Cererea a fost respinsă.

La întrebarea „ce veți face în situația eliberării dv. condiționate?", Manson, abordînd o uriașă barbă rasputiniană, a răspuns: „Voi merge în Iran sau Libia sau mă voi alătura unei gherile revoluționare din lumea a treia, pentru a fi cuiva de folos" (încă un vajnic internaționalist!?).

În prezent, monstrul „iluminist" urmărește emisiunile de televiziune, vorbește la telefon, dă interviuri și meditează în celula sa din penitenciarul San Quentin, a cărui vedetă este. Directorul închisorii declară că Manson îi solicită în termeni imperativi să-i aranjeze, o dată la trei luni, cîte un interviu. Petrecînd peste 20 de ani în detenție, e posibil ca el să fie eliberat. Fără îndoială, dacă aceasta se va întîmpla, discipolii săi, vechi sau noi, ziarele și televiziunea îi vor rezerva o primire triumfală.

Epoca noastră are eroii pe care și-i merită.

America! America!

■ Traducere și adaptare
CONSTANTIN ARDELEANU

CATACLISMUL VEZUVIAN

localizat la Herculaneum, cu recentele descoperiri și cercetări arheologice

Una din marile catastrofe telurice din istoria umanității a fost erupția vulcanului Vezuviu la 24/25 august 79 e.n., soldată cu acoperirea de lavă a trei localități romane înfloritoare din Campania: Pompei, Herculaneum și Stabiae, viața fiind acolo suprimată. Timp de secole, crusta dură a conservat rămășițele dedesubt, și abia după două descoperiri fortuite, din anii 1709–1711, au început, apoi s-au extins cercetările pentru degajarea vestigiilor, apărînd în fața lumii societatea și civilizația romană strălucită din secolul I e.n.

În chiar timpul erupției, Plinius cel Bătrîn (23–79 e.n.), personalitate enciclopedică, autorul lucrării „Naturalis historia", a notat observațiile sale trecînd cu nava prin fața Vezuviului, a coborît pe uscat la Stabiae (sud de Pompei) în dispretul pericolului de moarte, a simțit cenușa încinsă căzută pe hainele lui, a rămas peste noapte în mijlocul dezastrului și în dimineața de 25 august a murit din cauza emanațiilor sulfuroase. Gestul sublim al savantului este atestat în descrierea nepotului său, Plinius cel Tînăr (61–114 e.n.), consul și guvernator sub Traian, prin două scrisori către Tacitus, unde menționează: „...Sfîrșitul unchiului meu [...] e menit unei glorii nemuritoare [...] memoria lui prin această împrejurare neuitată va rămîne în veci nestearsă" (Epistulae VI, 16 și VI, 20).

După cercetările stratigrafice ale vulcanologului Haraldur Sigurdsson, profesor la Universitatea din Rhode-Island S.U.A., Vezuviul, avînd altitudinea de 1167 m., a proiectat violent în stratosferă, pînă la 20 km înălțime, o materie incandescentă cu temperatura de 1100 grade. S-a depus pe sol un strat gros de 6–8 m de lavă, cenușă, noroi și apă, ulterior durificate. Sinistrul s-a desfășurat între ora 7/24 august și ora 12,30/25 august, răstimp în care au debordat șase șarje de material, iar concomitent au avut loc seisme.

Herculaneum, astăzi Encolano, sau Resina, situat de 8 km sud-vest de Vezuviu și 10 km est de Neapole, era pe atunci o localitate bogată, cu 4 000 de locuitori, situată pe pantă pînă la țărm. Erupția a aruncat peste ea mai multe avalanșe de noroi încins, cu apă acidă și cenușă, urmînd acoperirea cu un strat de lavă de 15–18 m grosime, care prin crustizare lentă a conservat dedesubt obiectele perisabile (mobile etc., chiar fructele proaspete).

Cercetările pe care le prezentăm sînt socotite excepționale atît ca atare, cît și ca istorie socială. În 1982, la sesizarea unui muncitor

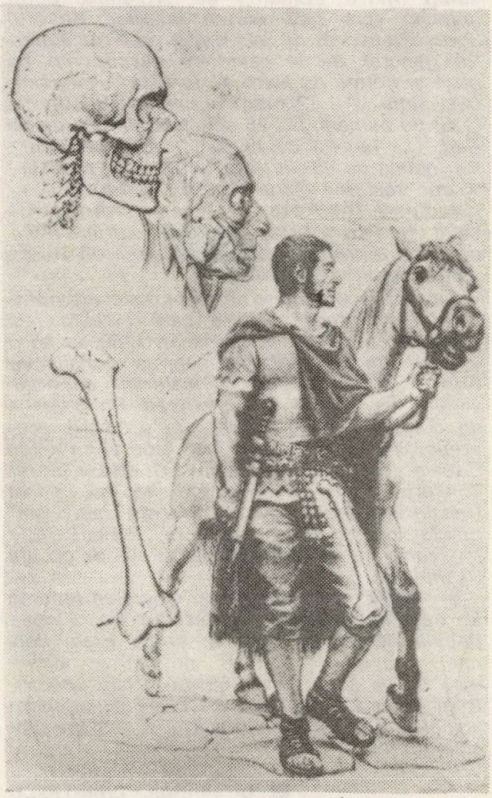

Reconstituire „Militarul"

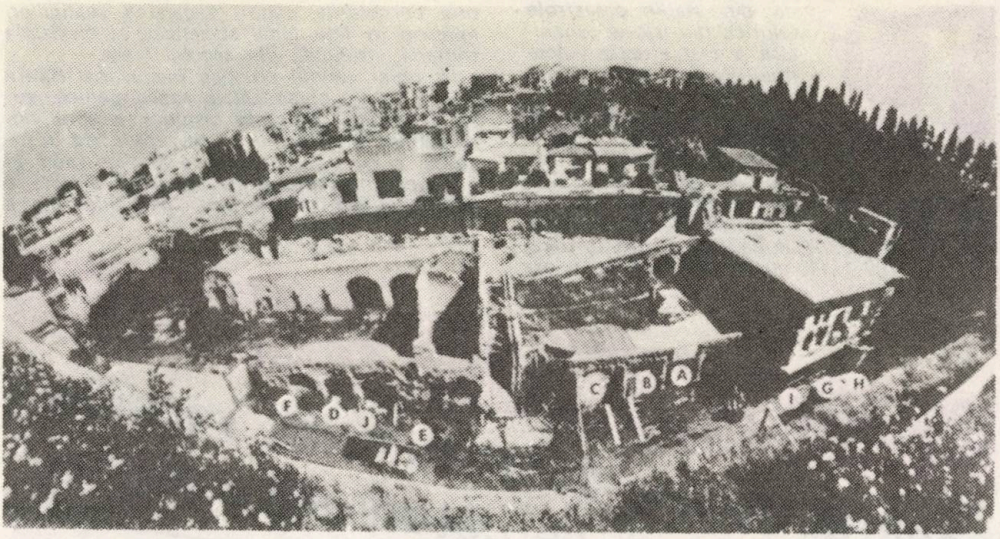

Vedere generală a şantierului arheologic de la plaja din Herculaneum

italian, la excavaţii, arheologii au descoperit o construcţie mare de zid, cu multe camere în formă de bolţi, la 20 m subteran, probabil folosită pentru adăpostirea vaselor de pescari. Este plasată pe plaja de la Herculaneum, aflată atunci pe ţărm, iar astăzi situată cu 500 m mai în larg. S-au găsit 150 de schelete ale oamenilor care au murit în camere în poziţii impresionante de refugiu şi de apărare; cercetătorii au fost şocaţi de efortul vădit al oamenilor care căutau să se ajute între ei în mod colectiv; scheletul reconstituit ca fiind al unui ostaş roman avea poziţia care indica intenţia de a linişti şi ajuta populaţia înnebunită de stihie; o femeie aruncată de pe zid prin suflul puternic are oasele complet zdrobite. Dr. Bisel a reconstituit scheletul unei femei de 25 de ani, cu o constituţie fragilă, care s-a dovedit că era însărcinată. De asemenea, a reconstituit fiinţa unei femei de 45 de ani din clasa nobiliară, găsită alături cu un tezaur de giuvaeruri de aur, podoabe, vase, mărgele şi mai ales două splendite brăţări cu capete de şarpe la extremităţile sale. O scenă dramatică dintr-o cameră: patru copii mici şi alţi doi mai mărişori îmbrăţişaţi, avînd lipiţi în spate şase adulţi, într-o atitudine de protejare, puţin aplecaţi spre faţă asupra tinerilor. Pictorul Louis Glausman ne înfăţişează pe pînză aspectul general de la camerele descoperite pe plajă şi notate cu litere de la A la J, cu vestigiile astfel: A.) 12 morţi în cenuşă; B.) un cal şi 40 de oameni; C.) 26 schelete aliniate pe un rînd; D.) femeia cu bijuteriile; E.) „Militarul": F.) femeia de 25 ani (prezentată mai sus); G.) o ambarcaţiune răsturnată; H.) „Cîrmaciul"; I.) „Frumoasa ţesătoare"; J.) Femeia zdrobită de suflu. În faţa acestui spectacol cutremurător. dr. Bisel a enunţat: „După două mii de ani de tăcere, morţii povestesc".

„În timpul cataclismului" (pictură de Wiliam H. Bond)

Au fost reconstituite şi numeroase vile particulare somptuoase, între care celebra „La villa dei Papyri", descoperită în 1750, avînd o colecţie de 1814 file de papirus, conservate prin cimentarea lentă a materiei; cuprinde scrieri ale filozofului epicurean Philodemus de Gadara, trăitor în vilă sub protecţia proprietarului L. Calpurnius Piso, socrul lui Iulius Caesar. Inginerul elveţian Karl Weber a reconstituit o imitaţie perfectă a vilei, care a fost transferată apoi în S.U.A., într-un cadru ambiental similar, fiind plasată la „J. Paul Getty Museum" de la Malibu în California, pe coasta Pacificului.

În esenţă, descoperirile arheologice recente pe care le-am prezentat deschid aici o nouă pagină de istorie romană; astăzi avem deja mulţi indivizi identificaţi, putîndu-se afirma încă de pe acum că ne găsim în faţa unei întregi societăţi evoluate, pe clase şi categorii sociale, totul la nivelul civilizaţiei romane clasice, în sec. I e.n.

■ **Dr. MIHAIL CHIRIŢESCU**

PĂMÎNTUL ciupercilor de foc

Ce s-ar întîmpla dacă...?

O întrebare care, departe de a fi retorică, ne privește pe noi toți. Cu numai 10 ani înainte de lansarea bombei atomice asupra Hiroshimei, marele Albert Einstein afirma că fisiunea atomului ar echivala cu tentativa absurdă de a împușca păsări pe întuneric într-o regiune în care sînt, de altfel, puține păsări! Și totuși... Aprecierile savanților au fost infirmate, începînd chiar cu cele două bombardamente atomice din 1945, cînd pentru bomba cu uraniu de la Hiroshima se estima o putere a exploziei echivalentă cu 20 000 tone de trinitrotoluen, față de 12 500—13 000, cît a avut în realitate, iar pentru cea cu plutoniu, de la Nagasaki, 20 000 tone de trinitrotoluen, față de 22 000, în realitate. După aceste grozăvii, despre care avem mărturii directe de la oamenii ce au trăit evenimentul, efectele unor explozii de foarte mare putere sau ale unor eventuale confruntări nucleare de diferite proporții le cunoaștem doar sub formă de simulări pe calculator.

De două milioane de ori mai puternice

S.U.A. mai dispuneau atunci în arsenal de încă două bombe pe care, începînd din octombrie 1945, la insistențele marinei, la 11 ianuarie 1946 au decis să le utilizeze în cadrul a două experiențe pentru a testa comportarea navelor supuse unui eventual bombardament atomic și efectele unei explozii nucleare în mediul marin. Experiențele s-au desfășurat în atolul Bikini, arhipelagul Marshall, din Pacific, prima — cu numele de cod Abe — la 30 iunie 1946, iar a doua, Baker, submarină, la 2 metri sub apă, la 25 iulie 1946. La aceste experiențe, cunoscute sub numele de cod *Crossroads*, au participat 42 000 de militari, specialiști americani și invitați aliați și au fost convocați 250 de ziariști. Peste 7 000 de instrumente, unele instalate pe avioane și ambarcațiuni teleghidate, au măsurat efectele exploziei asupra a 93 de nave-țintă și a unor animale.

Căpitanul de vas Henry Ballande, observator militar al guvernului francez, care a asistat la testul *Abe*, la o distanță de 35 de kilometri, l-a descris după cum urmează: *„Explozia bombei în atmosferă produce o lumină foarte scurtă, dar a cărei strălucire este mult mai mare decît cea a Soarelui. În următoarele secunde, o enormă emisferă luminoasă se dezvoltă cu o rapiditate deosebită, atingînd în scurt timp 3 kilometri în diametru, apoi se risipește. Se pare că ea este datorată expansiunii unei mari mase de aer, oxigen și azot, adusă la o temperatură foarte înaltă. De îndată ce încetează aceste efecte luminoase, în locul emisferei incandescente apare un imens nor de gaz și de vapori; el se înalță rapid către cer rămînînd legat de suprafața mării printr-o coloană de vapori care formează piciorul acestei ciuperci gigantice. Pălăria ciupercii și vîrful coloanei sînt de un gri deschis, trasat de fîșii late de culoare portocalie, datorate probabil prezenței oxizilor de azot. Restul coloanei este de un alb imaculat de cumulus. Trombe violente agită această ciupercă, ce se stabilizează după 10 minute, cînd a atins altitudinea de 10 000 de metri, apoi masa gazoasă, antrenată de vînt, începe să se risipească. La 35 de kilometri, zgomotul nu se simte decît ca un tunet surd, nici un efect al suflului nu este observat".*

Claude Fatherly — cel care, cu aparatul său B-29, numit *Straight Flush (Chintă de culoare)*, zburînd deasupra Hiroshimei, în dimineața de 6 august 1945, a anunțat condiții meteorologice favorabile lansării primei bombei atomice — la Bikini a străbătut ciuperca testului *Abe* și a văzut: *„Culori strălucitoare, strălucitoare, toate culorile pe care ți le poți închipui. Apoi aceste nave, uriașe nave, spulberate, aruncate în aer. Apoi unda de șoc, un zid negru de apă ridicîndu-se spre nori ca un pumn uriaș și împingîndu-ne în lături. Apoi aparatul nostru, trepidînd și răsucindu-se ca o frunză. Mi-am dat seama atunci cu ce putere se joacă omenirea".*

Totuși, cele două bombe de la Bikini, ale căror caracteristici erau pe atunci secrete, menționîndu-se doar că sînt similare celei de la Nagasaki, au fost apreciate ca insuficient de puternice. De atunci aveau să se desfășoare nenumărate experiențe vizînd crearea de noi arme nucleare, iar perfecționarea lor continuă. Au fost amenajate, în acest scop, două poligoane atomice — unul în insulele Marshall, din Pacific, celălalt în deșertul Nevada, pe teritoriul continental american.

Atolul Bikini, devenit între timp celebru în toata lumea, a cunoscut explozii nucleare din ce în ce

mai puternice. În mai 1948 a fost detonată o bombă de 120 kilotone, iar în noiembrie 1952 a fost experimentat primul dispozitiv termonuclear al S.U.A. de 3—5 megatone, adică echivalentul exploziei a 3—5 milioane tone de trinitrotoluen. Este explozia care a făcut să dispară atolul Flujelab, din arhipelagul Eniwetok. Un punct de cotitură l-a constituit testul *Bravo*, de la 1 martie 1954; din cauza schimbării neașteptate a curenților de aer din zona atolului Bikini, căderile radioactive extrem de nocive au afectat o suprafață de 300 kilometri în lungime și cu o lățime de 100 kilometri, determinînd guvernul S.U.A. să anunțe prompt extinderea zonei de pericol la o suprafață de un milion kilometri pătrați, de opt ori mai mare decît cea desemnată inițial. Puterea acestei explozii — devenită celebră datorită contaminării vasului japonez de pescuit *Daigo Fukuryu Maru (Al cincilea dragon fericit)*, aflat la 190 kilometri distanță, precum și a locuitorilor atolului Rongelap și a unor militari americani — a fost cu mult mai mare decît cea stabilită prin calcul, respectiv 17 megatone, față de 15 megatone. Iată cum i-a apărut *Bravo* lui John Anjain, magistrat din Rongelap, atol situat la o distanță de aproximativ 170 kilometri de Bikini: *„în ziua exploziei m-am trezit înainte de revărsatul zorilor și am văzut ceva ce părea să fie un răsărit de Soare, dar la vest. Priveliștea era minunată, cu multe culori, și am fost surprins.*

Puțin mai tîrziu, Soarele a răsărit la est. Ceva ca un fum a umplut tot cerul și, imediat după aceea, un vînt puternic și cald, ca un taifun, s-a abătut asupra atolului. Brusc am auzit tunetul puternic al exploziei. Unii oameni au început să țipe de frică, crezînd că a început un alt război. După cîteva ore, un fel de pudră albă cenușie a început să cadă peste tot, pe oameni, în apa de băut, pe alimente. Nu știam ce este, iar mulți copii se jucau în pudra ce semăna cu o cenușă. Vizibilitatea scăzuse la mai puțin de o milă...“

Locuitorii atolului Rongelap au fost atît de serios contaminați, încît au trebuit să fie evacuați în 48 de ore de la explozie. Se apreciază că au primit aproximativ 25 la sută din doza letală de radiații. Printre altele, 28 dintre ei au trebuit să fie supuși unor intervenții chirurgicale pentru îndepărtarea tumorilor maligne ale glandei tiroide.

După bombardamentele de la Hiroshima și Nagasaki, eforturile s-au concentrat pe realizarea unor bombe din ce în ce mai mici și mai puternice. Astfel, în următorii 10 ani puterea de distrugere a unei singure bombe a crescut de peste 2 milioane de ori.

O dată cu miniaturizarea, s-a trecut și la fabricarea de arme „tactice“ de putere cît mai mică — de la cîteva sute de tone de trinitrotoluen pînă la cîteva mii. La jumătatea anilor '50 au foat realizate și primele rachete capabile să transporte bombe atomice...

Hiroshima după bombardamentul atomic de la 6 august 1945

Pămîntul ciupercilor uriașe

„Bună dimineața, domnilor. Bine ați venit pe Frenchman Flat, locul unde cresc ciupercile uriașe. Veți vedea exact ceea ce au văzut și supraviețuitorii de la Hiroshima. Veți fi mai aproape de o explozie nucleară decît au fost oricare alți militari americani. Ați putea fi răniți dacă nu respectați întocmai ordinele. Astăzi, voi, ofițeri de pușcași marini, veți fi martori la o explozie nucleară, programată să fie declanșată la ora 6,30. Testul a fost numit Priscilla *și veți face cunoștință cu efectele armelor nucleare. Tranșeele din fața voastră se află la 2 mile de punctul zero. Este acum ora H minus 55 minute“.*

Fragmentul este reprodus după *„Count dawn zero. G I Victims of Atomic Testing“*, semnată de Thomas H. Saffer și Orville Kelly, primul dintre autori povestindu-și începutul odiseei în lumea testelor atomice din deșertul Nevada, textul reprezentînd informațiile date de o voce anonimă dintr-un megafon. Iată cum descrie el această experiență, cu o putere antecalculată de 14 kilotone, care a avut loc la 24 iunie 1957: *„Era o noapte de deșert clară ca cristalul, iar stelele erau extraordinar de strălucitoare. O briză adia ușor aducînd o schimbare plăcută față de căldura apăsătoare din timpul zilei. După ce camioanele au plecat, nu se mai auzea nici un zgomot, cu excepția torsului monoton, ca de pisică, al generatorului care furniza curentul proiectoarelor ce luminau pe noua noastră prietenă, suspendată, la 2 mile în fața noastră, de un balon parabolic, în diametru de 75 de picioare, umplut cu heliu. Eram culcați în spatele tranșeei, în praf, murdari și pe jumătate adormiți.*

Pe măsură ce lumina zilei s-a întins peste deșertul negru al Nevadei, am putut să văd diferite tipuri de echipamente împrăștiate peste tot. Tancuri și camioane erau plasate începînd de la punctul zero spre noi. La cîteva sute de yarzi, în fața noastră se aflau manechine stînd ca niște sperietori de ciori într-un cîmp gol. Chiar în spatele tranșeei mele se afla manechinul bust al unui soldat. Partea de sus a torsului manechinului era acoperită de o jachetă, iar pe cap avea o caschetă. Întrucît Priscilla era un test de verifi-

Statuia mamei cu copiii în furtună la intrarea în Parcul Păcii din Hiroshima, dedicată mamelor care au pierit în bombardamentul atomic încercînd să-şi salveze copiii

care a efectelor bombei ca armă, echipamentul manechinului urma să ofere posibilitatea stabilirii efectelor bombei asupra lui.

Nu ştiam atunci că la diferite distanţe de epicentrul viitoarei explozii erau plasaţi cîini, maimuţe, viezuri şi porci... Porcii fuseseră îmbrăcaţi în uniforme militare şi plasaţi în spatele unor panouri de sticlă. Oficialităţi de la Departamentul apărării voiseră să folosească porcii într-un experiment vizînd stabilirea efectelor exploziei asupra unor militari în uniformă, stînd în picioare, dar eforturile întreprinse timp de luni de zile pentru a determina porcii să stea în două picioare au fost întîmpinate doar cu grohăieli dezinteresate. Problema a fost soluţionată cînd bomba a fost detonată. Clipa de groază a realizat ceea ce lunile de dresaj nu reuşiseră să facă. Porcii nu numai că s-au ridicat pe picioarele din spate, dar s-au şi aruncat asupra îngrăditorilor cînd cioburile de sticlă le-au pătruns adînc în carne...

...Difuzorul a început numărătoarea inversă: zece, cinci, patru, trei, doi, unu. La zero, am auzit un clinchet puternic. Imediat am simţit o căldură intensă la ceafă. Un fulger strălucitor a însoţit căldura şi am fost şocat atunci cînd, cu ochii strîns închişi, am putut vedea falangele degetelor de la mîna stîngă, ca şi cînd mi-aş fi examinat-o la razele X. Peste mulţi ani aveam să aflu că atunci am fost supus unei radiaţii X de multe ori mai intensă decît cea specifică unui examen radiologic normal.

La cîteva secunde, a urmat un huruit de tunete de parcă mii de vite ar fi trecut pe deasupra capetelor noastre. O presiune intensă care m-a doborît la pămînt a însoţit mugetul. Unda de şoc avea o viteză de aproape 400 mile pe oră, prăvălind spre noi energia imensă a exploziei. Tunetul şi şocul au fost nu numai înspăimîntătoare, ci şi asurzitoare. Pămîntul a început să se zguduie violent şi n-am mai putut să-mi controlez mişcările corpului. Am fost aruncat, în repetate rînduri, dintr-o parte într-alta a tranşeei. Copleşit de teamă, am deschis ochii. Am văzut că peste mine curgeau, ca dintr-un duş, praf, ţărînă, pietre, sfărîmături, într-un strat atît de dens că nu puteam vedea mai departe de 4 picioare. Nu puteam să-mi dau seama unde se afla persoana aşezată cel mai aproape de mine în tranşee. O lumină de multe ori mai strălucitoare decît Soarele străpungea, totuşi, perdeaua densă şi mi-am imaginat că o forţă malefică încerca să-mi înghită corpul şi sufletul. Mi se părea că era sfîrşitul lumii. Eram sigur că prin scuturarea mugindă, mînioasă a pămîntului, chiar pămîntul de sub mine va fi sfîşiat în bucăţi. Dacă tot prin ceea ce treceam constituia o mostră de război nuclear, atunci nu mai voiam să am de a face cu el. Nu vedeam cum prietenul sau duşmanul, puşcaşul marin sau inamicul străin ar fi putut supravieţui unei astfel de încercări.

După ce unda de şoc iniţială a ajuns la dealurile din jur şi a fost reflectată, am fost loviţi de o nouă undă de şoc. Un zgomot comparabil cu un tunet uriaş m-a făcut să mă ghemuiesc. În sfîrşit, scuturăturile pămîntului au încetat.

Am fost aruncat de colo pînă colo în tranşee ca un neajutorat timp de 10–12 secunde care mi s-au părut lungi cît o eternitate. Mă simţeam ca şi cînd aş fi fost atacat şi bătut cu sălbăticie de o bandă de inşi solizi care mi-ar fi dat cu ciocanul în cască şi ar fi tras de hainele mele din toate părţile. Eram viu dar stupefiat. Nimeni nu mă pregătise pentru asemenea experienţă. Ceva n-a fost în regulă, ori acesta era contactul tipic cu explozia nucleară?

Priscilla nu fusese doamna de 14 kilotone, promisă nouă, ci a erupt cu forţa copleşitoare a unui monstru de 38 kilotone...

După ce scuturăturile violente ale pămîntului au încetat, am început să ieşim din tranşee într-o tăcere fantomatică. Am privit mingea de foc multicoloră care urca rapid. Se afla la aproape 20 000 picioare înălţime, arăta ca o ciupercă cu pălărie dublă, colorată cu roşu, alb, gri şi bej. Piciorul era larg la bază unde atingea pămîntul, şi se subţia spre locul unde se unea cu masa principală a ciupercii. Pe măsură ce se ridica, gazele de ardere se vălătuceau ca la un uriaş incendiu de pădure.

Mi-am aruncat aprivirea la manechinul din spatele meu şi am observat că ţăruşul de metal de care fusese ataşat era îndoit în unghi ascuţit. Faţa îi era în flăcări, iar uniforma îi fumega, cascheta fiind proiectată la o distanţă de aproximativ 30 de

yarzi. Ne-am scos măştile de gaze şi am privit în transă cum norul urcă tot mai sus pînă cînd a ajuns practic deasupra capului nostru. Mă durea gîtul din cauza încordării.

Prima mea participare la o explozie atomică durase mai puţin de 5 minute, dar în acest scurt interval mi se întîmplaseră mai multe lucruri decît în oricare altă perioadă a vieţii. Niciodată n-am trecut printr-o astfel de aşteptare, neliniştе, suspans, teamă şi groază. Evenimentul a lăsat o impresie de neşters asupra mea şi pînă şi astăzi mă îngrozesc cînd îmi amintesc clipele petrecute în tranşeea aceea...“

Hood

O altă experienţă, numită astfel după un vîrf vulcanic din nordul statului american Oregon, cu o putere de 77 kilotone, care a fost detonată la Yucca Flat, în deşertul Nevada, creînd o falsă revărsare a zorilor la Los Angeles, a fost descrisă de Israel Torres, comandantul unui pluton, aflat la o distanţă de aproximativ 5 500 yarzi de epicentru, în felul următor:

„Imediat după ce numărătoarea inversă a luat sfîrşit, a avut loc o explozie mare, puternică şi a apărut o lumină foarte strălucitoare. Pămîntul a început să se scuture cu violenţă. Tranşeea în care mă aflam a început să se surpe, iar eu am intrat în panică. În încercarea de a ieşi afară din tranşee mi-am pierdut ochelarii de soare. Am încercat să evit să mă las îngropat în tranşee şi reuşisem să mă mişc aproximativ un picior cînd spaţiul din jurul meu a început să fie umplut foarte repede cu ţărînă şi dintr-o dată am fost îngropat pînă la piept. Aerul era foarte fierbinte cînd a explodat parcă peste tranşeele noastre. Era un strat gros de praf în jurul meu şi nu puteam vedea mai departe de cîteva picioare. Pămîntul se scutura sălbatic cînd unda de şoc a lovit, urmînd după marea explozie. Un vînt puternic, estimat a avea o viteză de peste 100 de mile pe oră, m-a izbit în faţă şi m-a doborît pe spate, deşi eram pe jumătate îngropat. Capul mi-a fost dat pe spate, iar casca mea a zburat departe în urmă. Mă luptam să ies din tranşee, dar nu m-am putut mişca. Am privit în faţa mea, în sus, şi am văzut un mare nor în curs de formare arătînd ca o ciupercă. Am reuşit să-mi eliberez mîinile şi, folosindu-mă de ambele mîini, am scuturat stratul gros de praf şi ţărînă care-mi acoperise faţa şi ochii şi am privit în jos. Cînd am deschis ochii, am putut să văd o lumină orbitoare. M-am smucit în toate felurile şi am început să vomit.

Scena era haotică. Ceva de neaşteptat s-a întîmplat. Îi auzeam pe oamenii mei mormăind şi gemînd «Unde eşti», «Nu pot să mă mişc», «Nu te pot vedea», «Te rog, ajută-mă!» Oameni în toată firea plîngeau. Chiar dacă supravieţuisem cîtorva experienţe dure în Coreea, nu cunoscusem ceva atît de înfricoşător. Mulţi oameni nu s-au putut elibera din tranşeele unde erau îngropaţi şi a trebuit să aşteptăm cel puţin 30 de minute pentru ca forţele speciale de intervenţie să ne elibereze.

Situaţia a fost îngreunată parţial şi de faptul că, din cauza stratului gros de praf, echipa a întîmpinat dificultăţi în găsirea noastră. Vîntul puternic nu încetase şi nu era uşor să vezi mai departe. Cînd am fost, în sfîrşit, eliberat, tremuram, eram ameţit şi confuz. Am făcut repede apelul plutonului şi doi oameni n-au răspuns. I-am căutat împreună pe cei care lipseau, dar nu i-am putut găsi. Ei veniseră o dată cu noi în tranşee, dar n-am fost în stare să-i mai vedem...“

Cenotaful memorial din Parcul Păcii de la Hiroshima, dedicat victimelor bombardamentului atomic. Pe inscripţia de pe criptă se poate citi: Fie ca voi toţi să dormiţi în pace, pentru că noi nu vom mai repeta răul

Operaţiunea Hardtack

Este numele de cod al unei serii de 35 de teste nucleare efectuate de S.U.A. în Pacific. Cea mai puternică experienţă din această serie a fost *Oak*, de fapt al treilea test atmosferic ca putere din cele 235 anunţate de S.U.A. în perioada 1944—1962. *Oak* a depăşit 10 megatone. Iată cum o descrie George Mace, operator telex aflat pe un atol din arhipelagul Eniwetok, la 15 mile distanţă de epicentrul exploziei: *„După ce încărcătura a explodat, nu ne-am putut întoarce timp de cîteva minute ca să privim mingea de foc. În timp ce stăteam culcaţi cu spatele spre explozie, am simţit ca şi cum Soarele s-ar fi apropiat de noi, iar dogoarea lui a devenit insuportabilă. Cînd m-am întors, am văzut o coloană de apă ridicîndu-se rapid din centrul lagunei. Imaginea înspăimîntătoarei mase de apă în ascensiune era atît de uluitoare, încît nimeni n-a scos un cuvînt. Se puteau auzi undele de şoc izbindu-se de insule şi revenind în ecou – buuum! buuum! buuum. Cînd coloana s-a ridicat, ea era înconjurată de un halou zdrenţuit de valuri albe ce păreau să producă un cîmp electric. A fost o senzaţie biciuitoare care mi-a răvăşit trupul şi pe care am simţit-o şi am auzit-o. Timp de cîteva secunde, părul mi s-a zburlit şi genunchii mi s-au înmuiat. Coloana de*

Militanți pentru pace din Japonia în Piața Domului atomic de la Hiroshima, singura ruină păstrată, ca atare, după bombardamentul atomic

apă a urcat și a luat apoi forma de ciupercă pînă cînd laguna a fost acoperită cu o umbrelă gigantică de apă.

O tăcere s-a revărsat peste plajă. Crezînd că efectele exploziei au luat sfîrșit, am început să ne mișcăm și să discutăm reacțiile și gîndurile noastre. Au trecut, probabil, 20 de minute.

O mișcare subtilă la țărm mi-a atras atenția. Era o schimbare pe plajă; arăta ceva mai largă. Am mers spre digul de saci de nisip și am privit la lagună. Apa se retrăgea. Apa din lagună se îndepărta de insulă cu o viteză din ce în ce mai mare. Niciodată n-am văzut așa ceva. Apoi, un fenomen cu totul neașteptat s-a petrecut. Unda de șoc care fusese acompaniată de vînturi groaznic de puternice trecuse peste noi. Fără nici un avertisment, calmul a fost risipit de vînturi puternice care s-au întors vîjîind spre epicentrul exploziei. Am fost hipnotizat de cele ce se întîmplau în lagună și am fost luat prin surprindere. Rafala de vînt ne-a izbit în spate și i-a doborît pe mulți pe nisipul de pe plajă, ne-a suflat caschetele spre lagună și a îndoit la pămînt palmierii aliniați de-a lungul plajei.

Apa a continuat să se retragă din lagună dezvăluind coralul și nisipul și creaturile de pe fundul lagunei. Am privit cum ieșeau la iveală ambarcațiunile scufundate și îngropate parțial în nisip. De cîte ori m-am scufundat pînă la aceste epave ținîndu-mi respirația! Se aflau la adîncime suficient de mare pentru ca timpanele urechilor să mă doară, iar acum puteam să merg pînă la ele. Era ca și cum fundul lagunei ar fi crăpat, iar apa s-ar fi scurs într-o spărtură. Într-o clipă de groază m-am gîndit că insula, clădită pe un burete de corali, ar putea să se prăbușească și să se scufunde întocmai ca o corabie.

Apa a continuat să se retragă încă pentru cîteva sute de yarzi, luînd înfățișarea unui zid uriaș. A intervenit atunci o pauză în mișcarea de retragere a apei, un moment de schimbare a cumpenei forțelor dinamice și, apoi, zidul de apă a început să se apropie încet de insulă. După aceea, a început să se prăvălească cu o forță colosală asupra insulei de coral unde eu și camarazii mei stăteam înmărmuriți pe plajă.

Valul a izbit stîncile de lîngă țărm, s-a ridicat și mai sus și a izbit plaja cu o forță uriașă. El a izbit digul de saci de nisip și a aruncat o mare cantitate de apă în aer. Din fericire, digul de saci de nisip a rezistat, iar valurile succesive, care scăzuseră în dimensiuni și forță, au fost zăgăzuite. Ore întregi apa a continuat să fiarbă în laguna întocmai ca apa tulburată dintr-un bazin, iar pentru restul zilei, a fost murdară și cu vîrtejuri".

De la bomba atomică la războiul nuclear

Am menționat cîteva dintre puținele descrieri ale unor experiențe nucleare făcute de participanții care au rupt regula aspră a tăcerii. Descrieri care, ca și cele ale *hibakusha*, supraviețuitorii de la Hiroshima și Nagasaki, nu aparțin unor specialiști, dar sînt de natură să ne sugereze *ce s-ar întîmpla dacă* o asemenea bombă ar exploda în cazul unui conflict nuclear.

La întrebarea „ce s-ar întîmpla dacă...?" răspunsul dat de știință, la nivelul cunoașterii actuale, subliniază că un conflict nuclear ar crea consecințe pe termen lung incompatibile cu supraviețuirea omului, cu însăși existența vieții pe planeta noastră.

■ **PAUL DIACONU**

TĂCUTA SF

reîntîlnire

IOAN POPA

...Călătoream undeva, într-o misiune, cu galactoexpresul 9, într-una din cursele lui obișnuite, către sistemul X-201. Din cînd în cînd liniștea era întreruptă de un foșnet prelung și dulce, semn că celebrul galactoexpres frîna și se pregătea să oprească într-una dintre numeroasele halte pe care le avea fixate pe traseu. Centura devenea automat rigidă și mă fixa în fotoliul adînc. Apoi din nou devenea o bandă moale de mătase, abia simțită, iar ușoara afundare în fotoliul cu perne lichide mă înștiința că zborul s-a reluat.

Salonul în care mi se repartizase un loc era gol. Un timp am mers așa, cu luminile stinse, și am privit prin hublou jocul razelor stelare. La viteza superluminică cu care navigam nu puteai să-ți dai seama nici de poziția aștrilor, nici de persistența proverbialului întuneric abisal - în mod ciudat, aveai impresia că mergi înapoi, că te depărtezi (deși era tocmai invers) și nu distingeai afară nimic decît o ceață luminoasă, difuză, prin care fulgerau cînd și cînd jerbe multicolore.

Apoi m-am plictisit. Am etanșat hublourile și am aprins lumina. Am comandat la automat o cină ușoară, apoi am încercat să citesc ceva. Am adormit - probabil o oră, două, nu mai mult. A fost un somn adînc, binefăcător, după oboseala și emoțiile inerente îmbarcării. Cînd m-am trezit am observat, cu uimire, că nu mai eram singur în salon: pe bancheta din fața mea, stînd rezemată cu spatele de pernele fotoliului, dormea o hixeziană. Nu era bătrînă. Dar nici tînără nu era. Cu toate acestea, privirile mele au zăbovit mult timp asupra ei observîndu-i somnul chinuit de poziția în care stătea în fotoliu.

M-am gîndit că urcase probabil în urmă cu două sau trei halte și am tras concluzia că eram aproape de sfîrșitul călătoriei, galaxia H-90, hixeză, fiind ultima din șirul celor pe care galactoexpresul le străbătea în drumul său. Dar să revin la cele povestite.

Poate și voi ați văzut de multe ori o hixeziană (ori chiar sînteți căsătoriți cu vreuna). Știți că între ele și „pămîntencele" noastre singura deosebire pregnantă este aceea că primele au, în loc de două, patru brațe (dispuse tot simetric).

Priveam hixeziana din fața mea cum dormea. Părul puțin deranjat pe fruntea înaltă, buzele suple, puternice și totuși delicate, chipul oval perfect, urechile în lobii cărora se legănau cercei globulari de aur, ochii mari, închiși, sprîncenele lungi, arcuite, te făceau să te uiți la ea cu mare atenție, ca la un tablou frumos lucrat al unui maestru necunoscut. Gîtul delicat, subțire, se ridica dintr-un decolteu îndrăznet care-i strîngea sever sînii mici și rotunzi. În rest, rochia lungă, largă la poale, strînsă pe bust și pe mijloc lăsa să se ghicească sub ea formele armonioase ale unui trup proporționat și atletic. Și deși nu mai era tînără, femeia aceea, fără a arăta totuși trecută, își păstrase suplețea corpului asemenea unei adolescente și era o încîntare s-o privești cum dormea așa, dezvăluindu-și într-o adorabilă inconștiență farmecul trupului și chipului în somnul în mreaja căruia căzuse. Minutele, orele se scurgeau, galactoexpresul oprea și-și relua zborul parcă nesfîrșit. Capul femeii cădea din cînd în cînd pe piept, pentru ca imediat să se ridice, în mod reflex, și mi s-a făcut milă atunci de odihna ei chinuită. I-am atins brațul cu politețe. A tresărit, a ridicat spre mine ochii umbriți încă de apele somnului (doi ochi mari, strălucitori, cenușii-verzi, stranii, așa cum niciodată nu mai văzusem pînă atunci) și și-a îndreptat corpul, trăgîndu-și rochia peste genunchi cu o mișcare plină de feminitate.

- Întindeți-vă, i-am spus cu blîndețe, ridicați bara și odihniți-vă!

Chipul ei a înflorit brusc într-un surîs luminos iar în ochii strălucitori a licărit o undă de simpatie. A dus o mînă la tîmplă pentru a-și aranja părul și în mișcarea aceea fulgerul curb al verighetei mi-a căzut în inimă ca o nostalgie amară după îndepărtații ani ai iubirii.

- O, nu! - a spus. Fac naveta între Hega și Epsilony. La prima haltă trebuie să cobor. Sînt tehniciană, dispeceră la Comunicațiile Galactice.

- A, am exclamat eu, de aceea vă convine naveta cu expresul!

- Da, a zîmbit ea, am permis pentru călătorii gratuite.

O priveam. Părea că prin ochii ei alungiți spre tîmple, oblici trecea o lumină îndepărtată. Chipul lupta încă împotriva ridurilor care fixaseră deja nesterse capete de pod în jurul

buzelor și ochilor, dar frumusețea ei vie, pentru cine o privea în întregime, de la gleznele subțiri la ochii surîzători, triumfa și strălucea în acea fază întîrziată, amăgitoare pe care o au supernovele înainte de a intra în eclipsa existenței lor. Femeia aceea atinsese culmea înfloririi ei, se arătase privirilor mele în acel moment atît de greu de sesizat, atît de scurt și trecător și plin de tulburare, cînd cumpăna vîrstei (nu a vîrstei în ani, cronologice, ci a vîrstei adevărate, biologice, care nu ține seama de unitățile convenționale cu care noi ne măsurăm timpul) rămîne egală și neclintită deasupra oricărui zbucium, peste furtunile vieții și peste amintiri, atîrnînd deopotrivă de dreaptă, fără patimă, între ce a fost și va fi, la fel de liniștită ca oglinda mării în miezul tornadei, ori ca toropitoarea zăpușeală a zilelor de vară, prevestitoarea ploilor torențiale.

Era frumoasă și știa acest lucru, dar se ferea să provoace. Undeva în străfundurile privirilor ei puteai, cu un oarecare efort, să distingi pîlpîirea unei pasiuni, dar zîmbetul ei cuminte purta în el o oboseală înțeleaptă, mai degrabă dorința unei prietenii caste, netulburate, odihnitoare: „nolli me tangere", păreau să spună ochii, zîmbetul, trupul ei, „este tîrziu acum pentru mine, mult prea tîrziu!..."

Probabil fusese fericită și viața îi oferise tot ce putuse ea să-i ofere. Probabil... Fascinat, continuam să port cu ea o discuție convențională, aranjîndu-mi din cînd în cînd pe bancheta alăturată, cu gesturi mecanice, cascheta de ofițer al Forțelor de Pacificare. Mîinile ei

Desen de N. ILIESCU

harnice alergau toate patru de colo - colo, una căutînd în poșetă, alta aranjîndu-i rochia, alta părul, alta căutîndu-i prin buzunare și cum se mișca așa, surîzătoare, am asemuit-o în gînd, fără să vreau, cu statuia zeiței Șiva din străvechile temple indiene. O clipă am vrut să-i fixez imaginea pe imprimer cu ajutorul laserografului pe care-l purtam mascat la reverul hainei, dar nu știu de ce, n-am făcut-o...

Apoi cosmoexpresul a coborît pe Vega.

Frumoasa hixeziană s-a îndreptat către ieșire și de acolo, înainte de a păși pe banda rulantă care s-o ducă spre astroport, s-a întors și mi-a făcut un semn de bun rămas care m-a emoționat. Mult timp mi-au rămas în minte grația ei tulburătoare și privirea ei de cobalt. Chiar și după ce nava și-a reluat zborul am continuat să stau așa, pierdut în gînduri în fața fotoliului pe care ea se odihnise, avînd impresia că încă nu plecase, că încă mai era acolo, că ieșise numai puțin din salon și că avea să se întoarcă înapoi. Iar sufletul îmi era amar și greu și o adîncă părere de rău m-a cuprins la gîndul că nici nu o întrebasem măcar cum o cheamă, că nu aveam s-o mai întîlnesc poate niciodată în viață. Nu-mi închipuiam atunci că poate fi, că poate exista un sentiment mai amar decît acela!... Dar iată că mi-e dat acum să trăiesc așa ceva, cînd stau îngenuncheat lîngă cadavrul ei, în Casa Frigului. O privesc. Desigur că este ea. Ca ofițer și anchetator cu o experiență de o viață în criminologie, este imposibil să mă înșel: este ea...

O bandă de teroriști de pe EK-104 au plasat o bombă într-un sonarograf - explozia a ucis-o. Stă acum în fața mea, pe masa de marmură, culcată pe spate, cu ochii închiși. E ea - poate puțin mai obosită decît era, cu primele fire albe la tîmple. Strîng cu putere în mîini cascheta, pînă simt că stelele de aur de pe cozoroc îmi mărănesc degetele. Am văzut sute, mii de asasinate! Sînt ofițer anchetator în Forțele de Pacificare. Și totuși, maxilarele mi se încleștează.

O privesc tulburat. Ce ciudat! Îi știu acum și numele și locul unde muncea, care era planeta ei natală. Cunosc rudele, prietenii, viața ei toată - am răsfoit dosarul zile întregi. O privesc cum stă albă și goală în fața mea. Ce mult regret momentele cînd nu știam nici cine e, nici cum o cheamă, cînd ochii mei fermecați abia îi ghiceau sub veșminte formele.

Ce dezolat mă simt acum cînd știu totul despre ea și cînd trupul ei minunat stă rigid în fața mea, gol și inert și alb, dezbrăcat de veșminte, de viață și de orice mister!...

Nu spun nimic. Mă ridic și-mi pun cascheta. Dau cu ochii de reprezentantul hixezian local al Forțelor de Pacificare. Îi strîng mîna absent. Apoi ies din incinta spitalului. Sînt liniștit. Pentru întîia oară în cariera mea voi fi necruțător și voi cere pentru vinovați pedeapsa maximă. Și totuși...

Retrăiesc ca în vis momentul acela, de demult, cînd părăsind galactoexpresul, înainte de a păși pe banda rulantă, ea mi-a făcut acel semn de bun rămas; aș fi putut atunci acționa laserografuI, regulamentul nu mi-o interzicea și nu mă costa nimic... N-am făcut-o și acest lucru am să-l regret toată viața!...

FATUATUL

SF

Căpitan
CRISTIAN TIMOFTE

PRIMA PARTE

1. „Războiul nu este deci numai un adevărat cameleon, pentru că, în fiecare caz concret, își schimbă cu ceva natura, dar mai este, de asemenea, ca fenomen de ansamblu și în raport cu tendințele care precumpănesc în el, o ciudată treime, compusă din violența originară a elementului său, ura și dușmănia, care trebuie considerate ca un instinct natural orb, din jocul probabilităților și al hazardului, care fac din război o activitate liberă a sufletului, și din natura subordonată a unui instrument politic, prin care revine primului intelect".

S-a făcut liniște? Da, numai huruitul motoarelor, apoi asistența explodează în aplauze puternice, urale și fluierături ca la coborîrile pe schiuri. Maiorul își prezenta din nou marfa. Aterizarea a fost o adevărată demonstrație de virtuozitate. Hodoroaga de avion-elicopter „V-25 OSPREY", după ce ne-a alergat vreo trei ceasuri cu șapte sute pe oră, s-a oprit deasupra aeroportului, s-a rotit elegant ca o patinatoare în jurul axei, după care, ușurel, ca un fulg de douăzeci de tone, a pupat cu un pupic de fată mare cercul galben, exact în centrul centrului. Oare ce indicații a pimit Bondocel? Atmosfera sugerată încă de la primul nostru contact în Școală a permis aceste adevărate manifestări de indisciplină. Și iată că pe deasupra, în ropotul de aplauze, maiorul-pilot își face apariția din cabina de comandă și execută cu grație o reverență de prim-balerin. După care începe a strînge cu putere mîini. Sînt ultimul și în timp ce dreapta lui îmi strînge ca într-o presă mîna, stînga apasă din curiozitate pe un buton al bibliotecii-diplomat lăsată în fotoliu. Pe ecran apar autorul și titlul lucrării: Carl von Clausewitz - Despre război. Oho-ho!, face maiorul și-mi zice profitînd de gălăgia debarcării:

- Rămîn la părerea mea Prințe. Tu nu ai ce căuta aici, tu nu ești o maimuță! O să ne mai vedem... succes!

L-am privit zîmbind. Era o namilă mai namilă decît mine, iar părul înspicat care îi încadra fața bronzată, pătrată, de bărbat puternic din familia acvilinilor, îi dădea un aer patern.

- Atenție! strigă Bondocel.

Încremenim în poziția drepți, ca la prima întîlnire din curtea Școlii, cînd, amuzat de rigiditatea noastră cazonă, ofițerul-instructor, mai mult lat decît înalt, ne-a pus o întrebare surprinzătoare:

- Măi crocodililor (ținuta de instrucție era verde), ia spuneți voi la nenea... zebra are dungi albe pe fond negru sau dungi negre pe fond alb? După care, așteptîndu-se la perplexitatea noastră, a răspuns tot el: da! Apoi:

- Mîine la 14.00 pe aeroport, crocodililor! Repaus!

Deci aveam douăzeci și patru de ore libere pe care trebuia să le umplem cu ceva. Băieții au tăiat-o în același orășel-satelit, pe aceeași stradă unică, în aceleași două baruri aglomerate, fluierînd și aruncîndu-și bădărăniile după aceleași fete indolente, vaccinate și neînțelese. Apoi, amețiți, au eșuat în aceeași discotecă, cu ochii zgîiți la aceeași holograma strip-tease. Bănuiam că cei patru, care împreună cu mine alcătuiam toată promoția, nu o să-mi simtă prea mult lipsa, așa că, după ce am renunțat cu multă ușurință la citit, m-am îndreptat numai cu umbra mea către același Club din incinta Școlii. Am greșit oprindu-mă să telefonez, fiindcă Ella 3, udă și numai într-un prosop înfiorător de mic, mi-a șoptit neconvingător că babacii ei sînt acasă, dar ceea ce vedeam eu pe ecran mirosea a trădare. Așa că, hotărît, am pornit către Club, unde draga de Prințesă îmi putea aduce un blat, riscîndu-și slujba de ospătăriță, același coniac prohibit, plătit de mine timp de trei ani cu povești și video-cărți din lumea Exterioară. În bucătărie, femeia robotea punînd la treabă robotul și pregătea pentru masa de seară aceleași feluri de mîncare. Tocmai terminase de spart celebrele ouă cubice, cînd m-am scufundat cu plăcere în verdele ochilor ei care îmi arătau prin rama ghișeului de deservire Pilotul care se plictisea singur într-un colț al Clubului-popotă. Maiorul avea în față un suc gros de morcov și în jur împrăștia un halou de scîrlă-n bî, un fel de sictir, un spleen aristocratic. L-am salutat regulamentar și mergînd la sigur, împins de intuiție, i-am întins o ceașcă de cafea în care nu era cafea. Bineînțeles că Maiorul a aprobat încălcarea. Am închinat

pentru bustul Prințesei îmbujorate care ne urmărea prin dreptunghiul ghișeului și am început să discutăm discuții. A făcut bine conectînd micul aparat de bruiaj mascat într-un elegant stilou pus pe masă. Spunîndu-i că sînt singurul din promoție care am crescut în Exterior, Maiorul nu a avut nici un fel de reacție. Parcă ar fi știut, parcă întîlnirea noastră întîmplătoare de la Club fusese premeditată.

- Și eu vin din Exterior, mi-a spus.

- Ce mai este pe-afară? l-am întrebat.

- Cu ce să încep? Știi, cred, că,aplicîndu-se pe scară largă Teoria, încetul cu încetul relațiile dintre colectivitatea socială și individ trebuiau să intre de pe făgașul constrîngerii pe cel al educației. Uimitoare au fost efectele lărgirii educației estetice a copiilor în școli. Aceasta nu s-a mai concentrat unilateral (și destul de vag, de fapt) în jurul literaturii. Ca urmare, muzica simfonică, pictura, sculptura, coregrafia, arta video, filmul și artele mixte au devenit obiecte de studiu.

Depășind și cele mai optimiste așteptări, după cîteva generații, această dezvoltare artistică pluridisciplinară a dus la dezvoltarea personalității umane. Arta s-a transformat astfel în principalul instrument specializat al organizării vieții spirituale a personalității umane. Arta a devenit politică de stat.

Maiorul bătea cîmpii, așa că am schimbat discuția:

- Dar războiul?, l-am întrebat ca un copil naiv ce eram.

- Războiul, săracul, este din ce în ce mai descentralizat. Privit ca mijloc de distrugere, condițiile sale exclusiv tehnice transformă orice erou în victimă. Pînă și cei mai pătrunzători și convingători teoreticieni ai războiului s-au anacronizat. Afară, arta s-a transformat în principalul instrument specializat al organizării vieții spirituale a personalității în sensul cerințelor naturale ale vieții practice a societății aflată în permanentă perfecționare...

Am zîmbit cu neîncredere, așta era fixist, a simțit, așa că m-a atacat fără menajamente:

- Voi, ofițerii-instructori, sînteți niște ignoranți, niște izolați, niște maimuțe involute. Un rău necesar, dar mi-e milă de voi, de viața voastră sacrificată. Tu ai ajuns aici din cauza accidentului, știu și asta, v-am studiat fișele. Amnezia ta te pune în rînd cu ceilalți ofițeri-instructori dresați să învețe recruții arta războiului. Ce artă! Războiul e o josnicie și lumea a început, în sfîrșit, să vadă asta găsind chiar un antidot. Arta este pace, arta păcii, da, asta e altceva...

- Spune-mi, l-am întrerupt, cîte Centre Locale Strategice de Apărare au mai rămas?

- Nu știu exact. După Declarația privind Reglementarea pașnică a diferendelor internaționale de la Geneva, s-a pornit de la cifra de 2 500. S-a hotărît să fie izolate de zonele populate, ai să simți asta mai bine pe pielea ta. Apoi a fost Rezoluția O.N.U. privind menținerea și consolidarea securității internaționale, care, pentru prima oară, contrar acestei denumiri care nu prevedea nimic bun, C.L.S.A.-urile s-au redus la 1000. A fost o victorie categorică considerată de adversarii păcii din ambele părți inconștientă. După Conferința dezarmării totale de la Stockholm, care, de altfel, a ignorat total documentele elaborate de conferințele pregătitoare, C.L.S.A. însemnă cred vreo 150–200 ca număr, dar extrem de puternice și bine dotate. Nu cu armament nuclear. Se pare că focoasele nucleare chiar au dispărut de pe planetă și s-a jucat cinstit de ambele părți după executarea Convenției privind distrugerea în spațiul cosmic a armamentului nuclear. „Bomba" este acum fărîmițată și ascunsă în creierul bărbaților trecuți prin C.L.S.A.-uri. Iarăși Marte a reușit să trișeze și să cîștige teren. Războiul a intrat în subconștient, circulă prin sîngele a aproape un sfert din bărbații valizi ai planetei.

Cu cît se înmulțeau ceștile de cafea, cu atît Maiorul devenea mai interesant, mai puțin îndoctrinat, mai puțin coerent, dar mai interesant.

- Oricum, a continuat el, eu văd asta ca o plagă, o eczemă întinsă pe o bucă rotundă ca planeta asta. Tratată cu antibiotice, plaga se resoarbe, anticorpii acționează și izolează răul în cîteva bube care se cheamă C.L.S.A. Dacă mai suporți încă o duritate, și o suporți fiindcă ești educat astfel, tu îți vei trăi viața într-un fel de buboi anacronic. În exterior nu se mai vede picior de militar. Tot ce ține de război, de la muzee, cazărmi, monumente, pînă la filme și cărți, a fost distrus, de fapt, este ignorat, oamenii nu mai au chef de așa ceva. Izolarea acestor Centre ale războiului în zone nepopulate întărește celebra mea Teorie B.B., adică Teoria Bucii Bolnave pe care ți-am expus-o mai înainte... Sper că voi trăi pînă scăpăm lumea de infecție. De aceea voi sînteți niște maimuțe involute. Și tu ești o maimuță, dar destul de simpatică. Mai luăm o cafea?

Apoi, Maiorul m-a întrebat dacă Prințesa îmi este indispensabilă. Am negat și am făcut un portret: blondă, suplă, ochi verzi, zîmbet care-i dezvelește gingiile. Asta văzuse și el. Ceea ce nu văzuse: îi stătea foarte bine lîngă o brută de sot care, dincolo de trapezul și zîmbetul timp, nu mai avea decît un gram de umor rudimentar, cazon, și o privire vicleană. Prințesa a avut noroc întîlnindu-mă și cedîndu-mi fiindcă își dezvoltase cu mine un anume rafinament care la ea fusese oxidat de muzica electronică dată la maximum de suportabilitate și de cursele de cămile prin deșert, distracție absolut vulgarizantă. A devenit încetul cu încetul opera mea. S-a rupt fără mari regrete de ceea ce era și a devenit o dulceață de piersici. Trezirea ei a fost splendidă, se poate numi: „Trezirea frumoasei adormite din pădurea în care fiecare copac are o boxă Hi-Fi din care curge cîte o altă piesă muzicală infernală". Am învățat-o să-i placă Liniștea, Schubert, umorul elegant, umorul-jazz. A prins atît de repede, încît făceam adeseori jam-sesion. Mai spune ea și prostioare, dar le zice încet și intuiește imediat că a prins o notă falsă, așa că o dă pe rîs și pe moțăială. Este punctul ei forte, momentul cînd devine irezistibilă. În concluzie Maiorule (mă rugase să-i spun tu, ca romanii, conformîndu-mă cu ușurință), raportez că, după ce face un duș, Prințesa nu mai miroase a bucătărie și devine cu adevărat o Prințesă. O.K.! mi-a spus, și am plecat toți trei către orășel. Era duminică, se făcuse seară, aerul era de nerespirat, iar femeia mă privea disperată fiindcă Maiorul o plăcea și fiindcă și ea îl plăcea pe Maior. Le-am zîmbit drăgălaș și am declamat:

- Copii, eu încurajez dragostea!

Eram un Pygmalion altruist și degenerat.

2. Cînd s-a deschis ușa, un val de aer clocotit a invadat interiorul aeronavei. Am coborît după Bondocel, eram doar șef de promoție. Ceasul dăruit de Ella 3 îmi arăta printre altele 39 de grade Celsius. (Eu le spun ori Prințesă, la cele care merită, ori Ella - nume sintetic format natural din împreunarea dintre El și Ea). Garda de onoare care se zărea la capătul pistei ne-a obligat la o verificare rapidă a ținutei. Fiind primiți ca șefii de stat, trebuia să intrăm în pielea a ceea ce eram de fapt: ofițeri specialiști repartizați prin decret prezidențial la unul din puținele Centre Locale Strategice de Apărare de gradul Zero. Eram pregătiți ca, în sunetul metalic al Marșului de întîmpinare numărul 2, să intrăm în C.L.S.A., adicătelea în rîndul celeiștilor. Un circ, îmi spunea Maiorul la bar, după ce luasem un număr n. de coniace, o circotecă la care Colonelul-Comandant ține mai mult decît la orice. Gomosul ăsta vrea să impresioneze și culmea e că întotdeauna reușește să o facă, inclusiv cu mine. E născut în cizme, o specie ciudată, pe cale de dispariție.

Ne repetasem de atîtea ori rolurile cu instructorii noștri travestiți în gardă, colonel și ofițeri de Stat Major, încît ceremonia nu putea să fie altfel decît perfectă. Așa că am trecut în revistă Garda, am înmînat Colonelului diplomele însulate în tuburi inox, am primit ecusoanele de liberă trecere, armamentul individual, am depus jurămîntul în fața Drapelului unității și, în sfîrșit, am luat cu toții morga oficială numărul 3 pentru a-l asculta pe Comandant. Platoul era pavoazat cu Garda de Onoare cam țeapănă pentru a fi formată din altceva decît din androizi, cu noi și încă cei cîțiva ofițeri superiori din Statul Major. Personalul civil nu avea acces la asemenea ceremonii. Impozant, cenușiu, cu o prestanță care eclipsa totul în jur, Colonelul folosea un limbaj exact, dar nu sărac, evitînd cu eleganță sofisticările inutile. Fără vîrstă, păr sur de lup, ochii deschiși cu zgîrcenie, două fante tăioase acoperite după ceremonie cu ochelari negri, de soare, calculat în cele mai mici gesturi. „Un actor, zicea Maiorul, un actor uitat de zeci de ani în rolul comandantului ale cărui personalitate și putere trebuie să strivească. Așa și cînd se duce la closet, cred că tot morga asta o arborează. Sau este posibil, după prestanța pe care o afișează, să nu meargă deloc pe acolo, ca toți muritorii..."

Impresionantă a fost și invitația în Biroul Comandantului. Pe luciul cristalului care acoperea masa lungă de ședințe, mîna lăsa urme penibile. Ne simțeam vinovați de ceva, o vinovăție incertă, dar asta nu însemna că nu inhalasem un fel de mîndrie cocoșească ce ne umfla piepturile. Colonelul zîmbea, dacă începutul acela de rînjet uscat, forțat binevoitor, se putea numi zîmbet. M-a privit și a înțeles că înțelegeam manevra. Starea de culpă pe care o întreținea cu subtilitate era una din multele pîrghii ale conducerii prin coercițiune. Fantele ochilor s-au subțiat imperceptibil cînd mi-a privit vestonul. Nasturele meu descheiat nu putea să nu-i scape, aveam deci certitudinea că voi fi reținut...

De la heliport am fost transportați cu o foarte elegantă mașină neagră pe pernă de aer. Colonelul, pe scaunul din față, cred că nici nu a clipit. Vehiculul silențios, cu plafonul transparent, semăna cu un batteau-mouche. Am privit avid Instituția în care era foarte posibil să-mi petrec restul zilelor. Totul era circular, iar biroul Comandantului, chiar în centrul Centrului. Fiindcă întotdeauna am adorat imperfecțiunile dintr-un protocol, am fost pur și simplu entuziasmat de figurile furișate pe după perdele, la diferite etaje ale imenselor clădiri concave. Pentru mine aceasta însemna că viața din Exterior exista și aici. Pentru ceilalți patru care stăteau pe scaunele comode și cred că în primul rînd pentru Colonelul care vedea tot, curiozitatea personalului însemna indisciplină. Deci pentru mine fisurile în disciplină înseamnă viață? Curios raționament pentru un ofițer-instructor! Avea dreptate Maiorul. Ce naiba caut eu aici! Buuun! Deci pînă acum totul este O.K.! Începe tangoul!

Înainte de a intra în Biroul Colonelului, pe hol, am vaga certitudine că m-a lovit amocul. Pur și simplu m-am îndrăgostit lemn de o indisciplinată care nu și-a putut învinge curiozitatea, făcîndu-și de treabă cu un program sub braț. Camera în care s-a strecurat, după ce a dat „Bună ziua!" colonelului care ne conducea, se numea „S.Ex.P.-14", adică, după modestele mele cunoștințe, „Sistem Expert Psiho. 14". Fata știa să meargă, avea și cu ce, era foarte șatenă, ochi foarte albastru-fosforescent, în jur de 56 de kilograme de grație și în plus o vorbă în privirea care, adresîndu-mi-se doar cîteva secunde, s-a produs o prăbușire instantanee a zidului de inaccesibilitate pe care l-am construit în jurul inimii cu migală, cărămidă cu cărămidă. O iubesc și s-a dus dracului Marele Zid Chinezesc. Am intrat în bîrlogul puterii în zgomotul infernal al prăbușirilor din mine. Colonelul zîmbea, dacă avortonul ăla de rînjet binevoitor se putea numi zîmbet.

3. Pe fata cu ochii albastru-fosforescent o cheamă Ella. Așteaptă pînă ce ușa metalică pe care scrie „S.Ex.P.-14" se închide glisînd, se așază la un birou, scoate un caiet și, spre surprinderea ochiului întotdeauna vigilent al robotului-secretar Mîzgălici, scrie de mînă cu un instrument arhaic numit stilou:

„Astăzi a venit mult așteptata promoție de maimuțe tinere. Aproape că mi-au trezit milă, deși „Fericiți sînt cei săraci cu duhul!". Este pentru prima oară cînd văd pe viu asemenea animale tinere care, sincer să fiu, arată foarte bine ca bărbați. Și nu par chiar atît de tîmpiți pe cît se spune. Mi-a plăcut gorila aceea blondă care cu privirea lui albastră m-a dezbrăcat și m-a pipăit cu nerușinare. Ciudat lucru! După ce m-a fotografiat, și-a deschis zîmbind un nasture de la veston și a intrat așa în Biroul Comandantului. Colonelul va observa cu certitudine și, după ce le va da liber la ceilalți, îl va reține ca să-i țină un discurs de cel puțin douăzeci de minute despre ținuta unui ofițer. Dar dacă Maimuța Blondă a făcut asta pentru mine? Cînd va ieși din Biroul Cdt. vom putea rămîne singuri. Oricum, chestia asta presupune un Q.I. ridicat și, deși pare imposibil, un asemenea sacrificiu, la început de carieră, nu-l poate face decît cineva care a trăit în Exterior. Din cîte știu eu, băieții aceștia sînt niște infirmi psihici, selecționați dintre copiii orfani, crescuți de Stat la un Gimnaziu special, un fel de Internat, apoi în Școala Superioară de

Apărare Strategică (S.S.A.S.), în spiritul vieții militare stricte. Sînt handicapați pentru lumea Exterioară pe care o renegă și de care abia dacă au habar. Li s-a extirpat încetul cu încetul dorința de a lua contact cu Exteriorul, sînt învățați numai să execute ordine, apoi să dea ordine care să se execute. Sînt învățați să ucidă și să învețe să ucidă fără a fi necesară anihilarea substratului 13 a din subconștient ca la toți ceilalți. De aceea nu au acces în Exterior. C.L.S.A. este casa lor unde își pot - deși am înțeles că nu li se sugerează asta - întemeia o familie".

Străbătută de un gînd, Ella îl roagă pe Mîzgălici să-i aducă claviatura Monitorului Central. Se concentrează, își aduce aminte de numărul înscris pe ecusonul Maimuțoiului Blond și îl formează pe clape. Notează încîntată în Jurnal:

„Intuiția de femeie! Am avut dreptate! Maimuța asta a trăit în Exterior unde a fost și licențiat. A suferit un accident în care și-a pierdut familia. A fost supus unei intervenții pe creier. A scăpat cu viață, dar a rămas cu o amnezie ireversibilă. În mod excepțional a primit aprobarea pentru a urma cursurile S.S.A.S."

Ella privește contrariată ecranul:

A 15-e.p. - semne particulare: cicatrice oblică 760 mm zona plex solar; tatuaj 3200/210 mm antebraț stîng; semn heraldic: inimă străpunsă de săgeată; litere E.L.L.A. (posibil nume propriu).

Tatuaj? Femeia îl întreabă pe Mîzgălici ce este acela tatuaj. Robotul afișează:

tatua, a(-și) imprima pe piele diferite figuri cu ajutorul unor împunsături și al unor materii colorante care nu se șterg.

Astea-s practici de sălbatic! Să-ți împungi pielea, apoi să porți toată viața prostiile alea desenate cu tine! Asta-i tîmpenie! Și ce caută numele meu pe brațul Gorilei? O să-i spun Tatuatul.

PARTEA A DOUA

1. Am fost trimis în Infern și uitat acolo. Noroacele mele se cheamă Maiorul și, bineînțeles, Ella. Oficial, nu am de ce a mă plînge, viața curge exact așa cum am fost pregătiți să ne-o risipim. Haleala acceptabilă, munca destul de lejeră, sîmbăta și duminica liber și independent. Inconveniente full, însă respectăm omerta, legea tăcerii. Mai ales cînd acest Colonel-Comandant își face apariția sau își trimite ciinii care-i pregătesc noi și noi premise pentru pedepsele disciplinare. Cînd îl văd, este un regal pentru curiozitatea mea nesătulă. Are un fler foarte exact în depistarea neregulilor și încălcărilor regulamentelor. Pedepsele pe care le ordonă sînt absolut drepte și acceptate deci fără crîcnire. Eu am fost pînă acum admonestat de două ori. Pedepsit încă nu, dar ceva planează deasupra capului meu plin cu o poveste de dragoste țapănă.

Acum două duminici m-am plimbat cu barca pe lacul Ecco de lîngă orășelul anost. Este un lac în care au încăput cîteva lighene cu apă călîie și pe luciul căruia bărcile se ciocnesc vesele în căutarea unei iluzorii singurătăți și a unei mai iluzorii întoarceri în sutienul naturii, la sînul Mamei Natura.

Dintr-o pornire sălbatică am încercat să o sărut pe țepoasa de Ella și, în urma acestui gest nesăbuit, am făcut amîndoi o baie îmbrăcați. Apa ne ajungea pînă la piept, dar cu toate că era exclus pericolul unui înec, nu vrea să mă mai privească, să mă mai primească, să mă mai vadă, nu-mi răspunde la apelurile mele disperate. Dar o iubesc de-mi pierd uzul rațiunii. Pînă și Mîzgălici s-a prins, cu tot sufletul lui tranzistorizat.

Ella m-a tratat de la început ca pe o maimuță și eu n-am avut pînă acum nici o tentativă mai serioasă ca să-i schimb convingerile. Îmi convine deocamdată postura asta care o face curioasă și o intrigă. Mizez pe curiozitatea ei de femeie, dar și pe intuiția ei. Nu-i sînt indiferent, asta e clar și la fel de clar este că va fi femeia mea, dar va trebui să am răbdare. Interesele majore ale Omenirii sînt prioritare. Eu personal mai pot aștepta, deși aproape că nu mai pot și devin patetic. O iubesc precum un leșinat.

Trecînd cu băieții prin baia de sînge și scandal de la „Măcelărie" (este un poligon în care, pe lîngă efecte sono-holografice de violență paroxistică, mai ești și împușcat cu suc de roșii încălzit la 30–40 de grade Celsius), privind detașat la privirile îngrozite și studiind reacțiile generate de frica de moarte ale bărbaților cărora li se luase capacitatea de a realiza făcătura, m-am trezit dorind-o cu gingășie, mîngîindu-i umerii și obrajii de obrăznicătură, sărutîndu-i ochii și gura umedă.

Asta s-a întîmplat vineri la ultimul exercițiu, după o săptămînă stresantă. Sîmbătă am stabilit, în urma unor foarte lungi tratative, plimbarea cu barca și duminică am căzut cu ea în apă.

După ieșirea de la Colonelul care, conform așteptărilor, mi-a ținut teoria nasturelui de veston exact 32 de minute, m-am postat în fața ușii pe care scria „S.Ex.P.-14". Ușa s-a deschis glisînd blînd, dezvelind femeia visurilor mele în halatul ei verde. M-a luat tare de la începutul începutului:

- Bună ziua! Poate-mi spuneți cu ce vă pot fi de folos. Încă nu am primit instrucțiunile cu programul dumneavoastră de vizite!

Ușa s-a închis fără zgomot în spatele meu. Deșteaptă ușă!

- Scuză-mă, am luat-o eu ca romanii, dar cred că am greșit ușa. Oricum, mi-ar prinde bine o cafea. Îmi faci o cafea?

Mi-a făcut semn să iau loc pe un fotoliu rotativ rugîndu-mă să o scuz cîteva clipe fiindcă pentru un asemenea oaspete de seamă (țepoasă și ironică drăgălașa) se simte obligată să facă o cafea ca pe timpuri, cu mîna ei.

Așteptînd-o, m-am jucat puțin pe claviatura computerului. Cînd s-a întors cu un registru transformat în tavă pe care abureau două cești cute voltairiene, m-a surprins. A început să-mi explice:

- Vă aflați în laboratorul unui sistem-expert. Cunoașteți cred ce este un sistem-expert, nu știu însă în ce măsură puteți înțelege legătura dintre sistemul de achiziție cunoștințe, sistemul de explicare a interferențelor de control, memoria de

lucru... adică vreau să vă sugerez că este o jucărie care se poate strica...

- Dar tu cunoşti, am întrerupt-o eu destul de obraznic, tu cunoşti ce este acela un tatuaj?

A roşit, o Doamne, de cînd n-am mai văzut o femeie roşind! Era de înţeles că am întrebat computerul cine şi ce informaţii au fost cerute despre mine. A observat şi agenda ei uitată pe un colţ al biroului. Făcutul cafelei durase destul de mult, am auzit chiar şi un auu! urmat de o sfîrîială interesantă.

După ce s-a terminat de roşit, a renunţat (era şi timpul) la formulele regulamentare pe care eu le încălcasem tutuind-o şi mi s-a adresat cu voluptate:

- Eşti un maimuţoi necioplit!

Am început să rîd şi să mă bat cu pumnii în piept ca o gorilă. Cred că am făcut şi de cîteva ori hu!, hu!, hu!

În principiu aşa se terminau toate întîlnirile noastre scurte şi repezi, cu deosebirea că erau precedate de lungi confruntări video-telefonice, cînd eram obligat să fac tot soiul de concesii pe care i le reproşam orgolios imediat ce ne întîlneam.

Oricum, la Clubul Centrului, în barul de la popota ofiţerilor, vieţuia o altă Prinţesă, brunetă, căsătorită cu o brută de soţ care, dincolo de trapezul şi zîmbetul cretin, nu mai avea decît un bob de umor rudimentar, cazon, şi o privire vicleană. Prinţesa cu neg (avea un neg inteligent la rădăcina năsucului) nu prea a avut cine ştie ce noroc întîlnindu-mă, fiindcă îi povesteam rar şi plictisit cîte ceva despre lumea Exterioară şi fiindcă, cedîndu-mi aşa de repede şi asigurîndu-mi culcuş trei nopţi pe săptămînă, începuse să mă plictisească. Bruta de soţ lucra în subteran în ture şi-i povestea Prinţesei care-i mersul pe acolo, iar Prinţesa îmi repeta şi mie, neavînd alte lucruri mai interesante de povestit în pauzele atît de importante ale nopţii. Aşa m-am familiarizat eu cu C.L.S.A. subterană care se pare că era la fel de uriaşă ca Instituţia de la suprafaţă. Bineînţeles că şi acolo, sub pămînt, domnea cu autoritate tot Colonelul.

2. Ceea ce m-a agasat de la bun început a fost faptul că nimeni nu-ţi putea spune clar ce se petrece acolo. Ori nu aveau o idee globală a ceea ce se întîmpla de la cap la cap, orî nu avea nimeni puterea de a sintetiza planul uriaşei şi complexei maşinării - ceea ce era exclus fiindcă în Centru erau multe minţi luminate în toate domeniile cunoaşterii umane, ori le era la toţi leha-mite să-ţi mai explice ţie un mecanism pe care aveai tot timpul să-l descoperi şi să-l înţelegi singur. Sau, asta am crezut un timp şi nu m-a contrazis nimeni, era o interdicţie dictată de Colonel pentru a-i testa pe cei nou veniţi: cine se acomoda şi înţelegea mai repede ce era de făcut pornea la drum cu un avantaj care-l putea promova într-o ierarhie pe care şi acum, după ceva timp, nu o văd prea clar.

În primele săptămîni eram despărţiţi de dimineaţă şi duşi fiecare în altă parte. Seara, eu aveam chef de schimb de experienţă, dar am înţeles de la ceilalţi, cînd întrebările mele se izbeau de răspunsuri monosilabice, că începuse lupta pentru existenţă. Deci Colonelul îi chemase şi pe ei aşa cum mă chemase pe mine la discuţii individuale. Singuri în biroul impozant, mi-a sugerat foarte subtil că trebuie să fiu rău şi să lupt pentru a mă realiza, pentru a obţine un loc în ierarhie. Şi că sînt bun şi că sînt şef de promoţie, şi că are mare încredere în mine şi că alte şi alte chestii de adormit copiii. Bineînţeles că nu l-am luat în serios. Văd totuşi că ceilalţi au fost prinşi, aşa că, fără prea mari regrete, m-am izolat şi mi-am văzut de treburile mele. Norocul meu se cheamă Maiorul şi, desigur, Ella.

3. Să ne fi spus aşa:

Recruţii pe care-i încorporăm noi în C.L.S.A. sînt, în general, deşeuri ale societăţii. Drogaţi, alcoolici, alienaţi mintali, perverşi etc., etc. îi luăm, îi vaccinăm în creier şi-i transformăm în mieluşei cu privirea fixă. Executanţi ideali. În cele patru luni cît se instruiesc ei aici, trec prin cele patru secţiuni ale Centrului. Prima săptămînă este de testare a aptitudinilor şi de acomodare. În sectorul A sînt incluse primele poligoane şi laboratoare de instruire. Se învaţă mersul pe jos, alergarea, fuga, poziţia drepţi ca poziţie naturală, săpatul tranşeelor şi gropilor individuale sub presiunea fricii care urlă prin megafoane şi a imaginilor de tancuri, duşmani şi explozii proiectate pe ceaţă. Tot în sectorul A se mai află poligonul de tragere şi „Măcelăria". După o lună se schimbă mediul. Sectorul B este zona udă, unde recruţii sînt aruncaţi în „Gamelă", un bazin uriaş în care locuiesc toată luna a 2-a mai tot timpul sub apă. Învaţă de toate şi fac bulbuci într-un fel de submarin-bază. Ajung la sectorul C, la aer curat, mucegăiţi. Sectorul C fiind de fapt Zona S - de supravieţuire - supranumită de ofiţerii-instructori „Delta fluviului Me-Kong". O lună, băieţii se descurcă şi ei cum pot sub supravegherea atentă a camerelor TV., înfruntînd tot soiul de capcane (substanţe toxice de luptă, atac nuclear, atacuri cu mutanţi etc.) pregătite cu dexteritate şi umor de şeful sectorului, locotenent-colonelul Vandoru. Zona D (sau T) este zona tehnică. Învaţă să conducă maşini de luptă, avioane şi elicoptere, sar cu paraşuta, îşi însuşesc anatomia maşinilor blindate, dezamorsează bombe, fac transmisiuni, şi dracu le mai ştie pe toate! Aici, pe lîngă ofiţerii-instructori, intervin şi specialişti.

Apoi, copiii cu privire fixă, ajunşi nişte duri în stare să ucidă cu mîinile goale şi rudele de gradul I, sînt supuşi unui tratament complex de readucere la linia de plutire şi făcuţi să uite tot ce au învăţat în cele patru luni de zile. Chestia e aprobată de U.N.E.S.C.O. şi considerată umanistă. În toată treaba asta noi, ofiţerii-instructori, sîntem maimuţele care-i comandă în cele patru sectoare şi le arată la băieţi ce şi cum să facă. „Priviţi la mine, vă arăt mişcarea". Adică noi îi instruim în arta războiului modern.

În spatele nostru stau civilii, o groază de oameni de ştiinţă, somităţi în cibernetică, electronică, psihologie, medicină etc., etc. Aceştia nu sînt permanenţi, ca noi, ci sînt rotiţi la doi, trei ani cu alţi deştepţi din Exterior. Ei întocmesc şi perfecţionează programele de instruire, izolează cazurile mai deosebite aplicîndu-le metode ultrasofisticate (cînd revin după un asemenea tratament, soldăţeii cu privirea fixă au privirea şi mai fixă) şi cercetează cauzele accidentelor de instrucţie dînd mereu vina pe noi. Toate progra-

mele sînt aprobate şi perfecţionate în Statul Major care, după modesta mea părere, înseamnă numai Colonelul. El este comandantul unic, ceilalţi fiind marionete.

În sfîrşit, după cele patru luni, în care ultima săptămînă este de readaptare (li se dă drumul şi în orăşelul-anexă al Centrului ca să nu mai găseşti un loc la vreo masă de crişmă), cînd vine reprezentantul Guvernului să le înmîneze repartiţiile la viitoarele lor locuri de muncă, băieţii sînt cu totul alţi oameni decît epavele venite. Tunşi, bărbieriţi, graşi şi frumoşi, curaţi şi parfumaţi, călcaţi la dungă şi blînzi. Se pare că în caz de „Doamne, fereşte!", cineva, undeva, poate declanşa violenţa acumulată şi ascunsă în subconştientul paşnicilor cetăţeni ai Exteriorului. După calculele Maiorului, cam un sfert din băieţii valizi ai Planetei au urmat asemenea programe intensive de pregătire (de 2 sau 4 luni) şi au rămas cu ceva ascuns în străfundurile creierelor lor...

Aşa ar fi trebuit să ne explice cineva şi nouă, de la bun început, care-i mersul în C.L.S.A.

Muzele se... amuză

Generalul de Gaulle, împreună cu ministrul culturii, André Malraux, vizita o galerie din Paris.

— Aha, spune de Gaulle, arătînd spre o pînză pe perete, acesta este un Matisse.

— Nu, domnule, îi răspunde Malraux, este un Monet.

— Atunci acesta trebuie să fie un Cezanne — îşi dădu cu părerea generalul, cînd intrau într-o altă încăpere.

— Din nou greşiţi, domnule general, este un Utrillo.

Disperat, de Gaulle strigă:

— N-o să mă mai prosteşti de data asta. Acesta este un Picasso.

— Nu, nu, domnule general, a replicat întristat Malraux, de data aceasta este o oglindă!..

Un general invită la cină pe Anatole France. Cu acest prilej, generalul solicită scriitorului un autograf. Acesta i-a scris: „Bucătăria franceză este cea mai bună din lume şi gloria ei va creşte şi mai mult, atunci cînd omenirea înţeleaptă va pune frigarea mai presus de spadă".

Odată, tragedianul francez Talma (1763—1826), actorul preferat al lui Napoleon I, fiind prezent la un proces în calitate de martor declară că el este cel mai bun artist al vremii sale.

Aflînd de asta, unul dintre prietenii artistului îi reproşă acestuia lipsa de modestie. Talma îi răspunse:

— Mie însumi mi-a fost ruşine să vorbesc astfel, totuşi nu puteam face altfel: eram sub prestare de jurămînt.

Tristan Bernard povestea: în trecere prin Marsilia, m-am trezit într-o zi fără portofel. Necăjit, m-am dus la primul post de poliţie şi am declarat paguba:

— Mi s-a furat, probabil, mi-am dat eu cu părerea, vorbindu-i comisarului despre dispariţia obiectului.

— Vom face tot ce e posibil ca să descoperim hoţul — mă asigură el.

La hotel, însă, mi-am găsit portofelul sub pernă, îl uitasem de dimineaţă. Am telefonat imediat comisarului.

— Prea tîrziu, îmi răspunse acesta. L-am arestat pe hoţ!

PARTEA A TREIA

1. Paznicul rîdea cu lacrimi în faţa monitorului unui Computer-Entertainment care-i spunea bancuri cifrice.

Tentaţia era prea mare, aşa că, după ce m-am asigurat că nu sînt supravegheat, am intrat în biroul pustiu al Comandantului. Ce poate defini mai bine personalitatea unui bărbat decît acţiunile sale? Bineînţeles că sertarele biroului, nu? Oare paznicul ar zîmbi măcar la o asemenea glumă?

În sertare - o ordine desăvîrşită. Am început să umblu atent: teanc de reviste militare, fotografii caroiate provenite de la misiuni spaţiale în care recunosc C.L.S.A. noastră dragă, informări ale ciinilor privind acte de indisciplină ale subordonaţilor. Iată că şi eu sînt dat în gît deoarece am provocat ilaritate cu glume vulgare printre fetele (drăguţele) de la Complexul de multiplicare a mutaţiilor negative. Mergem mai departe. Proiectul programului de instrucţie pentru luna următoare, cu tăieturi roşii ale Colonelului, fişa celui mai obtuz coleg al meu pe care Colonelul a scris: „Propozabil pentru A.14.C.", cîteva schiţe indescifrabile. Într-un alt teanc de reviste militare, iată o surpriză! Pin-up-uri, femei de hîrtie ieftine, obiecte de plăcere inofensive. Iată unde se află momeala publică, posterele tentante cu fete goale. Care era oare raportul pe care bărbatul acesta impenetrabil, ascetic, îl avea cu aceste frumoase de hîrtie? Iată-l închis în biroul său din centrul Centrului, cerînd să nu fie deranjat, cu revistele în sertar, răsfoindu-le tăcut şi bucurîndu-se de nuditatea fără probleme a unor mediteraneene care, după anul de editare al revistelor, acum sînt în nefiinţă, ori pe jumătate aparatură ajutătoare. Între timp, soldăţeii se băteau în răcnete de groază cu fantome holografice.

Fiamanetta Flamini (18 anni). Bellissima biondina

seno - 10
gambe - 10
sex-appeal - 10
popolarità - 8 e in aumento

Soldăţeii intrau pînă-n gît în mlaştina puturoasă, iar noi le pregăteam capcane cu săgeţi paralizante.

Sonia Viviani (27 anni). Nuda e super-stilizzata in alcune scene da „Carnalita" che oggi si può vedere su molti network privati

seno - 10 e lode
gambe - 10
sex-appeal - 10 e
popolarità - 10 e in continuo aumento

Între timp, în „Măcelărie" se tăiau gîturi și se scoteau ochi într-o infernală împușcare cu suc de roșii călduț, băieții înnebuniți se ascundeau și, cu ochii ieșiți din orbite, urlau atacînd manechine mișcătoare.

Femmi Benussi (39 anni). Molto sensuale, labbra piene, equardo limpido, figura „ricca" e rotondissima

seno - 9
gambe - 10 e
sex-appeal - 10
popolarità - 10

Între timp îmi trag masca de gaze nu înainte de a-mi rupe nasul cu mirosul pestilențial din sectorul C, în zona „Vomitoriului", unde soldățeii își varsă și mațele din ei.

Iarăși mă întreb ce vîrstă are Colonelul. Am avut ocazia să-l surprind, să-l cercetez mai îndeaproape. Osificat, cristalizat, mineralizat, mîinile cu degete rigide, fața ca o mască, pe piele pistrui, pete care acuză dereglări netratabile ale ficatului. Din portretul adunat de la ceilalți: mare parte din femeile Centrului îl adulează, acest colonel fiind un bărbat ideal, simbol al ideii de bărbat. Pentru ofițeri, dincolo de frica pe care le-o impune, un model perfect (habar n-au ei că un asemenea model nu admite emuli). Pentru marea majoritate, comandant drept, corect, impenetrabil și inabordabil în problemele personale, dușman al flecărelii, nelăsîndu-se atras de nimic și netolerînd nimic din ceea ce ar putea atenta la litera Regulamentului. Era omul Regulamentului.

Răsfoiesc plin de curiozitate Regulamentul arhaic ce își avea locul său pe marginea biroului impozant. Aceleași pagini, aceleași paragrafe, nici o subliniere, nimic deosebit. Aceleași reguli de bun simț militarizat și aceleași absurdități. Cum poți vorbi de libertate și democrație într-o instituție anacronică osificată, bazată doar pe executarea ordinelor? Totuși este ceva putred în Danemarca (oare ochelaristul ăla de paznic, sau ofițer de serviciu, ce naiba mai este, a auzit de Hamlet?). Eu cred că nu se poate trăi exact în litera unui singur Regulament, fie el și perfect.

Bănuiala pe care vreau să mi-o transform în convingere acum, cotrobăindu-l în bîrlog, începe să mi se confirme. În viața ascetică pe care Colonelul o afișa, un ochi perspicace și indisciplinat a început să găsească fisuri. Peretele din fața biroului era un imens ecran plat. Nu putea să-și pună casete decoltate?

Nu putea și asta nu fiindcă ar fi interzis de Regulament, ci din simplul motiv că memoria player-ului îi putea oricînd juca un renghi neplăcut. Eram sigur că nu aș fi găsit nimic compromițător scotocind în memoria robotului-secretar. Motivul erau revistele îngălbenite cu muieri goale, acum moarte. Bătrînul trăia în timpul trecut, cred că are peste o sută de ani.

Auzisem în Centru vorbindu-se cu mare simpatie despre un fost locțiitor al Colonelului pe care acesta îl expulzase în mod exemplar după o judecată manevrată abil în Consiliul de Onoare al Ofițerilor Superiori. Tipul era atît de inteligent încît putea să fenteze și un Telecomputer. Expulzarea lui se pare că a generat interdicția încorporării în S.S.A.S. a celor din Exterior, cu un mic amendament de care am beneficiat eu. Oricum, legenda locțiitorului se perpetua în folclorul civililor din Centru fiindcă acesta fusese unicul care reușise să-l înfrunte și să-l discrediteze pe Colonel. Oare ce a văzut locțiitorul după masca impenetrabilă a bătrînului?

Maiorul îmi povestise cu entuziasm despre locțiitor. Era un as în materie de tot ce însemna A.I. (Artificial Intelligence). Concepuse și construise roboți care înțelegeau și răspundeau gesturilor umane, chiar și celor mai intime (omenești?). De 1 aprilie, o sărbătoare ignorată în C.L.S.A., îi montase șefului un asemenea senzor în closet și astfel, citindu-i anumite gesturi finale, Colonelul nu a mai trebuit să acționeze vreo pîrghie clasică pentru declanșarea apei. Acesta, fiind convins că i s-a defectat instalația sanitară, a chemat Echipa de instalatori, care a descoperit și anihilat păcăleala.

- L-ai cunoscut personal?
- Sigur că da, eram buni amici!
- Puneai stiloul pe masă cînd vorbeai cu el?
- Bineînțeles!
- Aha!
- Ce înseamnă „aha!", crocodile?
- Păi înseamnă o iluminare, se numește „momentul Aha", așa îi spunea un oarecare K. Bühler.

Să mai căutăm cu grijă. Într-un sertar - baterii de la bursa neagră pentru aparatele ajutătoare, cîteva cutii cu medicamente, un miros grețos de babă care, combinat cu mirosul dezagreabil al fotoliului, mă determină să mă ridic. Inspirat, fiindcă al șaselea simț mă anunță că, în spatele unei uși mascate în peretele de lîngă ecran, cineva se pregătește să intre. Din cîțiva pași sînt în fața ușii care glisează prea încet. Mă strecor afară cuprins de o panică cenușie. Cînd trec pe lîngă ușa paznicului cu ochelari, aud vocea gravă a Colonelului:

- Sînt probleme?
- Raportez, nici o problemă deosebită.

Dar în aceeași secundă, sistemul de alarmă se declanșează cu o violență care mă îngheață.

2. Confuzia era clară. Cei trei se despărțiseră luînd-o fiecare în altă direcție, așa că iată-mă pierzînd avantajul cîștigat cu atîta trudă. M-am așezat pe un fel de statuetă grotescă ce „înfrumusețează" curtea la intrarea în „Zona S". Un om ghemuit cu genunchii la gură și cu o moacă îngrozită. În această poziție (așezat pe statuie), de critic de artă, mi-am încheiat catarama bocancilor etanși. Se întunecase de tot, era o noapte ideală pentru furat găini - vorbele Maiorului începuseră să-mi invadeze și mie limbajul. Încă mai simțeam îmbrățișarea și sărutul fierbinte al Ellei. Un sărut fierbinte, de femeie care plînge aburind ochii și gura.

Urletul isteric al sirenelor de alarmă mă paralizase cîteva clipe, apoi am raționat și acționat. „S.Ex.P.-14" era foarte aproape, așa că ecusonul meu și-a făcut datoria, ușa deschizîndu-se și închizîndu-se ușor în urma mea. Înlocuisem cu ajutorul neprețuit al Maiorului celula de pe ecuson, o celulă de tip „L", cu una de tip „A" a unui

ecuson de liberă trecere în fața căruia se deschideau aproape toate ușile Centrului. Era un fel de „iarba fiarelor" pentru care aș putea fi judecat oricînd în „Consiliul de Onoare al ofițerilor Inferiori".

Culmea. Țepoasa cea dragă era în laborator și nu trebuia să joc teatru ca să-i cer cît mai convingător cu putință o mînă de ajutor. N-am apucat să deschid gura, că s-a aruncat de gîtul meu, m-a sărutat și a început să dea apă la șoareci. Se pare că era mai speriată ca mine.

- Știi tot? m-a întrebat.

- Ce să știu?

- Despre fratele meu... trebuie să mă ajuți, dragule, nu vreau să i se întîmple ceva rău, numai tu mă poți ajuta, numai tu...

Am așezat-o încetișor și cu părere de rău pe fotoliu, i-am șters cu batista mea proprie obrajii și ochii, rugînd-o să-mi explice cît mai concis care-i mersul. Simțeam că treaba-i groasă, și chiar și era.

Fratele ei fusese încorporat în urmă cu vreo trei săptămîni. Se droga, și toate încercările familiei de a-l aduce pe calea cea bună eșuaseră. Înainte de încorporare, ea îi povestise cîte ceva despre C.L.S.A., deci el știa mai multe decît ceilalți. Se pare că împreună cu încă doi recruți au reușit să evite amorfizarea mimînd doar privirea fixă și toate celelalte manifestări anormale care mie, ca ofițer-instructor, mi se păreau normale la acești anormali. (Dacă stau să mă gîndesc la fluxul primirii și prelucrării recruților, evitarea amorfizării mi se pare acum incredibil de ușor de realizat).

De aproape 30 de minute nu se mai știe nimic de cei trei, se crede că au dezertat, acesta fiind de fapt și motivul alarmării. Privesc la ceasul dăruit de Ella 3. Printre altele văd că sînt de 4 minute în laboratorul iubitei mele. Perfect! O sărut, mă îndrept către ușă, mă întorc și fac de trei ori: hu!, hu!, hu! bătîndu-mă cu pumnii în piept. Ușa se deschide și, așa cum am calculat, nimeresc la un pas de grupul colegilor mei care tocmai sînt invitați în biroul Colonelului. Îmi verific nasturii și intru ultimul.

3. Fulgere, tunete, averse, tensiuni și cîteva erupții vulcanice au căzut peste capul plecat al bietului meu coleg obtuz, a cărui fișă din sertarul Colonelului era mîzgălită de acesta cu „Propozabil pentru A.14.C". Cei trei dezertori erau din subunitatea lui, iar el se dovedise un incapabil, un incompetent, un dus de nas de trei amăriți, de trei puști cu un Q.I. mai mare decît un absolvent de S.S.A.S.

Noi ceilalți asistam tăcuți la spectacol pînă cînd Colonelul s-a terminat. Arăta rău. Cearcăne vinete se prelingeau de sub ochi pe obrajii cenușii. Spre surprinderea noastră, s-a calmat brusc, s-a așezat în fotoliul în care șezusem eu cu cîteva minute mai înainte și a cerut prin interfon datele celor trei. Prima figură apărută pe ecran era aceea a fratelui Ellei. M-a deranjat asemănarea izbitoare cu soru-sa. Parcă mă sărutasem cu el. Date, apoi figurile celorlalți cu date. Apoi direcțiile probabile de deplasare, după care ecranul s-a stins.

- Am ordonat încetarea alarmei în toată Marea Unitate, ne anunță cu voce gravă Colonelul.

JURĂ-I DRAGOSTE

- Suzy Woolner, vrei să-l iei de bărbat pe Tod Pole, aici de față, și promiți că-i vei fi credincioasă toată viața ta?

- Ham, ham!

- Tod Pole, vrei s-o iei de soție pe Suzy Woolner, aici de față, și promiți că-i vei fi credincios toată viața?

- Ham!

În răspunsurile acestea ciudate adresate pastorului Michael Harman nu trebuie căutată nici ironia, nici indiferența. Ele sînt rezultatul enervării rău ascunse a ambilor îndrăgostiți: cîinele Tod Pole și cățeaua Suzy Woolner. Pastorul Michael Harman a unit prin căsătorie nu numai perechi de cîini, dar a avut deja ocazia să consfințească căsătoria unor urangutani, pești și papagali. Încheierea unei căsătorii între animale costă 25 de dolari, în timp ce la oameni se percep 75 de dolari.

În California de est căsătoriile dintre animale se bucură de o popularitate din ce în ce mai mare. S-a înființat chiar un birou matrimonial special cu denumirea „Dragostea în lesă". Întreprinderea este atît de lucrativă încît de pe o zi pe alta se așteaptă apariția unor noi filiale ale sale... Pentru numai 1500 de dolari ea furnizează îmbrăcămintea nupțială, asigură șampania, tortul și garantează prezența pastorului...

S-a auzit parcă o expirație de ușurare, repede falsificată de același glas:

- Dumneavoastră rămîneți în stare de alarmă, fiindcă dumneavoastră îi veți prinde sau nimici. Sînt înarmați, asta nu o știm decît noi, deci, în caz de forță majoră, puteți folosi focul armamentului din dotare. Considerați-vă în aplicație, fiindcă după modul cum veți acționa, o să primiți calificative, care sînt convins că nu vă sînt indiferente. Vă urez succes!

L-am privit pe colegul pe capul căruia căzuse mînia Colonelului. Era hotărît să-i ucidă. Ceilalți, din spirit de castă, aveau în priviri aceeași hotărîre. Era groasă. Am luat-o la fugă să ne echipăm în ținuta de crocodili. Cu multă durere în suflet am fost obligat să cobor pe scări, să le blochez liftul între etaje la colegii mei criminali, să le amestec bocancii, să-mi iau toalele în brațe și să înțepenesc cu un simplu bold ușa glisantă de la vestiare. Nu era loial, așa că pe tot acest itinerar am avut îngrozitoare mustrări de conștiință.

4. M-am ridicat, am făcut cîțiva pași hotărît să apelez la intuiție, cele trei perechi de urme alcătuind o trifurcație cam dubioasă, dar cineva sau ceva îmi privea ceafa. M-am aruncat fulgerător pe burtă, schimbîndu-mi frontul din zbor. O chestie de mare maestru, dar țeava pistolului meu a descoperit cu uimire „Ghebosul". Am început să-i bîjbîi cu degetele figura îngrozită pînă cînd am găsit pe ce să apăs și cutia craniană s-a rabatat cuminte. Conectînd la memoria camerei TV montate în monstru ceasul dăruit de Ella 3, am reușit să văd pe ecranul micuț ce a băgat la cutiuță

„Înghesuitul" cu vreo 45 de minute în urmă. Deci, în mod cu totul surprinzător, cei trei nu erau nici speriați, nici hăituiți, nici nu gîfîiau, nici nu păreau ei să caute cu disperare droguri. Echipați regulamentar, înarmați binișor, grași și frumoși, băieții arătau a profesioniști sadea. Erau trei, dar cînd s-au adunat pentru un scurt Consiliu de Coroană, chiar în raza vizuală a Kitch-ului, dintr-un con de umbră apăru un al patrulea, a cărui eventuală identitate începuse să-mi streseze memoria. Au făcut urme pe trei direcții, după care s-au întors cu spatele. Au plecat într-o a patra direcție, către intrarea în subteran.

Acestea fiind văzute, am apăsat iarăși pe butonul mascat reintegrînd căpățîna capodoperei, nu înainte de a-i arăta mulțumirea mea prin depunerea în zona parietală a unei măsline de plastic. A făcut un bufff! înfundat, fără fum, fără nimic altceva, dar începuse să-mi fie milă de memoria aceea prodigioasă pe care am distrus-o fără scrupule. Am plîns!

Iară unde stă oleacă
Spumă albă să se facă
Cine s-o porni întîi
Să miroasă a lămîi
Și a fructe amărui
Puse-n calea orișicui
Cine n-o avea putere
Să se facă tot din miere
Tot din miere și din flori
De din seară, pînă-n zori...

Din imensul pat alb, Ella vaporoasă participa la montajul de versuri recitînd șoptit:

Hai cu mine să-ți arăt
Cum mi-s sinii cînd mă-îmbăt
Că mi-e teamă și așa
Că nu știi a te-îmbăta...

Un român la New York

• În „free democracy" veți urmări recitalul lui Free Dem... Rădulescu.
• Deși au dispărut de pe continentul american, pieile roșii n-au fost comuniști.
• Tii, ce hai am făcut la Ohio?!
• În ciuda tuturor facilităților oferite pentru însușirea limbii japoneze, americanii n-au învățaT O IOTA...
• Nu confundați trustul Morgan cu administrația cimitirelor.
• Președintele Bush vrea să viziteze România, dar mai ales Bușteniii.
• În America, melodia interpretată de Constantin Drăghici „Prieten drag" a apărut într-o variantă adaptată: „Prieten drog".
• A dat un Ford peste un Rockefeler. Din nefericire, cel de-al doilea nu era tot automobil.
• Nu fiți decenți! Fiți oameni de milioane de dolari...
• Știna în condițiile economiei de piață: ne dați cashul vostru, vă dăm cașul nostru...
• Un emigrant norocos: A venit într-un trenci, acum lucrează într-un branch și e proprietarul unui ranch.
• Apropiindu-se de deșert, unii încep să latre a pustiu.
• La autopsie, organele interne aveau urme ale organelor de interne.

5. O văd pe Ella înotînd în satinul unui imens pat alb, eu sînt pe undeva pe lîngă pat poftind la ea și recitînd versuri clasice:

Hai să facem o prostie
Și tu mie și eu ție
Hai să ne jucăm de-a visul
De-a închisul și deschisul
Visul să ni-l dăm de-a dura
Și să-l urmărim cu gura
Iară unde stă puțin
Să-necăm locul cu vin

Filmul se rupe brusc și începe Jurnalul de actualități: Eu cu Înghesuitul în brațe rabatîndu-i căpățîna, apoi tot eu în rolul principal îndreptîndu-mă către subteran, apoi, în timp ce Eu priveam indiscret către intrare, de după un stîlp de beton, o umbră prin spate lipindu-mi de ceafă țeava unui oribil mecanism de ucis. Eroul principal încearcă o lovire cu călcîiul simultan cu aplecarea în față, dar după ce nu lovește nimic, se aude un fîîiss! Fine del primo tempo. Secondo tempo:

Plin de poezie deschid ochii și o văd pe Ella. Dau să mă ridic și să o îmbrățișez cu pasiune,

dar nu se poate. Sînt puțin cam legat de fotoliu.

– Te-ai trezit Tatuatule?, mă întreabă dumneaei cu o undă de veselie în glas. Stă în fața unui calculator și mîinile îi dansează pe clape.

– Tot așa i-ai încălțat și pe ceilalți? o întreb cu dragoste.

– Nu, dragul meu, numai pe tine te-am sărutat, fiindcă numai pe tine te iubesc.

– Iubita mea! îi strig eu patetic.

– Iubitul meu! mă imită ea, dar continuă să stea pe scaun și să cînte la claviatura computerului, eu continuînd să o iubesc legat.

– Vrei să bei ceva? mă întreabă cu grijă.

– Sigur că da! îi răspund eu, dornic să lase dracului pianul și să se apropie.

Dar ea îi dă ordin lui Mîzgălici care vine și-mi varsă jumătate de pahar cu suc pe veston. Cu cealaltă jumătate mă înec. Mîzgălici îmi dă două labe pe spate și mă liniștește. Ella este concentrată la lucrul ei, dar zîmbește aproape de rîs.

O sală mare, dar cu mulți stîlpi de susținere din beton crud, nefinisat. Sînt în subsol. Camera e plină-ochi cu aparatură greu de identificat, dar cam improvizată. Singura lumină este la monitorul iubitei mele. În rest luminițe de L.E.D.-uri, clicuri, declicuri, fișiială de benzi. Glisează o ușă, intră doi tipi în halate portocalii care nici nu se uită la mine care, oricum, eram o priveliște. Discută cu Ella, îi lasă niște fișe și dispar pe aceeași ușă. Care se mai deschide o dată și intră o tipă în roșu pe care n-am mai văzut-o, fiindcă așa ceva nu se pate uita: înaltă, bombată pe unde trebuie și foarte, foarte, incredibil de foarte subțire în talie. Trece pe lîngă mine, eu fluier, ea mă ciupește de obraz, eu dau să o mușc de un deget, ea rîde dezvelind o dantură perfectă. Apoi merge la Ella, îi dă și ea niște fișe, eu sufăr, ochii îmi devin telescopici. În următoarele treizeci de minute, au defilat prin fața mea încă vreo paisprezece persoane în halate de diferite culori, adică de la diferite etaje ale Centrului. Tot salutînd-o pe Ella și lăsîndu-i fișe. Pe cîțiva îi cunoșteam. Acum intră Maiorul:

– Ai înțeles Prințule?

– Tot!

– Hai, nu mă înnebuni!

– Mă tem că nu mai am ce, fiindcă ești deja nebun. Ce dracu faceți aici?

– Prințule, înainte de a dezlega, vreau cuvîntul tău de onoare că, pînă îți vom oferi posibilitatea să alegi, nu o să acționezi împotriva noastră.

– Îl aveți, dar dezleagă-mă odată de scaunul ăsta fiindcă vreau să o strîng de gît pe fata aia.

– Bine, bine... Ella, vezi, te rog, pe unde mai este Colonelul?

Maiorul mă dezleagă, scoate din buzunarul salopetei o sticlă plată cu otravă și mi-o întinde.

– E rîndul meu astăzi... hai să-ți explic. Ella intoxică acum cu un virus Calculatorul Central. Nimic nu va fi ca înainte...

– E tot pe insulă, zice Ella.

– Tot cu... întreabă Maiorul.

– Tot cu... răspunde Ella.

– Tatuatule, mi se adresează Maiorul, noi avem un plan care se coace de mai mult timp, o moștenire de la Locțiitor. Ai cunoscut... hm! într-un mod destul de original o parte din membrii grupului nostru. Cu tine sîntem 23 de oameni, te-am pus în discuție, ești acceptat de grup.

– Cei trei fugari sînt și ei? Ce treabă au?

– Deh, o scurtă diversiune.

– Deci, tu erai ăla care l-a condus pe cumnatul meu și prietenii lui în subteran?

– De unde dracu știi?

– De la Gheboe.

– Cine e ăsta?

– Statuia de la intrarea în subteran. Are o cameră TV cu memorie în căpățînă.

– Trebuie imediat distrusă!

– Avea, de fapt, că a făcut buff! Unde sînt cei trei? Cumnatul e în mare pericol.

Maiorul se uită la ceas și-mi răspunde cu jumătate de gură:

– Cred că s-au predat... Măi Prințule, nu mai am timp de explicații, uite ce ai tu de făcut.

PARTEA A PATRA

1.- Da!, răspunde Colonelul apelului. Un da gros, grav, o voce bărbătească învățată să se stăpînească, deși acum Colonelul e în chiloți și se pregătește să intre sub duș.

– Raportez: dezertorii au fost capturați în careul 12 As-13 y, nu s-a făcut uz de armă. Permiteți ofițerilor-instructori să iasă din starea de alarmă?

– Nu, răspunde Colonelul cu aceeași voce, simțind răceala gresiei sub tălpi. Să continue acțiunea. Mai există în Centru un evadat. Să-l caute! Terminat!

Principiul ăsta e de cînd lumea: „ca să stai tu liniștit, pune-i pe alții la treabă!" Rîde gîjîit. În dormitor îl așteaptă Mioara care acum, cu siguranță, îi cotrobăie prin sertare. Va găsi revista, ceea ce intră în calcul, nu?

Colonelul își dezbracă halatul, își scoate aparatul ajutător care îi reglează funcția ficatului, își desprinde stimulatorul minuscul lipit în dreptul inimii, cu un icnet de durere își extrage excitatorul coloanei și, după ce le pune pe poliță de porțelan, împreună cu lentilele de contact, se bagă sub duș. Cocoșat și înfricoșat, face o baie scurtă, după care montarea este invers demontării. Mai înghite o pastilă prohibită care să-l ajute. Intră în cameră în halatul bleu-princiar. Ospătărița fumează și se ridică să meargă la baie. Colonelul o prinde de mînă, apoi de talie, apoi o strînge la piept șoptindu-i: grăbește-te!

2. Mi-am pregătit cu minuțiozitate „Cămiloiul". Arăta jalnic, dar se pare că numai pe deasupra, fiindcă era solid și puternic. Tot șurubărindu-l am început să-l îndrăgesc și aproape că nu-mi mai puteam înfrînge ambiția prostească de a cîștiga concursul. În celelalte hangare se petrecea, poate mai puțin conștientizat, același fenomen. „Voi învinge!", își propuneau solemn toți concurenții, pregătindu-se pentru cea mai așteptată distracție trimestrială: Concursul de cămile. „Voi

învinge!" ăsta era aproape de privirea fixă a soldăţoilor vaccinaţi. Altceva era „Am învins!" rostit gîfîit pe ultima sută de soldatul de la Maraton, şi altceva era „Voi învinge!". Prima expresie însemna altruism, spirit de castă, dorinţă de a face o bucurie celorlaţi, a doua era instinct curat, era scrîşnet animalic. Aşa că m-am culcat fixîndu-mi în creier ideea: „Voi ieşi pe locul doi". Bineînţeles că nu aveam somn şi nici pastile şi nici coniac şi nici Prinţesa nu era singură.

Iată din ce consta Concursul de cămile:

Mai întîi cămilele: erau nişte maşinării păşitoare, foste maşini de luptă dezafectate mai mult din cauza uzurii morale. În loc să fie date la topit, fuseseră înghesuite în hangare şi trimestrial împărţite, prin tragere la sorţi, concurenţilor. Aceştia aveau cîte o săptămînă la dispoziţie să-şi cunoască maşina şi să-i aducă îmbunătăţiri. După atîtea şi atîtea generaţii de îmbunătăţiri, cămilele ajunseseră extrem de eterogene, respectînd numai două reguli: 1. să fie păşitoare (să nu fie adaptate la zbor), 2. să aibă obligatoriu două locuri. Două locuri fiindcă echipajul, prin tradiţie, este mixt: pilotul şi o copilotă cu aspect atrăgător şi limită de vîrstă. Iniţial femeile erau aduse din Exterior, dar avînd în vedere că viaţa în C.L.S.A. era destul de anostă, iar concursul oferea cu adevărat senzaţii tari, organizatorii erau nevoiţi să facă trageri la sorţi publice. Se pare că femeile gustau din plin şi aşteptau poate mai mult decît bărbaţii aceste maratoane dure şi periculoase. Morţii şi răniţii, accidentele inevitabile făceau parte din joc, cu toate că în ultimul timp se luaseră o serie de măsuri, mai mult de formă, pentru prevenirea accidentelor, deşi toată lumea ştia că derogările erau făcute numai ca să nu se interzică acest gen de distracţie sălbatic.

N-aţi spus să venim
la zbor
cu o paraşută bună?

Desen de N. ILIESCU

Itinerarul era înmînat numai cu cîteva minute înaintea startului, iar partenerele repartizate cu o oră înainte prin tragere la sorţi de către un computer. Erau eliminate astfel incompatibilităţile între parteneri, repartizarea făcîndu-se pe bază de criterii psihice şi chiar fizice. Era un concurs anti-fair-play, legea fiind „Nici o lege". Voiai să-l cotonogeşti pe cel din faţa ta?, îl cotonogeai, dar trebuia să fii atent ca altul să nu te cotonogească pe tine. „Evitaţi accidentările grave" era o regulă la fel de banală ca şi anunţurile de pe pachetele de ţigări.

Şi totuşi gîndurile mele nu sînt la concurs. Maiorul m-a contrariat cu acel: „Nimic nu va mai fi ca înainte!". Trecuseră trei săptămîni de la alarmă şi totul era ca mai înainte, chiar mai al dracului decît înainte fiindcă aşteptam tot timpul să se întîmple vreo ceva. Dezertorii fuseseră pedepsiţi, se instituise o comisie de cercetare şi bineînţeles că totul fusese muşamalizat. A doua sau a treia noapte m-am strecurat în subteran şi bineînţeles că în camera unde fusesem deţinut nu mai era absolut nimic. Maiorul mă evita, dar mi-a trimis cîteva fragmente dintr-un articol prin Ella. Ne-am pupat puţin, după care am trecut la citirea documentului:

„... Computerul rămîne o unealtă, dar a devenit, cu o fervoare pe care i-am favorizat-o din plin, un coechipier extravagant, capabil să-şi asume munţi de date, să îi distileze imediat şi să-i transforme într-o picătură de o majoră densitate informaţională. Omul se bazează pe computer. Nu ştim dacă şi computerul se bazează pe om cu aceeaşi sportivă credulitate. „Îmbolnăvirea" unui computer devine, astfel, un obiectiv de primă mînă, în contextul războaielor de tot felul care îi despart pe oameni. Ravagiile produse de un computer zăpăcit, amnezic sau recalcitrant corespund, în plan electronic, dezastrului produs de o bombă atomică, de gazele toxice sau alte asemenea pe cîmpul de luptă. Inoculat, un virus inteligent poate prosti sisteme ample şi complexe, fie ele defensive sau ofensive. Nu este, deci, deloc surprinzător că, în pas cu apariţia unor generaţii tot mai geniale de computere, au apărut şi bolile în stare să le scoată din circulaţie în forme mai mult sau mai puţin groteşti".

Pe ecranul bibliotecii mele apare moaca Maiorului:

– Salut porumbeilor!

Eu stăteam în fotoliu cu diplomatul-bibliotecă pe genunchi, iar Ella era sprijinită de umărul meu. Am pufnit în rîs. Maiorul a zîmbit şi a continuat:

– Caseta se autodistruge după prima vizionare, aşa că îmi pot permite să apar şi eu pe ea ca Fantomas.

Faţa Maiorului deveni gravă:

– Ceea ce întreprindem noi are un foarte mare factor de risc. Voi doi o să mai primiţi o casetă, atunci cînd va veni timpul. Pînă atunci va trebui să aveţi multă răbdare. Pe mine nu o să mă mai vedeţi un timp, poate niciodată, aşa că vă sărut şi vă dau binecuvîntarea mea.

Imaginea s-a voalat făcînd loc textului:

„Virusul, numit «Datscrime» (uciderea datelor) sau «Columbus Day», este programat să îmbolnăvească sisteme informatice între 12 octombrie (ziua descoperirii Americii, de aici numele) şi

sfîrșitul anului. Acest virus șterge instrucțiunile pentru localizarea datelor înmagazinate în discuri compacte, ceea ce îl face mai nociv decît alte boli informatice..... Primele două tipuri de viruși programați să atace:

1. așa-numitul «virus al Ierusalimului», care se activează în fiecare vineri 13. Descoperit la Universitatea din Ierusalim, el șterge programe introduse în memoria unui computer, dar poate fi ușor neutralizat prin refacerea programului.

2. Virusul «Fu Manchu» inserează o injurie alături de numele personalităților incluse în memorie.

Acestia sînt viruși de pionierat. În urmă cu 100 de ani, un tînăr de 24 de ani, Robert Tappan Morrie, a introdus un virus în rețeaua informațională, paralizînd circa 6 000 de ordinatoare din S.U.A., între care de la baze militare și mai multe universități. Era în faza copilăriei, dar acest virus, denumit simbolic R.T.M., a fost perfecționat devenind perfect operant".

Urmau o serie de cifre și simboluri pe care mintea mea de crocodil nu le putea pricepe, în schimb Ella le memora avidă. Apoi a apărut iarăși imaginea Maiorului. Ne-a mai spus doar atît:

– Pe 20 noiembrie se împlinesc 100 de ani de la reușita lui Robert Tappan Morrie. Trebuie să marcăm în vreun fel centenarul, nu? Chiar pe plan mondial, nu?... Iubiților, eu încurajez dragostea.

Chestia din urmă era pentru mine. Ella nu a înțeles-o în adevărata ei profunzime. Eu l-am înjurat șoptit pe Maior.

Și totuși, totul era ca înainte. Nu se întîmplase nimic, nici măcar un „Fu Manchu" pentru Colonel. Centrul funcționa în continuare ca un ceas.

N-am somn, mă fîțîi prin cameră. Privesc la ceasul dăruit de Ella 3. Este ora unu douăzeci și trei, deci e mîine, adică azi, ziua marelui concurs de cămile. Întîmplător ceasul îmi arată și data: 20 NOV. Mă trece un frison. Doamne, ce țîmpit am fost, mîine e centenarul, mîine e ziua... Îmi calc pe suflet și desfac sticluța pregătită pentru concurs. O golesc și mă culc.

3. Am pierdut startul. Prea mi-a deschis ochii Colonelul cu discursul său. Sărbătoare a bărbăției, lupta cu tine însuți, dorința de a fi cel mai bun... în sfîrșit, pînă a ajuns la ideea că acest concurs, devenit o tradiție, se desfășoară acum, simultan, în toate Centrele Locale de Apărare Strategică din lume. El zicea că este un fel de Olimpiadă, eu gîndeam că Maiorul nu este chiar așa de țîmpit. Oare să fie posibilă dezafectarea prin virus a tuturor Centrelor simultan? Era o nebunie, dar o nebunie fantastică, un vis... o... așa am pierdut startul. Cînd am pornit eu Cămiloiul, ceilalți făceau pași de mult. După un timp mi-am privit partenera. Nu era mare lucru de văzut: costum argintiu, cască, apărătoare prin care totuși se puteau zări doi ochi contrariați, în fine, ambalajul era comun.

– Te-ai trezit în sfîrșit? mă întreabă cu o voce dulce.

– Îhî! Cum te cheamă?

– Spune-mi Doi. Dar pe tine?

– Tatuatul. Ce-ar fi să-ți ridici viziera?

– Răbdare, Tatuatule, răbdare! Mai bine dă-i jar mîrțoagei că sîntem ultimii...

– Te iubesc Doiule!... Ai roșit? Gata cu discuțiile, să trecem la muncă. Îl cotonogim pe dromaderul din fața noastră?

– Da tu chiar te-ai trezit! Sigur că-l cotonogim!

Un român la New York

● Într-un sistem democratic se urmărește nu ca un guvernant să fie bun sau rău, ci legitim.
● Nu mă deranjează că soțul meu e impotent. Nu face nimic, dragă...
● Drama emigrantului: aici am libertatea de exprimare, dar nu știu o boabă de engleză.
● Americanii sînt mai cu capul în nori din cauză că locuiesc în blocuri zgîrie-nori.
● Într-o bucătărie din Colorado, găsești și gîndaci de bucătărie și de Colorado...
● Aflînd de intenția lui nea Pandele de a înființa bursa de gogonele de la Ciorogîrla, John îi trimise o telegramă: Go, go, nea Pandele...
● Ciudați sînt americanii... Să luăm ca exemplu cuvîntul cow-boy... Cow înseamnă vacă, iar boy nu înseamnă boi.
● Speranțe în deșert... Ce crezi, America ne va da clauza națiunii celei mai favorizate? Ne vă da...
● Surprinzător, foarte greu găsești un calif în California.
● Întîi a fost oul lui Columb și apoi găinăriile mafiei.
● În replică la Wall Street, noi am apărut cu tîrgul oalelor de la Obroga.

Praful s-a ales din bietul Dromader. Doi a ochit cu precizie exact la încheietura labei din față, eu am făcut o manevră elegantă și surprinzătoare oferindu-i drept țintă și celălalt picior. Fata a tras impecabil și a urmat un zgomot oribil de fiare prăbușite într-un nor de praf.

- Binișor, Doiule!
- Binișor, Tatuatule!

Totuși era bine să fii precaut. Organizatorii pregătiseră tot felul de surprize, așa că am cotit-o puțin de la itinerar. După aproape trei ceasuri de alergat prin nisip, am ajuns la poalele stîncilor și mi-am ascuns cămiloiul într-o grotă. Am coborît să ne dezmorțim și abia atunci Doi și-a dat casca de pe cap. Am zis „Ave Mater Dei!", m-am închinat și m-am apropiat în extaz. I-am mîngîiat avalanșa de păr auriu, am sărutat-o, s-a lăsat sărutată, după care mi-a fript un dos de palmă de mi-a botit toată morga de cuceritor. Ne-am binoclat cu binoclurile prin împrejurimi. Am descoperit trei cămile ascunse. Două în grote, așteptîndu-și prada sau odihnindu-se, una încălzită și inconștientă. Eram convins că și ceilalți doi se uitau insistent într-un punct situat la marginea lacului. Era o zonă cu mult în afara itinerarului și deci, din punct de vedere strategic, absolut fără valoare. Și totuși acolo se întîmpla ceva interesant. Animalul fusese ascuns pe burtă în niște tufișuri sărace și acoperit cu o plasă de mascare și crengi. Cei doi concurenți încălziți, goi puște, se zbenguiau fără griji pe malul apei. Era o scenă înduioșătoare și i-am făcut semn Doiului către aruncătorul de grenade teleghidate. În cazul cînd doi concurenți părăseau vehiculul, puteai folosi și asemenea armament, că doar nu le puneai viața în pericol, nu? Le stricai numai cămiloiul și eliminai încă un pretendent la locul întîi. Doi privea în continuare prin binoclu și iată ce vedea: pilotul o luase în brațe pe copilotă și găsind o dună convenabilă începură să facă dragoste. Păsările, speriate la început de zbenguiala celor doi, și-au convins încetul cu încetul instinctul că oamenii sînt pașnici și au început să facă ce făceau și înainte. Adică să se plimbe și să pescuiască în mod pașnic. Mi-am scos ochii din lentile pentru a-mi privi partenera. În loc să pună mîna bărbătește pe aruncătorul de grenade, fata a început să-și desfacă fermoarul combinezonului argintiu. Între timp, au apărut huruind două elicoptere, au aruncat puțin în aer cămiloiul ascuns în boschețI și i-au paralizat pe cei doi în poziția amintită. Privind scena, am simțit un oarecare miros și abia am avut timp să arunc binoclul, să-i trag fermoarul, să-i scot masca din sacul port-mască și să i-o trag peste moaca contrariată. Toate din ce în ce mai încet, fiindcă reușisem să inhalez vreo cîteva guri de gaz pe care-l zărisem baleind imaginea grotei noastre. Cred că Doi m-a ajutat să-mi pun și eu cagula, dar eram deja atins și întins pe jos. Începusem să gîndesc în culori, îmi era bine, nu mai aveam chef să mișc un deget, așa că, după ce a conectat legăturile radio la măști și după ce m-a pus să înghit niște lichid cu gust de medicament și după ce mi-a urlat în căști „Tatuatule, trezește-te!", am început să-i vorbesc blînd:

- Draga mea, i-am spus, îți voi spune un basm... te rog să nu mai țipi la mine... mai bine ascultă povestea... deci. A fost odată o... nu, invers. A fost dată o frumoasă Prințesă numită Elinor unui Golem în schimbul a doi saci cu bani de aur. În noaptea trocului, monedele s-au preschimbat în nisip, fecioara s-a preschimbat în femeie, iar Golemul s-a preschimbat într-un iubitor și atent băiat de casă. Casa s-a transformat în casă, iar bunurile de consum au devenit scop în sine (aici cred că am rîjnit).

Între timp, Doi s-a pus cu căpșorul blond pe pieptul meu ca să nu-mi vadă, sau ca să nu-i văd, moaca în cagulă. Am continuat:

- S-a făcut din nou seară. Un crocodil de porțelan din vitrina cu bibelouri ținea atent gura deschisă etalîndu-și dinții de porțelan. Și parcă a început să se audă un huruit. Mai întîi vag, apoi din ce în ce mai distinct se auzea confuzul huruit. Vitrina cu porțelanuri a început să trepideze, crocodilul alunecînd încet și irecuperabil către Exterior. Căzu, se sparse. Era începutul. În dormitorul antifonat cu patruzeci și două de carpete orientale, frumoasa Elinor gemea rîzînd de eforturile Golemului nădușit și îndîrjit. Cutremurul nu însemnase nimic pentru ei, viața învingînd din nou stihiile naturii. Cu grijă și cu o pastă specială, crocodilul a fost lipit bucățică cu bucățică. A rămas totuși știrb de caninul din dreapta, de negăsit...

4. Tîgîdîn!... tîgîdîn!... tîgîdîn! hoopaa! cămiloiul mergea, iar eu eram în cămiloi. Doi conducea concentrată, cu mîinile și picioarele înțepenite pe manete și pedale.

- Te-ai trezit, în sfîrșit! mă întreabă cu o voce dulce.
- Ihî! Cum te cheamă?
- Spune-mi Doi. Dar pe tine?
- Tatuatul, te iubesc Doiule!

Am schimbat locurile din mers; mi-am privit ceasul și ceasurile cămiloiului, totul era O.K. În dreapta, radarul îmi sesiza un cămiloi ascuns. Degetul meu a arătat ecranul, Doi a dezasigurat pușcociul, am oprit brusc animalul, l-am întors la o sută optzeci de grade și buuum!

- Binișor, Doiule!
- Binișor, Tatuatule... Sîntem o echipă bună!

Sărutul n-a fost totuși fatal. Cu un scrîșnet de fiare, piciorul dromaderului intrase într-o capcană, chiar cînd ne era mai bine. Sărutul fusese totuși reușit. Pe-afară se făcuse seară, frig și Bau-Bau. Priveam la piciorul fracturat al mașinii, în timp ce copiloata îmi povestea cum m-a urcat ea în vehicul, cum m-a tîrît ea, cum bîzîiau elicopterele și cum îmi este ea mie datoare că am salvat-o trăgîndu-i masca de gaze, expunîndu-mă cu altruism. I-am întors dosul de palmă cu care îi eram dator și m-am dus după lada cu scule. Plutea ceva prin aer care-mi umezea palmele. Cu cîteva zile înainte de concurs, la antrenamente, se înțepenise un cămiloi fiindcă se înțepenise pilotul. Trei inși ne-am chinuit să-l scoatem și să-l tîrîm pînă la mașina salvarii. Asta era una. A doua mi s-a confirmat cînd am urcat în cabină să iau sculele. Totul era prea O.K., cadranele arătau mult prea bine drumul, așa că am apelat la ceasul dăruit de Ella 3 care mi-a arătat nordul. Cămila avea un alt nord. Cînd m-am întors, madam Doi bocea, își desfăcuse din nou fermoarul și se zăreau destul de bine sînii și avea, în general, o figură deznădăjduită.

FOTBALUL, dincolo de rezultate

Cupele europene ne-au pricinuit în 1990 atîtea necazuri, încît cu siguranţă că fiecare dintre pasionaţii jocului cu balonul rotund le-au trecut deja în amintire, aşteptînd revenirea fotbalului românesc la cotele lui adevărate, adică printre cele mai bune de pe bătrînul nostru continent. Cele patru reprezentante ale noastre au clacat lamentabil, făcînd una dintre cele mai triste figuri din întreaga istorie a participării româneşti la aceste cupe. Totuşi, în sport, din marile înfrîngeri rămîne ceva care trebuie păstrat şi care, atunci cînd lucrurile bune ale adversarilor sînt studiate atent, poate genera succesele viitoare. Am însoţit echipa Clubului Sportiv al Armatei *Steaua* în cele două deplasări la Belfast şi Montpellier şi vrem să vă prezentăm în paginile almanahului cîteva dintre lucrurile foarte bune pe care le-am constatat în curtea celor două adversare ale fotbaliştilor militari. Sînt observaţii asupra a ceea ce înseamnă fotbalul în adevărul lui fundamental, adică o întrecere care a devenit demult adevărată industrie. În acest sport, la adversarii noştri conştiinţa lucrului bine făcut este o lege de la care nu se permit abateri.

Glentoran, plăcerea de a juca

În Irlanda de Nord, fotbalul reprezintă pentru foarte mulţi locuitori ai acestei ţări o bucurie de a te întîlni cel puţin o dată pe săptămînă cu favoriţii şi mai ales plăcerea de a intra mereu în dialog cu un suporter sau altul, discuţie la care se leagă şi afacerile tot mai prospere. La Belfast, *Glentoran* este un club cu foarte mulţi susţinători, organizaţi temeinic într-o ligă a suporterilor care numără nu mai puţin de 27 de sedii, clădiri frumoase şi foarte bine întreţinute din cotizaţii şi donaţii ale sponsorilor. Ce este un asemenea club? Locul unde în fiecare după-amiază suporterii poposesc

pentru cîteva ceasuri în fața unei cafele și a unei sticle cu bere discutînd îndelung despre fotbal și problemele zilnice. Fiecare dintre aceste cluburi are restaurant, săli de jocuri și spații rezervate în exclusivitate soțiilor suporterilor, care se întîlnesc și ele comentînd evenimentele zilei, de la scumpirea prețurilor la atentatele care nu ocolesc Belfastul; mai mult chiar, după cum ne mărturisea un irlandez, au devenit o prezență cotidiană care provoacă spaimă și ridică semne de întrebare de fiecare dată. Am văzut și noi clădirea magistraturii, care fusese atacată cu două zile înainte, producîndu-i-se o mutilare pe care localnicii începuseră să o refacă. Cu toate acestea, aici, printre atîtea întîmplări, fotbalul rămîne o plăcere atît pentru suporteri, cît mai ales pentru jucători. Echipierii lui *Glentoran* sînt semiamatori, reunindu-se pentru antrenament de două ori pe săptămînă, după ce fiecare și-a achitat datoriile la serviciu. Unul este polițist, altul inspector de bancă sau cadru didactic. Cînd îmbracă tricoul negru-verde al *Glentoran*-ului devine pur și simplu fotbalist. Pretențiile nu sînt prea mari, dovadă și palmaresul echipei. Dar dincolo de orice ambiții sportive, fotbalul rămîne pentru irlandezi un joc și nimic mai mult. Ceea ce am văzut la cluburile suporterilor s-ar putea foarte bine să apară și la noi în cîțiva ani. Este de dorit, ar fi foarte necesar să avem și noi locuri în care suporterii echipelor să se întîlnească și să discute civilizat, în spiritul fair-play-ului. Mai este însă un drum lung de parcurs și poate abia atunci cînd violența care, surprinzător, a apărut și în tribunele noastre va dispărea, totul va fi în regulă. Oricum, *Glentoran* rămîne o imagine frumoasă, în primul rînd pentru minunații ei suporteri și pentru pasiunea cu care ei înconjoară o echipă modestă, dar plină de intenții dintre cele mai frumoase.

Montpellier: o industrie în adevăratul sens al cuvîntului

Ceea ce se întîmplă astăzi în frumosul oraș din sudul Franței este un fapt pe care din fericire l-am trăit și noi în urmă cu cîțiva ani, cînd marea echipă a Craiovei domina orașul și județul prin pasiunea pentru fotbal. Domnul Louis Nicollin, președintele de onoare al clubului francez, a reușit, în numai doi ani, să sporească cota de interes a localnicilor; el s-a lansat într-o spectaculoasă competiție pentru rezultate de excepție cu influ-

entul și puternicul patron al lui *Olimpique* Marseille, proaspătul proprietar al firmei *Adidas*, Bernard Tapie. Astăzi, la Montpellier, în toate instituțiile, pe stradă, în magazine, fotbalul este prezent drept evenimentul numărul 1 și tocmai în acest uriaș interes poate fi găsit și răspunsul la întrebarea: cum au reușit francezii să depășească două formații cu prestigiu în Europa fotbalistică, *Eindhoven* și *Steaua*? Spuneam că aici, la Montpellier, fotbalul este o industrie în adevăratul sens al cuvîntului, care aduce foarte mulți bani în buzunarul clubului. De la Centrul de copii și juniori și pînă la cei 27 de sponsori ai echipei, totul înseamnă numai afacere, banul fiind scopul pe care îl urmăresc toți cei care înconjoară formația pregătită de Henry Kasperczak. Echipa are un superb stadion, „De la Mosson", echipat asemenea celor mai moderne stadioane din Europa. Terenurile de antrenament sînt, de asemenea, ireproșabile, necălcînd gazonul decît jucătorii și antrenorii. La meciurile susținute de *Montpellier*, toți, absolut toți spectatorii plătesc biletul, chiar și domnul Nicollin, exemplu pentru cei care se așază în tribune. Spectacolul începe cu aproape trei sferturi de oră înainte de sosirea echipelor. Se cîntă, se dansează, suporterii scandează numele favoriților, reclamele luminoase se întrec în a-și prezenta firma, totul este magnific în așteptarea începerii spectacolului fotbalistic. Tot timpul meciului suporterii cîntă și-și încurajează echipa, nimeni nu comite vreun act care să contrazică bunul simț sau să compromită *fair-play*-ul. Astăzi *Montpellier* a căpătat alura unei mari echipe și aceasta, în primul rînd, pentru că toți cei care sînt alături de ea știu că trebuie să-i dea ajutor nu prin vorbe frumos meșteșugite, ci prin fapte. Nu am văzut la terminarea meciului cu *Steaua* vreo hîrtie sau vreo sticlă rămase în tribune. Totul era ca la început, curat, la locul lui, așa cum arată o sală de spectacol din marile capitale europene. Mai avem încă multe de învățat pentru a putea intra și noi în curtea profesionismului pe care îl dorim atît de mult.

Cel puțin în această privință, *Montpellier F.C.* este un exemplu pe care l-am putea urma...

■ ȘERBAN IONESCU

FOTBALUL FRANCEZ

Portughezul Rui Barros speră să obțină cu Monaco succese dintre cele mai mari. Ambițiile echipei pregătite de Arsene Wengner par a-i justifica optimismul...

Indiscutabil, cel mai bun portar din fotbalul francez actual este Bruno Martini (în imagine, alături de antrenorul său de la Auxerre). Sobru, echilibrat, el nu are deocamdată contracandidat în poarta naționalei

Laurent Blanc — fundașul central al reprezentativei — este și un autentic golgeter! Imaginea surprinsă în partida Franța-Germania argumentează înclinația ofensivă a fotbalului francez

Antrenorul Guy Roux este „omul la modă" în fotbalul francez: echipa sa Auxerre domină campionatul. În calitatea de președinte al sindicatului antrenorilor el luptă împotriva totalitarismului președinților de cluburi, avizi de putere. Va avea cîștig de cauză?

Daniel Xureb și Carlos Valderrama — două nume de care se leagă indiscutabil ascensiunea lui Montpellier. Ilie Stan și Sedecaru (în tricouri roșii) par miraţi de încrîncenarea adversarilor

Casino-OPEL sau duelul Saint-Etienne — Bordeaux. Sponsorii plusează pentru victorii oricît, nu contează. Fotbalul înseamnă astăzi mai mult ca oricînd bani

Polonezul Ziober s-a impus încă de la debutul său la Montepellier. Un atacant sută la sută

ÎN IMAGINI

N-AU FOST VÎNDUȚI PREA IEFTIN?

Pe marginea transferărilor

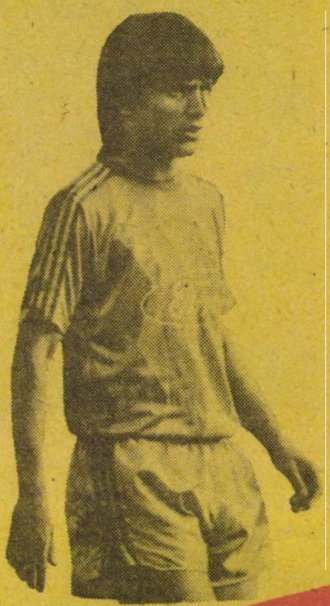

După revoluția din decembrie, însă, în condițiile liberalizării intervenite în toate domeniile vieții noastre sociale, transferările fotbaliștilor la cluburi de peste hotare au luat o amploare cu totul surprinzătoare prin proporțiile ei. Profitînd de calea mult prea liberă lăsată atît de federație, cît și de propriile cluburi la care erau legitimați, numeroși jucători și-au manifestat intenția de a activa în viitor la diferite echipe din străinătate. Iar de la intenție au trecut destul de repede la fapte. Cel mai adesea au făcut-o cu concursul — foarte interesat, desigur — al unor întreprinzători de ocazie sau al unor veroși samsari, care au bîntuit (și continuă încă să bîntuie!) prin cantonamentele echipei naționale, pe culoarele federației și prin curțile cluburilor. Nu de puține ori, însă, unii dintre doritorii de cîștiguri mari și în valută forte — neintrînd în calculele „pescuitorilor de perle" — au acționat pe cont propriu, peregrinînd prin diferite țări, bătînd pe la ușile diverselor cluburi, oferindu-și în mod cam umilitor serviciile. Dar pentru că n-au reușit nici așa, o parte dintre ei s-au văzut nevoiți a face cale întoarsă, revenind mai mult sau mai puțin spășiți la cluburile lor.

Cum era și firesc, fenomenul a stîrnit multe controverse în lumea fotbalului nostru. Unii — e drept, destul de puțini la număr — s-au pronunțat împotriva acestor transferări, apreciind că ele vor slăbi într-atît de puternic fotbalul românesc, cu deosebire la nivelul echipelor de club fruntașe, dar și al reprezentativei naționale, încît el nu va mai putea face față onorabil obligațiilor sale internaționale în următorii 2—3 ani. Alții au privit fenomenul respectiv pe de-a-ntregul pozitiv, argumentînd că fotbalul nostru are numai de cîștigat pe multiple planuri, îndeosebi pe cel financiar și propagandistic. Cei mai mulți însă dintre oamenii de fotbal — considerîndu-le ca un rău totuși necesar — s-au dovedit în favoarea acestor transferări, dar în proporții ceva mai reduse și cu respectarea anumitor condiții restrictive, care să aibă în vedere vîrsta și valoarea jucătorului în cauză, precum și meritele sale în slujba fotbalului din țara noastră. Este o opinie realistă, la care subscriem integral.

Cu ani în urmă, transferările de jucători peste hotare constituiau un subiect tabu. Despre ei nici măcar nu se putea aduce vorba prin intermediul mass-mediei. Pentru că — în timpul uneia din transmisiile sale în direct de la un meci internațional de fotbal — și-a permis să treacă peste această interdicție, venită „de sus", apreciatul nostru coleg de breaslă Cristian Țopescu a avut, precum se știe, de suferit.

În ultimii doi-trei ani, mai ales sub efectul excelentelor performanțe obținute de Steaua, s-a produs o foarte ușoară relaxare în problema acestor transferări. Dar ele au fost acceptate doar în cazuri izolate și numai cu aprobarea personală a dictatorului de tristă amintire.

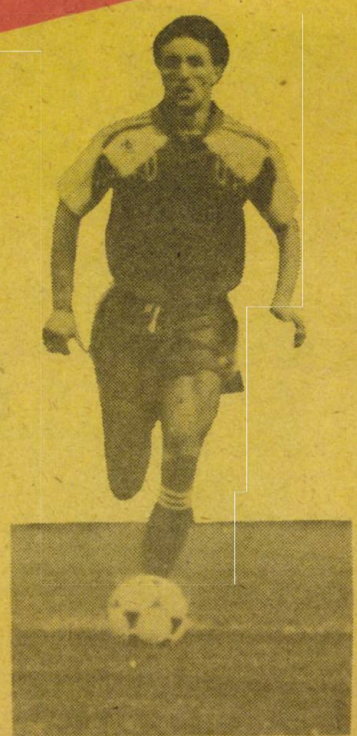

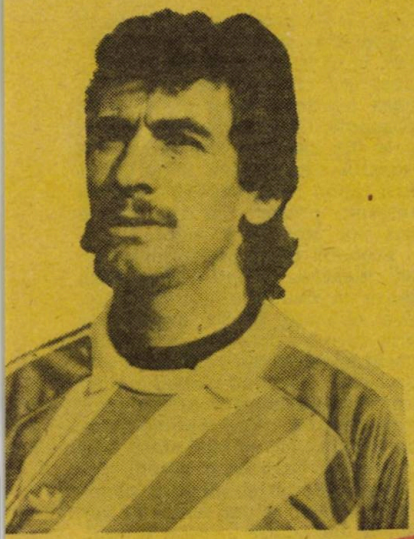

de jucători peste hotare

Din păcate, operațiunea transferărilor de jucători peste hotare s-a desfășurat astă-vară cam la voia întîmplării, sub semnul unor improvizații și confuzii cvasitotale, lipsită de criterii clare și stabile și departe de a fi în deplin consens cu interesele generale ale fotbalului nostru. Graba, lipsa de experiență și chiar incompetența cu care au acționat reprezentanții cluburilor noastre, pe de o parte, incorectitudinea și lipsa de scrupule ale mijlocitorilor, pe de altă parte, au făcut posibil ca avantajele obținute în schimbul acestor jucători transferați la cluburi străine să nu fie — în totalitatea cazurilor — pe măsura așteptărilor. Ca s-o spunem mai deschis, jucătorii noștri au fost vînduți (acesta este termenul, să nu ne speriem de el) prea ieftin. Concluzie care rezultă limpede din simplele comparații cu sumele plătite pentru transferările jucătorilor de alte naționalități (ruși, cehoslovaci, bulgari), sume sensibil mai mari.

Dacă, de pildă, se poate accepta că suma de 4,5 milioane dolari în schimbul căreia a fost cedat Hagi la Real Madrid este cît de cît corespunzătoare (deși rămînem la convingerea că era normal să se pretindă și să se obțină mai mult), cei numai 1,5 milioane dolari primiți pentru Lăcătuș ne apar cu totul inacceptabili. Fie și numai dacă ar fi să-i punem în balanță cu cei 2,5 milioane dolari pe care clubul din Bari i-a oferit pentru obținerea lui Răducioiu sau cu cei 2 milioane dolari în schimbul cărora a fost transferat Lupu la Panathinaikos Atena. Nepermis de puțin au încasat cluburile noastre și pentru transferarea altora dintre purtătorii tricourilor cu tricolor, jucători tineri și de mare perspectivă, cum sînt Gh. Popescu (cedat pentru numai două milioane de dolari la P.S.V. Eindhoven), Lupescu (luat de Bayer Leverkusen doar pentru 1,5 milioane dolari) și mai ales Sabău (cumpărat de Fejenoord, în condiții destul de dubioase, cu suma

extrem de modestă de numai un milion de dolari).

Ce s-ar mai putea spune, însă, de sumele cu adevărat derizorii încasate ca indemnizații de transfer în cazurile lui Coraș (50 000 dolari) și Vaișcovici (la fel), jucători care — chiar dacă n-au făcut parte din lotul reprezentativ prezent la „Coppa del Mondo" — sînt totuși foști internaționali, a căror valoare și experiență competițională le-ar fi permis nu numai să rămînă titulari în echipele lor de club, ci chiar să aspire în mod îndreptățit la selecționarea lor în rîndurile „tricolorilor". Sau ce să mai zicem de zecile de jucători — atît din prima divizie, cît și din cea secundă — cedați unor cluburi din Ungaria în sistem de troc, obținîndu-se în schimbul lor mingi, ghete și tricouri, în cel mai bun caz un autobuz?!

Din exemplele date rezultă cît se poate de limpede că în urma acestor transferări — concepute ca afaceri avantajoase tuturor părților implicate — cluburile noastre, ca și federația (cu cota ei parte din sumele încasate) nu au obținut cîștigul la care ar fi avut dreptul. S-a renunțat, în fapt, la o întreagă echipă națională și abia s-au adunat în vistieriile fotbalului nostru în jur de 15 milioane de dolari.

Dincolo, însă, de insatisfacția pe care ne-o produce aspectul financiar al problemei, care nu ne este în măsură suficientă favorabil, există totuși și unele motive de consolare. Mai întîi acela că, aproape în totalitatea lor, jucătorii noștri plecați peste hotare s-au integrat destul de bine în angrenajul noilor lor echipe și dau un bun randament în partidele disputate. În felul acesta, ei își onorează propria carte de vizită și fac totodată o bună propagandă fotbalului românesc. Apoi, la fel de important este și faptul că acești jucători nu s-au rupt cu totul de fotbalul nostru și au înțeles că este de datoria lor să răspundă pozitiv solicitărilor de a îmbrăca mai departe tricourile cu culorile naționale. Cel puțin așa s-a întîmplat cu prilejul meciului pe care echipa țării noastre l-a susținut în ziua de 13 septembrie cu selecționata Scoției, în cadrul preliminariilor C.E., cînd toți cei 10 internaționali la care s-a făcut apel au venit la Glasgow. Că acest meci a fost în cele din urmă pierdut de echipa noastră, este altceva. Important a fost faptul că toți cei solicitați au răspuns prezent. Și sperăm că așa vor face și în viitor.

Probabil că în anii următori și alți jucători români vor dori să plece la cluburi din străinătate. Din această primă experiență prin care s-a trecut este însă necesar să se învețe ceva. Fără a le opri sau a le pune piedici inutile, transferările acestor jucători vor trebui efectuate cu mai mult discernămînt, cu o mai mare exigență, pe baza unor criterii mai ferme, precum și sub o transparență totală. Numai astfel își vor putea ele atinge integral scopul, care trebuie să fie în primul rînd satisfacerea intereselor fotbalului nostru.

■ **CONSTANTIN FIRĂNESCU**

GIMNASTICĂ

„MOMENTUL PRAGA" O DECIZIE POLITICĂ ARBITRARĂ ȘI UN „BAC" PREZIDENȚIAL LA DISPOZIȚIA GIMNASTELOR NOASTRE

(sau cînd politica se amestecă în sport)

Bogată și intensă este istoria gimnasticii românești, cu deosebire a celei feminine! E suficient să menționăm că de pe meleagurile noastre au fost propulsați în marea arenă internațională mulți campioni mondiali, olimpici și europeni, că s-au cîștigat cele mai prestigioase competiții organizate de federația internațională, că o gimnastă din România a fost prima notată cu 10 într-o întrecere oficială pentru a avea imaginea forței deosebite a școlii românești de gimnastică. Pe parcursul a aproape 4 decenii de prezențe în concursurile de vîrf (să ne amintim că primele pagini notabile s-au scris la J.O. din 1956, de la Melbourne, cînd s-au obținut două medalii de bronz), Elena Leuștean, Sonia Iovan, Alina Goreac, Anca Grigoraș, Nadia Comăneci, Teodora Ungureanu, Dan Grecu, Nicolae Oprescu, Emilia Eberle, Melita Ruhn, Dumitrița Turner, Cristina Grigoraș, Ecaterina Szabo, Lavinia Agache, Simona Păuca, Daniela Silivaș, Aurelia Dobre, Gabriela Potorac, Marius Gherman, Marian Rizan, Eugenia Golea, Cristina Bontaș, Mirela Pașca - în ordinea intrării în „arenă" - au punctat frumoasa istorie a gimnasticii românești cu fapte și întîmplări care pot reține oricînd interesul și atenția iubitorilor sportului.

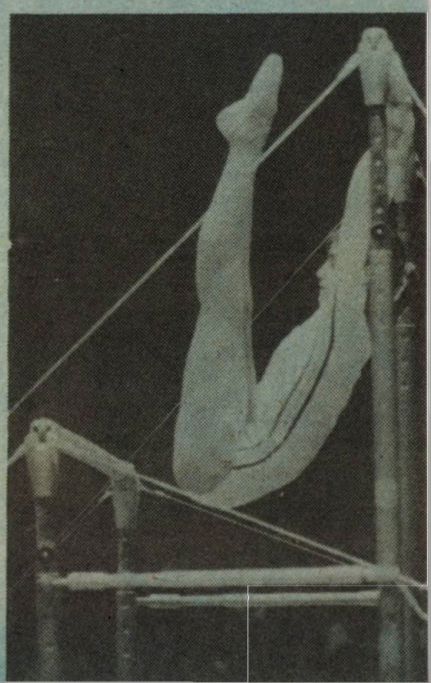

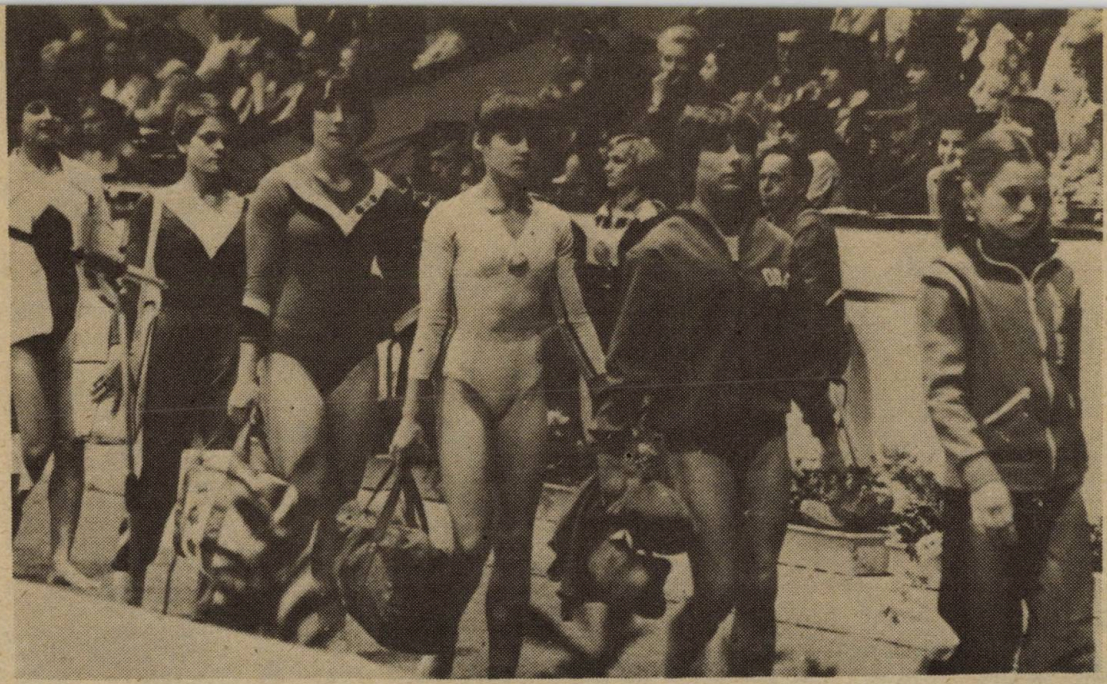

Dar, din toată această tumultuoasă și pasionantă poveste cu campioni, medalii, numeroase evenimente în premieră, n-au lipsit nici întîmplările numite „de senzație", de genul conflictului izbucnit între Nadia Comăneci și antrenorul său, Bella Karolyi, după Jocurile Olimpice de la Montreal, sau, de dată mai recentă, „fuga" marii noastre campioane dincolo de fruntarii, cu peripețiile deja cunoscute. Între acestea, un loc aparte, prin desfășurare și implicații, îl ocupă, fără îndoială, Campionatele Europene feminine din 1977, desfășurate, în zilele de 13-14 mai, la Praga. Acest „aparte" este dat însă nu atît de rezultatele tehnice în sine (Nadia Comăneci a cucerit cel de-al doilea său titlu de campioană absolută, medalia de aur la paralele și bîrnă - aceasta din urmă neacordată, în împrejurări ce vor fi evocate mai jos, precum și medalia de argint la sărituri), cît de evenimentele, faptele, deciziile adoptate în afara sălii care a găzduit concursul, dar cu implicații majore asupra competiției ca atare, a gimnasticii în general.

Derulînd evenimentele așa cum s-au desfășurat ele cu mai bine de 13 ani în urmă (sper că memoria mă va ajuta să nu omit amănuntele de reală semnificație ale tuturor aspectelor majore ale celor petrecute atunci), să menționez de la bun început că Praga, „orașul de aur", găzduia cea de-a 11-a ediție a Campionatelor Europene, prima competiție oficială ce se organiza după Jocurile Olimpice de la Montreal. Or, cele petrecute la Praga în 1977 nu pot fi judecate decît în contextul celor întîmplate anterior în marea metropolă canadiană, la J.O. din 1976. Atunci, se știe, Nadia Comăneci înregistra un strălucitor succes (3 medalii de aur, una de argint cu echipa și una de bronz), învingîndu-și cu netă superioritate principalele sale adversare și, se înțelege, în primul rînd pe cele sovietice. Acceptînd înfrîngerea ca un fapt împlinit, gimnastele sovietice au înțeles că nu le vor putea niciodată învinge pe cele din țara noastră, decît în condițiile totalei restructurări a pregătirii lor, a introducerii de elemente tehnice noi, în premieră, cu care să surprindă atît adversarele cît și brigăzile de arbitre.

Așa se și explică, poate, că - la Praga - disputa dintre gimnastele române și sovietice a fost mai echilibrată decît oricînd, iar rezultatele sînt, firește, cea mai temeinică probă în argumentația noastră: **sărituri:** *Comăneci 9,750, Muhina 9,750, Kim 9,750, Filatova 9,650;* **paralele:** *Comăneci 9,800, Muhina 9,800, Kim 9,700;* **bîrnă:** *Comăneci 9,900, Ungureanu 9,800, Kim 9,650, Muhina 9,600;* **sol:** *Comăneci 9,850, Muhina 9,800, Filatova 9,800, Kim 9,750, Ungureanu 9,700.*

Dincolo de greșelile de arbitraj, nedorite, desigur, dar inerente într-un concurs de gimnastică, cărora le-au căzut victime - la Praga - și Nadia Comăneci (într-o măsură mai mică), și Teodora Ungureanu (într-o mai mare măsură), este de reținut că chiar de la debut, în proba de sărituri, s-a văzut că sovieticele sînt hotărîte să-și vîndă scump pielea, Nelli Kim prezentînd o Tsukahara cu „șurub", bine apreciată în codul internațional de punctaj, notată cu 9,750, aceeași notă obținînd-o și Nadia, pentru o Tsukahara cu „echer", socotită mai accesibilă gimnastelor și executată impecabil de marea noastră gimnastă. În finala probei de sîmbătă 14 mai 1977, situația s-a repetat, brigada acordîndu-i de data aceasta un avans de 25 de miimi campioanei olimpice en titre, Kim, ca bonificație pentru noutate. Deși conducerea delegației noastre a insistat pentru clasarea celor două gimnaste la egalitate (ceea ce ar fi fost, de altfel, în concordanță cu forța celor două mari campioane în această probă), juriul a menținut notele brigăzii, astfel că Kim a obținut medalia de aur, iar Nadia pe cea de argint.

Faptul, unul foarte obișnuit pentru un concurs de gimnastică, a declanșat în țară - se impune însă să precizăm și în ce loc anume, în Strada Primăverii, unde El și Ea urmăreau transmisia de televiziune - o reacție violentă (specifică casei), cu tunete și fulgere pe toate lungimile de undă. În timp ce la Praga concursul se desfășura normal (Nadia și Elena Muhina cucereau, la egalitate, medalia de aur la para-

lele, iar la bîrnă, confirmîndu-şi forma de excepţie, Nadia era notată cu 10, care practic îi asigura medalia de aur, deşi finala nu era încheiată, nici una dintre finaliste nemaiavînd posibilitatea, nici teoretică măcar, s-o ajungă), la Bucureşti se punea la cale una dintre grave imixtiuni ale politicului în domeniul sportului. Neacceptînd cu nici un chip varianta locului doi la sărituri, „primul gimnast al ţării" dă dispoziţie ca delegaţia României să părăsească de îndată competiţia şi oraşul gazdă al „europenelor"; Dumitru Popescu-Dumnezeu este desemnat cu traducerea în practică a ordinului, astfel că, într-o cursă contracronometru, se operează cu repeziciune: ambasada României la Praga este alertată şi împuternicită să acţioneze (zadarnice eforturile unor buni specialişti precum Ioan Kunst Ghermănescu, Nicolae Vieru sau Maria Simionescu care au încercat să explice, cu argumente bine susţinute, semnificaţiile grave ale retragerii din concurs); echipajul de rezervă al unui BAC prezidenţial este mobilizat de urgenţă (adevărată stare de război) şi primeşte ordin de deplasare la Praga; conform reţetei binecunoscute, mii de oameni ai muncii din Capitală se adună „spontan" pe Aeroportul Internaţional Otopeni pentru a condamna „maşinaţiunile" de arbitraj de la Praga şi a aproba decizia de retragere din concurs. Ce conta că ea era contrară regulamentelor internaţionale, că leza puritatea şi spiritul de fair-play al sportului?

Exact în momentul în care, la Praga, Teodora Ungureanu se pregătea să urce pe bîrnă (am amintit deja, Nadia fusese notată cu 10, singurul din concurs!), îl văd pe secretarul de atunci al federaţiei de specialitate, Nicolae Vieru, îndreptîndu-se abătut spre aparatul respectiv, luînd-o de umăr pe sportivă şi conducînd-o spre vestiar. Derutate, nedumerite, contrariate, atît Teodora cît şi Nadia (cărora li se răpise astfel dreptul legitim ce şi-l cuceriseră prin efort şi talent de a intra în posesia a două preţioase medalii) au părăsit sala de concurs, un reprezentant al federaţiei noastre comunicînd juriului drept motivare, aşa cum primise indicaţii de la ambasadă, adică din ţară, de la „cel mai înalt nivel": gravele greşeli de arbitraj, frustrările la care fuseseră supuse gimnastele române, depunctate şi silite să ocupe poziţii neconforme cu valoarea lor.

Cititorii vor fi reţinut, cu siguranţă, din rîndurile anterioare că Nadia Comăneci s-a situat prima (uneori la egalitate) în toate probele concursului general de la Praga; punctajul cu care ea a cîştigat titlul de campioană absolută a continentului a fost cel mai ridicat din primele XI ediţii ale „europenelor", după cum se vede şi din datele de mai jos: 1957 (Latînina) - 38,465 p; 1959 (Kot) - 37.833 p; 1961 (Latînina) - 38,500 p; 1963 (Bilic) - 37,232 p; 1965 (Ceaslavska) - 38,999 p; 1967 (Ceaslavska) - 38,965 p; 1969 (Janz) - 38,650 p; 1971 (Turişceva şi Lazakovici) - 38,850 p; 1973 (Turişceva) - 38,100 p; 1975 (Nadia Comăneci) - 38,850 p; 1977 (Nadia Comăneci) - 39,300 p: ea a fost singura care a fost notată cu 10 (la bîrnă), a cîştigat medalia de aur la individual compus şi paralele, pe cea de argint la sărituri; şi-o asigurase, prin participarea în concurs, pe cea de aur şi la bîrnă (dar n-a primit-o pentru că s-a retras din concurs) şi ar fi cîştigat - e mai presus de orice îndoială - şi aurul la sol dacă ar fi fost lăsată să concureze şi în această ultimă probă. O decizie dictatorială absurdă, o imixtiune grosolană a politicului în sport, o hotărîre capricioasă, ţinînd mai mult de un orgoliu bolnav decît de vreo logică oarecare au făcut ca pe umerii federaţiei noastre de gimnastică să apese responsabilitatea unei ruşinoase decizii, unice în istoria acestei discipline, care - între altele - le-a frustrat chiar pe cele mai bune gimnaste ale României din acel moment, Nadia Comăneci şi Teodora Ungureanu, să-şi valorifice la nivel maxim potenţialul lor valoric, să repurteze succesele la care aveau dreptul.

Adevărata lume a gimnasticii - personalităţi oficiale, antrenori, arbitri, sportivi - a ştiut însă întotdeauna cine sînt adevăraţii creatori ai „momentului Praga" din istoria gimnasticii româneşti, iar toată campania publicitară de susţinere a hotărîrii de retragere din concurs, excelent dirijată de secţia de presă a c.c. al p.c.r., n-a fost decît o jalnică încercare de mistificare a adevărului, care n-a înregistrat însă - nici n-ar fi putut! - rezultatele dorite.

Oricum, dintre multele rele pe care „cei doi" le-au adus sportului românesc, retragerea delegaţiei României de la cea de-a XI-a ediţie a Campionatelor Europene de la Praga se înscrie ca o decizie brutală, arbitrară, lipsită de logică şi sens, profund dăunătoare spiritului de întrecere loială, care a avut, timp de mulţi ani, nedorite consecinţe pentru dezvoltarea bunelor relaţii internaţionale ale mişcării noastre sportive.

„Momentul Praga" a fost, pentru gimnastica românească şi pentru autorul acestor rînduri, ca redactor de specialitate, un vis urît, un coşmar, de care ar dori să nu-şi mai amintească niciodată.

■ CONSTANTIN MACOVEI

Firma ADIDAS a fost vîndută miliardarului BERNARD TAPIE !

Anunţul preluării firmei Adidas de către grupul Bernard Tapie a explodat ca o lovitură de tun în timpul Campionatului mondial de fotbal din Italia. La ultima conferinţă de presă a Coppei del Mondo, reprezentanţii presei internaţionale s-au întîlnit pentru a-l asculta pe Joao Havelange, cînd, spre finalul conferinţei acestuia, Sepp Blatter i-a rugat pe participanţi să nu părăsească locurile! „Societatea Adidas doreşte să vă comunice o informaţie foarte importantă", anunţa secretarul general al FIFA.

O frumoasă lovitură

În acelaşi moment Tapie (acompaniat de dl. M.M. Yaeggi, actualul manager al Adidasului şi dl. Ziener, preşedintele consiliului de supraveghere al firmei), a luat cuvîntul şi a vorbit o oră ziariştilor prezenţi. A fost presat de confraţii veniţi din lumea întreagă fiind admirat încă odată pentru modalitatea în care a ştiut să abordeze afacerea nou încheiată, care a avut o mare rezonanţă, surpriza fiind totală şi audienţa maximă. Fiind cunoscută faima firmei Adidas, cu filiale naţionale şi internaţionale, s-au pus cîteva întrebări:

1. Cum a putut Bernard Tapie să fie în acelaşi moment sponsor al Federaţiei Franceze de Fotbal şi preşedinte al unui club care-i este afiliat?

Cum poate împăca cele două roluri de partener comercial şi de aderent sportiv?

Bernard Tapie şi federaţia franceză care reînnoieşte contractul cu firma Adidas trebuie să se pronunţe rapid asupra acestei probleme.

2. Cum tulburarea căzută pe capul Adidasului, al cărui rol este determinant pe lîngă FIFA în organizarea Cupei mondiale, poate avea un efect asupra candidaturii Franţei la organizarea Cupei lumii din 1998?

Au urmat cîteva întrebări ale ziariştilor.

De cît timp urmăriţi firma Adidas?

Tapie răspunde: de mai bine de un an lucrez pentru aceasta, prin corespondentul meu de la Paribas. Ceilalţi acţionari nu erau la curent.

Care sînt membri familiei Dassler care au vîndut acţiunile?

Tapie: cele 4 surori care deţin 20% din acţiuni, cei doi copii au semnat deja o opţiune cu grupul de distribuţie Metro al lui Otto Belsheim.

Cum v-aţi învins ceilalţi candidaţi?

Tapie: Cheia succesului a fost că nimeni n-a crezut că firma Adidas va sfîrşi prin a fi vîndută. Toate tentativele eşuaseră de mai bine de un an. Norocul meu a fost că dl. Zeiner, preşedintele consiliului de supraveghere, a înţeles că firma are nevoie de o nouă locomotivă, ceea ce de fapt a fost Dassler la vremea sa. M-am angajat moral să păstrez Adidasul pe o perioadă de 10 ani. Extraordinar este faptul că nu eu am făcut cea mai bună ofertă pe plan financiar.

Cît aţi plătit?

Tapie: Vînzătorii trebuie să ştie exact. S-a estimat în cifre de afaceri între 1,1 şi 1,5 miliarde. Ce pot să vă spun este că japonezii au oferit aproape dublul preţului meu. Comportamentul acţionarilor a fost exemplar. Au ales soluţia cea mai bună pentru a supravieţui întreprinderea şi nu pentru profit. N-au vrut, sigur, să o vîndă japonezilor. Este o lecţie pentru francezi acest lucru. Nemţii sînt mai europeni decît noi, iar noi n-am avut niciodată probleme cu ei. I-am cumpărat, de exemplu, pe Förster sau Allofs, mai uşor decît pe Amoros. Mi-a fost mai uşor să cumpăr Adidas decît să-l aduc pe Dibb la O. Marsilia.

Artileria era gata

Adidas făcea 15 miliarde de franci în cifre de afaceri. Bernard Tapie finanţează cu aproape un miliard.

Cum aţi putut să înghiţiţi asemenea bucată?

Tapie: Nu confundaţi cifrele de afaceri cu bogăţia. Cu vînzările de Mazda, Wonder şi Look între altele artileria mea grea era pregătită. Am putut finanţa

astfel cumpărarea la valoarea jumătății, restul l-am împrumutat de la piața financiară.

Vă gîndiți să introduceți firma Adidas în bursă?

Tapie: Nu este necesar, de altfel am de unde să realizez 1,5 miliarde din activ, vînzîndu-mi întreprinderile pasagere Teraillon, Testut, Henson.

Adidasul are o imagine îmbătrînită în raport cu concurentele sale, cu Nike de pildă, și în plus anul 1989 s-a soldat cu pierderi pe care presa germană le-a evaluat la 120 milioane mărci.

Cum socotiți că veți redresa situația?

Tapie: Pierderile sînt de ordinul a 300 milioane. Dar înainte de-a vorbi de punctele slabe trebuie să ne amintim enormul potențial al acestei antreprize. După studiile americane notorietatea acestei mărci este cea mai ridicată în lume după Coca-Cola și Marlboro.

Veți cumpăra de asemenea ISL-ul (agenție care se ocupă de cele mai mari evenimente sportive mondiale). După cum se știe agenția este deținută cu 51% de familia Dassler și 49% de agenția de publicitate japoneză Dentsu).

Tapie: Pentru moment, acționarii ISL-ului nu s-au schimbat. Sigur că în timp aceasta mă interesează, dar va trebui cu siguranță găsit un acord cu japonezii. În orice caz nu trebuie uitat că toată valoarea ISL-ului se bazează pe colaboratorii săi.

În cele din urmă ați fost văzut mai ales pe scena fotbalului și a politicii. Aceasta este întoarcerea dv. pe scena afacerilor?

Tapie: Rațiunea mea de-a fi este afacerea. Fotbalul este o distracție și nu se poate pune problema că voi deveni un profesionist în politică.

P.S.: Adevărata surpriză nu este că firma ADIDAS își schimbă acționarul. După moartea lui Horst Dassler, în aprilie 1987, s-au făcut multe speculații pe această temă. Evenimentul este că familia Dassler l-a preferat pe Bernard Tapie, care era departe de a fi singurul potențial cumpărător. Dintre ceilalți candidați îi putem cita pe: Benetton, Seiyi Tsutsumi (magnatul distribuției japoneze), Peter Veberroth (patronul J.O. din Los Angeles), Otto Beischeim (miliardar elvețian) și grupul Suchard. Bernard Tapie reintră în afaceri, așadar, pe ușa din față. Prin el și prin afacerile lui, se speră în revigorarea lui O. Marsilia și a fotbalului francez.

■ Traducere și adaptare
MARCEL PUȘCAȘ

Curiozități sportive

Cînd, la sfîrșitul secolului trecut, au fost înregistrate primele recorduri la atletism, oamenii au vrut să știe dacă erau competitivi cu animalele. Ei au observat că pînă și elefanții, care par atît de înceți, fug mai repede. Această constatare nu l-a descurajat însă pe atleți; s-a apreciat că din moment ce viteza are secrete, acestea pot fi pătrunse.

UȘILE PE CARE NI LE-AU „DESCHIS" ANIMALELE

Sprinterul american C. Sherill este primul care s-a aplecat asupra secretelor naturii vii. Pînă în 1887 toți alergătorii luau startul în picioare. Sherill a remarcat că, la plecare, cangurul, care poate atinge mai mult de 75 de km/h, se apleca. La competiția următoare, atletul a făcut la fel și a cîștigat.

Astăzi înțelegem că mușchii femurului și ai spatelui atletului comprimați ca un resort în poziția cangurului, destinzîndu-se, dau la plecare un puternic impuls. Dar, la vremea aceea, faptul nu se cunoștea iar inovația a cerut mult timp pentru a-și croi drumul stadioanelor.

Apoi aceasta a continuat. A observat că viteza pe care o atingea antilopa sau gazela este în mare măsură datorată stucturii picioarelor (oasele gambelor sînt fine, ușoare, femurii groși și musculoși, ele fug abia atingînd pămîntul cu vîrful copitelor, aproape fără a diminua viteza). Atleții se străduiau să fugă pe vîrful picioarelor, dacă putem spune așa. Antrenorii preferau sportivi cu picior ușor, osatură fină și mușchii femurului solizi. Pentru mulți, aceasta explică reînnoirea, practic lunară, a recordurilor mondiale, pe toate distanțele, la începutul secolului. Viteza maximă la o sută de metri atingea 34 km/h. Natura vie avea încă multe secrete pe care omul trebuia să le pătrundă. În anii '20, marele alergător finlandez Paavo Nurmi a descoperit multe lucruri. În căutarea tehnicii celei mai economice el a remarcat că animalele cele mai rapide se deplasează nu prin împingere, ci prin supleță, ca și cum ar plana deasupra solului.Organismul are o rezervă de energie limitată, cu cît este mai puțin cheltuită pentru salturi și balansări, cu atît mai mult poate fi utilizată pentru avansare. Acesta era, în mare, demersul gîndirii lui Nurmi, care l-a determinat să creeze un stil cu totul nou pentru acea vreme, permițîndu-i să stabilească mai mult de zece recorduri mondiale și să obțină nouă medalii de aur la trei ediții ale J.O.

În timp ce Nurmi își termina cariera sportivă, negrul Jesse Owens făcea primii pași în sport. Împreună cu antrenorul său, el observa mișcările felinelor, consulta zoologi, ajungînd la concluzia că ușurința cursei pisicilor este asigurată de mușchii elastici care lucrează ca niște resorturi; cînd aterizează pe lăbuțe, o parte a energiei cinetice se transformă în energie potențială și se acumulează în mușchi; cînd se împinge din nou de pe sol, energia potențială se transformă din nou în energie cinetică, dînd o forță complementară fiecărei sărituri. Suplețea acestor animale grațioase este datorată preciziei punerii la contribuție a mușchilor indispensabili și, mai ales, valorificării capacității de relaxare a mușchilor care nu participă la efortul făcut în acea clipă.

Aceasta a constituit o adevărată revoluție în tehnica cursei, deoarece înainte, alergînd, atleții întindeau aproape toți mușchii, inclusiv cei ai feței, ceea ce făcea ca mișcările să le fie stîngace, înfrînate. După Owens, pentru a atinge viteza maximă, sportivul trebuie să fugă destins, nefăcînd apel decît la mușchii care participă la cursă și aceasta numai în fazele în care mișcarea o cere.

Timp de doi ani, Owens și antrenorul său au elaborat un stil de cursă, iar la 25 mai 1935, Jesse Owens a realizat un miracol pe care, putem afirma cu certitudine, nimeni nu îl va depăși. În 45 de minute el a stabilit 5 recorduri mondiale pe diverse distanțe scurte și, cu aceeași ocazie, un al șaselea la săritura în lungime.

■ Traducere și adaptare
LILIANA BLAJOVICI

PELE

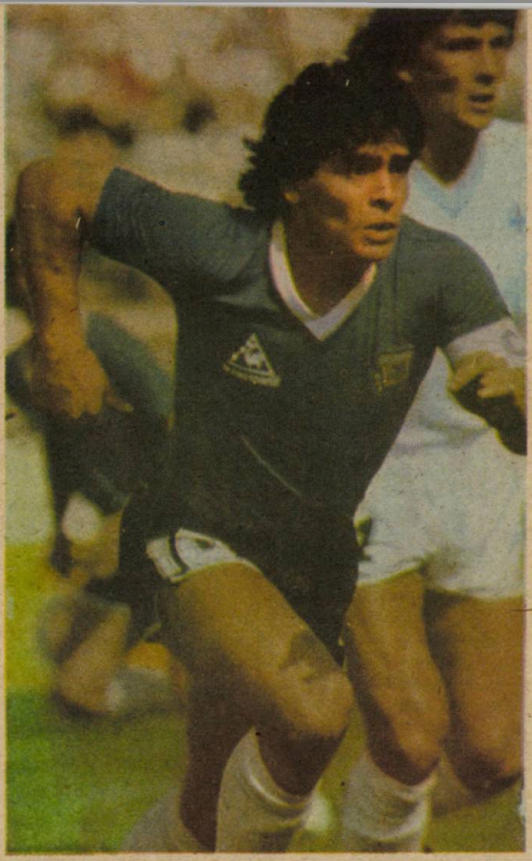

Aceste rînduri reprezintă materializarea unor... gînduri care deja au „îmbătrînit" în mine fără a avea ocazia să le aştern pe hîrtie. Ele au fost generate de excelentul „schimb" Ioan Chirilă — Eftimie Ionescu, desfăşurat în urmă cu ani în paginile uneia din revistele de fotbal editate de „Sportul studenţesc".

A urmat apoi capitolul despre „emblema mundialului"

Dar nu trebuie uitat faptul că Pele a strălucit o perioadă îndelungată de timp, de la apariţia lui şocantă în 1958 şi pînă la retragerea de la „Cosmos", de-a lungul a 20 de ani în care fotbalul a evoluat permanent. Iar Pele a rămas mereu în prim-plan.

Sigur, cifra de 1200 de goluri poate fi exagerată, dar oricum cea reală rămîne de două ori mai mare decît reuşitele lui Maradona. Sigur, Maradona este marcat, urmărit, „vînat" la fiecare meci.

Dar nu uitaţi că Pele nu a trecut de preliminarii la

sau MARADONA?

1986 cuprins în frumoasele pagini despre... „Frumoasele noastre duminici" ale aceluiaşi Ioan Chirilă. M-a frămîntat atunci şi evident mă frămîntă încă încercarea de a ierarhiza cu orice preţ într-un domeniu în care nu există nici centimetru, nici gram, nici o altă unitate de măsură în afară de ochiul şi inima spectatorului.

Or, seamănă ochii noştri între ei, seamănă sufletele noastre între ele?

Categoric nu şi de aici apare şi evidenţa că o astfel de ierarhizare va rămîne mereu relativă, recunoscută de unii, contestată de alţii.

Dacă mă hazardez şi eu încercînd să răspund la întrebarea din titlu o fac pentru că mă număr printre aceia care nu au putut niciodată să despartă sportul de om, performanţa de caracter.

Sigur, performanţele lui „El Rey" Pele pot fi minimalizate comparativ cu cele ale lui Maradona, motivaţia fiind încrîncenarea crescută cu care se dispută astăzi întîlnirile pe terenul verde.

două ediţii ale Mondialului tocmai din cauza acestei „vînători", părăsind terenul pe targă.

Sigur, Pele a apelat şi el la „trucuri" în îndelungata sa carieră încercînd să păcălească arbitrii.

Dar nu-mi amintesc ca Brazilia să fi promovat la Mondiale graţie vreunui astfel de truc.

Argentina a mers mai departe datorită mîinii lui Maradona, acesta avînd şi tupeul de a declara că a fost „mîna lui Dumnezeu".

Şi ajungînd aici, am ajuns de fapt la esenţă şi la sfîrşit. Omul Maradona este foarte departe de omul Pele.

Nu reuşesc să mi-l imaginez pe Maradona în genunchi, cu lacrimi în ochi, adresîndu-se mulţimii cu LOVE, LOVE, LOVE!

De aceea, pentru mine Maradona este emblema unui Mundial, dar Pele rămîne EMBLEMA FOTBALULUI. EL, REGELE DINTOTDEAUNA...

■ ALIN SAVU

DIN LUMEA ŞAHULUI

● **TAIMANOV DESPRE FISCHER.** După cum se ştie, în anul 1970, marele maestru sovietic Mark Taimanov a susţinut în compania marelui maestru american Robert (Boby) Fischer meciul pentru sferturile de finală ale candidaţilor la titlul mondial. Acest meci s-a terminat cu scorul de 6—0 în favoarea lui Fischer. Ulterior, Taimanov a declarat: „*Acest meci mi-a adus multe decepţii. Cu toate acestea nu regret că l-am jucat. Boby este un fenomen de excepţie în istoria şahului mondial şi consider că am avut o mare şansă de a juca un meci întreg cu acest mare jucător, chiar dacă l-am pierdut la un scor categoric. Din punct de vedere al valorii şi creativităţii, partidele au fost deosebit de interesante şi nu-mi este ruşine cu ele. Pentru majoritatea foştilor campioni mondiali, şahul nu era numai unica lor îndeletnicire, ci constituia chiar principala lor preocupare în viaţă. Pentru Fischer şahul, fără îndoială, constituia mai mult decît atîta, era chiar sensul vieţii lui. De aceea, toate principiile după care se conducea aveau, în exclusivitate, o amprentă şahistă. Pe parcursul a zece ani m-am întîlnit cu el de mai multe ori şi niciodată nu l-am văzut fără tabla şi figurile de şah. Fischer s-ar putea spune că era înrudit cu şahul, fiind, de fapt, singurul mediu ambiant în care putea respira în voie şi cu plăcere. Iată de ce titlul de campion mondial cucerit de Boby a însemnat pentru el mai mult decît recunoaşterea unor merite sportive. Acest titlu parcă l-ar fi consfinţit rolul de mesie şahistă pe acest pămînt. Dacă şahul este principalul şi singurul sens al vieţii lui, iar el este regele şahului, atunci trebuie să fie şi infailibil în şah. Probabil că aşa gîndea Robert Fischer. Şi într-adevăr, judecînd după comportarea lui ulterioară, în urma victoriei asupra lui Spasski, în 1972, noul campion mondial şi-a asumat şi multe alte obligaţii. Marele maestru american a hotărît că nu mai are dreptul la exprimări eronate despre şah, retrăgîndu-şi de pe piaţă toate cărţile scrise de el, de altfel cărţi bune, apreciind că ele nu mai corespund noului său statut. El considera că, într-un turneu, nu are voie să joace slab şi nici să piardă vreo partidă. Pe scurt, Fischer s-a încărcat cu o asemenea povară încît, pur şi simplu, s-a încovoiat sub greutatea ei. Simţind probabil că nu poate fi cel ce-şi închipuia că ar trebui să fie, Robert Fischer a început să ocolească şahul şi cu cît timpul trecea cu atît mai puternic devenea acest complex psihic. Drept rezultat, dragostea lui fierbinte pentru şah, care nu putea fi comparată cu nimic, proprie numai lui Boby din anii anteriori, a făcut loc unui sentiment de teamă. Nu de un şahist anume, ci faţă de tabla şi figurile de şah. Desigur, ne este greu să înţelegem de ce „regele" şahului, în plină efervescenţă creatoare, în plenitudinea forţelor, îşi părăseşte regatul său. Dar o personalitate de excepţie poate să aibă şi un alt crez, chiar dacă este dureros, totuşi merită toată consideraţia*".

● **PARTIDE... DECISIVE.** Există în lumea şahului nenumărate exemple de partide care, prin rezultatul lor, au hotărît soarta cîştigării unui mare turneu internaţional, de rezultatul unei singure partide a depins calificarea într-o fază superioară a campionatului mondial sau chiar titlul mondial. Uneori, astfel de partide au decis pînă şi destinul şahist al unui mare jucător. Întotdeauna *partidele decisive* au trezit un deosebit interes în rîndul numeroşilor amatori ai acestui nobil sport al minţii. În aceste *partide decisive*, unde „lupta este pe viaţă şi pe moarte", victoria, de regulă, depinde nu numai de talentul marelui maestru. Temperamentul, trăsăturile de caracter, priceperea de a se mobiliza în momentele critice ale încordării, capacitatea de a se concentra, toate aceste calităţi, ca şi altele, au un rol tot atît de important ca şi măiestria şahistă. Istoria şahului a înregistrat o multitudine de fapte cînd pierderea partidei hotărîtoare a exercitat asupra şahistului o asemenea înrîurire încît niciodată, din acel moment, nu a mai atins apogeul cucerit anterior. Totuşi, pe un adevărat luptător, pe sportivul pregătit să înfrunte şi astfel de momente ale competiţiei şahiste, înfrîngerea într-o astfel de *partidă decisivă*, cu tot dramatismul situaţiei, nu-l poate dezarma. Capacitatea unui mare maestru de a se detaşa de obsesia că îndelungatele sale eforturi au fost zădărnicite de o singură mutare pripită, priceperea de a trece peste efectele negative ale unei deziluzii provoacă o mare admiraţie şi un respect deosebit pentru o astfel de personalitate. În această privinţă sînt elocvente două exemple din viaţa şahistă a marelui maestru Boris Spasski. Înfrîngerile la Tal şi Stein, în două *partide decisive*, din ultimele runde ale turneelor zonale din anii 1958 şi 1961 au închis, în faţa talentatului mare maestru, calea spre turneele interzonale, spulberînd, cu încă trei ani, frumoasele visuri ale cuceririi titlului de campion mondial. Dar aceste înfrîngeri au avut darul să nu-l descurajeze, ci din contră, să-l călească, să-l mobilizeze şi să atace, din nou, cu mai multă dîrzenie şi vigoare coroana şahistă mondială. Şi, astfel, în 1969, după ce trece cu aplomb de fazele premergătoare, îl învinge pe T. Petrosian şi devine cel de al zecelea campion din istoria şahului mondial. Una dintre cele mai vestite *partide decisive* este cea desfăşurată în 1910, în ultima rundă a meciului pentru titlul mondial, între Lasker şi Schlehter. Numele marelui maestru Emanuel Lasker este cunoscut astăzi de marea majoritate a iubitorilor de şah, el fiind mulţi ani campion mondial. De Schlehter au auzit mai puţini. Şi totuşi, dacă Schlehter ar fi cîştigat această ultimă partidă (şi a fost foarte aproape de a o cîştiga) ar fi devenit campion al lumii şi s-ar fi situat pe panoplia de onoare a şahului mondial alături de asemenea corifei ca Steinitz, Capablanca, Alehin, Botvinnik. Pierzînd însă această *partidă decisivă*, Schlehter n-a mai revenit în elita şahului mondial. Trei *partide decisive* istorice aparţin marelui maestru David Bronstein. Una dintre ele s-a jucat în primul turneu al pretendenţilor la titlul mondial desfăşurat la Budapesta în anul 1950. Înainte de ultima rundă, Boleslavski conducea cu o jumătate de punct înaintea lui Bron-

stein. El era convins că, în ultima rundă, tenacele său adversar n-o să poată să-l învingă pe experimentatul Paul Keres. Şi astfel, în această ultimă rundă, Boleslavski a făcut foarte repede remiză cu marele maestru suedez Stahlberg. Acest lucru avea să-l regrete ulterior, deoarece Bronstein într-un stil remarcabil l-a învins pe periculosul său adversar şi l-a egalat la puncte pe Boleslavski în clasamentul general. A doua *partidă decisivă* Bronstein a jucat-o tot în compania lui Boleslavski, în meciul pentru desemnarea viitorului adversar al lui M. Botvinnik, deţinătorul titlului de campion mondial. Cele 12 partide ale meciului dintre Bronstein şi Boleslavski n-au decis pe învingător. S-au stabilit încă două partide suplimentare. Prima s-a încheiat remiză. Cea de a doua partidă a fost deosebit de disputată şi Bronstein şi-a manifestat din nou calităţile sale de mare luptător, cîştigînd într-o manieră categorică, obţinînd astfel dreptul de a se întîlni cu Botvinnik pentru titlul de campion al lumii. În acest meci s-a jucat cea de a treia *partidă decisivă* a lui Bronstein. Pînă la terminarea meciului-maraton mai rămăseseră de jucat două partide. În acest moment Bronstein avea un punct avans şi i-ar fi fost suficiente două remize pentru a deveni campion mondial. Totuşi, de data aceasta Botvinnik a fost mai puternic. În lupta aspră a nervilor, el a reuşit să smulgă victoria în penultima partidă, egalînd situaţia la punctaj, iar remiza din cea de a 24-a partidă a meciului a consfinţit rezultatul de 12—12 şi astfel, conform regulamentului, Botvinnik şi-a păstrat titlul de campion mondial.

Desigur, în această succintă prezentare au fost cuprinse numai cîteva exemple de *partide decisive*. Poate într-o carte care n-a fost scrisă încă, dar care nu este exclus să fie redactată cîndva, să se povestească astfel de întîmplări deosebit de interesante din lumea şahului. Pentru documentarea şi curiozitatea dv., stimaţi cititori, redăm mai jos partida dintre Lasker şi Schlehter despre care am amintit: 1.d4 d5 2.c4 c6 3.Cf3 Cf6 4.e3 g6 5.Cc3 Ng7 6.Nd3 0—0 7.Dc2 Ca6 8.a3 d:c4 9.N:c4 b5 10.Nd3 b4 11.Ca4 b:a3 12.b:a3 Nb7 13.Tb1 Dc7 14.Ce5 Ch5 15.g4 N:e5 16.g:h5 Ng7 17.h:g6 h:g6 18.Dc4 Nc8 19.Tg1 Da5+ 20.Nd2 Dd5 21.Tc1 Nb7 22.Dc2 Dh5 23.N:g6 D:h2 24.Tf1 f:g6 25.Db3+ Tf7 26.D:b7 Taf8 27.Db3 Rh8 28.f4 g5 29.Dd3 g:f4 30.e:f4 Dh4+ 31.Re2 Dh2+ 32.Tf2 Dh5+ 33.Tf3 Cc7 34.T:c6 Cb5 35.Tc4 T:f4 36.N:f4 T:f4 37.Tc8+ Nf8 38.Rf2 Dh2+ 39.R1 Dh1+ 40.Tf1 Dh4+ 41.Rd2 T:f1 42.D:f1 D:d4+ 43.Dd3 Df2+ 44.Rd1 Cd6 45.Tc5 şi în continuare şi-a concretizat avantajul turnului contra nebun, cîştigînd partida.

■ **ANGHEL VRABIE**

Din istoria fotbalului

– 1866: se introduce regula ofsaidului (cu trei jucători);
– 1868: portarul are dreptul de a folosi mîinile;
– 1873: se introduce regula loviturilor de colţ (cornerul);
– 1874: sînt introduse loviturile libere;
– 1875: înălţimea porţilor este redusă de la 5,50 la 2,44 m.;
– 1881: se instituie, oficial, arbitrajul;
– 1883: se fixează greutatea şi dimensiunile mingii;
– 1890: se introduce lovitura de pedeapsă;
– 1905: se cere ca portarul să rămînă nemişcat în timpul executării loviturii de la 11 metri;
– 1923: se specifică distanţa de 9,15 m de minge la executarea loviturii de la 11 m;
– 1925: se modifică regula ofsaidului (cu 2 jucători);
– 1927: portarul este obligat să stea pe linia porţii la executarea loviturii de la 11 m.

OSTAŞI DE DEMULT

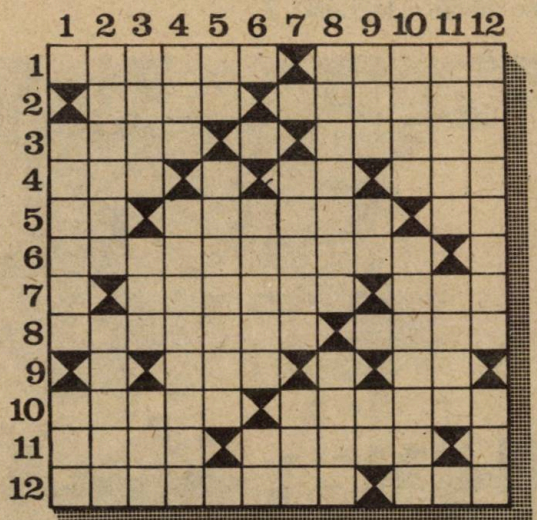

ORIZONTAL: 1) Vechi purtător al steagurilor unei formaţii ostăşeşti — Elevul unei şcoli militare din trecut. 2) Călăraşi — Aliaţi ai lui Ioan Vodă Viteazul în bătălia de la Cahul. 3) Chemare — Pîlpîire. 4) Siglă pentru Republica Costa Rica — Conducător otoman — La tiraliori! 5) Ultimii samurai! — Hotăriţi (fig.) — Tel! 6) Infanterişti la curtea regilor Franţei. 7) Soldat pedestraş din oastea cea mare — Ecou (arh.). 8) Lăncier medieval — Cordiţă de dare a focului la tunuri. 9) Armă haiducească de ocazie — La pistol! 10) A declanşat războiul troian — Dorobanţii cîntaţi de Alecsandri (sing.). 11) Respect ostăşesc — Arma soldaţilor din cavalerie. 12) Ostaşi — Obicei.

VERTICAL: 1) Unul din „cei trei muşchetari" — Copac. 2) Tunar de demult — Ostaş din cavaleria uşoară (pl.) 3) Superstiţie — Sigiliu (pres.) — De interpretat. 4) Vechi ostaş britanic — Străluciri. 5) Arcaş fără arc! — Pedestraş ucrainean. 6) Arcaş — Primii lăncieri! 7) Comandant peste o sută de ostaşi — Vehicul. 8) Militar din cavalerie — Soldaţi cartaginezi. 9) Acum — Icar! — Printre arcaşi! 10) Imortalizaţi pe Columna traiană — Pedestraş otoman. 11) Distanţă — Acoperă armamentul. 12) Infanterist renumit prin precizia tragerilor — Bătut în cap.

Dicţionar: RCS, EHO.

■ **ŞTEFAN DIACONU**

UN PARTENER IDEAL PENTRU AFACERI

PRODUCE ŞI OFERĂ AVANTAJOS :

GIRUETA

- macarale-turn cu braţ orizontal
- macarale-turn cu braţ înclinabil
- pompe şi autopompe de beton
- transportoare de beton
- ciocane hidraulice pentru spart betoane sau roci
- instalaţii de glisare pentru orice tip de obiectiv în construcţii
- reparaţii capitale prin schimb de agregate şi modernizări la produsele din fabricaţia uzinei
- service în garanţie şi post-garanţie

ŞOSEAUA GIURGIULUI – Jilava nr. 3–5, Sector 4, Bucureşti,
Telefon 85 40 25; Telex 10 597 „MECON" R

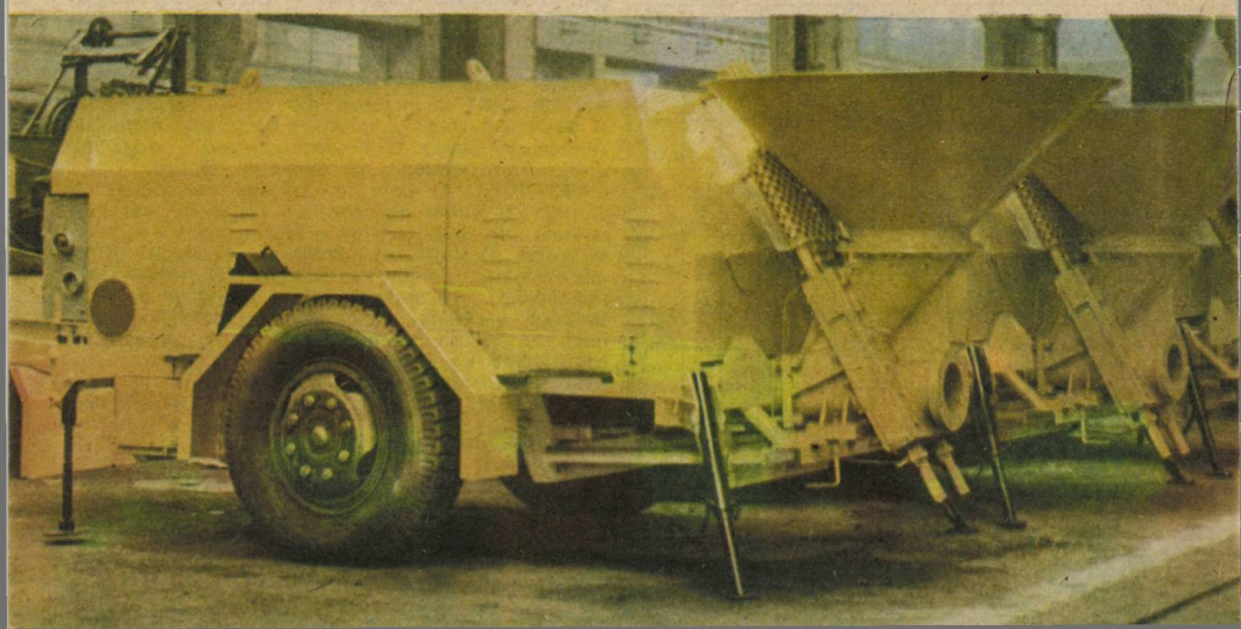

DIN DOSARELE SECRETE ALE CELUI DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL

BUDAPESTA 1919

NOI MĂRTURII DESPRE
MAREŞALUL ANTONESCU

PERSONALITĂŢI MILITARE

CUPLURI CELEBRE ÎN FILME

CELE MAI SCUMPE FEMEI

RECORDURI EROTICE

CURIOZITĂŢI ● GLUME ● SERIALE ● POVESTIRI S.F. ● UMOR ● CARICATURI ● SPORT

ALMANAHUL OŞTIRII '91 este editat de redacţia revistei

VIAŢA ARMATEI

Redactor şef: Ion JIANU; redactor şef adjunct: Ion ARAMĂ; secretar general de redacţie: Viorel DOMENICO; redactor responsabil: Nicolae BOGHIAN; tehnoredactori: Dumitru ISPAS, Lucian TEODORESCU; fotoreporteri: Virgil ULIERU, Gheorghe CHIRU, Petrică MIHALACHE, Eugen MIHAI; corector: Constantin DUMITRESCU; dactilo: Livia DUCA

Adresa: strada Cobălcescu nr. 28 A, sector 1, Bucureşti, cod 70 768, telefon 14 20 12

TIPARUL: Combinatul Poligrafic Bucureşti

48 lei

ALMANAHUL OȘTIRII '91